
The Ohio State University
3 2435 01457 8223
PK6385V4318H391838 001
Hayati.

THE OHIO STATE UNIVERSITY BOOK DEPOSITORY
D AISLE SECT SHLF SIDE POS ITEM C
8 04 13 20 7 05 020 2

فتاوی فیضیه تملک بنده خدا محمد رضا
بن الحاج سلیمان اصف

1758

[illegible]

قونده ورهایجی تحلیل ... واعرض بصحیفه ...
... وتحبیب احوال
۲۲۷

فهرست

بسم الله الرحمن الرحيم

فاتحهٔ نظم لآلی لغات * وسانحهٔ رقم آمالی نکات * وسرلوحهٔ تحف دانشوران
وفرسجه صبیان هنروران نظم فرائد محامد ایله افسرپوش * وختم دقایق حقایق
تعالی ایله زرفروش * وکلستان آرای صلوات * وبهارستان پیرای تسلیمات
صاحب منطق الطیر جناب نبوی ایله آراسته * واهل شوکت وذورأی صائب آل
مصطفوی ایله پیراسته * قلندقدنصکره ناظم نحریر اطال الله عمره وقدره
حضرتلری بوشرحنه خامه کش اولدیغمز تحفه سنك عقیب اتمامنده بو فقیر
پرتقصیر السید احمد حیاتیدن بالمکاتبه شرحنی التماس ایتملریله قلیل البضاعه
ومنکسر البراعه وکثیر الضراعه اولدیغمز حالده بو شرح ناچیزه اقدام وبحمد الله
الملك العلام رسیدهٔ اختتام اولندی فاما که پذیرای اتمام وهویدای انجام اولمسیله
عنوان ملاحتنشانته طغرای غرای آفرین وتوقیع شاباش تحسین کشیده
بیورلمسی انجق جناب معالی نصاب وذات معلای مثانی خطاب وزیر آصف نظیر
آرسطو تدبیر سحبان تقریر ابن مقله تحریر حاتمی شیم حاتمی کرم برمکی همم اعنی به
تاریخ هجریدن الف ثانی حدودینك مائهٔ ثالثه سی اوائلنده مانند حکیم فلاطون
امین معادن همایون ووالی والای ولایت آمد ومتصرف ایالت مرعش مع علاوهٔ
چند ممالك پر محامد بیوریلان یوسف پاشا یسر الله تعالی ما یرید ومایشاء
افندمز حضرتلری ولو بر دفعه جه اولسون شرح مذکور چاکریی احالهٔ نظر

كرامت اثرلريله مقبول انام وپسنديدهٔ خاص وعام ووسيلهٔ شاباش تحسين وذريعهٔ صدهزار آفرين بيورلدى مكارم منش سنيه لرندن نيازمند داعيانه مدرجونكه مشار اليه افنديمز طرز مذكور اوزره بو دورلرده ظهور عدالت بدور دستورانه لريله شعر) وانى وان كنت الحديث زمانه * لات بما لم تستطعه الاوائل * منطوقى اسلافنى سابق واقرانته فائق قطب الوزرا وولى النعم كافهٔ امرا برذات عالى صفات وجناب سامى سمات اولوب حق سايهٔ هماى همت وايهٔ عطوفانه لرنده سايه ستان بيوريلان اصحاب عقول اوطان واحباب واولاد وانسابندن غفول ونسيا منسيا علاقاتندن ذهول بر له (شعر) ولا عيب فيهم غير ان ضيوفهم * تلام بنسيان الاحبة والوطن * مضمون بلاغت مشحونى حسب حاللرى اولمغله (شعر) ما نوال الغمام وقت ربيع * كنوال الامير يوم سخا * فنوال الامير بدرة عين * ونوال الغمام قطرة ما * ترانه سيله صدا پرداز دلنواز اولنديغى مقروع اسماع قاطبهٔ اولى النهادر همان حق سبحانه وتعالى حضرتلرى وجود بهبود ضيا آلودلرين مكاره دوروندن مصون ومدى الدهور والازمان بخت واقباللرين افزون وبالجمله بدخواهلرين خوروزبون ايليه آمين يا معين * بوندن صكره معلوم اولسونكه بو شرحده براز شروط التزام اولنديكه هم اختصارى مفيد اوله وهم ناظرينه صفا بخش اوله اولا بر مقدمه تقديم اولنديكه معانئ ادواتى وقواعد واشتقاقاتى مشعر وموزندر ثانيا معانى حروف وادوات ومبانى اشتقاقات مقدمهٔ مذكوره يه احاله اولندى ثالثا مركباتك اجزالرى مفردات موضعلرينه سابق ولاحقنده احاله اولندى مثلا چون مهر كنش كبى معناسنه چونكه چون كبى ديو قطعهٔ ثالثه نك بيت ثالثنده كچدى مهر كنش ديو قطعهٔ خامسه نك بيت اولنده كلور مثللو عبارتله تعبير اولندى وقس عليه سائره رابعا حركات كلمات بياننده حروف مهمله بلاقيد اطلاقى اوزره ذكر اولنوب حروف معجمه تقييد اولندى مثلا سروش سينك وراء ممدوده نك ضمه لرى وشين معجمه ايله ديو بيان اولندى خامسا با حرفى موحده تا حرفى مثنات فوقيه يا حرفى مثنات تحتيه ايله تقييد اولندى سادسا فارسى يه مخصوص اولان حرفلر فارسيه ايله تقييد اولندى مثلا پرورد كار باء فارسيه وكاف فارسيه ايله ديو بيان اولندى ژاله زاى فارسيه ايله ديو بيان اولندى چون جيم فارسيه ايله بيان اولندى فاماكه بو حرفلرك عربيه سى اطلاقى اوزره ذكر اولندى سابعا حروف علت وحروف لين حروف صحيحه كبى بيان اولندى مثلا بورزيدن باء موحده نك كسرى وواوك فتحى ديو بيان اولندى جوانمرد جيمك كسرى وواو ممدوده نك فتحيله

دو بیان اولندی نوروز نونك فتحی وواولك سکونی دو بیان اولندی فاما که حرف مد
ماقبلنده کی حرف ممدوده ایله توصیف اولنوب انکله اکتفا اولندی مثلا باشد
باء موحدهٔ ممدوده نك فتحیله دو بیان اولندی بودن باء موحدهٔ ممدوده نك ضمیله
دو بیان اولندی ثامنا خطده یازیلوب اوقنمیان حرف واو وحرف یا مجهوله
دو بیان اولندی تاسعا اماله اولنان محللر تصریح اولندی مثلا خواهر خاء
معجمه نك بین الفتح والضم اماله سی وواو علامت والف علامت ایله دو بیان
اولندی عاشرا فقط ماقبلنك فتحنه علامت اولوب اوقنمیان ها حرفی رسمیه ایله
توصیف اولندی حادی عشر اکثر متنده ذکر اولنان کلمه لر ابتدا شاهدلریله بیان
اولنوب بعده بشقه معنالری ذکر واجمال اولندی ثانی عشر انشاء دقیقدن
حذر ایدوب نفع عام اولسون دیو سهل جه وقباجه کلماتله تفسیر وتعبیر اولندی
ثالث عشر جابجا صنایع بدیعیه لره تنبیه اولندی لکن هر بار ذکری التزام
اولنمدی تا که اطناب واملال اولمسون دیو فاحفظ ولا تغفل والله ولی التوفیق
وبیده ازمة التحقیق مقدمه درت مقصد اوزره مرتبه در مقصد اول ادوات فارسیه
حقنده در مقصد ثانی مضمرات وموصولات حقنده در مقصد ثالث قواعد
واشتقاق حقنده در مقصد رابع براز فوائد نفیسه بیاننده در مقصد اول ادوات
بیاننده ایدی ومن الله التوفیق معلوم اولسونکه عربیده حروف معانی ایکی قسم
اوزره در بری بسیطه مثلا باء جاره ولام جاره ولام ابتدا کبی بری مرکبه مثلا من
جاره وهل استفهامیه کبی کذلك فارسیده دخی ایکی قسم اوزره در بری بسیطه

ادات بسیطه

بری مرکبه قسم اول بسیطه ایدی اون اوچ حرفکه بونلردر ا ب ت ج د ز ش ك م
ن و ه ی حرف الف اون ایکی وجه اوزره استعمال اولنور ۱ تعریه ۲ تنبیه
۳ تعجب استفهامی ٤ استمرار ٥ ندا ٦ استغاثه ۷ توصل ۸ مقابله ۹ ملازمت ۱۰
اتصاف ۱۱ نسبت ۱۲ زائد والحاصل بو حرف الف بو معنالرك بعضیسنده
اوائل کلمه یه داخل اولور وبعضیسنده اواسط کلمه یه متوسط اولور وبعضیسنده
اواخر کلمه یه لاحق اولور اوائله داخل اولان اوچ نوعدر اول الف مفتوحه که اکا
الف تعریه دیرلر شعرای عجم مصادر وافعال اوائلنه ادخال ایدرلر کاهی ممدوده
وکاهی مقصوره واقع اولور مدخولی اولان کلمه اندن عاری اولسه معنایه خلل
کلمز انکیچون اکا الف تعریه دیو تسمیه اولنور مثال ممدوده استاد رودکی (بیت)
چون بکردد پای اواز پایدان * آشکوخیده نماند همچنان * اصلی شکوخیدن
ایدی سورچمك معناسنه مصدر در مثال مقصوره استاد لطیفی (بیت) ابی جرم را

ترکنی عالم بیسوردر * کنده ترابی که بیسوردرد * ثانی دخی مفتوحه اولوب تنبیه معناسنی مفید اولور اکا الف تنبیه دیرلر ادوات اولنه داخل اولور حکیم فردوسی (بیت) ایا شاه محمود کشورکشا * که از من نترسی بترس از خدا * بو بیتده ندا معناسنه فهم اولنور مثال دیکر وله ایضا (بیت) ابر داده دوهفته شد کدخدای * کرفته دهریك سزاوار جای * بو بیتده داه یعنی پرستاردر ثالث الف مضمومه که حرف تعجب استفهامدر مثلا ادیرلرنه عجب معناسنه استاد منجیك (بیت) اکر خلق ترا باشند جویان * چو بیندت فروکوبند اکویان * اواسط کلمه یه متوسط اولان الف استمراردر بوتسمیه اولنورا کثری امر غائب سیاننده اولور مثلا کناد زباد کبی غیبادی اولان کلمه وسطنه ادخال اولنور شیخ سعدی (بیت) خدایا دشمنش جایی بمراد * که هیچش دوست بربالین نباشد * واخر کلمه یه لاحق اولان ماقبلی مفتوح حرف مد اولان الفدر بو الف سکز وجه اوزره استعمال اولنور اول ندا ایچوندر آخر کلمه منادی یه لاحق اولور خواجه حافظ (بیت) خسروا داد کرا بحر کفا شیر دلا * ای جمال تو بانواع هنر ارزانی * بعض محلده بو الف ندا اداته دخی الحاق اولنوب منادی محذوف اولور وله ایضا (بیت) ایا پر لعل کرده جام زرین * بخشا بر کسی کش زر نباشد * لکن بو صورتده اصح اولان تأکید ندا ایچوندر ثانی الف استغاثه والف ندبه در شیخ سعدی (بیت) دردا و حسرتا که عنانم زدست رفت * دستم نمیرسد که بکیرم عنان دوست * ثالث الف توسلدر یعنی بعض کلمات مرکبه سیاننه کتورورلر حاصلی بشقه بشقه معنی صاحبی ایکی کلمه یی بر کلمه ایتمکه وسیله اولور مثلا سراپا * وسراپا * کبی رابع الف مقابله والف مساوات که مقابله ومساوات معناسنی مفید اولور شول وقتکه ایکی کلمه برجنس اوله ارالرینه الف ساکنه کتوروب بر کلمه کبی ایدرلر مثلا * لبالب * ودنکادنك * وسراسر * وپیچاپیچ * کبی شیخ سعدی (بیت) جهان کرچه سراسر لاله زارست * برهنه پامرو آنجا که خارست * خامس الف ملازم که ملازمت معناسنی مفید اولور حاصلی واقع اولدیغی محللرده بر نوع معنی افاده ایدرکه مثلا ایکی کلمه نك بری فاعل اوله انکله ترکیب اولنان کلمه یی کندی کبی ایدر بو الفه الف ملازمت دیو تسمیه ایدرلر شیخ نظامی (بیت) تا رسیدند هر دو دوشادوش * به بیابان زند بجار بجوش * وملازمتك بر معناسی دخی هم فاعل وهم مفعول اولور وله ایضا (بیت) درهم آمیختیم خنداخند * من وچون من فسانه کوبی چند * یعنی بر بریمزایله قارشدق کوله رك وکولدیره رك و بر معناسی دخی باء الصاق معناسی کبیدر وله ایضا (بیت) شه زکرمی سیاستم

فرموده * در هلاکم مکوش زینهار زود * تنبیه بو الف ملازمه والف توصل والف مقابله بربرلرینه اقرب وفرقی فارسیده مذاق تام صاحبلرینه روشندر سادس الف اتصاف که هر زمان امر حاضر آخرینه الف ساکن لاحق اولنجه اسم فاعل یاخود صفت مشبهه معناسنی مفید اولور مثلا دانا * بینا * شنوا * کبی بعض مبالغه قصد اولنوب الف مزبوردن صکره برنون دخی الحاق اولنور مثلا خندان وخرامان (وتابان * کبی سابع الف نسبت که یاء نسبت معناسنی مفید اولور خواجه حافظ (مصرع) مژده ای دل که مسیحا نفسی می آید * کاهی بو صورتده تأکید ادات نسبت اولور حکیم اسدی بیت) بسا زورمندا که افتاده بخت * بسی افتاده را یاوری کرد بخت * بو دقیقه دن آکاه اولمیانلر زورمندا لفظنی جمع ظن ایدوب زورمنداندن مخفف ردیدیلر محضا ازعمدر ثامن الف زائده که کلمه آخرنده واقع اولور اسقاط اولنسه معنایه خلل کلمز شیخ سعدی (بیت) بکفتادن کلی ناچیز بودم * ولیکن مدتی با کل نشستم * اکثری قوافی اشعارده اولور استاد دقیقی (قطعه) ساده شود دشمن از اسب دولت * چو کردی بر اسب سعادت سوارا * بر اسب سعادت سواری زداری * بدست اندرون از سعادت سوارا * بو قطعه ده سوار اول فارسیدر آتلو معناسنه سوار ثانی کسر الله عربیدر دست برنجن معناسنه محصل بو الف زائده دن مقصود یا تحسین لفظدر یا تتمیم وزن یا تکمیل قافیه در حرف الباء اون درت وجه اوزره مستعملدر ۱ الصاق ۲ مصاحبت ۳ قسم ٤ استعانت ٥ ظرفیت ٦ استعلا ٧ تعلیل ٨ تخصیص ٩ ابتدأ ١٠ انتهأ ١١ تشبیه ١٢ زائده ١٣ تاکید ذی الاشتقاق ١٤ تخصیص مضارع بالاستقبال بو اون درت صورتک اون ایکی اولنده بالری مفتوحه در ایکی صکره کی صورتلرده مکسوره در اول الصاق ایچون ایدی خواجه حافظ (بیت) عاشق که شد یار بحالش نظر نکرد ای خواجه درد نیست وکرنه طبیب هست (ثانی مصاحبت ایچون ایدی عربیده مع معناسنه وله ایضا (بیت) بابال و پر مرو از ره که تیر پرتابی * هوا کرفت زمانی ولی بخاک نشست (ثالث) قسم ایچون ایدی وله ایضا (بیت) بجان یار و بحق قدیم وعهد درست * که مونس دل و جانم دعای دولت تست (رابع استعانت ایچون ایدی شاعر (بیت) نویسم عشق یارم در دفاتر * بجام چون قلم بر لوح محفوظ * بو درت معنالرک عربیده باء موحدهٔ مکسوره افاده ایدر (خامس) ظرفیت ایچون ایدی عربیده فی فارسیده در کبی خواجه سلمان (بیت) ای کریمی که بدوران بهار عدلت در همه روی زمین باد خلافی نوزید (سادس) استعلا ایچون ایدی ظهیر فاریابی

بیت) توشمع عصمتی بشب ظلم در بتاب * تو ابر رحمتی بسر خلق بر ببار * یعنی در شب
ظلم و بر سر خلق دیمکدر چونکه باء اولی ظرفیت باء ثانی استعلا ایچوندر کانه در
ایله بر قرینه لردر (تنبیه) معلوم اولسونکه بو فقیر فارسینك بعض مثلوده یعنی
بر لفظك اولنده باء موحدۀ مفتوحه آخرنده در یا خود امثالی واقع اولسه بونده
اوچ وجه اوزره قول واردر قول اول شعوری مرحوم فرهنکده ولامعی
چلبی کلستان شرحنده بر لفظی ودر لفظی وامثالی زائده لردر انجق تحسین لفظ
ایچون الحاق اولنمشلردر اصل معنای استعلائی و معنای ظرفیتی مفید اولان
اوله ادخال اولنان باء موحدۀ مفتوحه دردیو حکم وجزم ایلدیلر قول ثانی
سروری مرحوم وصاحب مفتاح دریه عکسیله حکم وقطع ایلدیلر یعنی زائد
اولان داخلدر اصل معنایی مفید اولان لاحقدر دیدیلر قول ثالث کمال پاشا
زاده ایله صاحب کنوز الرموزك کلاملرندن فهم اولنان داخل ولاحقدن
هر بری مفید ومعنیداردر چونکه داخل یعنی باء موحده مفید استعلا ومفید
ظرفیتدر ترکیده انلردن اوزره لفظی ودہ لفظی ایله تعبیر ایدرلر سبحۀ صبیان بیت
لا یجوز فی ده فی پس مانه علی اوزره امی وب ایله کچه الی سه کلا زنهار * لفظ در
یعنی اندرون یعنی داخل وارج دیمکدر لفظ بر بمعنی بالا یعنی فوق دیمکدر مثلا
بشب ظلم در فرا کوکجه ایچنده معناسنه بسر خلق بر خلقك بالاسی اوزره
معناسنه در شوالی ترکیبده معنیدار ایجه بر شب وبر سر اولانی ایدی
حوالت لفظ در ولفظ بر بو تقدیرجه ظاهر که ادات ظرف وادات استعلا دکل
ایسه ده لکن صورت اداتده اولوب وفی نفس الامر اداتك سوالاتی کریبه اولمغله
همان جانب صورته رعایت اولندی همشکی فارسیده بو تقدیمات وتاخیرات
قبی وافردر تحقیق فقیر شویله ظن ایدرسکه باء موحده مفید استعلا ومفید ظرفیت
ولفظ بر ولفظ در قرینه لری اوله فتأمل فتح الله علیك (سابع) تعلیل ایچون
ایدی شاعر (بیت) بنیش بند زنی بغض من توخفت فواد * که بند من بپذیرد
جمیع سنکدلان (ثامن) تخصیص ایچون ایدی شاعر (بیت) سنبلستان خطم
خشك نكشتست هنوز * بمن آید که آهوی خطا بید همه * بو تعلیل وتخصیصی
افاده ده عربیده لام فارسیده چون کبی (تاسع) ابتداء غایت ایچون ایدی عربیده
من فارسیده از کبی عاشر انتهاء غایت ایچون ایدی عربیده الی فارسیده تا کبی
بو ایکی معنایه شاعر (بیت) روم در راه مهرش چون مهرکه * بمشرق تا بمغرب رفته
باشم * حادی عشر تشبیه ایچون ایدی عربیده کاف مفتوحه فارسیده چون کبی

استاد عسجدی (بیت) رویت بگل پیراهن باغ بگوید * هر آنکه بود راست نظر
راست بیند (ثانی عشر) زائده عربیه کبی بالله باسی کبی انجق تحسین لفظ
ایچون ناهی ضرورت وزن ایچون کتورلر خواجه کمال (بیت) بطلب یافت نشان
از آب شیرین فرهاد * ره سوی لعل نبردند بجز کوهکنان (ثالث عشر) تأکیدی
الاشتقاق ایچون ایدی یعنی مصادر وافعال اوائلنه تأکید وتحسین ایچون
باء موحده ادخال اولنور مثلا بکردن وبمکیدن کبی شوقدرکه اوائلی الفات
اولان کلماته ادخال اولنجه الفلر یاء تحتیه یه ابدال اولنور مثلا بیاموختن
وبیفکندن کبی ومرکباتک جزء ثانیسنه ادخال اولنور مثلا درنک بکردن ودانش
بیاموختن کبی (رابع عشر) باء مزبوره مضارعی استقباله تخصیص ایدر مثلا
بدآید وبنشاید وبیاموزد وفرو بیفکند کبی چونکه مضارعده تأکیددن بشقه
استقباله ده تخصیص ایدر (تنبیه) بو ایکی صورتده باء موحده مکسوره اولور مکر
داخل اولدیغی کلمه نک اولی حرف مضموم یاخود واو یاخود باء موحده یاخود میم
اوله مثلا بخوردن وبوزیدن وبپاشیدن وبمکیدن کبی ایشته بو درت صورتده اتباعا
مضموم اوقنور دیو اکثر عرفا وجمهور ادبا وفارسی شناسان تخصیص ایلدیلر
فاما که مرحوم ومغفورله فاضل سودی شرح کلستانده بوکونه فرق انجق
لغت پهلویه ده در اما افصح لغات اولان لغت دریه ده هر صورتده هر بار دائما
مکسور اوقنور بر وجهله ضمه جوازی یوق دیو حکم وجزم ایلدی فاحفظ فائده
باء موحده بو ایکی صورتده یعنی ثالث عشر ورابع عشر صورتلرنده مابعدنی
اسکان اجتماع ساکنینه مؤدی اولمزسه سعهٔ کلامده جائز وضرورتده واجبدر
نتکم قطعهٔ اولانک بیت سادسنده بشنو لفظنک شیننی اسکان واجب اولدیغی کبی
فاما که اجتماع ساکنینه مؤدی اولورسه اصلا جائز دکلدر نتکم بیت مزبورده
بخوان لفظنک خاسی تحریک واجب اولدیغی کبی فلا تغفل حرف التاء خطابیه در تاء
آخر کلمه یه لاحق اولور حاصلی بونده درت بحث واردر بحث اول کیفیت
معناسنده در چونکه تاء بسیطه کاهی افعال اواخرینه لاحق اولوب مفعولیت
معناسنی مفید اولور مثلا دیدت ماضی وبیندت مضارعدر مثال اول میر محمد نظمی
(بیت) دوش دیدت با رقیب از دوستان * کج کله ساغر بکف در بوستان * مثال
ثانی وله ایضا (بیت) میشود افتاده هر که بیندت * همان که باشد کریهٔ عاشق بدت *
وکاهی اسما اواخرینه لاحق اولوب مضاف الیه معناسنی مفید اولور شیخ سعدی
(بیت) خدایا بران تربت نامدار * بفضلت که باران رحمت ببار) وکاهی اولور که فعل

عاملك

عاملك ومضافك غيرى يا بر اسم يا خود بر ادات آخرينه لاحق اولور لكن معناده
ينه عامل حقيقى ومضاف حقيقى يه مربوط اولور مثال اول شيخ سعدى (بيت)
جهانت بكام وفلك يار باد * جهان آفرينت نكهدار باد * مثال ثانى كمال خجندى
(بيت) تا يار رمى كمال روزى * در عمر اكرت نصيب باشد * تنبيه بو حكم شين ضميرده
وميم ضميرده دخى جاريدر فتأمل ولا تغفل (بحث ثانى) تا من بوره نك حركاتنده در
چونكه بو تا دائما ساكنه در نته كيم امثلهٔ سابقه ده اولديغى كبى مكر شول وقت
مفتوح اولور كه اول تانك آخرينه ادات جمع اولان الف ونون لاحق اوله البته الف
ماقبلك فتحى اقتضا ايدر خواجه حافظ (بيت) عمرتان باد ومراد اى ساقيان بزم
جم * كرچه جام ما نشد پرمى بدوران شما (بحث ثالث) ماقبلك حركاتنده در چونكه
تانك ماقبلى اوچ صورتدن خالى اولمز يا هاء رسميه اولور يا خود سائر حرف صحيح اولور
يا خود حرف مد اولور اكر تانك ماقبلى هاء رسميه اولورسه افصح بودر كه اول
هادن نصكره بر همزهٔ مفتوحهٔ مجتلبه زياده اولنه خواجوى كرمانى (بيت) بى رخت
نامده ميل كل وبرك سمنم * تا شدم بندهات آزادهٔ سرو چمنم) وكاهى مقام اقتضا سيله
هاء رسميه يى حذف ايدوب تانى ماقبلنده اولان حرفه وصل ايدرلر شمس فخرى
(بيت) زر وياقوت ولعل اندر خزينت * نه بيند روى كيسه تا بينكو) واكر حرف صحيح
اولورسه تانك ماقبلى دائما مفتوح اولور كما سبق فى الامثلة مكر ضرورت وزن
ماقبلنك ساكن اولمسنى اقتضا ايده اول وقت اسكان اولنور حكيم سنايى (بيت)
علت روز وشب خوارست يقين * چون كذشتى نه انت ماند نه اين * واكر حرف مد
اولورسه يعنى ماقبلى حركه سى كندى جنسندن اولان حرف علت اولورسه
بو تقديرجه دخى اوچ وجهدن خالى اولمز چونكه تانك ماقبلى يا الف مد اولور
يا خود واو مد اولور يا خود يا مد اولور اكر الف مد اولورسه كاهى او الف مد ايكيسى
بردن ساكن مجتمعان اوله رق تلفظ اولنور فردوسى (بيت) بدين نام چون باز كردى
بجاى * بكوتات خواند يل رهنماى) وكاهى الف مددن نصكره بر ياء تحتيهٔ مفتوحه
زياده ايدرلر استاد لطيفى (بيت) چون باده شدى عصاى پيران * عاصى مشو ومنه
عصايت * واكر واو مد اولورسه كاهى تا و واو ساكنان مجتمعان اولورلر شمس فخرى
(بيت) بود بر لبت تا قصيعو شكر بهرام * ز تيغ وتيرت بماند عدوت در تب وتاب * وكاهى
واوه فتحه ويررلر لطيفى (بيت) كمانا برويت بوسته مارا * بتير غمزه كه كه سينه وارد *
وكاهى واودن نصكره بر ياء تحتيهٔ مفتوحه زياده ايدرلر وله ايضا (بيت) اكر از كشتن
چشمت عزيزان عفوها جويند * جز مقصود منست از دل مجروم كشت معفويت *

وا کریاء مداولورسه واوده اولان صور ثلثه بونده دخی جاریدر مثال اول وثالث
شاعر (بیت) بجای مکرمت کردن بدیت * چنان اکرام در بجای بد بیت * مثال
ثانی کمال اسماعیل (بیت) نکر که دوستیت را بهاچه باشد خود * چو دشمنی ترا
دشمنت بجان بخرید (بحث رابع) تاء فوقیهٔ خطابیه نک ابدالنده در چونکه تاء
مزبوره یی داله قلب ایدوب مثلا کردیت ورفتیت دیجک برده کردید ورفتید دیرلر
خوارزم لغتیدر حتی حضرت مولانا قدس سره الاعلی بو شعرنده کذر کاهت یرینه
کذر کاهد دیو یازمشلر وتعبیرا تمثلر نکم شعوری مرحوم حضرت مولانا کندو
مجموعه لرنده علی وجه المسوده کند وخطلریله یازدقلرین کوردم دیو تصریح ایدوب
وحضرتک شعرنی دخی نقل ایتدیلر فقیر دخی تبرکا بو مقامده ایراد ایلدم بودر (شعر
مسمط) دل کرچه کذر کاهد شد * اوراست شخواهد شد * کر راستی خواهد شد * آن
سرو چمن دارد شد * ایشته بو دال هر احکامده اصلی اولان تا کبیدر فلا تغفل
(سؤال) بو مقوله تاء خطابیه علم نحوه نظر ایله اسمدر حروفدن عدی نه کونه اولور
(جواب) فارسیده بو مقوله نسنه لره حرف اطلاقی جائزدر نتکم اهل میزان افعال
ناقصه یه ادوات وحروف دیدکلری کبی فلا مشاحة فی الاصطلاح یاخود حروفدن
عدی تغلیبدر (حرف الجیم) جیم فارسیه آخرنده هاء رسمیه یعنی هاء غیر متلوه
کتوروب بو صورتده ایکی وجه ارزره استعمال اولنور که جیم مزبوره یا مفتوح جیم
اولور یاخود مکسور اولور اکر مفتوح اولورسه ادات تصغیر اولور عربیده یاء تصغیر
کبی مثلا باغچه وهندوچه کبی اسم تصغیرلردر شیخ سعدی (بیت هر کرا باغچهٔ هست
ببستان نرود * زانکه مجموعه نشسته است پریشان نرود * دیکر عماد فقیه (بیت)
خیال خال تو هندوچهٔ حدیقهٔ چشم * سواد خط تو دیباچهٔ سفینهٔ دل) اکر مکسور
اولورسه ذوی العقولک غیرندن مؤلدر عربیده ما کبی ترکیده نه دیرلر بو صورتده
جیمک فتحیله دخی جائزدر لکن بو هاء رسمیه یازیلور اما اوقنمازو کاهی خطدن دخی
حذف ایدوب مابعدنده اولان حرفی اسکان وجیمی اکا وصل ایدرلر مثلا چیست
کبی که اصلی چه است ایدی نتکم قطعهٔ ثالثه نک ثالثنده کلور فاما که هاء
رسمیه سز * جیم عربیه علامت تعریبدر * کاهی هاء رسمیه موقعنه کتورورلر مثلا
بنفشه وشاهتره تعریبلرنده بنفسج وشاهترج دیدکلری کبی وکاهی کاف فارسیه یی
جیمه ابدال ایدرلر مثلا اسکام وبنک تعریبلرنده لجام وبنج دیدکلری کبی فعلی هذا
القیاس (حرف الدال) دال ساکنه ماضیده ومستقبلاتده یاء تحتیهٔ خطابیهٔ
ساکنه دنصکره علامت جمعدر مثلا کفتی مانیء مفرد مخاطبدر جمعنده کفتید

دیلرلرکبی مضارع مفرد مخاطبدر جمعنده کنید دیرلرودال مفتوحه مطلقا علامت
مستقبلدر مثلا داند وشناسد ودانده وشناسنده کبی (فائده) دال مهمله ایله ذال
معجمه میاننده فرق لسان فارسیده قاعده بودرکه دالڭ ماقبلی متحرك اولنجه دال
مهمله یی معجمه اوقومق جائزدر مثلا بد روماذرکبی واکر ماقبلی صحیح ساکن
اولورسه جائزدکلدر مثلا کردومرد وسمند کبی واکر حرف مد اولورسه جائزدر مثلا
باذوبوذوبیذ کبی بونڭ حققنده شهاب الدین کرمانی مثاللری ایله نظم ایلمشدر *
(هرکجا ماقبل وی جز حرف علت ساکنست * همچو کردومرد وسرد وبرد آنرا دال
خوان) هرکجا ماقبل وی ساکن بجز حرف علتست) همچو باذ وبوذ وبیذ وباده انرا
ذال خوان) شوقدرکه بو قطعه ده دال متحرکه بیان اولنمدی فاما اصح بودرکه ذال
حرف الزا
معجمه بولسان فارسیده اولمیوب بالجمله دال مهمله اوله فلاتذهل حرف الزاء
زاء معجمهٔ بسیطه که عربیده من وعن کبی کاهی ظرفیت ایچون دخی اولور عربیده
فی فارسیده درکبی بوزاء بسیطه دائما اوائل کلمه یه ادخال اولنور اکر داخل اولدیغی
کلمه نڭ اولی حرف صحیح اولورسه حرف زا مکسور اولور شیخ سعدی بیت) اکر روزی
بدانش درفزودی * زنادان تنك روزی ترنبودی * واکر اولنده الف اولان اسم
اشارته وضمیره داخل اولورسه حرکه ده مدخولی اولان کلمه نڭ اولنه تابعدر مثال
فتحه شیخ سعدی بیت) زانکه که ترا بر من مسکین نظرست * آثارم از آفتاب مشهور
ترست * مثال کسره جامی (بیت) زان نسزد تهمت این درج را * زین نرسد ظلمت
این برج را * مثال ضمه جامی (بیت) ازبعینست که درهای فتوح *
روکشادست بجانم که روح * وکاهی زای مرقومه ادات رابط اولان که لفظنه الحاق
اولنوب آخرنده کی هاء رسمیه حذف اولنور وکافه فتحه ایله حرکه ویروب کزدیرلر
شین
درورتنده وکاهی زای مزبوره اولنه برالف مفتوحه کتوروب ازدیرلر حرف الشین
بوشین معجمه کلمات اخرلرینه لاحقه اولور ایکی قسم اوزره در قسم اول ضمیر غائبدر
وضمیر غائب اولان شین جمیع احکامده تاء خطابیه کبیدر کما سبق لکن ابدال
وقدربونده اولنمه بونده اوچ بحث جائزدر بحث اول معانیسی بیاننده در چونکه
شین معجمه کاهی فعله لاحق اولوب مفعولیت معناسنی مفید اولور وکاهی اسمه
لاحق اولوب اضافت معناسنی مفید اولور ایکی معنایه نظم برفارابی (بیت) دادیم
دل بدست تو دیبا سنکتش * غافل مشو زناله وزاری وشیونش (بحث ثانی) بوشین
معجمه دائما ساکندر مکر شول وقت مفتوح اولورکه اول شینڭ آخرنه ادات جمع
اولان الف ونون لاحقه اوله البته الف ماقبلی مفتوح ایدر (بحث ثالث) شینڭ

ماقبلنده واقع اولان حرف اوچدن خالی دکلدر چونکه یا هاء رسمیه اولور یاخود سائر حرف صحیح اولور یاخود حرف مد اولور اکر هاء رسمیه اولور سه افصح بودرکه اول هادن برهمزهٔ مفتوحهٔ مجتلبه زیاده اولنه مثلا بنده اش کبی وکاهی مقام اقتضاسیله هاء رسمیه یی حذف ایدوب شینی ماقبلنده اولان حرفه وصل ایدرلر شاعر (بیت) اکر ایزد عنایت کرد بندش * شود در جملهٔ افعالش موفق * واکر صحیح اولورسه مفتوحدر کما سبق فی بیت ظهیر فاریابی مکر ضرورت وزن اوله اول دمده ساکن اولور شیخ سعدی (بیت) هر که مزروع خود بخورد خوید * وقت خرمنش خوشه باید چید * واکر حرف مد اولورسه الف مد صورتنده ایکیسی بردن ساکن اولور مثلا دلها اش کبی یاخود شین معجمه نك ماقبلنده بر یاء تحتیهٔ مفتوحه زیاده ایدرلر مثلا دلهایش وعصایش کبی وواو مد صورتنده یا ایکیسی بردن ساکن اولور مثلا کیسوش کبی یاخود واوی فتح ایدرلر مثلا کیسوش کبی یاخود بر یاء تحتیهٔ مفتوحه زیاده ایدرلر مثلا کیسویش کبی ویاء مد صورتنده واو مدده اولان وجوه ثلاثه جاریه در مثلا دستیش ودستیش کبی قسم ثانی مجرد امر حاضر صیغه سینك آخرینه الحاق اولنوب مصدر معناسنی مفید اولور یعنی اسم مصدر اولور مثلا دانش وستایش کبی اصلی دان وستان ایدی بیل ومدح ایله معناسنده اولان امرلك آخرینه ماقبلی مکسور شین معجمه الحاق اولنجه بیلش ومدح ایدش معناسنه اولدی بو شین مصدریه نك ماقبلی دائما مکسور اولور وبو قاعده ترکیده دخی جاریه در فاحفظ (حرف الکاف) کاف عربیه لسان فارسیده ایکی وجه اوزره مستعملدر اول کاف عربیه اواخر کلمه یه لاحق اولندقده ادات تصغیر اولور بو تقدیرجه لاحق اولدیغی اسمك آخری اکر ساکن ایسه مفتوح ایدوب اول کاف تصغیری اسکان ایدرلر مثلا مردك وطفلك کبی مکر اول کافه ادات جمع اولان الف ونون لاحق اوله اول زمان کاف دخی مفتوح اولور ایکیسنه مثال شیخ سعدی (مثنوی) بروتا ز خوانت نصیبی دهند * که فرزند کانت بسختی درند * بیندیش زان طفلك بی پدر * وز آه دل دردمندش حذر * یاخود اول کافه نصکره تاء مخاطب وشین غائب اوله اول وقت ینه کافی فتح اوزره ایدرلر زیرا کاف تصغیر ایله ضمیر غائب وضمیر خطاب جمع اولسه البته کاف تقدیم وضمیر تأخیر اولنور شیخ سعدی (بیت) قربانکت شوم پدرت را بزن بکش * عیسیٔ مریمی تو پدر را چه میکنی * یاخود اول کافه نصکره یاء نسبت ویاء خطاب ویاء وحدت اوله اول وقت کافی کسر ایدرلر مثلا غربی (قطعه) کشتم خراب وشیفتهٔ خرد سالکی *

کاف

قدش نهالکی چه نازلی نهالکی * چون آفتاب کشته جهانسوز رنککش *
هرسو بر آفتاب زابروهلالکی * شیرین شکی شکرلبکی شوخ چشمکی * مهرویکی
پریکی ازمشک خالکی *) واکر کاف لاحق اولدیغی اسمک آخری هاء رسمیه
اولورسه یا هاء رسمیه بر کاف عربیه یه ابدال اولنور مثلا بندکان و دانندکان کبی
یاخود یاء تحتیه یه قلب اولنور مثلا بندیک و دانندیک کبی وجه ثانی که لفظیکه کاف
عربیه نک کسری و هاء رسمیه ایله کاهی کیم معناسنه اسم اولور عربیده من
موصوله و من استفهامیه کبی ذوی العقولدن عبارتدر ذوی العقولک غیرنده چه
کبی لطیفی (بیت) هرکه در پیش آیدش بر سیمبر دندان زند * هرکه در پس میرود
می باید و دندان کند * بو لفظ که یه ادات ربط اولان استه الحاق اولنوب کیست
دیرلر شکر قطعهٔ بالنه نک بیت رابعنده کلور و کاهی ادات تعلیل اولور عربیده کی
واذ کبی و کاهی ادات ربط اولور که ماقبلنی مابعدنه ربط ایچون ایراد ایدرلر لطیفی
(بیت) جوهرم که نه خویشتن پایم * عرضم نه بدیگری پایی * حرف المیم حرف
میم

میم ایکی نوع اولور مستعملدر بر نوعی اوائل افعاله ادخال اولنوب مفتوح تلفظ
اولنور عربیده لاء ناهیه معناسنه در مثلا مکو و مخور و مرو کبی و بر نوعی اواخر
کلماته الحاق اولنوب کندو ساکن ماقبلی مفتوح تلفظ اولنور ضمیر متکلم وحده در
بو صورتده کاهی فعله لاحق اولور مثلا دانستم و آموختم و دانم و آموزم کبی
و کاهی اسمه لاحق اولور سخنم و مالم و مادرم کبی و کاهی ادوات اوائلنه داخل اولوب
مفتوح اولور مثلا مرا کبی و کاهی آخرنده هاء رسمیه اولان اسمه لاحق اولور
بو صورتده افصح اولان هاء رسمیه دن صکره بر همزهٔ مفتوحه کتورمکدر مثلا
بنده ام کبی لکن هاء رسمیه حذف اولنوب میمی ماقبلنه وصل اولنسه جائزدر مثلا
بندم کبی همدخی آخرنده حرف مد اولان اسمه لاحق اولجه الف مد صورتنده
ایکی وجه جائز اولور مثلا عصام و عصایم کبی و واو مد صورتنده اوچ وجه جائز اولور
مثلا گیسوم و گیسویم کبی و یاء مد صورتنده کذلک مثلا آشتیم و آشتیم
و آشتییم کبی محصلی تاء ضمیرلر وشین ضمیرک احوالنه قیاس اولنور فارجع الی
تفاصیلهما و کاهی بو ضمیرلر مقام قرینه سیله حذف اولنورلر خواجه حافظ (بیت)
گل در بر و می در کف و معشوقه بکامست * سلطان جهانم بچنین روز غلامست *
یعنی گل در برم و می در کفم دیمکدر و اگر نفس متکلم مع الغیر مراد اولنورسه میمدن
اقدم بر ماقبلی مکسور یاء تحتیه ساکنه کتورورلر مثلا دانستیم و شناختیم و دانیم
و شناسیم کبی (تکمله) بر نوع میم دخی آخر کلمهٔ اعداده لاحق اولوب دانه کندو ساکن

وماقبلی مضموم اولوب باعتبار حاله وباعتبار تصغیره معنالرینی مفید اولور مثلا
دو لفظی ایکی معناسنه ایکن دوم دینسه ایکنجی دیمك اولور نتکم ناظم نحریر اون
طقوزنجی قطعه نك بیت سادسنده صریحاذکرایدرانك شرحنده انشاءالله تعالی
تفصیل اولنور فانتظر حرف النون فارسیده نون مفتوحه عربیده ماء نافیه نون
معناسنه در اوائل اشتقاقه ادخال اولنور متصل یازیلور مثلا ندانستن وندانسته
ونداند وندانده وندان کبی ونفی ذوات وسلب صفات قصد اولندقده هاء رسمیه ایله
منفصل یازیلور بو صورتده اسماء جامده واسماء مصادر واسماء زمان واسماء مکان
ومبالغه صیغه لرنده وشول اسم فاعل که مفعولنه متعلق اوله اینته بونلرك نفی
وسلبی قصد اولندقده استعمال اولنور وقس علی هذا الطریق بیت) جبری نه حیدری
ونه دانا وکاملی ※ داننده کای ونداننده دلی ※ کاهی نونه الف الحاق اولنوب
نا دینلدکده عربیده لیس ترکیده دکل معناسنه اولور نتکم ادوات مرکبه ده بیانی
کلور همدخی نون ساکنه که علامت مصدر در حذف اولنجق فعل ماضی صیغه سی
حاصل اولور ودخی ماضیده ومضارعده قبل الدال علامت جمع غائبدر مثلا
دانستن مصدر رودانست ماضی ودانستند وداننده جمع غائبلردر تفصیلی محللرنده
کلور انشاءالله تعالی (تکمله) بو میم ناهیه ونون نافیه اوائلی الفات اولان مصادر
ومشتقاته ادخال اولنجق الفات یاء تحتیه یه ابدال اولنور مثلا میاموز ونیاموز کبی
حرف الواو فارسیده واو اوچ وجه اوزره مستعملدر اول کلمتین میاننده واو
واقع اولان واو عاطفه در نتکم عربیده دخی عاطفه اولدیغی کبی لکن عربیده دائما
مفتوحه اولور واحیانا محذوفه اولورغاما که فارسیده اکثری واو یازیلور لکن
ماقبلنده معطوف علیهك آخرینك ضمیله اکتفا اولنوب تلفظ اولنماز مثلا لب
ودندان کبی مگر ضرورت وزن اوله اولزمان معطوف علیهك ضمه سنی اشباع
وواوی اسکان ایدرلر همام تبریزی (بیت) برسرو چشم من کذرکن * تاجویباری
بکل بیارایی ※ یاضرورت محل اوله اولوقت کاهی واو مفتوح تلفظ اولنور شاهی
(بیت) مایکدل ویکروی چنین وان کل رعنا ※ افسوس که ازهر طرفی روی دکر
داشت * وکاهی مکسور تلفظ اولنور شیخ سعدی (مثنوی) بچه کار آیدت زکل
طبق از کلستان من ببر ورق * کل همین پنج روز وشش باشد * وین کلستان همیشه
خوش باشد ※ اینته بو تفصیل اکر معطوف علیهك آخری حرف مد یاخود هاء
رسمیه اولمازایسه بو که انلردن بری اولورسه بودرت صورتدر واو عاطفه یه ضمه ایله حرکه
ویریلور مثلا داناو بیناو گیسو وندان وبینی وبرودت وبنده وچاکر کبی وکاهی واولك

نون

واو

نغمه سنی اشباع ایدوب بر سبب خفیف پیدا ایدرلر (شاعریت) پارسا ورند وصوفی
وظریف * وصفای من شده درود تنها * ثانی آخر کلمه یه واو لاحق اولوب ماقبلنك
حرکه سی واو جنسندن اولمغه خراسانیلر عندنده ادات تصغیر اولور ثالث کلمهٔ واحده
میاننده که نه جوهر کلمه دن جزؤ واقع اولان واوکه ماقبلی مضموم اولور بودخی
اوچ نوع اوزره در اول واو معروفکه حرف مد اولور مثلا خور * ودور * وروی *
کبی ثانی واو مجهول که انجق خطه یازیلور لکن اوقنمز مثلا غور وشور کبی
ثالث واو علامتکه اماله علامتیدر یا بین الفتح والضم اوقنمغه علامتدر مثلا
خواجه وخواهر کبی یاخود بین الفتح والکسر اوقنمغه علامتدر مثلا خویش
وخوید کبی لکن بین الفتح والکسر صورتنده واو علامت قاعدهٔ مطرده دکلدر نتکم
شیر بمعنی الاسد وریش بمعنی القرحه تخالف ایلدیکی کبی فاحفظ حرف الهاء یدی
وجه اوزره مستعملدر ١ نسبت ٢ لیاقت ٣ مقدار زمان ٤ رابطه ٥ رسمیه ٦ اصلیه
٧ زائده بو یدی هادن انجق هاء اصلیه وهاء زائده اوقنور ماعداسی اولان بش ها
انجق ماقبلنك فتحنه علامتدر اول نسبت ایچون ایدی مثلا تابه هاسی کبی حرارته
منسوب معناسنه ثانی لیاقت ایچون ایدی که علامت جمع اولان الف ونوندن صکره
کتورورلر مثلا شاهانه دیرلر شاهلره لایق معناسنه شمس فخری (بیت) شاه فرزانه
شیخ ابو اسحق * که همه کار اوست مردانه * ثالث مقدار زمان ایچون ایدی
مثلا ده ساله دیرلر اون سنه مقداری معناسنه خواجه حافظ (بیت) می دوساله
ومحبوب چارده ساله * همین بسست مرا صحبت صغیر وکبیر * رابع رابطه ایچون
ایدی یعنی وظیفه معناسنی مفید اولور خواجه سلمان (بیت) کرچه کوی تو کند
کعبه همه عمره طواف * پیش روی تو برو قبله همه روز نماز * خامس هاء رسمیه
ایدی انجق ماقبلنك فتحنه علامت اولور بشقه معنی افاده ایتمز شوقدر که لفظ که
ولفظ چه ده هاء رسمیه نك ماقبلی مفتوح اولمز بلکه مکسور اولور مثلا بنده وکریه
کبی بو ها یه هاء علامت دخی دیرلر بو هاء رسمیه حالت توصیفده وحالت اضافتده ها
صورتنده یازیلور یاء تحتیهٔ مکسوره کبی اوقنور کاهی اوزرینه بر همزه صورتنده
علامت وضع اولنوب همزهٔ مکسوره کبی اوقنور مثلا بندهٔ دانا وبندهٔ پادشاه کبی
واکر آخرینه علامت جمع اولان الف ونون لاحق اولورسه هاء رسمیه کاف فارسیهٔ
مفتوحه یه ابدال اولنور مثلا بندکان وخواجکان کبی واکر آخرینه یاء تحتیهٔ
نسبیه ویاء تحتیهٔ مصدریه لاحق اولنسه هاء رسمیه کاف فارسیهٔ مکسوره یه ابدال
اولنور مثلا بندکی کبی کاهی وحدت یاخود خطاب ایچون هاء رسمیه اوزرینه

هاء

برهمزه صورتی عین بدر یا زیلور مثلا بنده کبی برنده یا خود بنده سن معناسنه کاهی ضرورت وزن ایچون برحرف ساکن اقتضا ایدر اول زمان صریحا ها تلفظ اولنق قبیحدر افصح بودرکه فتحه یی سلکدرک تلفظ بلیه شویله که نه صریحا ها اوله ونه صریحا الف اوله لطیفی (بیت) ای شاه ستمکروی دلبر همه رعنا *
تا کی دل بیچاره باشد بفراقت خون * سادس هاء اصلیه ایدی بو هاء اصلیه بهر حال یازیلور و تلفظ اولنور که مثلا به وکه هالری کبی سابع هاء زائده ایدی بو هانک وجودی وعدمی افاده ده سیاندر مثلا همی هاسی کبی (فائده) عربیدن منقول اولوب آخرنده تاء تأنیث بولنان کلمه لر ککمنده آخرنده هاء رسمیه اولان کلمه لر کبیدر مثلا ثمره وطلحه هاسی کبی نهایت عربیده تلفظ اولنور فارسیده اولنماز مکر تاء مصدر اوله اند ه ایکی وجه جائز اولور یا بودرکه هاء رسمیه صورتنده یازیلور وهاء رسمیه معامله سی اولنور تاء اصلیه کبی تا یازیلور وتا اوقنور مثلا دولت وسعادت کبی اکثری دخی بودر حرف الیاء بو یاء تحتیه اون بروجه اوزره مستعملدر یا
١ خطاب ٢ اسناد ٣ توصیف ٤ مصدریه ٥ نسبت ٦ وحدت ٧ تنکیر ٨ لیاقت ٩ استعداد ١٠ حکایت حال ماضی ١١ زائده بو حرف یا بو معنالرک هر برنده دائما کلمه لرک آخرینه لاحق اولوب وکندی ساکن وماقبلی مکسور اولور مکر کیم مابعدنده شین ومیم ضمیر اوله اول وقت یاء مذکوره مفتوحه اوقنسه ده جائزدر کما سبق فی الشین والمیم شاعر (بیت) من عاشق بیچاره ام دانستیم همت بکن * چون هرکه تو دانستیش همت کنی ای مرشدا * اول خطاب ایچون ایدی چونکه یاء تحتیه ضمیر متصل خطابدر عربیده تاء خطاب کبی مثلا ترکیده ایلدک عربیده فعلت فارسیده کردی دیرلر محمد صوفی (رباعی) ای انکه مرا بمدح افزون کردی * وز دائره سپهر بیرون کردی * همکاره ما ایزد بیچون کردی * کر نیست مرا تو هست اکنون کردی * بو مذکور یاء خطاب کاهی ماضی یه لاحق اولور کما سبق آنفا کاهی مستقبله لاحق اولور مثلا کنی که کبی ایلرسن معناسنه کاهی اسمه لاحق اولور مثلا چونی کبی نیجه سن معناسنه وله ایضا (رباعی) ای دوست که کفته محمد چونی * عیشت بادا همیشه در افزونی * ایستاده بزیر آسمان چون آنم * کایستاده بزیر دار باشد خونی * وکاهی بیان خطاب ایچون ضمیر منفصل اولان تو لفظنه ایکی یاء تحتیه الحاق ایدوب بری مکسوره بری ساکنه اولور مثلا تویی که سن سن مقامنده تکلم اون التنجی قطعه نک بیت ثانی عشرنده کلور وکاهی ضرورت قافیه وترخیم ایچون یاء

خطاب حذف وماقبلی اسکان اولنور شیخ سعدی بستانده شمعك پروانه یه
خطابنده سنده دیر (مثنوی) که ای مدعی عشق کار تو نیست * که نه صبر داری نه
یارای ایست * تو بکریزی از پیش یك شعله خام * من ایستاده ام تا بسوزم تمام *
وکاهی یاء خطاب استفهام معناسن متضمن اولور اکن ادات استفهام اولماز مثلا
شنیدی ودیدی دیرلر ایشتدکمی وکوردکمی معناسنه لطیفی (بیت) دیدی که چه کرد
اشرف خر * او مغلمه بردو جانی یك زر * وکاه یاء خطاب ایله لاحق اوله جغی فعللك
اراسنده ادات ربط اولان است کیررده ترکیده مش معناسنی مفید ومتضمن اولور
مثلا دادی وکردی کلمه لری ویردك وایله دلك معنالرینه ایکن دادستی وکردستی
دیسه ویرمشسك وایلمشسن معنالرینه اولور (ثانی) یاء اسنادیدی که مسند
الیهی سنده ربط ایچون ادات ربطدر عربیده ضمیر فصل فارسیده است ترکیده در
لفظلری کبی اکن دائما سنده لاحق اولوب کندوساکن ماقبلی مکسور اولور
وقوعی تبریزی (بیت) بوده ام از تاب عشقت شمع وزرکامل عیار * او بدانند
قدر زررا هرکه باشد زرکری * حاصلی بو بیتده یاء اسناد زرکری یاسیدر کاهی بو یاء
اسناد حذف اولنوب ماقبلنك کسریله اکتفا اولنور شاعر (بیت) تو مرا معشوق
من افتاده بیچاره ام * از زمان تو خرامی تا بهنکام کبر * اصلی یا ایله معشوقی ایدی
(ثالث) یاء توصیف ایدی که صفتی موصوفه ربط ایچون صفته لاحق اولور اکن
لحوق واجب دکل یعنی کتورلمسه ده جائزدر مثلا مرد دانای کبی شاعر (بیت)
زنی را بوده ام عاشق ندانم چاره اش اصلا * مکر همت کندیك دم مرا یك مرد دانایی *
کانه بو ربط فارسی یه مخصوصدر یعنی نظیری عربیده و ترکیده بولنماز (رابع) یاء
مصدریه ایدی که آخر کلمه یه لاحق اولور لاحق اولدیغی کلمه کرك مرکب اولسون
مثلا زرکری کبی قویمجیلق معناسنه کرك بسیط جامد اولسون مثلا سردی کبی
صوقلق معناسنه کرك بسیط مشتق اولسون مثلا شکیبایی کبی صابرلق معناسنه
معزالی بك (بیت) فراق میکشد واین زمان میکوید * سزای انکه کند ترك
بر شکیبایی * کاهی اولور که بو صورتده یا حذف اولنوب ماقبلنك کسریله اکتفا
اولنور مثلا نیکی مقامنده نیك وبدی مقامنده بد دیرلر کاتبی (بیت) بدمن دائما
اندیشه داری * نه نیکست اینچنین نیکو میندیش * آخرنده هاء رسمیه اولان کلمه یه
لاحق اولنجه هاء رسمیه کافه ابدال اولنور دیوها بیانده کچدی (خامس) یاء نسبت
ایدی چونکه یاء نحتیه عربیده نسبت ایچون اولدیغی کبی فارسیده دخی
نسبت ایچون اولور اکن عربیده مشدد فارسیده مخفف ساکندر مثلا عربی

وعجمی کبی عربه وعجمه منسوب دیمکدر جامی (بیت) فهم رازش نکنم او عربی
من عجمی ٭ لاف مهرش چه زنم او قرشی من حبشی ٭ کاهی اولور که یاء
نسبتدن مقدم تأکید ایچون برنون ساکن زیاده ایدرلر طاشدن و توجدن یاپلمش
نسنه یه سنکین وروبین دیرلر وآتشه منسوب دیمکه آتشین دیرلر نظم لأل (بیت)
تبر دندان سم سم آتشین دم ٭ لعابی زهره موبی نیش توأم ٭ وکاهی تأکید
نسبت ایچون یادن اقدم برالف ونون زیاده ایدرلر مثلا دیار پهلوه منسوب که پهلوانی
دیرلر اول دیاره منسوب اولان لسان مراد اولنور شاعر (بیت) کشاده زبان
وجوانیست نیست ٭ سخن کفتن پهلوانیست هست ٭ بو یاء نسبتدن اسبق الف
ونون زیاده ایتمك عربیده دخی جاریدر مثلا نورانی وظلمانی کبی نوره وظلمته
منسوب دیمك اولور بلکه عربیده اصلدر فارسیده الحاقیدر وکاهی فارسیده
الف ونوندن مقدم یاء نسبتی هاء رسمیه یه ابدال ایدوب مثلا ملوکانه دیرلر لکن
اصح اولان هاء رسمیه مذکوره هاء لیاقتدر کما سبق فی بیان الهاء (سادس)
یاء وحدت ایدی لاحق اولدیغی کلمه نك وحدتنی مفید اولور شیخ سعدی (بیت)
ظالمی راخفته دیدم نیم روز ٭ کفتم این فتنه است خوابش برده به ٭ (سابع)
یاء تنکیر ایدی شمس فخری (قطعه) سر دین کشته کشتم هر دیاری ٭ ندانم مثل
خسرو شهریاری ٭ جمال الدین ابو اسحق که اورا ٭ نباشد روز بزم ورزم یاری
بو یاء تنکیرك یاء وحدت ایله فرقی دقیقه در فارسیده وقوف تامی اولان بیلور فتأمل
(ثامن) یاء استعدادی که لاحق اولدیغی کلمه ده تهیأ واستعداد معناسنی مفید اولور
مثلا کفتنی وخوردنی دیرلر سویلنه جك ویینه جك معنالرینه یعنی سویلمکه
حاضرلنمش سوز ویمکه حاضرلنمش طعام دیمك اولور نته کم قتله مستحق آدمه
کشتنی دیدکاری کبی سیفیء بخاری (بیت) شمع در مجلس اکر با تو دم از نور زند ٭
کشتنی سوختنی باشد وآویختنی (تاسع) یاء لیاقت ایدی که لیاقت معناسنی مفید
اولور مثلا آوردنی کبی کتورمکه لایق نسنه معناسنه هاتفی (بیت) زآوردنیهای
شاهانه نیز ٭ دران عرضه که برد بسیار چیز ٭ بو بیتده آوردنی پیشکش معناسنه
بو یاء لیاقت ایله یاء استعدادك فرقی اعتباریدر فلا تغفل (عاشر) حکایت حال ماضی
ایدی که اکثری بالذات فعل ماضی آخرینه لاحق اولور مثلا آمد کلدی معناسنه
ایکن آمدی دینسه کلدی ایدی معناسنه اولور فرخی (بیت) کر بذیرفتی نکارا
خویش قربان کردمی ٭ کر قبولت آمدی ترك سر وجان کردمی ٭ کاهی احیانا اسم
یاخود ادات آخرینه لاحق اولور لکن ینه معناده ماضیء مذکوره یاخود ماضیء

مقدره مربوط ومتعلق اولور شاه ناصر خسرو (قطعه) من زدست این خران آخر
بستغان برشدم * ورنه هرکز آدمی دیدی که اوعنقاستی * پشت این مست مقلد خم
نه کردی در سجود * ورنه در جنت امید قلیه وحلواستی (تکمله) بوحکایت حال
ماضینک ترا کیبده اداتی ایدی لفظی فاما که عربیده مخصوص اداتی بوقدر انجق
قرینهٔ مقام ایله منفهم اولور مثلا (وکلبهم باسط ذراعیه بالوصید) آیت کریمه سنده
کلبلری ذراعلرین باسط ایتمشدی دیو تفسیر اولنور ایشته بوتفسیر ادات
مخصوصه ایله دکلدر مکر فعل ماضی ترکیب عربیده حال واقع اولدقده برقد
ظاهره دن یاخود قد مقدره دن لازم اولور ایشته قد مزبوره ادات حکایت حال
ماضی اوله مثلا (وجاؤهم حصرت صدورهم) آیتنده اولدیغی کبی فافهم
(حادی عشر) یاء زائده ایدی که آخرنده حرف مد اولان کلمه برکلمه یه مضاف اولسه
یاخود برکلمه ایله موصوف اولسه حرف مددن نصکره یاء تحتیهٔ مکسوره زیاده
ایدرلر مثال اضافت عصای موسی وکیسوی دلبر وآشتیء زید وعمرو کبی شاعر
(بیت) اکر بشمهٔ لطفش شروع شرح افتد * هزار خامه وکاغذ وفای آن نکند *
مثال صفت دانای عامل وکیسوی سیاه وآشتی مرغوب کبی وکاهی ضرورت
وزن وتحسین سجع ایچون مضافک آخری ومعطوفک آخری وموصوفک آخری
قدرکه حرف صحیح ایسه ده کسره سنی اشباع ایله برباء تحتیه زیاده ایدرلر لکن لفظده
اولور خطده یازلمز (تنبیه) معلوم اولسونکه بوحروف بسیطه معانیلرینی بیان
ایدرکن شعوری مرحوم فرهنکنده بی نهایه خبط وخلل ارتکاب ایلدی
فاما که بحمد الله تعالی فقیر پرتقصیر مهما امکن تنقیح واصلاح انتخاب ایلیوب
واحسن نظامه بند ایلدم (اللهم انفعنا به یارب العالمین) ایشته بومقامده بیان
بسائط رسیدهٔ انجام اولوب بعده بیان ادوات مرکبه یه شروع والتزام واهتمام
اولندی (وبالله التوفیق وهو نعم الرفیق) (ادوات مرکبه) آبا همزه وباء موحدهٔ ادوات مرکبه
ممدوده نک فتحلریله ادات تعجبدر مثلا آبادانست دبرلرنه عجب بیلدی معناسنه
(فائده) آباوندن بشقه ایکی معنایه دخی کلور اول بمعنی جنس طعام ثانی بمعنی
آشامیدن یعنی صو وشراب وامثالی نسنه لر ایچملک آبا یاء تحتیه ایله آبا کبی ادات
تعجبدر نته کیم قطعهٔ ثانیه نک بیت سادسنده کلور (ار) همزه نک فتحی ورا ایله آر
حرف شرط اولان اکر لفظندن مخففدر شاعر (بیت) رفیقان را ار نباشی شفیق *
بفرسنک بکریز از تو رفیق * (فائده) ار بوندن بشقه بیچوق معناسنه ده کلور (از) آز
همزه نک فتحی وزای معجمه ایله ادوات بسیطه ده کچن ز معناسنه درکما سبق تفصیله

ابو المعانی در هجو (بیت) چو کونش بگذراند کیر کردون * شود از لعل سرخ
انکشتوانه (است) همزه نك فتحی وسینك سکونی وتاء فوقیه ایله ادات رابطه در حکم
وخبر معناسن افاده ایدر تشکیم عربیده ضمیر فصل ترکیده درلفظی کبی حاصلی است
بونده اوچ بحث وارد ربحث اول است لفظی دائما آخر کلمه یه لاحق اولور لاحق
اولدیغی کلمه کرك اسم اولسون جامی (بیت) آمدی وآمدنت پس خوشست *
دیدن روی تو عجب دلکشست * وکرك فعل اولسون وله (بیت) کرچه کهروار
چو تیغ آمدست * بلکه کهربار چو میغ آمدست * وکرك ادات اولسون شیخ
سعدی (بیت) زانکه که ترا بر من مسکین نظرست * آثارم از آفتاب مشهورترست
(بحث ثانی) لاحق اولدیغی کلمه نك آخری اکر حرف صحیح اولورسه دائما استنك
همزه سی ساقط اولوب مزبور حرف صحیح مفتوح اولور کما فی الابیات السابقة واکر
حرف مد اولورسه ینه همزه ساقط وماقبلی کالاول حالی اوزره حرف مد اولور
مثلا عصاست وکیسوست وراستیست کبی شیخ سعدی بیت) برك درختان سبز
در نظر هوشیار * هر ورقی دفتریست معرفت کردکار * یاخود همزه نك
سقوطندنصکره یاء تحتیه مفتوحه زیاده ایدرلر تاء ضمیر وشین ضمیرده اولدیغی کبی
مثلا عصایست وکیسویست وراستی یست کبی یاخود واو مده یاء مده فتحه ویررلر
مثلا کیسوست وراستیست کبی واکر هاء رسمیه اولورسه اکثری حالی اوزره همزه
وماقبلی ایکیسیده مفتوحلردر کمال خجندی (بیت) زسر تا پا کلی ای شاخ نازك *
که برکت شیوه است وسیوه ات ناز * وکاهی احیانا همزه وهاء رسمیه ایکیسیده
اسقاط اولنوب وصل ایدرلر مثلا بنده است مقامنده بندست دیرلر حکیم ناصر
خسرو (بیت) صورت علمی ترا باید که الفیدن جهد * در تو ایزد آفریدست آنچه
در کس نافرید * اصلی آفریده است ایدی (تنبیه) حرف صحیح بو مقامده حرف
مده مقابلدر فلا تغفل (بحث ثالث) دائما همزهٔ است خطده ساقط اولور لفظدن
ساقط اولدیغی کبی مکر آخرنده هاء رسمیه اولان کلمه یه متصل اوله خطده ثابت
اولسه ده وساقط اولسه ده جائزدر تکم صورت سابقه لردن منفهم اولور (فائده)
همدخی است استر لفظندن مخفف اولوب قاطر معناسنه ده کلور کذا فی فرهنك
جهانکیری اکر همزه نك وکاف فارسیه نك فتحلری ورا ایله حرف شرطدر عربیده
ان کبی خواجه حافظ (بیت) اکر آن ترك شیرازی بدست آرد دل مارا * بخال
هندویش بخشم سمرقند وبخارارا * اکرچه بمعنی لو وصلیه وان وصلیه صائب
(بیت) اکرچه سایه ام منشور دولت در بغل باشد * برای استخوان سرکشته دائم

چون

چون هما باشم * اند همزه نك فتحى ونونك سكونى ودال ايله است لفظنك جمعيدر
دائما آخره لاحق اولور حاصل است لفظنده جاريه اولان ابحاث ثلثهٔ سابقه بونده
دخى جاريه در مثلا سرند وجانند وكيسوند وكيسوبندوبنده اندوبندند وبونك
امثالى كبى كاهى اولوركه مفردى اولان است برنده ثابت ايكن آخرنه اند الحاق
ايدرلر لكن مقصود جمعدر انجق است تحسين لفظ ايچوندر حكيم سنائى (بيت) اين
كروهى كه نورسيده ستند * عشوه را جان وزر خريده ستند * فافهم (فائده) اند بوندن
بشقه درت معنايه دخى كلور اول اوندن نقصان عدد معناسنه عربيده نيف
وبضع كبى ثانى اميدوارلق معناسنه ثالث بمعنى شك وشبهه رابع مراغا جدركه
اندر مهك دخى ديرلر عربيده سوس ديدكلرى كبى در (اندر) همزه نك فتحى ونونك سكونى
ودالك فتحى ورا ايله ظرفيت ايچوندر عربيده فى تركيده ده فارسيده دركبى شاعر
(بيت) اگر برمى زمن راه صفا چيست * صفا اندر وصال اندر وفا ايست * كاهى باء
موحدهٔ بسيطه ده ذكر اولنديغى وجه اوزره بعض كلمه نك اولنه باء موحدهٔ
مفتوحه داخل وآخرنه اندر كلمه سى لاحق اولور نتكم شيخ سعدى كلستان
افتتاحنى وبشكر اندرش مزيد نعمت عنوانيله تصدير ايتديكى كبى ايشته
بومقامه مناسب اولان باء موحده ده كچن تفصيلى اجرا ايله (فائده) اندر بوندن
بشقه ايكى معنايه دخى كلور اول اوكى معناسنه نته كيم اوكى بابا پدر اندر ديو يكرمى
اوچنجى قطعه نك بيت خامسنده كلور ثانى بمعنى درون يعنى داخل وباطن (با) باء
موحدهٔ مفتوحهٔ ممدوده نك فتحيله اوچ معنايه كلور اول بمعنى الصاق عربيده باء
جاره كبى ثانى بمعنى مصاحبت عربيده مع تركيده ايله كبى ايكى معنايه كمال
خجندى (رباعى) خصمم كه بكفت وكو درآمد بامن * ريشى چو جوال ديدمش
بدامن * كفتم كه دران ريش دوم عقل كفت * باسك بجوال درنشايد رفتن *
ثالث بمعنى مشابه خواجه سلمان (مصراع) محيط با تو برون خنانكبرد پاى * محصلى
باء بسيطه وباء مركبه بربرلرى معنالرنده ده كلور (فائده) باء مركبه بوندن بشقه
اوچ معنايه دخى كلور اول بمعنى ذو وصاحب مير نظمى (بيت) اكربى نوا وا كربا نوا *
هر آينه آخر رود اين سرا * ثانى بمعنى طعام كه اصلى آبا ايدى كما سبق ثالث باد
بار لفظندن مخففدر اولسون معناسنه (بار) باء موحدهٔ ممدوده نك فتحى ورا ايله ادات
نسبتدر مثلا شكربار شكر كبى باقى معنالرى يكرمى برنجى قطعه نك بيت اولى
شرحنده كلور (فائده) اشكبار وصف تركيبى اولسه جائزدر چونكه بار لفظى
بان باريدن لفظندن امر اخود اسم فاعل مخففدر فافهم (بان) باء موحدهٔ ممدوده نك

فتحی ونون ایله ادات صفت مشبهه وادات اسم فاعلدر که اکثری ملازمت ومحافظه
معناسنی مفید اولور دائما کلمه آخرینه لاحق اولور مثلا باغبان وکشتیبان کبی باغ
بکجیسی معناسنه شیخ سعدی (بیت) چه غم دیوار امت راکه دارد چون
تو پشتیبان * چه باك از موج بحر آنرا که باشد نوح کشتیبان * کاهی محافظه دن
مجرد اوله رق محضا اسم فاعل اداتی اولور مثلا دیده بان کبی کوزجی معناسنه
فاما که پاسبان اگر مطلق بکجی معناسنه اولورسه محافظه دن مجرد اولور واگر
کیجه بکجیسی معناسنه اولورسه محافظه مفهومنی متضمن اولور چونکه قرق
سکزنجی قطعه نك طقوزنجی بیتنده * پاس حفظا تمك دخی بر ربعی ایمش کیجه نك *
دیو کاور وکاهی مجرد نسبت ایچون لاحق اولور مثلا بادبان کبی یلکن معناسنه
چونکه ترکیده یلکن یله منسوب دیمکدر (فائده) بان بوندن بشقه اوچ معنایه
دخی کلور اول مختصر بانك بمعنی آواز ثانی بمعنی اسیر ومحبوس ثالث عربیده
فستق البان دیدکلری براغاجدر فستق کبی میوه سی اولور لکن فستق دکلدر
وعربیده قضیب البان دیرلر شعرا قد محبوبی تشبیه ایدرلر (بر) باء موحده نك فتحی
ورا ایله ادات اوله رق درت معنایه کلور اول بمعنی استعلا عربیده حروف دن علی
معناسنه جامی (بیت) چهره کن بر شجر سدره چمن * بسر شاخ کن از بیخ شکن (نوعی)
خوشانی * (بیت) بر آهنکی زنم ناخن بمضراب * که از آب آتش وز آتش چکد آب *
(ثانی) ظرفیت ایچوندر عربیده فی ترکیده ده کبی مثلا فلانده مقامنده بر فلان
دیرلر وله (بیت) قافیه آنجا که نظامی نواست * بر کذر قافیه جامی سزاست * اینشته
بو صورتده بر کلمه اولنده باء بسیطه اخرنده بر مذ کور جمع اولسه نه کونه اوله جغی
باء بسیطه ده کچدی ثالث بمعنی نزد که عربیده عند معناسنه شاعر (بیت)
رفتم بر طبیب که بر سم علاج درد * چون ناله ام شنید وروان در فراز کرد * رابع
تحسین لفظ ایچون اوائل مشتقاته ومصادره داخل اولور اسقاط اولنسه معنایه
خلل کلمز ابو المعانی (بیت) * عشق تو انداخت آتش بر تنم * از تف دل سر بسر
برجسته شد * (فائده) بر لفظی بونلردن بشقه اون درت معنایه دخی کلور نته کیم
تفصیلی اوتوز برنجی قطعه نك ایکنجی بیتی شرحنده کلور فانتظر (بی) باء موحده
ممدوده نك کسریله ادات نفیدر که عربیده لا ترکیده سز ایله تعبیر ایدرلر مثلا بی دل
کبی کوکل سز معناسنه شیخ سعدی (بیت) کر کسی وصف او زمن پرسد * بی دل
از بی نشان چه کوید باز * وکاهیجه حرف سلب اولور عربیده لا فارسیده نا ترکیده
دکل کبی لکن هر برده مطرد اولماز مثلا ناکس دیمکدر بی کس دینلمز چونکه ناکس

آدم دکل معناسنه بی کس آدمسز دیمکدر تاسنات فوقیه ممدوده نك فتحیله ادات
اوله رق اون معنایه کلور دائما اوائل کلماته داخل اولور اول بمعنی ابتداء غایت
عربیده من ترکیده دن فارسیده از کبی حافظ (بیت) تا شدم حلقه بکوش در میخانه
عشق * هردم آید غمی از نو بمبارکبادم * ثانی بمعنی انتهاء غایت عربیده الی کبی
وله ایضا (بیت) آنم که یك دم از تك و تازم شکیب نیست * تا مکه و مدینه تکیدم
حبیب نیست * صائب (بیت) نقد دو جهان غنچه صفت در کره تست * تا چند
مکردی چو زبان کرد دهنها * کاهی بو تاء مزبوره نك ما بعدنده بر باء موحدهٔ مفتوحه
کتوروب معناسنی تأکید ایدرلر مثلا تا بشب و تا بسحر کبی شاعر (بیت)
از رکئ خواهش وصل دلارام را * تا بسحر آه کن تا بر سی مقصدت * ثالث ادات
عرضدر حکیم فردوسی (بیت) بفرمود تا رخش را زین کنند * دم اندر دم نای
زرین کنند * رابع ادات تحذیر که عربیده کلام فارسیده زینهار کبی ترکیده صاقین
دیرلر شیخ سعدی (بیت) تا نکنی خدمت سلطان دلیر * تیغ و سنان روید از اندام
شیر * خامس مادام معناسنه مولانا جامی (بیت) تا در آید بشتر کشته سوار *
بود کردون شتران کرده قطار * سادس ادات تعلیل که عربیده کی کبی اطیقی
(بیت) ازمود تا بجد بیاموز و بالسّزی * تا نزد حق و خلق جهان معتبر شوی *
حاصلی مصراع ثانیده اولان تا ادات تعلیلدر سابع ادات توقیتدر کمال
اسماعیل (بیت) تا جهانست صدر عادل باد * فیض جودش چو عدل
شامل باد * ثامن ادات شرط که عربیده ان فارسیده کر کبی اهلئ شیرازی (بیت)
تا پریشان نشود کار بسامان نشود * شرط عقلست که تا این نشود آن نشود *
تاسع ادات تعجبدر نه عجب معناسنه درشاهی (بیت) نخل قدت که آب کل و یاسمین
بریخت * تا در کدام آب و هوا حاصل آیدست * جامی (بیت) من بس زانوی غم تا یار
همزانوی کیست * خاطر من سوی او تا خاطر او سوی کیست * عاشر ادات
تشبیه که عربیده مثل و فارسیده مانند کبی کاتبی (رباعی) چون خواجه نظام
نیست بزم آرایی * بی صوت خوشش مباد جایی جایی * هرساز که هست تای آن
شوخ نیافت * طنبور ویست انکه ندارد تایی (فائده) بونلردن بشقه لفظ تا سکز
معنایه دخی کلور لکن تفصیلی ایکنجی قطعه نك بحث تالثیٔ شرحنده کلورقا تنظر
(تر) تاء فوقیه نك فتحی و را ایله اسم تفضیل ادا تیدر دائما آخر کلمه یه لاحق اولور
مثلا فرو تر و کثر کبی انفرقه باکسکر لهٔ معناسنه شاعر (بیت) چو کردد ابر دولت
بر تو بر بار * فرو تر باش همچون شاخ پربار (فائده) تر لفظی بوندن بشقه ایکی

چون معنایه دخی کلور دیمکدر بیانی اللی برنجی قطعه نک بیت اولی شرحنده کلور (چون)
جیم فارسیه نک ضمی وواو مجهول ونون ایله اوچ معنایه کلور اول ادات تشبیهدر
دیمکدر چون کبی د بو اوچنجی قطعه نک اوچنجی بیتنده کلور ثانی ادات سؤال عن
الحال که عربیده کیف ترکیده نه حال ایله تعبیر ایدرلر ثالث ادات تعلیلدر که
عربیده اذ ولام جاره و ترکیده نه کبی بو ایکی معنایه علی الترتیب شیخ
سعدی (بیت) چون تنالم تلخ از دستان او * چون نه یم در حلقهٔ مستان او *
چو چونکه ادات علتدر (چو) مذکور چون لفظندن نونک حذفیله مخففدر مذکور
اوچ معنایه کلور مثال ادات تشبیه خواجه حافظ (بیت) چو باد عزم سر کوی
یار خواهم کرد * نفس ببوی خوشش مشکبار خواهم کرد * مثال ادات سؤال عن
الحال وله ایضا (بیت) چو با حبیب نشینی وباده پیمایی * بیاد دار محبان باد پیما را *
بو بابده لفظ چو وقت وزمان معناسنه اولسه ده جائزدر علی ما صرحه الشعوری
مثال ادات تعلیل شیخ سعدی (بیت) چو مرد سخنگوی فانی شود * مرور سخن
عمر ثانی شود * (چه) هاء رسمیه ایله جیمک فتحی صورتنده ادات تصغیردر وکسری
چه صورتنده ذوی العقولک غیریدن سؤال دردر جیم بسیطه ده تفصیلی کچدی
فارجع (چه چیز) بمعنی ای شیء که عرب تخفیف ایدوب ایش دیرلر ترکیده نه نسنه
چه چیز معناسنه چونکه چه آنفا کچدی چیز نسنه دیو یکرمی یدنجی قطعه نک بیت اولنده
کلورچه عجب ادات تعجبدر نه عجب معناسنه (دار) دال ممدوده نک فتحی ورا ایله
دار فی الحقیقه داشتن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر اکثری وصف ترکیبی
اولور مثلا جهاندار کبی جهان طوتجی معناسنه یعنی دنیا محافظه ایدیجی شاعر
(بیت) جهاندار وجم قدر وکیتی پناه * که خورشید ملکست ظل الله * لکن کاهی
ادات نسبت دخی اولور مثلا مالدار کبیماللی آدم معناسنه شاعر بیت) کرم داران
عالم را درم نیست) درمداران عالم را کرم نیست (دان) دال ممدوده نک فتحی ونون ایله
دان خاصة اسم مکان اداتیدر دائما آخر کلمه یه لاحق اولور مثلا جزودان ونمکدان
وجامه دان کبی فاما که لفظ ستان اسم مکان وهم اسم زمان اداتی اولور فقط برینه
مخصوص دکلدر کماسیجیء همدخی مظروفی احاطه یه کاهی اختصاصی واردر مثلا
نمکدان فقط طوز قابنه دیرلر اما عربستان بویله دکلدر بوتقدیرجه خانه دان ایکی
معنایه کلور بری صاحب خانه وبری حرم واهل بیت وزوجه معناسنه شیخ سعدی
(بیت بابدان یار کشت همسر لوط * خاندان نبوتش کم شد (فائده) بوندن بنفقه دان
امر حاضر اولور بیل معناسنه ووصف ترکیبی اولور مثلا سخندان کبی سوزبلیجی

در معناسنه مصدری دالستن انقلیدر (در) دال فتحی ورانك ایكی معنا یه در اول ادات
ظرفدر عربیده فی معناسنه ترکیده ده کبی جامی (بیت) تاکه درین بادیهٔ هولناك *
از سر افلاك نیفتی بخاك * بو صورتده بر کلمه اولنده باء بسیطه و آخرنده در مذکور
اولنسه ده ظرفیتی افاده ایلدیکی تفصیلی باء بسیطه بیاننده کجدی شیخ سعدی (بیت)
بدریادر منافع بی شمارست * اکرخواهی سلامت درکنارست * ثانی ادات
تحسیندر اوائل مصادره و اوائل مشتقاته داخل اولور لطیفی (بیت) شدم خوار
و بی چاره ای چاره کر * رهی را بچشم کرم درنکر * (نکته) در لفظی اوائل مصادر
و مشتقاته ادخال اولنجه اکثری تحسین لفظ ایچون اولور که حذف اولنسه معنایه
خلل کلمز تا هیچه در حذف اولنسه بعض محلده معنی بشقه درلو اولور مثلا دریافتن
فهم و ادراك معناسنه ایکن یافتن دینسه فقط بولمق معناسنه اولور (فائده) لفظ در
بوندن بشقه یدی معنایه دخی کلور نتکم تفصیلی قرق التنجی قطعه نك بیت رابعی
را شرحنده کلور (را) راء مهملهٔ ممدوده نك فتحیله عربیده لام جاره معناسنه در الی
وجه اوزره استعمال اولنور اول بمعنی تعلیل خواجه حافظ (بیت) خدارا داد من
بستان ازو ای شحنهٔ مجلس * که می با دیکری خوردست با ما سر کران دارد * ثانی
بمعنی تخصیص ابوطالب کلیم (بیت) دو مصراع ازسبکروحی کلیم آن طور می
باید * که در پرواز شهرت بال باشد مرغ معنی را * ثالث ادات مفعولدر ترکیده
انك یرینه مفعول اولان کلمه نك مقامنه کوره آخرینه یاء مفتوح ایدوب بعده بر هاء
رسمیه یازرلر یا خود مکسور ایدوب بر یاء تحتیه یازرلر مثلا زید را بکو دیرلر زیده
سویله معناسنه زید را بیار دیرلر زیدی کتور معناسنه ایکیسنه بردن مثال جامی
(بیت) باد را خشیه ریز بفرق * خاکرا کن زنم طوفان غرق * یعنی هوایه قاره
طپراق دوك باشدن طپراغی طوفان چیسندن غرق ایله معناسنه رابع بمعنی
ظرفیت که عربیده فی معناسنه مولانا جامی (بیت) علم جاه بسطحها افراخت *
سکه را سکهٔ دولت نو ساخت * یعنی سلطنت علمنی بطحاده قالدردی سکه ده یکی
دولت سکه سنی دوزدی خامس بمعنی قسم که عربیده واو قسم کبی خواجه حافظ
(بیت) دلمی رود ز دستم صاحب دلان خدارا * دردا که راز پنهان خواهد شد
آشکارا * سادس زائده در انجق تحسین لفظ ایچون کتورورلر شاعر (بیت) و انکه
خلق آفتاب کویندش * راستی را بچشم من نه نکوست * فقط راستی ایله معنی
زار تمام اولور (زار) زاء معجمهٔ ممدوده نك فتحی ورائیله ادات اسم مکاندر رستان کبی
دائما آخره لاحق اولور لکن ستان ایله فرقی مثلا کلزار و سنبل زار و چمنزار دینسه

کللك وسنبلك وچمنلك دیمك اولور کلستان وسنبلستان وچمنستان دینمه
کل یری وسنبل یری وچمن یری دیمك اولور محصلی ستان ایله زارلك واق ایله
تعبیر اولنور سیر نظامی (بیت) سراپا بوده آن صحرا لعکزار * کذشتن مرغ را زانجا
بودزار * سؤال * ناظم نحریر قطعهٔ رابعه نك بیت ثالثنك مصراع اولنده کلزار
وکلستان کلی چوق یردخی کلشن بیوردیغی بو فرقه منافی دکلمی (جواب) زار ایله
ستان بر بری معنالرینه کلدیکندن بشقه مصراع مزبور حاصل معناسی بیاندر
نته کیم ناظم نحریر دیباجه ده نتیجه سن حاصل معنی یازدم دیو بیورورنا حفظ
(فائده) زار بوندن بشقه اوچ معنایه دخی کلور نته کیم تفصیلی یکرمی برنجی
قطعه نك بیت خامسی شرحنده کلور (زهی) ادات تعجبدر نه عجب معناسنه نته کیم
نه عجب دیو سکزنجی قطعه نك اولنده کلور (سار) سین ممدوده نك فتحی ورا ایله
درت وجه اوزره مستعملدر اول ادات اسم مکاندر ستان کبی آخره لاحق اولور
مثلا کوهسار ونمکسار طاغ محلی وطوزیری معناسنه مختاری (بیت) بکتنسار
برآورد زانوازاوبار * بچشم خانه فرورفته دیده ازناهسار * ثانی ادات تشبیهدر
بودخی آخره لاحق اولور مثلا مشکبار دیرلر مشك کبی معناسنه شاعر (بیت)
شکوفه دمیدی ازان صدهزار * همه لاله رنك وهمه مشکبار * ثالث ادات نسبت
اولور آخره لاحق اولورسند کبی مثلا خاکسار کبی طوپراقلو معناسنه نته کیم قرق
ایکنجی قطعه نك بیت ثامننده کلور رابع لاحق اولدیغی کلمه یه باش معناسنی
مفید اولور مثلا چاهسار ورخسار کبی قیو باشی ویکاق باشی دیمك اولور کمال
پاشازاده بونده دخی تصرف خاص ایدوب بیورر که سار باش معناسنه اولدیغی
ایچون بو معنایی مفید اولور فقیر دخی شویله فهم ایدرم که بو صورتلرده اصلی مثلا
سار چاه وسار رخ ایدی تخفیف ایچون مضاف الیه مضاف اوزره تقدیم اولندی
فاما که ناظم نحریر یکرمی یدنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده رخسار یکاق دیو ذکری
بو کا منافی دکلدر چونکه ارباب لغت کاهی الفاظ مشترکه والفاظ مجازیه تفسیری
ایراد ایدرلر فلا تغفل (فائده) بوندن بشقه سار لفظی اوچ معنایه دخی کلور اول دوه
معناسنه عربیه ده جمل فارسیده شتر کبی ثانی باش معناسنه سر کبی مثلا باشی
اشاغه اولانه نکونسار دیه کلری کبی (ثالث) خوش صدالو وسیاه وبیاض بنکلو
بر قوش معناسنه (ستان) سینك کسری وتا فوقیهٔ ممدوده نك فتحی ونون ایله ادات
اسم مکان وادات اسم زماندر مثال اول) شهرستان وسنکستان وکلستان کبی شهر
محلی وطاش محلی وکل مکانی معناسنه مثال ثانی) تابستان وزمستان وبهارستان ٩

زهی

سار

بستان

کبی ای فصلی وقیش فصلی وازفصلی معناسنه (فائده) بوندن بشقه ستان لفظی
ذرت معناسنه دخی کاور اول ارقه اوستنه یاتمق معناسنه عربیده استلقا کبی ثانی
مخفف آستاندر ایشک معناسنه (ثالث) بمعنی صبر وطاقت (رابع) قرقنجی قطعه نک
بیت ثانیسنده کان ستادن لفظندن امر حاضر ووصف ترکیبی اولور مثلا
دلستان کبی کوکل الیجی معناسنه همان بواجلدن دلستان دلبردیو اون یدنجی
قطعه نک بیت ثالثنده کاور ستان آل دیو الملی برنجی قطعه نک بیت سابعنده
کاور (فرو) فانک وراء ممدوده نک ضمیله تحسین لفظ ایچون اوائل مصادر ومشتقاته
ادخال اولور مثلا فرورفتن کبی شاعر (مطلع) چه خسبی چندای صبح سیه روی *
باب چشم من رخ رافروشوی * (فائده) بوندن بشقه فرو ایچ معناسنه دخی کاور
تفصیلی یکرمی اوچنجی قطعه نک بیت سابعی شرحنده کاور (کار) کاف فارسیهٔ
ممدوده نک فتحی وراایله ادات مبالغه در کاهی ماضی صیغه سی اوزره اولان اسم
مصدر آخرینه لاحق اولور مثلا رستکار کبی مبالغه ایله خلاص اولیجی معناسنه
عربیده نجی کبی چونکه رستن مصدردر نجات معناسنه شیخ نظامی (بیت) سکالندهٔ
کاروان وقت کار * زدشمن بدشمن شود رستکار * وکاهی امر صیغه سی اوزره اسم
مصدر آخرینه لاحق اولور مثلا آموزکار کبی کثیر التعلم والتعلیم معناسنه چونکه
آموختن مصدردر بمعنی التعلیم والتعلم هم لازم وهم متعدی اولور حتی لازم
اوله رق آموختن اوکرنمک دیو فرق ایکنجی قطعه نک بیت تاسعنده کاور عزیز نسفی
(قطعه) هرانکو نیاموزد آموزکار * همه دانش ازکردش روزکار * که تا انچه
ماندست ازو یادکار * بود دیکران راچه اموزکار * وکاهی اسم جامد آخرینه لاحق
اولور مثلا راستکار کبی مبالغه ایله طوغری ایشلو وعمل صالح معناسنه بوتفصیل
معلوم اولدیسه قطعهٔ اولی نک بیت ثانیسنده کلجک پروردکار اول قبیلندن
آموزکار ثانی قبیلندن کردکار ثالث قبیلندن اولور فلاتغفل (تتمه) معلوم
اولسونکه ستمکار وظلمکار وکنهکار وثناکار وظلمکار لفظلرینک اواخرنده کی
کارلر کافلری فارسیه در فاما که عوام تحریف ایدوب عربیه تکلم ایتمشلردر نتکم
بعض فرهنکلرده ستمکار با کاف فارسی دیو قید وضبط اولندی یاخود احتمالکه
فی الاصل کاف عربیه اوله چونکه کارایش دیو یکرمی برنجی قطعه نک بیت
ثامنسنده کلور یعنی امثلهٔ مزبوره نک اصللری اضافتله کارستم وکار ظلم وکارثنا
وکارکنه وکار طلب ایدی مضافلری تقدیم اولنجه وصف ترکیبی اولوب
ظالم ومشفق ومذنب وطالب معناسنه اولدیلر (کاه) کاف فارسیهٔ ممدوده نک

ستمکار ظلمکار گنهکار
ثناکار ظلمکار

فتحی واظهاریله ابهستان کبی هم ادات اسم مکان وهم ادات اسم زمان اولور مثال
اول چراگاه وخیمه گاه وبارگاه وکریزگاه کبی خواجه حافظ (بیت) از آن زمان که برین
آستان نهادم روی * فراز مسند خورشید تکیه گاه منست (مثال ثانی سحرگاه
وصبحگاه وچاشتگاه کبی وله ایضا (بیت) مرو بخواب که حافظ بارگاه قبول (ز ورد
نیمشب ودرس صبحگاه منست * ورددن مراد مداومت ودرسدن مراد تکراردر
ومذکور لفظلر گاهی جمع اداتی اولان الف ونون ایله ده اداایدیلور یعنی صبحگاهان
دیرلر مراد صبح صادق ایله صبح کاذب اولور چونکه فارسیده مخصوص ادات تثنیه
اولمازهمان دائما جمعدن مافوق الواحد مراد اولنور شاعر (بیت) چو شد نارنج
مشرق صبحگاهان * سفید وسرخ چون سیب صفاهان (فائده) بو ایکی لفظ که
ستان ایله گاه اسم زمان واسم مکان اداتلریدر اما بینلرنده فرق واردر
چونکه ستان لفظنده وفرت ومظروفنده کثرت معتبردر اول اجلدن دائما
ترکیبه محتاجدر فاما گاه لفظنده اول اعتبار اولنمغله بعض محلده یالکز استعمال
اولنور مثلا گاه وبیگاه وناگاه دیرلر تکلم تفصیلی وسائر معنالری اللی برنجی
بیتده کلور (تنبیه) بو ایکی لفظ آخره لاحق اولور لاحق اولدیغی کلمه نك آخری
اسکی حالی اوزره باقی اولور مثلا ساکن ایسه ساکن متحرك ایسه متحرك اولور
الاجابگاه مجلس معناسنه اضافتله استعمال اولنور فلاتغفل (کدام) ادات
استفهامدر قنغی دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت رابعنده کلور آخرینه یاء تحتیه ونون
الحاقیله کدامین دخی بویله در (کر) کاف فارسیه نك فتحی ورا ایله ایکی معنایه در
اول ادات شرطدر همزه نك حذفیله اگر لفظندن مخففدر ثانی ادات اسم فاعلدر
دائما آخره لاحق اولور ایکی معنایه ابو المعانی (بیت) مبتلای کرشمسی
کرحسودی حیله کر * نیست چاره مرورا غیر از علاج مردنش * اولکی کر بمعنی
جرب یعنی اویوز (فائده) بوندن بشقه کر اوچ معنایه دخی کلور تکلم تفصیلی
یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعی شرحنده کلور کرچه اگرچه لفظندن مخففدر
کماسبق که تفصیلی کاف بسیطه بیاننده کچدی فارجع (کین) کاف فارسیهٔ
ممدوده نك کسریله ونون ایله ادات نسبتدر دائما آخره لاحق اولور ترکیبسز
استعمال اولنماز مثلا شوخکین وغمکین کبی حکیم اسدی (بیت) رسیدند جای
چراگاه کور * دروشوخکین چشمهٔ آب شور * کین لفظندن یاء تحتیه نك حذفیله
مخففدر ادات نسبتدر مکر میمك وکاف فارسیه نك فتحلری ورا ایله ادات استثنادر
عربیده الا کبی وگاهی شاید معناسنده استعمال اولنور میمك فتحی ونونك

کدام
کر
کین

سکونی ودال ایله ادات نسبتدر دائما آخره لاحق اولور مثلا حاجتمند ودردمند
وزورمند کبی جامی (بیت) بود هر نقش دل هرهوشمندی * که باشد نقشهارا
نقشبندی * می میم ممدوده نک کسریله ایکی معنایه کلور اول مضارع اوله داخل
اولوب حاله تخصیص ایدر ادات حالدر مثلا می داند ومی شناسد کبی ثانی ماضی اوله
داخل اولور حکایت حال ماضیه اداتی اولور مثلا دانست بلدی معناسنه ایکن
می دانست دینسه بلدی ایدی معناسنه اولور کاهی بوایکی صورتده اوله برها
زیاده ایدوب همی دیرلر لطیفی (بیت) توهمی دانکه هیچ نعمت وخواست * نبود
همچو تندرستی راست * نا نون ممدوده نک فتحیله ادات نفیدر عربیده لا ولیس
کبی ترکیده دکل معناسنه کاهی صفاته داخل اولور مثلا نابینا کبی کوریجی
دکل معناسنه وکاهی افعاله داخل اولور مثلا نادان وناشناس کبی (فائده)
بوندن بشقه نا ایکی معنایه دخی کلور اول بمعنی نقش عربیده قصب کبی ثانی بمعنی
زار (ناك) نون ممدوده نك فتحی وکاف ایله ادات نسبتدر مثلا غمناك وفرحناك ناله
کبی (فائده) بوندن بشقه ناك اوچ معنایه دخی کلور اول مخلوط ومغشوش مسك
وعنبر معناسنه یعنی مسك ایچنه جکرپاره لرین قاترلر زیاده اولمق ایچون ثانی
ارمودك بر نوعی که غایت لذیذ اولور ثالث دلجك که بوغازدن بوقرودة اولور (نه) نه
شاعر رحمه الله بیانی نون بسیطه ده کچدی (نی) نون ممدوده نك کسریله ادات نفیدر نی
لیس معناسنه (وا) واو ممدوده نك فتحیله اوچ وجه اوزره مستعملدر اول ادات وا
تحسین که اکثری اوائل مشتقاته داخل اولور افتادر کبی تکلم بو نظمده واقعدر
(بیت) دلبر عیاره که خنده زد ودل ربود * روی وفا از منت روی جفا وانمود *
ثانی ادات تحسر که اوائل کلماته داخل اولور مثلا واحسرتا واحرقتا کبی لطیفی
(بیت) نیست عجب کر غمها وازم * چونکه بمردان نیم وازم * ثالث با او مقامنده
مستعملدر مثلا با او کفتم مقامنده وا کفتم دیرلر فائده بوندن بشقه لفظ وا درت
معنایه دخی کلور اول بمعنی طعام وآش ثانی بمعنی باز یعنی کیرو ثالث بمعنی کشاده
ومفتوح رابع صاحب علت وقت مرضده تکلم ایلدیکی کلماتك بری وان واو وان
ممدوده نك فتحی ونون ایله ادات اولان معنالرده بان لفظی کبی فارجع (وار) وار
واو ممدوده نك فتحی وراء ایله ادات لیاقت که لیاقت ومناسبت معنالرین مفید اولور
مثلا بزرکوار شهوار کبی اولیه لایق وشاهه مناسب معناسنه وکاهی بزرکوار شهوار
ادات تشبیهده اولور شاعر (بیت) قصاب وار مردم چشمت بناز کی * مژکان
قناره کرده دلهابر نزده * بوایکی صورتده دائما آخره لاحق اولور (فائده) بوندن

وار
بشقه وار لفظی بش معنایه دخی کلور اول بمعنی مثل ومانند بونك ادات تشبیهله
فرقی دقیقدر انجق اسالیب کلامه رسوخ تامی اولان بیلور ثانی بمعنی کره ومره
مثلا یك وار ودو وار بر کره وایکی کره معناسنه ثالث بمعنی رسم وعادت رابع بمعنی
صاحب وخداوند خامس بمعنی بار یعنی یوك وحمل مثلا خروار شتروار دیرلر اشك
ور
یوکی ودوه یوکی معناسنه (ور) واوك فتحی وراایله ادات نسبتدر مثلا بهره ور وپیشه
ور کبی حصه لو وصنعت صاحبی معناسنه وکاهی ادات شرط اولور اکر معناسنه
شیخ نسیمی یه شیخ فضل الله ولی کشف طریقیله یورر (بیت) کر بسفر میروی
ورنه
از حلب اندیشه کن * ور بحلب میروی حاضر قندیل باش (ورنه) واوك فتحی ورانك
سکونی ونونك فتحی وهاء رسمیه ایله بوخسه عربیده الا کبی نتکم قطعهٔ ثانیه نك
بیت سادسنده کلور شیخ سعدی (قطعه) بنده همان به که ز تقصیر خویش * عذر
ها
بدرکاه خدای آورد * ورنه سزاوار خداوندیش * کس نتواند که بجای آورد (ها) هاء
ممدوده نك فتحیله اوچ معنایه کلور اول ادات تنبیهدر حاضر اول واویان معناسنه
ثانی بمعنی اینك یعنی ایشته جك دیمکدر حکیم خاقانی (بیت) کعبه چه کنی با حجر
الاسود زمزم * ها عارض وزلف وخط ترکان خطایی * ثالث ادات جمعدر بیانی
قریبا جمع بحثنده کلور هر آینه تأکیدنفی حال ونفی استقبالدر نتکم هر آینه
هر
البته دیواللی ایکنجی قطعه نك بیت اولنده کلور (هر) هانك فتحی ورا ایله ادات
هست
حصردر عربیده کل کبی (هست) هانك فتحی وسینك سکونی وتاء فوقیه ایله مجازا
ادات ربط اولان است معناسنه شیخ عطار (بیت) هست سلطانی مسلم مر ورا *
نیست کس را زهرهٔ چون وچرا * لکن حقیقی واردر معناسنه مقابلی نیست که
یوقدر معناسنه نتکم ایکیسیده صریحا یکرمی سکزنجی قطعه نك بیت اولنده
همچون
کلور فانتظر (همچون) ادات تشبیه اولان چون اولنه هم لفظی کتورملکله یینه
همچو
ادات تشبیهدر دائما کلمه اولنه ادخال اولنور (همچو) نونك حذفیله اندن مخففدر
هم
(هم) هانك فتحی ومیم ایله ایکی معنایه کلور اول ادات عطفدر عربیده واو عاطفه
یار
ترکیده دخی کبی ثانی بمعنی مع (یار) یاء تحتیهٔ ممدوده نك فتحی ورا ایله ادات نسبتدر
آخر کلمه یه لاحق اولور مثلا هشیار وبختیار ودستیار کبی (فائده) بوندن بشقه یار
دوست ومحبوب معناسنه ده کلور (مقصد ثانی) مضمرات واسماء اشارات
مضمرات
وموصولات بیاننده در * مضمرات متصله شین معجمه غائب ایچون تاء فوقیه
مخاطب ایچون میم متکلم ایچون بونلرك بیانی بسیطه ده کچدی مضمرات منفصله
وی غائب مفرد ایچون جمعی ایشان نتکم قرق التنجی قطعه نك بیت حادی عشرنده

کاورتوشخاطب مفرد ایچون جمعی شماسن متکلم وحده ایچون جمعی ما تکلم بونلر
قطعهٔ ثالثه ده کاورفاسقلر (اسماء اشارات) این قریب ایچون تکلم قطعهٔ ثالثه نك
بیت رابعنده کلور جمعی اینها اینان آن بعید ایچون تکلم قطعهٔ ثالثه نك
بیت ثالثنده کاور جمعی آنان وآنها تکلم قرق التنجی قطعه نك بیت حادی عشرنده
کاور (اسماء موصولات) آنکس عاقل ایچون آنچه غیر عاقل ایچون انکه مفرد تکلم
یکرمی طقوزنجی قطعه نك بیت اولنده کاور آنانکه جمع اوکه مفرد ایشانکه
جمع (مقصد ثالث) قواعد اشتقاق فارسی بیانندر قاعدهٔ اولی معلوم اولسونکه
عربیده اشتقاقده اصل اولان فعل ماضی می یاخود مصدرمی دیو اختلاف
اولدیغی کبی کذلك فارسیده دخی بعضلر فعل ماضی دیدی بعضیلر مصدر
دیدی لکن مصدر اولمق عربیده ترجیح وتقدیم اولندیغی کبی فارسیده دخی اطرادا
للباب مصدر اولمغی فقیر اختیار ایلدم (سؤال) مصدرلک حروفی اکثردرنه کونه
مأخذ اشتقاق اولور جواب محققین عندنده اشتقاق اصالتنده اعتبار کثرت حروفه
دکلدر انجق نظر دقیق شهرت وشیوعه در مصدرلر دخی هر لسانده اشتهاری غنی
عن البیاندر همده مصدر اشتقاقده مقسم اولمغله ماضیدن مقدمدر کما لا یخفی
علی من له ادنی درکه فاما که فارسیده هر بر مصدرك آخری نون ساکن اولور بوندن
مقدم اولان حرف ایکیدن خالی دکلدر یادال مفتوحه اولور یاخود تاء فوقیهٔ
مفتوحه اولور مثال با قطعهٔ اولانك بیت ثالثنده کی باوریدن کبی اینانمق معناسنه
مثال الف قرقنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کی ستادن کبی المق معناسنه مثال را بیت
[illegible] رویده کی سپردن کبی اصمرلمق معناسنه مثال نون ایکنجی قطعه نك بیت خامسنده
کی ماندن کبی اکلنمك معناسنه مثال واو قطعهٔ خامسه نك بیت سادسنده کی
آزودن کبی بولاشمق معناسنه واکر تاء فوقیه اولورسه تادن مقدم خمسهٔ
حرفلردن بر حرف ساکن لازمدر مثال خاء معجمه یکرمی التنجی قطعه نك سکزنجی
بیتنده کی انداختن کبی مثال سین دانستن کبی تکلم ماضی متکلم وحده سی یکرمی
طقوزنجی قطعه نك بیت ثالثنده کاور همده آراستن کبی تکلم قرقنجی
قطعه نك بیت خامسنده کاور همده جستن کبی تکلم اللی درنجی قطعه نك بیت
ثامنده کاور مثال شین معجمه اون بشنجی قطعه نك بیت سادسنده کی داشتن
کبی مثال فا التمشنجی قطعه نك بیت سادسنده کی یافتن کبی (سؤال) بعض
مصدرلر که خمسه حروفه کوره اولوب کلدر مثلا آمدن کبی (جواب) انلر شاذلردر
انشاء الله تعالی کلمه بکرشه ده بیان اولنور (قاعدهٔ ثانیه) ماضی بیانندر [illegible]

اسماء الاشارة

اسماء الموصولات

قواعد اشتقاق
۲۲

قواعد ماضی

مصدر آخرندن نون حذف اتدوب دال یاخود تاء فوقیه اسکان اولنجه فعل
ماضی مفرد غائب حاصل اولور مثلا دانستن لفظندن دانست کبی واکر مفرد غائب
آخرینه بر نون ساکن بعده بر دال ساکن زیاده ایدوب بو صورتده آخری مفتوح
اولور جمع غائب حاصل اولور مثلا دانستند لفظندن دانست کبی واکر مفرد غائب
آخرینه بر یاء تحتیه ساکنه کتوروب بو صورتده آخری مکسور اولور مفرد غائب
حاصل اولور مثلا دانستی کبی واکر ماضی مفرد آخرینه بر میم ساکن زیاده ایدوب
ماقبلنی مفتوح ایدرلرسه متکلم وحده اولور مثلا دانستم کبی واکر میم مزبوره دن
اول بر یاء تحتیه زیاده ایدرب بو صورتده آخر ماضی مکسور اولور متکلم مع الغیر
حاصل اولور مثلا دانستیم کبی تحصیل کلام فارسیده صیغ مطرده التیدن زیاده
اولماز چونکه تثنیه ایله جمعنك فرقی یوقدر همده دخی مذکر ایله مؤنثك فرقی یوقدر
عربی کبی بشقه بشقه صیغه لری یوقدر همده دخی مضارع التی صیغه دن زیاده دکلدر
فاحفظ (قاعدهٔ ثالثه) مضارع بیانندهدر * مضارعك دخی اشتقاقی مصدردندر
چونکه ابتدا مصدردن نونی اسقاط ایدوب اکر تالی ایسه داله قلب ایدوب واکر دالی
ایسه حالی اوزره ابقا ایدوب بهمه حال دالك ماقبلنی مفتوح ایدرلر لکن بو قدرجه
بیانله اکتفا اولنمازلر تفصیله محتاجدر پس امدی اکر مصدر دالی تائیدن
مشتق اولورسه یاء تحتیه دخی حذف اولنور مثلا یاوریدن مضارعنده یاوردیرلر
واکر دالی الفیدن مشتق ایسه الف دخی حذف اولنور مثلا ستادن مضارعنده
ستددیرلر واکر دالی رائیدن مشتق ایسه رایی فتحله ابقا ایدرلر مثلا سپردن
مضارعنده سپرددیرلر واکر دالی نونیدن مشتق ایسه نونی دخی مفتوحا ابقا ایدرلر مثلا
ماندن مضارعنده ماندیرلر واکر دالی واویدن مشتق ایسه واوی حذف ایدوب
یرینه الف ویاء تحتیهٔ مفتوحه کتوررلر مثلا آلودن مضارعنده آلایدیرلر واکر که
مصدر تائیدن مشتق ایسه ماقبلی اکر خاء معجمه ایسه زای معجمهٔ مفتوحه یه
ابدال اولنور مثلا انداختن مضارعنده اندازدیرلر واکر سین ایسه سین کاهی
حذف اولنور مثلا دانستن مضارعنده داندیرلر و کاهی یاء تحتیهٔ مفتوحه یه
قلب اولنور مثلا آراستن مضارعنده آرایدیرلر کاهی هایه قلب اولنور مثلا جستن
مضارعنده جهددیرلر واکر شین معجمه ایسه رایه قلب اولنور مثلا داشتن
مضارعنده دارددیرلر واکر فا ایسه باء موحده یه قلب اولنور مثلا یافتن مضارعنده
یابددیرلر (تکمله) بو مضارعده دخی صیغ مطرده التیدر تفصیلی بعینه ماضی
کبیدر انجق مضارعك مفرد غائبنك عینده آخرنده واقع اولان دالی حذف

مضارع

ایدوب ماضیده اولان تصرفی اجرا ایدرلر مثلا داند داندد انی داید دانیم دانیم کبی (تنبیه) بو مضارعده اولان شواذلـنهایتی یوقدر انشاءالله تعالی کلدیکی محللرده بیان اولنور لکن فاضل سودی کلستان شرحنده بیورر که هر نقدر مضارع وار ایسه جملسی مصدریائیدن مشتقدر مثلا آمدن مضارعنده آید دیرلر اما که مأخذ اشتقاقی آییدن لفظیدر آمدن دکلدر (سؤال) مصدر دالی یائیسی بولنمزسه نه کونه اولور (جواب) بو صورتده بر مصدر دالی یائی فرض وتقدیر اولنور بالفعل مصدر دالی یائی موجود اولمسی لازم دکلدر نتکم عربیده تقسیم تفعیل بابندن ایکن ماضی مستقبلی یوقدرلکن نه برماضی موافق فرض وتقدیر ایدکلری کبی حاصلی فاضل سودینك بوندن مرادی مستقبلات فارسیه دن شذوذی دفع وازالهدر انشاءالله تعالی بو شرحده بو تحقیقك نفع کلیسی چوق اولور فاحفظ (قاعدهٔ رابعه) مجهول بیاننده در معلوم اولسونکه مجهول قلمسی مراد اولنان کلمه نك اسم مفعولی النوب بعده اکاشدن بابندن بر لفظی ضم ایدرلر یعنی شدن بابندن النان لفظی مجهول قلنان کلمه نك هیأتنده قلارلر مثلا دانست ماضی در مجهول قلنسه دانسته شد دیرلر یاخود دانستن مصدردر مجهول قلنسه دانسته شدن دیرلر نه قدر مجهول قلمسی مراد اولنان کلمه اولورسه وقس علی هذا * قاعدهٔ خامسه * فعل نفی حال وفعل نفی استقبال بیاننده نفی حال ونفی استقبال ایچون مضارع اولنه برنون مفتوحه کتورورلر بو صورتده اوائل افعالده اولان الفات یاء تحتیه یه منقلبه اولور شوقدرکه نفی حالده ادات حال اولان لفظ می لازمدر مثلا نداند ونمی داند ونیازماید ونمی آزماید کبی واکرتأکید نفی حال واستقبال مراد اولنورسه اولنه بر لفظ هرآیینه ادخال ایدرلر مثلا هرآیینه نمیداند وهرآیینه نداند کبی (قاعدهٔ سادسه) فعل امر غائب بیاننده در چونکه امر غائب بعینه فعل مضارع در انجق فرق قرائن ایله اولور کاهجه دال مضارعدن اول امر غائبه علامت ایچون بر الف زیاده ایدرلر کما سبق بیانه فی الالف البسیطة وکاهی امر حاضر اولنه یاخود آخرینه بر لفظ کو زیاده ایله امر غائبی حاصل ایدرلر مثلا کوبدان وبدان کو کبی وکاهی مضارع صیغه سی اولنه کو لفظی زیاده اولور مثلا کوبکند کبی لکن نادردر وکاهی باید که لفظی مضارع اولنه زیاده وادخال ایدرلر مثلا باید کمیداند کبی (قاعدهٔ سابعه) فعل نهی غائب بیاننده در چونکه امر غائب منکور اولنه بر میم مفتوحه زیاده ایله حاصل اولور مثلا مداند ومکـادوکومدان ومدان کو وباید کمدان کبی وکاهی نون مفتوحه ایله حاصل اولور مثلا نداند

امر حاضر

ونكادو كوندان وندان كوو بايد كه بند الد كبى (قاعدهٔ ثامنه) فعل امر حاضر بياننده درچونكه امر حاضر مضارعدن دالى حذف وماقبلنى اسكان ايله حاصل اولور بدان ومى دان كبى

فعل تعجب

(قاعدهٔ فعل تعجب) فعل تعجب بر كلمهٔ اشتقاقيه دركه اولنده زهى ياخود چه عجب ياخود آيا ياخود آيا اوله مثلا زهى دانست وچه عجب دانستن وآيا داننده وآيا دانسته كبى

اسم فاعل

(قاعدهٔ تاسعه) اسم فاعل بياننده در اسم فاعل مضارع دالندن اول بر نون ساكنه بعدها بر هاء رسميه زياده ايله حاصل اولور مثلا داننده وبخشنده كبى

اسم مفعول

قاعدهٔ عاشره اسم مفعول بياننده در اسم مفعول فعل ماضى آخرينه بر هاء رسميه زياده ايله حاصل اولور مثلا دانسته ورميده كبى (فائده) كاهى اسم مفعول صيغه سى ماضى معناسنه وماضى صيغه سى اسم مفعول معناسنه كاورديو فاضل سودى تحرير ايلدى فاما كه فقير شويله فهم ايدرمكه اسم مفعول صيغه سى اوزره اولان ماضيده بر لفظ مش زياده اولنه مثلا كرد ايلدى معناسنه ايكن كرد ايلمش ديو تفسير اولنه (تتمه) مصادر ومشتقات اوائلنه باء موحده ادخال اولندقده جملهسنده تحسين لفظ ايچون اولور الا كه فعل مضارعدن مشتق اولنلره ادخال اولنسه استقباله خاص اولور مثلا بدانستن وبدانست وبداند وبداننده وبدان وامثالى كبى همدخى باء موحدهٔ مذكوره لغت پهلويه ده مكسوره اولور الا كه حرف مضمومه ياخود واوه ياخود ميمه ياخود باء موحده يه مقارن اوله بو صورتده اتباعا مضموم اولور فاما كه لغت دريه ده هر نه درلو حرفه مقارن اولورسه اولسون دائما مكسور اولورديو باء بسيطه بياننده كچدى فارجع همدخى مشتقات اوائلنه مى لفظى داخل اولور لكن زائد اولماز چونكه ماضى يه داخل اولنجه حال ماضيه يى حكايه معناسنى مفيد اولور مستقبلاته داخل اولنجه استقباله خاص اولورديو ادوات مركبه ده كچدى قاعدهٔ حاديه عشر امر حاضر آخرينه بر ماقبلى مفتوح الف ساكن الحاق ايله اسم فاعل ياخود صفت مشبهه اولور مثلا دانا وبينا كبى ايشته بو الفه الف اتصاف ديرلر واكر بو الفدن صكره بر نون دخى زياده اولنورسه مبالغه صيغه سى اولور مثلا خندان وخرامان كبى نكم بيانى الف بسيطه ده كچدى * قاعدهٔ ثانيه عشر * بر مصدرى متعدى قيلمده ضابط اول مصدرلك امر حاضرى آخرينه بر الف بعده بر نون مكسوره بعده بر ياء تحتيهٔ مديه بعده بر دال مفتوحه بعده بر نون ساكنه زياده ايدرلر مثلا دانستن امر حاضرى دان ايكن دانانيدن ديسه مصدر متعدى اولور ماضى ومستقبلاتك اخذنى ماسبقه قياس ايله (قاعدهٔ ثالثه عشر) وصف تركيبى بياننده در هر بر

وصف تركيبى

ترکیب که بعد التغییر والتبدیل کندودن اسم فاعل یاخود اسم مفعول یاخود
صفت مشبهه یاخود اسم منسوب معناسی فهم اولنه کاوصف ترکیبی دیرلر چونکه
اصحاب فطنت وارباب خبرته مستور ومتواری دکلدرزبان فارسی ترکیبلرنده
حق مقدم اولان مؤخر ومؤخر اولان مقدم اولنجه یاخود حق مذکور اولان
محذوف اولنجه بونلرك بادی وباعثی ایکی نسنه اولور چونکه یابوکه فقط تخفیف
اولور یاخود تخفیف ایله معنای زائدی دخی مفید اولور اکر باعث فقط تخفیف اولور
سه مثلا کلاب کبی اصلی آب کل ایدی اضافتله انجق تخفیف ایچون مضاف الیه
تقدیم اولندی فعلی کلاً التقدیرین معناسی کل صویی دیمك اولور تقدیم وتأخیر ایله
معنایه تغیر وتبدل کلمزواکر تخفیف مع الافاده اولورسه اصطلاح قومده اکا وصف
ترکیبی دیرلر بوندن صکره کاه لمکه وصف ترکیبیده معتبر اولان تقدیم وحذف
میاننده اولان تردید منع خلوید رچونکه یافقط تقدیم ایله اولوریاخود فقط حذفله
اولوریاخود هم حذف وهم تقدیم ایله اولور اول یعنی فقط تقدیم ایله اولان مثلا
سخندان کبی چونکه امر حاضرلك اوزرینه معمولی تقدیم اولنسه مثلا سخندان
اصلنده دان سخن ایدی سوزبیل معناسنه فبعد التقدیم والتأخیر سوزبیلیجی
معناسنه اولدی بوایسه اسم فاعل معناسیدر چونکه لفظجی ترکیده ادات اسم
فاعلدرحتی دیباجه اولندهکی کرمفرمای دخی بوقبیلدندر بویله اولنجه انجق
بونده تقدیم واردرحذف یوقدر (سؤال) بعض ادباقتنده مثلاشعوری مرحوم
کبی ازجمله سخندان اصلنده داننده سخن ایدی اسم فاعل صیغهسی اوزره فبعد
التقدیم والتأخیر والتخفیف والحذف سخندان اولدی بوصورتده هم تقدیم وهم
حذف اولنور فقط تقدیمه مثال اولمز (جواب) بوترتیب اعتبار آخر بلکه مذهب
آخردر لکن فی الحقیقه اصحاب انظار ذوی الاعتبار وارباب ابصار اولی الاختباره
رونما وروشنادرکه اینسته بوبعض ادبانك طریقی نه قدرکه افید واقیس ایسه ده فاماکه
صورت اولی من حیث الترکیب اسهل وآسان وسبکتردر فلاتغفل فانه ینفعك
فی الشرح کثیرا ثانی یعنی فقط حذفله اولان مثلا خوناب کبی اصلی خون وآب
ایدی قان دخی صو معناسنه ادات عطف اولان واوی اسقاط وعلامت واو اولان
ضمهیی حذف ایدوب خوناب اولنجه قانلو صو معناسنی مفید اولدی بومعنا ایسه
صفت مشبهه یاخود اسم منسوب معناسیدر چونکه ترکیده لو ولی ادات صفت
مشبهه ویانسبتدر هم دخی بندهٔ دلاور کبی چونکه اصلی هاء رسمیه اوزره
هم زبان کسریله بنده دلاور ایدی بهادر اولان بنده معناسنه علامت توصیف

اولان همزهٔ مکسوره حذف اولنجه وصف ترکیبی اولوب بهادر نده لو معناسنه
اولدی ثالث یعنی هم حذف وهم تقدیم ایله اولان صفتی موصوف اوزره تقدیم
وآخر موصوفدن علامت توصیف کسره یی حذفله حاصل اولور مثلا شقاوت پیشه
کبی اصلی پیشهٔ شقاوت ایدی یعنی پیشه اولان شقاوت معناسنه فبعد التقدیم
والتأخیر والحذف شقاوت صفتلو دیمك اولدی بوندن بشقه ضلالت اندیشه
وتردامن وسیاه چشم وامثالی دخی بو قبیلدندر چونکه اصللری اندیشهٔ ضلالت
ودامن تر وچشم سیاه ایدی یعنی ضلالت اولان اندیشه ویاش اولان اتك وسیاه
اولان چشم معنالرینه فبعد التقدیم والتأخیر والحذف ضلالت اندیشه لو ویاش
اتكلو وقاره کوزلو دیمك اولدی وگاهی مضاف الیهی مضاف اوزره تقدیم وعلامت
اضافت اولان کسره یی حذفله اولور مثلا سعادت خانه کبی اصلی خانهٔ سعادت
ایدی سعادت خانه سی معناسنه فبعد التقدیم والتأخیر والحذف سعادتلو خانه
معناسنه اولدی بوندن بشقه شهنشاه دخی بو قبیلدندر نکم بیانی بکرمی ایکنجی
قطعه نك بیت اولیسی شرحنده کلور انشاء الله تعالی تکمله مضاف الیهی مضاف
اوزره تقدیم هر بار وصف ترکیبی افاده ایتمزبلکه مجرد تخفیف ایچون اولور مثلا
کلاب کبی اصلی آب کل ایدی فبعد التقدیم والتأخیر معناسی اسکی معنادر بهمه
حال کل صویی دیمکدر کما سبق آنفا (خاتمه) مضاف الیهی تقدیم کرك وصف ترکیبی تقدیم وتأخیر
افاده ایتسون کرك ایتمسون بهر حال مضافك آخری ساکن اولور الا شول وقت
مفتوح اولور که اگر مضاف اولنده همزهٔ مفتوحه اولاسه همزه نك فتحه سی آخر
مضاف الیهه نقل اولنوب وهمزه یی دخی حرف مد قیلارلر مثلا کلاب وسیلاب کبی
فاحفظه فانه ینفعك همدخی صفت وموصوف تأخیر وتقدیم اولنسه تفصیل بنه
بویله در مثلا خوشاب وگرماب کبی یعنی هر بار وصف ترکیبی معناسن افاده ایتمز
مثلا شاداب کبی اصلی آب شاد ایدی تقدیم وتأخیر اولندی بنه معنی کما فی الاول
اولدی همدخی تقدیم وتأخیر صورتنده کرك وصف ترکیبی یی افاده ایتسون کرك
ایتمسون موصوفده همزه بولنسه فتحه سی آخر صفته نقل اولنوب وکندی دخی
حرف مد قلنور مثلا خوناب وشاداب کبی تنبیه بو وصف ترکیبلری منفصل
یازمق نه قدر که بین العوام اشهر ایسه ده فاما که ادبای منشیان میاننده وصل ممکن
اولان محللرده متصل یازمق امر محرر واصل مقرردر فاحفظ تذییل کاهیجه
وصف ترکیبی امر حاضر صیغه سی اوزره اولان اسم مصدر اولنه ادوات
مرکبه دن نا لفظنی ادخال ایله حاصل اولور مثلا نادان وناشناس کبی بو صورتده

اسم مصدر
جزؤ ثانی یه اسم فاعل مخفف دینسه ده جائز اولور (قاعدهٔ رابعهٔ عشر) اسم مصدر
بیانندهدر چونکه اسم مصدر درت نوع اوزره‌در اول محض ماضی یاخود امر
حاضر صیغه‌لری اوزره اولور مثال اول پرورد کار لفظنک جزء اولی کبی مثال ثانی
آمرزکار لفظنک جزؤ اولی کبی ثانی امر حاضر آخرینه ماقبلی مکسور برشین
معجمه الحاقیله قاعدهٔ مطرده‌در مثلا دانش وپرورش کبی ترکیده‌دخی بو قاعده
جاریه‌در مثلا بلش وبسلیش کبی ثالث کاهی ماضی آخرینه برالف ور الحاقیله
اولور مثلا کفتار ورفتار کبی رابع اسم جامد آخرینه بریاء تحتیهٔ مصدریه لحوقیله
اسم تفضیل
اولور مثلا مردی وبندکی کبی (قاعدهٔ خامسهٔ عشر) اسم تفضیلی بیانندهدر
چونکه اسم تفضیل شو کلمه‌در که آخرینه تر لفظی لاحق اوله مثلا بهتر وکهتر
صفت مشبهه
وداننده تر کبی (قاعدهٔ سادسهٔ عشر) صفت مشبهه بیانندهدر چونکه صفت
مشبهه امر حاضر آخرینه برالف الحاقیله اولور مثلا دانا وبینا کبی برنون دخی
الحاق ایدرلر بو صورتده مبالغهٔ اسم فاعلده اولمسی بعید دکلدر مثلا خندان کبی
اسم منسوب
(قاعدهٔ سابعهٔ عشر) اسم منسوب بیانندهدر چونکه اسم منسوب بر کلمه‌در که
آخرینه یاء تحتیهٔ نسبیه یاخود مند یاخود ناک یاخود وار یاخود ور یاخود یار
لفظلرندن بریسی لاحق اوله مثلا شیرازی والبستانی وفرحناک وسودمند ورهوار
اسم زمان اسم مکان
وپیشه‌ور وهوشیار کبی (قاعدهٔ ثامنهٔ عشر) اسم زمان واسم مکان بیانندهدر
چونکه اسم زمان واسم مکان بر کلمه‌در که آخرینه کاه یاخود ستان لاحق اوله مثلا
چراکاه وسحرکاه وکلستان وزمستان کبی کاهجه لفظ زار آخر کلمه‌یه لاحق اولوب
اسم آلت
اسم مکان حاصل اولور مثلا کلزار کبی (قاعدهٔ تاسعهٔ عشر) اسم آلت بیانندهدر
چونکه اسم آلت بر کلمه‌در که اکا آلت لفظی مضاف اوله مثلا آلت بریدن کبی
بناء مرة
(قاعدهٔ عشرون) بناء مره وبناء نوع بیانندهدر چونکه بناء مره وبناء نوع بر کلمه‌در که
مره ونوع افاده ایدن بر لفظله مرکب اوله مثلا یکبار دانستن ودیکرکون دانستن
اسم تصغیر
کبی (قاعدهٔ حادیهٔ وعشرون) اسم تصغیر بیانندهدر که آخرینه چه لفظی لاحق
اوله مثلا دریاچه کبی یاخود آخرینه کاف عربیه لاحق اوله مثلا صنفک کبی
جمع فارسی
(قاعدهٔ ثانیهٔ وعشرون) جمع فارسی بیانندهدر چونکه بر اسم که جمع قلنمق مراد
ونسه اول ذی روح اولور یاخود اولمازا کرذی روح اولورسه آخرینه برالف مد
ونون کتورورلر مثلا مردان وزنان ومرغان کبی شوقدر که اول اسمک آخری یا
الف مد یاخود واو مد یاخود یاء مد اولسه الف جمعدن اقدم بریاء تحتیهٔ مفتوحه
زیاده ایدرلر مثلا آشنایان وپرستویان وآدمیان کبی همدخی واو مد ویاء مد

صورتلرنده یاء تحتیه سز برستوان وآدمیان دینسه ده جائزدر واکرذی روح اولمازسه بوتقدیرجه دخی ذی نما وذی تجدد وذی انقضا اولور یاخود اولماز واکر ذی نما وذی تجدد وذی انقضا اولمازسه یعنی جامد صرف اولورسه اول اسملك آخرینه برالف ها کتورررلر مثلا سنکها وآهنها ودانستنها کبی واکرذی نما یاذی تجدد یاذی انقضا اولورسه بونلرده ایکی صورت جائزدر مثال ذی نما درختان ودرختها وسیوکان وسیوها کبی مثال ذی تجدد وذی انقضا روزان وشبان وروزها وشبها کبی (سؤال) جان وتن ذی روح اولدقلری حسبیله جانان وتنان دیو جمعلنملو ایدی مع هذا جانها وتنها دیو جمع قلنمشلر مثال جانها شاعر (بیت) زبان تیغهای چاکر وسیر ※ شده در جان جانها چاشنیکیر ※ مثال تنها کمال خجندی (بیت) خوش میشدی خرامان چون سرو عقل میکفت ※ خوش میروی بتنها تنها فدای جانت (جواب) جان وتن اعضا واجزا قبیلندن ایسه ذی نما قبیلندندر بوصورتده انلرده ایکی وجه جائز اولور مثلا سران وسرها وچشمان وچشمها کبی (سؤال) شترذی روح ایکن شترها دیو جمعلنمش شاعر (بیت) کریزم از شتران وسپهر حجره خالی ※ که حجره راست شترهای مست بیرامن (جواب) شاذدر نتکیم هزارك جمعنده هزاران شاذ اولدیغی کبی سؤال آفتاب وماه جمعلرنده آفتابان وماهان دیو تعبیر اولنمدی مع هذا نه ذی روح ونه ذی نما ونه ذی تجدد وانقضادر شیخ سعدی (قطعه) کدایان بدی اندر روز محشر ※ بتخت وملك برچون پادشاهان ※ چنان نورانی ازفر عبادت ※ توکویی آفتابانند وماهان (جواب) کانه حرکت وسیرلری حسبیله ذی روح ذی نما کبی اولدیلر یاخود تجدد صوریلری سببیله ذی تجدد وذی انقضا قبیلندن اولدیلر تنبیه آخرنده هاء رسمیه اولان کلمه یه علامت جمع اولان الف ونون الحاق اولنجه هاء رسمیه وکاف فارسیه یه ابدال اولنور مثلا بندکان وخواجکان کبی بوتقدیرجه هاء رسمیه یی یازمق غلط اولور همدخی علامت جمع اولان ها لفظی لاحق اولسه هاء رسمیه حذف اولنوب ماقبلنك فتحیله اکتفا اولنور مثلا میوها وعمرها کبی نه بوصورتده هاء رسمیه یی یازمق غلطدر (قاعدۀ ثالثة وعشرون) اکثری امر حاضر آخرینه برهاء رسمیه زیاده ایله اسم مفعول واکا قریب برمعنی افاده ایدیررلر مثلا پیرایه وآمیزه وآویزه کبی زینت وقارشق وآصیق معنالرینه فاحفظ (مقصد رابع) برنجیه قواعد فارسیه بیانندهدر (فائدۀ اولی) فارسیده اعراب ثلثه ظاهره اولماز الا اوچ محلده ظاهر اولور اول مضافك اخری مجرور اولور نتکیم عربیده مضاف الیهك آخری مجرور اولدیغی اعراب

کبی مثلا جانمن کبی لکن بو اضافت اکر ضمیر متصلك غیر یسنه اولورسه فاما که
ضمیر متصله مضاف اولنجه البته مضافك آخری مفتوح اولور مثلا جانش وجانت
وجانم کبی (ثانی) موصوفك آخری دخی مجرور اولور مثلا خال سیاه ورخ سرخ
کبی لکن بو ایکی صورتده آخر مضاف وآخر موصوف حروف مد وهاء رسمیه دن
بری اولورسه فاما که بری اولمزسه هر بریچون صورتده بشقه بشقه احکام واردر
بیانلری یاء تحتیهٔ بسیطه دن یاء زائده ده وهاء بسیطه دن هاء رسمیه بحثلرنده
کچدی فارجع الیهما (ثالث) معطوف علیهك آخری مرفوع اولور اکر آخری
قابل رفع ایسه شو قدر که بو صورتده واو عطف یازیلور لکن اوقنماز مکر ضرورت
وزن اوله واکر معطوف علیهك آخری حرف مد یاخود هاء رسمیه ایسه اکثری واوی
مضموم ایدرلر تکم تفصیلی واو بسیطه ده کچدی (سؤال) همزهٔ خطاب مکسور
وهمزهٔ تعجب مضموم اولور بو تقدیرجه اوچ محلدن ماعداده اعراب ظاهر اولمز
دیو حصره کوره اولور (جواب) بر فاج دورلو ممکندر اولا حصر مذکور اعم واغلبه
مبنیدر ثانیا اسمه نسبتله درفعله واداته کوره دکلدر چونکه افعال واد واتده بعضا
حرکه ظاهر اولور مثال ادوات کما سبق آنفا مثال افعال کردم ودانم کبی ثالثا محصور
اولان اعرابدر ادات وفعلده اولان ایسه نادر تکم عربیده اولدیغی کبی
(قاعدهٔ ثانیه) الفاظ فارسیه بالوضع ساکنه در مکر آخرنده هاء رسمیه اوله مثلا
بنده وکه وچه کبی وبالاستعمال دخی بویله در مکر که مضاف وموصوف ومعطوف
علیه اوله کما سبق فاما که الفاظ عربیه بالوضع ساکنه وبالاستعمال معربه ومبنیه در
کما لا یخفی علی من عرف اللغات (فائدهٔ ثالثه) ایکی یاخود زیاده السنه ده مستعمل
اولان بر لفظ مثلا عرب وفرسده ایکیسی بر معنایه اولور یاخود اولماز اول یا هر برنده
وضع مستقل ایله اولور مثلا کتان وصابون کبی بوکا متفق الالسنه ومشترك الالسنه
دیرلر یاخود برندن آخره نقل ایله اولور بو صورتده اکر عربیدن آخره نقل اولنورسه
مثلا هلال کبی بوکا مصطلح واصطلاح وتعجیم دیرلر واکر آخردن عربه نقل اولورسه
مثلا لجام کبی بوکا معرب وتعریب دیرلر ثانی دخی یا هر برنده وضع مستقل ایله
اولور مثلا مرد کبی زیرا بولفظ مرد عربیده مصدر الا عاجلك میوهسی معناسنه
فارسیده بر رجل یعنی ار معناسنه ایشته بوکا ایضا مشترك الالسنه دیرلر یاخود برندن
آخره نقل ایله اولور بو تقدیرجه دخی اکر عربیدن آخره نقل اولنورسه مثلا سعید کبی
بر رجل فارسینك اسمیدر بوکا نقل شخص دیرلر واکر غیریدن عربه نقل اولورسه مثلا
قانون کبی ایمه قرا تحن برینك اسمیدر بوکا دخی ایضا معرب دیرلر (فائدهٔ رابعه) ایکی

لغات مشترکه

لسانده یاخود زیادهده مستعمل اولان لفظ یا فرق ایله اولور یاخود فرقسز اولور
ثانی هلال کبی اول یا فقط لفظده اولور مثلا مسك ومشك کبی چونکه میمك
کسری وسین مهمله ایله عربیدر ومیمك ضمی وشین معجمه ایله فارسیدر یاخود فقط
خطده مثلا بستان وبوستان کبی زیرا واورسمیه سز عربیدر واورسمیله فارسیدر
یاخود فقط معناده اولور مثلا مرد کبی کما عرفت آنفا یاخود هم لفظده وهم خطده
اولور مثلا فارس وپارس کبی یاخود هم لفظده وهم معناده اولورسه مثلا دیك کبی
زیرا اماله ایله فارسیده تنجره معناسنه اماله سز عربیده بمعنی الدجاجة الذکر یعنی
خروس یاخود خطده هم معناده اولورسه مثلا کل وکول کبی زیرا واو رسمیه سز
عربیده اکلدن امر حاضردر واورسمیله ترکیده رماد یعنی خاکستر معناسنه یاخود
لفظده وخطده ومعناده اوچنده بردن اولورسه مثلا خان وخوان کبی زیرا عربیده
واورسمیه سز واماله سز کاربان سرای معناسنه فارسیده واورسمی واماله ایله
خواندن لفظندن امر حاضر اولور اوقو معناسنه (قاعدهٔ خامسه) بر لساندن لسان

لغات منقولة من لغة

آخره منقول اولان لفظده تغییر وتبدیل واقع اولنجه اکا محرف دیرلر بو تقدیرا اوزره
اکر ناقل تحریف ایدرسه مثلا لجام کبی اصلی لکام ایدی فصیح ومقبولدر واکر
عوام ناس تحریف ایدرسه مثلا سیله بند کبی چونکه اصلی فارسیدر نون ایله سینه
بند ایدی لسان ترکه نقل اولنجه عوام نونی لامه قلب ایتدیلر غلطدر بو تقدیرجه
متکلم غلط ایدیکنی بلمزسه جهل مرکب وخطاء محضدر واکر غلط ایدیکنی بیلورسه
بو صورتده فصیحی بلمزسه جهل بسیط وخطاء اعمدر واکر فصیحنی بلورسه بو صورتده
غلطی استعمال ایدرسه بلاغتدر واکر فصیحی استعمال ایدرسه فصاحتدر نتکم
لغت فصیحهدن غلط مشهور اولی کلامنك مألی دخی بودر بو مقامده بر از تفصیل
دخی وارد ر احاطهسنی مراد ایدن شاهدی شرحمزه رجوع ایتسون (قاعدهٔ سادسه
لسان عربدن منقول اولان لفظ عربیده مشدد اولسه مثلا کف ودروند کبی
فارسیدر وترکیده تخفیف ایله استعمال جائزدر فاحفظ (قاعدهٔ سابعه) تعریب
بیانندهدر معلوم اولسونکه باء عربیه کاهی فا یه ابدال اولنور مثلا جاروب وجاروف
کبی باء فارسیه فا یه ابدال اولنور مثلا پالیز وفالیز و پیل وفیل کبی کاهیجه باء موحدهٔ
عربیه یه ابدال اولنور مثلا پیاده وبیدق وپستوق وبستوق کبی تاء فوقیه طاء
مهمله یه ابدال اولنور مثلا تیهو وطیهو وتباهه وطباهه ونفت ونفط کبی جیم
فارسیه صاد مهمله یه ابدال اولنور مثلا چین وصین وچنك وصنج کبی کاهیجه شین
معجمه یه ده ابدال اولنور مثلا جاروب وشاروب کبی زای فارسیه جیمه ابدال اولنور

مثلا لازورد ولاجورد كبى شين معجمه كاهيجه سين مهمله يه ابدال اولنور مثلا
بنفشه وبنفسه وشك وسك كبى كاف عربيه كاهى قافه ابدال اولنور مثلا دانك
ودانق وكبان وقبان وكهربا وقهربا كبى كاف فارسيه جيمه ابدال اولنور مثلا كوهر
وجوهر وپركار وفرجار كبى هاء مفرده كاهى حاء مهمله يه ابدال اولنور مثلا كناه
وجناح كبى هاء رسميه كاهى جيمه ابدال اولنور مثلا بنفشه وبنفسج وپابونه كبى
وكاهى قافه ابدال اولنور مثلا دله ودلق ورمه ورمق كبى (خاتمه) كاهيجه تعريب
فقط ابدال حركه ايله اولور مثلا بوس ضمله فارسيدر بعد التعريب مفتوح اولدى
(قاعدۀ ثامنه) لغت فارسيه ده برقاچ حرف ميانده تبادل واردر از جمله باء عربيه
ايله واو بيننده مثلا تاب وتاو وكبر وكور كبى همدخى باء فارسيه ايله فا ميانده مثلا
سپيد وسفيد كبى همدخى باء فارسيه ايله كاف فارسيه ميانده مثلا پنجشك
وكنجشك كبى (قاعدۀ تاسعه) هر بر كلمه كه آخرى ياء تحتيه وما قبلى الف مد اوله
يا خود واو مد اوله اول يايى حذف جائزدر مثلا پاى وپا وروى ورو كبى همدخى هانك
ما قبلنده الف اولسه اول الفى حذف جائزدر مثلا ماه ومه وراه وره كبى (قاعدۀ
عاشره) فارسيده خاء معجمه اكر بين الفتح والضم اماله اولنورسه بعدنده علامت
ايچون بر واو وبعده بر الف يازيلور مثلا خواستن وخواهر وخواجه كبى واكر
بين الفتح والكسر اماله اولنورسه بر واو وبعده بر ياء تحتيه يازيلور مثلا خويش وخويد
كبى (تذييل) فارسيده خانك غيرى حرفلرده دخى اماله واردر مثلا روى بمعنى توج
وشير بمعنى جرح كبى فاما كه خاء معجمه ده اولان علامت غيرنده يوريمز انجق خايه
مخصوصدر (قاعدۀ حاديه عشر) فى الاصل عربيه اولوب انشالرده مستعمل اولان
الفاظك آخرلرنده الف اولسه اكر عربيه ده ياء تحتيه صورتنده يازيلوب لكن الف
اوقنور مثلا اعلى ومعنى وعيسى كبى اينشه بو صورتده واقع اولان الفاظ عربيه
انشاء فارسيه وتركيه ده استعمال اولنسه اكر صورت قديمه سنده يازيلورسه اكثرى
ما قبل كسره مدى ايله اوقنور مع هذا اصلنه رعايتده اولنسه ده جائزدر واكر كه
الف صورتنده يازيلورسه الف اوقنور حاصلى بويله الفى انشالرده كاتب مخيردر كه
ديلرسه الف صورتنده يازر والف اوقنور ديلرسه ياء تحتيه صورتنده يازر ايكى درلو
اوقنور فاحفظ (قاعدۀ ثانيه عشر) اب ايله مصدر اولان كنيۀ عربيه لر انشالرده
استعمال اولندقده اكثرى تخفيف ايچون نظم ونثرده همزه سى حذف اولنور
شاعر (بيت) بوعلى حكمت وحاتم كف ونعمان مذهب * مصطفى خلق ومسيحا دم
ويوسف ديدار * بلكه مضافا همزه ابتدائيه يى حذف جائزدر شاعر (بيت) سكندر

كنية

سيرايسكده سنذطق ايت بيش كاسلده * فلاطون حقيقت بينه نقل ماجرا اولمازه
تنبيه معلوم اولسونكه بو مقدمه كبى برمقدمه شعورى مرحوم فرهنكنده ترتيب
ايلدى فاما كه نيجه قواعد وفوائدى ترك ايدوب قصورندن بشقه بياننى التزام
ايلديكى نسخه لرده دخى خبط وخللار ارتكاب وبى نهايه موجب تشويش واضطراب
اولان امورة سلوك ايلدى فاما كه بحمد الله الملك القدير فقير بو مقدمه ده مهما امكن
توضيح وتنقيح طريقنى اختيار ايله احسن قالبه افراغ وركوب شططدن احترازده
اهتمام واسباغ ايلدم فمن الله التوفيق وهو نعم المولى ونعم الرفيق (تمهيد)
بوند نصكره معلوم اولسونكه ناظم نحرير وادیب شهير اعطاه الله سعادة الدارين
حضرتلرى عهدهٔ بليغانه لرندن فريضهٔ ذمت بسمله يى اسقاط ايچون شاهدى
عليه الرحمة الهادى تحفه سى بيت (بنام خالق وحى وتوانا * قديم وقادر وبينا ودانا)
عنوانيله اغاز ايلديكى كبى ومغفورله ناظم سبحهٔ صبيان عليه الرحمة الرحمن سبحهٔ
صبيانى (بيت) نام خداذكر ايده لم ابتدا * منزل مقصوده اودر رهنما * كلامنى ابتدا
ايلديكى كبى وجنت مكان وفردوس آشيان غوث الزمان المرعشى * عليه الرحمة
مامر العشى * نظم لآلى (بيت) الهى نامك ايتدم تاج نامه * كه نامه م شايع اوله
خاص وعامه * اسلوبيله افتتاح ايلديكى كبى مفتتح منظومه سنده عنوان فرقانى
واقنوم سبحانى اولان بسملهٔ معروفه بدل اولور كندى عبارهسى جنسندن
بر ترتيب ايله اداء بسمله ايلمدى بلكه لاهوت آشنا ودرون روشنا حافظ عينتابى
نظم فرائدنى اولا بسمله يى بسملهٔ معروفه ايله ادا بعده حمدله يى (مثنوى) ايامن
انشأ الاشياء نظما * ويامن علم الانسان اسما * سكادر جمله نك حمد وثناسى * عطا
بحر كده بر قطره سپاسى * عبارتيله شروع ايتديكى كبى قرآن عظيم الشانه اقتدا
وحديث فخيم العنوانه اقتفا واجماع سلفه اتمام تأليف خلفه اعتنا ايچون وفى الجمله
دخى صنعت استغرابه رعايت داعيه سنده اولمغله عادت قديمه وطريقت مستديمه
اوزره اولا براى بسمله

بسم الله الرحمن الرحيم عنوانيله اغاز بعده براى حمدله

* حمد بى حد او كرم فرمايه *

عبارتيله ماوجب عليهى احراز ايلدى فاله دره * حمد * فتحله عربيده مدح وثنا
فارسيده ستودن وسپاس تركيده اوكمك معناسنه وليكن فى الاصل عربيدر ايكى
لسانده بلكه زياده ده استعمالى شايعدر حمد خى ميان علماده مشهور معناى
لغويسى وعرفيسى واردر فرقلريله محللرنده مشبعا مفصلادر * بى اداة نفيدر

کما سبق فی الادوات (حد) حانک فتحی ودال ایله بوزن کف لغتده ایکی معنایه در اول بمعنی غایت ونهایت ثانی بمعنی منع وزجردر اما که شرعده عقوبت مقدره یجب اقامتها علی الامام مفهوم منه حد اطلاقی وعلوم عربیه ده مطلق تعریفه حد اطلاقی وعلم منطقده ذاتیات ایله اولان تعریفه حد اطلاقی وباب قیاسده صغری وکبرانک جزءلرینه حد اوسط وحد اصغر وحد اکبر اطلاقی ایکی معنای لغویدن ثانیه انسبدر بلکه حصر اوزنک حسبیله درحمد دخی لفظ حد بو ایکی معناده فی الاصل عربیدر والسنهٔ عدیده ده مستعملدر شو قدر که عربیده دال انجق مشدد در اما که ترکیده وفارسیده مستعمل اولنجه تخفیف جائزدر نکم بو مقامده اولدیغی کبی * کرمفرما * بمعنی مکرم ومنعم ومحسن اصلنده وصف ترکیبیدر کرم بیوریجی معناسنه چونکه کرم فتحتین ایله بوزن طلب فی الاصل عربیدر فارسیده وترکیده بالنقل المحض مستعملدر خواجه حافظ (بیت) رواق منظر چشم من آشیانهٔ تست * کرم نمای وفرود آکه خانه خانهٔ تست * فرما امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر علی ماسبق تفصیله فی الوصف الترکیبی مصدری فرمودن لفظیدر بیورمق دیو اللی التنجی قطعه نک اوچنجی بیتنده کلور فائده) کرم مشترک السنه قبیلندندر چونکه فارسیده ایکی معنایه دخی کلور اول بمعنی کلم یعنی شلغم ثانی صو کنارلرنده وحوض اطرافنده بتن سبزه معناسنه در

* که آنک نعمتیدر بیغایه *

محصلی محمود علیهی بیاندر چونکه (که) نه قدر که ترکیب ترکیده واقع ایسه ده بنه بالنقل ادات تعلیلدر کما سبق فی الادوات البسیطه * نعمت * نونک کسریله منعم بهنک اسمیدر فعله مصدردر تنعم ونضارت عیش معناسنه علی ما بینه شیخ زاده فی شرح تفسیر سورة الدخان * بیغایه * نظیری آنفا کچدی حاصلی مصراعین اولا صدرکه یعنی مصراع اول حمدک ارکان اربعه سنه دالدر چونکه ١ حمده بالعباره ٢ وحامده بالاقتضا ٣ ومحمود به ٤ ومحمود علیه بالاشارة دلالت ایدر شو قدر که اوچ اوله دلالتی ظاهردر اما که محمود علیه دلالتی زیرا حکمی مشتقه تعلیق ایتمک مأخذ اشتقاقک علتنی موجبدر بو تقدیرجه مصراع اولدن حاصل معنی نهایتسز حمد احسان واکرامی ایچون اول محسن ومکرمه اولسون دیمک اولور بو دلیله اولنجه محمود علیه بر وجه اجمال مذکور اولمش اولدی ابتدا برنسنه یی اجمال بعده تفصیل اوقع فی النفوس اولمغله محمود علیهی تفصیل ایچون عجزی یعنی مصراع ثانی یی ارداف ایلدی وبوندن بشقه ناظم تعبیر برجملهٔ ارکان اربعه سیله بر مرتبه ادا

ایلدیکه فوقنده اداولمازچونکه (وان تعدوا نعمة الله لا تحصوها) نصنك مضمون شریفی حمدنده مندرج بیوردقد نصکره اولفهرست جریدهٔ جلالات واوالشهیت قصیدهٔ رسالت سلطان انبیا علیه افضل التحایا حضرتلرینك (لا احصی ثناء علیك عنوانیله اظهار عجز بشریت ایلدیکی سیاقده ناظم تحریردخی معناده اظهار عجز ایتمش اولدی فلله دره (تنبیه ممهد) معلوم اولسونکه نعم الهیه یی احاطه وتفصیل طوق بشردن خارج برمعنی اولوب ولیکن هرکسك حالنه مطابق وشاننه موافق بعضا جلائل نعمدن تعداد وتذکار ایتمسی ممکن بلکه متیسر اولمغله ناظم تحریر دخی براعت استهلال قصدیله لسان ولغته متعلق برنجیه اموری وجودات خارجیه سی ترتیبنه رعایت ایدرك محمود علیهی تخصیص بعد التعمیم سیاقی بیورر

قیلدی ازجمله اوخلاق کریم

از بمعنی من کما سبق فی الادوات المرکبة * جمله * جیمك ضمیله فی الاصل عربیده اجمال معناسنه ایکن بالنقل المحض فارسیده وترکیده جمیع معناسنه شایعدر نکم بومقامده اولدیغی کبی لکن مصنفان ومنشیان میانه لرنده باءجاره ایله کثرتده وفی جاره ایله قلتده استعمال شایعدر یعنی مقامنه کوره فی الجمله وبالجمله دیو تعبیراولنور * خلاق * شده ایله قطعهٔ اولی نك بیت اولی سنده کلن آفریننده معناسنه (کریم) بمعنی کرمفرمای کما سبق آنفا (تنبیه) بوایکی لفظ شریف احصاسنده دخول جنت موعود اولان اسماء حسنادندر لکن خلاق حق تعالی نك غیرینه اطلاق اولنماز کریم اولنور فاما که اسماء حسنی اراسنده بوایکی لفظ شریفی تخصیص چونکه خلاق اسما مختصه دن اولمغله کانه بوایکی قسمه اشارت ایچون اولسه یاخود اولا خلاق صیغه سی حسبیله بوبیتده مذکور حضرت آدم علیه السلام (لقد خلقنا الانسان فی احسن تقویم) نص کریمنه مظهر اولوب ثم دخی (ان الله خمر طینة آدم بیده اربعین صباحا) حدیثنه ودخی ان الله خلق آدم علی صورته حدیثنه ماصدق اولدیغنه اشارت اوله ثانیا کریم حضرت آدم صفی انواع نعم لا تحصی ایله آلوده خصوصا افضل عباد اولان ملائکهٔ کرام اوزره باعث رجحانی اولان علم وعرفان ایله نادیده وناشنیده اولمغله (فعرضهم علی الملائکة فقال انبؤنی باسماء هؤلاء) نصیله ممدوح ومحترم اولوب حتی انساب واولادی واحفاد واسباطی (ولقد کرمنا بنی آدم) عنوانیله مکرم اولدیغنه اشارت اوله

حضرت آدمه اسما تعلیم

بو شعرده براعت استهلال (وعلم آدم الاسماء كلها ثم عرضهم على الملائكة) نص كريمنه تلميح واردر چونكه * حضرت * حاءنك فتحيله فى الاصل عربيدر بمعنى قرب ونزديك وبعدالنقل فارسيده وتركيده ذات بزركوار ونفس شريفه استشعار معناسنده حقيقت عرفيه اولمشدر نتكم حضرت الله جل شانه وحضرت محمد صلى الله عليه وسلم ديدكلرى كبى وقس على هذا * آدم * مد ايله بوزن آصف وهاجر نام ابو البشر عليه السلام در خواجه حافظ (بيت) در نقد عيش كوش كه چون آبخور نماند * آدم بهشت روضهٔ دار السلام را * بوندن بشقه بالمناسبه اولاددن هر برينه دخى آدم ديرلر باقى (بيت) دانهٔ خالنه بق جنت رخسارنده * نيجه صبر ايلسون الهى سورسك آدم (تنبيه) اصح اولان آدم اسم اعجميدر فاما كه بعضلر آدم ترابدن خلق اولنغله وجه ارض معناسنه اولان اديم ارضدن مشتق دير حكم ايلدى وبعض آخر حضرت آدم عليه السلام اسمر اللون اولمغله سمرت معناسنه اولان ادمهدن مشتق دير حكم ايلدى وبعض آخر الف وانس معناسنه اولان ادمدن مأخوذ دير حكم ايلدى بو توجيهلرى تعسف دير قاضى بيضاوى جزم ايلمشدر * (اسما) جمع اسمدر بوندن بشقه اسما اعلام نسادندر از جمله حضرت صديق اكبر رضى الله عنهك كريمهٔ پاكيزهلرى اسميدر واسماعيل نام عاشقك معشوقهسى ناميدر * تعليم * تفعيل بابندن مصدر روانشالردهدخى شايعدر

شان سو سايه ايدوب شم تكريم

شان * شين معجمه ايله وزنده فعل عربيده بش معنايه در اول بمعنى مقدار ومرتبه ثانى بمعنى امر وحال ايشته بو مقامده بو ايكى معنادن هر برى على طريق البدل مراددر چونكه شانك بو ايكى معناده نه قدر كه عربى ايسه ده لكن فارسيده وتركيده بالنقل مستعملدر نتكم ناظم شعر برطنانه نام قصيده سنده بيورر (بيت) تواريخ آشنا ايدر آفاق ايديه ايدر ترجيح * بو شان وشوكتى اسلاف شاهان جهانبانه * ثالث) برنسنه يى انوفكر ايلمك (رابع) قصد وطلب خامس (فعل) وشغل معناسنه وفارسيده يدى معنايه دراول عسل خام ثانى خانهٔ زنبور ثالث بلكو رابع شانيدن مشتقدن امردر خامس هندستانده ايشلنور برنوع بياض جامه سادس جزمه وباموج قالبى سابع ضمير غائب اولان شينك جمعيدر كما سبق فى الشين البسيطة بو تقديرجه مشترك السنه قبيلندن اولدى * موسى * اسم اعجميدر صاحب تورات نبى اسم شريفيدر بعضلر فى الاصل عبرانى ماخوذ دوناييدر ديدلر عربيده محققه معناسنه نتكم عيسى عربيده بلكو معناسنه اولديغى كبى هم ادات عطفدر

كماسبق (تكريم) بوزن تفعيل عربيدر

※ قيلدى ذاتينه اضافتله كليم ※

بو بيتده دخى براى براعت استهلال وكلم الله موسى تكليما آيتنه تلميح واردر چونكه (اضافت ※ افعال بابندن مصدردر نسبت معناسنه ※ كليم ※ بوزن فعيل بمعنى مفعول ياخود بمعنى فاعل ايكن حضرت موسايه علم اولدى وجهى ظاهردر

※ هم سليمانى ارعلام لطيف ※

※ هم ※ ادات عطف ديوانفا كچدى ※ سليمان ※ اسم اعجميدر ابن حضرت داود ※ علام ※ بوزن فعال دانا معناسنه ※ لطيف ※ بوزن فعيل بمعنى لطف ساز

※ منطق الطير ايله قيلدى تلطيف ※

بو بيتده دخى براى براعت استهلال وورث سليمان داود (وقال يا ايها الناس علمنا منطق الطير واوتينا من كل شئ ان هذا لهو الفضل المبين) نص شريفنه تلميح در چونكه منطق الطير تركيب اضافئ عربيدر زيرا منطق نطق معناسنه نطق اهل عربيه كل لفظ يعبر به عما فى الضمير مفردا كان او مركبا دو تفسير ايلديلر حتى انسانه حيوان ناطق اطلاقى بو معناجه در وگاه صوت معناسنه ده گلور حتى صوتى اولان حيوانه ناطق وصوتى اولميانه صامت ديرلر (طير) طائرلر جمعيدر مفردده اولور فلك كبى ※ تلطيف ※ بوزن تفعيل لطفدن مصدردر نكته پس بو بيتده اسماء حسنادن علام ولطيفى اختيارده آيت مذكوره يه ارتباط كلى واردر همدخى ارباب تصوف عالم مظهر اسماء حسنى ديدكلرى ايچون هر شخصه نظرله آلوده اولديغى نعمته مناسب اولان اسمى مضاف قلوب مثلا سلطان انبيا عليه افضل التحايا يه عبد الله وانواع رزق ايله مرزوق اولنه عبد الرزاق ديدكلرى كبى حضرت سليمانه بو تفصيل اوزره عبد اللطيف وعبد العلام ديو تسميه انسب اولدى چونكه (رب هب لى ملكا لا ينبغى لاحد من بعدى) ديو دعاسنه اجابتله انس وجن وعناصر ومواليد وبالجمله اقطار كندويه مسخر اولدى (سؤال) سكز يوز دنصكره بولنسان يكى دنيا بو كامنافى دگلمى (جواب) يكى دنيايه دخى تصرفلرينه امارةقويه لر واردر (غدوها شهر ورواحها شهر) منطوقى طى مكانلرى كبى ومنها (قال عفريت الاية) دخى (وقال الذى عنده علم من الكتاب الاية) مضمونلرى نجه اقربالرى استخداملرى كبى سؤال اهل يكى دنيانه سبدله آنده بولنمشلر بوخسه بنى آدم دگللرمى جواب انسانلردر لكن زمان اولله كثرتيله اقطار دنيا تجسس واعمار اولنوب بعده قلت بولدقلرنده هر فريق بر برندن خبرسز برقطرده قالمش اولهلر ياخود ايام سالفه ده شمدى كى كبى مكشوف

ایمش کثرت جهالتلری طائفه نفسلرینه مشغول وبو وجهله منسی اولمش اوله یاخود اوروپادن یا افریقادن برینه متصل اولوب زلازل شدیده ایله ما بینهما مغرق اولمش اوله یاخود دارقه جانبندن چین یاخطا کبی بر مملکته حالا متصل اوله زیرا ایکی دنیانك هر طرفی مکشوف دکلدر سؤال بونلرك شرعا حکملری ندر جواب صیت شرعی طویولمجه بونلر اهل فترت حکمنده درکه حنفیه یه کوره (وما کنا معذبین حتی نبعث رسولا) نصنده رسول عموم مجازایله عقلدن معمم درفقط دلیل آتیله فرض توحیددر لکن سائر مؤمن بهلره ترك ایمانده معذورلردر فاما شافعیه یه کوره رسول حقیقت وهر حالده معذورلردر

حکمت وقدرتی ایله عیسی

(حکمت) عربیدر وفعله مثال معناسنه وعلم معناسنه ده کلور نتکم (ومن یؤت الحکمة فقد اوتی خیرا کثیرا) آیتکاشاهددر * قدرت * حق تعالینك صفات ثمانیه سندن بریدر (عیسی) اسم اعجمیدر صاحب انجیل ع م نام شریفیدر (فائده) السنهٔ ثلثه شعراسی قدیم الایامدن برو حضرت آدمی تعلیم اسما و حضرت موسایی تکلیم وعصا وید بیضا و حضرت سلیمانی منطق الطیرو ریح وخاتم وجام جهان نما و حضرت عیسی یی کلام درمهد واحیاء موتی ایله ذکر ایتمشلردر

طفل ایکن اولدی بشکده کویا

بو مصرعده دخی براعت استهلال (کیف تکلم من کان فی المهد صبیا قال انی عبد الله آتانی الکتاب) نص شریفنه تلمیحدر چونکه طفل کسر ایله عربیدر رفارسیده وترکیده دخی بالنقل مستعملدر یکی طوغمش ولد معناسنه وهر نسنه نك کوچککی معناسنه جمعی اطفال وطفول کلور وعند البعض طفل هم مفرد وهم جمع اولور طفل کل شیء اوله وطفل اللیل ای اقبل ظلامه وجاریة طفلة ای ناعمة والمنفصل الغیبة مع الولد (فائده) ولد رحم مادرده ایکن جنین دیرلر طلوع ایدیجك ولیدبعده درت یاشنه دکین طفل بعده بلوغه قریب اولنجه صبی داوائل بلوغده مراهق بعده اون طقوزه چق غلام بعده اوتوز درده چك شاب بعده اللی بره چك کهل بعده آخر عمره چك شیخ دیرلر * کویا * سو یلیجی دیو اوتوز برنجی قطعه نك بیت سابعنده کلور

نوع انسانی هم اول بی انباز

نوع یو قتحله عربیدر صنف ونوك معناسنه ولکن اهل میزان جنسی نوعدن نوعی ... الیه ... ابدیه نوقدیرجه ... نوعی منطق مراداولنه ... السید

چونكه انسان ماهيتنك فصل قريبى ناطقدر تكم انى مصراع ثانى اشعار ايدر
(انسان) انسدن مشتقدر وضع واحد ايله حضرت آدمه واولادنه اطلاق اولنور
دليل اول (هل اتى على الانسان حين من الدهر) دليل ثانى (انا خلقنا الانسان
انا خلقناه من نطفة الاية) بعضيلر نسياندن مشتق ديدى تكم الانسان مركب
من النسيان همدخى ان اول ناس اول ناس قوللرينى مشعردر (هم) ادات عطفدر
ديو آنفا كچدى (بى) ادات نفى ديو قريبا كچدى (انباز) اورتاق ديو بكرمى التنجى
قطعه نك بيت سابعنده كلور

ايلدى ناطقه ايله ممتاز

ناطقه) يعنى قوهٔ ناطقه ديمكدر حسين سيد نك شرح هدايده تصريحنه كوره نه
قدر كه نفس ناطقه يه ده اطلاقى صحيح ايسه ده لكن بو مقامده مراد مبدأ نطقدر
سؤال) حيوانات ده اموال ناطقه وعروض وعقار آيدا. واموال صامته ديرلر بو تقديرجه
انسان نطقله نه كونه ممتاز اولور (جواب) بو مقوله اطلاق اطلاق مجازيدر برم ماشحن
فيهمز ايسه حقيقتده سبنيدر تحقيق معلوم اولسونكه جنس عالى طبيعى اوج
اطلاق وذروهٔ عمومدن انضمام فصول وخواص ايله درت مرتبه ده حضيض تقيده
ومركز خصوصه نه كونه متنازل اولديسه كذلك عناصر اربعه دن حصص
جزئيهٔ معينه لر دخى مركز بساطتدن وافق وحدتدن دائرهٔ مواليده وسمت رأس
مركباته متصاعد اولمشدر چونكه قائم بنفسه اولان جوهر قبول ابعاد ثلثه ايله
جسم اولور جسم دخى قبول حس وحركتله حيوان دخى قبول نطقله انسان
اولور انسان دخى قبول تشخصات وتعينات ايله احمد ومحمد وزيد وعمرو اولور كذلك
عناصر اربعه دن حصص شخصيهٔ معينه لر دخى باشخاصها اولا اتصال ثانيا
تركيب ثالثا امتزاج رابعا اتحاد خامسا تولد اشبو بش صفاتله رتبهٔ اولايه رسيده
اولوب معدن ديو تسميه اولنور بوند نصكره دخى درت قوه واركه ١ قوهٔ غاذيه
٢ قوهٔ ناميه ٣ قوهٔ مولده ٤ قوهٔ مصوره در اشبو درت قوه صفات
خمسهٔ مذكوره يه منضم اولورسه رتبهٔ ثانيه يه رسيده اولور نبات ديو تسميه اولنور
بوندنصكره دخى اوچ قوه واركه ١ قوهٔ شهويه ٢ قوهٔ غضبيه ٣ قوهٔ
مدركه اشبو اوچ قوا قواى تسعهٔ مذكوره يه زياده ومنضم اولورسه رتبهٔ ثانيه يه
رسيده اولوب حيوان ديو تسميه اولنور بوندنصكره دخى ايكى قوه واركه ١
قوهٔ عالمه يعنى ناطقه ٢ قوهٔ عامله در اشبو ايكى قوه مذكور اون ايكىيه ضم
وزياده اولورسه كانه درجهٔ رابعه يه رسيده اولوب انسان ديو تسميه اولنور اينته

بو تفصیل معلوم اولدیسه کرك تنازل و کرك تصاعد صورتلرنده بهر حال انسان ناطقه ایله ممتاز اولدیغی اجلدن ناظم شعر بو دخی بو بلاغتجه ادا ایلدی چونکه بهر حال قوۀ عاقله قوۀ ناطقه یه متفرعه و تابعه در فاحفظ نکته معلوم اولسونکه متکلمین و حکمادن انسانده ایکی نسنه اثبات ایدرلر برینه روح و قلب و قوۀ عاقله و نفس ناطقه دیرلر بونلر دردندن مراد شئ واحددر بشقه بشقه نسنه دکلدر دیو علامه سعد الدین تفتازانی بیان ایلدی ولکن شوقدر فرق وار که بونلردن مراد اولان شئ واحد عند المتکلمین جوهر مادیکه جسم لطیفدر و عند الحکماء جوهر غیر مادیکه مجرد متعلق بالبدندر و برینه دخی روح حیوانی و نفس حیوانی دیرلر که اندن جوهر بخاری حامل لقوة الحیاة والحس والحرکه عبارتیله تعبیر ایدرلر و بو تعریف مادی و جسمانی اولمق اقتضا ایدر فاما که اطبا فرق ایدوب دیرلر که بدن انسانه متعلق اولان جوهر مجرده روح نامیله و قلبده متولد اولوب حیات و حس قوه سنی قابل اولان بخار لطیفه نفس نامیله و بو ایکی میاننده متوسط کلیات و جزئیات مدرکه اولان قلب نامیله تعبیر ایدرلر همدخی صوفیه فرق ایدوب دیرلر که جوهر مجرد متعلق بالبدن معناسنه روح نامیله تعبیر ایدرلر حتی بعضیلر اندن لطیفهٔ انسانیهٔ مجرده دیو نطق ایدرلر و روح حیوانی معناسنه نفس نامیله بو ایکی میاننده متوسط اولان جوهر نورانی مجرد معناسنه قلب نامیله تسمیه ایدرلر همدخی بو قلبك باطنی روح و مرکبی نفس حیوانی و ظاهری روحله جسد میاننده متوسطدر و نفس دخی قلب ایله بدن میاننده واسطه در نتکم حق تعالی برای تمثیل اعوذ بالله (مثل نوره کمشکوة فیها مصباح المصباح فی زجاجة الزجاجة کانها کوکب دری یوقد من شجرة مبارکة زیتونة لا شرقیة ولا غربیة) بیورر حاصلی مصباحدن مراد روح و زجاجه دن مراد قلب و شجره دن مراد نفس و مشکاتدن مراد بدن اوله لا شرقیة یعنی نفس عالم ارواح مجرده ده شرقدن دکلدر ولا غربیة یعنی عالم اجساد کثیفه ده غربدن دکلدر یاخود لا شرقیة یعنی قلبك روح کبی شرقی یوقدر ولا غربیة یعنی نفس کبی غربی یوقدر دیو بیان ایلدیلر باقی تفصیلات علم کلامده و علم حکمتده و علم طبده و علم تشریحده و علم تصوفده مشروحه درلر فارجع الیهن بو تفصیلدن ظاهر اولدیکی ناطقه دن مراد مدرکه و عالم دیمك ایمش (بیت) ان الکلام لفی الفؤاد وانما * جعل اللسان علی الفؤاد دلیلا (بیت) دیگر کلا منا صفة نفسیة فینا * ممتاز عن اخرس او عجم حیوان * شوقدر که بو مقامده مراد دلیل اولان نطق لسانی اولمیه وجدانی اولمسه براعت استهلاله زیاده رعایت

اولوردی فافهم (ممتاز) افتعال بابندن اسم فاعل عربیدر مصدری امتیازدر

اختلاف صور والسنه دن

اختلاف* بوزن افتعال مخالفت معناسنه* صور* جمع صورتدر ظلم وظلمت کبی (السنه) جمع لساندر راسنله ومثال کبی لسان اصلنده عربیدر برقاچ معنایه کلور اول لغت که هر قومک دیلنه دیرلر ثانی جارحهٔ معهوده ثالث فرق سکر که بغایبرای لسان الحمل ولسان الکلب وقوش دیلی دیدکاری اوته لسان العصافیر دیرلر لکن بومقامده مراد معنای اولدر

نیجه حکمتلری واردر روشن

بوبیتده دخی برای براعت استهلال (ومن آیاته خلق السموات والارض واختلاف السنتکم والوانکم) مضمون شریفنه تلمیح واردر چونکه حکمت بومقامده آیت معناسنه کمالا یخفی* روشن* آیدین دیوار تو زیدنجی قطعه نک بیت ثالثنده کلور فائده فی نفس الامر لغتلر چوقدر ولکن طرسوسی مرحوم انموزجنده بیورر که اصول لغات یدیدر ۱ فرس ۲ یونان ۳ ترک ٤ هند ٥ صین ٦ سودان فاما که سابعنده سکوت اولندی رجا اولنور که سریانی اوله که لغت ملائکه در انتهی فقیر شویله فهم ایدرسکه سکوت عنه اولان لسان عرب اوله زیرا لسان عرب سلطان السنه در ولسان اهل جنتدر باعث سکوت کمال وضوح وتمام ظهور اوله یاخود کمال تعظیم اوله* لنامقه در مدح لسان عرب (بیت) حروف لسن تازینک مفضل سن تشدیدی* زبان صین وهند وفرس وترک وروم وسودانه*

شعرا السنه سن اول منان

(شعرا) بوزن علما جمع شاعردر ماخذ اشتقاقی اولان شعر بودیباجه نک بیت ثالث عشرنده کلور* السنه* انفا کچدی اما بومقامده لساندن مراد جارحه معناسی عقله سلایدر وبراعت استهلاله دخی منافی دکلدر (منان) شده ایله بوزن فعال اسماء حسنادندر منتفرمای معناسنه

قیلدی مفتاح درکنج نهان

بوبیتده دخی برای براعت استهلال قلوب الشعرا خزائن الرحمن حدیثنه تلمیح واردر چونکه مفتاح انختردیوان دردنجی قطعه نک بیت اولنده کلور* در* قپودر بوفرق التنجی قطعه نک بیت رابعنده کلور* کنج* خزینه دیوان اوچنجی قطعه نک بیت اولنده کلور (نهان) کیزلودر بوفرق التنجی قطعه نک بیت سابعنده کلور تمهید وقتا که

ناظم

نانلرم فخر برلدا حمد له دن فارغ اولدیسه مفخر موجودات ورحمت کائنات وفخر موجوده قم فانذر وخطاب ربك فکبر علیه افضل الصلوات واکمل التسلیمات حضرتلرینه واجبه ذمت صلواتی عهدهٔ بلیغانه لرندن اسقاط ایچون انواع تعظیم واشباع تکریم برله بیوررکه

☀ هم رسولنه هزاران صلوات ☀

هم ٭ ادات عطف آنفا کچدی ٭ رسول ٭ بوزن فعول قطعهٔ اولی نك بیت خامسنده پیغمبردیو کلورمزید زادهٔ عینی مسمطنده ٭ کوندریلن کس رسول قارشوله مقدر قبولا ٭ عبد اسیر اولدی قول سید ومولی اغا ٭ عرفده انسان بعثه الله الی الخلق لتبلیغ ما اوحاه الیه مع الکتاب بوتقدیرجه رسول نبیدن اخص اولدی زیرا نبی مع الکتاب تقیید اولنمز ٭ هزاران ٭ آخرینه الف ونون الحاقیله هزارك جمعیدر کما سبق فی قواعد المقدمه هزاریك دیوارن طقوزنجی قطعه نك بیت اولنده کلور ٭ صلوات جمع صلوتدر بومقامده مراد عموم مجاز طریقیله تعظیم وتکریم وتشریفدر چونکه اللهدن رحمت وملائکه دن استغفار ومؤمنلردن دعا بالجمله انلره راجعدر شاعر (بیت) با صلوات امدست برسر کل عندلیب ٭ در حرکات آمد است شاخلك شاه اسفرم ٭

٭ که اودر افصح ارباب لغات ٭

بو بیتده دخی برای براعت استهلال انا افصح من تکلم بالضاد بیدانی من قریش حدیثنده تلمیح واردر چونکه که ادات ربط دیو اولجه کچدی ٭ (افصح) اسم تفضیل عربیدر مصدری اولان فصاحت لغتده اچق سوزلولك وروشن کلاملولك اصطلاحده تنافر حروفدن وغرابتدن ومخالفت قیاسدن وتعقید لفظی وتعقید معنویدن کلمه نك وکلامك سلامتیدر بوتقدیرجه فصاحت تغلیبا بش قسمه محتاجدر چونکه تنافرك کفیلی طبعدر وغرابتك کفیلی لغتدر ومخالفت قیاسك کفیلی صرفدر وتعقید لفظینك کفیلی نحودر وتعقید معنوینك کفیلی بیاندر ٭ ارباب ٭ جمع ربدر اصحاب معناسنه چونکه رب عربیده سکز معنایه در اول بمعنی مالك وصاحب ثانی بمعنی مربی یعنی بسلیجی معناسنه ثالث بمعنی مصلح رابع بمعنی مدبر خامس بمعنی پادشاه سادس بمعنی کتخدا وور سابع بمعنی افندی ثامن اسماء حسنادن براسمدر لکن بوسکزنجی معنی مربی بسلیجی معناسنه اولدیغی حسبیله در بعضیلر شوینه فرق ایدرلرکه لفظ رب اضافتسز الله تعالی نك غیرینه اطلاق اولنماز انجق حق تعالی یه اطلاق اولنور فاما اضافتله علی العموم اطلاق اولنور مثلا رب

العالمین ورب المال ورب الدین کبی * لغات * لاملك خمیله لغتك جمعیدر لغت لغتده نطقه دیرلر اصطلاحده مایعبر کل قوم عن اغراضهم مفهومنه دیرلر بومقامده لغاتدن مراد انواع لغت عربیه در چونکه لسان عرب یدی لغت اوزره متنوعدر ١ حجاز ٢ یمن ٣ هوازن ٤ ثقیف ٥ طی ٦ بنی تمیم ٧ عقیل نتکم حدیث شریفده (انزل القرآن علی سبعة احرف کلها شاف کاف) وارد اولمشدر بو تفصیل معلوم اولدیسه رسول کبریا علیه افضل التحایا حضرتلرینك (انا افصح من تکلم بالضاد بید انی من قریش) حدیثنه اشارت صریحه در همدخی جائزدرکه لغاتدن مراد عامهٔ لغات اوله نه اصولی یدیدر فروعی چوقدر کما سبق فی شرح بیت صور السنه دن

نطقیدر وحی خداوند علیم

بونده دخی برای براعت استهلال (حق تعالی نك وما ینطق عن الهوی ان هو الا وحی یوحی) نصنه تلمیح واردر چونکه * نطق * بیانی بیت رابعك شرحنده کجدی * وحی * فتحیله اشارت ورسالت وکتابت والهام وکلام خفی معناسنه لکن عرفده خاصة حق تعالی نك انبیاء عظامه اعلامنه دیرلر (خداوند) بمعنی صاحب ورب دیو قرق طقوزنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کلورلکن بومقامده مراد حق تعالی در * علیم * بمعنی علام کما سبق آنفا

نه کهردراو کریم بن کریم

بو مصراعده (کنت نبیا وآدم بین الماء والطین) حدیثنه اشارت همدخی (انا سید ولد آدم ولا فخر) حدیثنه ایما واردر چونکه * کهر * کاف فارسیه نك ضمی وهانك فتحی وراایله معربی جوهر اولان کوهردن مخففدر وانك معنالرینه مترادفدر صائب (بیت) ان کوهر شهوار نه دریای کهر را * در کوش کشد خلقهٔ کرداب همینست * چونکه کوهر شول نسنه یه دیرلرکه خلقت وطینت کندو اوزرینه قلنمش اوله حتی اصل ونژاد معناسنه کادیکی دخی بوندندر مثلا کوهر پاك دیرلر اصلی پاك معناسنه حکیم انوری (بیت) ای بکوهر تا بادم پادشاه * در پناه اعتقادت راملك * شاعر ترکی (بیت) کروه انبیا تسبیح درکبی سر آمددر * او تسبیحه امامه کوهر ذات محمددر * همان بو اجلدن حقیقت محمدیه جمیع مخلوقاتك اصلی واقدمی اولدیغی حسبیله کا صوفیه تعیین اول وحکما عقل اول دیدیلر ناظم فخر بردخی کهر دیو تعبیر بیوردی ابسته بو جهتدن (کنت نبیا وادم بین الماء والطین) حدیثنه اشارت واردر فلله دره همدخی جوهریان اصطلاحنده قیمتلو طاشه وانجویه جوهر دیرلر

وحکما اصطلاحنده و متکلمین اصطلاحنده قائم بذاته اولانه جوهر دیرلر نکم قائم بذاته اولمیانه عرض دیدکلری کبی شوقدرکه جوهر حکما عندنده بشدر ١ هیولا ٢ صورت ٣ جسم ٤ عقل ٥ نفس متکلمین عندنده ایکیدر بری جوهر فرد بری جسم تفصیلی منبعا علم حکمتده و علم کلامده در فارجع الیهما (کریم) بوزن فعیل ایو ذات معناسنه حق تعالی یه دخی اطلاق اولنور لکن بو مقامده ایو ذات معناسنه نظم الفرائد مصنفی (امی صو یه دی حمیم ایو کشی درکریم * اوکسوزه دیرلر یتیم داشیه اولو بلا * ابن * همزه نک کسریله اوغل معناسنه در فارسیده فرزند کبی حاصلی کریم ابن کریم عریق واصیل کشی زاده معناسنده حقیقت عرفیه اولمشدر اصلنده حضرت فخر کائنات علیه افضل التحیاتک محسنات معنویه دن صنعت اطراد اوزره (الکریم بن الکریم بن الکریم بن الکریم * یوسف ابن یعقوب بن اسحق بن ابراهیم) حدیثندن مأخوذدر همان بو اجلدن علمین بیننده واقع اولمغله ابن کلمه سنده بو مقامده همزه خطدن دخی حذف اولندی (تنبیه ابن کلمه سی علمین بیننده واقع اولسه فارسیده کلا حذفی جائزدر مثلا حجاج یوسف کبی اصلی حجاج بن یوسف ایدی فاما که عربیده فقط همزه سی لفظا اسقاط اولنور لکن بو دخی صفت اولمغه مشروطدر چونکه خبر اولسه خطدن اسقاط اولنمازنکم حق تعالینک (وقالت الیهود عزیر ابن الله) کلامنده اولدیغی کبی همدخی بو بیتده نطق ووحی وعلیم وکریم وابن عربیلردر فارسیده وترکیده دخی مستعملدر وتدقیق اولنسه هر برنده براعت استهلال دخی واردر فافهم

* عالمینه سبب رحمتدر *

بو مصراع فی الجمله براعت استهلال ایچون حق جل وعلانک (وما ارسلناک الا رحمة للعالمین) نصنه تلمیح واشارتدر چونکه لغت ولسان دخی حضرت رسول ثقلین وخواجه کونین سایه سنده بر نعمت عظمادر * زیرا عالمین ماسوی الله معناسنه ولاذی علمک جمعیدر نکم حق تعالی (الحمد لله رب العالمین) بیورور (نکته) عالمین عربیده کی کبی فارسیده وترکیده دخی جمع عربی اداتیله مستعملدر یعنی جمع فارسی اداتیله نیازدکلدر مکررکم قافیه ایچون اوله (سبب) بمعنی باعث وبادی وعلم عروضده اولی متحرک ثانیسی ساکن ایکی حرفه سبب خفیف وایکی متحرک حرفه سبب ثقیل دیرلر لکن بو صورتده لغتده سبب بمعنی حبل یعنی ایپ معناسنه اولدیغی حسبیله بو موضعه تصریح ایندیلر وعلم اصولده احکام وضعیه بشدر بری سبب دیرلر نکم سائرلرینه علت ورکن وشرط وعلامت دیدکلری کبی

تفصیلی کتب اصولده مشروحدر * رحمت * بمعنی سیلان قلب که شفقت و عطوفت کبی لکن حق تعالی یه مضاف اولنجه غایتی مقصود اولور زیرا حق تعالی حدوث وامکاندن منزهدر

* انس وجنه نه بیوك نعمتدر *

انس * همزه نك کسریله بمعنی انسان وبنی آدم * جن * جیمك کسریله اولاد جاندر که چشم بنی آدمدن پنهان ومستورلردر (نکته) ارباب وقوف جیم ونون ماده لری معنالرنده ستر لازم دیو حکم ایلدیلر نتکم جنت بمعنی بهشت جنین بمعنی ولد دررحم مادرجنه بمعنی سپر یعنی قلقان جنون بمعنی شیدایی بونلرده فی الجمله ستر موجوددر * نعمت * ضد نقمت (تنبیه) بو مصراعده حق تعالی نك سورهٔ رحمانده (یا معشر الجن والانس) قوانه همدخی (سنفرغ لکم ایها الثقلان فبأی آلاء ربکما تکذبان) قوانه وسورهٔ جنده (قل اوحی الی انه استمع نفر من الجن) قولنه اشارت واردر وبو تقدیرجه براعت استهلال دخی ممکندر همدخی بو بیتك الفاظی عربیه در انشالرده دخی شایعلردر

* نازل اولدی اکا قرآن جلیل *

بو مصراعده دخی برای براعت استهلال حق تعالی نك (تبارك الذی نزل الفرقان) همدخی (وننزل من القرآن ما هو شفاء ورحمة) قولنه تلمیح واشارت واردر چونکه * نازل * بوزن فاعل مصدری نزولدر * قرآن بوزن غفران بمعنی جمع و بمعنی تلاوت نتکم حق تعالی (ان علینا جمعه وقرآنه) بیوردر * ولکن بو مقامده مراد کتب منزله افضلی اولان فرقان مبین معناسیدر * جلیل * بوزن فعیل بمعنی عظیم وفخیم که

* قطعهٔ اولی نك بیت اولنده کان بزرك معناسنه در *

* که ایدر شانته عالم تبجیل *

بو مصراعده دخی برای براعت استهلال حق تعالی نك (انا نحن نزلنا الذکر وانا له لحافظون) قولنه تلمیح واشارت واردر چونکه شان قرآنه عالمك تبجیلی انجق قرآن عظیم الشانك علی مرور الدهور وکرور الشهور الی یوم النشور بقاسیله اولور زیرا * شان * آنفا کچدی * عالم * لامك فتحیله آنفا کچن عالمینك مفردیدر که مخلوقاتك هر بری معناسنه بونلدن بشقه عالم مجلس صفا ومجلس حضور معناسنه ده کلور مثلا شراب مجلسنه عالم آب دیرلر شوقدر که اکثری عالم مجلس معناسنه اولنجه سببیه مضاف اولور ابو المعانی (بیت) رفته بودم نیم شب درعالم خواب وخیال * آمدان بهرو وکردم عالم آب تاسحر * تبجیل * بوزن تفعیل بمعنی تعظیم وتفخیم

بو بیتده اولان الفاظ عربیه درفارسیده ترکیده دخی شایعلردر

٭ کرچه کم شعردکلدر از کلام ٭

بو مصراعده دخی براعت استهلال حق تعالی نك (وما علمناه الشعر وما ینبغی له) قولنه تلمیح واشارت واردر چونکه ٭ شعر ٭ عرفده کلام موزون ومقفی یه ومقصود به اولان تخییل معناسنه ولغتده علم وشعور معناسنه نتکم ناظم تحریر سخن قافیه سنده برقصیده سنده بیورر (بیت) شعرا الله علمی مرادف بیلور ارباب شعور ٭ برسیدر شاعر نادانله دانای سخن ٭ لکن بو مقامده مراد معنای عرفیدر لغوی ال و برمز ٭ کلام ٭ ایکی نوعدر بری نفسی وبری لفظیدر لکن کلام لفظی کلام نفسینك دلیل وترجمانیدر شاعر عربی (بیت) ان الکلام لفی الفؤاد وانما ٭ جعل اللسان علی الفؤاد دلیلا ٭ شوقدرکه قرآن عظیم الشانه نظر ایله کلام لفظی حادث وکلام نفسی قدیمدر بوصیری (بیت) آیات حق من الرحمن محدثة ٭ قدیمة صفة الموصوف بالقدم ٭ چونکه کلام نفسی حق تعالی دن بلا صوت ولا حرف صادر اولور بو مقامك حلی دائره مز شرحنده مشروحدر فارجع الیه (سؤال) قرآن عظیم الشانده وحدیث فخیم العنوانده علم عروضك هر بحرندن بلکه هر برضربندن وارد وواقع اولمشدر مثلا بحر رجزدن کلام قدیمده (ودانیة علیهم ظلالها وذللت قطوفها تذلیلا) وحدیث شریفده (انا النبی لا کذب انا ابن عبد المطلب) همدخی (هل انت الا اصبع دمیت ٭ وفی سبیل الله ما لقیت) واقع ووارد اولمشدر مذکوره منافی دکلمی (جواب) بر قاچ درلو ممکندر اولا شعرده شعریته قصد لازمدر قرآن عظیمده وحدیث فخیمده ایسه شعریته قصد مسلم دکلدر ثانیا شعر مقفی اولملو قرآن شریفده وحدیث منیفده ایسه قافیه معتبره دکلدر غایة ما فی الباب قرآن عظیمده وحدیث شریفده اوله ارجوزه دیرلر چونکه شعرك مقابلی وقسیمی اولان نثر اوچ قسمدر اول نثر مرجز که موزوندر اما مقفی دکلدر مثلا مذکورلر کبی ثانی نثر مسجع که مقفی اما موزون دکل دیباجه لرده اسجاع وفواصل کبی ثالث نثر عاری که نه موزون ونه مقفی مثلا اثناء محاوراتده اولان کلمات کبی شوقدرکه قرآن عظیمه وحدیث فخیمه نادرا نثر اطلاق اولنماز (اعتراض) حدیثین مذکورینده قافیه بولنیدر (دفع) قافیه نك تعریفی انلره صادق دکل فبعد التسلیم حدیث اول رجز منهوکدر وحدیث ثانی رجز مشطوردر نه قدر که مسجع ومقفی صورتده ایسه ده رجز منهوك که رجز مشطوری شیخ الصناعه خلیل حضرتلری شعر عد ایتمدی همدخی حدیث ثانیده دمیت لفظنده تانك کسری وقیت سکونیله روایت اولندی نتکم حدیث اول بانین

موحدتیننك كسریله مروی اولدیغی كبی بوتقدیراوزره شعراولمازلرنا لنا شعر مخیل اولملو یعنی نفسه انبساط واشتهاویریا خود انقباض وتنفرویررنسنه اولملو قرأن عظیم وحدیث ایسه بویله دكلدر اینشته بواوچ جواب شعرك تعریفنده واقع اولان قیود ثلثه یه كوره در رابعا (وما علمناه الشعر) نصنده اولان شعردن مراد شعر منطقیدر یعنی صناعات خمسه‌نك رابعی اولاندر نتكم (ادع الی سبیل ربك بالحكمة والموعظة الحسنة وجادلهم بالتی هی احسن) نص شریفی دخی بونی مؤیددر بوجواب ایله جواب ثالثك فرقی دقیقدر فتأمل خامسا (وما علمناه الشعر) قولنك معناسی غالبا دیمكدر اوله نتكم عربی مبین قولنه قسطاس وطور وامثالیله سؤال غالبا جوابیله مجاب اولدیغی كبی حتی امام شافعی رحمة الله علیه (بیت) ولولا الشعر بالعلماء یزری * لكنت الیوم اشعر من لبید * بیورمش ایكن نیجه نظملری واردر لكن اكثر واغلب حالی اولمامغله منافات اولمدی تفطن فتح الله علیك *

نظم شاعرده نه ممكن ازنظام

بو مصراعده دخی برای براعت استهلال حق تعالی نك (وان كنتم فی ریب مما نزلنا علی عبدنا فأتوا بسورة من مثله) قولنه تلمیح واشارت واردر چونكه نظم لغتده اینجو دیزمكه دیرلر عرف واصطلاحده فصیح وبلیغ اولان كلمات پرفواصله والفاظ پراسجاعه دیرلر نتكم خطبا الا ان احسن الكلام وابلغ النظام عنوانیله قرأن عظیم الشانی مدح ایدرلر حتی نظم قدیم لفظی قرأن عظیمك اعلام غالبه سندن اولمشدر چونكه نظم اطلاق اولنور اما نادرا لفظ اطلاق اولنماز * شاعر * یعنی كوینده شعر * ممكن * یعنی جائزكه واجب وممتنعك ضدی وقسیمیدر كتب منطقده موجهات بحثنده وعلم كلامده قدم وحدوث بحثنده وعلم حكمتده امور عامه بحثنده مشبعا مفصلدر * نظام * نظمك جمعیدر آنفا كچدی بو بیتده شعر وكلام ونظم وشاعر وممكن ونظام فی الاصل عربیلردر بالنقل انسالرده مستعملدر

فهم ایدوب مرتبهٔ اعجازین

فهم * یعنی دانش وادراك * مرتبه * یعنی منزلت * اعجاز * بوزن افعال عاجز قلمق معناسنه تعجیز كبی لكن انبیاء علیهم السلامك بعد النبوة یدلرنده ظاهر اولان اشیاء خارقه یه معجزه دیو اصطلاح اولمشدر تفعیل بابندن معجزه دیمز نتكم قبل النبوة اولنه ارهاص دینور یده تفعیلدن مرهص دیمدیكی كبی

ایشیدوب هدهدهٔ آوازین

هدهده * بوزن فعلله یاخود بوزن فعفله بمعنی توجه الطیر وبمعنی التحریك وبمعنی السؤال مثلا هدهد الحمام اذا صاح الحمام وهدهدت المرأة ابنها اذا حرکته دیرلر * آواز * همزه نك وواو لفظلریله ایکی معنایه در اول بمعنی صوت وصدا شیخ سعدی (بیت) عاشقان کشتکان معشوقند * برنیاید ز کشتکان آواز * ثانی فرهنك جهانگیریده مشهور اولمق معناسنه بو بیتده دخی براعت استهلال وارددر کما لا یخفی

* ابکم اولدی فصحای عدنان *

ابکم * بوزن افعل صفت مشبههٔ عربیه در انادن دلسز طوغان لال معناسنه لکن اخرس بوندن اعمدر * فصحا * جمع فصیحدر فصاحتك بیانی بیت عاشر شرحنده کچدی * عدنان * بوزن عطشان اجداد رسولدن برذاتك اسمیدر که اکا منتهی اولنجه سلسلهٔ نسب متفق علیهدر واولاد عدناندن بی شمار فصحا وبلغا کلدیکندن اکثری فصاحت وبلاغت اکا اضافتله استعمال اولنور

* قالدی حیران بلغای قحطان *

حیران * معلوم * بلغا * جمع بلیغدر که فصاحتده معتبر اولان قیود بلاغتده باسرها معتبردر وکفیللری دخی کفیللریدر لکن میانه لرنده ایکی جهتدن فرق اولنور اولا بلاغتده مقتضای حاله مطابقت شرط معتبردر فصاحتده دکلدر ثانیا کلام ایکیسیله ده موصوف اولور اما کلمه بلاغتله موصوف اولماز (فائده) بلاغت وفصاحتك ماشیلری وموقوف علیه اولان علملر لغت عربیه ده بشقه بشقه مشروح ومفصللردر السنهٔ سائرده بیاندن انکله اکتفا اولندی چونکه برکمسنه که علوم عربیه ده بهره ور اولسه هر لسانده تصرف کندویه آسان واهون اولور حتی فقیر فارسی بی برفرددن تعلم وتلمذ ایتمدم همان عنایت ازلیه ومشیت لم یزلیه بو فقیر پر تقصیری ساده فارسی دکل نیجه علومه تعلمسز مظهر (علم الانسان ما لم یعلم) ایلدی فحمدا ثم حمدا * قحطان * بوزن عدنان رسول کبریا علیه افضل التحایانك اجدادنخاسندن برذات عالیقدرك نام سامیسیدر حتی طرسوسی مرحوم اول من تکلم بالعربیة یعرب بن قحطان بیورمشدر بو بیتده دخی براعت استهلال واردر کانه بو بیتده بیضاوی رحمة الله علیهك واعجز من تصدی لمعارضته من فصحاء عدنان وبلغاء قحطان بیوردیغنه دخی تلمیح واشارت واردر نتکم بو کان بیت آتیده دخی تلمیح واشارت اولندیغی کبی

* ایلدی مدعیانی ملزم *

مدعیان * قاعدهٔ فارسیه اوزره آخره الف ونون الحاقیله جمع مدعیدر * ملزم

افعالدن اسم مفعول عربیدر مصدری الزام اغتده برنسنه یی لازم قیلمق معناسنه
فاماکه اصطلاح اهل مناظره ده معللك سائلی اسکاتنه الزام دیرلر نکم سائلك
معللی اسکاتنه افحام دیدکلری کبی لناسقة الفقیر در منظومهٔ آداب (بیت)
اذا استدل معلل فالزام * وسائل فهو افحام فاهدان

* جمله‌سی عجز ایله اولمش مفحم *

جمله * بیت ثانی شرحنده کچدی * عجز * معلوم * مفحم * افعالدن اسم مفعول
عربیدر بیانی آنفا کچدی کانه بو بیتده حضرت بك مرحومك (بیت) واعلم آلای
قرأن لما عجزوا * عن سورة منه مع صرف الاذهان * قوانلك روشنده کتدی
چونکه حق تعالینك (یا ارض ابلعی مائك ویا سماء اقلعی) جمیع عالمیان نظیره‌دن
عاجز قالدیلر وهمده نخی (ولکم فی القصاص حیوة) قولنه نظیره القتل انفی للقتل
دیدیلر بعده وجوه کثیره‌دن کلاملرنده نقصان کوردیلر همده نخی سورهٔ قارعه‌یه
نظیره الفیل ما الفیل وما ادریك ما الفیل لها ذنب قصیر وخرطوم طویل دیوب
فبعد التفکر فبهت الذی کفر مضمونی حق حسبو انهم سحروا تسحیرا فقره‌سنه
مظهر وماصدق اولدیلر (فتعالی الله عما یقول الظالمون علوا کبیرا (تنبیه) ایشته
بو اوچ بیتده واقع اولان الفاظ اصطلاحیه باسرها عربیده وفارسیده
استعماللری شایعدر الا آواز لفظی فارسیدر بوندنصکره فخر کائنات علیه افضل
التحیات حضرتلرینك اذا اصلیتم فعمموا (حدیثنه) امتثال ایچون بیورر

* اولسون اصحابنه صد کونه سلام *

اصحاب * جمع صاحبدر صحابیده اصح اولان معنی سلطان انبیا علیه التحایا
حضرتلرینی کوروب ورؤیتی حالنده مؤمن اولوب وایماننده ثابت اوله ولو بر لحظه
اولورسه ده * صد * یوز دیو اون طقوزنجی قطعه‌نك بیت رابعنده کلور * کونه) زنك
دیوقرق برنجی قطعه‌نك بیت خامسنده کلور لکن بو قامده درلو معناسنه * سلام *
معلوم (تنبیه) صلوتی وهزاران لفظی رسول اکرمه تخصیص وسلامی وصد لفظی
اصحابه تخصیص ایتمده نکته واردر

فافهم

* که آنك شر بریسی اهل کلام *

اهل * معروف * کلام * اوچنجی بیتده کچدی بو بیتلرده دخی براعت استهلال
اولدیغندن بشقه براعت استهلاله کمال مراعات ایچون بو مصراعی مقام اجمالده
اعتبار ایدوب بعده مقام تفصیلده بعض مقامه مناسب اصحاب کزین رضوان الله
علیهم اجمعین حضراتلرینی تخصیص بالذکر ایله بیورر فالله دره

* بری از جمله جناب حسان *

جمله ایکنجی معنده کلدی * جناب * بمعنی ذات (حسان) بوزن علام شعراء رسول اکرم صلی الله علیه وسلمك اعلاسی حسان بن ثابت که فصاحتده ضرب مثل اولمشدر ومدحنی حقنده سلطان انبیا علیه افضل التحایا حضرتلری چوق مدح بیوردقلری ایچون اکثر شعرا دخی مدح ایدرلر از جمله ناظم نحریر بردر قصیدهٔ سخن (بیت) شاعر اولدر که انك قلبنه حسان کبی * نفخهٔ روح الامین ایلیه القا سخن *

* نظمنی عالم ایدر استحسان *

* نظم * بو بیتدن بش بیت یوقروده کلدی * عالم * بوندن التی بیت یوقروده کلدی استحسان * بوزن استفعال اگرچه فقها قیاس خفی یه استحسان دیدیلر لکن بو مقامده مراد معنای لغویدر (نکته) بو بیتده لفظ حسانی ولفظ استحسانی جمعده سیاق جناس صنعت بدیعیه واردر تکلم ناظم نحریرلرك اکثری اشعارنده عادتی بو طرزه اوزره در مثلا طنانه نام قصیده سنده دیر (بیت) عجبمی اقتباس نور ایدرسه انوری بندن * بخور افروز اولور سم مجمر طبعمله دورانه

* بری هم کعب بلاغت پیرا *

(هم) اداة عطف دیواد وات مرکبه ده کلدی (کعب) بوزن فلس اصحاب کرامدن برشاعر ذی شانك اسمیدر که کعب بن زهیر دیو شهرتشعار برشاعر آتش زباندر حتی بانت سعاد قصیده سنی حضور رسول اللهده عن ظهر القلب انشا وانشاد ایلیوب تا که (بیت) ان الرسول لسیف یستضاء به * مهند من سیوف الهند مسلول * بیورنجه قل من سیوف الله دیو نطق همایون بیوردی بو دمده کعب تکرار اید نجه مبارك ارقه سندن برده سینی چقاروب کعبه الباس ایلدی اولوقتدن بر ملوکدن ملوکه انتقال ایده رك کلوب ایلخانی السوز اللی التی حدودنده خزینهٔ عباسیه ده لشکر هلاکو ضایع ایلدی فاما که حالا دولت علیه مزده اولان خرقهٔ شریفه ایشته سیدر * بلاغت پیرا * وصف ترکیبیدر بلاغت طوباد یجی معناسنه زیرا بلاغت آنفا کلدی * پیرا * قرقنجی قطعه نك بیت خامسنده کان پیراستن لفظندن امر حاضر اولور دامسم فاعل مخففدر

* کعب بین الفصحا بك اعلا *

(کعب) عربیدر طوپوق معناسنه ده کلور بو تقدیرجه بو مقامده ایهام مرشح دخی واردر * بین * معروف فصحا آنفا کلدی اعلا اسم تفضیل عربیدر آخرنده کی الف ذمیه یه رعایت ایچون اوله یا خود فوائد منتهیده کی تفضیله مبنی اوله

جملەسى اهل حديث وتفسير

جمله ایکنجی بیتده کچدی *اهل* آنفا کچدی *حدیث* کلام رسولدر وسنت وخبر واثر ایله فرقلری اصول فقهده واصول حدیثده مشروحدر (تفسیر) نقدرکه لغتده تبیین وتشریح معناسنه ایسه ده قرآن عظیم الشانك معناسنی بیانده حقیقت عرفیه اولمشدر

علم وعرفانلەبی مثل ونظیر

(علم) کونا کون تعریفلرله معروفدر تفصیلی علم کلامده مشروحدر *عرفان* علم ایله مترادفدر دیو ابن سینا شفاسنده اشعار ایدر فاما که کاهی طقوز جهتدن بینلرنده فرق ایدرلر اولا علم ادراك مرکبات معناسنه عرفان ادراك بسائط معناسنه ثانیا علم ادراك کلیات عرفان ادراك جزئیات ثالثا علم تصدیق عرفان تصور رابعا عرفان بعد الجهل اولان ادراك خامسا عرفان میانه لرینه عدم توسط ایدن ایکی ادراکك اخیرینه دیرلر ایشته بو رابع ایله خامسنده اولان قیدلر علمده معتبر دکلدر همان بو اجلدن حق تعالی یه عالم دینور عارف دینمز سادس علم طریقی صعب اولان عرفان طریقی سهل اولان سابعا علم کنندده اختلاف چوق اولان عرفان اختلاف آز اولان ثامنا علم دلیل لمی ایله حاصل اولان عرفان دلیل انی ایله حاصل اولان تاسعا عرفان طریق ریاضت ایله علی سبیل المشاهده اوله علمده بو قید یوقدر همان بو اجلدن ارباب ریاضته عارفین دینور *بی* ادات نفی دیو اوائل مرکبه ده کچدی (مثل *ونظیر* معروفلردر

اومرم کیم اولیجق روز جزا

(روز جزا) بمعنی یوم الجزا یعنی یوم قیامت چونکه روز کون دیو ایکنجی قطعه نك بیت سابعنده کلور *جزا* معروف *اولەلروهی ءزارە شفعا*

وهبی *ناظم نحریرك مخلصیدر اسم شریفی محمد بن راشد بن محمد افندیکه مومی الیهه جد اولان محمد افندی اشباه نظائرك فن اولی شرح وایمنی توفیق الاله فی شرح الاشباه دیو وضع ایتمشلردر همدخی زماننده مفتی مدینهٔ مرعش ایدی مرحوم ساچقلی زاده ایله همجوار وهمعصر ایدی حالا نسبلرنده مدینهٔ مرعشده مفتی اولور ذاتلر واردر فاما که ناظم نحریرك نقدرکه مولدی مرعش ایسه ده آستانهٔ علیهٔ عثمانیه ده توطن ایلدی حالا حیاتده در اطال الله تعالی عمره اعوذ بالله (وما تدری نفس بای ارض تموت) منطوقنجه مرقد سعادتلرینی حق تعالی بیلور *زار* اکاجی دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت خامسنده کلور ناظم نحریر

کندوسی زاراپه توصیف ایلدی بوخمسه مخلصه مداخل دکلدر شفعا جمع شفیعدر (نکته) ناظم نحریرلك کندولرینه وهبی دیو تسمیه سنده شویله بیورورلر که بلاد ثمانیه قضاتندن قاضیء حلب الشهبا اعنی به اشعر الشعرا شهرتیله کوکب شعرا وهبی افندی حلب قاضیسی ایکن ناظم نحریرلك پدری راشد افندی کتخداسی وناثبی ایمش بو اثناده مشار الیه وهبی افندینك بر مجدوملری وار ایمش بقضاء الله تعالی وفات ایتمش بو هنکامده بعنایة الله تعالی ناظم نحریرلك سام ولادتلری رسیده سمع وهبی اولنجه وهبی افندی بیوردیلر که راشد افندی بنم برازوقت دخی مخلصم زمانه ده باید اراولسون اوغلوکك اسمنی بنم مخلصم لیه نام ایله دیو التماسلرینه بنا وهبی تخلص اولنمش دیو بیورورلر

* بعد ذا بسط مقال ایلیه لم *

عادت مصنفین بعد الخطبه اما بعد دیو فصل خطاب ایلدکلری کبی ناظم نحریر دخی بعد دا دیو بیوردی چونکه * بعد ذا * بوندنصکره معناسنه فی الاصل عربیدر بعدصکره معناسنه ذا اسم اشارت عربیدر (بسط مقال) ترکیب اضافی عربیدر سوز دوشه مك معناسنه

* سبب نظمی نه در سویلیه لم *

معنیء * سبب * و * نظم * آنفا کچدی *

* چونکه بو عبد ضعیف احقر *

چونکه * ادات علت دیواد وات (مرکبه ده کچدی * عبد * بمعنی * بنده یعنی قول * ضعیف * معروف * احقر * اسم تفضیل عربیدر

* ایلدی ایرانه سفارتله سفر *

ایرانه عجم دیو بکرمی اوچنجی قطعه نك بیت اخیرنده کلور (سفارت) بوزن زهادت ایلچیلك معناسنه عربیدر * سفر * معروف چونکه ناظم نحریر دولت علیهء عثمانیه طرفندن بیك یوز طقسان حدودنده عنوان واحتشامله شاه ایران کریم خان طرفنه ایلچی اولوب کتمشدر نکم طنانه نام قصیده سنی اول زمان انشاد ایلمشدر

* ایلیوب دوروان دصفهانده *

(دور) لغتده دوران وجولان معناسنه اصطلاحده تسلسل کبی برامر محاله دیرلر لکن بو مقامده مقصود لغوی بسیدر * روان * اقلیم ایرانده سکسان یدی درجه طول واوتوز درجه عرضده چقور سعد دیدکلری اولکه نك قاعده سی و تختکاهیدر

طقوز یوز الی صکره فرهاد پاشا آلوب عسکر قومشیدی بعده یک اون درتده شاه آلوب عسکر قومشیدی بعده بیک اون درتده شاه عباس یدی آی محاصره ایله آلوب اون بیل صکره محمد پاشا محاصره ایتدی اکن فتحی میسر اولمدی بعده بیک قرق بشده سلطان مراد خان واروب یدی کونده آلمشیدی دونوب کلدکده شاه صفی کیرو استرداد ایتدی حالا سرخ سر یدنده بر محصولدار مملکتدر بوندن بشقه روانک بش معناسی دخی واردر قطعهٔ رابعه نک بیت خامسی متن وشرحنده کلور * صفهان * صادک کسریله در اصلی همزه نک کسریله اصفهان ایدی سکسان بش درجه طول واوتوز اوچ بچق درجه عرضده اجق طاغلر اراسنده آب وهواسی خوب وحشرات موذیه سی اقل ومیوه سی وغداسی رخیص بر شهر عظیم وبندر قدیم که قدیم الایامدنبرو تختکاه ایراندر اکا اهالی ایران میانه لرنده اصفهان نصف جهان دیو تعبیر ایدرلر نتکم ناظم تحریر طنانه نام قصیده سنده بیورر (بیت) ستانبول جمله عالمدن عبارت بشقه عالمدر * عجم نصف جهان تعبیر ایدر کرچه صفهانه * وفی الاصل اکاسره پادشاهلرینک عسکرینک مجمعی ایدی بو اجلدن اسپاهان دیرلردی صکره تعریب اولنوب قاعدهٔ تعریب اوزره باء فارسیه فایه وسین صاده ابدال اولنوب اصفهان دیدیلر چونکه اسپاه بمعنی عسکر نتکم تخفیفی سپاه اشکر دیو بکرمی ایکنجی قطعه نک بیت خامسنده کلور همدخی اصفهان مثللو کلمه نک نظم ونثرده همزه سی حذف اولنوردیو فوائد مقدمه ده کچدی

* چوق مقاماتی قلدم سیران *

* مقامات * جمع مقامدر * سیران * بمعنی تماشا

* تا نهاوند وعراقه کتدم *

(نهاوند) نون اولانک فتحیله اقلیم ایرانده سکسان اوچ بچق درجه طول واوتوز بش بچق درجه عرضده هواسی خوب صویی کوه الونددن کلور بر پشته اوزره واقع بر شهر وسطدر که حضرت عمر رضی الله عنه زماننده یا ساریة الجبل الجبل وقعه سی بونده اولمشدر اسحاق زنجانی (بیت) عمر یا ساریه دیو بیوردی * مدینه دن نهاونده طیوردی * نهایة الادب صاحبی بونده بر حجر واردر که غائب وآبق وسارق حالنی بلمک مراد ایدن واروب التنده اویور حال نه ایسه رؤیاسنده کورر همدخی مختصر معجم صاحبی بونهاونده قصب الذریره اولور طشره چقمدقچه رائحه ویرمز نهوماتنه نهاوند عقبه سی ککدکده وقعه باشلردیو یازر بعضیلر نهاوند نوح آوند معربی دیدیلر * عراق * عینک کسریله لغتده کثیر الشجر معناسنه

اما بالفعل بغداد اولكه سنه علم اولمشدر وبالجمله وره ايراندن اولكه مزبوره يه متصل محلره دخى عراق ديرلر حتى عراق عرب وعراق عجم ديو فرق ايدرلر بعضيلر عراق بو معناده معرب ايران ديديلر

※ شب اصول ايله تماشا ايندم ※

※ اصول ※ اصلك جمعيدر اصل لغتده ما يبتنى عليه الشئ معناسنه اصطلاحده الى معنايه اطلاق اولنور اول بمعنى راجح ثانى بمعنى حقيقت مقابلى مجاز ثالث مستصحب تشكم تعارض الاصل والطارى ديرلر رابع بمعنى دليل تشكم الاصل فى المسئلة الكتاب والسنة ديرلر خامس بمعنى قاعدهٔ كليه تشكم انما اصل ديرلر سادس علم موسقيدن اون ايكى مقامك هر برينه اصل ديرلر اينته مفرد اوله رق بو معنالرده مستعملدر همدخى بو معنالرده جمعى اصول كلور فاما كه جمع اوله رق علم اصول فقهه اصول وعلم اصول حديثه اصول وعلم موسيقى يه اصول وعلم كلامه اصول ديرلر حاصلى بودرت علمه بشقه بشقه وضعله اصول علم اولمشدر لكن بو مقامده مراد معناى لغويسيدر فلا تغفل ※ تماشا ※ معروف شاعر (بيت) شود كر وصالت بيكشب ندانم * تماشا كنم مى خورم رازكويم (نكته) بو ايكى بيتده اواخر ديباجه ده وعد بيوردیغى اوزره مراعات نظير صنعتى انواعندن ايهام تناسب نوعى واردر چونكه اصفهان ونهاوند وعراق هر برلرى علم موسقيدن بر مقامك اسميدر همدخى مقامات واصول جمع صيغه سى اوزره علم موسقينك اسميدر انورى (بيت) غزلكهاى خود همى خواندن * درنهاوند وراهوى وعراق * قالديكه مراعات نظيرك تعريفى اواخر ديباجه ده كلور

※ عزم ايدوب تا بديار شيراز ※

※ عزم ※ معروف ※ تا بديار ※ بونده لفظ تا بمعنى الى ديار لفظنده كى باء موحده الى مؤكد ايچون ادوات بسيطه ده كچدى ※ ديار ※ معروف ※ شيراز ※ سكسان سكز بچق درجه طولده واوتوز اوچ درجه عرضده پاى تخت فارس بر شهر عظيم وبلده در ... مقدما بيت معمور ايدى صكره خراب اولمش لكن ناظم تحرير لرك سفارتله كتديكى اثناده ... بو مقدار تعمير ايتمش ايمش (فهميد ... بو شهر زقد ... نعمه فحول فضلانك مسقط رأسى ومأنس نفسى وخوابگاه سعادتى ... ناظم تحرير دخى شهنسى اولديغى حسبيله ...

شیرازی بی تخصیص بالذکر ایدوب بیورر

* خواجه حافظ ایله اولدم همراز *

زیرا خواجه حافظ مولدا ومدفنا شیرازیدر نتکیم اواخر اصطلاحنده شیرازده مدفوندر دیو تصریح ایدر * خواجه * بو قاسده استاد معناسنه در نتکیم خواجه استاد دیو سکزنجی قطعه نک سکزنجی بیتنده کلور چونکه عادت ارباب ادب شعرای سالفه وادبای سابقه نک ذکرلرنده برای تعظیم هر شاعر ادیبک اسمنه بر مشعر تعظیم کلمه ضم ایدرلر کانه اول کلمه اسمنک بر جزئی اولور مثلا حکیم فردوسی واستاد اطیفی ومولانا جامی وخواجه حافظ کبی (همراز) یعنی سرداش شاعر (بیت) دو مرد باید طبع بود دست دمساز * یک دیکر همه احوال همراز *

* شعراسی ایله صحبت ایده رك *

* شعرا * جمع شاعردر * صحبت * الفت معناسنه در

* شعر وانشا روشندن کیده رك *

* شعر * بیانی بیت ثالث عشر شرحنده کچدی * انشا * عن ظهر القلب کلمات منتظمهٔ مصطلحه سویلمك معناسنه ذاتنده آخرنده همزه ایله افعال بابنك مصدریدر بو مثللو آخرده واقع اولان همزه یی ارباب انشا واصحاب شعرا کثری حذف ایدرلر مکر بر شیئه مضاف اوله فاحفظ فانه ینفعك کثیرا * روش * رانك فتحیله یعنی عادت وآیین همدخی رفتن امر حاضرینك آخرینه ماقبلی مکسور شین معجمه الحاقیله یوریش معناسنه اسم مصدردر

* کشف وحل اتمشیدم نیجه لغات *

* کشف * وحل * معروفلردر * لغات * بیانی بیت تاسع شرحنده کچدی

* وار ایمش بونده مکر چوق غلطات *

نتکیم قرقیدنجی قطعه نك بیت رابعنده کی کیش لفظنده بیوردیغی کبی غلطات جمع غلطدر

* فارسی انلره مخصوص زبان *

کانه ماقبلنك علتیدر * فارسی * مملکت فارسیه دیمکدر آخرنده کی یاء تحتیه یاء نسبتدر فرهنك شعوریده سکون را ایله مضبوطدر که فارس معرب پارس که پارس بن ناسور بن سام بن نوح اسمیله تسمیه اولندیغی منقولدر بو اقلیم فارسك مدحنده حمد الله ایدر اهل فارس حقنده رسول کبریا علیه افضل التحایا حضرتلری (ان الله اختار من بین خلقه من العرب قریشا ومن العجم فارسا) بیورمشدر ومعجم البلدانده (ابعد الناس الی الاسلام الروم ولو کان الاسلام معلقا

بالثریا

بالعربيا لتنا اوله فارس) حدینی دخی مرويدركلدلك كه حدودی وشهرلری وعرضی واطوالی وسائر احوالی كتب جغرافیاده مسطوردر قاعدهٔ بلادی شیراز واصفهاندر * مخصوص * معلوم * زبان * دیل دیو یكرمی یدنجی قطعه نك ایكنجی بیتنده كلور لكن بو مقامده لغتدر اولمقامده جارحه در فاحفظ

* اصطلاحاتی دخی بی پایان *

(اصطلاحات) مثنوی عنوانی شرحنده مشبعا بیانی كلور * بی * ادات نفی دیو ادوات مركبه ده كچدی * پایان * صوك دیو یكرمی التنجی قطعه نك بیت عاشرنده كلور * بشقه در نجبه لغتلرده مأل * لغت * و * مأل * معروفلردر

* عبری كونه اولنور استعمال *

یعنی اصطلاحاتك لغتده مألی بشقه استعمالده مأل بشقه نكم ناظم تحریر آخر تحفه ده برطویل الذیل مثنویده بو قبیلدن اولان اصطلاحاتی جمع وترتیب ایلدی فانتظر بو تقدیرجه بو بیت اولك علتی اولدی فافهم

* فارس اقلیمنه دوشمش شیراز *

فارس * آنفا كچدی * اقلیم * اهل جغرافیا قتنده ربع مسكونی یدی قسمه تقسیم ایدرلر كه خط استوایه متوازی اولدیغی حالده ایشته انك هر قسمنه اقلیم حقیقی دیرلر فاما كه هر مملكتی دخی بر اقلیم اعتبار اتمشلر بلكه هر مملكتك قسملرینه اقلیم اطلاق اتمشلر ایشته بو اقلیمه اقلیم اعتباری واقلیم حكمی واقلیم مجازی دیرلر بهر حال بو مقامده مراد ثانیدر * شیراز * آنفا كچدی

اكا منسوب اوزبان ممتاز

یعنی شیراز قاعدهٔ فارس اولدیغی حسبیله لسان فرسه لسان شیرازی دیرلر نكم اصفهان قاعده دخی بوبله در چونكه * منسوب * وزبان * و ممتاز * معروفلردر

* اصفهانلك الفاظی دری *

* اصفهان * آنفا كچدی * الفاظ * جمع لفظدر * دری * دالك فتحی وراء ممدوده نك كسریله السنهٔ فارسیه دن برنوعدر چونكه لسان عربك یدی نوع اوزره اولدیغی كبی لسان فارسینكده انواعی واردر لكن بونك انواعی بشدر ایچلرندن برینه دری دیرلر كه اصفهانیلرك لسانیدر نكم رسول اكرم صلی الله تعالی علیه وسلم حضرتلرینك (لسان اهل الجنة العربیة والفارسیة الدریة) بیورمشدر فاما كه دری دیو نیچون تعبیر اولندی ایشته انده برقاچ روایت واردر اول كمال پاشازاده مرحوم نقل ایدركه عجم پادشاهلرینك مشهوری بهرام كوربن ارد شیر زماننده

تسمیه بیورمشکه بتم قپوسنده فارسینك افصحی سویلنسون ودفترخانه‌سنده فرامین وبروات ومکاتب باجمله ابلغ فارسی اوزره تحریر اولنسون دیوا کا بناء فارسینك افصحنه دری دیدیلر فی الاصل قپویه منسوب معناسنه ثانی محمد هندوشاه نخجوانی صحاحده روایت ایدرکه عجم پادشاهلرندن بهمن بن اسفندیار زماننده اطراف عالمدن خلق کلوب قپوسنده جمع اولدیلر اما بربرلرینك لسانی فهم ایلمزلردی فارسیدن کونا کون لغت سویلرلردی چونکه هر ولایتك مخصوص لغتی وارایدی انجامی بهمن امر ایتدی علماسی زبان فارسینك افصحنی ترتیب ووضع ایدوب دری دیو تسمیه ایتدیلر یعنی قپو لسانی دیمك اولور ثالث اقنوم عجم صاحبی شویله روایت ایدرکه شیراز ناحیه‌سنده برطائفه واردرکه قونار وکوچر فصیح وبلیغ فارسی سویلرلر وانلرك اولدقلری مکانه دری تعبیر ایدرلر انکچون دری دیدیلر کذا فی المحمودی رابع شرف الدین یزدینك مشهور بوسه معماسندن که (بیت)
زلعل یار خواهم ضد شرفی ※ بتازی ودری وقلب وتصحیف ※ فهم اولنور که تازی عربی اولنجه دری مطلق فارسی اوله فافهم بوندن بشقه تفصیلات دخی واردرکه فرهنك شعوریده مسطوردر بو تفصیل معلوم اولدیسه ناظم تحریرك بو لفظ دری حل وکشف ایلدیکی الفاظدن اولدی یعنی تصحیحنه کوره اصح اولان سبنا می نه کونه ایسه دری حالا اصفهانیلرلغتی ایمش فقیر شویله فهم ایدرمکه دولت صفویه اصفهانده نشأت ایتدکدنصکره زبانلری دری اولمش اوله زیرا تبدیل زمان وتبدیل مکان ایله تبدیل اخلاق وتبدیل عادات وتبدیل لسان بر مسئلهٔ مشهورهٔ مسلمه‌در

※ پهلوینك دخی شیرازیری ※

* پهلوی * باء فارسیه‌نك فتحی وهانك سکونی ولامك وواو ممدوده‌نك کسرلریله پهلوه منسوب معناسنه آخرنده‌کی یاء تحتیه نسبت ایچوندر بوتقدیرجه بودخی ناظم تحریرك کشف وحل ایلدیکی الفاظدن ایمش کانه پهلوی شیرازلك ونواحیسنك اسمی ولسانلری دیو تصحیح ایتمش اوله لکن معجم البلدان نام کتابده پهلو نواحی اصفهان اولدیغی مسطوردر همدخی حمزهٔ اصفهانی کتاب التنبیهده تصریح ایلدیکی عبارت بعینه بودر اعلم ان الفرس قدیما یجری علی خمسة السنة وهی ١ الفهلویة ٢ والدریة ٣ والفارسیة ٤ والخوزیة والشیرازیة والفارسیة قد تطلق علی مایعم الکل والفهلویة منسوبة الی فهلو وهو اسم یقع علی خمسة بلدان ١ اصفهان ٢ دری ٣ همدان ٤ نهاوند ٥ آذربیجان انتهی

فهلو

فهلو معرب پهلو در حوزه دیدیکی خراسان و تبریز مملکتلریدر لکن ناظم تحریر بیوریله تصحیح ایتمش فالله اعلم بحقیقة الحال * شیراز * آنفا گچدی

* چون اقلیمی ایدوب گشت وگذار *

* چون * ادات تعلیل دیو ادات مرکبه ده گچدی * اقلیم * آنفا گچدی * گشت وگذار * سیر و سیاحتنده حقیقت عرفیه در چونکه گشت صیغهٔ ماضی اوزره اسم مصدر در مصدری گشتن دو نمک دیو قطعهٔ رابعه نک بیت سادسنده گاور * گذار * کاف فارسیه نک ضمی و ذال معجمه نک فتحی و را ایله گذاشتن لفظندن امر صیغه سی اوزره اسم مصدر در گچمک و گچمک معناسنه

* جوق زمان ایتمشیدم مکث وقرار *

(زمان) وقت معناسنه لکن حکما در ت قول اوزره اختلاف ایتدیلر اول بمعنی فلک اطلس ثانی بمعنی حرکهٔ فلک اطلس ثالث بمعنی مقدار فلک اطلس رابع بمعنی مجرد موجود فاما که متکلمین وجودینی انکار ایدوب همان متجدد یقدر به متجدد آخر دیو تعریف وامر اعتباری دیو جزم وتصریح ایتدیلر فافهم * مکث * وقرار * معلوملردر

* عبث اولمایه دیو بو سفرم * عبث * بمعنی بیهوده * سفر * معلوم

* فالمق امیدی ایله براثرم *

* امید * همزه نک ضمی ومیم ممدوده نک تخفیفی وتشدیدیله بمعنی رجا و توقع جائی (بیت) الهی غنچهٔ امید بگشای * گلی از روضهٔ جاوید بگشای * اثر * معروف * دائما خاطره ایلردی خطور * خاطر * وخطور * معروفلردر

* که ایدم سعی بلیغ وموفور * لفظلری معروفدر

* یازیم براغت منظومه *

* لغت * بیانی بیت تاسع شرحنده گچدی * منظومه * نظمدن مأخوذ بیانی بیت ثالث عشر شرحنده گچدی

* یادگارم اوله هر مخدومه *

* یادگار * یا تحتیهٔ ممدوده نک فتحی ودال فی الاصل سکونی وضرورتده کسری وکاف فارسیهٔ ممدوده نک فتحی ورا ایله بمعنی تحفه واطرفه شانی (بیت) کشته دستم شاخ گل از بسکه دارد داغها * یادگار باغ نومیدیست برسر میزنم (مخدوم) لغویسی معلوم لکن بزم دولت علیه مزده کبار زاده لرنده حقیقت عرفیه اولمشدر فاما که ناظم تحریر تقدیرنه کباردولتدن ایسه ده هضما لنفسه واستحقارا لذاته کانه کباردن دکل صورتنه بوردو

* اوقیه هم ولدآ کاهم *

زیرا * هم * ادات عطفدر مغایرت اقتضا ایدر * ولد * معروف * آ کاه * خبیر دیو یکرمی بشنجی قطعه نك بیت خامسنده کلور

* عمرمك حاصلی لطف اللهم *

ولد منفلر ینك نام لطیفی لطف اللهدر چونکه حدیث شریفده (ان احب اسمائکم الی الله عبد الله وعبد الرحمن) وارد اولمشدر حتی بو تحفه دنصکره خیریه نابی بدلی لطفیه نامیله بنام برباد کارسلا حتشعار دخی تنظیم و ترتیب ایلمشدر فلله دره

* ایلك نابود ایدی قدری هنرلك *

* ایلك * لامك بین الفتح والکسر اماله سی ویاء تحتیه نك سکونی و کاف ایله ادات استدراکدر لیکن افنندن مخففدر کاهی آخرندن کافی حذف ایدوب اولنه بر واو مفتوحه ادخال ایدوب ولی دخی دیرلر (نابود) یوقدیو التنجی قطعه نك بیت خامسنده کلور * قدر * معروف * هنر * معرفت دیو اون یدنجی قطعه نك بیت اخیرنده کلور

* بوغیدی قیمتی درو کهرلك *

(قیمت) معروفدر (در) اینجو دیو قطعهٔ رابعه نك بیت اولنده کلور لکن بو مقامده رانك تشدیدی لازمدر * کهر * (بیانی دیباجه نك بیت عاشری شرحنده کچدی

* یکعیار اولمشیدی آهن وزر *

* یکعیار * بر عیارلو معناسنه چونکه * یك * بر دیو اون طقوزنجی قطعه نك بیت اولنده کلور * عیار * معروف * آهن * دمر دیو * زر * التون دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت سابعنده کلور

* ناسره قالمشیدی نقد هنر *

* ناسره * قلب اقچه دیو یکرمی سکزنجی قطعه نك بیت رابعنده کلور * نقد * معروف (هنر) آنفا کچدی (نکته) بو مصراعده نقد ایله هنر میاننده وار اولمازسه هنر استعارهٔ مکنیه نقد استعارهٔ تخییلیه و ناسره ترشیح نقد وتجرید هنر اولورفاما که وار اولورسه نقد هنر استعارهٔ مصرحه اولورفافهم

* خس وخار ایله برابر ایدی کل *

* خس وخار * چور چوب دیو یکرمی طقوزنجی قطعه نك بیت سابعنده کلور * کل * بیانی قطعهٔ رابعه نك عنوانی شرحنده کلور

* ایق التنده یاتردی سنبل *

بو بیتده شاعرلك (بحتمز دن بویله هنکام ملام انجامده * ازدیاد فضل وعرفان موجب تحقیر اولور) مضمونه اشارت وارکه اول زمانده زیادهٔ کمال زیادهٔ حقارته وسیله اولدی

چونکه گل خس وخار ایله برابر اولماله طوتلسه آیق رنجیده اولورفاما که سنبل زیرا اقدام عوام اولمدن محفوظدر بوقدر بو وجهی کانه سنبل کلدن اشرف وافضل اولدیغی حسبیله درزیرا سنبل کلدن اول رسیده اولور بر معروف ومقبول لطیف رایحه لو شکوفه درکه انواع والوانی اولورمانی ومور وبیاض وقزلرق غایت بی نظیر اولوردانه می ابری وبر صابده بوز یکرمی دانه یه دك کور لمشدر حتی پای تخت ممالکتمز وقاعدهٔ بلادمز مدینهٔ مرعشك پشتیبانی اولان جبل آخور سنبللرندن کلمهٔ توحید وکلمهٔ حوقله نقش فطریله منقوش اولدیغی بی نهایه اهل بصیرتدن رسیدهٔ سمع فقیر اولمشدر اپشته بو جهتدن دخی سنبل گل اوزره تقدیم وتفضیل اولنور وشو جهتدن دخی ترجیح اولنور که شیخ الشعرا حضرت باقی علیه رحمة الباقی نصکره کلن شاعرلر برای اقتداء باقی عصرا بعد عصر بر طویل الذیل سنبل قصیده سی نظم ایتمکی واجبهٔ ذمت وخاتمهٔ حالت بیلمریله ناظم تحریر بر دخی عصر ینك شعراسیله سنبللشدکده سنبل ناظم سنابل سائردن بهتر وخوبتر اولدی غالبا بنه سنبل زاده لکنك حکمیدر وهم دخی بو بیتده ناظم تحریرك سنبل زاده اولدیغنه ایهام حسن دخی واردر بوندن بشقه سنبل بردار وزنك دخی اسمیدر که انواعی واحکامی کتب طبده وکتب لغتده مشروحدر)

کلشن غمده ایدوب ناله وزار

کلشن کل چوق بر دیو قطعهٔ رابعه نك بیت ثالثنده کاور *غم* معلوم *ناله* چغرمق وآه چکمك دیواون التنجی قطعه نك بیت سابعنده کاور *زار* اکلیجی دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت خامسنده کاور

بیروزاغ سیه ایدی هزار

بیرو بمعنی تابع تکم پیشرو بمعنی متبوع اولدیغی کبی ایکیسیده اصلنده وصف ترکیبلردر آرده کیدیجی واوکده کیدیجی معنالرینه چونکه *پی* آرد دیو فرق سکزنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده بیش اولندیوا رونزنجی قطعه نك بیت اولنده کاور *رو* وصف ترکیبی اولدیغی حالده قطعهٔ سادسه نك بیت رابعنده کاور *زاغ* قارغه دیو اوتوز سکزنجی قطعه نك بیت اولنده کاورسیه *قاره دیو فرق برنجی قطعه نك بیت خامسنده کاور *هزار* بلبل دیو فرق بشنجی قطعه نك بیت خامس عشر شرحنده کاور

کهربی کوسترمزدی استاد

* كهر * بيانى بيت عاشر شرحنده كجدى * استاد * خواجه ديواون التنجى قطعه نك بيت اخيرنده كاور

* بوغيدى قدرنى اكلر نقاد *

قدر * معروف * نقاد * تشديد ايله بوزن فعال نقددن مأخوذدر

* بو سببدن دل ناشاد حزين *

سبب * بيانى بيت عاشر شرحنده كجدى * دل * كوكل ديواون بدنجى قطعه نك بيت ثالثنده كاور * ناشاد * محزون ديواون التنجى قطعه نك بيت اولنده كاور * حزين * بمعنى محزون عربيدر

* كنج محننده ايدوب آه وانين *

* كنج * كوشه ديواون اوچنجى قطعه نك بيت اولنده كاور * محنت * معروف * آه * فغان ايتمك ديوقرق دردنجى قطعه نك بيت تاسعنده كاور * انين * بوزن طنين بمعنى آه مذكور اصلنده عربيدر

* بى مجال اولمشيدى كفتاره *

بى * ادات نفى ديوادوات مركبه ده كجدى * مجال * معروف * كفتار * سوز ديو قطعهٔ ثانيه نك بيت ثانيسى شرحنده كاور

* صانكه ابكم ايدى اول بيچاره *

* ابكم * بوزن افعل بمعنى لال كماسبق * بيچاره * نصيبى اولميان ديواون بدنجى قطعه نك بيت ثانيسنده كاور

* ناكهان لطف خداوند جليل *

* ناكهان * آنسزديوالليبرنجى قطعه نك بيت ثانيسنده كاور * لطف * معلوم * خداوند * رب ديوقرق طقوزنجى قطعه نك بيت ثانيسنده كلور * جليل * حق تعالى نك اسم شريفيدر فارسيده بزركوار معناسنه نتكم اسماء حسنى تعدادنده كاور

* قيلدى احوال جهانى تحويل *

* احوال * جمع حالدر * جهان * بمعنى دنيا نتكم جهان كيتى ديوبكرمى ايكنجى قطعه نك بيت ثالثنده كاور * تحويل * تفعيل وزننده مصدردر

* ويردى دنيايه عجب حسن نظام * الفاظلرى معروفه در

* اهل دل زمره سى مسرور وبكام *

بكام * مراد ينه ايرن ديوقرق اوچنجى قطعه نك بيت تاسعنده كاور باقى لفظلر ماسبقدن معلومدر

* بولدى قدرينه كالاى هنر *

* قدر * معروف * كالا * قماش دیو یکرمی بدنجی قطعه نك بیت خامسنده كاور * هنر معرفت دیواون یدنجی قطعه نك بیت اخیرنده كاور

* اعتبار ایلمدی نقاد قدر *

* اعتبار * معروف * نقاد * آنفا كچدی * قدر * دالك فتحیله بمعنی قضا وتقدیر (تنبیه) نقاد قدردن مراد حضرت خلاق لم یزلدر نه قدر كه اسماء الله توقیفیه ایسه ده فاما كه بطریق التوصیف تجویز ایلدیلر نتكم قطعهٔ اولانك اوائلی شرحنده كاور

* یعنی بر آصف عالیشانی *

* یعنی * ادات تفسیردر نقدر كه علما یعنی خلاف ظاهری تفسیر ای لفظی ظاهری تفسیر دیدیلر ایسه ده اكثریدر زیره احدهما آخرك محلنده استعمال اولنور * آصف * بوزن شاجر حضرت سلیمان علیه السلامك وزیری آصف بن برخیادر كه حقنده حق تعالی (قال الذی عنده علم من الكتاب انا آتیك به قبل ان یرتد الیك طرفك) بیوردی حضرتلك بیت (وللولی كرامات كما نقلت * عن آصف وابی الدردا وسلمان) لناسخة الفقیر منظومهٔ آداب (ایضا) لهم وزراء كالملوك علوا * فكانهم كابن برخیا وسلیمان * لكن صكره عموما هر بر وزیر صاحب تدبیره اطلاق اولنور اولدی ایكی معنایه ابو المعانی (بیت) كر سلیمان نیست اینجا مملكت خالی نبود * آصفی مانند آصف هست پیش شهریار * ایشته بو مقامده ایكیسیده ال ویرر فافهم * عالیشانی * آخرنده یاء نسبت یاخود یاء زائد ایله دراكر نسبت ایچون اولورسه مراد پادشاه ذیشان اولور یعنی پادشاه عالی شانه منسوب دیمك اولور واكر یاء زائده اولورسه وصف تركیبی اولوب سیاه چشم قبیلندن اولور حاصلی صفت آصف اولور

* صفدر جم حشم دورانی *

* صفدر * یعنی شجیع وبهادر ابو المعانی (بیت) شهسوار عرصه كاه وسرور لشكر شكن * پهلوان كبرودار وصفدر روز وغا * اصلنده وصف تركیبیدر آلای برتیجی دیمكدر چونكه صف آلای معناسنه در دالك فی الاصل كسری وتخفیفا فتحیله برتق معناسنه اولان دریدن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر * جم حشم * جم حشملو معناسنه وصف تركیبیدر سیاه چشم كبی چونكه جم اولا حضرت سلیمان علیه السلامه اطلاق اولنور ثانیا اسكندره وذو القرنینه اطلاق اولنور ثالثا جمشید شاهه اطلاق اولنور رابعا پادشاه ذی اقتداره اطلاق

اولنور دیو مثنوینڭ بیت ثالث عشری شرحنده کلور * حشم * ودوراني * معروفلردر

زیور صدر وزرات ایتدی

*زیور * زینت دیو قرقنجی قطعه نڭ بیت خامسنده کلور باقی لفظلر معلومدر

مسند آرای صدارت ایتدی

*مسند آرای * وصف ترکیبیدر مسند بزه یجی معناسنه زیرا مسند معروف آرای قرقنجی قطعه نڭ بیت خامسنده کلن آراستن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر * صدارت * معروف

دولتده ذاتی ایله کلدی شرف

*دولت * معنای لغویسی معلوم فاما که عرفیسی آخر کسنه یه اتباعسز مستقلا ادنی مرتبه برنسلدن ایکی شخص یدر یعنی اقالیم عرفیه دن بر اقلیم ضبط ایده لر ایشته بونلره ارکان سلطنتلریله معامجموعنه دولت دیرلر بوتقدیرجه بیك بوزقرق تاریخنده بغداد والیسی احمد پاشا مرحوم ایله معاصر اولوب شاه ایران اولان طهماسب خانه دولت دیمامز چونکه فقط کندو شاه اولدی اول وآخری بوقدر فاما که اول تاریخدن اقدمجه ده کچن میرویس زاده لره دولت اطلاق اولنور چونکه انلر نسل واحددن اوچ نفر کسنه در * ذات * و * شرفا * معلوملردر

کورمش مثلنی امجاد سلف

*مثل * معروف * امجاد * جمع مجید نڭ کم اشراف جمع شریف اولدیغی کبی * سلف * ضد خلفدر ایکیسیده امور اضافیه دندر متقدمین ومتأخرین کبی

مخلص پاکی کبی خلقی حمید

*مخلص * لغتده اسم مکان یاخود مصدر میمیدر فاما که عرفده فی الاصل غزلڭ یاخود نعتڭ یاخود قطعه نڭ یاخود قصیده نڭ اول بیتنه مطلع دیدکلری کبی آخر بیتنه مخلص دیوب اکثری شعرا بیت مخلصده لقبلرین ذکر ایتدکلری ایچون لقبلرینه دخی مجازا مخلص دیدیلر * پاك * قطعه اولانڭ بیت حادی عشرنده * کلور * خلق * و حمید * معروفدر (تنبیه) بو مصراعده وزیر ممدوحڭ مخلصی حمدی یاخود حمید اولدیغنه اشارت وتلمیح واردر

نجم مسعودی کبی ذاتی سعید

*نجم * بو مقامده ستاره واختر یاخود بمعنی بخت وطالع * مسعود * اسم مفعول عربیدر * ذات * معروفدر * شریف * بوزن فعیل

يعنى همنام خليل الرحمن

(يعنى) يانى آنفا كچدى * همنام * ادناش معناسنه يعنى ايكى آدملك آدلرى براوله هر برلرينه همنام ديرلر چونكه هم بمعنى مع ديوادوات مركبه ده كچدى نام آد ديو قرق دردنجى قطعه نك بيت سادسنده كاور * خليل الرحمن * حق تعالينك دوستى معناسنه ايدى حضرت ابراهيم عليه السلامك لقب شريفلرى اولدى نتكم حق تعالى (واتخذ الله ابراهيم خليلا) بيوردى (تنبيه) بومصراعده دخى وزير مشار اليهك اسم شريفلرى اولديغنى اعلام واردر

كه اودر مظهر عدل واحسان

* مظهر * معلوم * عدل * ضد جور * احسان * لغويسى معلومدر شرعيسى حديث شريفده (الاحسان ان تعبد الله كانك تراه فان لم تكن تراه فانه يراك) وارد اولمشدركه بونده عابد مظهر اسماء حسنى اولديغنه اشارت واردر بوندن بشقه (الاسماء تنزل من السماء) كلامنه رمز دخى واردر

قيلدى خاصيت اسمى تأثير

الفاظلرى معلومدر كه بو مضمونه وجه نه ديو سؤاله استيناف ايله بيورر

نعمتى ايلدى بو عالمى سير

* نعمت وعالم * معروفلردر * سير * طوق ديو قطعهٔ ثالثه نك بيت عاشرنده كاور

اسمى مخلصله اودر صددر صد

* اسم و مخلص * معروفلردر * صددر صد * يوز كره يوز معناسنه در يا خود يوز ايچنده يوز معناسنه در چونكه در ايكى صد بيننده در صد يوز ديواون طقوزنجى قطعه نك بيت رابعنده كاوردر ادات ظرف ديوادوات مركبه ده كچدى لكن عربيده فى كبى ظرفده عرف اولمشدر حل معنا اوچ درلو ممكن اول صددر صد يعنى مائة فى مائة بروفقدر كه خاصه سنه نهايت يوقدر ايشته وزير مشار اليهك فقط اسميله مخلصى دولت عليه ده مائة فى مائة وفقى كبى خواص كثيره يى جامعدر وارايمدى ذات وصفاتنده اولان حيثيات ومزايانى فكر و قياس ايله ديملك اوله (تنبيه) نفحهٔ مسكيه ده يازركه ابتدا علم وفقده تكلم ايدن ابراهيم عليه السلام ايدى حتى حضرت على رضى الله عنه مائة فى مائة وفقنى وضع ايدوب غزالرده آنك بركاتنه بى نهايه نفع راب اولوردى اينسته ابتدا شجاعه وفق وضع ايدن حضرت على رضى الله تعالى عنهدر وعلم وفق زياده سيله بلوردى انتهى ودخى بعض زاوجه ده بيان ايدرلركه فلبيس حكيم بر طوجه به الهام ايله مائة فى مائة وفقنى

چكدى بعده قرنا بعد قرن حكماء برداهيه دهيا زمانده نا كام راجعت ايدرلردى وچوق خواصنى مشاهده ايدرلردى انتهى حاصلى وفق مذكورك بوقدر خواص كثيره يى جامع اولديغنك حكمتى چونكه مائه فى مائه وفقى اون بيك خانه يى مشتملدر وهر برخانه ده عدد غير مكرر موجود اولور همدخى مائه فى مائه بالدفعات مطوقات عديده يى جامعدر نتكم علم وفقه آشنا اولان بيلور وجه ثانى يوز ايچنده يوز معناسنه كه بعد الالف مائة ثانيه داخلنده اسم ايله مخلص اجتماع ايده ديمك اوله چونكه صدر اعظم بيك يوز طقسان يدى حدودنده خليل حميد ايدى پادشاه دخى سلطان عبد الحميد ايدى نتكم مصراع ثانيدن دخى فهم اولنور فافنظر وجه ثالث فقير شويله ظن ايدرمكه اسم ايله مخلص خليل حميددر مجموعنك حسابى اواخر ديباجه ده اوقور ابجد كبى هر طفل اديب مصراعى شرحنده جمل اكبرك نوع اولى اوزره بيك سكسان بردر لكن حرف تعريفك حسابده دخولى شرطيله در چونكه القابه حرف تعريفك دخولى اكثرى بلكه عاديدر ايشته بوكا مطابق صددر صد حاصلى قاعدهٔ صريحه تركيده اون بيك عربيده عشرة آلاف ديمك اولور بو صورتده عشرة آلاف دخى مصراع مزبورك شرحنده مذكور اولان جمل كبيرك طرح اصليسى اوزره بيك سكسان بر اولور فتوافق الرمز والمرموز كما لا يخفى مثل هذا على اهل الرموز * ايشته ناظم تحريرك ملاحظه سنده بويله بر دقيق معنى اولسه ده بعيد دكل وعبد الله برديك بوسه معماسى قدر مناسبتدن خلوى دخى يوقدر فلله دره فافهم

بويله رمز ايتمش آنى اهل رصد

اهل رصددن * مراد اهل بصيرت ومترصد دقايق اموردر حقيقت اهل رصد دكلدر چونكه حالا دولت عليه مزك عمل نجوميسى زيج الوغ بكدر اصلا رصده اعتبارلرى يوقدر واكر اهل زيج وارباب علم نجوم واصحاب جفر مراد اولنورسه بو دخى جائز اولور لكن واقعه مطابق اولماز تفطن فتح الله عليك

هم اودر ناظم دين ودولت

ناظم * نظمدن اسم فاعلدر بيانى بيت ثالث عشر شرحنده كچدى * دين * بيانى قطعهٔ اولانك عنوانى شرحنده كلور * دولت * بيانى بو بيتدن بش بيت سابقده كچدى

بولدى وقتنده جهان امنيت

الفاظى معروفه در سابقلردن

صاحب سيف وقلم اهل كرم

بو اوچ صفت وزرايه كمال اندركمالدر چونكه تنظيم دين ودولتده بونك اوچى شروط

مهمه وامور مختصه دندر * معدن دانش ور پر جود و شیم *

* معدن * فتحی كسر دال ایله در * دانش * علم دیوان التنجی قطعه نك بیت عاشرنده كلور * پر * طولو دیو قرقنجی قطعه نك بیت اولنده كلور * جود و شیم * معروفلردر

* اولدی دورنده بكام وشادان *

* دور * معروف * بكام * مرادینه ایرن دیو قرقیدنجی قطعه نك بیت تاسعنده كلور * شادان * یعنی مسرور وفرحناك

* زمرهٔ اهل دل ونكته وران *

اهل دل * معروف * نكته وران * جمع نكته وربیان نكته قطعهٔ رابعه نك عنوانی شرحنده كلور * ور * ادات نسبت دیو ادوات مركبه ده كچدی

* بویله قدر هنر اولدقده مزید *

قدر * معروف * هنر * معرفت دیوان یدنجی قطعه نك بیت اخیرنده كلور مزید زیاده دن اسم مفعول عربیدر

* كلدی بو بنده یه ده شوق جدید *

بنده * كوله دیو یكرمی سكزنجی قطعه نك بیت ثالثنده كلور بو مقامده ناظم تحریر كندو نفسندن كنایه ایدر * شوق جدید * معروف

* ایلیوب یعنی بو نظمی انشا *

یعنی * دیو تفسیر * برقاج * كره كچدی * انشا * یكرمی یدنجی بیتده كچدی

* خاك در كاهنه ایتدم اهدا *

خاك * طپراق دیو یكرمی برنجی قطعه نك بیت ثالثنده كلور * دركاه * كا برقپوسی ایشكی دیو اللی دردنجی قطعه نك بیت ثالثنده كلور * اهدا * معلوم

* كه مخادیم كرام كهری *

كه * ادات ربط وادات تعلیل دیو ادوات مركبه ده كچدی * مخادیم * جمع مخدوم در بیانی اوتوز التنجی بیتك شرحنده كچدی * كرام * جمع كریمدر * كهری * یاء تحتیه ایله ادات نسبتدر كهرلك بیانی بیت عاشر شرحنده كچدی

* ایده لر كاهی احاله نظری *

(كاه) كاهیده دیو اللی یدنجی قطعه نك بیت ثالثنده كلور * احاله * ونظر * معروفلردر

* ایله شرفك بوله تمشد م شهرت *

* شرف * ده * شهرت * معروفلردر * تمشد * اگرچه هدیه معناسنه ایسه ده لكن

وهبی یه اضافتله منظومه نك نام والاسی اولورنتکم اواخر دیباجه ده کلور

ایشدنلر ایده میل ورغبت

(میل) و* رغبت* معروفلردر (نکته) کاه بوندهشیخ سعدی یه اتباع ایتدی نتکم شیخ سعدی (بیت) زانکه که ترا برمن مسکین نظرست * آثارم از آفتاب مشهور ترست* بیوردیغی کبی

نه مخادیم مکارم پرور

نه ترکیدر بو مقامده نعم وزهی معناسنه فعل مدحدر *مخادیم* آنفا کچدی *مکارم پرور* وصف ترکیبیدر چونکه پرورباء فارسیه نك فتحیله پروریدن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر

نه کرانمایه معلا کوهر

(کرانمایه) سیاه چشم کبی وصف ترکیبیدر آغر اصللو وقیمتلو معناسنه چونکه کران اغر دیو قرق التنجی قطعه نك بیت حادی عشرنده کلور* مایه* اصل دیو یکرمی اوچنجی قطعه نك بیت سابعی شرحنده کلور

نیرین فلك عز وشرف

نیرین لغتده نیرك تثنیه سیدر لکن اصطلاح اهل هیئتده وعرف علماده مهر و مهك علم وضعیسی یاخود علم غالبیسیدر همان بو اجلدن فلکه اضافتیله نون تثنیه ساقط اولمدی شوقدر که فلك عز وشرفدن مراد استعارهٔ مکنیه طریقیله وزیر معمد وحدر نیرینذن مراد تخییل سیاقنده استعارهٔ تحقیقیه سبیلی اوزره ایکی مخدوم مکرملریدر

مهر ومه کبی ایکی خیر خلف

مهر* کنش دیو* مه* آی دیو قطعهٔ خامسه نك بیت اولنده کلور* خلف لامك فتحیله اوده استعمال اولنور نتکم خلف سکونیله کتوده استعمال اولندیغی کبی بو تقدیرجه خیر لفظی تأکید ایچون یاخود تخصیص ایچوندر

قرة اعین روشن نظران

اوچ مرتبه ترکیب اضافیدر ایدین نظرلولرك کوزلرینك ایدینی معناسنه چونکه کوز ایدینی السنهٔ ثلثه ده فرح وسروردن کنایه در نتکم حق تعالی اهل جنت حقنده (لهم من قرة اعین بیورر) روشن نظران* نون اولانك سکونیله روشن نظرك جمعیدر روشن نظر سیاه چشم کبی وصف ترکیبیدر ایدین نظرلو معناسنه زیرا روشن ایدین دیو اوتوزیدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلور نظر بو مقامده نظر بصیرتده ال ویرر ونظر بصیره ده ال ویرر چونکه ثانی اولك اثریدر فافهم

هر بری مردمك چشم جهان

یعنی شو بر دنیانك كوزبنك بكی دیمكدر چونكه * مردمك * بنك دیو یكرمی بدنجی قطعه نك بیت رابعنده كلور آخرنده كی كاف ادات تصغیردر تكلم ادوات مركبه دن بكدی * چشم * كوزدیو قطعهٔ مزبوره ده كلور * جهان * سابقده دنیا دیو كجدی

* بریدر عارف بی مثل ونظیر *
الفاظی معروفه در
* برینك خلفی نورئ منیر *

یعنی برینك خلفی عارف برینك خلفی نوریدر حالا ایكیسیده حیاتده درلر (اطال الله عمرهما واسعدهما فی الدارین) بونده دخی ایهام تناسب صنعتی واردر

* بری خورشید جهان آرادر *

* خورشید * كنش دیو قطعه خامسه نك بیت اولنده كلور * جهان آرا * وصف تركیبیدر چونكه جهان یعنی دنیا كما سبق * آرا * قرقنجی قطعه نك بیت خامسنده كلن آرایش لفظندن امر حاضر اخود اسم فاعل مخففدر

* بریسی بدر فلك پیرادر *

* بدر * معروف * فلك پیرا * فلك بزیجی معناسنه زیرا پیرا وصف تركیبی اولدیغی حالده دیباجه نك بیت تاسعنده كجدی

* ایكیسی بیری برندن اعلا * اعلا * معلومدر

* نه صدفدر كه بری همتا *

* صدف * انجو قابی دیو اوتوزطقوزنجی قطعه نك عنوانی شرحنده كلور * كهر * دیباجه نك بیت عاشرنده كجدی * بی همتا * براشی یوق دیو ایكنجی قطعه نك بیت ثالثنده كلور * نه صدفدن طقوز فلك مراد اولنسه جائزدر چونكه نه طقوز دیو اوتوزطقوزنجی قطعه نك ایكنجی بیتنده كلور لكن نه لفظلك ادات استفهام تركی اولمسی احسندر

* دائما دولتله رفعتله *
الفاظی معلوملردر
* والد ماجد پر همتله *

* والد ماجد * وهمت * معروفلردر * پر * طولو دیو قرقنجی قطعه نك بیت اولنده كلور
* اوله لر حفظ الهیده مصون *
الفاظی معروفه در

* عمر واقبال ابد ایله افزون *

(عمر) واقبال * معروفلردر * ابد افزون * سیاه چشم كبی وصف تركیبیدر زیاده كونلو اوزون عمرلو معناسنه زیرا روز كون دیو ایكنجی قطعه نك بیت سابعنده كلور افزون زیاده دیو قرق طقوزنجی قطعه نك بیت عاشرنده كلور

* قدر شعفه مده بند اولسه سزا *

* بلند * بوجه دبو قطعهٔ تاسعه نك بیت عاشرنده كاور * سزا * لایق دیو قطعهٔ
اولینك بیت سادسنده كاور * انلرك نامنه ایتدم انشا *
* نام * آد دیو قرق دردنجی قطعه نك بیت سادسنده كاور * انشا * اوائل دیباجه ده
كچدی * سلك معناده نه خوش درنظیم *
* سلك * سینك كسری ولامك سكونیله عربیدر ایجود بریلن ایپلك معناسنه
خصوصا وسطلقا ایپلك معناسنه عموما * معنی * معلوم * خوش * بیانی قطعهٔ
رابعه نك بیت رابعی شرحنده كاور * در * اینجودیو بیت مزبورده كاور * نظیم *
بمعنی منظوم (نكته) بومصراعده تحفه یی درنظیمه تشبیه وسلك ایله ترشیح
ومعنی ایله تجرید ایلدی فاحفظ * ایتمش مثلنی كمسه تنظیم *
مثل * وتنظیم * معلوملردر * یازمدم وزن زكیك ونادر *
نتكم سائر تحفه لر مشتمل اولدیغی كبی * تنبیه * بومقامده وزندن مراد وزن
عروضیدر چونكه وزن اوچدر بومحلده وزن تصریفی ووزن تصغیری ال ویرمز
* تا اوله حفظنه هركس قادر *
نتكم سائرلرك حفظی صعب ودشواردر * ایلیوب كاهی مراعات نظیر *
* مراعات نظیر * علم بدیعده محسنات معنویه دن امرین متناسبینی یاخود امور
متناسبه یی جمع دیرلر لكن اول امرین یاخود امور میانه لرنده تضاد اولمامق
شرطیله زیرا تضاد اولسه ایدی صنعت تضاد وصنعت طباق دیرلر نتكم مصراع ثانی
ایضاح ایدر * كاهی اضداد ایله قیلدم تعبیر
مثال مراعات نظیر حق تعالینك (الشمس والقمر بحسبان) قولی كبی ازجمله
بوتحفه ده مثلا قطعهٔ اولی باسرها مراعات نظیردر الا بهشت ودوزخ لفظلرنده
تضاد واردر (فائده) مراعات نظیردن برقسم واركه اكا تشابه اطراف دیو تسمیه
اولنور ایشته بوقسم كلامی ابتداسنه مناسب نسنه ایله ختم ایتمیه دیرلر مثلا حق
تعالینك (لاتدركه الابصار وهو یدرك الابصار وهو اللطیف الخبیر) قولی كبی
وبوتحفه ده قطعهٔ ثالثه نك بیت ثانیسی كبی همدخی مراعات نظیره ایهام تناسب
صنعتی لاحق اولور كه ایكی مناسب اولمیان معنالری دیكر معنالرده مناسب اولان
لفظلر ایله اداوتعبیره دیرلر مثلا حق تعالینك (والنجم والشجر یسجدان) قولی
كبی وتحفه ده دیباجه نك یكرمی دردنجی ویكرمی بشنجی بیتلری كبی همدخی صنعت
طباقه ایهام تضاد صنعتی لاحق اولور احدهما آخرك مقابلنه متعلق اولان ایكی
معنالرینی جمع دیرلر مثلا حق تعالینك (اشداء علی الكفار رحماء بینهم) قولی كبی

وبو تحفه ده قطعهٔ ثالثه ده رفت ایله آید کبی مثال تضاد حق تعالینك (یحیی ویمیت) قولی کبی وبو تحفه ده مرحوم بهشت ایله دوزخ کبی همدخی قطعهٔ ثانیه ده روز ایله شب کبی بوندن صکره ان شاء الله تعالی کلدیکی محللرده خصوصا قطعه عنوانلرنده مراعات نظیر وتضاد وسائر صناعات ونکات جا بجا ذکر وتصریح اولنور وجابجا لحکمة داعیة اهمال اولنور فانتظر

* شم بازلدی نعیه تجنیس سلیس *

تجنیس ما یکی لفظك لفظده متشابهتنه دیرلر اینسته بو جناس التی نوع اوزره در اول بو جناس حروفك انواعنده واعدادنده وهیئاتنده وترتیباتنده اتفاق ایله اولورا کا جناس تام دیرلر مثلا ساعت بمعنی وقت وساعت بمعنی قیامت کبی همدخی بو تحفه ده یکرمی التنجی قطعه نك بیت اخیری مصراع ثانیسنده ایلمه وقتکی ضایع دیمه قیش یاز اوقو یاز * ثانی انواع حروفده اختلاف اولور لکن بر حرفدن زیاده ده اولملو دکل بو صورتده کندوده اختلاف اولان حرفلر مخرجده متقاربلر ایسه اکا جناس مضارع دیرلر مثلا طامس وداسس کبی همدخی بو تحفه ده قطعهٔ ثالثه نك بیت ثالثده جنان ایله جنین کبی واکر مخرجده متقاربلر اولماز ایسه اکا جناس لاحق دیرلر مثلا همزه ولمزه کبی همدخی بو تحفه ده قطعهٔ ثالثه نك بیت رابعنده کی جسان وبسان کبی * ثالث اعداد حروفده اختلاف اولورا کا جناس ناقص دیرلر مثلا ساق ومساق کبی وبو تحفه ده قطعهٔ ثانیه نك بیت سابعنده کی روز ایله امروز کبی بو صورتده زیاده یا اولده یاخود وسطده اولور یاخود آخرنده اولور واکر آخرنده بر حرف ایله اولورسه اکا جناس مطرف دیرلر مثلا عواص وعواصم کبی وبو تحفه ده قطعهٔ عاشره نك بیت سابعنده هشت ایله هشته کبی واکر زیاده ایکی حرف ایله اولورسه اکا جناس مذیل دیرلر مثلا جوی وجوغ کبی وبو تحفه ده قطعهٔ خامسه نك بیت ثانیسنده خواب ایله خوابیده کبی * رابع هیئات حروفده اختلاف اولورا کا جناس محرف دیرلر مثلا جبة البرد وجنة البرد کبی وبو تحفه ده یکرمی برنجی قطعهٔ مثلثه نك باسرها الفاظی بویله در * خامس ترتیب حروفده اختلاف اولورا کا جناس قلب دیرلر مثلا فتح وحتف کبی وبو تحفه ده قطعهٔ ثانیه نك بیت خامسنده کی ماند وماندن کبی * سادس ایکی لفظی بر اشتقاق جمع ایدر مثلا قیم ایله مستقیم کبی وبو تحفه ده قطعهٔ ثانیه نك بیت عاشرنده کی رفت ایله رفته کبی یاخود شبه اشتقاق جمع ایدر مثلا حق تعالینك (قال انی لعملکم من القالین) قولی کبی ایشته بونلره جناس اشتقاق دیرلر بوندن صکره ایکی لفظ

متجانسلك بری بیتك اوائلنده وبری آخرنده بولنسه اكا جناس مجنح دیرلر شاعر ابیت لاح انوار الهدی * من كفه فی كل حال * زبو تحفه ده قطعهٔ ثانیه نك بیت سابعنك مصراع اولی كبی واكر ایكی متجانس بربرینی تعاقب ایدرسه اكا جناس مزدوج دیرلر مثلا حق تعالینك (من سبإ بنبإ) قولی كبی وبو تحفه ده قطعهٔ ثانیه نك بیت اولنده بن ومن كبی * ملابس * بوزن فعیل منتظم ومربوط معناسنه

* نجمدا ایها الله تلمیح نفایس *

(ایهام) علم بدیعده برلفظه اطلاق اولنه كه ایكی معناسی اوله بری قریب وبری بعید لكن مراد بعید اوله بو صورتده معنای قریبه اصلا ملایم اولان نسنه یه مقارن اولماز ایسه اكا ایهام مجرد دیرلر مثلا حق تعالینك (الرحمن علی العرش استوی) قولی كبی وبو تحفه ده قطعهٔ ثالثه نك بیت عاشرنده كی یمك خوردنی لفظی كبی واكر مقارن اولور ایسه اكا ایهام مرشح دیرلر مثلا حق تعالینك (والسماء وما بناها) قولی كبی وبو تحفه ده اوتوزطقوزنجی قطعه نك بیت سابعنده اینجو معناسنه در مروارید مصراعی كبی تلمیح لغوی كلامده برآیته یاخود برحدیثه یاخود برقصه یه یاخود برشعره یاخود برمثل مشهوره یاخود بر كلام نادره اشارت ایتمكه دیرلر مثال اول دیباجه ده بش اولكی بیتلر كبی مثال ثانی دیباجه دن بیت تاسع وبیت عاشر كبی مثال ثالث دیباجه دن بیت ثانی وثالث ورابع وخامس كبی مثال رابع دیباجه دن بیت ثامن كبی مثال خامس اواخر دیباجه دن سرمهٔ اهل صفاهان دیرایسم مصراعی كبی مثال سادس دیباجه نك اون بشنجی واون التنجی بیتلری كبی * نفیس * معلوم

* آنی اول اوقیان طفل اصیل * لفظلری معلومدر

* نكتهٔ شعریده ایلر تحصیل *

(نكته) قطعهٔ رابعه نك عنوانده كاور * شعر * دیباجه نك بیت ثالث عشرنده كچدی * تحصیل * معلوم

* طبعه البته لطافت كتورر * لفظلری معلومدر

* حسن تعبیره سلاست كتورر * كذلك

* كوستروب بعض محلده تركیب *

مثلا قطعهٔ ثالثه نك بیت ثانی عشرنده اولدیغی كبی

* احسن وجهله قیلدم تهذیب *

تكلم بیت مزبورك عنوانی اكا شاهد عدلدر

* ارتکاب ایتدم اصلا مرهون *

مرهون اصطلاحده بیت اول بیت ثانی یه یاخود مصراع اول مصراع ثانی یه افادهده توقف ایلیه سؤال قطعهٔ ثامنهنك بیت ثالثنده بیت فارسیده دخی مستعملدر عربیده چکهالی غبغب * یوردر مرهون دکلی جواب بوسؤالده مرهوندن مراد مرهون بیتدر مرهون مصراع دکلدر همدخی اکثرهسنی غالبا دیلی اوله سکم (وما علمناه الشعر) اصنده ویردکلری اجوبهدن بری اکثری دیو جواب اولدیغی کبی

* ازقیان اولمیه تاکم مغبون * مغبون * بمعنی مغرور

* اقتلك ترجمهسی یانده *

اقتل * یانی دیباجهنك بیت تاسعی شرحنده کچدی ترجمه * جیمك فتحیله فصیحدر ضم ایله غلطدر دحرجه کبی فعلله وزننده مصدردر

* برایدر اهل دلك یانده *

بومقامده اهل دلدن مراد اهل فهم وصاحب شعوردیمکدر اکثری کلستان عبارهلرنده صاحب کرامت معناسنه استعمال اولنور معنای لغویسی کوکل صاحبی دیمکدر چونکه * اهل * بمعنی صاحب (دل) کوکل دیواوندیجی قطعهنك بیت ثالثنده کلور * جان * عامهنك معلومیدر

* یعنی وضع رشه حاجت یوق *

سکم تراجم سائره محتاج اولدیغی کبی خصوصا تحفهٔ شاهدی ونظم لالی

* بوبله زحمت چکه جلك حالت یوق *

زحمله ایشته بوجهتدن بشقه ترجمه لردن فائق وبهتر اولدی

* فارسی وعربی لفظ کثیر *

(فارسی) بیانی یکرمی دردنجی بیتك شرحنده کچدی باقی لفظلر معلوم

کهازله السنهده شهرتکیر

* که * ادات ربطدر * السنه * بیتنه لعدمکدی * شهرتکیر * وصف ترکیبیدر شهرت طوتیجی معناسنه چونکه کیر وصف ترکیبی اولدیغی حالده قطعهٔ تاسعهنك بیت سادسنده کلور

* جای ترکیده ایدوب استعمال *

(جای) مکان دیو یکرمی ایکنجی قطعهنك بیت رابعنده کلور باقی لفظلر معلوم

* ایلدم اثر ایله کشف مال *

يعنی بو ایکی بیتك مآلی اصل فارسی یاخود عربی اولوب بالنقل ترکیده وانسانلرده
استعمالی شایع ومستفیض اولان چوق لفظلری تفسیر اوله رق مقام ترکیده
استعمال ایلدم دیمکدر مثلا اصطلاحاتك بیت اولنده فخر عالم وبیت ثالثنده
پادشاه لفظلری کبی چونکه زمانه مزده الفاظ اصطلاحیه یی وکلمات منقوله یی تکلم
ایتمك ترکی محضدن ظریفدر

مشترك بعض لغات رنکین

مثلا قطعهٔ عاشره نك بیت ثانی عشرنده ناقوس لفظی هم عربیده وهم فارسیده
کلیسا چاکی معناسنه در چونکه بومقامده مشترکدن مراد مشترك السنه در تنکم
مقدمه نك مقصد رابعنده کی فائدهٔ ثالثه ده کچدی فارجع * بعض * ادات سور
جزئیه در بوتقدیرجه بعض تخللنه سؤال کلمز * لغات * بیت تاسعده کچدی (رنکین)
بیانی قطعهٔ ثالثه نك عنوانی شرحنده کلور یعنی باشقلو دیمکدر

یازیلیوب ایتدم اما تعیین

مثلا ناقوس مذکوری فارسی صورتنده الفاظ فارسیهٔ محضه میاننده ذکر ایدوب
عربیده دخی اویله اولدیغنی تعیین وتصریح ایتمدی

فهم ایدر انلری ارباب کمال

انلردن مراد اوصاف تحفه که بوبیتدن اون اوچ بیت بوقروده سلك معناده
نه خوش درنظیم * ایتماش مثلی کمسه تنظیم * قولندن بومقامه کلنجه تفصیل
ایلدیکی محاسن دیمکدر (نکته) کمال اوچ نوعدر اول کمال حقیقی که نعت نورانی
لایضارع لموصوفه شیء فی الوجود الخارجی ثانی کمال عرفی که وصف علی کاف
لمنعوته فی التصرف والتدبیر ثالث کمال اضافی که علو شیء علی شیء فی شیء ما اینشته
بومقامده مراد کمال عرفیدر چونکه کمال حقیقی انجق حق تعالی ده بولنور کمال
اضافی نقطه به وجوهر فرده وارنجیه دکین بولنور

طعن وتشنیع ایده طورسون جهّال

یعنی کمسه طعن ایتمزسکر جاهل اوله جمع جاهل

* ایلدم حرف هجاده ترتیب*

حرف هجا بیانی قطعهٔ اولینك عنوانی شرحنده کلور * ترتیب * لغتده جعل کل
شیء فی مرتبته اصطلاحده جعل الاشیاء المتعددة بحیث یطلق علیها اسم الواحد

اوقور ابجد کبی هر طفل ادیب

چونکه اطفال قرائت هجادن فارغ اولنجه خواجه لری درعقب ابجد ابتدا

ایتدیروب

ایدیروب فی الحقیقه تأدیب وگوشمال و ترتیب اطوار واحوالرینه براعت
استهلال سیاقنده لکن صورتده سیرت مژده رسانیده خلیفه لره قوناقلرین
جکدیروب طفل ساده دل دخی انواع شوق وغرام ایله ابجد شریفی کالنقش علی
الحجر حفظ ایدوب مراد ایتدیکی زمان یورسنه دخی یکمش اولسه صوکی اقیدر
ایشته اساس تمثیل ومدار تشبیه بویله اوله یاخود ابجددن مراد بابا وددہ اوله کانه
طفل باباسنی وددہسنی نه کونه ازبر ایدرسه بو تحفه یی دخی بویله قرائت ایدردیك
اوله لکن اول احسن واوجهدر (فائده) ابجد هوز اه بونلرك معنالرنده نجه نجه
کلمات والفاظ یازدیلر لکن بری موثوق به کلام دکلدر وبر قاعدهٔ لسانیه یه ربطی دخی
اولماز اما که فقیر شویله ظن ایدرمکه ذاتاً حساب ایچون موضوع اولمش اوله نعم
معانیسی دخی اولسه جائزدر هله خواصی ومنافعی انکار اولنماز تذییل بوندن صکره
معلوم اولسون که بو مقامده حساب جملی واقسام حروفی ذکری اولی واحسندر
بو تقدیرجه ایکی فصله محتاج اولنور فصل اول حساب ابجدیه اکا حساب جمل
دیرلر اوچ قسمدر بری جمل کبیر بری جمل صغیر بری جمل اکبر اول جمل کبیر که میان
ناسده مشهور حتی ختام تحفه ده تاریخ تحفه دخی اکا کوره در قسم ثانی جمل
صغیر که اون قسم اوزره یعنی اون درلودر اول یاء تحتیه جه جمل کبیر کبی صکره
هر حرفدن اون ایکیشر اون ایکیشر طرح ایدوب باقیسنی اخذ ایده مثلا کاف
سکز لام التی میم درت نون ایکی سین خالی الی آخره ثانی بوصورتده طقوزر طقوزر
طرح ایده فاحفظ ثالث بنه بوصورتده یدیشر یدیشر طرح ایدوب باقی نه قالورسه
آنی اعتبار ایده فافهم رابع اسامی حروفی حساب ایدوب اون ایکیشر اون ایکیشر
طرح ایدوب باقی نه قالورسه آنی اعتبار ایده مثلا الف یوز اون بر بعد الطرح اوچ
قالور با اوچ وقس علیه سائره خامس بوصورتده طقوز طقوز طرح ایده وقس
علیه سائره لکن تسهیل ایچون مطروحی تحت الاسامی باقی یی یاخود خالی یی فوق
الاسامی وضع ایدوب بو وجه اوزره ارائت ایده لم

٣	٣	٨	٨	٦	٤	٨	خالی	١	٢
الف	با	جیم	دال	ها	واو	زا	حا	طا	یا
١١١		٥٣	٣٥		١٣		٩	٠١	١١

٢	٨		خالی	٧	٣	٤
كاف	لام	ميم	نون	سين	عين	الی آخره سادس بوصورتده
١٠١	٧١	٩٠٧	١٠٦	١٢٠	١٣٠	

یدیشر یدیشر طرح ایدوب باقی نه قالورسه انی اعتبار ایده سابع عدد اسامیسی حساب واعتبار ایدوب اون ایکیشر اون ایکیشر طرح ایده

٤ ٨ خالی ٨

ثامن ینه بوصورتده طقوزر طقوزر طرح ایده مثلا احد اثنین ثلثه اربعه

١٣ ٦١١ ١٠٣٥ ٢٧٨

تاسع ینه بوصورتده یدیشر یدیشر طرح ایدوب باقی نه قالورسه انی اعتبار ایده عاشر یعنی جمل صغیرک اوننجی اسامئ حروفی حساب ایدوب بعده اول

١١١ ٣ ٥٣ ٣٥

حرفی مجموعدن اسقاط ایدوب باقیسنی اعتبار ایده مثلا الف با جیم دال

١١٠ ١ ٥٠ ٣١

اه ایشته بونده جمل صغیر نهایت بولدی قسم ثالث جمل اکبردر که درت صنف اوزره در اول فقط اسامی حروفی بلا زیاده ولا نقصان حساب ایدر مثلا الف یوز اون بر با اوچ وقس علیه سائره صنف ثانی فقط اسامئ عددیه سنی بلا زیاده ولا نقصان حساب ایدر مثلا الف ایچون احد اون اوچ با ایچون اثنین التیوز اون بر وقس علیه سائره صنف ثالث حساب بسط که بودخی ایکی وجه اوزره در اول بسط الحروف که ابتدا اسامئ حروفیه یی جمل کبیر ایله حساب بعده عدد حروف دخی حاصله ضم اولنه مثلا الف یوز اون بر ایکن عدد حروفی ضم ایله یوز اون درت دیو حساب اولنه وقس علیه سائره ثانی بسط الاعداد که ابتدا اسامئ عددیه سنی آلوب وجمل کبیر ایله حساب بعده عدد حروف دخی حاصله ضم اولنه مثلا الف یوز اون بر ایکن عدد حروفی ضم ایله یوز اون درت دیو حساب اولنه وقس علیه سائره ثانی بسط الاعداد که ابتدا اسامئ عددیه سنی الوب وجمل کبیر ایله حساب وعدد حروفنی حاصله ضم ایده بوکه بسط اول دیرلر مثلا الف ایچون احد لفظنی حساب ایتدک اون اوچ اولدی وعدد حروفنی ضم ایله اون التی اولدی ایشته بسط اول بویله اولدی واکثرسی عشری بو ترتیب اوزره اعتبار ایدرسک بسط ثانی اولور وهلم علی بسط ثالث وبسط رابع وبسط خامس الی غیر النهایه بویله در صنف رابع طرح بسطکه بودخی ایکی ضرب اوزره در اول طرح اسمیه که اسامئ حروفدن مکرراتی القا بعده باقی نه قالورسه انی حساب ایده مثلا نوندن احد النونین القا اولنوب اللی التی حساب اولنه ثانی طرح عددیه که حروف اعداددن مکرراتی القا بعده باقی نه قالورسه انی حساب ایده مثلا ثلثه ثاء مثلثه نک برینی اسقاط ایدوب بشیوز اوتوز بش حساب وفی هذا المقام تکرار فلیمعن ثانیها

اولنه خلاصهٔ کلام بو فصل اقتضاسنجه حساب جمل اون یدی درلو اولدی
لکن اون یدی اولمسی همان فی الاصل حساب اولنه جق حروفدن مکرراتی القا
سرجه اولمغه مبنیدر زیرا ما که حروف مذکوره دن مکررات القا اولندیغی
صورتلرده اون یدی درلودخی حاصل اولمش اولور ایشته بو تقدیرجه حساب جمل
جمع ایکن اوتوز درت اولور چونکه اون یدیسی طرحسز و اون یدیسی طرحلودر
فاحفظ (سؤال) طرح بسطیدن ایکی صورت اولدیغی اون یدیده داخل دکلمی
بو صورتده اول اون یدی طرحسزدی بو تعیین نه کونه صحیح اولور (جواب) بو مقامده
مدارنی واثبات اولان طرح اصلیدر سابقده مذکور اولان ایسه طرح بسطی
اولمغله جمع وخلودن عنادی بو قدر ازجمله بلبل جمل کبیرده التمش درت ایکن بعد
الطرح الاصلی بل اولوب اوتوز ایکی قالور بعد هذا بل دخی بسط حرفیله تمش درت
ایکن تمش اوچ قالور بهمه حال جمعا وخلوا تنافی یوقدر زیرا حفظ ایشته بو حسابلر
اکثری علم وفقده وعلم تقویمده ووضع تواریخده وبعض مخابراتده و حسابات
رموزیه ده اعتبار اولنور (خذ هذا وکن من الشاکرین) (فصل ثانی) اقسام حروف
بیاننده در چونکه حروف ایکی قسم اوزره در اول حروف منفرده که حروف جمله در
کما سبق ثانی حروف مزدوجه که مکتبلرده اطفال وصبیانک اوقودقلری ترتیبدر
وبو ایکی قسملرک هر بری دخی شرقیه وغربیه اولور وبو درتدن هر بری دخی طبایع
عناصره منقسملردر بهمه حال کرک منفرده وکرک مزدوجه بزم دیارلرمزده
مشهور اولان شرقیه لریدر ولاجل ذلک بیانه محتاج دکلدر زیرا ما که غربیهٔ منفرده
سین مهمله شین معجمه یرینه وشین معجمه غین معجمه یرینه وغین معجمه طا معجمه
یرینه وظاء معجمه ضاد معجمه یرینه وضاد معجمه صاد مهمله یرینه وصاد مهمله سین
مهمله یرینه اعتبار اولندی حتی شمس المعارفده دخی اکثر حسابات بونک
اوزرینه در زیرا ما که غربیهٔ مزدوجه سی زای معجمه مزدوجهٔ شرقیه کبی صکره
س ش یرینه ط ظ صکره ك ل م ن صکره ص ض ع غ ف
ق صکره س ش صکره ه و لا ی واما طبایع حروف منفردهٔ
شرقیه واما طبایع حروف مزدوجهٔ شرقیه نار ا ه ط م ف ش ز
نار ا ج ذ ش ظ ق ن هوا ب و ی ن ص ت ض هواء
ب ح ر س ع ك و ماء ج ز ك س ق ث ظ ماء ت خ ز
ض غ ل ه لا
تراب ه ح ل ع د خ غ تراب ن د س ط ف م ی

واما طبایع حروف منفردهٔ غریبه	واما طبایع حروف مزدوجهٔ غریبه
نار ا ه ط م ف س ز	نار ا ج ذ ظ ن غ ش
هواء ب و ی ن ض ت ظ	هواء ب ح ر لٔ ص ف ه
ماء ج ز لٔ ص ق ث غ	ماء ت خ ز ل ض ق و لا
تراب د ح ل ع ر خ ش	تراب ث د ط م ع س ی

ایشته بونلردخی بعض حساباتده واکثر خواصده اعتبار اولنور (سؤال) همان برلفظ ابجد ایله بو درجه اطاله واطناب ندن اقتضا ایدردی (جواب) بونلر اوتوز دردنجی قطعه نك آخرنده کان معمی حلنده وبعضیسی دیباجه ده صدد رصد شرحنده اقتضا ایتدیکندن بشقه منافع اخراسی دخی انکار اولنماز

بازدیغم لفظ دلارا اکثر

لفظ معروف *دلارا* کوکل بزه یجی معناسنه در چونکه دل کوکل دیو اون یدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کاور (آرا) وصف ترکیبی اولور والتمش التنجی بیتده کچدی *اکثر* یعنی اغلب لکن بو مقامده معاونت وقرائن ایله جمع دکل معناسنه در فاحفظ

شعر وانشایه موافق کوهر

(شعر) بیت ثالث عشرده کچدی *انشا* یکرمی یدنجی بیتده کچدی *موافق* معلوم *کوهر* بیانی بیت عاشر شرحنده کچدی

نیجه سن حاصل معنی یازدم

مثلا یکرمنجی قطعه نك بیت ثالثنده جامه خواب لفظنی یتاق دیو تفسیر ایلدی حاصل معنی اوله رق تکم مصراع ثانی اندن افصاح ایدر

اصطلاح اوزره نه رعنا یازدم

زیرا اصطلاح اولمسه ده لغوی اولسه ایدی جامه خواب اویقو اسبابی معناسنه اولملوایدی فاحفظ *اصطلاح* مثنوی عنوانده کلور *رعنا* قطعهٔ ثانیه نك عنوانده کلور *یعنی وار در نیجه رعنا معنا* مألی بیت اولی تفسیر درکه مثلا تفسیرمز بورده یتاق نه رعنا تفسیر در کما لا یخفی

باقیه فرهنکه بولنمز زیرا

فرهنك بو مقامده علم لغت معناسنه در چونکه فرهنك ادب معناسنه در علم لغتده ده ادب دیرلر تکم بو بیت اندن افصاح ایدر

* ای تامش کرجه لغتلر تصریح *

(کرجه) ادات وصل دیوادوات مرکبه ده کلدی * لغت * بیانی سابقده کلدی تصریح) معلوم بوندن بشقه حالا میان عالمیانده مشهور اولان شعوری مرحومك کتابنده تلیح واردر حاصلی علم لغتده وفرهنك شعوریده بلکه سائر فرهنکلرده مثلا جامه خواب لفظنی ناظم تحریر یرکیی یتاق تعبیر یله تفسیر بوقدر فلله دره (تنبیه) فرهنك شعوریده بولنمیان کرك تفسیرده وکرك مفسرده چوقدر بلکه عامهٔ کتب لغتده بولنمیان وار که مثلا قرق یدنجی قطعه نك بیت رابعنده اولان کبی انشاء الله تعالی اقتضا ایدن محللرده جابجا تنبیه اولنور

* ایلدم جمله عجمدن تصحیح *

(جمله) ایکنجی بیتده کلدی (عجم) بمعنی اهل اقلیم ایران وممالکت فارس * تصحیح * معلوم

* یاقشور کوهر ایران دیرایسم *

(کوهر) برقاچ کره کلدی * ایران * یکرمی اوچنجی قطعه نك بیت اخیرنده کلور

* سرمهٔ اهل صفاهان دیرایسم *

* سرمه * فارسیده وترکیده دخی شایعدر عربیده کحل دیرلر وتعریف اولنوب سرمتی ددیلرهانی (بیت) زوسمه نبرداخت ابرو هلال * بسرمه چه محتاج چشم غزال (قطعه) جمله حرف عربیتك رغبتده موجود اولدیغی * دالدرکم اهل غربت جامسی شادیده در * اصفهانده سرمه نك طباغینه رغبت بوغیکن * کورمیسك درمسی روم ایچره بوردیده در * اهل * معروف * صفاهان * یکرمی دردنجی بیتده کلدی

* نام والامی اوله دنیاده *

(نام) آددیو قرق دردنجی قطعه نك بیت سادسنده کلور * والا * اعلی دیو قطعهٔ خامسه نك بیت ثالثنده کلور

* تحفهٔ وهبی سنبل زاده *

(تحفه) لغتده هدیه معناسنه عربیدر فارسیده دخی شایعدر باقی الفاظ معلوملردر

* اوقیاندن بودرانجق مأمول * مأمول معروف

* که ایده خیردعایی مبذول *

(خیر) ایله دعا (و) مبذول * معروفلردر بودعانه قدر خیرده استعمالی غالب ایسه ده بنه خیر ایله تأکید ایتدی مبالغه واستدعاء دعا ایچون فلله دره

* حفظ ایده سهو وخطادن مولی * الفاظی معروفه در *

* حسبنا الله تعالی ونعم *

بو ترکیب نه قدر که عربی ایسه ده اسان عرب اشرف السنه اولدیغی
حسبیله ختامه مسك یوردی فلله تعالی دره

* قطعهٔ شرعیه در حرف الف ابتدا *

قطعه اولى

قطعه) قافك کسری وطانك سکونی وعینك فتحی وهاء رسمیه ایله عربیده وفارسیده
پاره معناسنه در وعربیده ظلمة اللیل معناسنه ده کلور نته قوله تعالی (فاسر
باهلك بقطع من اللیل) اصطلاح اهل عروضده ایکی بیتدن طقوز بیته وارنجه
اولان شعره قطعه دیرلر وما فوقنه قصیده دیرلر بعضیلر برشرط دخی زیاده ایدوب
شویله تعریف ایتدیلر که قطعه ایکی بیتدن طقوز بیته وارنجه بر قافیه ده اولوب
مطلعنك اول مصراعی قافیه سی مخالف اولان شعره دیرلر مطلعی بر قافیه ده
اولنجه غزل دیرلر اگر وصف محبوب اولورسه والا آخر مضمونده اولورسه شعر ونظم
دیرلر بو صورتده دخی اکثرنه ایچون نظم اولندیسه اکا نسبت ایله تسمیه ایدرلر مثلا
ثنایه دائر مدحیه وذمه دائره هجویه وبیرامه دائره عیدیه وموته دائره مرثیه دیرلر
وقس علی هذا ولکن نسوان حقنده اولانه عربلر خاصة نسیب دیرلر بوندن معلوم
اولدیکه ایکنجی معنایه کوره شعر وغزل واخواتی قطعه نك قسمات واضدادیدر
فاماکه اولکی معنایه کوره اقسام وجزئیاتیدر کلدککه ناظم تحریر بو مقاملرده
قطعه دیو عنوان وتصدیری اولکی معنایه کوره الویرمز سکر تجریده محمول اوله
معنای لغوی یه کوره اولسه ده بعید دکل (سؤال) بو تحفه ده طقوز بیتلودن
اکثره ده قطعه دیو عنوان ایلدی مثلا طائفهٔ اولی اون اوچ بیتدر ثانیه اون بر بیتدر
کرك ایدیکه قصیده دیو تصدیر ایتملو ایدی (جواب) بر قاچ وجهله ممکندر اولا اکثر
طوائف طقوز بیتدن زیاده اولدیغیچون علی العموم قطعه یوردیکه نسق واحد
اوزره اولسون دیو ثانیا قطعه دن عموم مجاز طریقیله قطعه دن وقصیده دن اعم
بر معنا مراد ایتمش اوله ثالثا معنای لغوی مراد ایتمش اوله ایشته قطعه نك بحثی
بودر کلدك که بو مقامده آخرنده کی همزه یاوحدت ایچون اوله بندهٔ همزه سی کبی
یاخود صفت ایله موصوف میاننده هاء رسمیه دن مبدل اولان همزه اوله بندهٔ دانا
همزه سی کبی کما سبق تفصیله فی الادوات البسیطة (شرعیه) شرع ایله یاء نسبیهٔ
مشدده دن مرکبدر زیرا یاء مثنات تحتیه آخره لاحق اولنجه عربیده مشددا
فارسیده مخففا نسبت معناسنی مفید اولور شرعیه آخرنده کی ها قطعه نك صفتی
اولدیغیچون تاء تأنیثدن مبدل اولان هادر علی ما سبق فی الادوات البسیطة (شرع

دین وملت معناسنه که علماء رحمهم الله تعالی وضع الهی سائق لاولی الالباب باختیارهم المحمود الی الخیر بالذات دیو تعریف ایتمشلردر بو تعریفه کوره حضرت موسانک وحضرت عیسانک وسائر پیغمبرلرک حق تعالی جانبندن کتوردکاری امور عظامه شرع وشریعت ودین وملت دینلور فاما که بواسم مرحومه میاننده بونلر منفردا یاخود مجتمعا ذکر اولنسه حضرت فخر انبیا علیه افضل التحایانک جانبندن بزلری ارشاد ایچون کتوردیکی امر عظیم لازم الاتباع وواجب الامتثال مراد اولنور نتکم حق تعالینک (ان الدین عند الله الاسلام) قولی دخی بونی مشعردر (در) بمعنی فی کالسبق فی الادرات المرکبة (حرف) حانک فتحیله حروف تهجینک وحروف مبانینک وحروف معانینک مفردی وطرفیکه جانب معناسنه واغزدن شرطه چالمق ودخی سوز سقطن طوتمق که فاعلنه حرف کیردیرلر وسوز معناسنه ده کلور بو سوز معناسنه کلدیکی حافظک شو بیتندن فهم اولنور (بیت) آسایش دوکیتی تفسیر این دو حرفست * بادوستان تلطف بادشمنان مدارا * شرفنامه ده وجمهودیده عیب ونقصان معناسنه عیب کیرمقامنده حرف کیر دیرلر نتکم شیخ سعدینک شو بیتندن فهم اولنور * بکو بنداز ین حرفکیران هزار * که سعدی نه اهلست وآموزکار * اصطلاح نحاتده کلمه اوچ قسمدر بری اسم وبری فعل وبری حرفدر صوفیه اصطلاحنده حق تعالینک عبد خاصنه مخاطبت ایلدیکی لغت وعبارته حرف اسمیله واعیاندن حقایق بسیطه یه حروف اسمیله همدخی کالشجر فی النواة غیب الغیوبده کامنه ومستوره اولان شئون ذاتیه یه حروف عالیات اسمیله تسمیه ایدرلر (قطعه) کنا حروفا عالیات لم نقل * متعقلات فی ذری اعلی القلل * انا انت فیه ونحن انت وانت هو * والکل فی هو هو فسل عمن وصل (نکته) شیخک فسل عمن وصل قولی بزلری بو طرزه اولان کلمات ایله طعن وتشنیعه هدف ایدوب قبل فهم المراد حضرتلرینه بیهوده حرف انداز اولمالردن بوعلماء رسومه تنبیه جوابدر زیرا او مقام قبل الوصله درلک اولنور معنی دکلدر چونکه بعد الوصله وراء عقلده برقوت پیدا اولور که انکله مسئلهٔ وحدت روشنا اولور نتکم کلیات قوای خمسهٔ باطنه ایله ادراک اولنمیوب انجق عقل ایله هویدا اولدیغی کبی انلامقه (بیت) لا تجوز نسبة الصوفی من اهل الرسوم * فهی مثل نسبة الانسان بالوحش العجم * نتکم کارلا قیاس الملوک علی الصعلوک بیوردیلر همدخی حرف علوم حرفدن هر برینه ده اطلاق اولنور چونکه علم حرف درت علمدر زیرا حروفاتدن بحث ایدنکر من حیث الاستخراج علی الخصوص اولنورسه علم جفر دینلور

اگر من حيث الاستخراج على العموم اولنورسه علم زائرجه دينلوريا گرمن حيث الخواص اولنورسه علم خافيه دينلوروا گرمن حيث توفيق الاعداد اولنورسه علم وفق دينلورانتهى بوندن صكره كلدك صدده بو مقامده حرفدن مراد حروف مبانى مفردى اولان حرفدر (الف) همزه نك فتحى ولامك كسرى وفا ايله كتف وزننده لغتده ومبرد عندنده همزه نك ماقبلى مفتوح حرف مدكه على الاشتراك اسميدر اصطلاحده الف خاصة ماقبلى مفتوح حرف مدك اسميدر چونكه حرف تهجى مبرد عندنده يكرمى سكزدركه الف ايله همزه يى حرف واحده قلمشدر واتفاق بصريينده يكرمى طقوزدر بريسى ماقبلى مفتوح حرف مدك اسمى الفدركه همزه نك غيريدر علما ميانده عرف مشهوره كوره دخى بويله دركه يكرمى طقوز حروفك برى الف برى همزه يا برى واو غيريلر دخى معروفدر ولكن بين الناس همزه يرينه الف الف يرينه لام الف ديو مشهوردر حتى بعض حذاق لام الفى حرف مستقل عدايتمك عامى لاوجه له ديو حكم وجزم ايتمشلردر بو حكمك باعثى لام الف لفظنك الفى معناى مذكوره لغة مناسب فاما كه لامك فائده سى نه اولديغى ظاهر دكل سكرديه لكه لام خطده الف كبى صاحب ساق اولديغيچون حروف بيننده انتساب وانفه ضم اولنمش اوله بو تفصيل معلوم اولديسه بو مقامده على كل حال الفدن مقصود ماقبلى مفتوح حرف مددر بويله اولنجه يا بودركه عرف مشهوره مبنى اوله بو صورتده همزه يه احتمال اولمديغندن بشقه اذا اجتمع العرف واللغة قدم العرف قاعده سنه اوفق اولوريا خود لغته مبنى اوله بو صورتده مانحن فيه اولان صددنده اولديغمز علم لغته انسب اولور (سؤال) الفدن مراد لغته مبنى اولنجه ولو برقطعه اولسون همزيه اولمق اقتضا ايدردى (جواب) همزه عربدن بشقه لغتده اولك غيرنده بولنمزدى بو تصريح ايتديلر همزه ايسه آخرده اولمق اقتضا ايدر ياخود عرف عوامده كه ناس ميانده مشهوره مبنى اوله بو صورتده استعاره طريقيله همزه نك اسمى اولان الفى ذكر ايدوب ولام الف ايراد ايتمك اولور (سؤال) حروف مدّه وتاء تأنيث وهاء بونلر حرف حرف روى اولماز ديو علم قافيه ده تصريح ايتديلر الف اوزره قافيه بنا نه كونه اولور (جواب) حروف مذكوره نك حروف روى اولمديغى عربى عروضلرنده وقافيه لرنده مبيندر اويله اولنجه اشعار عربيه كوره اوله اما اشعار فارسيه وتركيه ده دخى قاعدهٔ مذكوره يه مراعات اولنسه احسن درلكن فارسيه وتركيه شعراسى تسامح ايدوب حروف مذكوره يه قافيه بنا ايده بورلر خصوصا لغت نظم ايدن ارباب معارف مثلا نظم

آخرنده مزید زاده یوردر (مسمط) تکریدر ابل واله یسلمق اولدی ابتدا * آغزه دخی
فم دخی غاله اولدکه حمد وثنا * کوندریلمن کس رسول قارشلمقدر قبول * عبد واسیر
اولدی قول سیدومولی آغا (از) بمعنی من کما سبق فی الادوات المرکبة (ابتدا)
افتعال بابنک مصدریدر لکن آخرنده همزه نک حذفیله کما سبق فی شرح البیت
السابع والعشرین من الدیباجة (حاصل معنی) ابتدادن حرف الفده شرعه
منسوب برقطعه یاخود شرعه منسوب قطعه یعنی بو قطعه ده سرایا مذکور
ومترجم اولان شرع ایله مثبت وشرعده مستعمل اولندر خارجدن امر اجنبی
نسنه دکلدر نتکم قطعهٔ ثانیه میان عشاقده دلربا وغمکشا اولان نسنه لره متعلق
اولدیغی کبی فلله در الناظم من وجهین اولا سائر لغتنه ترجمه لرین نظم ایدن ارباب
نظام اکثری بر مصراعده یاخود بر بیتده نهایت ایکی بیتده نادرا اوچ بیتده
مراعات ایلدیکی جهت وحدتی ناظم نحریر هر برقطعه ده رعایت ایدوب بوندن
بشقه مراعات نظیر وصنعت طباق وجناس وایهام کبی صنعتلرده دخی رعایت
ایتمشدر ایشته بو ناظم نحریرک تفرد ایلدیکی صنایع بدیعیه دندر چونکه سائر
ارباب نظام غالب احوالده امام حریری کبی تناسب لفظی داعیه سنده اولوب
ادبامیاننده کغمد من ذهب علی سیف من خشب تمثیلنه ماصدق اولدیلر اما ناظم
نحریرک طرفینه رعایت برله غالب اعتناسی جانب معنایه در ثانیا شرعیات امور
سائره دن افضل واشرف اولوب وچوق نسنه نک اعتدادی وحسن شرعله
اولدیغیچون قطعه لر بیننده قطعهٔ شرعیه یی انتخاب وتقدیم ومعرفة الله هر کسک
اوزرینه لازم وواجب اولدیغیچون تبرکا وتیمنا اسماء الله تعالی ایله قطعه یی تصدیر
ایلیوب بیورر * تکری آدی شیذر وشیذ برو یزدان وخدا *
(شیذر) شین معجمهٔ ممدوده نک کسری وذال معجمه نک فتحی ورا ایله حضرت حق جل
وعلانک اسماء شریفه سندندر عنصری (مسمط) چو ارقنه برانکیزد * زمژکان
اشک وخون ریزد * چو منقل چشم اشک بیزد * شود کریان شوی دادار * توی آن
داور محکم * که از دادش بنی آدم * بیارامند در عالم * چو مؤمن برحق شیذر * اسم
مذکور مقامنده لسان عربیده اسم جلال که الله کلمه سیدر لسان جغتایده تاء
مثناة فوقیه نک کسریله تکری لفظیدر لکن رومده فتح تا ایله تکری دیرلر
چونکه رومده مستعمل اولان ترکی جغتایدن تراش وپرداخت اولنمشدر اصل
ترک جغتایدر همان بو اجلادن ناظم نحریر تکری ایله تفسیر ایلدی بوندن بشقه
جغتایده تکری یه تنسم [illegible] ایله اوغان دخی دیرلر شیذ برو شین معجمه نک فتحی ویاء

موحده نك سكونى وذال معجمهٔ ممدوده نك كسرى ورا ايله بمعنى شيذر مذكوردر
يا تحتيه نك حذفى ايله شبذرده دينلور وبو اولنجه ياء تحتيه ايله شيذر مقامنده
شيذ بردن مخفف شبذر اولقنسه صحيح اولور بلكه موحده مثناتدن اقدم اولديغى
حسبيله نظم طبع اوزره اولوردى لكن تكرار كبى اولورغا فهم (يزدان) ياء تحتيه نك
فتحى وزاء معجمه نك سكونيله اكثرى ارباب لغت قتنده شيذر كبى حق تعالينك
اسماء شريفه سندندر وبعضيلر يزدان خالق معناسنه ديديلر خالق معناسنه اولديغى
حكيم فردوسينك شو سوزندن فهم اولنور (بيت) سبك دادسوكند آن پالذين *
يزدان هفت آسمان وزمين * طائفهٔ مجوس قتلرنده يزدان خالق خيره مخصوص
اسمدر خالق شره اهرمن واهريمن ديرلر نتكم اهرمن فرق التنجى قطعه نك بيت
ثامننده كلور اويله اولنجه ناظم نحريرك يزدانى تكرى ايله تفسيرى اكثره بنادر
نتكم شاهدى مرحوم اكثره بنا اتديكى كبى (مصراع) تكرينك آدى در ايزد
ويزدان خدا (خدا) خاء معجمه نك ضميله جناب بارى تعالى يه دينلور چونكه يا مفرد
اعتبار اولنور ياخود مركب اعتبار اولنور اكر مفرد اعتبار اولنورسه صاحب
ومالك ديمك اولور بو صورتده عربلر آندن رب ايله تعبير ايدرلر بو تقديرجه رب كبى
بشقه لفظ ايله تركيب اولنورسه حق تعالينك غيرنده اطلاق اولنور مثلا
كدخدا اوده خدا وكشورخدا وسيم خدا ديرلر صاحب خانه وصاحب قريه وصاحب
اقليم وصاحب فضه معنالرينه واكر يالكز تركيبسز خدا دينلورسه الله تعالى دن
غيريه اطلاق اولنماز واكر مركب اعتبار اولنورسه خدا اصلنده وصف تركيبى
اوله رق خود آى ايدى عربيده الجائى بذاته معناسنه تركيبده كندى كلجى ديمكدر
تخفيف ايچون خودك واوى حذف اولنوب خاء معجمه يه ضمهٔ مشبعه ايله حركه
ويروب خدا ديديلر بو تقديرجه خدا واجب الوجود تعالى معناسنه كه وارلغى
كندودن ديمك اولور حقيقتده حق جل وعلانك غيرينه اطلاق اولنماز بويله اولنجه
ناظم نحريرك خدايى تكرى ايله تفسيرى ايكى تقدير اوزره حق تعالى يه مخصوص
اولديغيچوندر (فائده) جميع صورده خدا اصلنده آخرنده بعد الالف ياء تحتيه ايله
خداى ايدى ياى پاى كبى ياسى اسقاط اولندى على ما سبق فى فوائد المقدمة (سؤال)
ذال معجمه اصليه اوله رق فارسيده بولنماز دبو حكم ايلديلر شيذر وشبذرينه كونه
اولملو (جواب) حكم على الاطلاق دكلدر بلسكه اولده بولنماز ديمكدر حتى اقنوم عجم
صاحبى ذرحش وذلالدن غيرى اولده بولنماز ديدى وشرفنامه ده ذال معجمه لى انجق
درت لغت يازمش وشعورى مرحوم فرهنكنده چوق تتبع ايندكدنصكره بابـذال

معجمه ده اشجق طقوز لغت یعنی کلمه یازمش شعوری ایسه ارباب تتبعك سلطانیدر

یاردیجی آفریننده بزرکی کبریا

(آفریننده) همزهٔ ممدوده نك وفانك فتحه لری وراء مهمله نك کسری ایله اسم فاعلدر شاهدی (بیت) بل آفریننده یاردیجی * رزق ویریجیدر روزی دهنده * مصدری خلق معناسنه اولان آفریدن لفظیدر زیرا مستقبلانی خلاف قیاس اوزره نونك دال اوزره تقدیمیله آفریند وافریننده کلور (بزرکی) آخرنده یاء تحتیه مصدریه ایله بمعنی کبریا یعنی اولولق زیرا بزرك اولودیو بوقطعه نك بیت ثالثنده کلور (کبریا) عربیدر بومقامده تفسیردر علی ما وعدہ فی آخر الدیباجة تنبه

وصفیدر پرورد کاروکردکار آمرزکار

بو اوج کلمه دن هر بری حق تعالینك وصف مشهوریدر بلکه اسم معروفیدر هر برلری من کیدرچونکه (پروردکار) مبالغه ایله بسلیجی که عربیده رب ومربی معناسنه در زیرا (پرورد) باء فارسیه نك وواراك فتحه لری وایکی رانك سکونلری ودال ایله تربیه معناسنه پروردن لفظندن ماضی صیغه سی اوزره اسم مصدردر علی ما سبق فی قواعد المقدمة (کار) کاف فارسیه ایله مبالغهٔ اسم فاعل اداتیدر علی ما سبق فی الادوات المرکبة (آمرزکار) مبالغه ایله یارلغایجی که عربیده عفو وغفار معناسنه شیخ عطار (بیت) پادشاها جرم مارادرکذار * ما کنهکاریم وتو آمرزکار * زیرا (آمرز) همزهٔ ممدوده نك فتحی ومیمك کسری ورانك سکونی وزاء معجمه ایله مغفرت معناسنه اولان آمرزیدن لفظندن امر صیغه سی اوزره اسم مصدردر (کار) ادات مبالغه کما سبق آنفا (کردکار) مبالغه ایله ایشلیجی که عربیده فعال معناسنه حکیم سنائی (بیت) چون تودرعلم خودزبون باشی * عارف کردکارچون باشی) چونکه (کرد) کافك کسری ورانك سکونی ودال ایله بمعنی کاروعمل وفعل که قطعهٔ عاشره نك بیت خامسنده کلان کردار لفظندن مخففدر کار ادات مبالغه در لکن آخرنده زای معجمه ایله کردازدخی حق تعالی یه اطلاق اولنور دیو اولنجه مرکب اولمازیو تفصیل معلوم اولدیسه حق تعالی حضرتلری رب العالمین وغفار العاصین وفعال لما یرید اولدیغی حسبیله بواوجدن هر بری ذات شاهی صفاتنه وصف خاص بلکه اسم خاص اولمشدر (سؤال) بلکه اسم قلمشدر دیو انسرلیدن فهم اولنورکه ناظم نحریر بونلره دخی اسبق کبی اسم اطلاق ایتسه اولی واحسن ایمش (جواب) چونکه جناب فیاض مطلق اوزره اطلاق صحیح اولان نام قسمدر اول اسماء مخصه ثانی اسماء وصفیه ثالث صفات محضه زیرا اول کلماتده

ترکیب یاخود اشتقاق اعتبار اولنمزسه قسم اول اولور مثلا عربیده الله وایل
فارسیده شیذر وشبذ بر ترکیده تکری کبی والا اکر ترکیب اشتقاق اعتبار
اولنورسه بو صورتده دخی نقل ایله یاخود غلبه ایله یاخود تسمیهٔ خاصه ایله حق
تعالی یه اسم قلنورسه قسم ثانی اولور مثلا عربیده خالق وخلاق فارسیده آفریننده
وآفریدکار کبی اکر قلنمازسه قسم ثالث اولور مثلا عربیده واجب الوجود
وصانع العالم فارسیده خودآینده وجهان کننده کبی بویله اولنجه بو مصراعده
مذکور اولان پروردکار * وکردکار * وامرزکار * کلمه لری قسم ثانیدندر فاما که
ناظم نحریر لفظ وصف دیو تفسیرا تمی وصفیت اصلیه یی اشعار ایچوندر (سؤال)
اسماء الله توقیفیه در حق تعالی یه خدا * ویزدان * وپروردکار * وسائرلری نه کونه
اطلاق اولنور (جواب) مواقفک متن وشرحنده واقع ومذکوردرکه سوز لغاتده
موضوعه اولان اسماء اعلامده دکلدر بلکه نزاع صفات وافعالدن مأخوذه
اسماده در وامام غزالی حضرتلرینک عندنده علی طریق التوصیف اولورسه
جائزدر علی طریق التسمیه اولورسه جائز دکلدر همان بو اجلدن ناظم نحریر اسماء
اعلامده نزاع اولمدیغیچون قسم اولدن اولنلری تکری آدی دیو تفسیر ایلدی
صفات وافعالدن مأخوذ اولنلرک محقق غزالی عندنده علی طریق التوصیف
اطلاقی جائز اولدیغنه بناء قسم ثانیدن اولنلری وصفدر دیو تفسیر ایلدی نه قدرکه
قسم ثانی وصفیتدن اسمیته نقل اولندیغی حسبیله اسماء اعلام قبیلندن
اولدیسه ده بو باب مزالق اقدام اولمغله ینه حزم واحتیاط ایدوب وصفدر
دیو تعبیر ایلدی فلله دره (تنبیه) بوندن بشقه حق جل وعلانک عربیده اسماء
وصفاتی اولدیغی کبی فارسیده دخی وارددر انشاء الله تعالی بو قطعه نک بیت رابعی
شرحنده دسترس اولدیغمزی ذکر ایده لم

هم دخی پاینده باقیدر همیشه دائما

(پاینده) باء فارسیهٔ ممدوده نک فتحی ویاء تحتیه ایله بمعنی باقی ومستقر وثابت
اسم فاعلدر مصدری بقا وثبوت واستقرار وتوقف وابقا ایله محکم پاصمق معناسنه
اولان پاییدن لفظیدر بویله اولنجه پاینده نه قدرکه باقی معناسنه ایسه ده حق
تعالی یه اطلاق جائز دکلدر زیرا پاصمق معناسنی متضمن اولدیغی حسبیله مشعر
نقصاندر نتکم فقیه وعارف وطبیب وعاقل مشعر نقصان اولدیغی حسبیله اطلاق
اولنمدیغی کبی (همیشه) هانک فتحی ومیم ممدوده نک کسری وشین معجمه نک فتحی
وهاء رسمیه ایله بمعنی دائما شاعر (بیت) همیشه باد عداوت میان کبر ویهود *

زهر طرف نه شود کشته سود اسلامست ٭

٭ کور بجی بینا و دانا بیلیجی اولو بزرك ٭

(بینا) باء موحده ممدوده نك کسری و نون ممدوده نك فتحیله امر حاضر آخرینه فقط الف الحاقیله اسم فاعل یاخود صفت مشبهه در علی ما سبق فی قواعد المقدمة مصدری فرق بشنجی قطعه نك بیت تاسعنده کلن دیدن افظیدر زیرا مستقبلاتی خلاف قیاس اوزره بیند و بینند کاور صائب (بیت) یارب از عرفان مرا پیمانه سرشار ده ٭ چشم بینا جان آگاه و دل بیدار ده (دانا) دال و نون ممدود بینك فتحلریله هر رنسنه ده بینا کبی لکن دانا بمعنی علیم و علام بینا بمعنی بصیردر همدخی بونك مصدری دانستن افظیدر که مستقبلاتی داند و داننده کاور شاهدی (بیت) بنام خالق وحی و توانا ٭ قدیم و قادر و بینا و دانا (بزرك) باء موحده نك و زاء معجمه نك ضمّلری و کاف ایله بمعنی عظیم و کبیر نتکم حق تعالی یه ذاتنده و صفاتنده اولو اولدیغیچون بزرکوار دیرلر شیخ سعدی (بیت) خدا راست مسلم بزرکواری و لطف ٭ که جرم بیند و نان برقرار میدارد ٭ کاهی بزرك جسیم یعنی ایری معناسنه خرد مقابله سنده استعمال اولنور بعضیلر بزرکی کاف فارسیه ایله ضبط ایلدیلر لکن شعوری مرحوم کاف عربیله ذکر ایلمدی چغتای اسانده اولو مقامنده اولوغ و ارلوق و اواغ دیرلر حتی سکز یوزاللی اوج حدودنده شربت شهادتی نوش ایدن آل کور کاندن صاحب رصد و صاحب زیج سمرقند پادشاهنه اوغ بیك دیمك اولو بیك دیمك اولور

٭ مرحمتلو مهربان پاداش خیر بله جزا ٭

(مهربان) بمعنی رحیم و شفوق میر نظمی (بیت) شیخ عاشق را نباشد مهربان ٭ چند بند هند دره معشوق جان ٭ چونکه مهر مرحمت و شفقت معناسنه دیو قطعهٔ خمسه نك بیت اولی شرحنده کاور (بان) ادات صفت مشبهه در کما سبق فی الادوات المرکبة (سؤال) رحیم و شفوق ایله تفسیر ناظم تحریر برلنمرحمتلو دیو تعبیرنه منافی کلمی زیرا رحیم و شفوق اسم فاعل یاخود صفت مشبهه صیغه لریدرلو ایسه ادات نسبتدر (جواب) لو ترکیده ادات نسبت اولدیغی کبی ادات صفت مشبهه ده اولور و احفظ (پاداش) باء فارسیه و دال ممدوده نك فتحلری و شین معجمه ایله ایکی معنایه در اول انتقام مفرددر جزاء حسن و عوض خیر معناسنه مقابلی باء موحدهٔ ممدوده ایله بادافراه که جزا بد معناسنه حکیم انوری (بیت) ای ترو زنده سنت پاداش ٭ وی ستوم مرده رسم بادافراه ٭ ثانی کمال پاشازاده بیورر که مرکبدر اصلی پای تاش ایدی

یاء تحتیه حذف اولنوب تاء فوقیه داله ابدال اولندی ایاق داش معناسنه در لکن
بو معنا مرحوملك دقایق الحقایق نام کتابندن غیری نسخه لرده روایت اولنمامشدر
کذا فصله الشعوری وتبعه الناظم الحریر فاما کتشاهدی مرحوملك * یاداش
کشی کیننی اوده ملك دخی کینمر * دیو تعبیری بونك خلافنی مشعر درفافهم

* رزق روزی انی ایرشدریجی روزی رسان *

(روزی) راء مهموده نك ضمی وزاء معجمه ممدوده نك کسری یله درت معنایه در اول
بمعنی رزق شیخ سعدی (بیت) مرغك از بیضه برون آید وروزی طلبد * آدمی
زاده ندارد خبر از عقل وتمیز * ثانی بمعنی مقدار شیخ نظامی (بیت) بروزی
توان باده زین طاس خورد * که اسکندرش جست والیاس خورد * رزقده
دخی تقدیر وار ثالث بمعنی نصیب وحصه رابع یوم واحد چونکه روز کون
دیو قطعهٔ ثانیه نك بیت سابعنده کلور آخرنده کی یاء وحدت ایچوندر لکن اوچ
اولکی معنالرنده اصلنده نسبت ایچون اولسه انسب اولور (روزی رسان) وصف
ترکیبیدر رزیر ارسان قرق بشنجی قطعه نك بیت خامسنده کلن رسانیدن لفظندن
امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر بو قطعه ده مذکور اولان بش کلمه که آفریننده
وبینا ودانا ومهربان وروزی رسان حق تعالی یه اطلاقی یا علی طریق التوصیف
یاخود علی طریق الترجمه در (فائده) معلوم اولسونکه عربیده حق جل وعلانك
اسماء حسناسی وصفات والاسی اولدیغی کبی فارسیده دخی اسماء شریفه سی
ونعوت منیفه سی واردر که اکثری دسترس اولدیغمزی الئی بیتلو بر قطعه ده ذکر
وایراد ایلدك تا که ناظم نحریرك کلامنه تتمه اوله

تکری شبذ رشیذ روشبذ بروبار یزدان خدا
داور ودادر ادودارد وآذر ودار ادما
شیر زود اداروبیر وبارو یاری دازرو
لرولولر کرو کر کر کرود ازارما
آد ده وایزد دژارو کر کز وبار خدا
کرد کار داد آفرید پرورد کار وور هنما
آفرید کار آفریننده خداوند وخدیو
دادکر بخشنده بخشاینده بخشایشکرا
مهربان آمرزکار دانا توانا روزی ده
کامکار روزی رسان بینا کرمفرمای خودآ

کردکار وپادشاه وپادشه کیتی آفرین

شنوا بزرکوار وداورار وپادشا

بیت اول شبذر وشیذ روشبذ پرویزان وخداوندلک بیانی بوقطعه نك بیت اولی شرحنده کچدی * بار * باء موحدهٔ ممدوده نك فتحی ورا ایله یکرمی یدی معنایه کلور اول نام شریف خدادر کمال اسمعیل (بیت) بزبان همه دروغ ودغل * دهدت دلکه نام بار بری * باقی معنالری یکرمی برنجی قطعه نك بیت اولی شرحنده کلور * داور * دال ممدوده نك وواولك فتحلری ورا ایله بش معنایه کلور اول نام حق جل وعلادر حکیم خاقانی (بیت) زهد شما وفسق ما چون همه حکم داورست * داور ان خدای باد اینهمه چیست داوری * باقی معنالری یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت اولی شرحنده کلور * دادراد * دال وراء ممدودتینك فتحلری ودالینك سکونیله کذلك نام حضرت سبحانه در * دارد * دال ممدوده نك فتحی ورانك سکونی ودال ایله مثله اسم شریف یزدانه در * آذر * همزهٔ ممدوده نك وذال معجمه نك فتحلری ورا ایله ایضا نام شریف خدادر همدخی صاعقه وبرق معناسنه ده مرویدر فرهنك جهانکیریده آذردرت معنایه سنقولدر اول اسم فرشته که نیر اعظمه موکلدر ثانی آتش مجوسه دیلرروایت اولنورکه اعظم اتدیکی معظم آتشکده لری واردر اسملری بونلردر اول آذرمهر ثانی آذرنوش ثالث آذربهرام رابع آذربین خامس آذرخرداد سادس آذربرزین سابع آذرزردهشت بوآتشکده لرك هر بریني برکوکبه نسبت ایدوب اول کوکبه متعلق اولان بخوری انده یاقرلر معنای ثالث سنهٔ شمسیه نك طقوزنجی آینك اسمیدرکه اول آیده نیر اعظم برج قوسده اولور معنای رابع هر ماه شمسینك طقوزنجی کونی اسمیدر اهل فرسك قاعدهٔ مقرره لریدرکه هر آینك اسمی اول کونك اسمنه مطابق اوله انی عید جشن ایدرلر * داراد * دال وراء ممدودتینك فتحلری ودال ایله کذلك نام حق تعالی در بواوج اسمکه بری دادراد بری داراد بری دارد کلمه لریدر انلری میر نظمی جمع ایتمشدر (بیت) دارد وداراد ودادراد همین * هرسه را نام خدادانی یقین * تنبیه بو بیتك آخرنده کی ما الفظی بر معناسنه تتمیم وزن وقافیه ایچون کلدی معناده مضاف الیه که برزم دارادمز که اللهمزدیمك اولور بیت ثانی * شیرز * شین معجمه ممدوده نك کسری ورانك فتحی وزای معجمه ایله بودخی حق تعالی نك نام شریفیدر کذا فی نعمة الله والصحاح العجمیة * دادار * دالین ممدودتینك فتحلری ورا ایله بودخی حق جل وعلانك اسم شریفیدر شاه ناصر خسرو (بیت) ملا حلم ابجد خلق نداشت جز * ... ودادار داد کسترانه ...

چونکه فی الاصل وصف ترکیبیدر زیرا دادعدل دیمکدر ایکنجی دردنجی قطعه نک بیت
ثالثنده کاور آ همزه نک مدیله آریدن اقتطنسدن امر حاضر یا خود اسم فاعل
مخففدر همان بو اجلدن هر عادل پادشاهه دادار دیرلر (بیروبار) بای موحده
ممدوده نک کسری وراء ممدوده نک ضمی وبای موحده ممدوده نک فتحی ورا ایله
بودخی نام حضرت باری جل شانه کذا فی فرهنک شعوری (باری) بای موحده
ممدوده نک فتحی وراء ممدوده نک کسریله التی معنایه در اول بودخی نام سبحانه در
کذا فی فرهنک شعوری ایضا ثانی تمنی وترجی مقامنده باری همچنین باشد
دیرلر ثالث بمعنی بارو یعنی برج حصار رابع بمعنی اولی بودن خامس بر دفعه
معناسنه سادس هندده بر قصبه اسمیدر حاصل کلام آخرنده کی حرف یاء
مصدریه ووصفیه ووحدت معنالریله ذکری انشاء الله تعالی یکرمی برنجی قطعه نک
بیت اولنده کلان بارك معنالرندن منفهم اولور (دادرو) دال ممدوده نک وزای
معجمه نک فتحلری وراء ممدوده نک ضمیله بودخی زبان پهلویده جناب بارینك اسمیدر
کذا فی فرهنك شعوری (لرلر) لامینك فتحلری وراینك سکونیله بودخی
جناب حق تعالی نك نام شریفیدر عنصری (بیت) بفر زانکی سایهٔ افسرش *
بپورش همیخواست از لرلرش (لولر) لامك ضمی وواو مجهول ولام ثانیه نك
فتحی ورا ایله بودخی نام مبارك حق تعالی در میر نظمی (بیت) اکر لولر کند باری
نباید * مرادانت بپای خویش شاید (کروکر) کافینك فتحلری ورای اولای
ممدوده نك ضمی وراء ثانیه ایله بودخی اسم سامی جناب حضرتدر عنصری
(بیت) بدان ماند که یزدان کروکر * جهان بر تو بر آورد دست دیکر (کرکر) کافینك
فتحلری ورائینك سکونلریله بودخی نام فخیم حق تعالی در دقیقی (بیت)
چو بیچاره کشتند فریاد جستند * پریشان بخشید یزدان کرکر * بو ایکی لفظك
کاف اولی لری عربیه کاف ثانیه لری فارسیه در (دادار) دال ممدوده نك وزای
معجمهٔ ممدوده نك فتحلری ورا ایله بودخی نام جناب حق تعالی کذا فی الصحاح
العجمیه همدخی یاپوجی معناسنه ده کاور بنا کبی بیت ثالث (آدر) همزهٔ
ممدوده نك فتحی ودال مهمله نك ضمی ورا ایله بیت اولده کچن آذر معناسنه نکم
تفصیلی کچدی (ایزد) حق تعالی دیو فرق ایکنجی قطعه نك بیت آخرنده کاور
(دژار) دالك وزاء فارسیهٔ ممدوده نك فتحلری ورا ایله فرهنك شعوریده یاپوجی
وبنا ومعمار معناسنه دیو مسطوردر ابو المعانی (بیت) عشق تو کو بادزاری
بوده جای آب وخاك * خانهٔ دل زاشك وسودا خوش عمارت ساخته * بویله

اولنجه حق تعالی یه اطلاق علی طریق التوصیف اولور واطلاق نقصان دخی
اشعار ایتمز نتکم حق تعالی (والسماء بنیناها) بیورمشدر * کر کر * کافین فارسیلرینک
فتحلری ورالرینک سکونیله اوچ معنایه در اول بودخی علم شریف حضرت حقدر
مسعود سعد سلمان (بیت) ای رنج بکام دل رسیده * ازیاری بخت وعون کر کر *
ثانی بمعنی تخت شاهان ثالث آذربایجان ولایتنده برقصبه اسمیدر (وکروکر)
کافین فارسیلرینک فتحلری وراء اولی ممدوده نک ضمی وراء ثانیه ایله بودخی نام همیون
حق تعالیدر فی الاصل مرادبخش معناسنه ایدی حکیم اسدی (بیت) کراین کام
بدهد کروکر ترا * مرانام شاهی ودیکر ترا * بوایکی کلمه نک کافلرینک کلیسی
فارسیه درفلاتغفل (بارخدا) سکون راایله الله دیو قرق یدنجی قطعه نک بیت
اخیرنده کلور چونکه باربمعنی خدا کماسبق آنفا خدا بمعنی صاحب ومالک
کماسبق ایضا بارخدانک اصلی خدای بارایدی علم اولیجق مضاف الیه مضاف
اوزره تقدیم اولنوب تمام اناسه صاحب دیمک اولدی اکرراءنک سکونیله اولورسه
معنی ذکر اولنان در اما کسر یله اولورسه لفظ عربی اولور اصلی باریدر رایلیجی دیمکدر
ودخی شعرانک ممدوحنه بارخدا دیرلر خداوند معناسنه (کردکار) بوقطعه ٔ اولینک
بیت ثانیسنده کلدی (دادآفرید) دال ثانیه نک سکونی ایله بودخی نام مبارک
حق تعالیدر وموسقیدن بر پرده معناسنه ده کلور کذا فی فرهنک شعوری
معنای ترکیبیسی عدل یراتدی دیمکدر زیرا داد عدل دیو یکرمی دردنجی قطعه نک
بیت ثالثنده کلور آفرید ماضیدر نتکم اسم فاعلی بوقطعه ٔ اولینک بیت اولنده
کلدی (پرورد کار) بیت ثانیده کلدی (رهنما) اوتوزسکزنجی قطعه نک بیت ثامننده
قولاوزدیو کلور فی الاصل یول کوستریجی معناسنه در بویله اولنجه حق تعالی یه
اطلاق علی طریق التوصیفدریاخود علی طریق الترجمه در بیت رابع (آفریدکار)
بودخی نام همیون حق تعالیدر کذا فی فرهنک شعوری چونکه آفرید کار بمعنی
خلاق زیرا آفرید ماضی صیغه سی اوزره اسم مصدر کارادات مبالغه در آفریننده
بیت ثانیده کلدی (خداوند) صاحب ورب دیو قرق طقوزنجی قطعه نک بیت
ثانیسنده کلور (خدیو) پادشاه دیو اللی التنجی قطعه نک بیت ثالثنده کلور بوایکی
اسم حق تعالی یه ده وحق تعالی نک غیرینه ده اطلاق اولنور خدا کبی دکلدر *
د ذکر دال ثانیه نک سکونیله عدل ایدیجی دیو یکرمی دردنجی قطعه نک بیت ثالثنده
کلور فرهنک شعوریده منذکوردر که حق تعالی یه عدل وداد کر اطلاق حقیقیدر
پادشاه عادله وامیر عادله مجازدر (بخشنده) باغشلایجی دیو یکرمی اوچنجی قطعه نک

بيت ثامننده كلور (بخشاينده) مثلا مصدرى بخشودن لفظيدر زيرا مستقبلاتى بخشايد و بخشاينده كلور (بخشايشكر) مثلا زيرا بخشايش امر حاضر آخرينه ماقبلى مكسور شين معجمه الحاقيله اسم مصدردر على ماسبق فى قواعد المقدمة كر ادات اسم فاعلدر كما سبق فى الادوات المركبة بو اوچ كلمه دن هر برى وهاب ورحيم معناسنه حق تعالى يه اطلاقى على طريق التوصيف ياخود على طريق التسميه در بيت خامس (مهربان) (وآمرزكار) (ودانا) اوچى بردن بو قطعه نك بيت ثالثنده وثانيسنده كلدى (توانا) كوچلو وقوتلودر بو التنجى قطعه نك بيت رابعنده كلور بو درت كلمه نك دخى اطلاقى يا على طريق التوصيف ياخود على طريق الترجمه در (روزى ده) حقيقتده جناب رزاق عالمدر فى الاصل رزق ويريجى معناسنه وصف تركيبيدر زيرا روزى رزق ديو بو قطعه نك بيت رابعنده كلدى ده امر ياخود اسم فاعل مخففدر مصدرى دهيدن لفظيدر مضارعى فرق درديجى قطعه نك عنواننده كلور (كامكار) اولو پادشاه وصاحب دولت معناسنه زيرا كام مراد ديو فرق درديجى قطعه نك بيت خامسنده كلور كار ادات مبالغه كما سبق فى الادوات المركبة بهر حال حق تعالى يه اطلاقى على طريق التوصيفدر (روزى رسان) درديجى بيتده كلدى (بينا) اوچنجى بيتده كلدى كر مفرماى ديباجه نك بيت اولنده كلدى بو دخى على طريق التوصيفدر (خودآ) بمعنى واجب الوجود فى الاصل وصف تركيبيدر بيانى خدا شرحنده كلدى بيت سادس (كردكاز) آخرنده زاى معجمه ايله بيت ثانيده كى كرد كار معناسنه بو مقامده ذكرى زاء معجمه ايله اولديغى حسبيله درفلا تغفل (پادشاه) بيانى قطعهٔ رابعه نك بيت رابعى شرحنده كلور (پادشه) اندن مخففدر (كيتى آفرين) جهان ياراديجى معناسنه وصف تركيبيدر چونكه كيتى جهان ديو يكرمى ايكنجى قطعه نك بيت ثالثنده كلور آفرين آفريدن لفظندن امر ياخود اسم فاعل مخففدر (شنوا) بو قطعه نك بيت سادسنده كلن شنو آخرينه الف الحاقيله اسم فاعل ياخود صفة مشبهه در بمعنى سميع (بزركوار) بيانى بزرك شرحنده بو قطعه نك بيت ثالثنده كلدى (داورزار) دال وزاى معجمه ممدود تينك فتحه لرى وواو ورانك سكونيله فى الاصل يا يوجى كه بنا معناسنه چونكه داو ياپقدن ديوار معناسنه زار ادات اسم مكاندر كما سبق فى الادوات لكن بو مقامده مجازا ادات اسم فاعلدر (پادشا) مخفف پادشاه مذكوردر (وجهانبان) دخى دنيلور محافظ جهان معناسنه زيرا بان ادات محافظه در كما سبق فى الادوات المركبة بو بش كلمه نك دخى اطلاقى على طريق التوصيف ياخود على طريق الترجمه در (تمهيد)

بونت مصنفین اوائل کتبده اولا بسمله ثانیا حمدله ثالثا تصلیه اولدیغی کبی ناظم
تحریر دخی اولا اسماء الله وصفات الله ترجمه سنی بیان ثانیا حمد وثنا وشکر ترجمه سنی
بیان ثالثا اسامی رسالتی واسامی حضرت فخر کائنات علیه افضل التحیات واکمل
التسلیمات ترجمه سنی عیان ایدوب بیورر

* شکر و حمد اولدی سپاس وراستا مدح وثنا *

(سپاس) سینک کسری وباء فارسیه ممدوده نک فتحی وسین ایله ایکی معنایه در اول
بمعنی حمد وشکر ناظم تحریر بو تفسیردن مطلقا فهم اولنور لکن شعوری مرحوم
بیورر که سپاس بمعنی شکر نعمت کرک شکر نعمت خالق تعالی یه اولسون شمس فخری
(بیت) خدای داد ترا نیر ملک وتخت کیان * تو نیز لطف خدا دان وراندار سپاس *
وکرک سائر ولی النعملرک شکر نعمتی اولسون کمال خجندی (بیت) هرکه خرسند
نباشد بجفاهای حبیب * ناسپاسیست که شکر نعم او نکند * ثانی بمعنی منت وقبول
فرهنک هند وشاهده بمعنی لطف دیومر ویدر آخرنده هاء رسمیه ایله سپاسه دخی
سپاس معناسنه (راستا) راء ممدوده نک فتحی وسینک کسری وتاء فوقیه ممدوده نک
فتحیله بمعنی مدح وثنا وستایش ابو المعانی (بیت) چو حسن خلق ترا دیده اند
خلق جهان * کنند وصف ترا راستاش وردزبان * وسکون سین ایله بمعنی
راست (تمهید) وقتا که حمد وثنادن فارغ اولدیسه حضرت فخر عالمه متعلق لغتلری
بیان ایدوب بیورر

* طوغرو سوزلو راستکو وخشور و پیغمبر رسول *

(راستکو) تاء فوقیه نک سکونیله وصف ترکیبیدر زیرا راست راء ممدوده نک فتحی
وسینک سکونیله صواب یعنی طوغرو معناسنه شیخ سعدی (بیت) راستی موجب
رضای خداست * کس ندیدم که کم شد از ره راست (کو) کفتن باخود کوییدن
لغتندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر یکم مضارع متکلم وحده سی قطعهٔ
سابعه نک بیت ثالثنده کلور (وخشور) واوک فتحی وخاء معجمه نک سکونی وشین
معجمهٔ ممدوده نک ضمی وراء ایله رسول ونبی معناسنه فرس قدیمدر شمس فخری
(بیت) جمال دین ودین نسبت تو بارزیت * بود بنزد شهان همچو امت وخشور *
واوک سقوطی وخانک فتحیله خشور دخی بو معنایه درمیر نظمی (بیت) آن سلک
قدسیان ولی ملک * نشده هیچ خشور راست (پیغمبر) وصف ترکیبیدر فی الاصل
خبر ایلدیجی معناسنه ایدی صکره رسول ونبی معناسنده غالب اولدی چونکه
نظم قطعهٔ خامسه نک بیت خامسنده کلان پیغامدن مخففدر بو بله اولنجه بونده

بقامبرده جائزدر بلکه بامبروبیبردخی جائزاولور (بر) اونوزالتنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کلن بردن لفظندن امرحاضر یاخود اسم فاعل مخففدر زیرا مستقبلاتی بریدن مستقبلاتندن فرق ایچون باء موحده نك فتحیله بردوبرنده کلور

هم محمد درستوده برکزیده مصطفی

(درستوده) بمعنی محمد ومحمود واحمد تنکم ستوده مدح اولنمش دیواللی التنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کلور لکن تکرار عد اولنماز زیرا مفسرلرده فرق وارکه بونده تحسین ایچون در لفظیله دراندهدرسز درهله تفسیرده ظاهردر (فائده) سلطان انبیا علیه افضل التحایا حضرتنه محمد دیو تسمیه منبع اخلاق حمیده اولدیغیچوندر نتکم (انك لعلی خلق عظیم) عنوانیله صحیفهٔ شاننه طغرا کشیده بیورلمشدر (بر) ادات تحسین کما سبق فی الادوات المرکبة (کزیده) اسم مفعولدر بمعنی مصطفی ومختار مصدری کاف فارسیه نك ضمی وزای معجمهٔ ممدوده نك کسریله کزیدن لفظیدر بوبیتده رسول ومحمد ومصطفی تفسیرلردر علی ماوعده فی الدیباجة (نکته) درترکیده است کبی ادات ربط اولمغله هم محمد درستوده قولنده ایهام خطی واردر

یازنویس اوقوبخوان قرأن نوی چالش بکوش

(نویس) نونك ضمی وواو ممدوده نك کسری وسین مهمله ایله کتابت معناسنه اولان نویستن لفظندن امرحاضردر زیرا مستقبلاتی نویسدونویسنده کلور فاماکه قطعهٔ عاشره نك بیت رابعنده کلن نوشت نونك کسری وشین معجمه ایله در (بخوان) خاء معجمه نك بین الفتح والضم اماله سی وواو علامت والف ایله قطعهٔ ثامنه نك بیت ثامننده کلن خواندن لفظندن امرحاضردر اوقو معناسنه یعنی قراءت ایله یاخود دعوت ایله دیمکدر زیرا فارسیده خواندن ترکیده اوقمق ایکی معنایه دربری قراءت بری دعوت معنالرینه بوتقدیرجه بوایکی معنادن هربرینی اراده صحیح وممکندر بهمه حال مستقبلاتی خواند وخواننده کلور اولنده کی باء موحده تحسین لفظ ایچون صله در کما سبق فی الادوات البسیطة (نوی) نونك ضمی وواو ممدوده نك کسریله کتب الهیهٔ اربعه نك افضلی واعظمی اولان قرأن عظیم وفرقان مبیندر ادیب صاحب (بیت) بسوره سورهٔ نو ربه وسطرسطرزبور با آیت آیت انجیل وحرف حرف نوی (بکوش) کاف ممدوده نك ضمی وشین معجمه ایله کوشیدن لفظندن امرحاضردر اولنده کی باء موحده زائددر کما سبق فی الادوات البسیطة

* دكله بشنوا كله درياب اولدى شد لايق سزا *

(بشنو) شين معجمه نك سكونى وحركات ثلاثه نك جوازيله امر در مولانا (بيت)
بشنو ازنى چون حكايت مى كند * ازجدايها شكايت مى كند * مصدرى
اوليديغى قطعه نك بيت سادسنده كان شنودن لفظى ياخود قرق بشنجى قطعه نك
بيت عاشرنده كلن شنيدن لفظى ياخود شنويدن لفظيدر زيرا اوچينكده
مستقبلاتى شين معجمه نك حركات ثلثه سيله شنود وشنوند كاور بشنوا ولنده كى
باء موحده زائده در وشين معجمه يى بو مقامده اسكان واجبدر على ماسبق
فى الادوات البسيطة (درياب) دريافتن لفظندن امر درفهم ايله معناسنه خواجه
حافظ (مصراع) بيا وحاصل عمر عزيز را درياب * بوندن بشقه تدارك ايله وايرش
ومعاونت ايله معنالرنه ده كاور مصدرى دريافتن لفظيدر مستقبلاتى فاءنك باء
موحده يه ابداليله دريابند ودريابند كاور وماضى متكلم وحده سى يكرمى بشنجى
قطعه نك بيت خامسنده كاور بو مقامده در لفظى كلمه دن جزدر تحسين لفظ ايچون
دكلدر على ماسبق فى الادوات المركبة (شد) قرق بشنجى قطعه نك بيت سادسنده
كان شدن لفظندن ماضيدر حافظ (بيت) ازحال دل وديده مپرسيد كه چون شد *
خون دلش ازرهكذر ديده برون شد * ايكنجى شد بمعنى ذهب يعنى كتدى
معناسنه درزيرا شد درت معنايه كاور ايكيسى مذكوردر ثالث زائل اولدى
معناسنه رابع فوت اولدى معناسنه در بو بيله اولنجه ترجمه معناى رابعه ده محتملدر
لكن بعيددر فافهم (سزا) سينك وزاى معجمه ممدوده نك فتحلريله بمعنى لايق وحرى
وحقيق شاه ناصر خسرو (بيت) گر تو گويى چون نهان كردايزد از ما راز خويش *
من چه گويم گويم از حكم خدا آيد سزا * بوندن بشقه سزا موافق معناسنه
ومكافات نيك معناسنه دخى كاور (تنبيه) صد هزار آفرين وبى نهايه شاباش
وتحسين كه ابتداء قطعه دن بو مقامه كلنجه يه دكين هم واجبه ذمتى اولان ترجمه يى
ادا ايتدى وهم ايهام طريقى اوزره اولا اسماء خدايى ذكر يله كانه عالم مظهر اسماء
حسنى اولديغنه اشارت بيوردى ثانيا كانه شكر وسپاس ايلديكه انسانه نعم غير
متناهيه سى جمله سندن پيغمبران ذوى شان راستكولر اولوب سيما حقيقت محمديه
زبدۀ كائنات وكزيدۀ مخلوقات اولديغنى ايما بيوروب ثالثا اهل اسلامه يد رسول
ايله مرشد اولان قرآن عظيم الشانك كتابتى وقرآءتى وتفسيرنى واستماعنى وفهمنى
حاوى امر ايلدى رابعا بونلرك لايق وسزا اولديغنى خبر ويردى فلله دره كه بو تحفه
الى الاخر ترجمه دن بشقه نيجه نيجه معنالرى مفيددر وبو يله اولديغنه جا بجا تنبيه

اولنور لكن چندان هر وقت بويله تفصيل واطناب اولمغله دوروددراز اولديغى محللرده اخطار واشارت اولنور

مردم آدمدرجوانمردى سخاوت ويرده

مردم *فتحى ورانك سكونى ودالك ضمى وميم ايله بمعنى آدم وانسان امير خسرو (بيت) نشايد هيچ مردم خفته دركار * كه درپايان پشيمانى دهد بار * همدخى كوزبيبكى معناسنه ديويكرمى يدنجى قطعه نك بيت اولنده كلور جوانمردى آخرنده ياء تحتيهٔ مصدريه ايله بمعنى جود وسخاوت چونكه جوانمرد سخى ديو يكرمى اوچنجى قطعه نك بيت ثاميننده كلور * بده * دهيدن ياخود دادن افعلندن امرحاضردرمضارعى قرق دردنجى قطعه نك عنوانده كلور اولنده باء موحده تحسين لفظ ايچوندر بهر حال دالك كسريله درقياس اولان دخى بودركه چونكه دهيدن كسرايله درفلاتغفل

ايزدى حق بولنه ويركى محلنده بجا

(ايزدى) آخرنده كى ياء تحتيهٔ نسبيه درعلى ماسبق فى الادوات البسيطة ايزد حق تعالى ديو قرق ايكنجى قطعه نك بيت اخيرنده كلور * بجا * اولنده كى باء موحده ظرفيه دركماسبق فى الادوات ايضا مكان جاى ديو يكرمى ايكنجى قطعه نك بيت رابعنده كلور بو ايكى كلمهٔ مفسره يه بروجه تشويش شاهد شيخ سعدى (بيت) بجا آمدان وعدهٔ ايزدى * برادآن پسر خوب وپاك ازبدى * لكن بو بيتده ايزدى مطلقا حقه منسوب معناسنه درفافهم

اوچنجى پرنده اولمشدرملك آدى سروش

پرنده * باء فارسيه نك وراء مشدده ده ومخففه نك فتحلرى ونونك سكونيله پريدن افعلندن اسم فاعلدر لكن بو مقامده وزن ايچون رانك تشديدى لازمدر همدخى پرنده كوچك قايق عربيده زورق معناسنه ده كلور غالبا رومده پرمه بوندن غلطدر * سروش * سينك وراء ممدوده نك ضملرى وشين معجمه ايله بمعنى فرشته يعنى ملك هندى لسانده ديونه ديرلر حكماء فرس ديرلركه حق سبحانه وتعالى اوتوز بش سروش خلق ايدوب اوتوز نفرى ايام شهور فارسيهٔ شمسيه دن هراوج كونى برفرشته اسميله مسمى دروبش نفرى دخى ايام خمسهٔ مسترقه ايله موسومدر واول اوتوز سروشدن اون ايكى فرشته اون ايكى آيك ادلريله تسميه اولنديكه هر برفرشته همنامى اولان شهرك اموروصالحنه مؤكل ومقيددر همدخى سروش خاصة حضرت جبرائيل عليه السلام ده اطلاق اولنور وهرماه شمسينك اون سكزنجى

کوشنك اسمیدر وخوش صدا وخوب نغمه معناسنه ده کلور محصل سروش درت معنایه‌در

هم ایناتمق باوریدن لایق وجائزروا

(باوریدن) بای موحدهٔ ممدوده نك وواوك فتحه‌لری وراء ممدوده نك کسریله مصدردر یعنی اینانمق باور کردن کبی (روا) رانك وواو ممدوده نك فتحه‌لریله اولا یعنی لایق وسزا حکیم خاقانی (بیت) دمیده درشب آخرزمان سپیدهٔ حشر * بخفتن توچو اصحاب کهف نیست روا * ثانیا یعنی جائز شاعر (بیت) روا داری زشمشیری خطرناك * توان یکقطره دریا کی خاك * بو ایکی معنادن بشقه رائج یعنی رواجلو معناسنه وحصوله کلمك معناسنه وقبول معناسنه وروان معناسنه ده کلور

کیش ملتدر شریعت راه دین روزه اوروج

(کیش) کاف ممدوده نك کسری وشین معجمه ایله یعنی ملت ومذهب حکیم سوزنی (بیت) کجاست صوفی دجال شکل وملحد کیش * بکو بسوز که مهدیٔ دین پناه رسید * هم دخی ترکشلك اوق طوران طرفی معناسنه وپروبال یعنی قنات معناسنه وکتاندن برنوع قالین جامه که عربیده اکا جیش دیرلر مذکور جیش معناسنه وپوستنی کورك ایتدکلری سمور معناسنه وشمشاد اغاجی معناسنه ودریادن هرمز اداو جزیره معناسنه ده کلور نتیجه کیش مذکورلندی معناسی واردر فاحفظ (راه دین) هانك کسریله لغتده دین یولی دیمکدر نقل ویاخود غلبه ایله شریعت محمدیه یه اطلاق اولندی بویله اولنجه ملت وشریعت عرفده مترادفلر ایکن کیش لفظی ملت ایله تفسیر وراه دین لفظی شریعت ایله تفسیر اول عام ثانی خاص اولدیغنه اشارت اوله میرنظمی (بیت) جاریار بالذات اصحاب کزین * هر یکی شدرهنمون راه دین * راه یول دیو اوتوزسکزنجی قطعه نك بیت ثامننده کلور شریعت وملت معناسی بو قطعه نك عنوانی شرحنده کچدی (روزه) راء ممدوده نك ضمی وزای معجمه نك فتحی وهاء رسمیه ایله یعنی صوم شاعر (بیت) روزه چون میداری ای شیرین پسر * کرد ز لب بنم دهانت پرشکر * روزه وظیفه ویومیه معناسنه ده کلور چونکه مدد کولدر بو قطعه ثالثه‌نك بیت سابقنده کلور هاء رسمیه نسبت ایچوندر علی ما سبق فی الادوات البسیطة

هم یکانه کوی مؤمندر درود اولدی دعا

(یکانه کوی) [illegible] یعنی مؤمن وموحد امیرخسرو (بیت) [illegible] کوکسی باشنده اولك کسی کبرد * نه آن بیچاره‌نا کس که از کیس وکسا کوید *

فی الاصل وصف ترکیبیدر زیرا یکانه یای تحتیه نك وکاف فارسیه ممدوده نك ونونك فتحلری وهای رسمیه ایله هنر وکمال وعلم وفضل وشجاعت وسخاوت وامثالی نسنه لرده ماهر معناسنه در وصدفده برتك اینجو که دریتیم معناسنه ونظیری یوق نادر جوهر معناسنه وامثالی یوق نسنه لره صفت اولور (مصراع) یکانه کوهر دریای معرفت عرفی (کوی) وصف ترکیبی اوله رق بو قطعه نك بیت خامسنده کلدی (درود) دالك وراء ممدوده نك ضملری ودال ثانیه ایله بمعنی دعا وثنا مطلقا شاعر (بیت) ولیکن زداغ دو چشمش درود * دلش پر سلام وزبان پر درود * سلطان انبیا علیه السلام حضرتلرینه اولان صلوتده درود دیرلر خاصة شیخ سعدی (بیت) هزاران درود هزاران سلام * زما بر محمد علیه السلام * همدخی خمسهٔ مسترقهٔ سال ملکیناك بشنجی کونی احمید رهمدخی بولفظ درود بجملك معناسنه در

مسجده مزکت دینور داخی اذان بانك نماز

(مزکت) میمك فتحی وزای معجمه نك سکونی وکافك کسری وتاء فوقیه ایله بمعنی مسجد وجامع کذا فی الجمع (بانك نماز) کافك کسری ایله بمعنی اذان شیخ سعدی (بیت) مؤذن غلط کرد بانك نماز * سکر همچو من مست ومدهوش بود * معنای ترکیبیسی نماز صداسی دیمکدر زیرا بانك پك سس دیو بکرمی طقوزنجی قطعه نك بیت خامسنده کلور نماز معروف عبادتدر

دی امامه پیش نماز هم اولمش پیشوا

(پیش نماز) شینك معجمه نك سکونیله بمعنی امام وخطیب اصلی شین معجمه نك کسریله نماز اوکی معناسنه ایدی بعده عامه دن خاصه نقل اولنمه علامت نقل شینك اسکان اولندی یاخود فقیر شویله فهم ایدرم که اصلی نماز پیش ایدی تقدیم وتاخیر اولنوب سیاه چشم قبیلندن اولمش اوله بو مره وصف ترکیبی اولور فافهم پیش اوله دیوار توزنجی قطعه نك بیت اولنده کلور (پیشوا) بمعنی مقتدی ومتبوع وکیفیت ترکیبی وجه اولده پیش نماز کبی چونکه واو ممدوده نك فتحی ایله وبمعنی بازیعنی کبر وابو المعانی (بیت) قول وفعلش را موافق بوده در شرع خدا * مقتدای مؤمنین وپیشوای مسلمین *

جاهله نادان مرائی صوفیه سالوس دی

(نادان) بمعنی جاهل فی الاصل وصف ترکیبیدر ادات نفی اولان نا ایله امردن

یاخود امر صیغه‌سی اوزره اسم مصدردن یاخود اسم فاعل مخففندن مرکبدر ناشناس کبی کما سبق فی الادوات شیخ سعدی (مثنوی) اگر روزی بدانش برفزودی * زنادان تنگ روزی ترنبودی * بنادانان چنان روزی رساند * که دانا اندر آن حیران بماند (سالوس) سین ممدوده‌نك فتحی ولام ممدوده‌نك ضمی وسین ایله بمعنی اهل ریا یعنی مرایی خواجه حافظ (بیت) گرچه بر واعظ شهر این سخن آسان نشود * تا ریا ورزد وسالوس مسلمان نشود * ناظم تحریرلرم مرایی صوفی دیو تفسیری موارد استعمالاتندن وبالمشافهه فصحای عجمدن تحقیقنه مبنیدر علی ماصرحه فی الدیباجه یوخسه دسترس اولدیغمز کتب لغاتده فقط اهل ریا دیو تفسیر اولنمشدر همدخی سالوس بمعنی فریبنده یعنی الداجی وبمعنی حیله وخدعه‌ده اولور

* عفت اهلی پاکدامن اهل تقوی پارسا *

(پاکدامن) کافك سکونیله پاک چشم کبی وصف ترکیبیدر علی ماسبق فی قواعد المقدمه لغةً پاك اتکلو معناسنه ایکن اهل عفتده حقیقة عرفیه واصطلاح اولدی قیدی شیرازی (بیت) پاکدامن دلبرانی سبب بدنام کرد * بوالهوس وحشی غزالم را بافسون رام کرد * چونکه پاك بمعنی طاهر دامن اتك دیو قرق یدنجی قطعه‌نك بیت ثانیسنده کلور (پارسا) باء فارسیه وسین ممدوده‌نك فتحلری وبینلرنده راءنك سکونیله بمعنی عابد وزاهد وپاکیزه دامن وحلال زاده وکارگزار فقد فسره الناظم که اهل تقوی ایله تفسیر ایدوب بو معنالری جمع ایلدی شیخ سعدی (بیت) هر کرا جامهٔ پارسا بینی * پارسادان ونیك مرد انگار

رستخیز اولدی قیامت جنته دیرلر بهشت

(رستخیز) رانك ضمیله بمعنی قیامت حضرت مولانا (بیت) من حلالت میکنم خونم بریز * تا نه بیند چشم من آن رستخیز * تاء فوقیه‌دن صکره الفله رستاخیز دخی بو معنایه‌در حافظ (بیت) پیاله بر کفنم بند تا سحرگه محشر * بمی زدل ببرم هول روز رستاخیز * بو ده اولنجه فی الاصل وصف ترکیبیدر قالقیجی کوی معناسنه ایدی چونکه رستا رانك ضمی وسینك سکونی وتاء فوقیهٔ ممدوده‌نك فتحیله اون یدنجی قطعه‌نك بیت تاسعنده کلن واو ایله روستادن مخففدر خیز وصف ترکیبی اوله رق یکرمی سکزنجی قطعه‌نك بیت سابعنده کلور (بهشت) باء موحده‌نك فتحی وهانك کسری وشین معجمه‌نك سکونی وتاء فوقیه ایله بمعنی جنت همدخی هشتن مصدرندن ماضیدر نتکم قطعهٔ عاشره‌نك بیت سابعنده کلور ایکی معنایه

ترتيب اوزره خواجه حافظ (بيت) نه من ازخانه تقوى بدر افتادم وبس * پدرم نيز بهشت ابد ازدست بهشت

دوزخ اولمشدر جهنم آدى قورتلمش رها

(دوزخ) دال ممدوده نك ضمى وزاى معجمه نك فتحى وخاى معجمه ايله يعنى جهنم شيخ سعدى (بيت) حوران بهشتى رادوزخ بود اعراف * ازدوزخيان پرس كه اعراف بهشتست (رها) رانك وهاء ممدوده نك فتحلريله رهانيدن لفظندن مشتق اسم مصدردر اكثرى تركيب اولنوب برخبره مبتدا اولور مثلا رها يافت ورها كرد كبى ابو المعانى (بيت) چون بوى زلف يار رها كرد روز كار * درمملك صبر بين كه چه ها كرد زور كار*

*فاعلاتن فاعلاتن وزنيدر بحر رمل *

يعنى بو قطعه بحر رمل مثمن الاجزادندركه هر بيت سكز فاعلاتن وزننده اولملو شوقدركه عروضى وضربى محذوفلردر چونكه حذف دبو عروض وضربك آخرنده اولان سبب خفيفى اسقاطه ديرلر مثلا فاعلاتن لفظندن اسقاط اولنوب فاعلاتن قالدقده تصكره فاعلن قالنجه اكا محذوف ديرلر بو يله اولنجه بو قطعه نك هر مصراعى فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن وزننده در (تتمه) بو وزنلر آخرنده اولان حرف صورت نونده يازيلور تنوين كبى دكلدر فلا تغفل (تنبيه) معلوم اولسونكه بحور عروضيه اون طقوزدر بحر هزج بحر رجز بحر رمل بحر وافر بحر كامل بحر متقارب بحر متدارك بحر طويل بحر مديد بحر بسيط بحر منسرح بحر مضارع بحر مقتضب بحر مجتث بحر سريع بحر غريب بحر قريب بحر خفيف بحر مشاكل بو بحورك يديسى بحسب الدائره مسدسدر وافر كامل سريع غريب قريب خفيف مشاكل ماعداسى مثمندر لكن بحسب الاستعمال مسدس ومربع دخى استعمالى جائزدر همدخى بو اون طقوز بحرك بشى عربه مخصوصدر عجمده استعمالى نادر وغير مقبول طويل مديد بسيط وافر كامل اوچى عجمه مخصوصدر عربده استعمالى يوقدر غريب قريب مشاكل نعم عربده ده مستعمل اولان بحور اون طقوزدين كسنه واردر لكن بو اوچ بحرى قائل اولمازلر فقط زياده ايلديكى بحور بحر مستطيل بحر ممتد بحر متوافر حاصلى عجمده مستعمل اولان بحورلر مجموعى اون درت بشى سالم ومزاحف استعمال اولنور بو بحورك بربرلرندن انفكاكلرى وتميزلرى دائره لرندن معلوم اولور فارسى عروضنده دائرهلرى مؤتلفه متفقه مشتبه مجتلبه مختلفه منتزعه عربى عروضنده منتزعه دن ماعدابش اولكيدر بيانى دوائر كتب

عروضده مشروحدر بوندن صکره معلوم اولسونکه دائرهٔ بحوردن بحر تفاعیلدن تفاعیل اسباب واوتاددن سبب ووتد (لمعت سیوفنا) دن ترکب ایدر سبب ایکیدر بری خفیف که بر متحرکله برساکن (کل) کبی وبری ثقیل که ایکی متحرک (چله) کبی وتد دخی ایکی بری مجموع که ایکی متحرکدن بعده ساکن (چمن) کبی وبری مفروق که ایکی متحرک اورته‌سی ساکن (لاله) کبی بودخی معلوم اولسونکه علم عروضده جزء دیو تفاعیلدن هر برینه دیرلر مثلا مفاعیلن برجزءدر وقس علی هذا ودخی بیتک مصراع اولنک جزء اولی صدر وجزء اخیری عروض ما بینی حشو ومصراع ثانینک جزء اولی ابتدا جزء اخیری ضرب ما بینی ینه حشو دیو تسمیه اولنور بو مقام علم عروضی مشبعا بیان مقامی اولمدیغندن زحافاتک بیانی وسائر اصطلاحات عروضیه‌نک بیانی اقتضا ایتدیکی محلده تأخیر اولندی نتکیم بو قطعه عروض وضربی محذوف اولان بحر رملدن اولمغله حذف آنفا بیان اولندی

* ایله علمکله عمل تا اولمیه سعیک هبا *

(علم وعمل وسعی) معروفلردر (هبا) هانک وبای موحده‌نک فتحلریله ایکی معنایه کلور اول بمعنی ضایع وتلف میر نظمی (بیت) که سعیم در حق اورا هبا شد * چو فکر راست کج کردم روا شد * ثانی بمعنی غبار مزید زاده (مسمط) ضنک وحرج ضیق طارداخی نه کوند زنهار * توز قتره هم غبار عصر ونقع هم هبا * محصول مصراع العلم بلا عمل کالشجر بلا ثمر مضمونی عملسز علم هبا وضایعدر یعنی علم اولورسه اولسون کرک عقلی وکرک شرعی وکرک آلی قنغیسی اولورسه حاصلی عمل لازمدر حتی مقامه مناسب لغت فارسیه‌یی تعلم وماوضع لهنه صرف وموزوناتی وارایسه قواعد عروض اوزره تقطیع وتوزین کرک تا که سعی عبث اولمیه (نکته) علم وسعی وعمل بونلر اوچی حساب جمله بردر هر بری یوزقرقدر ناظم تحریر بو اوچی جمعده حذاقت ایلدی فتدبره

قطعهٔ ثانیه

* قطعهٔ دلکش وپرجنبش وخوب ورعنا *

قطعه وهمزه‌سی بیانی قطعهٔ اولی عنوانی شرحنده کچدی (دلکش) کوکل چکیجی معناسنه وصف ترکیبیدر چونکه دل کوکل دیو اونیدنجی قطعه‌نک بیت ثالثنده کلور کش وصف ترکیبی اولدیغی حالده قطعهٔ مزبوره‌نک بیت سابعنده کلور (پر) طلودیو قرقنجی قطعه‌نک بیت اولنده کلور (جنبش) حرکت دیو بو قطعه‌نک بیت ثانیسنده کلور (خوب) کوزل دیو قطعهٔ عاشره‌نک بیت ثانیسنده کلور (رعنا) اول محبوبه دیرلر که محبوبلغنی نازایله کوستره خواجه

سلمان (بيت) كل رعنا چو سر نركس مخمور كردان * ديد در ساغر نركس مى حمرا آورد * اصلنده حمرا اوزننده رعونتدن مشتق صفت مشبهه صيغه سيدر فى الاصل عربيدر فارسيده دخى مستعملدر (حاصل معنى) بنه حرف القدن محبوب وكوزل وبر جلوه وكوكل چكيجى بر قطعه يا خود قطعه در زيرا بو قطعه ده مراعات نظير وطباق وجناس امثالى صنعتلر ايله مذكور اولان سيان عشاقده ممدوح ومقبول ودلفريب وكوكل اكلنجه سى اولان نسنه لردر

* بوى قد طوغرى سهى بل ياقشقلو زيبا *

(قد) قافك فتحى ودال ايله بمعنى قامت يعنى بوى همدخى انكده وبكده اولان اوزون برتاج معناسنه وجامه بچمك معناسنه وسلخ كه بوزملق معناسنه ده كلور بودرت معناده عربى ايله فارسى بيننده مشتركدر شو قدر كه عربيده دال مشدددر فارسيده تخفيف وتشديد ايله جائزدر نتكم درو كف لفظلرنده اولديغى كبى (سهى) سينك فتحى وهاء ممدوده نك كسرى ايله بمعنى موزون وطوغرى عموما خواجه حافظ (بيت) چندان بود كرشمه وناز سهى قدان * كايد بجلوه سرو صنوبر خرام ما (زيبا) زيبيدن امر حاضر ينك آخرينه الف الحاقيله صفت مشبهه در بمعنى متناسب الصورة ابو المعانى (مصراع) زيبا فتد آن زلف معنبر رخ كلكون

* صالنوب كزسه خرام وبو جه اولدى بالا *

(خرام) خاء معجمه نك كسرى وراء ممدوده نك فتحى وميم ايله خراميدن لفظندن امر صيغه سى اوزره اسم مصدردر استاد لطيفى (بيت) مكر از يار من آموخت كل وسرو چمن * كين چنين خندهٔ شيرين وخرامى دارند * همدخى امر ووصف تركيبى وسرور وشادمانى معناسنه ومژده وبشارت معناسنه وخوب محبوب معناسنه ومسافر ازلق معناسنه ده اولور محصل الىّ معناسى واردر (بالا) باء موحده ولام ممدوده نك فتحلريله بمعنى اعلى وعالى مقابلى پست شاعر (بيت) چو امد بدان كوه هيزم فراز * بديد انست بالا وپهن ودراز * وكاهى زير ايله مقابل ايدرلر نتكم زير وبالا ديرلر هم قد وقامت معناسنه واحسن وبهتر معناسنه وجنيبت كه يدك آتى معناسنه ده كلور حاصلى درت معنايه كلور

* حركت جنبش ورفتار صالنمق يوريمك *

(جنبش) اون سكزنجى قطعه نك بيت اولنده كلن جنبيدن لفظندن امر حاضر آخرينه ماقبلى مكسور شين معجمه الحاقيله اسم مصدردر بمعنى حركت جامى (بيت)

جنبش اول ز محیط کرم * سلسله جنبان وجود ازعدم (رفتار) رفتن لفظندن ماضی صیغه سنده اسم مصدر آخرینه الف وراالحاقیله وصف ترکیبیدر یاخود اسم مصدردر علی ماسبق فی قواعد المقدمة عرفی (بیت) میروی باغیر ومیکویی باعرفی توهم * لطف فرمودی بروکین پای رارفتار نیست * بو بیتده فقط یورپمك معناسنه در زفا ما که صاالنوب یورپمك معناسنه ابوالمعانی (بیت) بعاشق جور کردن شیوهٔ رفتار می باید * کشد کر چشم خونی خنجر بر کارمی باید

دلبرك جلوه سیدر ناز وکرشمه بیبا *

(ناز) نون ممدوده نك فتحی وزای معجمه ایله دلبرك جلوه سی واستغناسی شیخ سعدی (بیت) تابرسر چشم من نشینی * نازت بکشم که نازنینی * بو معنایه عربیده غنج ودلال دیرلر شمدنی حضور وحبور معناسنه ونازیدن لفظندن امر حاضر اولدیغی حالده ده مستعملدر (کرشمه) کاف فارسیه نك ورانك کسرلری وشین معجمه نك سکونی ومیمك فتحی وهاء رسمیه ایله بودخی جلوهٔ مهوشان وشیوهٔ دلبران معناسنه در بعضیلر کاف عربیه ایله ده اوقورلر عرفی شیرازی (بیت) نازآفت وکرشمه بلا عشوه فریب * یاران حذر کنید که طوفان فتنه است (بیبا) باء ممدوده نك کسری وباء موحدهٔ ممدوده نك فتحیله بودخی جلوهٔ محبوبان وشیوهٔ خوبان معناسنه در میر نظمی (بیت) کند صد کونه بیبا آن پری روی * فریبد مردمان آن چشم آهو (جلوه) دخی فارسیدر لکن ترکیده شیوعی حسبیله ترجمه قلندی علی ماوعدنه فی الدیباجة

* کوکل اکلنجه سی محبوبه دلارام دینور *

(دلارام) وصف ترکیبیدر لغتده مطلقا کوکل اکلنجه سی معناسنه در چونکه دل کوکل دیو اوندیغی قطعه نك بیت ثالثنده کلور آرام آرامیدن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر ناظم نحریر معنای اصلیسنه اشارت بر له معنای غالبیسی اولان کوکل اکلنجه سی محبوب دیو ترجمه ایلدی فتدبر میر نظمی (بیت) تمنا کر برایذ ازدلارام * مشو غیر از وصالش ای دل آرام * آرامیدن دکلمك معناسنه در نیکم قرق دردنجی قطعه نك بیت ثامننده ارام دکلنش دیو کلور

* یعنی یکتا یالکز برانی یوق بی همتا *

(یکتا) سکوننك کافها الفرو ورقات معناسنه در چونکه یك بر دیو اون طقوزنجی قطعه نك بیت اولنده کلور (تا) تاء مثنات فوقیه ممدوده نك فتحیله قات وبولندنغی

معناسنه در بوندن بشقه آلتسکز معنا یه دخی کلور اول ضد جفت یعنی تك ثانی بمعنی کیفیت جامه ثالث بمعنی تیز رابع تیر لفظندن ترخیم اولنمشدر خامس بمعنی عدد سادس بمعنی زینهار سابع حروف هجادن برینك اسمیدر ثامن اداتدر بودخی اون وجه اوزره مستعملدر کما سبق فی الادوات (بیهمتا) مثلی ومانندی یوق معناسنه در زیرا بی ادات نفیدر کما سبق فی الادوات المرکبة (همتا) بمعنی مثل ومانند چونکه هم بمعنی مع کما سبق فی الادوات جامی (بیت) یارسول الله حبیب خالق یکتا توئی ✻ برگزین ذوالجلال پاك بی همتا توئی ✻

* دیندی سازنده یه رامشکر وطنبوره ستا ✻

(رامشکر) شین معجمه نك سکونیله اسم فاعل مرکبدر بمعنی مطرب وسازنده مسعود سعد سلمان (بیت) نه عجب گر فلك شود مجلس ✻ ماه ساقی وزهره رامشگر ✻ چونکه رامش رای مهمله نك فتحی ومیمك کسری وشین معجمه ایله بمعنی عیش وطرب وتغنی (گر) ادات اسم فاعلدر فرهنك جهانگیریده مسطوردر که ساز ونغمه باعث آرامش یعنی سبب راحت اولمغله ساز ونغمه یه آرامش وسازنده یه رامشگر دیرلر بویله اولنجه رامش آرامشدن مرخم اولمش اولور آرامش آخر شین معجمه الحاقیله اسم مصدردر علی ما سبق فی قواعد المقدمة (ستا) لغتده مرکبدر اوچ قات معناسنه زیراسه اوچ دیو اون طقوزنجی قطعه نك بیت اولنده کلور تا قات دیو آنشا کچدی بو تقدیرجه اوچ تللو سازك جمله سنه ستا اطلاقی صحیح اولور لکن درت تللو یه چارتا التی تللو یه ششتا دیدکاری کبی لکن طنبورده غالب اولمغله ناظم نحریر انکله تفسیر ایلدی خواجه سلمان (بیت) چرخ دوتاست بس کهن نیست نوای اندر و ✻ کو صنمی که بهرما نای ستای نوزند (طنبور) تنبور لفظنك معربیدر السنۀ ثلثه ده شیوعی حسبیله تفسیر قیلندی لکن سازنده فی الاصل فارسی اولوب ترکیده شیوعی حسبیله ترجمه قلندیغی کبی

* ایرلمق نغمه ایله اولدی سرود وخنیا ✻

(سرود) سینك وراء مهمله نك ضمری ودال ایله بمعنی غنا کمال خجندی (بیت) با سرود وآه وناله میرود اشکم چو رود ✻ پیش مستان محبت این بود رود وسرود ✻ مجمع الفرسده کوبندکی وسماع دیو تعریف اولنمشدر (خنیا) خاء معجمۀ ممدوده نك کسری ونون ممدوده نك فتحیله بمعنی نغمه وسرود مد کلور وکاهی نون یا یه تقدیم اولنور امیرخسرو در ترجیع شعر بر نغمه (بیت) نظم اعلی تصور کن بنفس خود تمام ✻ کونه محتاج سماع وصوت خنیا گر بود

* بکزمك ماندن هم او بلدیمکدر قالمق *

(ماندن) میم ممدوده نك فتحیله ایکی معنایه مصدردر اول بمعنی مشابهت ثانی قالمق بو ایکی معنایه متعدی دخی استعمال اولنور بکزتمك وقویمق معناسنه شیخ سعدی (بیت) عمر برفست وآفتاب تموز * اندکی ماند وخواجه غره هنوز * بونده اولان ماند متعدیدر زیرا معناسی آفتاب تموز برف عمردن آزقودی دیمکدر کلستان شارحلرینك ظن ایلدیکی کبی دکل بلکه بر محل دقیقدر

* مثلی مانند کبیدر مثلا درکویا *

(مانند) میم ممدوده نك ونون اولی نك فتحلری ونون ثانیه نك سکونی ودال ایله بمعنی مثل ونظیر شاعر در توحید (بیت) سبحان الله زهی خداوند * نیست مثل وشبیه ومانند * بو بیتده اولان نظم نحریرلر مثلی مانند کبی دیو تعبیری ملاحظه دن خالی دکلدر (کویا) کاف فارسیه ممدوده نك ضمی ویاء تحتیه ممدوده نك فتحیله مقام تمثیلده ایراد ایدرلر مثلا معناسنه همدخی اوتوز برنجی قطعه نك بیت سابعنده کویا سویلیجی دیو کلور ایکی معنایه میرنظمی (بیت) درچمن بوده بلبل کویا * همچو من بوده درغمت کویا *

* باد اولسون اوله باشد نشود اولمازهم *

(باد) باء موحده ممدوده نك فتحی ودال ایله امر غائبدر اولسون معناسنه چونکه امر غائبك فارسیده مخصوص صیغه سی یوقدر بلکه مضارع صیغه سی اوزره اولور نهایت قرینه ایله فرق اولنور بعضی کره مضارع دالندن اول برالف زیاده سیله امر غائب قیلارلر مثلا کند مضارعدر امر غائبنده کناد دیرلر ایشته بو قیاس اوزره بود مضارعدر امر غائبی بواد دیرلر کثرت استعمال حسبیله واوی حذف ومحافظه الف ایچون باء موحده نك ضمه سی فتحه یه تبدیل ایدوب باد دیرلر علی ماسبق فی الادوات البسیطة کاهی باد بود معناسنه ده استعمال اولنور نتکم اون آلتنجی قطعه نك بیت سادسنده کلان هرچه بادا باد کلمه سنده اولدیغی کبی فرهنك شعوریده اولسون معناسنه اولان باد لفظی ادات تمنی وادات ترجی اولان بادا لفظندن مرخمدر دیو مسطوردر شاعر (بیت) جبین بخت مرا خاکروب هردرکاه * زمانه ساخت که روزی زمانه بادسیاه * بوندن بشقه باد اون معنایه دخی کلور اول عناصر اربعه دن هوا نك اسمیدر نتکم باد یل دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت ثامننده کلور ثانی بر نرشته نك اسمیدر که ترتیب امور ومصالح کادرر وبو ایکی معنا

پشم بولـ پنبه چوق نرم دخی یومشقدر

(پشم) باء فارسیه نك فتحی وشین معجمه نك سكونی وميم ايله بمعنی صوف لكن علی الاطلاق پشم وپولـ لفظلری ذكر اولنسه قیون يپاغیسی مراددر فاحفظ شاعر (بیت) پشم شدن جامه به از پرنیان * واقمه اكر حرب نشد بس توان (پنبه) باء فارسیه نك فتحی ونونك سكونی وباء موحده نك فتحی وهاء رسمیه ايله بمعنی قطن مطلقا فاما كه عربیده ابتدا جوز قطن آچلدقده قطن جوزودانه لوسنه محبوب وچكردكی آيرلمشنه محلوج ديرلر جغتايده ماموغ ديرلر (نرم) نونك فتحی ورانك سكونی وميم ايله يومشق وملايم معناسنه ابو المعانی (بیت) خوبان جهان نرم تن وطبع درشتند * كرجور كشد عاشق محنت زده غم نيست *

* سنك طاش سخت قتی مرمره ديرلر خارا *

(سنك) سينك فتحی ونونك سكونی و كاف فارسیه ايله طاش كه عربیده حجر ديرلر همدخی وزن معناسنه وتمكين ووقار معناسنه وتساوی وبرابرلك معناسنه ومجازا قدر وقيمت معناسنده ده كلور (سخت) سينك فتحی وخاء معجمه نك سكونی وتاء مثنات فوقيه ايله قاتی كه مقابلی سست كه جيوق وكوشكدر شيخ نظامی (بیت من عهد تو سخت سست ميدانم * بشكستن آن درست ميدانم * بوندن بشقه درت معنايه دخی كلور اول بمعنی محكم كه مقابلی نرم ثانی بمعنی سنجيده يعنی سوزون ومنتخب ثالث بمعنی رزيل وبخيل ولئيم رابع بمعنی بسيار وكثير (خارا) خاء معجمه وراء ممدود تينك فتحلريله مرمر طاشی معناسنه خواجه حافظ (بیت) سركش مشو كه چون شمع ازغيرتت بسوزد * دلبر كه دركف او موم ست سنك خارا) بوندن بشقه برنوع موجدار قماش معناسنه كه خاره دخی ديرلر

اولدی آينده كلیجی ورونده كيديجی

(آينده) آيدن يا خود فرق بشنجی قطعه نك بيت تاسعنده كلان آمدن لفظندن اسم فاعلدر زيرا مستقبلاتی آيد وآينده كلور لكن ثانيه كوره شاددر (رونده) فرق برنجی قطعه نك بيت ثانی عشرنده كلان رفتن لفظندن اسم فاعلدر چونكه علی الشذوذ مستقبلاتی رود ورونده كلور

رفت كتدی كلور آيد هم آيقداش همپا

(رفت) رفتن مذكوردن ماضيدر (آيد) همزه نك مديله قدمسی آنفا همپا ميمك سكونيله باداش كبی ايقداش معناسنه در لكن همپا ايله باداشك فرقی واردر كه همباده سبر ومشيده موافقت لازمه در چونكه هم بمعنی مع قدسبق فی الادوات

المركبة (يالى) آتيده بو بيكرمى بشنجى قطعه نك بيت رابعنده كلور فاما نه باداشده موافقت لازمه دكلدر مجرد رفاقت الو يرر فاحفظ

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن

يعنى بو قطعه دخى قطعهٔ اولى كبى بحر رمل مثمن الاجزاددر لكن صدر وابتدالرك اكثرى سالم اقلى مخبون وعروضلرك بعضيسى وضربلرك ثوسى اصلم وعروضلرك اكثرى مخبونه ومحذوفه وحشولرك جملهسى مخبوندر همان بو اجلدن اولكى فاعلاتن سالم ايكنجى واوچنجى مخبون دردنجى عينك كسريله مخبون ومحذوف ياخود عينك سكونيله اصلم ذكر اولندى (سؤال) بو تفاعيل اربعه بو قطعهنك اقتضاسنجه بر مصرع عد اولنور بويله اولنجه عروضى اولان جزؤا خيرده ايكى تغيير كه برى عينك كسرنى مقتضى خبن وحذف دربرى سكونى مقتضى اصلمدر بينلرنده تنافى وار ايكن نه كونه جمع اولنور (جواب) مراد حالت واحدهده جمع اولنور ديمك دكلدر بلكه ايكى درلو اولونقسه جائز ديمكدر اويله اولنجه صورتده مصراع واحد درفاما كه معتادده ايكى مصراعدر بلكه قطعهنك مصراعلرى عددنجه بحسب الوزن مصراع اعتبار اولنسه جائزدر (سؤال) بو تقديرجه بو قطعه برازابيات الحيرنك مصراعدن مركب اولمق اقتضا ايدر بو طرز او وزره ايسه قطعه استعمالى بو قدر (جواب) برقاچ وجهله ممكندر (اولا) بو خصوص امور اعتباريهدندر چونكه بو تفاعيل مصراعى هم مابعدنده اولان مصراعه نظرا صدر ومابعدى عجز اعتبار اولنور همده خى هر بر مصراعك وزنى تصويرا اعتبار اولنور (ثانيا) هر بر مصراعك بو تفاعيل يا صدرى ياخود عجزى اعتبار اولنور فافهم (ثالثا) عنوان قطعه اولان مصراعيله تفاعيلك مابعدى اولان مصراع ايكيسى بربيت اعتبار اولنور حتى جميع قطعهلره نظر اولنسه عنوان قطعه ايله خاتمهٔ قطعه بربرلرينه ارتباط كلى ايله مرتبطدر بويله اولنجه تفاعيل مصراعنى ايراد انجق بيان وزن ايچوندر قطعهيه اصلا من حيث الجزئية تعلقى يوقدر (سؤال) بر قطعهنك ياخود بر قصيدهنك عروضى ظاهرده كاهى حذف ايله وكاهى صلم ايله ولشا ايلهنه كونه استعمال اولنور نعم شاعر زحافاتك برقاچنى محلنده استعمال ايتسه جائزدر اما علل زحافات كبى دكلدر (جواب) عربى عروضى كبى فارسى عروضى ضيق دكلدر فارسى عروضنده زحافات بحراسنده اجرا اولنان علل قتى وافرهدر حتى ارباب عروض فارسى زحاف ايله علل بيننى فرقا عيوب على العموم جملهسنه زحاف ديو تسميه ايدرلر مثلا بو قطعه بحر رمل مثمن الاجزادن شواوج بيتى

برقطعه ده اولور نیکه بر بیتك عروضی مخبون ومحذوفه وبر بیتك عروضی مخبونه ومقصوره وبر بیتك عروضی صلمادر ابیات * بندهٔ طالع خویشم که درین قحط وفا عشق آن لولی سرمست خریدارمنست * شربت قند وگلاب ازرخ یارم فرمود نرگس او که طبیب دل بیمارمنست * طبلهٔ عطرگل و درج عبیرافشانش * فیض یك شمه زبوی خوش عطارمنست * ایشته بو خواجه حافظ امثالی شعرای عظامك دیوانلرده بونك امثالی ترتیبلری قتی چوقدر بو قاعده ایرادلری اطنابدر (تنبیه) زحاف علم عروضده جزؤ سالمه عارض اولان زیاده یاخود نقصانه دیرلر مجموعی اوتوز ایکیدر اقتضا ایلدیکی محللرده بیان اولنور انشاءالله تعالی (خبن) ایکنجی ساکنی حذفدر تفاعیلدن دردنده بولنور که بونلردر فاعلن وفاعلاتن ومستفعلن ومفعولات ایکی اولکی الفی حذف اولنوب فعلن وفعلاتن قالوب وثالثك سینی دوشوب مفتعلن قالوب مفاعلنه نقل اولنوب ورابعك فاسی دوشوب معولات قالدقده لامك ضمی ایله مفاعیل به نقل اولنوب بونلره مخبون دیو تسمیه اولنور (صلم) فاعلاتن آخرنده کی سبب خفیف که تن حذف اولنوب فاعلا قالوب بعده وتدی قطع اولنوب یعنی الفی حذف اولوب ولامی اسکان اولندقده فاعل قالوب عینك سکونیله فعلن وزننه نقل اولنوب ومفعولات آخرنده کی وتد مفروق که لات دوشوب فعلن وزننه نقل اولنوب اصلم تسمیه اولنور (صدر) مصراع اولك اول جزئنه اطلاق اولندیغی کبی مصرع اولك مجموعنه دخی اطلاق اولنور نتکم مصراع ثانی یه عجز دیو تسمیه اولندیغی کبی بو قاعده باقی مذکور اولان اصطلاحات که عروض وضرب وابتدا وحشو وحذفدر قطعهٔ اولینك تفاعیلی شرحنده بیان اولندی فارجع

* متواضع اوله نك قدرین ایدر حق اعلا *

(متواضع) تفاعل بابندن اسم فاعل عربیدر انشالرده دخی استعمالی شایعدر مصدری تواضعکه ضدی کبردر صائب (بیت) برتواضعهای دشمن تکیه کردن ابلهیست * پای بوس سیل ازپا افکند دیوارها (قدر) بمعنی شرف وعظمت کما سبق فی اوائل الدیباجة (حق) بو مقامده جناب حضرت باری عزاسمه در همده دخی ضد باطل معناسنه ده مستعملدر بو ایکی معناده عربیدر انشالرده دخی شایعدر (اعلا) بیانی والفك احوالی دیباجه نك بیت تاسع عشر شرحنده کچدی نکته بو مصراعك عنوان قطعه یه ارتباطی ذوی الادراکه خفی دکلدر

* قطعهٔ زیندهٔ رنگین ادا *

ایدر تحصیل منزلت او قدرت اعلا نسخه

قطعه ثالثه

(قطعه) قافك كسريله قطعه اولانك عنوانى شرحنده كچدى * زيبنده زيبيدن لفظندن اسم فاعلدر قطعهٔ ثانيه نك بيت اولنده كچن زيبا معناسنه در * رنكين زاده رنكلو ولطيف معناسنه مقام مدحده انكله نيجه نسنه لرى توصيف ايدرلر مثلا بادهٔ رنكين وشعر رنكين ديرلر ابوطالب كليم (بيت) كليم افشان كن اول صفحهٔ راز از خوى خجلت * كه بر سر كاغذى نتوان نوشتن شعر رنكين را * زيرا رنك كونه ديو فرق برنجى قطعه نك بيت خامسنده كلور ياء تحتيه ساكنه نسبت ايچوندر نون تأكيد نسبتدر على ماسبق فى الادوات البسيطة حاصل معنى بنه حرف القده رنكين ادالو وياقتقلو بر قطعه ياخود قطعه در چونكه بو قطعه ميان ناسده زبان زد والسنهٔ ارباب طبعده مستعمل اولان الفاظلرى ترتيب عجب واسلوب غريب اوزره مشتملدر حتى اولنكى ابيات خمسهٔ متعاقبه اكثرى ادواتى بيان ايدر

* يا كه مرا سا كه ترا مر شما *

(مرا) ميمك وراء ممدوده نك فتحيله بكا معناسنه عربيده لى ديرلر كاهى بنى معناسنه ده كلور حضرت مولانا (بيت) از نيستان تا مرا ببريده اند * در نفيرم مرد وزن ناليده اند * وكاهى بنده يعنى عربيده فى معناسنى مفيد اولور مصراع مرا ايست شتر وارها بحجرهٔ تن * چونكه ميم متكلم ايچوندر كما سبق فى الادوات البسيطة (را) ادات مفعول وادات ظرفدر كما سبق فى الادوات المركبة (ترا) تاء مثناة فوقيه نك ضمى وراء ممدوده نك فتحيله سكا معناسنه شيخ نظامى (بيت) كفت با من بپرس باغ ترا * تا دهم روشنى چراغ ترا * اصلى تورا ايدى بو كلمه نك كثرت استعمالى حسبيله واو مجهول خطدن دخى اسقاط اولنوب ترا ديديلر شما * شين معجمه نك ضمى وميم ممدوده نك فتحيله ضمير جمع مخاطبدر عربيده انتم معناسنه خواجه حافظ (بيت) اى فروغ ماه حسن از روى رخشان شما) آب روى خوبى از چاه زنخدان شما *

من من ومن ما وا كام مر ورا

(من) ميمك فتحى ونونك سكونيله ضمير نفس متكلم وحده عربيده انا معناسنه حقيقتا بده ميمك كسريله مين ديرلر همدخى كوكل معناسنه وترازونك شاهينى بغدايى دانك معناسنه ده كلور همدخى عربيده نونك تشديديله بطمان معناسنه وقدرت حلوامى معناسنه ومنت معناسنه ده كلور (ما) ميم ممدوده نك فتحيله ضمير نفس متكلم مع الغيردر عربيده نحن معناسنه (مرورا) ميمك فتحى وراءنك سكونى وواوك فتحى وراء ممدوده ايله كلمه معناسنه در چونكه ورا معناسى مر نوبدى افاده ده كليدر

مرزاند در شیخ عطار (بیت) هست سلطانی مسلم مرورا * نیست کس را زهرهٔ چون وچرا *

*** سن تومرو کتمه ونشین اژ تور ***

(تو) تاء مثنات فوقیه نک ضمی وواو مجهول ایله ضمیر مفرد مخاطبدر عربیده انت معناسنه در ضرورت شعرده واو معروف ایله یعنی اشباع ضم تا ایله اوقنسه ده جائزدر همام تبریزی (بیت) مگر سنکین دلست وجان ندارد * هرانکس کو چوتو جانان ندارد * فاما که سجعهٔ کلامده اظهار واو ایله تو اوج معنایه در اول قبا قیه قیناتمش سود اوزرنده منعقد اولانکه اکا عربیده زبده وقسطا دیرلر ثانی بمعنی ضعف که قات ثالث بمعنی پرده وحجاب (مرو) نهی حاضردر زیر اسیم مفتوحه ادات نهیدر کما سبق فی الادوات البسیطة (رو) امر حاضردر مصدری رفتن لفظی که اسم فاعلی قطعهٔ ثانیه نک بیت عاشرنده کجدی (بنشین) امر حاضردر مصدری نشستن لفظیدر ماضیسی قطعهٔ تاسعه نک بیت رابعنده کلورز برا مستقبلاتی خلاف قیاس اوزره نونک وشین معجمهٔ ممدوده نک کسرلری ونون ثانیه نک فتحیله نشیند ونشیننده کلور اولنده کی باء موحده صلهدر

ماضیسی نشست

*** اربروی کیدر ایسک کل بیا ***

(ار) ادات شرطدر کما سبق فی الادوات المرکبة (بروی) رفتن لفظندن مضارع مخاطب مفرددر علی ما سبق آنفا (بیا) امر حاضردر متکلم اسم فاعلی قطعهٔ ثانیه نک بیت عاشرنده کجدی بو ایکی کلمه نک اولرنده اولان باء موحده صلهدر نوباد نصکره اوائل الفلری یاء تحتیه یه قلب اولنور علی ما سبق فی الادوات البسیطة خواجه حافظ (بیت) بیا که قصر امل سخت سست بنیادست * بیار باده که بنیاد عمر بربادست

*** بویله چنین اویله چنان چون کبی ***

(چنین) جیم فارسیه نک ضمی ونون ممدوده نک کسری ونون ثانیه ایله بویله وبونجلین معناسنه اصلی چون این ایدی واو ایله الف تخفیفا حذف اولنمشدر خواجه سلمان (بیت) تا جهان بود چنین بود چنین خواهد بود * همه را عاقبت کار همین خواهد بود (چنان) اویله وآنجلین معناسنه اصلی چون آن ایدی بنه بوندن دخی واو والف حذف اولندی لکن فی الجمله اشباع ضمه ایله اوقنور ابو المعانی (بیت) چنان مستم چنان مستم چنان مست * نمیدانم زخود نیستم وگر هست (چون) جیم فارسیه نک ضمی وواو مجهول ونون ایله ادات تشبیهدرکه معناسنه

خواجه حافظ (بيت) كرخلوت ما را شبى از رخ بفروزى * چون صبح در آفاق جهان سر بفرازيم * اما چيلك تخفيفى ووا ومعروف ايله چون لفظى نيجه ديمكدر كيف معناسنه چغتايده ادات تشبيه يا نكايغ لفظيدر

* چيست ندر آن او نيچون چرا *

چيست * نه در معناسنه خواجه حافظ (بيت) دوش از مسجد سوى ميخانه آمد پير ما * چيست ياران طريقت بعد ازين تدبير ما * مركبدر اصلى چه است ايدى چه ادات استفهامدر است ادات رابطه در على ماسبق فى الادوات المركبه بو مركبك كثرت استعمالى حسبيله چه لفظندن هاء رسميه حذف اولنوب است الفى دخى ياء تحتيه مديه يه ابدال اولنوب چيست اولندى كيست دخى بويله در لكن چيست ايله ذوى العقولك غيرندن سؤال اولنور عربيده ما كبى كيست ايله ذوى العقولدن عربيده من كبى على ماسبق فى الادوات ايضا (آن) همزهٔ ممدوده نك فتحى ونون ايله عربيده ذلك كبى اسم اشارت بعيددر هم دخى جازبهٔ دلبران كه لسان ايله تعبير اولنماز آنجق مشاهدهٔ ذوق ايله معلوم اولور ايكى معنايه حافظ (بيت) شاهدان نيست كه او موى ميانى دارد * بندهٔ طلعت آن باش كه آنى دارد * لكن ناظم تحرير تفسيرده اومقامنده شودينو تعبير ايلسه اوفق واحسن اولوردى بوفرق آلتنجى قطعه نك بيت حادى عشرى شرحنده كاور (چرا) دخى مركبدر مذكور چه ايله ادات تعليل اولان رادن تخفيف ايچون هاء رسميه حذف اولندى

* قنقى كدام اوست اودر اين بودر *

(كدام) كاف فارسيه نك ضمى ودال ممدوده نك فتحى وميم ايله جنس غائبدن سؤالدر قنقى ديمك معناسنه ابو المعانى (بيت) غمزه بلا كرشمه بلا چشم پربلاست * عاشق كدام دردو بلا را دهد رضا (اوست) مركبدر چونكه او همزهٔ ممدوده نك ضميله ضمير منفصل غائبدر عربيده هو تركيده دخى اوجغتايده اوشال واوشول دير است ادات رابطه در الفى تخفيفا حذف اولندى (اين) همزهٔ ممدوده نك كسرى ونون ايله اسم اشارت قريبدر عربيده هذا كبى

* كيست ديمك كيمدر اوقنده كجا *

(كيست) چيست كبى مركبدر لكن فرق كيست ذوى العقولدن سؤال دوا آنقا يكدى شيخ عمر خيام (بيت) نا كرده كناه در جهان كيست بكو * وانكس كه كنه نكرد چون زيست بكو (كجا) كافك ضمى وجيم ممدوده نك فتحى ايله قنده معناسنه كه عربيده اين كبى مكاندن سؤالدر خواجه حافظ (بيت) صلاح كار كجا ومن خراب

كجا * ببين تفاوت ره كز كجاست تا بكجا * همدخي كه معناسنه وچه معناسنه وكي يعني نچين معناسنه وهرجا معناسنه كلور چغتايده قنده يرينه قايه وقايده ديرلر

* نچه چسان مثلي بسان بيل بدان *

(چسان) جيم فارسيه نك وسين ممدوده نك فتحلري ونون ايله نچه معناسنه كه عربيده كم خبريه كبي (بسان) باء موحده نك وسين ممدوده نك فتحلري ونون ايله بمعني مثل ومانند خواجه حافظ (بيت) دل زافكار دقيق افكار ومن دركار خود * روز وشب نالان وسرگردان بسان آسيا (بدان) دانستن لفظندن امر حاضر در حكم اسم فاعلي قطعهٔ اولينك بيت ثالثنده كچدي اولنده كي باء موحده صله در (قطعه) درتناقض هشت وحدت رابدان * وحدت موضوع ومحمول مكان * وحدت شرط واضافت جزؤ وكل * قوه وفعلست درآخر زمان *

* بس يتشور نچه بسي وبسا *

(بس) باء موحده نك فتحي وسين ايله يتشور معناسنه كه عربيده كافي ديرلر شيخ سعدي (بيت) چو بيكار كفتي مكو باز بس * كه حلوا چو يكبار خوردند بس * همدخي نچه كه عربيده كيف معناسنه وبسيار كه عربيده كثير معناسنه ده كلور (بسي) باء موحده نك فتحي وسينك بين الفتح والكسر اماله سي وياء تحتيهٔ ساكنه ايله نچه وچوق معناسنه كه عربيده كم خبريه كبي فردوسي (بيت) چه ناخوش بود دوستي با كسي * كه مايه ندارد زدانش بسي (بسا) باء موحده نك وسين ممدوده نك فتحلريله اوچ معناسنده بس كبي محلنه كوره استعمال اولنور شاعر بمعني نچه (بيت) زهر بيرون بپسندي درونش همچنان باشد * بسا حلواي صابوني كه زهرش درميان باشد * همدخي مملكت فارسده برشهره بسا ديرلر

* دوشكون اولان عاشقه افتاده دي *

(افتاده) قرق بشنجي قطعه نك بيت ثالثنده كلان افتادن لفظندن اسم مفعولدر بوليه اولنجه لغتده مطلق دوشكون معناسنه در لكن عاشق حزين يوره اعلام غالبه دن اولمشدر خواجه حافظ (بيت) الا يا ايها الساقي ادركاسا وناولها * كه عشق آسان نمود اول ولي افتاد مشكلها

* دل كوكل قاپوجيدر دلربا *

(دلربا) وصف تركيبيدر چونكه دل كوكل ديوانيدنجي قطعه نك بيت ثالثنده كلور ربا قرقنجي قطعه نك بيت ثالثنده كلان ربودن لفظندن امر حاضر يا خود اسم فاعل

مخففدر

ربودن مصدر   ربايد مضارع

شخنقد روز را مستقبلاتی ربایدو ربا بنده کلور ابو المعانی (بیت) چه باشد کر نماند درد لم
اندیشهٔ دیکر * بلای عشق او از زد بنیاد لر باد ارم *

* دخت قزه بکجیه بروالـه دی *

(دخت) دالک ضمی و خاء معجمه نک سکونی و تاء فوقیه ایله دختر لفظندن مختصر در قز معناسنه که عربیده بنت دیرلر افضل الدین کاشی (بیت) آبی که بروز کار بندد کیمغت * تو نه پسرش نام نهی کاهی دخت (بروالـه) باء فارسیه نک فتحی و رانک سکونی و واو ممدوده نک فتحی و کاف فارسیه ایله بکجی معناسنه که عربیده حارس دیرلر ابو المعانی (بیت) برای دفع رقیبان از سر کویت * نکه بکرد درت تا سحر شود بروالـه *

* خادم آغا در دخی خواجه سرا *

(خواجه سرا) خادم که سلاطین و وزرا و کبار سرا یلرنده خدمت حرمه و محافظه یه موکل اوله لکن سلاطین آل عثمان ابدهم الله الی آخر الزمان حضراتی حرم همایون خدمتنده اولان محبوب زنجیلره خادم اغا دیو تعبیر ایتدکلرندن ناظم تحریر دخی الناس علی سلوك ملوکهم مضمونی اجرا ایدوب خادم اغا دیو تفسیر ایلدی فلله دره هاتفی (بیت) ز خواجه سرایان کرومد کر (بهریك از ایشان شکوه دکر) اصلی ترکیب اضافی اوله رق هاء رسمیه اوزره همزه نك یا خود یاء تحتیه نك کسری ایله خواجهٔ سرای ایدی عظما و اکابر خانه سنك اولوسی و استادی و خداوندی معناسنه بعده بو معنای عامدن معنای مذکوره نقل اولنجه علامت نقل همزه و یا حذف اولنوب فقط هاء رسمیه ایله خواجه سرا قالدی خواجه استاد دیو قاطعهٔ نامه نك بیت نامنده کلور (سرا) سینك و راء ممدوده نك فتحلریله مطلق او و خانه معناسنه ایدی بیوك اولسون بیولنا و لماسون صکره مرور ایام و کرور اعوام ایله عظما و اکابر خانه لرنده غالب اولدی بونده یاء تحتیه ایله سرای دخی جائزدر

* زنکین اولان شخصه توانکر دینور *

(توانکر) نونك سکونیله اسم فاعلدر بمعنی غنی چونکه توان تاء فوقیه نك ضمی و واو ممدوده نك فتحی و نون ایله توانستن لفظندن امر صیغه سی اوزره اسم مصدردر قوت و قدرت معناسنه غنا دخی بر نوع قوت و قدرتدر کر ادات اسم فاعلدر علی ما سبق فی الادوات المرکبة توانستن توانند

* بره نصب اولدی دیلنجی کدا *

(بهره) باء موحده نك فتحى وهانك سكونى ورانك فتحى وهاء رسميه ايله بمعنى نصيب وحصه واجرت لكن روزى لفظندن اعمدر چونكه روزى رزقه مخصوصدر شاعر (بيت) آنكه خط آفريد وروزى سخت * بافضليت هميد هد بابخت (كدا) كاف فارسيه ايله بمعنى سائل وفقير ابو المعانى هزل كونه (بيت) كمر عريان مانده است دركوى تو دريوزه كر * بردر كون بزرك وفرهست كشته كدا * آخرنده ياء تحتيه ايله كداى دخى جائزدر بعضيلر وصف تركيبيدر اوه كلبجى معناسنه كانه سائل قپو قپو كزوب سؤال ايتديكيچون كدا ايله موسوم اولدى ديديلر چونكه كد كاف عربيله بمعنى خانه آييدن لفظندن امر حاضر ياخود اسم فاعل مخففدر بويله اولنجه كاف كدا عربيه اولنور لكن شعورى مرحوم كاف فارسيه ده ايراد ايلدى فافهم

* خانهٔ درويش فقيرك اوى *

(خانهٔ درويش) هاء رسميه اوزرنده همزه نك ياخود ياء تحتيه نك على الوجهين كسريله تركيب اضافيدر فقيرك اوى معناسنه زيرا خانه هاء رسميه ايله او معناسنه كه عربيده بيت ديرلر وشعره دخى خانه ديرلر بيت ديدكلرى كبى وشطرنج ونرد جدوللرينه دخى هم خانه وهم بيت ديرلر فرهنك شعوريده مسطوردركه خانه آدمى منزليدر چونكه خان هاء رسميه سز مطلق او معناسنه ايدى بعده عامدن خاصه نقل اولنجه علامت نقل هاء رسميه زياده قلندى بو علامت نقل اولان هاء رسميه مركبات منقوله ده شايعه در اما مفردات منقوله ده آز بولنور (درويش) بمعنى فقير ومحتاج اصلنده وصف تركيبيدر قپويه دوشجى معناسنه چونكه در قپو ديو قرق آلتنجى قطعه نك بيت رابعنده كلور ويش واو ممدوده نك كسرى وشين معجمه ايله افتراش كه دوشمك معناسنه اولان ويشيدن لفظندن امر ياخود اسم فاعل مخففدر

* اسكى حصير آنده كهن بوريا *

(كهن) كافك ضمى وهانك فتحى ونون ايله اسكى كه عربيده عتيق معناسنه بونده كافك فتحى وهانك ضمى دخى جائزدر حاصلى سخن لفظى كبى بونده ايكى لغت واردر بهرحال كاف ايله ها ميانده الفنا وخطادر بو قدر نوى خبوشانى (بيت) كهن شد قصهٔ فرهاد وشيرين * چو عيش رفته وتقويم پارين (بوريا) باء موحدهٔ ممدوده نك ضمى ورانك سكونى وياء تحتيهٔ ممدوده نك فتحى ايله بمعنى حصير وحصير ايتدكلرى ساز ابوطالب كليم (بيت) دردمنديهاى من بر هيچكس پوشيده نيست * ميتابد ازتنم

مانند نقش بوریا * ز گفته ناظم تحریر لرنك بو مصراعنده آنده لفظی انجام وانیان ایتمی
ماقبلنده کی مصراعه من حیث المعنی دخی مرتبط اولسون ایچون زیرا اثر لغت
ترجمه ایدن اصحاب منظومات کبی ساده لغت بیاننه قصر اعتدی همان بو ایکی
مصراعك مضمونی قصیرلرنده بولنان ایکی حصیر اولدی فلله دره کانه محککمه ده
بولنان دکنك ایله یمین مثلنه نظیر ایلدی

※ آشجی به آش پزدی یمك خوردنی *

(آشپز) یعنی طباخ میر نظمی (مثنوی) بدکان آشپزیکی نوجوان * شمیرفت آشی
خوردنا کهان * بدید آمدا آنجا کدای فضول * کرفتست کشکول و کرده دخول ※
اصلنده وصف ترکیبیدر چونکه آش همزه نك مدی وشین معجمه ایله هر بر طعام
مطبوخه شامل اسم جنسدر پز باء فارسیه نك ضمی ایله پختن لفظندن امر حاضر
یاخود اسم فاعل مخففدر نیکم اسم مفعولی تمرقدردنجی قطعه نك بیت سابعنده
کاورمستقبلاتی پزد و پزند کاورنونده قیاس اولان باء فارسیه نك ضمیدر لکن
مستقبلاتده علی الشذوذ مفتوح اولدی فاحفظ (خوردنی) آخرنده کی یاء تحتیه
نسبیه ایله یمکه حاضرلنمش طعام که ترکیده آکا یملك دیرلر حتی بو عصرده اسلامبول
اهالیسی طعام حاضرلنمش اولنجه یمکی کتورلردیو خطاب وامر ایدرلر طعامی
کتوردین آربولنور ناظم تحریر دخی لسان عصر اوزره یملك دیو تفسیر ایلدی فلله دره
میر نظمی (بیت) برآور خوردنی در پیش مهمان * بطبع خرم و با روی خندان *
فاما که یاء تحتیه نسبیه سز خاء معجمه ممدوده نك ضمی ورانك سکونیله خوردن
لفظی مصدردر یمك که اکل معناسنه در نتکم مانئ متکلم وحده سی اون دردنجی
قطعه نك بیت ثانیسنده کاور بو تقدیرجه ترکیده یملك هم اسم طعام وهم مصدردر

*سیر طوق آج گرسنه وناشتا *

(سیر) سین مهموده نك بین الفتح والکسر اماله سی ورا ایله طوق که عربیده شبعان
دیرلر وبخار آمامنش که عربیده ریان معناسنه ده کاور نتکم * با آب کشت سیر ست
دجله صوایله اکین قانجیدر معناسنه چغتایده توی دیرلر فاما که اماله سز کسره
سیر محمده ایله سیرصر صاق دیو بکرمی آلتنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کاور بو ایکی
معنا بمترتیب اندیه ابو المعانی (بیت) گر نباشی در جهان با شیر و شکر خورده سیر *
رو قناعت کن بکشی با پیاز و نان و سیر (گرسنه) کاف فارسیه نك ضمی ورانك کسری
وسینك سکونی ونونك فتحی وهاء رسمیه ایله آچ عربیده جایع دیرلر سکون راو کسر
بین ایله ده صحیح لغتدر بونده و معناده دخی آچ گوزلره گرسنه چشم وکدا چشم دینه

(ناشتا) نون ممدوده نك فتحى وشين معجمه نك سكونى وتاء فوقيه ممدوده نك فتحيله هنوز نسنه تناول ايتمش كه آج قرنته ديرلر حاصلى بنه آج ديمكدر كمال اسماعيل (بيت) محروم آن كرسنه كه برخوان پادشاه * عمرى نشسته باشد وكويند ناشتا *

* بل ايو حلوا ايمش افروشه هم *

(افروشه) همزه نك فتحى وفانك سكونى وراء ممدوده نك ضمى وشين معجمه نك فتحى وهاء رسميه ايله زياده لطيف حلوا شاعر (بيت) بنازك مشربان ديكر نباشد درجهان توشه * خوشا پالودۀ سكر خوشا حلواى افروشه * بونده همزه نك مدى وفانك سكونيله آفروشه وهمزه نك حذفى وفانك ضميله فروشه دخى جائزدر بو تقديرجه ممدوده دن مقصوره مقصوره دن محذوفه تخفيف اولنمشدر فرهنك شعوريده مسطوردركه صنعتى روغن سادۀ بى قيناديوب اوزرينه اينجه اكمك اوفنى دوكوب آهسته آهسته قرشديره تا كه دانه دانه اولنجه اوزرينه شكر ياخود عسل مصفى دوكوب قرشديره بى نظير سريع الهضم لطيف حلوا اولور

* شله ايله تفشره در بقلوا *

(شله) شين معجمه نك ضمى ولامك تشديدى وتخفيفى وهاء رسميه ايله اسفاناخ امثالى سبزه ايله مخلوط تربيه اولنور برمائعجه پلاودركه اكثر كيده ايلادير لر شاعر (بيت) درميان پلاو ها شله خوب * نرم دستست چو شاهد بازار (تنبيه) بو معنالرده شله لغتلرده وفرهنكلرده ضميله ضبط اولنمشدر فاما كه ناظم نحرير فتحيله تصحيحنى ادعا ايدر فالعهدة عليه (نكته) لفظ ايباده اسلامبول واطرافى لامى وباء فارسيه يى تفخيم ايدرلر بزم سمتلرده اولان مملكتلرده ترقيق ايدرلر فقير عقل قصير مجه شويله فرقى مناسب كوررمكه بادن صكره تفخيم صورتنده الف يازيله ترقيق صورتنده هاء رسميه يازيله همان بواجلدن ناظم نحرير اسلامبول روشنده كوچوب باء فارسيه دنصكره الف يازدى بويله اولنجه مرامى اوزره تفخيم ايله اوقمق انسب واقيددر بوندنصكره فقط لامك تشديديله شله اوچ معنايه دخى كلور اول بمعنى فرج كه كس معناسنه ثانى بمعنى موضع خس وخاشاك يعنى مزبله ثالث لته يعنى زنانك حيض وقتلرنده استعمال ايلدكلرى بز پاره لرى فاما شين معجمۀ مفتوحه اولنجه لامك تخفيفيله بمعنى قصاص وقود لامك تشديديله اوچ معنايه در اول بمعنى صنم ثانى بت پرست ثالث بمعنى عدل يعنى يوك دنكى (تفشره) تاء فوقيه نك فتحى وفانك سكونى وشين معجمه نك وراءنك فتحلرى وهاء رسميه ايله اطعمه دن بقلوا معناسنه ميرنظمى (بيت) خوان كونا كون كشيده بكسره * سكرى پالوده حلوا

تفسیره ✱ کورد یکمز محللرده بقلو لفظنده واو دنصکره الف یازلمشدر شعار رسمیه یازلماسی احتمالی وار آنکچون ناظم شعر یرالف قافیه سنده ایراد ایلدی همده نیه محلنه کوره اعتبار اولنسه ده بعید دکلدر فافهم

✱ دکلر ایسک نصح ایدرم بن سکا ✱

بو مصراع کاتبه شاهدی مرحومک (یاروردم انده بربیت همایون) قوانک مضمونی ساده تفسیردر مفسری بو مصراع

✱ کر شنوی پند کنم من ترا ✱

(کر) ادات شرطدر کما سبق فی الادوات المرکبة (شنوی) مضارع مفرد مخاطبدر سکم امرحاضری قطعه اولینک بیت سادسنده کچدی فارجع الی شرحه (پند) نصیحت دیو اون یدنجی قطعه نک بیت سادسنده کلور (کنم) یکرمی یدنجی قطعه نک بیت ثامننده کلان کردن لفظندن فعل مضارع متکلم وحده در زیرا مستقبلاتی علی الشذوذ کافک ضمی ونونک فتحی ودال ایله کنند وکننده کلور (من) بن دیو بو قطعه نک بیت اولنده کچدی (ترا) سکا دیو بیت مذکورده کچدی

✱ مفتعلن مفتعلن فاعلن ✱

یعنی بو قطعه بحر سریعدندر چونکه بحر سریع بحسب الدائره مسدسدر که مفتعلن مفتعلن فاعلات مرتین لکن اصلی مستفعلن مستفعلن مفعولات مرتین ایدی طی جمیع اجزاسنده بحسب الاستعمال واجب ولازم اولمغله ارباب عروض فرس دائره ده دخی هر بر جزؤنی مزاحف اعتبار ایلدیلر بوندنصکره عروض وضربده طینک عروض ایله یا وقفی یاخود کشفی استعمال ایلدیلر بوایله اولنجه بو قطعه نک عروض وضربنک جمیعسی مطوی ومکشوفدر الا بیت خامسک عروضی مطویه وموقوفه در النادر کالمعدوم اولمغله ناظم تحریر بو تفاعیل مصرعی مکشوفه کتوردی تسمیه طی مستفعلن مفعولاتدن دردنجی ساکنی حذفدر اول مستفعلن ثانی مفعلات قالدقده اول مفتعلن ثانی فاعلاته نقل اولنوب مطوی تسمیه اولنور کشف مفعولاتدن تایی اسقاط ایدوب مفعولا قالدقده مفعولن وزنته نقل اولوب مکشوف تسمیه اولنور وقف مفعولات آخرنده کی تایی اسکان ایدوب موقوف تسمیه اولنور

✱ اهل معارفله کورش دائما ✱

(اهل) یعنی صاحب (معارف) جمع معرفت علم ایله معرفتک فرقی وتحصیلی دیباجه نک یکرمی یدنجی شرحنده کچدی (دائم) معروف بو مقامده اهل معارفدن

مراد ناظم نحریر یاد بادن اولمغله علوم ادبیه صاحبلری اوله یاخود اهل الله اوله یاخود هر بر معرفت صاحبلری اوله

قطعهٔ رابعه

※ این قطعهٔ با نکته زبا چون گل شاداب ※

(این) بودر بو قطعهٔ ثالثه نك بیت رابعنده کجدی (قطعه) وهمزه‌سی قطعهٔ اولی عنوانی شرحنده کجدی (با) بمعنی صاحب کما سبق فی الادوات البسیطة (نکته) نونك ضمی وکافك سکونی وتاء فوقیه نك فتحی وهاء رسمیه ایله بمعنی نقطه وبمعنی نشانه که برمق وامثالیله طپراق اوزرنده بری چیزوب اولمغله که دیرلر عربیده وجه ودلیل معناسنه که جمعی نکات کلور فارسیده وعربیده دقیق ورمز لطیف معناسنه دخی استعمال اولنور نتکم بو مقامده مراد بودر (ز) بمعنی من یعنی دن کما سبق فی الادوات البسیطة (با) حروف تجنیدن وحروف مباینیدن ب نك اسمیدر لکن بو مقامده مراد حروف مباینیدن اولاندر علی ما سبق فی شرح عنوان القطعة الاولی چون) کبی دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت ثالثنده کجدی (گل) کاف فارسیه نك ضمی ولام ایله معروف عربیده ورد معناسنه فاما که عجمده هر چچکه گل دیرلر کرك اغاجده وکرك یرده بتسون لکن اگر قرینه دن مجرد ومطلق گل ذکر اولنسه معروف ورد مراد اولنور شیخ سعدی (بیت) بچه کار آیدت ز گل طبقی ※ ز گلستان من ببر ورقی ※ واگر قرینه یه مقارن اولورسه مقتضای قرینه اولان شکوفه مراد اولنور مثلا گل نسرین وگل خیری وگل لیمون وگل بادام وگل شفتالو دیرلر وعلی هذا القیاس شاعر (بیت) گل زنبق ولیکن ناشکفته ※ میان یاسمین ولاله خفته ※ استعاره طریقیله شرارهٔ آتشه وچراغه ده گل دیرلر (شاداب) تر وتازه دیو بو قطعه نك بیت ثالثنده کلور (حاصل معنی) تر وتازه گل کبی حرف بادن نکته صاحبی بو بر قطعه یاخود قطعه دریعنی بو قطعه ده سراپا مذکور اولان اجناس وطباق ومراعات نظیر امثالی صنعتلر ایله شکله وصوره متعلق ومشابه معنیدار ونکته دان اولان اشیانك اسامیلریدر مثلا بو مصراع آتیده تشنه ایله سیرابده طباق واردر وقس علیه

※ تشنه صو صامش قانمش اولاندر دخی سیراب ※

(تشنه) تاء مثنات فوقیه نك فتحی وشین معجمه نك سکونی ونونك فتحی وهاء رسمیه ایله بمعنی عطشان ابو تراب (بیت) ما خشك لبان تشنهٔ دیدار شرابیم ※ چون کاسهٔ ما کشت تهی خانه خرابیم ※ استعاره طریقیله آرزومند معناسنه ده استعمال اولنور (سیراب) سینك بین الفتح والکسر اماله‌سی ایله بمعنی ریان آدمی اولسون غیریسی اولسون ابو المعانی (بیت) سیراب شاخ هر درخت بنمود برلنو بر وبس ※

از بهر توحید خدا ایستاده است در بوستان * معنای ترکیبیسی صو طوقی دیمکدر
چونکه (سیر) طوق دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت عاشرنده کچدی (آب) صو دیو
بو قطعه نك بیت خامسنده کلور

* فرکند سیلك اردنی یرسیل صویی سیلاب *

(فرکند) فانك وکافك فتحهلری ورانك ونونك سکونلری ودال ایله سیلك زور ایله
یاردیغی یرکه جابجا صو دخی طورمش اوله فرغر وفرکن وفرکنی دخی دیرلر بعض
فرهنکلرده هنوز قازلمش خرق دیو مرویدر شمس فخری درصفت اسب (بیت) وقت
سیرش چه سیخ وچه دریا * پیش کامش چه کوه وچه فرکند * کذا فی فرهنك
جهانکیری اما تحفة الاحبابده مطلقا رهکذر آب دیومذکوردر همدخی طول
مدت ایله چور یوب دوکلمش نسنه یه فرکند دیرلر (سیلاب) سینك کسریله مرکبدر
سیل صویی معناسنه ابو المعانی (بیت) سیلاب اشك دیده ام طوفان ز آه دل شده *
کشته خراب ازدرد وغم آخر چو این شهر وجود * چونکه سیل سینك فتحی و یاء
تحتیه نك سکونی ولام ایله فارسی ایله عربی بیاننده مشترکدر انجق فرق شوقدر
وارنه کاهی اعجام سینی مکسور اوقورلر خصوصا آخرینه آب لاحق اولنجه دائما
مکسور ایدرلر آب صو دیو آنفا کچدی

* شیره دی اوزم صوینه هم پکمزه دوشاب *

(شیره) شین معجمه ممدوده نك کسری وراءنك فتحی وهاء رسمیه ایله اوزم صویی که تازه
صقلمش اوله ترکستانده میاز کوینه سفر بهشیره دیرلر (دوشاب) دال ممدوده نك
ضمی وشین معجمه ممدوده نك فتحی وباء موحده ایله مطلق پکمز معناسنه عربیده
دبس دیرلر میر نظمی (بیت) برندان چو زاهد زیك جای زاده * دراصلمش یکی بود
دوشاب بوباده (فائده) عربیده دبس اولا خرما انجرندن موضوع ایدی صکره کیدرك
اوزم پکمزینه ده اطلاق اولندی بعده اوزم خرمایه غلبه ایدوب انجن وهم
استعمالی اخذ ایلدی

* بال شهد دیورشربته شهدابه وشهداب *

(شهد) شین معجمه نك فتحی وهانك سکونی ودال ایله بال معناسنه حتی موی
آرلدقدن صکره شهد فائق دیرلر عسل مصفی معناسنه مثلا شیخ سعدی کلستان
دیباجه سنده عبارهٔ نائی بتربیتش شهد فائق کشته بوردی (شهداب) بال
شربتی معناسنه چونکه معنای ترکیبیسی بال صویی دیمکدر (شهدابه) آخرنده

شاعر تسمیه‌نسبیه ایله مثلا

* کلزار و کلستان کلی چوق یردخی کلشن *

(کلزار) لامک سکونیله کلی چوق یر و کل محلی هم دخی موسیقیدن بر مقام یا خود بر لحن آدیدر شاعر ایکی معنایه (بیت) خروشان بلبلان در صحن کلزار * بوقت صبحدم بر لحن کلزار (کلستان) لامک کسری یا خود سکونیله بودخی کلی چوق یر و کل مکانی شاعر (بیت) بهار آمد دل از آلام رسته‌ست * کلستان شد جهان هنکام عیشست (کلشن) لامک سکونیله بمعنی کلستان ابو المعانی (بیت) باقتاب قدح شعله‌زار کن ساقی * بشوق عارض جانان ضیا کند کلشن * لکن بوحده کلشن مجازا عشرتکاه معناسنه اولسه‌ده جائزدر و بولفظلرک هر بری مرکبدر چونکه کل بیانی بو قطعه‌نک عنوانی شرحنده کچدی زار و ستان هر برلری ادات اسم مکاندر علی ماسبق فی الادوات المرکبة (شن) شین معجمه‌نک فتحی و نون ایله بمعنی ناز و جلوه چونکه کللک شکوفه‌لر میاننده لطافت و ملاحتی حسبیله محلنه و مکاننه کلشن دیو تسمیه اولندی فاحفظ

* دی چایره مَرْغ و تر و تازه ایسه شاداب *

(مرغ) میمک فتحی و رانک سکونی و غین معجمه ایله چایرکه آنده قوشلر اولور هم دخی جای فرحفزا معناسنه و بر نوع سبزه که قوشلرک دا کلی معناسنه ده کلور فاما که میمک ضمیله مرغ قوش دیو یکرمی آلتنجی قطعه‌نک بیت سادسنده کلور (شاداب) دال ممدوده‌نک فتحیله بمعنی تر و تازه حکیم فردوسی (بیت) نو کفتی همه دشت سهراب بود * بسان یکی سرو شاداب بود * هم دخی صولوکه آبدار معناسنه و اعلام رجالدن دخی اولور معنای ترکیبیسی فرحناک صودیمکدر زیرا شاد شین معجمه ممدوده‌نک فتحی و دال ایله بمعنی مسرور و فرحناک آب صودیو بو قطعه‌ده بر قاچ کره مذکوردر (تر و تازه) دخی فارسیدر لکن انشالرده شیوع ایله بو مقامده تفسیر قلندی ترپاش دیواللی برنجی قطعه‌نک بیت اولنده کلور تازه معروفدر محبوبده و میوه‌ده و غیریده مستعملدر ابو المعانی (بیت) خیال تازهٔ آن روی تازه در دلم تازه * شود بافکر وصل آن پری رود درد و غم تازه *

* شهوار دینور پادشهه لایق اولانه *

(شهوار) شینک فتحی و هانک سکونیله مرکبدر پادشهه لایق معناسنه چونکه (شه) پادشاه معناسنه اولان شاه لفظندن مخففدر (وار) ادات لیاقتدر علی ماسبق

فى الادوات المركبة زوائد بهرام (بيت) در آنجا تختها بنهاده بسياره بران برجايهاى خوب وشهوار ٭ پادشه دخى فارسيدر لكن تركيده شيوعى حسبيله ترجمه دن جزؤ قلندى (تتمه) شاه شين معجمه ممدوده نك فتحى واظهار هاايله بيدى معنا يه در ازل اصل وصاحب معناسنه درحق پادشاهلر عريق واصيل وصاحب مملكت اولدقلرى حسبيله شاه تسميه اولنديلر حكيم فردوسى (بيت) اكر شاه را شاه بودى پدر ٭ بسر برنهادى مرا تاج زر ٭ ثانى هر نسنه كه حسن وعظمتده امثالنه فائق واقرانندن بهتر وبزرگتر اوله اكا شاه ديرلر مثلا بيتك اعلاسنه شاه بيت واو آتلويه شهسوار وقوشلرك جمله سندن بيوك بر قوش وارا كا شاهرخ ديرلر ثالث شطرنج قطعه لرندن بر قطعه رابع بمعنى فراخ وكشاده نتكم شاهراه ايشلك يول ديواللى برنجى قطعه نك بيت سادسنده كلور خامس بمعنى داماد سادس هندده مشهور بر نوع جامه در سابع هندده بر جانور اسميدر بويدى معناده الفك تخفيفيله شه دخى جائزدر على ماسبق فى قواعد المقدمة (پادشاه) باء فارسيه ممدوده ايله مركبدر پاد ايله شاهدن چونكه پاد پاسبان وپايندو تخت معنالرينه اولمغله مناسبت ظاهره در بونده شه كبى الفك تخفيفيله پادشه دخى جائزدر بلكه الفك ابقاسى وهانك الغاسيله پادشا دخى جائزدر شاعر (بيت) كه من تا ترا ديدم اى جان من ٭ نيم پادشا دل خويشتن

٭ لذتلو صو خوشاب اولنجودر خوشاب ٭

(خوشاب) شين معجمه ممدوده نك فتحيله لذتلو صو معناسنه همدخى اولؤلؤ وياقوت واعل وبونلرك امثالى نسنه لره صفت واقع اولور مثلا در خوشاب ديرلر اولنجو ديمك اولور حكيم اسدى (بيت) نه هر آهوانرا بوى مشك ناب ٭ نه از هر صدف در خيزد خوشاب ٭ اصلى تركيب توصيفى اوله رق آب خوش ايدى خوب صو معناسنه بعد التقديم سياه چشم كبى وصف تركيبى قلنوب لذتلو صو وخوب صولو معناسنه اولدى چونكه خوش خاء معجمه ممدوده نك ضمى وشين معجمه ايله بمعنى خوب كه كوزل ناصر خسرو (بيت) تو چه بكى زنكى نا خوب تيره ٭ دختركان تو همه خوب و شاب ٭ آب صودر بو قطعه ده برقاچ كره مذكوردر بو معناى تركيبى معناى الله ميق معناى تا بنك مناسبيدر (در) دالك ضمى ورانك تخفيفى وتشديديله فارسيده اينجو معناسنه شايعدر لكن عربيده تشديد لازمدر نكته بو مقامده است ترجمه سى اولان دالك كسريله در اوقنسه دخى الويرر بو تقديرجه ايهام خطيدن وملاحظه دن خالى اولمازه فهم

٭ جوى ايرمقه دى آب روان يعنى آقر صو ٭

(جوی) جیم مضمومه نك ضمی و یاء تحتیه ایله ایرمق که عربیده نهر و جقنایه ده سای دیرلر و همدخی جوی ایسته دیواللی برنجی قطعه نك بیت سابعنده کاور (آب روان) اسم بمعنی اقر صوکه عربیده ماء جاری دیرلر چونکه آب صو دیو قرقنجی قطعه نك بیت اولنده کاور روان رانك و واو مضمومه نك فتحلری و نون ایله رفتن لفظندن اسم فاعل یاخود صفت مشبهه در کیدیجی دیمکدر لکن استعمالده صالنه رق کیدیجی معناسنه شایعدر صوده دخی صالنوب کتمه اولمغله آب روان دیدیلر همدخی جان و روان معناسنه و رایج معناسنه و همان معناسنه ده کاور بونلردن بشقه روان جان دیو اوتوز سکزنجی قطعه نك بیت ثالثنده کاور

* تیره بولانقدر دخی حوضك دبی پایاب *

(تیره) تاء مثناة فوقیه مضمومه نك کسری و رانك فتحی و هاء رسمیه ایله بولانق معناسنه شاعر (بیت) روشن بدیده ام نشود روی این جهان * کین چشم تیرکی نتواند نظر کند * دخی ذاتنده قاره نسنه یه و صکره دن متغیر اولوب قاره ران نسنه یه و قاره کو کیجه یه و یاغ چقاردقلری آغنج که عربیده ثقفین دیرلر بو جمله یه تیره دیرلر فاما که هاء رسمیه سزاو تو زدرت معنایه کاور نکم تفصیلی یکرمی برنجی قطعه نك بیت ثانیسی شرحنده کاور (پایاب) باء فارسیه و یاء تحتیه مضمومه تینك فتحلری و باء موحده ایله مرکبدر بمعنی قعر الحوض چونکه پای بمعنی ایق دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کاور آب صو معناسنه در بو مناسبت ایله ایکارایاغنه و مطلق صو نهایتنه و دیبنه ایاق ایرشن صویه دخی پایاب دیرلر بونلردن بشقه پایاب طاقت و قدرت و پاینده و ثابت معناسنه و نهایت و غایت معناسنه ده کاور

* سرکشته باشی دونمشه دی دونمکه کشتن *

(سرکشته) رانك سکونی ایله ترکیب اضافیدر اصلی کشته سر ایدی تقدیم و تاخیر انجق کلاب کبی لفظده تخفیفی مفیددر بهرحال باشی دونمش معناسنه سرکردان کبی خواجه سلمان (بیت) رهبری جو که در این بادیه هرسوی رهیست * مرد سرکشته چه داند که کجا باید رفت * چونکه سر باش دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کاور (کشته) کاف فارسیه نك فتحی و شین معجمه نك سکونیله کشتن لفظندن اسم مفعولدر دونمش معناسنه زیرا کشتن مصدردر دونمك معناسنه همدخی صیرورت و انقلاب معناسنه ده کاور شد کبی لکن کینونت معناسنه اولماز

* دریا صوینك دونمسی چوروبسی کرداب *

(كرداب) كاف فارسينك كسرى ورانك سكونى ودال ممدوده ايله اصلنده تركيب توصيفى قبيلندن آب كردايدى مدور ودكرمى صو معناسنه بعد التقديم والتأخير سياه چشم كبى وصف تركيبى قلنوب دكرملو صو معناسنه اولدى بعده معناى مذكورده غالب اولديكه عربيده ماء مدور ديرلر بر نظمى (بيت) چو كشتى اندر افتاده بكرداب (مبرس زان بعد ازين راه هيچ اسباب) چونكه كردد كرمى ديو بكرمى يدنجى قطعه نك بيت ثانيسنده كلور آب صو كام آنفا

* آتشده اوحيوانكه كزر آدى سمندر *

(سمندر) سينك وميمك فتحلرى ونونك سكونى ودالك فتحى ورا ايله آتشده كزر بر حيواندر شويله روايت اولنوركه مزبور جانور قيون قدر اولور لونى الوان اولوركه بياض وزرد وسرخ وبنفشى توينى اكيروب دستمال ايدرلر كيرلندكده آتشه براغوب چركى يانوب پاك ولطيف جديد كبى اولور لامع (بيت) آتشم زخم جكرسوز تمام اولسه نوله * دل آتشكده مه دوشسه سمندر كل اولور * بعض روايتده سمندر ققنس قوشيدركه مزبور قوشك بيك سنه عمرى اولور آخره ايردكده اودون جمع ايدوب نفسندن آتش پيدا اولوب اودونى ياقر كندى دخى يانار كل اولور صكره مرور ايامله كلندن ياوريسى حاصل اولور آتش ياقديغنه مولانا جامينك شو بيتى شاهددر (بيت) شو سمندر چو فروزد آتش * باش با آتش او خرم وخوش * بعض روايتده سكلر قدر بر جانوردر هر ساعت بر لون ايله متلون اولور همدخى هندستانده بر ولايته سمندر ديرلركه آنده بى نظير عود اولور بو ايكى معناده بين الدال والراء واو ايله سمندور دخى بو ايكى لفظده رالرينه لام ايله سمندل و سمندول دخى ديرلر بويله اولفصيح بونده درت لغت واردر نيتكم ققنس لفظنده درت لغت اولديغى كبى ققنس وقوقنس وققنوس وقوقنوس ديرلر

* ديرلر صو قوشندن قازه بط اوردكه مرغاب *

(بط) باء موحده نك فتحيله قاز معناسنه اصلنده عربيدر طانك تشديديله لكن فارسيده تخفيفيله دخى شايعدر شاعر (بيت) درشكم بازكه چندين خطست تذكره جان تذرو بطست * قاز دخى فارسيدر تركيده شيوعى حسبيله ترجمه قلندى اما فرهنكنده ويده بط ايله قازى شويله فرق ايدركه اهليسنه قاز وغاز ديرلر دشتيسنه بط ديرلر الشيخ (بيت) باز صيد آمد طاوس وقاز چرخ مكر بسته شود چشم باز * لكن تركيده على الاطلاق اهليسنه ودشتيسنه قاز ديرلر (مرغاب) تركيب اضافيدر مطلق صو قوشى معناسنه شوقدر كه غينك كسره سى فتحه يه وهمزه

مده يه تبديل اولنوب اوردك معناسنه منقول اولدى بونده ياء نسبيه ايله مرغابى دخى ديرلر شاعر (بيت) مياور باين صيد كه تركتازه بمرغابيانم ميندازباز * چونكه مرغ قوش ديو بكرمى التنجى قطعه نك بيت سادسنده كاور آب صو كامر آنفا

ماهى بالغك آدى شناور دخى يوزكيج

(ماهى) ميم ممدوده نك فتحى وهاء ممدوده نك كسريله عربيده سمك معناسنه هر نوعنه شامل اسم جنسدر شيخ عطار (بيت) آنكه بامرغ هوا ماهى دهد * بندكانرا دولت وشاهى دهد (شناور) شين معجمه نك كسرى ونون ممدوده نك وواوك فتحلرى ورا ايله يوزكيج كه عربيده سابح ديرلر خواجه سلمان (بيت) بحر محيط همنش موج زده حباب وش * قبه نيلى فلك كرددرو شناورى * واو بدلنه باء موحده ايله شنابر دخى بو معنايه در

غوته صويه طالمق صولرك طلغه سى خيزاب

(غوته) غين معجمهٔ ممدوده نك ضمى وتاء مثنات فوقيه نك فتحى وهاء رسميه ايله صويه طالمق كه عربيده غوص ديرلر طا ايله غوطه دخى جائزدر بو ايكى لفظده غين معجمه نك فتحى وواوك سكونى دخى جائزدر ابو المعانى (بيت) دربحر غمش غوته خورد اين دل محزون * باشدكه خدا ساحل مقصود نمايد * خيزاب اصلنده وصف تركيبى اوله رق آب خيزايدى فالقيجى صو معناسنه چونكه آب صو كامر خيز وصف تركيبى اوله رق يكرمى سكزنجى قطعه نك بيت سابعنده كاور بعده طلغه معناسنه نقل اولنجه علامت نقل وتخفيف ايچون تقديم وتأخير وزاى معجمه يى مفتوحه وهمزهٔ آبى حرف مد قلديلر

دارشكنه معناسى سليمانى ديمكدر

(دارشكنه) دال ممدوده نك فتحى ورانك كسرى وشين معجمه نك كسرى وكافك ونونك فتحلرى وهاء رسميه ايله زهر انواعندن سليمانى ديدكلرى نسنه در لغت نادره اولمغله فرهنك شعوريده مذكور دكلدر نتكم اواخر ديباجه ده وعد بيورمشدى چونكه زمانمزده فرهنك لفظى غلبه ايله شعورى كتابنه علم كبى اولمشدر لكن تحفة المؤمنين ده دارشكنه سليمانى ديو مذكوردر

فرار وكريزنده جيوه زيوه وسيماب

(كريزنده) كاف فارسيه نك وراء ممدوده نك كسرلريله اسم فاعلدر قاچيجى معناسنه عربيده فرار وفراره ديرلر مصدرى قرقنجى قطعه نك بيت ثالثنده كلان كريختن ياخود كريزيدن لفظلريدر زيرا مستقبلاتى كريزد وكريزنده كلور نتكم

امر صیغه‌سی اورزه اسم مصدری یکرمی سکزنجی قطعه‌نك بیت خامسنده کلور
(جیوه) جیم ممدوده‌نك کسری وواولك فتحی وهاء رسمیه ایله ترکیده سیماب
وعربیده زیبق دیدکلریدر کذا فی فرهنك شعوری بو جیوه لفظی نقدر فارسی
ایسه ده ترکیده شیوعی حسبیله ژیوه وسیماب لفظلرینه ترجمه قلنمشدر *
(ژیوه) زای فارسیه ممدوده‌نك کسریله وزن ومعناده جیوه کبیدر (سیماب)
ترکیب اضافیدر اصلی آب سیم ایدی کموش صویی معناسنه جیوه معناسنه نقل
اولنمغه علامت ایچون تقدیم وتأخیر وتخفیف ایچون میم مفتوحه وهمزه‌سی حرف
مد قلندی بویله اولنمغه بونده حکمانك زیبق ایله کبریتی مزج ایدنجه کمش یاخود آلتون
اولور دیدکلرینه اشارت واردر (نکته) فرار وفراره لفظلری ارباب کیمیا واصحاب
اکسیر اصطلاحنده جیوه‌نك علمی اولوب وجیوه دخی فی نفس الامر فرار وذهاب
ایله متصف اولمغله ناظم شعر برقاچجی کریزنده یورسه وزن ومعنایه خلل کلمز ایکن
ایهام حسن ایچون فراره کریزنده دیو تعبیر بیوردی فلله دره (مثنوی) خذا الفرار
والطلقا * وشبهنا بنسبه البرقا * فان احسنته سحقا * ملکت الغرب والشرقا * سؤال
حکمانك بو قولی راستمیدر ووجود خارجیسی وارمیدر جواب راست وصوابدر نتکم
علم کیمیا حکمت طبیعیه فروعندن عد ایتدکلری کبی همدخی وجود خارجیسی
واردر نتکم قارونک ونیجه ارباب معارفدن منقول ومشاهد اولدیغی کبی (سؤال)
علم اولوب وجود خارجیسی اولیدی علوم سائره کبی علی رؤس الازمان علماء
کارکزاری وحکمای معرفت شعاری اولوردی جواب حق جل وعلی حضرتلری فقط
کیمیایی دکل بلکه بحسب الظاهر شهرت وشیوعی خطرناك اولان علملرکه مثلا علم
جفر وعلم حرف وعلم سیمیا کبی علوملك اصحابی کتم واخفایه موفق قلوب حتی اظهار
سری کفردر دیو اعتقاد ایتدیردی یعنی اجانب ونیکانکانه دیمکدر فلاجل ذلك ارباب
لایکاد یوجد درجه‌سنه رسیده اولدیلر (سؤال) بو علم کیمیانه جهتدن سر اولدی
جواب علم کیمیا هر طرفیله سردر کلدر بلکه نقدین یعنی شمس وقمر حسبیله سر اولدی
والا که لطف احذاق نیجه معاجین کیمویه ترتیب وطائفه صاغه بی نهایه اجزاء کیمویه
ترکیب واعمال ایلدکلری ظاهردر (سؤال) جد وسعیله نقدینه وصول ممکن اولمازمی
(جواب) عزیزم امکاندن بشقه وجودی دخی محققدر لکن توفیق حقه محتاجدر
(سؤال) مثلا عقرب وعلم الدین وعقاب وعبد یعنی کبریت وزرنیخ ونشادر وجیوه
امتزاج ایدنجه شمس وقمر حاصل اولوردینلرمع هذا امزج اولنسه‌لر حاصل اولمه دکل
مشابه دخی اولمز بو نقدیرجه کلاملری نیجه صواب اولور (جواب) عزیزم انسان

كافهٔ حیوانانه بلکه عامهٔ کائناته نسبتله نه کونه کامل الوجود ایسه نقدین دخی بین المعادن کامل العیاردر لکن شمس کامل حقیقی وقمر کامل اضافیدر ایشته بو تقدیرجه انسان نه درلو روح انسانی یه و روح حیوانی یه و جسده محتاج ایسه نقدین دخی بو اوچلک امثالنه محتاجدر لکن بونلرده روح انسانی یرینه فقط روح و روح حیوانی یرینه نفس دیو تعبیر اولنور (امدی) عزیزم حق تعالی حضرتلری نه کونه روح انسانی یه (یسئلونك عن الروح قل الروح من امر ربی) نص قطعیله کتم واخفا ایلدیکی کبی بو روحی دخی برای حکمت علیه مختوم و مکتوم ایلدی حکما آنکیچون بو روحه کاهی روح الذهب دیو و کاهی حجر مکرم دیو تسمیه و کافهٔ کیمیا کرانه مطلب اعلی و مقصد اقصی ایلدیلر (سؤال) علماء صوفیه و حکماء اشراقیه روح انسانیده بحسب الطاقة البشریه جستجولر و روح حیوانیله روح انسانی فرقنده عظیم تکابولر ایلدکلری کبی بونده دخی بر بیان وافی و فرق شافی وارمیدر (جواب) ایشته بو مقامك حلی فصول ثلاثه یه محتاجدر (فصل اول) جسد بیاننده که بو بابده جسد هم نامهٔ سبعهٔ سیاره و امثالی نسنه‌لردن هر بریدر (فصل ثانی) نفس بیاننده که بو خصوصده نفس ملوحات تسعه و انواع کبریت و اصناف زرنیخ و اشباهی نسنه‌لردن حاصل اولور (فصل ثالث) روح بیاننده که بو ماده‌ده روح اشیاء سبعه‌نك برندن اولور ١ زیبق ٢ رصاص ٣ موی اطفال ٤ قشر بیضه ٥ دم یعنی قان ٦ مراره یعنی اود ٧ بول یعنی شاشه خلاصه بونلردن هر بری بشقه بشقه اکسیر اولور بری برینه ضم و اضافه یه محتاج اولمزدیو شمس المعارفده نص وقطع ایلدی (سؤال) بو نفس و روحدن هر برینی تحصیل نه کونه اولور و نه طریق ایله وجود پذیر اولور (جواب) مشهور بو طقوز اموردر که ١ حل ٢ عقد ٣ تصعید ٤ تکلیس ٥ تحلیل ٦ ترکیب ٧ ترطیب ٨ تنقیه ٩ طرح ایشته ازجمله بو طقوز اموره موقوف و محتاجدر و بو طقوز امورك اعمال و ترتیبی نتیجه نجیه قرع و انبیق کبی آلاته و کونا کون طین حکمت و نار حلقه کبی اسبابه محتاجدر و جمله‌سی دخی اسرار مکتومه دندر ازجمله برماده مهمله‌سنی سکا بیان ایده‌یم مثلا ترطیب دیو ملوحاتك و امثالنك صوینی اخراج و امثالنه و اجساده و ارواحه اسقا و اشرابه دیرلر ایشته بو مقوله عمللرینه قدر دشوار الحصول و صعب الوصولدر فتأمل (سؤال) بو تفصیلاتك اقتضاسی کیمیا وار ایمش بو تصورده قلب حقایق لازم کلمزمی قلب حقایق ایسه ذاتنده محال دکلمی (جواب) عزیزم قلب حقایق محال دیمکك معناسی ممکن واجب اولمز واجب ممکن اولمز دیمکدر یوخسه ممکن ممکن آخره منقلب و مستحیل اولور ازجمله بسیط

بسیطا آخره منقلب اولور مثلا ما وهوا کبی ومرکب مرکب آخره منقلب اولور مثلا
عالمده متساقط اولان حیوان کبی ایشته بو ایکی صورتده ماده لر باقیه در منقلبه
اولان فقط صورتدر که هیچه اولور که ماده وصورت ایکیسی معا باقیلردر فاما که
منقلب اولان یا بوکه کیف کیفه اولور مثلا سود یوغورت و پنیر و یاغ اولدیغی کبی
ونحو ذلك یا خود حال حاله اولور مثلا صو بوز اولدیغی کبی فاما که ماده وصورتیله
انقلاب مسئله سی اعادة المعدومك جواز وعدم جوازینه منوطدر چونکه تجویز
اید نه کوره جائز اتمیه نه کوره جائز دکلدر ایمدی عزیزم بو تفصیل معلوم اولدیسه
اجساد سبعه مذکوره نك بر برینه انقلابی بسیطك بسیطه آخره انقلابی قبیلندن
دکلدر چونکه موالید ثلاثه نك بریدر آنجق یا بوکه مرکبك مرکب آخره فقط
صورتیله انقلابی قبیلندن اوله ایشته بو صورتده اکر کیفله انقلاب ایدرسه اصلنه
رجوع ایتمز واکر حالله انقلاب ایدرسه بر سبب جزئیله اصلنه عودت ایدر یا خود
مضمحل اولور فافهم (سؤال) اجساد سبعه وامثالی بالمشاهده بر برلرینه اضداد
وقسیمات اولدیغنه فقط کیفله یا خود حالله انقلاب ایدر دیمك منافی دکلمی
(جواب) جائز که اجساد سبعه وامثالی نوع واحددن اوله چونکه معدن اذا خلی
وطبعه شخص کامل وتام العیار اولمغه طالب ومرکز حقیقیسی اولان کماله
وتمامنه راغب ایکن هر برینه اتصال موانع وانتفاء شرائط ملابسه سیله
کمالی احرازه ایده میوب بر درجهٔ سافله ده استقرار ایله کی حدید وکی نحاس وکی
رصاص وکی آنك حجر وامثالی اسملر ایله مسمی اولدیلر ایمدی عزیزم کورمزمیسن که
اوزم اولا قوروق ثانیا قوریك ثالثا عنب رابعا عصیر خامسا دبس سادسا اقط اولدیغی
کبی زیرا اوزم اجتماع شرائط وارتفاع موانع برله احراز کمال ایدرسه اقط اولور
واکر که ناقص اولورسه مقامنه کوره بر اسمله مسمی اولور کما سبق (سؤال) ارضك
هر بقعه سنك بر خاصه سی واردر بو تقدیرجه هر بقعه سی بر معدن اقتضا ایتمسی
عقلا امس ومشاهده یه اقرب دکلمی (جواب) کورمزمیسنکه جاموس وجمل وبقر
وغنم فصول وخواصله بر برندن منفصل وممتاز انواع واضداد ایکن جمله سندن
حاصل اولان سود نوع واحد وسوددن حاصل اولان پنیر و یوغورت هر بری بر نوع
واحد دیو معدوددر حتی کامل العیار اولان سمن نوع واحددر تشکیم بونی مؤید
اصحاب اکسیر وارباب کیمیا طهر الفضة الجذماء ثم کلها حلال دیو طالبلرینه
امر وترغیب ایتدیلر نتکیم بو مضمون شمس المعارفدن دخی فهم اولنور چونکه
عزیزم فضهٔ جذمادن مراد از جمله رصاص دیمك اکر انتفاء شرائط واجتماع موانع

اولمسه ایدی کامل اضافی اولان فضه اوله جق ایمش بلکه کامل حقیقی اولان ابریز خالص اوله جق ایمش لکن بدن انسانه امراض مزمنه دن علت جذام اولوبده کانه دائره انسانیتدن اخراج ایتدیکی کبی رصاصه دخی برعلت مزمنه عارضه اولمغله کرك کامل اضافی وکرك کامل حقیقی درجه سنه رسیده اولمامش (سؤال) رصاصده بوعلت ندر (جواب) بدن انسانده جذام عصمنا الله تعالی اکر علت واحده دیو معدوده ایسه ده فاما که جهت وحدتله مضبوط اولان علل متعدده اجتماعندن عبارت اولدیغی کبی ایشته بو رصاصده دخی اجتماع علل شتادن عبارت علت جذام کبی برعلت واردر چونکه بو رصاصده فهم قاصرانه مزه کورندی علت واردر که فضه ده یوقدر ١ لینت ٢ سرعت ذوبان ٣ وسخ ٤ حمرت ٥ زرقت ٦ سورت ٧ خشخشه خلاصهٔ کلام ایشته بو یدی علت رصاصدن کیدنجه یکادیکون فضة لکن عزیزم بوقدر بحث همان روح انسانی بحثی کبی برمعنی دربرعلیله شفا بوقدر آنجق عقلایه لازم اولان بومقوله امر مشکلی الشیء بالشیء یذکر مضمونی بوقدر بحثله اکتفا ایدوب عملنه اشتغال ایله خسر الدنیا والاخرة مصداقنه مظهر اولمیه لر تفطن فتح الله علیك *

کوز یاشنه دی اشك وسرشك اغلمه کریه

اشك * همزه نك فتحی وشین معجمه نك سکونی وکاف ایله کوز یاشی که عربیده دمع وهر یاشه وقطره یه دخی دیرلر شیخ عطار (بیت) چنان شد ظلم در ایام او کم * که اشکی در میان بحر قلزم * بو بیتده مطلقا قطره معناسنه در همدخی دولت اشکانیانده اول پادشاهك اسمی اشك ایدی جمعنده اشکان نسبتنده اشکانی وانك جمعنده اشکانیان دیدیلر علی ما سبق فی قواعد المقدمة چونکه سلطان انبیا علیه افضل التحایا بعثتندن اول معلوم اولان دول عجم درت طائفه دربری پیشدادیان وبری کیانیان وبری دخی ساسانیان وبری اشکانیان دیو بعض کتب تواریخده مشهور وحدر لکن کاتب چلبی مرحوم تاریخ تقویم نام کتابنده زمان سعادتدن اقدم اولان دولتی یکرمی بشه اخراج وحصر ایلدی فاحفظ (سرشك) سینك ورانك کسرلری وشین معجمه نك سکونی وکاف فارسیه ایله اشك کبی کوز یاشی معناسنه ومطلق یاش وقطره معناسنه دخی کلور همدخی سرشك شرارهٔ آتش وخردهٔ آتش معناسنه وکل سرخ معناسنه وبر قرمزی شکوفه لی اغاج معناسنه ده کلور شمس فخری (قطعه) پادشاها زشرم دست تو ابر * رخ سیاه آمدست وریخت سرشك * نیستش ره بسوی بحر کفت * زان همی باردش زدیده سرشك * زانکه کوزمدیش از قبضت

لعل رستی بجای کل زسرشك * اول مطلق یاش وقطره معناسنه ثانی بمعنی دمع ثالث قرمزی شکوفه لو اغاج معناسنه (تکمله) فرهنك شعوریده اشك کاف عربیله سرشك کاف فارسیله مضبوطدر رفا حفظه * گریه * کاف فارسیه نك کسری ورانك سکونی ویاء تحتیه نك فتحی وهاء رسمیه ایله اسم مصدر بمعنی بکاء ابو المعانی (بیت) نوحه وگریهٔ دمادم من * کشته اند اسمان ربیزار

* گریان دیدك اغلایجیدر قانلو صو خوناب *

(گریان) کاف فارسیه نك کسریله گریستن امر حاضری نك آخرنه الف ونون الحاقیله اسم یاخود صفت مشبهه درزیرا مستقبلاتی گرید وگرینده وگری کلور میر نظمی (بیت) زدست اختیارم چشم گریان * عنانش می ستاند نیست درمان * بعض فرهنکده فدا وقربان معناسنه ده مرویدر (خوناب) اصلنده واو عطفله خون وآب ایدی قان دخی صو معناسنه چونکه خون قان دیو اوتوزنجی قطعه نك بیت سابعنده کلور آب صو معناسنه کما سبق بعده وصف ترکیبی اولمق ایچون واو حذف اولنوب تخفیف ایچون دخی نونی مفتوحه وهمزه یی حرف مد قیلوب قانلو صو معناسنی مفید اولدی میر نظمی (بیت) شده خوناب اشك دیده ازغم * که سوزد آتش صبرت جکرهم * خوناب اکثری کوز یاشنه مستعملدر

* مفعول مفاعیل مفاعیل فعولن *

یعنی بو قطعه بحر هزج مثمن الاجزادندر لکن صدری وابتداسی اخرب وعروضی وضربی محذوف وحشولری مکفوفدر (تنبیه) اخرب مفاعیلن اولندن میمی وآخرندن نونی حذف ایدوب فاعیل قالدقده مفعول یه نقل اولنوب اخرب دیو تسمیه اولنور کف جزؤ سابعنك آخرنده کی سبب خفیفك ساکننی اسقاط ایتمکدر که مفاعیلن وفاعلاتن نونلرینی دوشوروب مفاعیل وفاعلات قالدقده مکفوف دیو تسمیه اولنور باقی اصطلاحلر ما سبقدن معلومدر

* بکز راو نقوشه بو جهانکیم اوله بر آب *

یعنی بو دنیا صو اوزرنده اولان نقوشه بکزر چونکه (نقوش) جمع نقشدر (جهان) بمعنی دنیا تکم بکرمی ایکنجی قطعه نك بیت ثالثنده جهان کیتی دیو کلور (بر) ادات استعلادر کما سبق فی الادوات المرکبة (آب) معروفدر

قطعه من ص

* (قطعه) چون سپهر نه بر تو فرای این تکب * ٥

(قطعه) وهمزه سی قطعه اولیك عنوانی شرحنده کچدی (چون) ـــکبی دیو

قطعهٔ ثالثه نك بيت ثالثنده كجدى (مهر) كنش ديو ماه يه آى ديو قطعه نك بيت اولنده كلورمه آندن مخففدر (پرتوفزاى) وصف تركيبيدر زيرا پرتو شعاع ديو اوتوز آلتنجى قطعه نك بيت رابعنده كلور فزاى فانك كسرى وزاى ممدوده نك فتحى و ياء تحتيه ايله فزودن لفظندن امر ياخود اسم فاعل مخففدر چونكه مستقبلاتى فزايد وفزاينده كلور بو لفظ وامثالى مثلا جانفزاى وفرحفزاى كبى فتح فا ايله مشهورلردر لكن ارباب لغت مكسوره ده اتيان ايلديلر (اين) بو ديو قطعهٔ ثالثه نك بيت رابعنده كجدى (كتاب) معروف (حاصل معنا) حرف باده بو كتابه شعاع آرتيرجى كون وآى كبى بر قطعه ياخود قطعه در چونكه بو قطعه ده مراعات نظير وطباق وامثالى صنعتلر ايله اكثرى مذكوردر مترجم اولان شعاع وصفوت صاحبى وآنك اضدادى نسنه لردر فاحفظ

⁂ آسمان كوك در كنش خورشيد ومهر وآفتاب ⁂

(آسمان) همزه نك مدّيله كوك كه عربيده سما وفلك ديرلر كمال پاشازاده بونده تصرف خاص ايدوب بيورركه آسمان وصف تركيبيدر دكرمنه بكزه يجى معناسنه بعده نقل ايله ياخود غلبه ايله كوكه اسم قلنمشدر انتهى چونكه آس دكرمن ديو بو قطعه نك بيت ثامنى شرحنده كلورمان قطعهٔ ثانيه نك بيت خامسنده كچن ماندن لفظندن امر ياخود اسم فاعل مخففدر همدخى مشهور فارسيه نك يكرمى يدنجى كوننه آسمان ديرلر بو ايكى معنايه مسعود سعد سلمان (بيت) آسمان روز اى چو ماه آسمان ⁂ باده نوش ودار دل را شادمان ⁂ واول كونه موكل فرشته يه دخى آسمان ديرلر (خورشيد) خاء معجمه نك ضمى وواو مجهوله وشين معجمهٔ ممدوده نك كسرى ودال ايله كنش معناسنه لفظ مركبدر چونكه خور شمس ديو يكرمى برنجى قطعه نك بيت ثالثنده كلور شيد كنش ديو اوتوز آلتنجى قطعه نك بيت رابعنده كلور بو ايكى لفظده خانك ضميله وشينك كسريله اكتفا ايدوب خوردن واوى وشيددن ياء تحتيه يى حذف ايدوب خرشد دخى جائزدر حاصلى بونده على الانفراد وعلى الاجتماع سكز لغت واردر ١ خور ٢ خر ٣ شيد ٤ شد ٥ خورشيد ٦ خورشد ٧ خرشيد ٨ خرشد (مهر) ميمك كسرى وهانك سكونى ورا ايله بودخى كنش معناسنه در همدخى هر سال شمسيدن يدنجى آيك آديدركه نير اعظم برج ميزانده اولديغى مدتدر وهر شهر شمسينك اون آلتنجى كونى اسميدر ودخى روز مزبوره موكل فرشته نك اسميدر روشفقت ومحبت معناسنه ده كلور مؤيد الفضلاده مهر بمعنى سنك سرخ ديومر ويدر وبعض فرهنكلرده استرنك معناسنه منقولدر

(آفتاب) همزهٔ ممدوده نك فتحیله بودخی كنش معناسنه مرحوم كمال پاشازاده
بونده دخی تصرف خاص ایدوب بیورركه آفتاب وصف تركیبیدر صوقزدریجی
معناسنه چونكه آف اصلنده آب ایدی باء موحده فایه ابدال اولنمشدر (تاب) تاء
فوقیهٔ ممدوده نك فتحی وباء موحده ایله تابیدن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل
مخففدر بعده كنشه خاص اولمشدر شیخ سعدی (بیت) عمر برفست وآفتاب تموز *
اندكی ماند خواجه غره هنوز * فائده * عربیده كنشك اون اوچ اسمی واردركه نظم
لا الك شو اوج بیتندن فهم اولنور (بیت) غورده ویوح ویوح جاریه وشمس وبوح *
كون یوریجی كس سبوح نجم وقر ایله زوآی * دیكر (بیت) صبح وجوناود كاه جونه
هم صقعه ایه كون (آی هم كوند زمهان ونور ضیاوبره الك مزن * دیكر (بیت) كون
بولك شق مصحف كوركوزقی خمر یالق * عین وغین فاء وقاف وكاف ولام ومیم
ونون *

* یلدز اختر ماه آی آیدنلیغدر ماهتاب *

(اختر) همزه نك فتحی وخاء معجمه نك سكونی وتاء فوقیه نك فتحی ورا ایله یلدزكه
ستاره دخی دیرلر شمس فخری (بیت) ملك دین را بقدرت كركر * كشت مسعود
عاقبت اختر * همدخی بخت وطالع نك معناسنه وعلم كه بیراق معناسنه ومراد
سعود معناسنه ده كلور (ماه) میم ممدوده نك فتحی واظهار ها ایله آی كه عربیده
قمر وهم نیر اصغر دیرلر كندو ذاتنده نوری یوقدر بلكه شمسدن استفاده ایدر حاصلی
سبعهٔ سیاره نك بریدر همدخی سنه نك اون ایكی بولكده بربولكیدر عربیده اكا
شهر دیرلر بودخی ایكی نوعدر بری شهر شمسیدر بری شهر قمریدر ایكیسی دخی حالا
بلاد اسلامیه ده متداولدر كه سنهٔ قمریه وسنهٔ شمسیه درسنهٔ قمریه اوچیوز اللی بش
كوندر وآیلری محرم وصفر وغیرذلك سنهٔ شمسیه اوچیوز آلتمش بش كوندر
وآیلرینك اسمی یونان لساننده مارت ونیسان وباقیلری معلوم وفرس لساننده
فروردین وآردیبهشت وباقیلری معلوم شهر وقمر معناسنه حسن غزنوی (بیت)
كردم ملال وماه راادواره مهر رامال رادومه راماه * بو بیت بی نقط واقع اولمشدر
بونلردن بشقه هرماه شمسینك اون ایكنجی كوننك اسمنده همدخی اكا مؤكل
فرشته نك اسمنه ماه دیرلر (ماهتاب) تركیب اضافیدر اصلی تاب ماه ایدی آنجق
تقدیم وتأخیر كلاب كبی لفظنده تخفیف افاده ایلدی (ماه) آی دیو آنفا كچدی
(تاب) تاء فوقیه نك فتحیله معنی شعاع وفروغ دیو بوقطعه نك بیت رابعی شرحنده
كلور شكم تابدار یارلق دیو ایكرمی دردنجی قطعه نك بیت اولنده كلور همدخی
استعاره طریقیله روی دلبره ماهتاب دیرلر شاعر (بیت) آن قد سرو روی مهتابش

باچو خورشید کشته پرتابش

اویانق بیدار امز غمش غنوده اویقو خواب

(بیدار) باء موحدۀ ممدوده نك کسری ودال ممدوده نك فتحی ورا ایله اویانق معناسنه عربیده یقظان وچغتایده اویقاغ دیرلر صائب (بیت) تا کی غبار هستی موهوم چون حباب * صائب حجاب دیدۀ بیدار من شود * همدخی آکاه ومتنبه معناسنه ده کلور (غنوده) غین معجمه نك ونون ممدوده نك ضملری ودالك فتحی وهاء رسمیه ایله امز غمق یعنی اویقویه هنوز وارمش عربیده سنه ونعاس دیرلر (خواب) خاء معجمه نك بین الفتح والضم اماله سی وواو علامت والف وباء موحده ایله یعنی نوم همدخی رؤیا که واقعه معناسنه ده کلور ایکی معنا یه حضرت مولانا (بیت) سر نهاد وخواب بردش خواب دید * کامدش از حق ندا جانش شنید * وکاهی خوابیدن لفظندن امر حاضر دخی اولور

اویومش خوابیده دونکی کیجه دوش ودوشده خواب

(خوابیده) اویومش معناسنه اسم مفعولدر مصدری خاء معجمه نك بین الفتح والضم اماله سی وواو علامت والف وباء موحدۀ ممدوده نك کسریله خوابیدن لفظیدر (دوش) دال ممدوده نك ضمی وشین معجمه ایله دونکی کیجه معناسنه عربیده بارحه ولیلة الامس کبی بوندن بشقه اموز معناسنه ده کلور عربیده منکب کبی همدخی دوشیدن لفظندن امر حاضر ده اولور (خواب) دوش معناسنه عربیده رؤیا کبی کما سبق آنفا

هیبت وحشمت شکوه اعلادیمك والا ایمش

(شکوه) شین معجمه نك وکاف ممدوده نك ضملری واظهار ها ایله یعنی هیبت وحشمت ووقار ومتانت وزیبایی وتناسب خواجه سلمان (بیت) با شکوه کوه حکمت ابر کریان بر جبال * با وجود جود دستت برق خندان در سحاب * همدخی شکوهیدن لفظندن امر اولور وقرینۀ صغیره به ده شکوه دیرلر (والا) واو ولام ممدودتینك فتحلریله یعنی اعلی وبلند قدر وبحسب المرتبة بزرکوار استاد منوچهری (بیت) از کرم ونعمت والای او * کس نشنید از دو لبش لای او * همدخی ابجه ابریشمدن طوقنمش بر لطیف نسنه در که واله دخی دیرلر

جاه منصبدر مراد نه ایرندر کامیاب

(جاه) جیم ممدوده نك فتحی واظهار ها ایله یعنی منصب ودولت وعزت واقبال ورتبه وقدر عالی عربیده وقار رسیده مستعملدر (کامیاب) سکون میم ایله وصف ترکیبیدر

چونكه كام مرادده بو فرق دردخى قطعه نك بيت خامسنده كلور ياب الفى يدنجى قطعه نك بيت حادى عشرنده كلان يافتن لفظندن امر ياخود اسم فاعل مخففدر ابو المعانى (بيت) سعى ميكردم كه يابم كامياب ٭ اينك از وصلت بكشتم كامياب ٭

٭ تاب طاقت پيچ بوكلوم درطولاشقدر دخى ٭

(تاب) تاء فوقيه ممدوده نك فتحى وباء موحده ايله بمعنى طاقت تتكلم تاب وتوان ديرلر طاقت وقدرت معناسنه شاعر (بيت) سپهر با تو بهنكام كين ندارد تاب ٭ محيط با تو بروز سخا نكيرد پاى ٭ بوندن بشقه اون ايكى معنايه دخى كلور اول بمعنى حرارت ثانى بمعنى ضيا وفروغ ثالث بمعنى رنج واضطراب رابع بمعنى پيچ يعنى طولاشق نتكم پيچ وتاب ديرلر خامس بمعنى درد ومحنت سادس بمعنى مرد عالم سابع شورش ثامن بمعنى خشم وغضب تاسع بمعنى خوف وهراس عاشر بمعنى كرديدن يعنى دونمك نتكم روكردان مقامنده روتاب ديرلر حادى عشر بمعنى تافتن يعنى بوكمك ثانى عشر بمعنى التماع بو اوج معناده اسم مصدردر امر ووصف تركيبى دخى اولور ماهتاب وعالمتاب وموتاب كبى (پيچ) باء فارسيه ممدوده نك كسرى وجيم فارسيه ايله بوكلم وطولاشق وبورقاج معناسنه شاعر (بيت) اى بسا كز آتش سوداى ان مشكين رسن ٭ درد پيچاپيچ دل زين آبكون چنبر كذشت ٭ همدخى پيچيدن لفظندن امر اولور

٭ اصطلاح اولمش ديو رفكر وتلاشه پيچ تاب ٭

(پيچ تاب) بو بيتك مصراع اولنده كى ايكى لفظندن مركبدر فكر وتلاش معناسنه اصطلاحدر وجهى ماسبقدن ظاهردر

٭ فاش ظاهردر خبر معناسى پيغام وپيام ٭

(فاش) فاء ممدوده نك فتحى وشين معجمه ايله بمعنى ظاهر وآشكار شمس فخرى (بيت) حديث حاتم وكسرى زمانه در پيچيد ٭ چنين در كرم وعدل شد شهيرش فاش (پيغام) باء فارسيه نك فتحى وياء تحتيه نك سكونى وغين معجمه ممدوده نك فتحى وميم ايله وفقط غينك حذفيله پيام وفقط الفك حذفيله پيغم ومعا ايكيسى حذفيله پيم بو درت كلمه خبر يعنى صالق معناسنه نيروى الهى فخى (بيت) عاشق از هر بلك نكه صدمدعا كويد بيار ٭ عشق چون اين رتبه دارد قاصد وپيغام چيست) حكيم انورى (بيت) تولك پيكانها چو پيكان قضا ٭ از اجل آرند خصمانرا پيام ٭

٭ اولدى پرسيدن سؤال اخمك دخى پاسخ جواب ٭

(پرسیدن) باء فارسیه نك ضمی ورانك سكونی وسین ممدوده نك كسری ودالك فتحی ونون ایله مصدردر صورمق وسؤال ایتمك معناسنه (پاسخ) باء فارسیه ممدوده نك فتحی وسینك ضمی وخاء معجمه ایله بمعنی جواب شیخ نظامی (بیت) زبانش كرد پاسخ را فرامشت * نهاد از عاجزی بر دیده انكشت

* بولاشق آلایش آلودن بولشمقدر دخی *

(آلایش) همزهٔ ممدوده نك فتحیله بو مصراعده مذكور آلودن لفظندن امر حاضر صیغه سی آخرینه ماقبلی مكسور شین معجمه الحاقیله اسم مصدردر میر نظمی (بیت) برای لقمهٔ مكشاد دهانرا * مساز آلایش منت زبانرا * (آلودن) همزهٔ ممدوده نك فتحی ولام ممدوده نك ضمیله مصدردر هم لازم وهم متعدی اولور بولاشمق وبولاشدرمق معناسنه همدخی كنهكارلقده حقیقت عرفیه اولمشدر شاعر (بیت) دعای میكنم یارب باین آلوده دامانی * مكن شرمنده پیش قدسیانم از دعای خود * مستقبلاتی واوله الف ویاء تحتیه یه ابدالیله آلاید وآلاینده كلور

* خالص وصافی وخاصك اولدی هپ مفهومی ناب *

(ناب) نون ممدوده نك فتحی وباء موحده ایله بو مصراعده ایكی معناسی مذكوردر اول بمعنی خالص وصافی حتی بعض نسنه یه صفت اولور لعل ناب ومشك ناب كبی ثانی بمعنی خاص مختص همدخی ادیب صابر معناسنه ده كلور عربیده سیوری دیشه ناب دیرلر كه آكاتركیده ایت دیشی دیرلر

* آرمیدن دكانوب اكلنمه صبر اولدی شكیب *

(آرمیدن) همزهٔ ممدوده نك ورانك فتحلری ومیم ممدوده نك كسریله مصدردر دكانوب اكلنمك وصبر ایلك وراحت اولمق معناسنه كمال خجندی (بیت) بی تو ازدردم آرمیدن نیست (وازتوام طاقت بریدن نیست) رادن صكره الف ایله آرامیدن وایكیسنده ده میمدن صكره یاء تحتیه یی حذفله آرامدن وآرمدن دخی بو معنایه در (شكیب) شین معجمه نك وكاف ممدوده نك كسرلری وباء موحده ایله بمعنی صبر وآرام حكیم اسدی (بیت) ندارت جهان بریكی شان شكیب * فراز بست پیش ازپس هر نشیب * همدخی شكیبیدن لفظندن امر اولور

* یك یلوب كزمك تكاپو یعنی ایومكدر شتاب *

(تكاپو) من كبدر چونكه نك قوشش دیو قطعهٔ تاسعه نك بیت اخیرنده كلور (پو) قرقنجی قطعه نك بیت ثالثنده كلان پوییدن لفظندن امر صیغه سی اولوب اسم مصدردر بو ایكی لفظك بیننده كی الف بو مثللو ترا ف مقامنده واو مكتوبهٔ غیر

ملفوظه ایله نك ویوده‌ی بو معنایه‌در (شتاب) شینك كسری وتاء فوقیهٔ ممدوده‌نك
فتحی وباء موحده ایله شتابیدن لفظندن امر صیغه‌سی اوزره اسم مصدردر حكیم
انوری (بیت) پای حلم تو ندارد خاك هنگام درنگ * تا بحكم تو ندارد باد هنگام
شتاب *

* آبگیر اولمش صو جمع اولدیغی یر تالاب هم *

(آبگیر) وصف تركیبیدر صو طوتیجی معناسنه ایدی لكن مجمع ماده حقیقت
عرفیه اولمشدر چونكه آب صو كما سبق فی خامس الرابعة گیر وصف تركیبی اوله‌رق
قطعهٔ تاسعه‌نك بیت سادسنده كلور شمدنجی آبگیر بر صو بوركه یه دیرلر كه جلاهلر
آنی صویه باتروب آنكله بز صولرلر وایكنجی معنایه حكیم خاقانی (بیت) برفتهٔ
جدو ماشوره وكلاوه وچرخ (پابگیر و بمشتوت ومیخكوب وطناب (تالاب)
تاء فوقیه ولام ممدوده‌نك فتحلری وباء موحده ایله بودخی مجمع ماء معناسنه
شمدنجی حوض معناسنه‌ده كلور

* آسیا گردر دگرمنجی دگرمن آسیاب *

(آسیاگر) اسم فاعلدر چونكه آسیا آسیابدن مخففدر گر ادات اسم فاعلدر على
ما سبق فی الادوات المركبة (آسیاب) همزهٔ ممدوده ویاء تحتیهٔ ممدوده‌نك
فتحلری ویالرنده سین وآخرنده باء موحده ایله دگرمن عربیده رحی وطاحون
دیرلر اصلنده تركیب اضافی اوله‌رق آس آب ایدی صو دگرمنی معناسنه نتكم ات
دگرمننه آس اسب واشك دگرمننه آس خر دیدكلری كبی صو دگرمننه‌ده آس آب
دیدیلر لكن كسر ایله الف ممدوده‌نك جمعنده نوع ثقلت اولمغله همزه‌یی یاء تحتیه‌یه
قلب ایدوب آسیاب دیدیلر بعدما اكثر دگرمن صو ایله اولمغله على العموم دگرمننه
تغلیبا آسیاب دیدیلر ابو المعالی (بیت) دانهٔ ایام عمرم محو شد * جوی اشكم گرده
چشم آسیاب *

* دستخوش خمدد گوردم خطهٔ ایراندن *

(دستخوش) دائما طوتیلان نسنه معناسنه ومؤید الفضلاده بمعنی دستمال ومجمع
الفرسده بمعنی مسخره وسهل الحصول شیخ نظامی (بیت) بی سبو جرعهٔ می خوارگان
دستخوش بارش سیارگان * اصلنده تركیب اضافی اوله‌رق خوشهٔ دست ایدی
ال باشقی معناسنه چونكه خوشه بشاق دیو قطعهٔ عاشره‌نك بیت تاسعنده
كلور دست ال دیو ایكنجی قطعه‌نك بیت رابعنده كلور معنای مذكوره نقل
واقعه علامت نقل تقدیم وتأخیر وتخفیف ایچون خوشه آخرندن هاء رسمیه

حذف واسقاط اولنوب دستخوش دیرلر (خطه) خاء معجمه نك كسری وفتحی وطاء مشدده نك فتحی وهاء رسمیه ایله سنور واولكه معناسنه همدخی معمارلرك دیوار بناسنده چكدكاری ایپ معناسنه اصلنده عربیدر انشالرده دخی شایعدر چغتایده اولكه ومملكت معناسنه جوی دیرلر (ایران) عجم دیو یكرمی اوچنجی قطعه نك بیت اخیرنده كاور

* كالۀ ملك عجمدر بو كتاب مستطاب *

(كاله) هاء رسمیه ایله یكرمی یدنجی قطعه نك بیت خامسنده كلان كالا كبی قماش معناسنه وقماش خانه معناسنه ده كاور حضرت مولانا (بیت) نوخزانی كه رسیدند ببازار كهن * كالۀ كاسد ایشان بهوایی نرسید * ملك معروف (عجم) بمعنی ماعدای عرب وسكون جیم ایله نقطه واعراب وحرف معناسنه كتاب ومستطاب عربیلردر وانشالرده دخی مستعملدر (خاتمه) بو قطعه دخی سابقه كبی بحر رمل مثمن الاجزادندر لكن جمیع شعرلری واكثر عروضی مقصور وبعض عروضی محذوفدر ماعداسی سالمدر بو قطعه وزنده قطعۀ سابقه كبی اولمغله آنك وزنی بیانی ایله بوندن اكتفا ایلدی (تنبیه) قصر فاعلاتن ومفاعیلن وفعولن آخرلرنده اولان سببلرك ساكننی حذف ومتحركنی اسكاندر فاعلات ومفاعیل وفعول قالدقده مقصور دیو تسمیه اولنور باقیلرك بیانی سابقلرده مرور ایلدی

* قطعۀ نادرۀ خوب ادای ونایاب *

قطعه سادسه

(قطعه) وهمزه‌سی قطعۀ اولی عنوانی شرحنده كچدی (نادره) و(ادا) عربیلردر انشالرده دخی شایعدر (خوب) كوزل دیو قطعۀ عاشره نك بیت ثانیسنده كاور (نایاب) بو قطعه نك بیت خامسنده كاور حاصل معنی بر نه حرف باده قلیل الوجود ورنكین ادالو برقطعه یاخود قطعه دُرّ زیرا بو قطعه ده اكثری بحسب الاستعمال قلیل الوجود وكوزدن نهان ومستور اولوب ذكری دخی مستحسن اولمیان نسنه‌لردر همدخی دیباجه ده صنایع موعوده دن وانشالندن خالی دكلدر

* آبیار اولدی صوارجی صوسز دربی آب *

(آبیار) وصف تركیبیدر صو كتوریجی وصواریجی معناسنه چونكه آب صو معناسنه كامر فی خامس الرابعة یار اصلنده همزۀ ممدوده نك فتحیله آریدن افعلندن امر یاخود اسم فاعل مخفف اولورق آرایدی تخفیف ایچون همزه‌سی یاء تحتیه یه ابدال اولندی ابو المعانی (بیت) خامه‌ام میزاب كلزار سخن بود ست تا * آبیار نخل معنی ریشه شد هر قطره‌اش) (بی آب) صوسز معناسنه همدخی

بی رونق وبی لطافت معناسنه در کلورمیرنظمی (بیت) شمین از خمارم مکرشد کباب * شود بزم بی باده وآب وتاب) چونکه بی ادات نفیدر علی ماسبق فی الادوات المرکبة آب معنالریله قطعهٔ رابعه نك بیت خامسنده وشرحنده کچدی

صواقوب طولدیغی پرداخی سخترو کولاب

(سختر) سینك کسری وتاء فوقیه نك فتحی وخاء معجمه نك سکونی ورا ایله ایکبر لالاب کبی مجمع ما معناسنه در شهدخی فارس مملکتنده بر معظم ومشهور قلعه اسمیدر قربنده بر معظم آبکیر اولمغله انك اسمیله مسمی در (کولاب) لام ممدوده ایله ترکیب اضافیدر چونکه کول کاف فارسیهٔ ممدوده نك ضمی ولام ایله فارسیده دکیزیده مجمع ما معناسنه معروف لغتدر آب صو معناسنه کمامر آنفا

حق قوشی مرغ شب آویز ایغندن آصلور

(مرغ شب آویز) اصلنده وصف ترکیبیدر چونکه مرغ قوش دیو یکرمی التنجی قطعه نك بیت سادسنده کلور شب کیجه دیو قطعهٔ ثانیه نك بیت سابعنده کچدی آویز قرق برنجی قطعه نك بیت حادی عاشرنده کلان آویختن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر پس اولحجه معناسی کیجه آیاغندن آصلیجی قوش دیمك اولدی لکن حق قوشی یعنی دن قوشی کیجه ایله ایاغندن آصلوب حق حق دیو بیدار وصدا پرداز اولمغله علمیه ایله کاعلم اولمشدر شوقدر که ایغندن آصلور قولنك تصریحنه دخلی یوقدر قاماکه ناظم تحریر له تعبیری ایضاح رتکنه دن خالی دکلدر فافهم

پراسه شب پره بلدز بوجکیدر شبتاب

(شب پره) سکون باء موحده ایله پراسه که عربیده وطواط وخفاش دیرلر اصلنده فارسیه سز کیجه اوچیجی معناسنه وصف ترکیبی ایدی چونکه شب بمعنی کیجه کما مر آنفا پر باء فارسیه نك فتحی ورا ایله پریدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر بعده پراسه معناسنه نقل اولنجه علامت نقل برهاء رسمیه الحاق اولندی (شبتاب) سکون با ایله یلدز بوجکی که عربیده یراع دیرلر فارسیده چراغك وچراغله دخی دیر شیخ نظامی (بیت) چو شبتاب کرمی که تابدز دور * زلی نوری شب زند لاف نور * مبنی کیجه پارلایجی معناسنه وصف ترکیبی اولور چونکه شب کیجه کمامر تاب تابیدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر نتکم اسم فاعلی قطعهٔ رابعه شرلرنك ثالثنده کلور

* کیجه دن قالمه شینه کیجه لك اولدی شی *

(شبینه) کیجه دن قلان طعام وشراب بقیه‌سی شمدخی اوزرینه کیجه کچمش معناسنه چونکه شب بمعنی اللیل کامر آنفا یاء تحتیه نسبت ایچون دخی نون تأکید نسبتدر هاء رسمیه علامت نقلدر (شبی) آخرنده یاء نسبیه ایله کیجه جامه‌سی معناسنه هم دخی یاء تحتیه وحدت ایچون یاخود مصدریه اولور بر کیجه یاخود کیجه‌لك معناسنه شاعر (بیت) بکون تلك آن دلبرکس دختر نمی ماند * اکر ماند شبی ماند شبی دیکر نمی ماند *

* اویقونك ازلی معناسنه اولمش سرخواب *

(سرخواب) ترکیب اضافیدر عربیده سنه ونعاس معناسنه ترکیده من عمه دیرلر چونکه سر باش دیو بکرمی بدنجی قطعه نك بیت اولنده کاور خواب اویقو دیو قطعه خامسه نك بیت ثانیسنده کچدی مدبر نظامی (بیت) بکفت این ناله وزاری بکردید * بسرخواب رفته اوراخوابرادید *

* رهروان یولجیلر دیندی دواسبه اولاغه *

(رهروان) یوله کیدیجی معناسنه وصف ترکیبی اولان رهرو آخرینه جمع ایچون الف ونون الحاقیله جمعدر چونکه راه یول دیو اوتوزسکزنجی قطعه نك بیت ثامننده کاوررو آندن مخففدر وقرق برنجی قطعه نك بیت ثانی عشرنده کلان رفتن افعلندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر نتکم اسم فاعلی قطعه ثانیه نك بیت عاشرنده کچدی (دواسبه) دالك ضمی وواو مجهوله ایله اولاق معناسنه اصلی آخرنده هاء رسمیه‌سز مرکبدر ایکی آت معناسنه زیرا دو ایکی دیو اون طقوزنجی قطعه نك بیت اولنده کاور اسب آت دیو اونبدنجی قطعه نك بیت ثامننده کاور بعده معنای مذکوره نقل اولنجه علامت نقل آخرینه هاء رسمیه الحاق اولندی وجه تسمیه چونکه اولاق اکثرا ایکی آته بنوب برینی دخی یدکنه آلوب الغار ایتدیکیچون دواسبه دیو مسمی اولدی

* یعنی ایاغی اوزنکیده دیمك پابرکاب *

(پابرکاب) مرکبدر چونکه پا ایاق دیو بکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کاور باء موحده مفتوحه ادات ظرفدر علی ماسبق فی الادوات البسیطة رکاب رانك کسری وکاف ممدوده نك فتحی وباء موحده ایله اوزنکی معناسنه عربیده وفارسیده شایعدر

* نابدید اولدی بلورسز یوق اولاندر نابود *

(نابدید) مرکبدر چونکه نا ادات نفیدر کما سبق فی الادوات المرکبة بدید باء

موحده نك فتحی ودال ممدوده نك كسری ودال ثانیه ایله بمعنی ظاهر وآشكار وروشنا بو معانی (بیت) بحر عشق یاربی پایان وساحل نابدید * دره طلب بی شمار وقعر دریا نابدید (نابود) دخی مركبدر چونكه نا ادات نفیدر بود اللی آلتنجی قطعه نك بیت رابعنده كلان بودن لفظندن ماضی صیغه سی اوزره اسم مصدردر وجود معناسنه حاصلی برنسنه نك وجودی وار ایكن یوق اولمه نابود دیرلر مثلا (بیت) وجود هستیش نابود گشته * كه كارش در جهان بی سود گشته *

* بولنمازایسه دیك آرتولنماندر نایاب *

(نایاب) اصلنده نادان كبی وصف تركیبیدر چونكه نا ادات سلبدر كما سبق فی الادوات المركبة یاب اللی یدنجی قطعه نك بیت حادی عشرنده كلان یافتن لفظندن امردر لكن معنای مذكورده حقیقت عرفیه اولمشدر فافهم

* مرغزن دینیدی مزارآدینه هم گورستان *

(مرغزن) میمك فتحی ورانك سكونی وزا وغین معجمه نك فتحلری ونون ایله بمعنی قبرستان ومزارستان رودكی (بیت) هر كرا شهر زغن باشد * گذر او بمرغزن باشد) همدخی زای معجمه نك غین معجمه اوزره تقدیمیله مرزغن دخی بو معنایه در (گورستان) اسم مكاندر زیرا گور كاف فارسیه ممدوده نك ضمی ورا ایله بمعنی قبر ومزار همدخی حمار وحشی معناسنه وعیش وعشرت معناسنه ده گاورستان ادات اسم مكاندر علی ما سبق فی الادوات المركبة

* قبه یاپلمش اولان تربه دیرلر گوراب *

(گوراب) كاف فارسیه ممدوده نك ضمی ورا ممدوده نك فتحی وباء موحده ایله كنبدلو تربه معناسنه امیرخسرو (بیت) مردم دانا ز هند زین دو گوره بالای گوراب وفرو چاه گوره همدخی بر شهر اسمیدر وسراب معناسنه ده گاور اصلنده وصف تركیبیدر معنای تركیبیسی صولو قبر دیمكدر زیرا گور بمعنی قبر كما سبق آب صو دیمكدر كما سبق فی خامس الرابعة

* ایو سوز جمله سیده دكله چویرمه یوزیكی *

بو مصراع تفسیر وترجمه در مفسری مصراع ثانیدر

* همگی نیك سخن گوش كن روی متاب *

(همگی) ها فتح وهاء نك فتحلری وكاف فارسیه ممدوده نك كسریله جمله سی وقموسی معناسنه (نیك) ایو دیو التنجی قطعه نك بیت عاشرنده كلور (سخن) سوز دیو اوتوز برنجی قطعه نك بیت خامسنده كلور (گوش) كاف فارسیه نك ضمیله

كوشيدن لفظندن امر صيغه سى اوزره اسم مصدردر استماع ودكلمك معناسنه (كن) كافك ضمى ونون ايله بكرمى يدنجى قطعه نك بيت ثانيسنده كلور كردن لفظندن امر حاضردر (كنم) مضارع متكلمى قطعهٔ ثالثه نك بيت ثانى عشرنده كلدى شانى (بيت) رفتن نكو نبود چو رفتى ببزم غم * خواهى بنوش باده وخواهى نماز كن * اولنده كى باء موحده صله دركما سبق فى الادوات البسيطة (روى) يوزديو بكرمى يدنجى قطعه نك بيت اولنده كلور (متاب) نهى حاضردر زيرا اولنده كى ميم مفتوحه ادات نهى دركما سبق فى الادوات البسيطة (تاب) تاء فوقيهٔ ممدوده نك فتحى وباء موحده ايله امردر مصدرى تابيدن لفظيدر چورمك وبوكمك معناسنه تتمه بو قطعه نك بحرى واحوالى سابقه لردن معلومدر تذكر

قطعهٔ دلپسند ورونقياب

قطعه سابعة

(قطعه) وهمزه سى قطعهٔ اولى عنوانده كچدى (دلپسند) طبعه موافق كلان ديو قطعهٔ عاشره نك بيت ثانيسنده كلور (رونقياب) رونق بولجى معناسنه چونكه ياب وصف تركيبى اولديغى حالده قطعهٔ خامسه نك بيت ثانيسنده كچدى (حاصل معنى) طبعه موافق كلان ورونق بولجى برقطعه ياخود قطعه

صوكبى چولده كيم كورسه سراب

(سراب) شعاع شمسدن وپرتو آفتابدن مسافهٔ بعيده ده صوكبى كورنور برمعنادر اكثرى زمين شورهده وچول يرده واقع اولور بعض تركيده اكاالغيم ديرلر ظهورى (بيت) جكر تشنكانرا كندجان كباب * بصحراى ريو اززلال سراب * اصلنده تركيب اضافيدر صوباشى معناسنه چونكه سرباش ديو بكرمى يدنجى قطعه نك بيت اولنده كلور آب صو ديو قطعهٔ رابعه نك بيت خامسنده كچدى لكن معناى مذكوره كوره نقل اولنجه علامت ايچون رامفتوحه وهمزه حرف مد قلندى فلاتغفل

ديندى كوراب هم نمايش آب

(كوراب) كاف ممدوده نك ضمى وراء ممدوده نك تخفيله بمعنى سراب مذكور عنصرى (بيت) بهر آب آرزو سوى كوراب * كم كنى جان وزو نيابى آب * اصلنده تركيب توصيفيدر اعمى صو معناسنه چونكه كور اعمى ديو يكرمى برنجى قطعه نك بيت سادسنده كلور آب قدسبق آنفا (نمايش آب) شين معجمه نك كسريله بمعنى سراب مذكور ايضا اصلنده تركيب اضافيدر صو كوسترشى معناسنه چونكه نمايش كوسترش ديو اوتوز يدنجى قطعه نك بيت اولنده كلور آب معروف بعده

كافدن مراد كاف عربيدر زيرا كافٔ ... ايله تقييد ... جه نقد ... [illegible]

معنای مذکوره نقل اولندی فاحفظ

* شرمسار اوتنان خجل کیمسه‌در *

(شرمسار) میمك فتحیله بمعنی خجل یعنی اوتنان کیمسه حاصلی بو مصراع سه زباندر حکیم اسدی (بیت) ازو هر یکی رخ همی تافتند * کزو شرمساری همی یافتند * اصلنده اسم مکاندر چونکه شرم اوتنمق دیو فرق برنجی قطعه‌نك بیت اولنده کاور سار ادات اسم مکاندر کما سبق فی الادوات المرکبة لکن میم اجتماع سا کنینده نوعا نقلت اولمغله تخفیف ایچون مفتوح قلندی

* پردگی اولکیم اوله اهل حجاب *

(پردگی) بمعنی اهل حجاب و بمعنی مستور و مخفی عموما و بمعنی امر أة مستوره خصوصا نظامی (بیت) آنکه رخش پردگی خاص بود * آینهٔ صورت اخلاص بود اصلنده اسم منسوب صیغه‌سیدر چونکه پرده حجاب و نقاب معناسنه‌در آخرینه یاء تحتیهٔ نسبیه لاحق اولنجه آخرنده‌کی هاء رسمیه کاف فارسیهٔ مکسوره‌یه ابدال اولندی کما سبق فی الادوات البسیطة

* بیله‌در چشم بند و چشم آویز *

(چشم بند) سیاه قیلدن و سیاه بویانمش حریردن طوقنمش بر معروف نسنه که آنی زنان یوزلرینه طوتارلر آکا ترکیده پیچه عربیده برقع و شعریه دیرلر اصلنده وصف ترکیبیدر کوز باغلیجی معناسنه چونکه چشم کوز دیو یکرمی یدنجی قطعه‌نك بیت اولنده کاور بند قطعهٔ تاسعه‌ده ماضیسی کلان بندیدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر (چشم آویز) مثله شیخ اوحدی (بیت) سحر چشمان تو باطل نکنند چشم آویز * مست هر چند بپوشند نباشد مستور * اصلنده بودخی وصف ترکیبیدر کوز آصلان معناسنه لکن آویز وصف ترکیبی اوله‌رق قرق بشنجی قطعه‌نك بیت خامسنده کاور

* هم ابزی دیمشلردخی اونقاب *

(ابزی) همزه‌نك و باء تحتیهٔ ممدوده‌نك فتحلری و زاء معجمهٔ ممدوده‌نك کسریله بمعنی چشم انداز کوز بوزای معجمه یرینه سین ایله ابسی دخی بو معنایه‌در (نقاب) نونك کسری و قاف ممدوده‌نك فتحی و باء موحده ایله معنای مذکوره عربیدر فارسیده دخی شایعدر ابو المعانی (بیت) برای دیدهٔ عشاق را نقاب کند * بدست ناز کشاید دو زلف مشکین * مزید زاده (بیت) پرده غطا ستره سرادق حجاب * و جمله‌دن یوز پرده‌سی اولدی نقاب *

احتلام اولمغه دینور کوشاسب

(کوشاسب) هم عربیه هم فارسیه اولان کافك ضمی وواو مجهول وشین معجمهٔ ممدوده نك فتحی وسینك سکونی وباء موحده ایله بمعنی احتلام بوندن بشقه اوچ معناسی دخی وار در اول بمعنی خواب کی کذا فی المجمع ثانی بمعنی جوان نوخط دمیده کذا فی فرهنك میرزا ثالث بمعنی کابوس کذا فی کتاب السامی فی الاسامی وادات الفضلاده با کاف وباء فارسیین بمعنی احتلام وجوان خط بیاورده واسان شعراده زیادهٔ تاء مثنات ایله کوشتاسب مسطور در لکن فرهنك شعوریده خطادر دیو حکم اولندی چونکه درت وبش کتابده تاسز منقولدر کتاب من بورلر کاتبی سهوا یتمش اوله دیو جواب ویرلدی

هم خیالاتی کیجه نك کوشاب

(کوشاب) کاف ممدوده نك ضمی وشین معجمهٔ ممدوده نك فتحی وباء موحده ایله کیجه لرده واقع اولان خیالات معناسنه در همدخی احتلام معناسنه ده مرویدر کذا فی فرهنك جهانکیری فاما که کاف فارسیه ایله کوشاب بمعنی دوشاب یعنی بکمز کذا فی فرهنك جهانکیری وفرهنك شعوری

ناتوان دینلور ضعیف اولنه

(ناتوان) نادان کبی وصف ترکیبیدر چونکه نا ادات سلبدر کما سبق فی الادوات المرکبة توان تاء فوقیه نك ضمی وواو ممدوده نك فتحیله توانستن لفظندن امر صیغه سی اوزه اسم مصدردر بمعنی قوت وقدرت یاخود امر یاخود اسم فاعل مخففدر زیرا مستقبلاتی سینك حذفیله تواند وتوانده کلور

قوتی قالمیان دخی بی تاب

(بی تاب) بمعنی مذکور چونکه بی ادات نفیدر بمعنی لا کما سبق فی الادوات المرکبة تاب طاقت دیو قطعهٔ خامسه نك بیت رابعنده کچدی شاعر (بیت) ناتوان بی تاب بودست انکه در ضعف خرد * کرچه تابنده تواناد ربدن همچو جبال

جاهل ومفلس اولدی بی مایه

چونکه (بی) بمعنی لا قد سبق آنفا (مایه) میم ممدوده نك وباء تحتیه نك فتحلری وهاء رسمیه ایله بمعنی مقدار وبمعنی اصل مال همدخی خمیر مایه سی معناسنه وعموما دیشی حیوان معناسنه وخصوصا دیشی دوه معناسنه ده کلور ایکی معنایه شاعر (بیت) انکه بی مایه بود بی مایه بود * کرچه علم ومعرفت شانش بود * جاهل ومفلس انسالرده مستعمل عربیلردر بو مقامده ترجمه قلندیلر علی ما وعده

مترادف آنكله خانه خراب

(خانه خراب) مقلسده حقيقت لغويه و باشلده حقيقت عرفيه در چونكه اصلى تركيب توصيفى اوله رق هاء رسميه اوزره همزهٔ مكسوره ايله خانهٔ خراب ايدى ويرانه او معناسنه بعد حذف الهمزه بنده بهادر كبى وصف تركيبى قلنوب ويرانه اولو معناسنه اولدى خانه اودر بو قطعهٔ ثالثه نك بيت تاسعنده كچدى خراب ويران معناسنه در خرابه دخى ديرلر

كاسه ليس اول چناق يلايجيكم

(كاسه ليس) شيخ بهاء الدين عاملى (بيت) دلبر افروزان ازان نور جلى * چند باشى كاسه ليس بوعلى * اصلنده وصف تركيبيدر زيرا كاسه كاف ممدوده نك وسيننك فتحلرى وهاء رسميه ايله معروف مطلق چناق معناسنه ومجمع الفرسده اول يصى چناقدركه چوبانلرده وكدالرده اولور كاس وكاش وكشكول وكشكول دخى ديرلر ليس لام ممدوده نك كسرى وسين ايله يالامق معناسنه اولان ليسيدن لفظندن امر ياخود اسم فاعل مخففدر

طاالقاوقلقدا اوله شهرتياب

چونكه بومثلو كسنه يه تركيده طاالقاارق ديو حقيقت عرفيه اولمشدر اينته بودخى ناظم تحريرلك تفرد ايلديكى تعبيرلرندندر نتكيم ديباجه ده وعد بيورمشيدى (شهرتياب) شهرت بولجى معناسنه وصف تركيبيدر شو قدركه بو مقامده تفسيردن جزؤدر

بو سوزى ويلرم سكا اكاه

بو مصراع تفسير و ترجمه در مفسر و مترجمى مصراع ثانيدر

اين سخن را بكويمت دریاب

(اين) بودر بو قطعهٔ ثالثه نك بيت رابعنده كچدى (سخن) سوز ديو اوتوز برنجى قطعه نك بيت سادسنده كلور (را) ادات مفعولدر على ماسبق فى الادوات المركبة (بكويمت) الى بشنجى قطعه نك بيت سادسنده كلان كفتن لفظندن مضارع نفس متكلم وحده در زيرا استقبالى كاف فارسيهٔ ممدوده نك ضمى وياء تحتيه نك فتحيله كويد وكوينده كلور كاسبق او ننده كى باء وحده دولدر آخرنده كى ميم مفتوحه ضمير متصل متكلمدر فاعلدر تاء فوقيه اكنه ضمير متصل مخاطبدر مفعولدر على ماسبق فى الادوات المركبة (درياب) آگاه ديو قطعهٔ اولى نك بيت

سادسنده بحری

فاعلاتن مفاعلن فعلن

یعنی بو قطعه بحر خفیف مسدس الاجزادندرکه صدر وابتدالری سالم وحشولری مخبون وعروض وضربلری کیمی مخبون مقصور وکیمی اصلم وکیمی اصلم مسبغدر (تذنیبه) قصر فاعلاتن ومفاعیلن وفعولن آخرلرنده اولان سبب خفیفک ساکنی حذف ومتحرکنی اسکاندن عبارتدر اینسته بو وزنلردن بونلری دوشوب ماقبللری اسکان اولنوب فاعلات ومفاعیل وفعول قالدقده مقصور دیو تسمیه اولنورلر (تسبیغ) تفعیل وزننده مذکور وزنلرک آخرلرینه بر حرف زیاده ایتمکدن عبارتدرکه فاعلاتان ومفاعیلان وفعولان قالدقلرنده مسبغ دیو تسمیه اولنورلر باقی اصطلاحلر ماسبقدن معلومدر

دوشمنکدر کورشدیکک احباب

بوبله اولنجه احتراز واجتناب ایدوب (حتی یالیتنی لم اتخذ فلانا خلیلا) مضمونیله ندامت زده سینه وملامت کرده کینه اولمیه سن (دوشمن) دالک ضمی وواو مجهول وشین معجمه نک سکونیله بمعنی عدو وخصم فی الاصل واو یوقدر لکن یاوزقشو آدمی حاجت صاحبی ایدر مضمونی دوستک خاطری ایچون واو تحریر اولندی صائب (بیت) بر تواضعهای دوشمن تکیه کردن ابلهیست * پای بوس سیل از پا افکند دیوارها *

قطعهٔ بوالعجب از نعمت رب

(قطعه) * وهمزه سی قطعهٔ اولینک عنوانی شرحنده کچدی (بو العجب) بمعنی ملازم تعجب واستغراب وبمعنی حقه بازو شعبده انداز شاعر (بیت) عشق جوان حقه وان مهره دید * بوالعجبی کرد وبساطی کشید * اصلنده همزه نک فتحیله ابو العجبدن مخففدر نتکم بوالهوس ابوالهوسدن مخفف اولدیغی کبی کما سبق فی فوائد المقدمة (از) بمعنی من کما سبق فی الادوات المرکبة (نعمت) دیباجه نک بیت اولنده کچدی (رب) دیباجه نک بیت تاسعنده کچدی (حاصل معنی) بنه حرف باده رب تعالینک نعمتندن اولدیغی حالده لازم التعجب یاخود حقه باز وشعبده انداز بر قطعه یاخود قطعه در زیرا بو قطعه ده مذکور مترجم اولینک اکثری اول امرده نفسه اقبال ویره جک نسنه لردر

نه کوزل یعنی زهی اقدح عجب

(زهی) زای معجمه نک فتحی وهاء ممدوده نک کسریله کلمهٔ تحسیندر نه کوزل

قطعه ثامنه

معناسنه ابو المعانی (بیت) تعالی الله زهی رخش ملك سیر سبکرانی * كه اورا صبح دولت بود ظاهر ماه پیشانی (افد) همزه نك فتحی وفانك سكونی ودال ایله بمعنی عجب اصلنده تعجب معناسنه اولان افدیدن اقلندن امر حاضر ایدی تعجب ایله معناسنه

دخی شایسته وشایان انسب

شایسته شاید

(شایسته) شین معجمهٔ ممدوده نك ویاء تحتیه نك فتحلری وسینك سكونیله شایستن لفظندن اسم مفعولدر انسب واولی معناسنه میر نظمی (بیت) هر آن سر كه شایستهٔ تاج نیست * باو ملك راشاه محتاج نیست * شایان شایستن مذكوردن امر آخرینه الف ونون الحاقیله اسم فاعل یاخود صفت مشبهه درزیرا مستقبلاتی شاید وشاینده كلور شیخ فیضی (بیت) درجدول تو عالم امكان چو نكرم * شایان دل تو بود باین كنج شایكان (سؤال) شایان لفظی انسب ایله تفسیر انسب اولسون فاما كه شایسته ندن مناسب (جواب) فارسیده اسم فاعل واسم مفعول بری بری معناسنه كلور

اولدی چسبان مناسب دیمكده

چسبید چسبد
یاشقلو

(چسبان) جیم فارسیه نك فتحی وسینك سكونی وباء فارسیهٔ ممدوده نك فتحی ونون ایله یاقشقلو ویاراشقلو معناسنه دیو كتب لغتده وفرهنكلرده ضبط وتفسیر اولنمشدر اینسه بو المعه چسبان لفظنك یاقشقلو ویراشقلو مفهومنه دیو ضبط وتفسیر اولنمی ناظم نحریرك واستانلنك چسبان بمعنی مناسب دیو تفسیر آیتلرینه سبب اولدی نتكم مصراع ثانی آنی افصاح ایدر

یراشقلو دیمه مفهومی سبب

(خذهنا وكن من الشاكرین ولا تحسب شیئا آخر فتكون من الخابطین ذا تنده) چسبیدن لفظندن امر حاضر آخرینه الف ونون الحاقیله اسم فاعلدر

فارسیده دخی مستعملدر

مصراع ثانی یه مربوط ومرهوندر

عربیده چكه الی غبغب

(غبغب) ایكی غین معجمه نك فتحلری وایكی باء موحده نك سكونلریله اصلنده صغر قوینك بوینده صارقان دری یه موضوع ایدی صكره معنای مذكورده شایع اولدی لكن وضع قدیمی عربیده فارسیده سیب زنخدان دیرلر ابو المعانی (بیت مسمط) آن عارض كلبرك تره باسیم غبغب حسن وفر * هم چشم آهو رامكر * برده دل وجان نهان * بونده غین ثانیه نك حذفیله غبب دخی جائزدر فلا تغفل

همه دینسه دوكلی دیرا ترانه

(همه) هانك وميمك فتحلرى وهاء رسميه ايله عربيده جميع وجمله تركيده دوكلى

وهب جغتايده همزه نك فتحى وسينك كسرى وراء ممدوده نك ضميله امرود معناسنه

تنكم بيوررر ٭ اسرود بر جغتاى يعنى هب ٭

بوندن بشقه اسرو نه جغتايده مقام مبالغه ده مستعمل غايتله ديمكدر بوايكى معنايه مير على شير (بيت) تنمنلغونى اراسالمايچ وتاب اسرو ٭ كوكل شكنجه سيكا ايشماكيل طناب اسرو (جغتاى) جيم فارسيه نك وغين معجمه نك وتاء فوقيه ممدوده نك فتحلرى وياء تحتيه ايله اصل تركلسانيدر حالا برنم بلده لرمزده مستعمل اولان اندن مأخوذ در وتراش اولنمشدر تنكم قطعه اولى نك بيت اولى شرحنده فى الجمله بيان اولنمشدر

٭ هرزه كو هر كه سوزى صاچمه اوله ٭

(هرزه كو) وصف تركيبيدر بيهوده كو وياوه كو كبى چونكه هرزه هانك فتحى ورانك سكونى وزاء معجمه نك فتحى وهاء رسميه ايله بمعنى باطل وياوه وبيهوده سوزده وغيريده مستعملدر كو وصف تركيبى اوله رق قطعه اولى نك بيت خامسنده كچدى (تنبيه) بوش سوزه صاچمه تعبيرى ابتدا اسلامبولدن نشأت ايدرب بعده الناس على سلوك ملوكهم مضمونى حاليا عامه ممالك رومده صاچمه كبى منتشر اولدى ناظم ضرير سخن قصيده سنده دير (بيت) بودوميشود وباشد وآمدشد ايله ٭ فارسى اولدى صانور يا بديعى صاچماى سخن ٭

٭ لاف معناسى كزاف ودخى كب ٭

(كزاف) كاف فارسيه نك كسرى وزاى معجمه نك فتحيله لاف كه دعواى تفاخر ايلمك معناسنه بونده هاء رسميه ايله كزافه دخى ديرلر حضرت مولانا (بيت) زهى جهول كه معشوق او بخانه او ٭ بسوى خانه نيايد كزاف مى بويد ٭ هم دخى بسيار وبى حد معناسنه ده كلور بو ايكى معناده عامه بونى ضم ايله اوقورلر لكن شعورى مرحوم فرهنكنده مكسور ده ايراد ايلدى (كب) كافك فتحى وباء موحده ايله ايكى معنايه دراول بمعنى لاف مذكور خفاف (بيت) تاكى از تو كب واين لاف بود (چون تو كى همسر خفاف بود) ثانى اورد ايچى معناسنه لكن بومقامده مراد اولدر (لاف) لام ممدوده نك فتحى وفا ايله تفاخر دعواسى ايلمكده فارسيدر لكن تركيده شيوعى حسبيله تفسير قلندى شمس فخرى (بيت) هست عارى ز لافتش از حيف وميل ٭ هست خالى خصلتش از كبر ولاف ٭

٭ دخت رز دختر رز باده ديمك ٭

(دخت رز) تاء فوقیه نك كسری وراء واحده ایله (دختر رز) ایكی را ایله ایكیسیده تركیب اضافیدر بمعنی باده یعنی شراب انكور ابو المعانی (بیت) بمهر دختر رز میدهم نقود خرد * شوم زدرد و غم فكر صحبت آسوده * بونلرك معنای تركیبلری ارزم قزی دیمك اولور زیرا اسمز دخت قز دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت سابعنده كچدی را ایله دختر قز دیو یكرمی ایكنجی قطعه نك بیت رابعنده كلور (رز) رانك فتحی وزای معجمه ایله اوزم و باغ معناسنه مستعمل اولور اوچنجی قطعه نك بیت خامسنده رزبان باغچی دیو كلور (باده) باء موحده ممدوده نك و دالك فتحلری وهاء رسمیه ایله فارسیده و عربیده خمر تركیده مسكر معناسنه در لكن تركیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی

* عربی ترجمه سی بنت عنب *

یعنی دختر معناسنه لغتده و اصطلاحده عربیده دخی رعایت وار در فاما كه عربده ابن العنب دیمدكلری بنت الخمر مؤنث سماعیدر (تنبیه) باده یه دختر رز و بنت عنب اطلاق ایدوب وآنلری باده ایله تفسیر حقیقتده اوزمك غیرندن اولان خمره باده دینلمدیكنه تنبیه ایچوندر (الناسقه الفقیر) بوز بلوب ام خبائث اولمسه بنت عنب * لب آغوشه چكردم قدحی همچو بكور *

* اوچق تبخاله كرپوند اوچق *

(تبخاله) تاء فوقیه نك فتحی و باء موحده نك سكونی و خاء معجمه ممدوده نك ولامك فتحی وهاء رسمیه ایله حرارت كیدندن تأثیر حادث شفه ده ظاهر اولان قبرجق كذا كا تركیده اوچق دیرلر استعاره طریقیله قدحده كی باده اوزرنده ظاهر اولان حبابه دخی دیرلر ایكی معنایه بر وجه ترتیب میر نظامی (بیت) شده تبخاله اب شرین دهن را * چنان تبخاله می در پیاله * كرپوند كاف فارسیه نك وراء ممدوده نك كسرلری و باءك فتحی ونونك سكونی ودال ایله بودخی مزبور اوچق معناسنه بعضیلر ذكر ایتمشلر

* دترمك لرزه دینور وسقمنه تب *

(لرزه) لامك فتحی و رانك سكونی وزای معجمه نك فتحی وهاء رسمیه ایله دترمه كه [illegible] دیرلر امیر نظامی (بیت) از نهیبش آید از ماز هم لرزش * چنان تند و توانایش تب و تش (تب) تاء فوقیه نك فتحی و باء موحده ایله حمی كه تركیده صتمه و اسیتمه دیرلر و حرارت معناسنه اولان تاب لفظیله تركیب ایدوب تب و تاب دیرلر ابو المعانی (بیت) ضعیف و خسته شدم لی

همین غم وحسرت * زبیم غمزه وتاب رخت شدم در تب * اکثر محبوبلك ساعد وكردانته ایلك بغلمق مشهور اولمغین خواجه سلمان بیورر (بیت) تب تبار رشته می بندند مردم لیك او * هر شبی بندد بتاب رشته تب خویشتن *

* سعی كوشش اوقمقدر خواندن *

(كوشش) كاف عمدوده نك ضمی وشین معجمه نك كسری وشین ثانیه ایله بمعنی سعی واهتمام یعنی چالشمق هاتفی (بیت) چوكوشش زهردو طرف شد قوی * شكوهنده شد دولت خسروی * همدخی جنك وجدال وحرب وقتال معناسنه ده كلور بوایکی معناده كوشیدن امر حاضرینك آخرینه ماقبلی مكسور شین معجمه الحاقیله اسم مصدردر على ماسبق فی قواعد المقدمة بونلردن بشقه كوشش یاتق دیدكاری یصی ظرفه ده دیرلر (خواندن) خاء معجمه نك بین الفتح والضم اماله سی وواو علامت والف ایله قراءت یاخود دعوت معناسنه مصدردر زیرا بولفظ خواندن تركیده اوقمق كبی بوایکی معنایه كلور على ماسبق فی شرح سادس القطعة الاولى (تنبیه) لفظ كوشش ایله خواندك امر حاضرلری قطعه اولی نك بیت سادسنده كجدی

* خواجه استاد دبستان مكتب *

(خواجه) خاء معجمه نك بین الفتح والضم اماله سی وواو علامت والف وجیمك فتحی وهاء رسمیه ایله استاد وخداوند خانه وصاحب مال وشیخ وحاكم ووزیر معنالرینه مستعملدر شیخ نظامی (بیت) خواجه مع القصه كه در بندماست * كرچه خدا نیست خداوند ماست * بومقامده استاد تفسیردر خواجه مفسردر فاما كه اون آلتنجی قطعه نك بیت اخیرنده على العكسدر فانتظر (دبستان) دالك فتحی وكسری وباء موحده نك كسری ایله دبیرستان لفظندن مخففدر مكتب معناسنه اسم مكاندر چونكه دبیر كاتب دیمكدر اوچنجی قطعه نك بیت اولنده كلورستان ادات اسم مكاندر كماسبق فی الادوات المركبة حكیم خاقانی (بیت) چودیدم كاین دبستان راست كلی علم نادانی * هرانجم حفظ جزؤی بود شستم زآب نسیانش * بواوچ كلمه كه دبستان ودبیرستان ودبیر لفظلرینی شعوری مرحوم هم مفتوحه ده وهم مكسوره ده ایرادو فتحلرینی وكسرلرینی معناده تصریح ایلدی

* فاعلاتن فعلاتن فعلن *

(یعنی) بوقطعه بحر رملی مسدس الاجزا دندر لكن اكثر صدر وابتداسی سالم وبعضیسی مخبون واكثر عروض وضربلری محذوف ومخبون وكیمی اصلم

وحشوی ایکنزی شعبون ونعمتی سالمدر

* سبب رفعت اولور علم و ادب *

(سبب) دیباجه نك بیت حادی عشرنده کچدی (رفعت) عربیدر انشالرده دخی مستعملدر (علم) دیباجه نك یکرمنجی بیتنده کچدی (ادب) معروفدر هم دخی لغتده ادب دیرلر بوتقدیرجه عطف الخاص علی العام اولور

قطعهٔ تاسعه

٩ * قطعهٔ تا بفلك چون مه تابنده رخست *

(قطعه) رسم‌رسی قطعهٔ اولی عنوانی شرحنده کچدی (تا) تاء فوقیهٔ ممدوده نك فتحیله حروف تهجیدن وحروف معانیدن وحروف مبانیدن ت لفظنك اسمیدر فاما که مقصود اولان حروف مبانیدن اولاندر (بفلك) اولنده کی باء موحدهٔ مفتوحه بمعنی الباء الجارة فی العربی کما سبق فی الادوات البسیطة (فلك) فتحتین ایله آسمان معناسنه عربیدر انشالرده دخی مستعملدر لکن بو قامده معنای مجازی انسیدر که فلکدن مرادبو منظومه اوله چونکه بو منظومه یکرمی سکز حرف اوزره مرتبدر نتکم فلك یکرمی سکز منزلی مشتمل اولدیغندن منازل قمر دخی یکرمی سکزدر نتکم بو قطعه ده جمع ایتمشدر (مثنوی) اکرکده یکرمی سکز منزل مهیا ماه ایچون * عذابیم بربر وضاء حضرت الله ایچون * بیلکه شرطین وبطین وهم ثریا برشعاع * رابعا دبران وهقعه هنعه هم سابع زراع * نثره طرفه جبهه زبره صرفه عوا وسماك * همدنجی غفر وزبانا نجیا اکلیل ایکی‌ده قالب * قلب وشوله هم معلم بالده ذابح بلع تا) هم سعود اخبیه و مقدم مؤخرهم رشا * نتکم حق تعالی (والقمر قدرناه منازل) بیوردی معنای مجازیه قرینه قویه چون مه تابنده لفظیدر چونکه (چون) کبی دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت ثالثنده کچدی (مه) آی دیو قطعهٔ خامسه نك بیت اولنده کچدی تابنده لامع دیواون دردنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلور (رخ) یناق دیو دخی تاج دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت ثانیسنده وشرحنده کلور (است) ادات ربطدر علی ماسبق فی الادوات المرکبة (حاصل معنی) حرف تا قطعه سی فلکه یعنی بو تحفه یه مه لامع کبی تاجدر یاخود یناقدر چونکه بو قطعه فی الجمله اوائل تحفه ده اولمغله کانه تاج ویناق اولدی ودرون نکت مشحونتنده مندرج اولان الی آخر القطعه بر بر نسه منازل قمر وحروف هجا کبی یوسته و متصلدر (فائده) تا بفلك تا بسحر کبی اولسه ده جائزدر فافهم

* دیده سی اولدی یساده ست وپنین بیشاده ست *

(پسادست) باء فارسیه ایله وزره سی که عربیده نسیئه دیرلر بونده باء فارسیه مقامنده باء عربیه ایله ده بسادست دخی جائزدر ابوشکور (بیت) ستدوداد مکن هر کز جز دستادست * که بسادست خلاف اردوالفت ببرد * (پیشادست) باء فارسیه ایله پیشین که مقابل پسادستدر عربیده نقد معناسنه فارسیده دستادست کبی لبیبی (بیت) ستدوداد جز به پیشادست * داوری باشد وزبان شکست * بوایکی کلمه ده کی الف الف نوسلدر چونکه معنای ترکیبیلری صو کدن اله واو کدن اله دیمکدر چونکه پس اکسه دیو یکرمی طقوزنجی قطعه نك بیت رابعنده کلور پیش اولندیو اوتوزنجی قطعه نك بیت اولنده کلور دست ال دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کلور بعده معنای عامدن معنای خاصه نقل اولنمشلردر (پیشین) دخی فارسیدر چونکه یاء تحتیه نسبت ایچوندر نون تأکیددر اکن ترکیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی (تنبیه) بومقامده نقد ونسیئه دن مراد فلری درهم ودیناره وغیر یسنه شاملردر فاحفظ

* تنکدستان زوکردلرالی بوش بادبدست *

(تنکدستان) کافك سکونی وفتحیله تنکدستك جمعیدر فقیرلر وزوکردلر معناسنه همدخی بخیل وممسکلردنده کنایه ایدرلر آخرنده کی الف ونون ادات جمعدر علی ماسبق فی المقدمة معزنظمی (بیت) کشته ام درجهان آواره * مانده ام تنکدست وبیچاره * تنکدست اصلنده دست تنك ایدی ترکیب توصیفیدر طارال معناسنه زیرا دست ال دیو آنفا کچدی تنك طار دیو اون بشنجی قطعه نك بیت ثامننده کلور فبعد التقدیم والتأخیر سیاه چشم کبی وصف ترکیبی قلندوب طارالو معناسنه اولدی (بادبدست) بمعنی تهی دست وبی حاصل والی بوش ابن یمین (قطعه) تکیه برچار چیزی نکنی * که شوی زان امید بادبدست * بروفای زن وتعصب عام * خوی امرد وتواضع مست * معنای ترکیبیسی الده یل وهوا دیمکدر زیرا بادیل دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت ثامننده کلور باء موحده مفتوحه ادات ظرفدر علی ماسبق فی الأدوات البسیطة دست قد سبق آنفا *

* دخی پیوسته وهمواره وهماره دائم *

(پیوسته) باء فارسیه نك فتحی وباء تحتیه نك سکونی وواوك فتحی وسینك سکونی وتاء فوقیه نك فتحی وهاء رسمیه ایله بمعنی همیشه که دائم حکیم انوری (بیت) باد پیوسته ازبرش خصم روی بد خواه تو چو پشت بلان * همدخی مصراع ثانیده کلان پیوسته لفظنك اسم مفعولیدر بمعنی متصل ومربوط یعنی بربرینه اولاشمش

واولاشدرلمش میرخسرو (بيت) زان زر وفولادکه پیوسته شد * راه خصومت زمیان بسته شد * تحفة الاحبابده پیوسته زیاده کریه دن سوزه قادر اولمامق والم وغمدن مقالهٔ رقت سوبلمك وقهر شویله فهم ایدرمکه بو اوج معنی اتصاله مبنیدر (همواره) هانك فتحی ومیمك سکونی وواو ممدوده نك ورانك فتحه‌لری وهاء رسمیه ایله بمعنی همیشه ودائم ایضا همدخی آندن فقط واولك حذفیله هماره وفقط هاء رسمیه نك حذفیله هموار وایکیسنکده حذفیله همار حاصلی بونده درت لغت واردر همدخی بو درت لغتدن هر بری اندازه معناسنه وحساب معناسنه ده کلور

اولاشوب بر برینه متصل اولدی پیوست

پیوست پیوند
اولاشدی

(پیوست) بای فارسیه نك فتحی ویای تحتیه نك سکونی وواولك فتحیله فعل ماضیدر مصدری پیوستن لفظیدر که اولاشمق واولاشدرمق معناسنه هم لازم وهم متعدی اولور

مجلسه بزم دی طورمه ایچه ایچ نوشانوش

(بزم) بای موحده نك فتحی ورای معجمه نك سکونی ومیم ایله بمعنی مجلس شراب وعیش وصحبت ومهمانی وخوشحالی حکیم نزاری قهستانی (بيت) اسباب طرب جمع کن وبزم بیارای * اطباق سموات چه کسترده وچه طی * همدخی بزم برقریه اسمیدر وخیمه معناسنه ده کلور (نوشانوش) ایکی نوش میاننده الف توسلی ایله متصل شراب ایچمکه دیرلر یعنی کیمسه یی کوندزه قالوب جمعیت ایله شراب ایچمك معناسنه چونکه بو مقامده نوش اوتوزنجی قطعه نك بيت اخیرنده کلان نوشیدن لفظندن امر صیغه سی اوزره اسم مصدردر نفس امر دکلدر حاصلی نوشانوش لفظندن وایچه ایچ لفظندن مراد معنای مصدریدر امر دکلدر زیرا ترکیده قیراقیرا اوره اوره دیرلر معنای مصدری مراد ایدرلر خواجه حافظ (بيت) شراب خانکی از ترس محتسب خوردن * بروی یار بنوشیم وبانك نوشانوش * بوندن بشقه نوش لفظنك برازمعنالری دخی واردر یکرمی سکزنجی قطعه نك بيت ثانیسی شرحنده کلور

نوشید نوشند
ایچمدی

شم لدیه سرلنك ایدن سرخوشه دیرلر بدمست

(بدمست) دال اشنکوییله ترکیب توصیفیدر چونکه بد کتو معناسنه اولان قافیه اوتوزنجی قطعه نك بيت اولنده کلور (مست) میمك فتحی وسینك سکونی وتاء فوقیه ایله اکرچه سرخوش معناسنه درلکن اما که مست ایله سرخوش بیننده فرق واردر مست شول کمسنه یه دیرلر که شرب مسکردن زیاده باشی دونوب کوزی

قاره ره سر خوش اول مرتبه دن كثرجه اولانه دبرلر بويله اولنجه سرخوش دخى فارسيدر تركيده وانشالرده شيوعى حسبيله ترجمه قلندى

* قالقدى برخاست همان بك عجله ايتدى تراخت *

(بر) ادات تحسيندر على ماسبق فى الادوات المركبة (خاست) خاء معجمه ممدوده نك فتحى وسينك سكونيله خاستن لفظندن ماضيدر ميرزا قلى بك (بيت) از بزم تا زآمدن من برون شد * برخاست كرم ودادن جارا بهانه ساخت (سؤال) طلب معناسنه اولان خواستن ايله بوخاستن بيننده فرق نه كونه در (جواب) فرق ايكى جهتدندر اول طلب معناسنه اولان بين الفتح والضم خانك اماله سى واو علامت والف ايله در بو محلده اولان فتحه صريحه وفقط الفله در ثانى طلب معناسنه اولانك مستقبلاتى قياس اوزره سينك شايه ابداليله خواهد وخواهنده كلور بونك مستقبلاتى شذوذ اوزره خاء معجمه ممدوده نك كسرى وسينك زاء معجمه يه ابداليله خيزد وخيزنده كلور (تراخت) تاء فوقيه نك كسرى وراء ممدوده نك فتحى وخاء معجمه نك سكونى وتاء فوقيه ايله تراختن لفظندن فعل ماضيدر عجله ايتدى معناسنه ابو المعانى (بيت) اكرنه ازوفا سكنند ازان خونى * بقتل عاشق نالان تراختن كيرد *

* ايچرو كلدى درآمد دخى اوتوردى نشست *

(درآمد) ماضئ مركبدر چونكه در بمعنى درون يعنى ايچرودر بو فرق التحقى قطعه نك بيت رابعى شرحنده كلور آمد كلدى ديو بكرمى طقوزنجى قطعه نك بيت اولنده كلور شاعر (بيت) درآمدنش درآمده جان * زرفتن اورود همه جان) اينمه بو بيتده ايكى درلفظنده درت صورت جائزدر يعنى ايكيسيده ايچرو معناسنه ياخود ايكيسيده ادات تحسين ياخود اول ايچرو معناسنه ثانى ادات ياخود بالعكس لكن ثانى مقامه مناسب دكلدر (نشست) نونك كسرى وشين معجمه نك فتحى وسينك سكونيله نشستن لفظندن ماضيدر نشكم امر حاضرى قطعهٔ ثالثه نك بيت ثانيسنده كچدى

* قاچدى بكريخت قورتلدى يعنى نرهيد *

(بكريخت) كاف فارسيه نك وراء ممدوده نك كسرلرى ايله قرقنى قطعه نك بيت ثالثنده كلان كريختن لفظندن ماضيدر لكن بو صفاسده كافك سكونيله در اولنده كى باء موحدهٔ مكسوره صله در على ماسبق فى الادوات البسيطة كمال خجندى (بيت) آهوان بركوشهٔ كلزار ديدند آن دوچشم * هريكى با تير غمزه جانى

بكر

خاست خيزد
قالقدى
خواست خواهد
طلب ايتدى
تراخت تراخت
نشست نشيند
بكريخت كريزد
قاچدى

بكر بجنده (نرهيد) فعل جحد مطلقدر چونكه نون مفتوحه ادات نفيدر على ماسبق في الادوات البسيطة (رهيد) رانك فتحى وهاء ممدوده نك كسرى ودال ايله ماضيدر مصدرى رهيدن لفظيدر مبر نظمى (بيت) اكر خواهى زدوزخ دررهيدن * فراغت كن بى نفست دويدن *

* كتدى رفت چكدى كشيد اوردى بزد قردى شكست *

(رفت) بعينه قطعهٔ ثانيه نك بيت عاشرنده كجدى لكن بنه تكرار عدا ولنماز چونكه مقامنه كوره مناسبتى بشقه در همدخى بعض نسخه ده رفت بدانه شد واقع اولمشدر نتكم قطعهٔ اولى نك بيت سادسنده واقع اولديغى كبى بو صورتده سؤال تكرار مندفع اولور فافهم (كشيد) قرقنجى قطعه نك بيت سابعنده كلان كشيدن لفظندن ماضيدر (بزد) بودخى بيت مزبورده كلان زدن لفظندن ماضيدر (شكست) شين معجمه نك كسرى وكافك فتحى وسينك سكونى وتاء فوقيه ايله شكستن لفظندن ماضيدر نتكم نهى حاضرى مشكن قرمه ديواللى اوچنجى قطعه نك بيت رابعنده كلور خواجه حافظ (بيت) يارم چو قدح بدست كيرد * بازار بتان شكست كيرد * لكن بو بيتده شكست ماضى صيغه سنده اسم مصدردر

* دستكير الده معناسى طوتلمش قاچقن *

(دستكير) اصلنده وصف تركيبيدر ال طوتيجى معناسنه چونكه دست ال ديو يكرمى يدنجى قطعه نك بيت رابعنده كلور كير كاف فارسيهٔ ممدوده نك كسرى وراايله كرفتن لفظندن امر حاضر ياخود اسم فاعل مخففدر زيرا مستقبلاتى على الشذوذ كيرد وكيرنده كلور همدخى ال طوت معناسنه امر حاضر مركبدر اينته لغتلرده رسيدهٔ نظر اولان معنالر بولردر فاما كه ناظم تحرير ليلا براندا اصطلاحنه كوره اكثرى قاچن كسنه طوتلمغه اولدن طوتوب كتورد كارى اجلدن طوتلان قاچقن معناسنه حقيقت عرفيه اولمشدر بهمه حال هر معنايه تركيبك مساعده سى واردر لكن فقط مساعده كفايت ايتمز بلكه استعمال شرطدر فتلتدبره

* طوتدى بكرفت دخى باغلدى بنديد وبست *

(بكرفت) كاف فارسيه نك ورانك كسرلرى وفانك سكونى وتاء فوقيه ايله كرفتن لفظندن ماضيدر لكن بو مقامده كافك سكونيله درا ولنده كى باء موحدهٔ مكسوره صله در على ماسبق في المقدمة فارسيده كى كرفتن مقامنده عربيده اخذ وامساك وقبض وحبس ومنع ديلور كبده طاله طوتمق چغتايده تاء فوقيه ايله توتماق ديرلر زيرا چغتايده هميشه مقام طاده تاء فوقيه استعمال ايدرلر (بنديد) باء

موحده نڭ فتحى ونونڭ سكونى ودال ممدوده نڭ كسرى ودال ثانيه ايله بنديدن لفظندن ماضيدر بنديدن مقامنده عربيده ربط وتقييد كبى چغتايده اماله ايله ايشلنديرلر (بست) باء موحدهٔ ثانيه نڭ فتحى وسينڭ سكونى وتاء فوقيه ايله بستن لفظندن ماضيدر باء موحدهٔ مكسورهٔ اولى صله در خواجه سلمان (بيت) حديث دوستان درست نتوانم شكستن در* وليكن توبه بتوانم كه بازش ميتوان بستن* بو بيتده واقع اولان مصدردر

دادرس ايرشن امداد ايچون ايرشدى رسيد

(دادرس) وصف تركيبيدر چونكه دادعدل ديمكدر مى دردنجى قطعه نڭ بيت ثالثنده كلورلكن بو مقامده مجازا امداد معناسنه دررس رسيدن لفظندن امر ياخود اسم فاعل مخففدر (رسيد) رانڭ فتحى وسين ممدوده نڭ كسريله رسيدن لفظندن ماضيدر

يعنى قورتاردى رهانيدو خلاص اولدى برست

(رهانيد) اون سكزنجى قطعه نڭ بيت سادسنده كلان رهانيدن لفظندن ماضيدر (برست) رانڭ فتحى وسينڭ سكونى وتاء فوقيه ايله رستن لفظندن ماضيدر راولنده كى باء موحدهٔ مكسوره صله در على ماسبق فى الادوات البسيطة خواجه سلمان (بيت نميخواهم ازين نوبت زتوبه توبهٔ كلى * بدست شاهدان كردان زدست زاهدان رستن * لكن بو بيتده واقع اولان مصدريد رخلاص ونجات معناسنه

قاپلان اولدى ربوده وكرفته طوتيلان

(ربوده) قرقنجى قطعه نڭ بيت ثالثنده كلان ربودن لفظندن اسم مفعولدر (كرفته) دخى اسم مفعولدر تكلم ماضيى ووصف تركيبيسى بو قطعه نڭ بيت سادسنده كچدى

تله ودام طوزاقدر بالق آغينه دى شست

(تله) تاء فوقيه نڭ ولام مشدده ومخففه نڭ فتحلرى وهاء رسميه ايله طوزاقدر آنكله قوش طوتارلر آنكا تركيده فق عربيده فخ وشبكه طيرد يرلر شمس فخرى (بيت) درارتفاع دوات تودست كبريا به بندد زقدر قائمهٔ عرش برتله بوندن بشقه تله سكز معنايه دخى كلور اول درزيلر خياطت ايتدكده نصكره همواره محيط ايچون اتخاذ ايتدكلرى آلت كه آنكا تركيده اوتو يرلر ثانى ايكنه انلكه درزيلر ايچنه ايكنه قورلر ثالث شول كيسه كه درزيلر ايچنه يوكسوك وتباشير وابريشيم قورلر كذا فى المشكلات رابع مطلقا طوربه كه بزدن وايپلكدن ايدوب ايچنه بعضى نسنه قورلر بعضيلر ابريشيمدن ايتدكلرى طوركيسه ديو تفسير ايلديلر

خامس

خامس بمعنی مسلخ که کاتر کیده قناره دیرلر سادس بمعنی پایهٔ نردبان سابع ذکر
معناسنه مروید ثامن بمعنی قسان که ترکیده بلکود دیرلر (دام) دال ممدوده نك
فتحی ومیم ایله مطلقا طوزاق که هر نه نك اولورسه اولسون حکیم انوری (بیت)
اکر از بهبود تو کیتی بمثل دام نهد * طائر روواقع کردونش در آیند بدام * همدخی
چاربا جنسندن برنجی اولمیان حیوانانه دیرلر شکم برنجی یه القمیز دد دیدکلری کبی
کرك سباع وکرك غیر یعنی عموما حیوانات مراد اولدقده دد ودام دیرلر ددایله داد
میاننده بو فرقی ایتمین دد ایله دادی بیله ازشیخ نظامی (بیت) دد ودام از نشاط دانهٔ
خویش * همه مطرب شده در خانهٔ خویش (شست) شین معجمه نك فتحی وسینك
سکونی وتاء فوقیه ایله بالق آغی واکریجه دیرلر که آنکله بالق طوترلر عنصری
(بیت) طرهٔ او بدست من چون شست * من چو صیاد او چو ماهی سیم * بوندن
بشقه طقوز معنایه دخی کلور اول باش برمغك یای چکیلان موضعی ثانی بمعنی
بیشتر قصاد ثالث زنار که راهبان کبران بللرینه بغلرلر رابع بمعنی مضراب که آنکله
ساز چالرلر آکا ترکیده تازنه دیرلر خامس بمعنی ستین که عقود ثمانیه دن التمش
معناسنه شکم صاد ایله شصت اوز طقوزنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلور سادس
شرفنامه ده طنبوره یلی وابریشم تیلی که سازه بغلرلر سابع سنه حلقهٔ رسن وحلقهٔ
کمند ثامن فرهنك حسین وفائیده بمعنی زلف دلبران تاسع بمعنی زهکیر

* پشه در سوری سکك کهله پیش اولدر کش *

(پشه) باء فارسیه نك وشین معجمه مشدده نك فتحلری وهاء رسمیه ایله سوری سکك
معناسنه شیخ سعدی (بیت) پشه چو پرشد بزند پیل را * باهمه مردی وصلابت
که اوست (پیش) سینك وباء فارسیه نك ضملری وسین ثانیه ایله کهله وبت که وسخ
فضلاتدن یعنی مساماتدن چیقان کیردن تکون ایدر اکا عربیده قمل دیرلر میر
نظمی (بیت) سراپا چنان بود با بال جسم * ازان شد بیس درجهان منقسم *
(کش) کافك ضمی وشین معجمه ایله قتل معناسنه اولان کشتن یاخود کشیدن
لفظندن امر حاضردر زیرا مستقبلاتی ضم ایله کشد وکشنده کلور (لطیفه) کانه
ناظم غفر به بو مصراعده کل مضرع قتل مفهومنه اشارت ایلدی

کشید کشد
اولور ایدی

* پر در کیك وجکر که ملخ نوصه جرادی جست *

(کیك) کافك فتحی ویاء تحتیه نك سکونی وکاف ثانیه ایله وکاف اولی نك کسریله
دخی مروید بر که عربیده برغوث دیرلر وامثاله ایلده کوزیکی معناسنه کلور
مردم چشم کبی شمس طغرا (بیت) هنکام اجتماع بوقت مقابله * از کینه مهر

جست جسد

بركند از ديده اش كيك (ملخ) ميمك ولاملك فتحلرى وخاء معجمه ايله چكركه كه عربيده جراد ديرلر برغريب جانوردركه آنده سكز نوع حيواندن نشان واردر نتكم شاعر ديمشدر (بيت) خولك چشم ومار دم كركس پر وكژدم شكم * شير صدر و پيل كردن ناقه پا واسب سر (جست) اللى دردنجى قطعه نك بيت خامسنده كلان جستن لفظندن ماضيدر

كوه طاغ بوجه بلند ويوقشه دينلدى فراز

(كوه) كاف ممدوده نك ضمى واظهار هاايله طاغ كه عربيده جبل معناسنه (بلند) باء موحده نك ضمى ولاملك فتحى ونونك سكونى ودال ايله يوجه كه عربيده عالى معناسنه مقابلى پست درنتكم شاعرلك بوقولنده واقعدر (بيت) جهانرا بلندى وپستى توبى * ندانم دكر هرچه هستى توبى (فراز) فانك كسرى وراء ممدوده نك فتحى وزاى معجمه ايله يوقش كه عربيده عقبه ديرلر مقابلى نون ايله نشيبدر نتكم مخففى مصراع ثانيده كلور استاد رودكى (بيت) شيب تو با فراز وفراز تو با نشيب * فرزند آدمى بتواند رنشيب وتاب * بوندن بشقه فراز اون اوچ معنايه دخى كلور اول بمعنى بلند مذكور ثانى بمعنى بالا كه ضد زير ثالث بمعنى كشاده وپهن يعنى هر نسنه كه آچق ويصى اوله رابع بمعنى بسته يعنى باغلو خامس بمعنى قريب ونزديك سادس بمعنى جمع سابع بمعنى پيش آوردن ثامن بمعنى ازين باز يعنى بوندن كيرو تاسع بمعنى فروز وفروزان يعنى ياق وياندر عاشر بمعنى فرارفتن يعنى ايلرو كتمك حادى عشر بمعنى پوشيدن يعنى ستر ثانى عشر بمعنى خرزه ثالث عشر بمعنى سركش

دشت وهامون اوه درشيب اينش الچق پست

(دشت) دالك فتحى وشين معجمه نك سكونى وتاء فوقيه ايله بمعنى بيابان وصحرا كه اوه معناسنه عموما همدخى ولايت خراسانده برشهر اسميدر وتركستانده برمشهور صحرا اسميدر دشت قپچاق دخى ديرلر وكردستان معناسنه دخى مرويدر (هامون) هاء ممدوده نك فتحى وميم ممدوده نك ضمى ونون ايله بمعنى دشت مذكور يعنى اوه وصحرا شيخ سعدى (بيت) زدرياى عمان برآمد كسى * سفر كرده هامون ودريا بسى * بعض فرهنكده هامون بمعنى دشت پهناور يعنى زياده يصى ودوز اوه ديو مسطوردر شعورى مرحوم طاغ اراسنده اولان دوز براولماسنى تصحيح ايلدى (شيب) شين معجمه ممدوده نك كسرى وباء موحده ايله براى تخفيف اولندن نون مفتوحه نك حذفيله نشيب لفظندن مخففدر اينش كه عربيده هبوط ديرلر مقابلى فراز مذكوردر ناصر الدين بچه (بيت) فراز وشيب اين راه هست بسيار * اكر

مردرهی خضری بدست آر * همدخی کثرت امطار ایله مرطوب اولوب بعده تردد آینده ورونده ایله جابجا حفره لر پیدا اولمغله صعب المسالك اولان زمینه ده نشیب دخی شیب دیرلر بونلردن بشقه شیب تازیانه معناسنه ومدهوش ومتحیر معناسنه ده کلور کما فی فرهنك جهانکیری والجمع شفقة الاحباب ده سین مهمله ایله روایت اولنمشدر شمس فخری وحسین وفایی تازیانه معناسنه اولان کسرهٔ صریحه ایله طیب قافیه سنده ایراد وایکی معناده اولان شیب وشکیب قافیه سنده ایراد ایتمشلردر (پست) بای فارسیه نك فتحی وسینك سکونی وتای فوقیه ایله الچق معناسنه مقابلی بلند مذکور دخی بالادر شیخ سعدی (بیت) خدایی که بالا وپست آفرید * زبردست هر دست دست آفرید * استعاره طریقیله خسیس ودنی یه پست وضدنه بالا اطلاقی شایعدر معیار جمالیده پست بمعنی کوتاه دیو مرویدر

مغ وکبر اولدی مجوسی ونصاری ترسا

(مغ) میمك ضمی وغین معجمه ایله بمعنی آتشپرست که عربیده مجوس دیرلر استاد عنصری (بیت) چوشب رفت وبردست پستی کرفت * هواچون مغ آتش پرستی کرفت * واحدی مغی کلور مجوسده مجوسی دیدکاری کبی همدخی مغ مطلق کافر معناسنه ده کلور نتکم این کافره مغ بچه دیرلر (کبر) کاف فارسیه نك فتحی وبای موحده نك سکونی ورا ایله بودخی مغ کبی مجوس معناسنه شیخ سعدی (بیت) اکر صدسال کبر آتش فروزد * اکر یك دم در او افتد بسوزد * مطلق کافر معناسنه ده کلور همدخی کبر برسلاحدر که آنی جنك وقتنده کبرلر کاخفتان دیرلر (ترسا) تای فوقیه نك فتحی ورانك سکونی وسین ممدوده نك فتحیله بمعنی نصاری شیخ سعدی (قطعه) ای کریمی که از خزانهٔ غیب (کبر وترسا وظیفه خور داری) دوستانرا کجا کنی محروم * تو که با دشمنان نظر داری * واحدنده ترسایی دیرلر نتکم نصرانی دیدکاری کبی

طابلان صورت مخصوصه دی بت طابدی پرست

(بت) بای موحده نك ضمی وتای فوقیه ایله صورت مخصوصهٔ معبوده که عربیده صنم وثن دیرلر ملای مسیحا (بیت) در بت شکنی خلیل عهدم هرچند * در بتکده ام نبشهٔ آزر دادند * واستعاره طریقیله جوان محبوبه ده بت وصنم دیرلر لفظ بت لسان عوامده بای فارسیه ایله مشهوردر لکن بای عربیه ایله مضبوطدر (پرست) بای فارسیه نك ورانك فتحلری وسینك سکونی وتای فوقیه ایله دسترس اولدیغم لغت کتابلرنده امر حاضر ووصف ترکیبیدر بت پرست کبی مصدری عبادت وعبودیت معناسنه اولان پرستیدن لفظیکه مصدر دائیدر نتکم (بیت) آینده کی لفظ پرستش

دخی بونی تأیید ایدر فاما که ناظم نحریر فعل ماضی عنوانیله تفسیر ایلدی بوتقدیرجه مصدر ثانی اولان پرستن لفظندن مشتق اولوردالیدن مأخوذ اولماز مکر ناظم نحریر مطلع اولمش اوله یاخود پرست ماضی معناسنه اولان اسماء افعال فارسیه دن اوله فافهم

این تك وتازو پرستش بوقوشش بوطاپنش

(این) بودیوقطعهٔ ثانیه نك بیت رابعنده کلدی (تك) تاء فوقیه نك فتحی وکاف ایله سکردش وقوشش معناسنه بوییدن ودویدن کبی عربیده عدو دیرلر شیخ سعدی (بیت) بتك زانه میریخت برکوه ودشت * تو کفتی مکر ابر نیسان کذشت * اکثری بومعناده تك وبودیرلر کماسبق فی القطعة الخامسة همدخی زدن معناسنه ده کلور بوایکی معناده تکیدن لفظندن امر صیغه سی اوزره اسم مصدردر بومعناده کاف فارسیه ایله دخی جائزدر بوندن بشقه نك الی معنایه دخی کلور اول تکیدن مذکوردن امر حاضر ووصف ترکیبی اولور ثانی بمعنی بن یعنی دیب که عربیده قعر دیرلر ثالث بمعنی اندك یعنی قلیل رابع براوتدرکه بغدای آراسنده بتر وبغدای صاپندن بك اولور خامس براوتدرکه صولرده بتر کاشی آندن حصیر ایدرلر ترکیده آکابردی دیرلر سادس ادات تشبیه اولور مثلا ماه تك وباد تك دیرلر (تاز) تاء فوقیه ممدوده نك فتحی وزاء معجمه ایله تازیدن لفظندن امر صیغه سنده اسم مصدردر سکردش وقوشش معناسنه بوندن بشقه درت معناسی دخی واردر اول تازیدن مذکوردن صیغهٔ امر ووصف ترکیبی اولور ثانی مجمع الفرسده بمعنی فرومایه که عربیده سفله ودون دیرلر ثالث بمعنی امرد فاسق که فسقه ایله معاشرت ایدر رابع تویسز تازه دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کلور (پرستش) پرستیدن مذکوردن امر صیغه سی اوزره آخرینه ماقبلی مکسور شین معجمه الحاقیله اسم مصدردر

جمله سی التون ایچوندر همکی بهر زرست

(همکی) جمله سی دیوقطعهٔ سادسه نك بیت اخیرنده کلدی (بهر) باء موحده نك فتحی وهانك سکونی ورا ایله ادات تخصیص که ترکیده ایچون عربیده لام جاره فارسیده لفظ را معناسنه لکن لفظ را ایله بهرك میاننده فارسیده فرق شوقدرکه بهر اول کلمه یه داخل اولور لفظ را آخر کلمه یه لاحق اولور مثلا بهر شما دخی شمارا دیرلر بوندن بشقه بهر فارسیده اوچ معنایه دخی کلور اول بمعنی حصه ونصیب بهره کبی ثانی بمعنی شعاع قمر ونجوم ثالث ولایت امیدر عربیده ایکی معنایه در اول بمعنی عجب ثانی بمعنی هلاك (زرست) مرکبدر چونکه زر التون دیو یکرمی ایکنجی

قطعه نك بيت ساتسنده كاور امت ادات ربطدر اكن بو مقامده اولنده همزه
تقنا و منا حذف اولندى على ماسبق فى الادوات شاعر (بيت) زرع كن زيرا كه
زرع از جمله كارى بهترست * زرع را ثلثان زرست وثلث باقى شم زرست (تتمه)
بو قطعه نك بحرى رمل مثمن الاجزادر بيانى ماسبقدن معلومدر

قطعه عاشرة

* قطعه * اورا قلم بر سر لوحش نوشت *

(قطعه) ماسبقدن معلومدر اما بو مقامده همزه يوقدر تتكلم ورنشاهدعدلدركه
ادات ربطدر على ماسبق فى الادوات (اورا) آكا ديو قرق سكزنجى قطعه نك بيت
ثالثنده كاور (قلم) قرق اوچنجى قطعه نك بيت اولنده كاور (بر) بمعنى على وادات
مفعولدر على ماسبق فى الادوات المركبة (سر) باش ديو بكرمنجى بيدنجى قطعه نك بيت
اولنده كاور (لوحش) لامك فتحى وواوك سكونى وحانك فتحى وشين معجمه ايله تركيب
اضافيدر چونكه لوح تخته وصحيفه معناسنه عربيدر وانسالرده دخى شايعدر
شين معجمه ضميرغائبدر على ماسبق فى الادوات البسيطة بوندن بشقه لوحش ايكى
معنايه دخى كاور اول الله تعالى وحشت ويرمسون وايراق ايلمسون ديمكدر اصلى
لااوحش الله ايدى تخفيفا لوحش الله ديديلر ابو المعانى (بيت) لوحش الله زهى
قصر رفيع البنيان * كه شه ملك كرم كرد بهمت آباد * ثانى بمعنى تحسين وآفرين
خواجه حافظ (بيت) زركن آباد ما صد لوحش الله * كه عمر خضر مى بخشد زلالش *
(نوشت) يازدى ديو بو قطعه نك بيت رابعنده كاور (حاصل معنى) قطعه كه انك قلم سر
لوحنه يازدى يعنى بو قطعه ده مذكور و مترجم اولانك اكثرى سراى والاره و بيوت
منازله متعلق اولان نسنه لردر چونكه ابنيۀ معظمه نك ختامى اكثر حالده قپوسى
اوزره دخى سر لوحنه نام وتاريخ و اكا مناسب شيلر ايله اولور

* گل چامور آهك كرج كرپج وقوم ريك وخشت *

(گل) كاف فارسيه نك كسرى ولام ايله على العموم چامور معناسنه عربيده
صلصال وطين ديرلر شاعر (بيت) بگردش زاب وگل سورى رسيده * گل سورى
ز نو رفش رسيده * همدخى گل تراب كه طپراق معناسنه ده كاور (آهك) همزۀ
ممدوده نك وهانك فتحلرى وكاف ايله كرج والجيكه كرچلو چامر وقوملو كرج
معناسنه عربيده جصين وكلس وصاروج ديرلر تاج المآثر (بيت) زمين از ملاقات
طوفان تيغش * همان خاصيت يافت كراب وآهك * همدخى آهك نوره كه خرزه
معناسنه وكوكب الارض دينلكرى الذ براق طاشى معناسنه ده كاور (ريك)
[illegible]

زمل دیرلر هاتفی (بیت) زربك بیابان فزون لشکری * زجوجی نژاد انش هر سو سری * همدخی بخت وطالع معناسنه ده کلور (خشت) خاء معجمه نك کسری وشین معجمه نك سکونی وتاء فوقیه ایله مطلق کرپیچ معناسنه کرك پخته وکرك ناپخته شاعر (بیت) بوفای تو اکر خشت زنند از کل من * همچنان در دل من مهر وفای تو بود * فاما که پخته اوله قدنصکره رومده کرمد وتوغله وفارسیده خشت پخته وعربیده آجر دیرلر همدخی کوچك حربه دمورینه خشت دیرلر فرهنك جهانکیریده کتاب زندکه یکرمی بر نسك اوزره مرتبدر اون ایکنجی نسکك اسمی خشتدر کتاب زندك یکرمی برقسمندن هر برقسمنه نونك ضمیله نسك دیرلر (دقیقه) ناظم نحریر بوریك ایله خشتی تفسیرده لف ونشر معکوس ایلدی چونکه بو ایکی لفظك شهرتی وارد رنظمه رعایت ایسه واجبه ذمت وخاتمه حالتدر

* کارد بچاق دردخی نیزهٔ پرتاب خشت *

(کارد) کاف ممدوده نك فتحی وراء ودال ایله بچاق که عربیده سکین دیرلر شاعر (بیت) عاشقانرا کارد وخنجر میزنند * غمزهٔ جلاد چشم خویش (نیزهٔ پرتاب) هاء رسمیه اوزره همزهٔ مکسوره ایله بر نوع قصه حربه درکه الده کتورورلر وکاهی ایکیسی واوچی برغلافه قیوب آت یاننده طپوز طرفنه قورلر فارسیده وترکیده آکا خشت دیرلر بو لفظ اصلنده ترکیب توصیفید رطلو طاقت اولان مزراق معناسنه ایدی چونکه نیزه مزراق دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت سادسنده کلور پرطلو دیو قرقنجی قطعه نك بیت اولنده کلور تاب طاقت دیو قطعهٔ خامسه نك بیت خامسنده کلدی بعده معنای عامدن معنای خاصه نقل اولندی یاخود غالب اولدی (نکته) بو بیتده تجنیس تام واردر

* طبعه موافق کلان هرنه ایسه دلپسند *

(دلپسند) وصف ترکیبیدر چونکه دل قلب دیو اون یدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلور پسند قرق بشنجی قطعه نك بیت حادی عشرنده کلان پسندیدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر

* خوب کوزلدر دخی چرکین اولان نسنه زشت *

(خوب) خاء معجمهٔ ممدوده نك ضمی وباء موحده ایله کوزل که عربیده حسن دیرلر بعض محلده ترکیب ایدوب خوب روو خوب صورت دیرلر (زشت) زاء معجمه نك کسری وشین معجمه نك سکونی وتاء فوقیه ایله چرکین که عربیده قبیح دیرلر شیخ سعدی (بیت) مکن همنشینی تو با بد سرشت * که دزد داز و طبع تو خوی زشت *

همدخی زشت یعنی دیودن یعنی سکز عثك معناسنه ده كلور

* مارت آیی آذار اونجی کونی نوروزا یمش *

(آذار) همزه وذال معجمه ممدود تینك فتحلری وراایله سنهٔ شمسیه دن اول بهار آیی که اکا مارت دیرلر فارسیده فروردین دخی دیرلر خواجه سلمان (بیت) آذار ببرد آب رخ آذر وکانون * وزدرد سر هر دو امان داد جهانرا * عربیده دال مهمله ایله معنای مرقومه استعمال ایدرلر واشعارلرنده دخی ایراد ایدرلر شمس الدین احمد الطیبی (بیت) اسقنیها فی فصل آذار * حتی یصل السکر بی الی تموز * فاما که دال ذکره القمر سنهٔ شمسیه دن طقوزنجی آیك اسمیدر که اول آیده نیر اعظم برج قوسده اولور (نوروز) واو ینك سکونلریله سنهٔ شمسیه نك ایکی کونندن هر برینك اسمیدر اول نیر اعظم برج حمله تحویل ایندیکی کوندرکه مارت آینك اوننجی کونیدر بوکا نوروز عامه ونوروز کوچك دیرلر ومطلق نوروز ذکر اولنسه بو کون مراد اولنور وآنك وجه تسمیه سنده ایکی روایت واردر روایت اولی حق سبحانه وتعالی حضرتلری عالمی وآدمی بو کونده خلق ایلدیکیچون نوروز دیو مسمی اولدی روایت ثانیه جمشید شاه جمله جهانی سیر وسیاحت وکشت وکذار ایلیوب آذربایجانه کلدکده انواع جواهر ایله مکلل ومرصع بر تخت عالی نصب ووجهه سنی جانب شرقه توجیه وباشنه ذی قیمت بر تاج مجوهر کیوب وچقوب تخت اوزره جلوس ایلدی بو مده کونش طلوع ایدوب اول تاج وتخته طوقندقده بر رتبه شعاع وضیا ور پرتو ظاهر اولدیکه عالمی روشن ایتمکله خلائق آنی کوروب جمله شادمان اولوب این روز نوست دیدیلر شاه مشار الیهه دخی جمشید دیدیلر اول بویکی کوندر معناسنه ثانی بکی کونلو پادشاه معناسنه چونکه روز کون دیو قطعهٔ ثانیه نك بیت سابعنده کچدی نو یکی دیو ترقیدنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کلور جم پادشاه معناسنه دیو دیباجه نك قرق سکزنجی بیتنده کچدی شید کونش دیو اوتوز التنجی قطعه نك بیت رابعنده کلور نوروز ثانی اولدر که مارت آینك النجی کونیکه نام خرداد اقطیدر بو نوروز ثانی به نوروز بزرك ونوروز خاص دخی دیرلر وبونك وجه تسمیه سی شویله درکه جمشید اول کونده تخت اوزره طرز مذکور ایله اوتوروب خاص وعامه اذن ویروب جمله سی پیشکاهنه جمع اولدقلرنده نظام عالم ایچون ترتیب قوانین سلطنت وتدوین تداوین سیاست ایدوب جمله یه حق جل وعلی یه عبادت والطاعت وامر ایله ایتمارلرینه اتهاراداء شکرلریم وادرالك حقائق وحکم ایلك ابوریك آمیز خطاب ولقدم آمیز جوابلر ایلدی ومنقولدرکه اکا مرهٔ عجم دیردر

بزرکدن بورور کوجکه وارنجیه دکین حاجات ناسی قضا ومحبوسلری اطلاق وبجرملری عفو ایدرلر وخلقه انعام واحسان وکندولر عیش وعشرت ایدرلردی

* مه آی نیسان آیی آدیدر آردبهشت *

(مه) میمك فتحی واظهار هاء ایله قطعهٔ خامسه نك بیت اولنده کلن ماه لفظندن مخففدر لکن آنده شهر معناسنه بونده شهر معناسنه در بویله اولنجه لفظا ومعنی تکرار عداولنماز (آردبهشت) دالك کسریله فصول اربعه دن ربیعك ماه ثانیسیکه رومیلر نیسان ویونانیلر ابریل دیرلر شمسك برج ثورده اولدیغی ایامدر شیخ سعدی (بیت) اول آردبهشت ماه جلالی * بلبل کوینده برمنابر قضبان * بوندن بشقه آردبهشت اوچ معنایه دخی کاور اول تاریخ جلالیده کبیسه اعتباری اولنامغله شهرمز بورلر اوچنجی کونیدر هر نسنه بر وقت معینده واقع اولور اول کونك اسمیدر قاعدهٔ عجم اوزره هر آیك اسمی کونك اسمنه مطابق کلسه اول کونی عید ایدرلر ثانی فرهنك جهانکیریده برفرشته نامیکه محافظهٔ جباله وتدبیر امور ماه آردبهشته موکلدر ثالث بمعنی آتش یعنی ناردر (تنبیه) آردبهشت لفظی ترکیب اضافیدر مقهور جنت معناسنه چونکه آرد مدّ همزه ایله اون دیو وقهر وخشم دیو بوقطعه نك بیت عاشرنده وشرحنده کاور بهشت جنت دیو قطعهٔ اولی نك بیت ثانی عشرنده کچدی بو معنای ترکیبی نك معنای سابقه یه مناسبتی خفی دکلدر

* صاحب علم اوله نك جمله سی دانشوران *

(دانشوران) آخرینه جمع ایچون الف ونون الحاق ایلمدانشورلك جمعیدر دانش علم دیو اون آلتنجی قطعه نك بیت عاشرنده کچوروراادات نسبت وصاحب در ومعناسنه علی ماسبق فی الادوات المرکبة

* اکلدی فهمید وخواند اوقودی یازدی نوشت *

(فهمید) اون بشنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلان فهمیدن لفظندن ماضیدر (خواند) قطعهٔ ثامنه نك بیت ثامننده کلن خواندن لفظندن ماضیدر (نوشت) نونك کسری وضمی وواوك کسری وشین معجمه نك سکونی وتاء فوقیه ایله نوشتن لفظندن یازدی معناسنه ماضیدر واسم مصدر دخی استعمال اولنور

ایشه کوجه عادته طرزه دی کردارهم

(کردار) کافك کسری ورانك سکونی ودال ممدوده نك فتحی ورا ایله اوچ معنایه دروا وجیده بومقامده مذکوردر اول ایش کوج که شغل وعمل وکسب

دکار

وكار معناسنه اولور (بيت) هوا سياه بكردار قير كون خفتان * فلك كبود بكردار نيل كون مغفر * ثانى بمعنى عادت وآيين وروش كه تركيده توره ديرلر ثالث بمعنى طرز واسلوب وقيافت شيخ نظامى (بيت) يكى نامه نغز پيكر نبشت * بنغزى بكردار باغ بهشت * كمال پاشازاده مرحوم تصرف خاصه سيدر كه كردار لفظ من كيدر كرد ايله آردن معناسى جوره يه وطرفه كتوريجى ديمك اولور مراد الده اوليان نسنه يى عندنه احضار ايتمك اولور انتهى بو ايدادلفه كاف فارسيه اولمق كرك ايدى لغت يازانلر ايسه بالجمله كاف عربيه ايله ضبط ايتمشلردر كذا فى فرهنك شعورى فقير شويله فهم ايدرمكه كردار وصف تركيبيدر چونكه كرد كاف عربيه ايله بمعنى عمل وكار على ما صرحه فى بحر الغرائب آر همزه نك مدى وراايله آريدن لفظندن امر حاضر يا خود اسم فاعل مخففدر

* اولدى طبيعت منش داخى نهاد وسرشت *

(منش) ميمك فتحى ونونك كسرى وشين معجمه ايله بمعنى طبيعت وخوى شاه ناصر خسرو (بيت) تا تو بمنش مرا نخوانى * منديش كه منت خواستكارم * همدخى خلقت وجبليت معناسنه وهمت وكرم معناسنه ده كلور (نهاد) نونك وهاء ممدوده نك فتحلرى ودال ايله بودخى طبيعت معناسنه در سنايى (بيت) اى شده درنهاد خود عاجز * كى شناسى خدا را هركز (سرشت) سينك ورانك فتحلرى وشين معجمه نك سكونى وتاء فوقيه ايله بودخى طبيعت معناسنه در همدخى فطرت وطينت معناسنه وبو قطعه نك بيت عاشرنده سرشت يوغردى ديو كلور

* آمده كمش طبيب آدى بجشك وپزشك *

(آمده) همزه نك مدى ايله آمدن لفظندن اسم مفعولدر همدخى بديهه ولطيفه معناسنه ده كلور (بجشك) باء موحده نك وجيمك كسرى وشين معجمه نك سكونى وكاف فارسيه ايله بمعنى طبيب وحكيم وجراح بعض اصحاب فرهنك باء فارسيه ايله تصحيح ايلديلر (پزشك) زاى معجمه ايله بمعنى بجشك مذكور بمعنى طبيب حكيم اسدى (مثنوى) خورش بايد از ميزبان كونه كون * كه كفتن كزين كم خورد زان فزون * اكرچه بود ميزبان خوش زبان * پزشكى نه خوب آمد از ميزبان *

* كفت ديدى نيكتر بك اودر خوبچه نشت *

(كفت) الفى بشنجى قطعه نك بيت سادسنده كلان كفتن لفظندن ماضيدر (نيكتر) كافك سكونيله اسم تفضيلدر چونكه بك ايو بو التنجى قطعه نك بيت

عاشرنده کلور زادات تفضیلدر علی ماسبق فی الادوات المرکبة (نشت) نونك کسری وشین معجمه نك سکونی وتاء فوقیه ایله خوشجه معناسنه کذا فی فرهنك شعوری

آصقیه آویزه وقبه یه کنبد دینور

(آویزه) همزهٔ ممدوده نك فتحی وواو ممدوده نك کسری وزای معجمه نك فتحی وهاء رسمیه ایله آصقی که بللوردن وبیوض طیوردن وبونك امثالی نسنه لردن جامعلره ومعظم سرایلره تزیین ایچون آصرلر بوندن بشقه درت معنایه دخی کلور اول کوپه که فارسیده کوشواره عربیده قرطه دیرلر ثانی هر چنکالکه نسنه آصیلور ثالث مخصوص ات آصدقلری چنکال رابع بمعنی اطراف وجوانب کذا فی فرهنك شعوری (کنبد) کافك ضمی ونونك سکونی وباء موحده نك فتحی ودال ایله بمعنی قبه شیخ سعدی (بیت) پرتو نیکان نکیرد هرکه بنیادش بدست * تربیت نااهل را چون کردکان بر کنبدست * همدخی آنی نقل ایله سورمك معناسنه ده کلور

صارقش اولان نسنه درهشته صالی ویردی هشت

(هشته) هانك کسریله اسم مفعولدر (هشت) ماضیدر مصدری هانك کسری وشین معجمه نك سکونی وتاء فوقیه ایله هشتن لفظیکه صالی ویرمك وصارقتمق معناسنه در شیخ نظامی (بیت) همه برقع فروهشتند برماه * روان کشتند سوی حضرت شاه * همدخی هشتن قومق وترك ایلمك معناسنه ده کلور

ارغج ارش تار وبود هم طوقق بافتن

(تار) تاء فوقیهٔ ممدوده نك فتحی ورا ایله ارغج معناسنه که عربیده سدی دیرلر ضدی بودلفظیدر معا استعمال اولندقده تار وبود دیرلر حکیم فردوسی (بیت) ز یزدان وازمایدان کس درود * که تارش خرد باشد وزاد بود * شیخ نظامی (بیت) چندز تار طمع وبود لاف * برقد هر سفله شود حله باف * بو بیتك مقتضاسی تار ارغج وبود ارش اولمقدر لکن ولایت رومده لغت جمع وتحریر ایدنلر مثلا نعمة الله وحلیمی وغیریلر بود ارغج تار ارش دیو یازمشلردر بونك وجهی لسان فارسیده توغلری چندان اولمامقدر دیو فرهنك شعوریده تشنیع اولندیلر بو یله اولنجه ناظم تحریر کمال حذاقت ایدوب تار ارغج بود ارش دیو تفسیر ایلدی فلله دره لکن شاهدی مرحوم رومی اولدیغی حسبیله عکس ایدوب بیورر (بیت) دندان دیش ارشدر بلك وتار ارشدر * بود ارغجه دی پشم بو که قالیه بستر * شاهدی

نرحمزه‌ده دخی حق تصریح ایلدك همدخی تاربوندن بشقه طقوز معنایه دخی کلور اول تبه معناسنه که عربیده فرق دیرلر آدمك اولسون غیرك اولسون بو معناده تارك لفظندن مخففدر ثانی تاریك لفظندن مختصردر قرارمش نسنه معناسنه در کیجه اولسون غیری اولسون ثالث بولانق صویه دیرلر رابع ابریشم تلیدر خامس مازه‌لی معناسنه سادس بمعنی وترقوس سابع بمعنی میان‌بند ثامن بمعنی موی زلف وموی کیسو تاسع براغاجدر که خرمه اغاجنه مشابهدر آندن برصو حاصل ایدرلر اگرچه کیف کتورر لکن درد سر ایراث ایدر تال دخی دیرلر کذا فی فرهنك جهانگیری (بود) باء فارسیه ممدوده‌نك ضمی وامالهسی ودال ایله ارش که عربیده لحمه دیرلر تفصیلی آنفا گچدی همدخی کهنه وعتیق معناسنه‌ده کلور واماله سز اسکی بری یاقوب فنا ایدرلرا که عربیده حراق دیرلر شمس فخری (بیت) شك نیست که آتش زنه سنك بلارا ٭ جزجان وتن دشمن جاهش نبود بود (بافتن) باء موحده ممدوده‌نك فتحی وفانك سکونی وتاء فوقیه‌نك فتحی ونون ایله مصدردر مطلقا طوقیق معناسنه قماش اولسون بوریا اولسون حصیر اولسون جمله‌سنه ابافتن دیرلر عربیده نسج جغتایده توقولماق دیرلر مستقبلاتی علی الشذوذ فالی بقا ایله بافد وبافنده کلور علی غیر القیاس باء موحده‌یه ابدال ایله بابد وبابنده کلور

٭ رشته در ایپلك ستاد آلدی اگردی برشت ٭

(رشته) رانك کسری وشین معجمه‌نك سکونی وتاء فوقیه‌نك فتحی وهاء رسمیه ایله ایپلك وابریشم تلی بوندن بشقه اوچ معنایه دخی کلور اول برمرضدر که انسانك ایاغنده اولور ابتدا ایپلك گبی برنسنه ظاهر اولور کتدکجه اوزار قیراسه صاحبی هلاك اولورا که داء الابره دیرلر ثانی برنوع حلوادر ا که ایپلك حلواسی دیرلر بو اوچ معناده اگرلمك معناسنه اولان رشتن لفظندن اسم مفعولدر ثالث برطعامدر اکثر شوربا ایدرلر (ستاد) قرقفی قطعه‌نك بیت ثانیسنده گلان ستادن لفظندن ماضیدر (برشت) باء موحده ورانك کسرلری وشین معجمه‌نك سکونی وتاء فوقیه ایله رشتن لفظندن ماضیدر اگردی معناسنه ایپلك وابریشم وکتان هرنه اولورسه همدخی پشدی وپشمش معناسنه‌ده کلور صائب (بیت) زدرد داغ محبت سرشته اندمرا ٭ درآفتاب قیامت برشته اندمرا ٭ هرحالده اولنده کی باء موحده مکسوره زائده‌در علی ماسبق فی الادوات البسیطة

٭ آربه جوارزن طروبغدایه گندم دینور ٭

(جو) جیمك فتحی وواو ایله آربه که عربیده شعیر دیرلر همدخی مجموع دیده بمعنی زحمه

مزامير دیونده کوردر شرفنامه ده طقسان التی مثقال التونه درت درهم گمش اضافه ایدرلر ＊ آنئه متعلق اولسون دیوایشته اوطقسان مثقال التونه دخی جو دیرلر عربیده واوك تشدیدیله هوا نتکیم جو سماد برلرهوا معناسنه درارزن همزه نك فتحی ورانك سكونی وزای معجمه نك فتحی ونون ایله طارو كه عربیده دراد برلر گندم كاف فارسیه نك فتحی ونونك سكونی ودالك ضمی ومیم ایله بغدای كه عربیده حلبیلر لساننده حنطه وشامیلر لساننده قمح ومصریلر لساننده بر دیرلر (لطیفه) برقحط اثناسنده خواجه عبدالله انصاری حضرتلرینه بر بیرزن بغدای رجاسیله كلدكده خواجه حضرتلری انبارداریه بر رقعه یازوب عورت یدیله رقعهٔ مزبوره‌یی ارسال ایدریازمشكه ＊ارزنی آید كندمش دهید ماش فرستادیم نخود آمده

＊خوشه بشق آدیدر بزرا كین دانی كشت＊

(خوشه) خاء معجمهٔ ممدوده نك ضمی وشین معجمه نك فتحی وهاء رسمیه ایله بشق كه اكین بیچیلر كن بره دوكیلان صاب وسنبله معناسنه عربیده عصافه دیرلر نظم لاءل در مقام هضم نفس (بیت) اولار مسندنشین من دركزینم ＊ اولار خرمن فكن من خوشه چینم ＊ همدخی خوشه اون ایكی بروج سمواتدن برج سنبله معناسنه ده كلور وبرقوشه دخی خوشه دیرلر (بزر) باء موحده نك فتحی وزای معجمه نك سكونی وراایله مشهوردر اكین معناسنه عربیده زرع وحرث دیرلر نتكیم حارث وزارع معناسنه بزرگر دخی بونندر لكن فرهنك شعوریده زای معجمه نك اوزرینه راء مهمله نك تقدیمیله مضبوطدر واضح اولانده بودر غالبا مشهورلك اصلی ایكی نسنه در اول زای معجمه نك تقدیمیله تلفظ آساندر ثانی فی الاصل عربی وفارسیده دخی شایع اولوب تخم معناسنه اولان بذر لفظی ذال معجمه نك را اوزرینه تقدیمیله مضبوطدر ایشته اكا اشتباه هدر (كشت) كافك كسری وشین معجمه نك سكونی وتاء فوقیه ایله بمعنی بزر مذكور شیخ نظامی (بیت) هرآن همواره كشت ازنیروی بخت ＊ چو كشتست بر كلوخ ازمالش سخت ＊

＊اتمكه نان نانوان كیم دینور آتمكجی یه＊

(نان) نون ممدوده نك فتحی ونون ثانیه ایله خبز كبی اسم جنسدر هرنوع اتمكه دیرلر شیخ سعدی (بیت) ابروباد ومه وخورشید وفلك دركارند ＊ تا تونانی بكف آری وبغفلت نخوری ＊ (نانوان) بمعنی خباز اسم فاعلدر چونكه نان قدسی آنفا وآن ادات اسم فاعلدر على ماسبق فی الادوات المركبة

* بوقته ایمش کرده اون آرد بوغوردی سرشت *

(کرده) کاف فارسیه نك کسری ورانك سکونی ودالك فتحی وهاء رسمیه ایله بر نوع بوقته اتمك معناسنه ترکیده دخی بعض محللرده کرده دیرلر بوندن بشقه کرده اوج معنایه دخی کلور اول کوجهك ایصدق معناسنه که کرده بالش دخی دیرلر ثانی هر دکرمی اولان نسنه یه دیرلر ثالث برپارچه برکه طائفهٔ یهود فرمان سلطان ایله مسلمانلردن تمییز ایچون اموزلرینه دیکرلر اکا عربیده غیار دیرلر (آرد) همزهٔ ممدوده نك فتحی ورانك سکونی ودال ایله اون که عربیده دقیق وطحین دیرلر بغدای اولسون غیری اولسون همدخی قهر وخشم معناسنه ده کلور (سرشت) سینك ورانك کسرلری وشین معجمه نك سکونی وتاء فوقیه ایله ماضیدر مصدری سرشتن لفظیدر تعجین وتخمیر معناسنه خمیر اولسون غیری اولسون محسوسا ومعقولا استعمال اولنور فردوسی (بیت) اکر بیضهٔ زاغ ظلمت سرشت * نهی زیر طاوس باغ بهشت * سؤال بو قطعه ده عیوب قافیه دن ایطا واردر که سرشت لفظنی یدی بیت ایچنده ن تکرار ایلدی جواب معنالر بشقه اولنجه ایطا عد اولنمدیغی علم قافیه ده مسطوردر

* طوزنمك وتخم مرغ اولدی یومرطه ادی *

(نمك) نونك ومیمك فتحلری وکاف ایله طوز که عربیده ملح دیرلر استعاره طریقیله طعامه لذت ویردیکیچون محبوبك لبلرینه اکا تشبیه ایدرلر (تخم مرغ) میم اولی نك کسریله یومرطه که عربیده بیضه دیرلر معنای ترکیبی قوش بذری دیمك اولور چونکه تخم فارسیده وترکیده شایعدر مرغ قوش دیو یکرمی آلتنجی قطعه نك بیت سادسنده کلور ابو المعانی (بیت) باور مکن بوعده ورنهار دل مده * ازماکیان نسیه به این تخم مرغ نقد *

* طاوغه دی ماکیان هم رفدان نیم برشت *

(ماکیان) میم ممدوده نك فتحی وکافك کسری ویاء تحتیهٔ ممدوده نك فتحی ونون ایله مطلقا طاوق معناسنه که خانکی اولسون دشتی اولسون عربیده دجاجه جمعنده طاوغ دیرلر هاتفی (بیت) نه بال عقابان برنیر کیر * نه برماکیان نیست درخورد تیر (نیمبرشت) میمك سکونی وباء موحده نك ورانك کسرلریله رفدان پشمش یومرطه یه دیرلر اکا بکزر نه اولورسه کذا فی فرهنك شعوری اصلنده نیم پخت قبیلندن وصف ترکیبیدر یارم پشمش معناسنه چونکه نیم یارم دیو اون طقوزنجی قطعه نك بیت سابعنده کلور (برشت) بوقطعه نك بیت ثامننده مانی اولهرق

ایکدی لکن بو مقامده اسم مفعول معناسنه‌در علی ما سبق فی قواعد المقدمه (رفدان) رانک ضمیله هر زندن اولورسه نیم تخت معناسنه بعض محللک ترکیبیدر

* خاچه چلیپا دینوردخی برهمن پاپاس *

(چلیپا) جیم فارسیه‌نک فتحی ولام ممدوده‌نک کسری وباء فارسیه ممدوده‌نک فتحیله خاچ نصاری که عربیده صلیب دیرلر بلکه صلیب اندن معربدر (فائده) طائفهٔ نصاری صلیبی اغاجدن وکمشدن والتوندن ایدوب اکا طپارلر عقیدهٔ باطله‌لری بویله‌در که حضرت عیسی علیه السلامک صورت مصلوبه‌سی اوله حاشا ثم حاشا که مصلوب اولمامشدر حتی قرآن عظیم الشانده (وماقتلوه وماصلبوه ولکن شبه لهم) وارد اولمشدر وهرنه که پیچ وتاب اوله اکاده چلیپا دیرلر شیخ سعدی (بیت) کر بمسجد روم ابروی تو محراب منست * ور در آتشکده زلف تو چلیپا دارم (برهمن) باء موحده‌نک ورانک فتحلری وهانک سکونی ومیمک فتحی ونون ایله یعنی دانشمند نصاری که اکا پاپاس دیرلر شیخ سعدی (بیت) بتقلید کافر شدم چند روز * برهمن شدم در مقالات زند * همدخی برهمن دانشمند بت پرستان معناسنه وحکیم فیلسوف معناسنه وبتکده معناسنه‌ده کاورنکته برهمن رانک سکونی وهانک فتحیله دخی مرویدر لکن نظم تحفه‌یه مناسب اولان مضبوطمزدر

* چاکنه ناقوس دی یعنی کلیسا کنشت *

(ناقوس) نون ممدوده‌نک فتحی وقاف ممدوده‌نک ضمی وسین ایله کفره کلیسالرنده بعض مخصوص وقتلرده چالارلر اکثرا بیلوواوقلوایچی بوش اغاجلردر که بری بری یاننده دوزلمش کورلتی ایله نفس ویروب چالارلر بی نظیر صدالر ظاهر اولوب مقاملرده اولور مولانا عرفی (بیت) صالب آلوده بهر توبه بکشایم لبک * بانک عصیان میزند ناقوس استغفارما * عربیده دخی ناقوس وجمعنه نواقیس دیرلر لواحد من الشعرا (بیت) قد قلت للعین ای الضرب یملککا * ضرب النواقیس ام ضرب البواقیس * همدخی بر بیوک چاکدر که مناره کبی بلند بنا اولنمش موضع باشنه وضع ایدوب وقت معیننده چالارلر صداسی بر ایکی فرسخ محله کیدر بعضیلر ارغنون دیدکلری بیوک ساز معناسنه دیمشلر (کلیسا) کافک فتحی ولام ممدوده‌نک کسری وسین ممدوده‌نک فتحیله کفره عبادتخانه‌سی عربیده دیر معناسنه استاد اطیفی (بیت) دیدم اندر مسجدی خوبان چند * چون کلیسای بتان بنداشتم * ترکیده دخی شیوعیله ناظم تحریر آنی بو مقامده ترجمه ایلدی (کنشت) کافک ضمی ونونک کسری وشین معجمه‌نک سکونی وتاء فوقیه ایله‌در

کلیسایه دیرلر عموما و یهودی کلیساسنه دیرلر خصوصا حکیم سنائی (بیت)
زوفلك وار مسجد مؤمن * زوکنشت وکلیسای اعین * فائده عربیده نصاری
عبادتخانه سنه بیعه ویهود عبادتخانه سنه کنیسه دیرلر

مفتعلن فاعلن منسرح اوزانیدر

یعنی بو قطعه بحر منسرح مثمن الاجزادندرلکن جمله اجزاسی مطویه وجمیع شروبی
وبعض اعاریضی موقوفه وحشولری مکشوفه در باقی بو مقامه مناسب نسنه لر
قطعهٔ ثالثه نك بیت اخیری شرحنده کچدی

* کسب کمال ایله کیم اولمیه سن بد سرشت *

(کسب) معلوم (کمال) اواخر دیباجه ده کچدی (بد) فساد بواو نوزبشنجی قطعه نك
بیت اولنده کلور (سرشت) طبیعت دیو قطعه نك بیت خامسنده کچدی

قطعه احدی وعشر

* قطعه درنظم لغتهای عرب *

(قطعه) قطعهٔ اولی عنوانده کچدی (در) ادات ظرفدر علی ماسبق فی الادوات
المرکبة (نظم) دیباجه نك بیت ثالث عشرنده کچدی (لغتها) جمع لغتدر لغت
دیباجه نك بیت تاسعنده کچدی ها ادات جمعدر علی ماسبق فی قواعد المقدمة
(عرب) بیانی بیت مزبور شرحنده کچدی حاصل معنی عرب لغتلری نظمنده
قطعه چونکه بونده بیان ایده جکی سکز حرفی سه زبان ایده جکدر اکا تمهید لازمدر

* ثا وحا وذال وصاد ای نورعین *

بو مقامده نورعین خطابدر چونکه مصراع ثانی آخرنده حرف عین کلوره لا تشتبه

* دخی ضاد وطا وظا وحرف عین

بو سکز حروف اسمای حروفدر سکزم تفصیلی قطعهٔ اولی عنوانی شرحنده کچدی

* فارسیده قافیه اولمق محال *

(قافیه) لغتده تابعه معناسنه در اصطلاحده عربی اشعارنده متعلق علم قافیه ده
اوناییکی درلو تعریف ایدیلر از جمله مصراع ثانی یه قافیه دیدیلر باقیلری دخی
محلنده مسطوردر فاما که اشعار فارسیه ایچون ترتیب اولنان علم قافیه ده حرف
روی یه قافیه دیرلر سکم ناظم شعر برلك کلامنك سیاق وسباقی انی اقتضا ایدر کاهی
حرف رویدن بشقه حرف روی کندوسندن جزؤ اولان کلمه یه ده اطلاق ایدرلر لکن
بو مقامده مراد حرف رویدر (محال) ممتنع معناسنه در لکن بو مقامده مراد
محال عدیده نهایت زوری بوقدر

* ا زسمع شاید اوله نقص کمال *

(شاید) احتمال دیو فرق التنخی قطعه نك بیت رابع عشری شرحنده کاور (نقص) ضد کمالدر (کمال) اواخر دیباجه ده کچدی

بو سببدن اول سکز حرفه تمام

(سبب) دیباجه نك بیت حادی عشرنده کچدی (حرف) قطعهٔ اولی نك عنوانده کچدی تمام معروف

بشقه اسلوبیله قیلدم خوش نظام

(اسلوب) اقنوم وزننده طرز وروش وقانون وقاعده معناسنه فارسیده وترکیده دخی بو معنالرده شایعدر ابو المعانی (بیت) شنیدم چنین کفت اسلوب استاد) خورش را نباشد ز اسلوب معتاد* فارسیده ایکی معناسی دخی واردر بر حکیم ادی ثانی برنوع طعامدر (خوش) بمعنی خوب کما سبق فی رابع الرابعة (نظام) دیباجه نك بیت ثالث عشرنده کچدی

ضم ایدوب تازی لغاتن آخره

ضم) (معروف (تازی) تاء فوقیهٔ ممدوده نك فتحی وزای معجمهٔ ممدوده نك کسریله عربی دیمکدر مثلا اسب تازی ولسان تازی دیرلر شرف الدین یزدی در معمای بوسه بیت) ز لعل یار خواهم ضد شرقی* بتازی ودری وقلب وتصحیف* هم دخی تازیدن افظلندن اسم مصدردر تکمله حل معمای بوسه ضد شرق غربست ومصحف غرب عرب ومرادف عرب تازی ومصحف تازی بازی ومرادف بازی لعب ومقلوب لعب بعل ومصحف بعل بغل ومرادف بغل استر ومصحف استر اشتر ومرادف اشتر جمل ومصحف جمل حمل ومرادف حمل بره ومصحف بره تره ومرادف تره بقله ومقلوب بقله قبله که این مرادست

قافیه م اولدی آنکله فاخره

(قافیه قد سبق آنفا) (فاخره) عربیدر انشالرده دخی مستعملدر. أخذ اشتقاقی فخردر

اوج لسان اوزره یازلدی اول حروف

یعنی بو سکز حرفك قطعه لری سه زبان اولدی نتکم بعض فضلاء مجموع تحفه سنی سه زبان ایلدیکی کبی چونکه لساندن مراد بو مقامده لغتدر نتکم تفصیلی دیباجه نك بیت سابعی شرحنده کچدی

هب محلنده مرتبدر صفوف

(محل ومرتب وصفوف) عربیلردر انشالرده دخی مستعمللردر

فاعلاتن فاعلاتن فاعلات

(یعنی) بو قطعه بحر رمل مسدسدندر لکن عروض وضربلری کیمی مقصور وکیمی

قطعهٔ ثانی عشر

محذوفدر * هب او جمیدر عربجه اول لغات *
لکن فارسی و ترکیده ترتیبه رعایت ایتمدی فتبصر

* قطعه در ثا بسخن کرده لطافت ایراث *

(قطعه در) قطعهٔ اولی عنوانده کچدی (ثا) حرف معهوده (بسخن) اولنده کی باء موحدهٔ مفتوحه تعدیه ایچوندر علی ماسبق فی الادوات البسیطة سخن سوزدیو اوتوز برنجی قطعه نك بیت سابعنده کلور (کرده) یکرمی یدنجی قطعه نك بیت ثامننده کلان کردن لفظندن اسم مفعولدر لطافت ثلاثی (و ایراث) افعال وزننده مصدر عربیلردر انشالرده دخی مستعمللردر حاصل معنی حرف ثاء مثلثه حقنده کلامه لطافت پیدا ایدر قطعه

* بزرکر دیندی اکنجی یه عربجه حراث *

(برزکر) اسم فاعلدر چونکه برزباء مهمله نك رای معجمه اوزرینه تقدیمیله مضبوطدر تشکیم قطعهٔ عاشره نك بیت تاسعنده کچدی کر ادات اسم فاعلدر علی ماسبق فی الادوات المرکبة (حراث) شده ایله مبالغهٔ اسم فاعلدر

* تشنکی اولدی صوسزلق هم او معناده لهاث *

(تشنکی) عربیده لامك فتحی و ثاء ممدوده ایله لهاث معناسنه که ینه عربیده ظمأ وعطش دخی دیرلر اصلنده مرکبدر چونکه تشنه صوسزدیو قطعهٔ رابعه نك بیت ثالثنده کچدی شمدخی آخرنده هاء رسمیه اولان کلمه یه یاء تحتیهٔ مصدریه لاحق والحقه کاف فارسیهٔ مفتوحه یه منقلبه اولوردیو مقدمه ده کچدی

* قزطوغرماغه دی زاییدن دخت و اینات *

(زاییدن دخت) نونك کسریله ترکیب اضافیدر عربیده افعال بابندن اینات معناسنه چونکه زاییدن زای معجمهٔ ممدوده نك فتحی و یاء تحتیهٔ ممدوده نك کسری و دالك فتحی و نون ایله مصدردر طوغرمق معناسنه عربیده تولد دیرلر انسان اولسون حیوان اولسون دخت قزدیو قطعهٔ ثالثه نك بیت سابعنده کچدی

* دی جماع ایتمکه کادن دینلور هم ارفاث *

(کادن) کاف فارسیهٔ ممدوده نك و دالك فتحلری و نون ایله مصدردر بمعنی الجماع والوقاع که عربیده افعال بابندن ارفاث دیرلر ثلاثیسی رفثدر ابو المعانی (بیت)
* بوقت کادن اهل لئش کردرهن کیری جوطالع رسالی کادن اولدت بسیار *
مستقبلاتی نفد نصکره یاء تحتیهٔ مفتوحه ایله کاید و کاینده کاور

* حله ارکان دیه مفهوم ترانه ایله ذکور *

(نزان) آخره الف ونون الحاقیله یکرمی اوچنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلان نزا لفظنك جمعیدر نتکم عربیده مفردینه ذکر جمعنه ذکور دیدکلری کبی

* ماد کان اولدی دیشی جمعی آنك کبی اناث *

(ماد کان) بیت مزبورده کلان ماده لفظنك جمعیدر کاف فارسیه هاء رسمیه دن مبدلدر علی ماسبق فی قواعد المقدمة نتکم عربیده مفردینه انثی جمعنه کسر ایله اناث دیدکلری کبی

* دوشمه آدینه مندش دیدیلر یعنی بساط *

(مندش) میمك فتحی ونونك سکونی ودالك کسری وشین معجمه ایله دوشمه که عربیده بساط دیرلر استاد فرخی (بیت) نیلکون پرده برکشید هوا * باغ بنوشت مندش دیبا

* اوستاعینه دی کاچال ودخی دیندی اثاث *

(کاچال) کاف ممدوده نك وجیم فارسیه ممدوده نك فتحه لری ولام ایله اوستاعی که عربیده کسر همزه وایکی ثاء مثلثه ایله اثاث همدخی اثواب منزل دیرلر عنصری (بیت) زود برکند وباز سودندش * همه کاچالها نمودندش

* دستیار اولسکه اعانت ایده مفهومی نصیر *

(دستیار) معنای ترکیبیسی اللو دیمکدر زیرا دست ال دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کلور یار ادات نسبتدر علی ماسبق فی الادوات لکن معین ونصیر معناسنده غالب اولمشدر عنصری (بیت) دستیار وستور وکار سفر * ساخته کرد هرچه نیکوتر (نصیر) فعیل وزننده اسم فاعل عربیدر

* یاوری اولدی مددایتمکه معناسی غیاث *

(یاوری) عربیده غیاث واعانت معناسنه اصلنده هرکیمدر چونکه یاور یاء تحتیه ممدوده نك وواوك فتحه لری ورا ایله بمعنی معین ونصیر آخرنده کی یاء تحتیه مصدریه در شاعر ترکی (بیت) یاور اولورسه اکر لطف خدا برقوله * بر بوله محتاج ایکن خلقه اولور پادشاه (غیاث) اصلنده کسر غین معجمه ایله غواث ایدی

* دیندی قارشمشه آمیخته ممزوج کبی *

(آمیخته) اللی التنجی قطعه نك بیت خامسنده کلان آمیختن لفظندن اسم مفعولدر عربیده ممزوج ومخلوط دیرلر

* دی قرشدرمغه شوریدن دخی ممات *

(شوریدن) شین معجمه ممدوده نك ضمی وراء ممدوده نك کسری ایله مصدردر قرشمق قرشدرمق معناسنه آمیختن لفظی کبی هم لازم وهم متعدی اولور شاعر در صفت

فردوسی (بيت) چو شوريده دردعن بشم دوشکرده نه بچيده در جامه خواب بکذكره
عربيده قرشدرمغه مزج وشماث ديرلر همدخی شوريدن بمعنی تيره كردن يعنی
بولاندرمق معناسنه دخی ديوانه اولمق معناسنه دخی شستن يعنی غسل
معناسنه ده كلور كذا فی فرهنك جهانكيری (مثماث) كسر ميله زلزال كبی مصدر
مضاعف عربيدر

* اولكه تنبلدرانك آدی كنير وعفشل *

(كنير) كافك فتحی ونون ممدوده نك كسری ورا ايله بمعنی كاهل وتنبل وبسيار
خوارکه عربيده عفشل ومتكاسل ديرلر ميرنظمی (بيت) مشودر طعام دكررا
كنيره شود راضی مردان بنان وپنير (عفشل) جعفر وزننده عين وفا وشين معجمه
ولام ايله مضبوطدر

* زودرو تيزيوريجی هم اومعناده دلاث *

(زودرو) وصف تركيبيدر عربيده دلاث وسريع السير ديرلر چونكه زود تيزدر
يكرمی سكزنجی قطعه نك بيت تاسعنده كلور وفرق برنجی قطعه نك بيت ثانی
عشرنده كلان رفتن لفظندن امر يا خود اسم فاعل مخففدر شكم اسم فاعلی قطعهٔ
ثانيه نك بيت عاشرنده كچدی (دلاث) كسر دال ولام ايله مضبوطدر

* كرويدن دی ايناغمه كه ايمان كيبيدر *

(كرويدن) كاف فارسيه نك كسری ورانك فتحی وواو ممدوده نك كسريله بمعنی
ايمان مصدردر ابو المعانی (بيت) وعد خوبان جهان را كرويدن نشود * دادن
عاشق صادق بغريب استادند * همدخی رهن معناسنه ده كلور

* اولدی قندرمه فژوليدن هم استحثاث *

(فژوليدن) فانك وزای فارسيه ممدوده نك ضملری ولام ممدوده ايله بمعنی تحريض
وتحريك وتشويق واستحثاث مصدردرلر (استحثاث) استفعال وزننده مصدر
عربيدر

* صاتون الماغه خريدن ديديلر يعنی شرا *

(خريدن) خاء معجمه نك وراء ممدوده نك كسرلريله بمعنی شرا واشترا مصدردر كمال
خجندی (بيت) حكمت فروش تا كی مرهم همیكند عرض * ما خستكان نخواهيم
اينها بجان خريدن

* دخی كوندرمه فرستادن ايمش هم ابعاث *

(فرستادن) فانك وراءنك كسرلری وسينك سكونی وتاء فوقيه ممدوده نك فتحيله
مصدردر عربيده افعال بابندن ابعاث وارسال وبعث ايده يبارمق ديرلر (ابعاث)

وثلاثینی بعث سترادفلردر

هر لسانك عربی منتخبیدر چلبی

لسان دیباجه نك بیت سابعنده کچدی (عربی ومنتخب) معروفلردر چلبی شاعر (بیت) چلبیلکده شهها مدخلی بوقدر نسبك * علامه متصف اولان کسه دیرلر چلبی

فارسی کرچه اید رطبعه لطافت ایراث

بونده البلاغة فی العرب والملاحة فی الفرس والسیاسة فی الترك کلامنه اشارت واردر بونك بحری سابقدن معلومدر همدخی بو قطعه ده ردالعجز علی الصدر کبی صنعت واردرفافهم

قطعه‌در جیم پر کوهر چو کنج

قطعه ثالث عشر

(قطعه‌در) قطعه‌ٔ اولی عنوانده کچدی (جیم) بو مقامده مراد حروف مبانیدن اولاندر (پر) طولو دیو فرقنجی قطعه نك بیت اولنده کلور (کوهر) بیانی دیباجه نك بیت عاشری شرحنده کچدی (چو) ادات تشبیهدر کما سبق فی الادوات المرکبة (کنج) خزینه دیو بو قطعه نك بیت اولنده کلور (حاصل معنی) جوهر طولو خزینه کبی جیم حقنده قطعه یاخود برقطعه درمناسبت دخی ظاهره‌در

کوشه درکنج وخزینه اولدی کنج

(کنج) کافك ضمی ونونك سکونی وجیم ایله بغوله کبی کوشه معناسنه که عربیده زاویه دیرلر کوشه دخی فی الاصل فارسیدر لکن ترکیده وانشاده شیوعی حسبیله ترجمه قلندی حکیم فردوسی بیت) کرت تندبادی برآید زکنج * بخاك افکند نارسیده ترنج * همدخی کنج مطلقا چین وشکنج معناسنه ده کلور (کنج) کاف فارسیه نك فتحی ونونك سکونی وجیم ایله خزینه ودفینه معناسنه در حتی کنز بوندن معربدر

نوجوان شول کسه درکیم اوله کنج

(نوجوان) واواولی نك سکونیله مرکبدر زیرا نو یکی دیو فرق بدنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کلور (جوان) جیمك ضمی وواو ممدوده نك فتحی ونون ایله تازه ویکت معناسنه انسانده وسائر حیوانده مستعملدر

صایده اون بش اولور کرچه سه پنج

(سه پنج) سینك نصکره هاء رسمیه ایله اون بش معناسنه که عربیده خمسة عشر کبی چونکه معنای ترکیبیسی اوج بش دیمك اولور زیرا سه اوج پنج بش دیو اون طقوزنجی قطعه نك بیت اولنده کلور البته اوج بش اون بش اولور بو معنی اکر بینلرنده واوعاطفه اولمازسه فاما که اولورسه اوج دخی بش دیمك اولور مقام ترقیده مستعملدر نهایت یدی معناسنه اولور

عاریت دخی مسافر درسپنج

(سپنج) با وسین وفاء رسمیه سزدورت معنایه در اول بمعنی عاریت وامانت که دنیایه سرای سپنج دیرلر دار عاریت معناسنه ثانی بمعنی مسافر ومهمان که حکیم فردوسی (بیت) که امشب درین خانه باشم سپنج * نباشد کسی رازمن هیچ رنج * بو ایکی معنایه مصراع اولده اولان معنادن نقل اولنجه علامت نقل هاء رسمیه وواو اسقاط اولندی مناسبت دخی خفیه دکلدر چونکه مسافر واردیغی محلده قلیل المکث اولور همدخی مدت اقامت شرعا مسافر دا اقلی اون بش کوندر بو مناسبت ایله شعرا دنیایه سپنج دیرلر زیرا دنیاده ایکی اعتبار واردر که بری اوج کوندر یوم ذهاب ویوم ایاب ویوم مکث بری دخی بش کوندر چونکه شهور واعوامك اسامیسی اسبوعدر اسبوع دخی یدی کون بویله اولنجه یوم ایاب ویوم ذهابدن بشقه بش کون یوم مکثدر کانه دنیا بش کون ولمش اولدی بو مضمونه خواجه اشارت ایدر (مصراع) هرکسی پنج روز نوبت اوست * ثالث بوستان وباغ واشبالی نسنه لرك بکجیلرینك ایتدکلری خانهٔ مختصر درکه خس وخاشاکدن تدارك اولنمش اوله رابع بمعنی چراکاه حیوانات که آب وعلفی وافر اوله لکن بو مصراعده مذکور ایکی اولکی معنادر (نکته) بو بیتده جناس تام واردر

اوجه یعنی اوزاق بیری سرین

(سرین) سینك ضمی وراء ممدوده نك کسری ونون ایله انسانك اوزاق یری که اکا ترکیده اوجه دیرلر بو لفظ اوجه فی الاصل جغتای لساننده رزلالی خوانسالاری (بیت) چو زین آرامکاه آن سرین شد * خمیر قرص مه لبریز زین شد * همدخی هر چارپا حیوانك صغریسنه سرین دیرلر و بو ایکی معناده راء ممدوده نك ضمیله سرون دخی دیرلر عنصری (بیت) کریقین هرکز ندیدی ازکمان آویخته * بنکران فربه سرون و بنکران لاغرمیان *

* صاغری غنج وشنج ونازو شیوه غنج *

(غنج) غین معجمه نك کسری ونونك سکونی وجیم ایله بمعنی سرین مذکورکه صاغری دخی اوزاق یری یعنی اوجه عربیده اوجه مقامنده عجبه صاغری مقامنده کفل دیرلر (شنج) شین معجمه نك کسری ونونك سکونی وجیم ایله بمعنی سرین مذکور ایضا بو ایکی لفظی شمس فخری (بیت) بفرمانش حیوان وانس وپری همه داغ دارند برشنج غنج (شیوه) شین معجمه ممدوده نك کسری وواوك فتحی وهاء رسمیه ایله نازدلبران وجلوهٔ مهوشان معناسنه که خوبان ومحبوبانه مخصوص

بروصف مرصوصدر عربیده خدرود لال دیرلر بوندن بشقه درت معنایه دخی
شیوه دیرلر اول بمعنی طرز وروش ثانی بمعنی عمل نیك وطور خوب ثالث بمعنی حسن
وزیبایی رابع بمعنی هنر ومعرفت (غنج) غین معجمه نك فتحی ونونك سكونی وجیم ایله
بمعنی ناز دلبران ایضا بوندن بشقه حركت ناز كانه معناسنه وبرنوع الاجه چوال
معناسنه ده كلور (ناز) دخی فارسیدر حتی قطعهٔ ثانیه نك بیت ثانیسنده ناز جلوه
دیو كچدی لكن تركیده وانشالرده شیوعی حسبیله ترجمه قلندی

* چوق قیورجق صاچ آدی مرغول ایمش *

(مرغول) میمك فتحی وراننك سكونی وغین معجمهٔ ممدوده نك ضمی ولام ایله بمعنی
مذكور كه عربیده جعد كثیر دیرلر بوندن بشقه بش معناسی دخی واردر اول بمعنی
پیچتاب ثانی بمعنی خط خوبان ثالث بمعنی آواز رابع بمعنی نشاط وخرمی خامس
بمعنی نغمه ونقر

* بو كله چین وشکن دی هم شکنج *

(چین) جیم فارسیهٔ ممدوده نك كسری ونون ایله بو كلام معناسنه كه عربیده دالف دیرلر
شاعر (بیت) بچین زلف ترسابچهٔ ایمان بدل كردم * كه هر مویی بمحشر خون بهای
صد مسلمانست * بوندن بشقه اوچ معناسی دخی وآردر اول بمعنی راست وصواب
ثانی اسم مملكت كه معربی چین لفظیدر ثالث چیدن لفظندن امر حاضر ووصف
تركیبی اولور سخن چین كبی (شكن) شین معجمه نك كسری و كافك فتحی ونون ایله
چین مذكور كبی بو كلام معناسنه در مثلا شكن زلف وشكن جامه دیرلر كمال
اسماعیل (بیت) درست كشت همانا شكستكی ءمنش * كه نیك ازان بشكستست
زلف پرشكنش * بوندن بشقه شكن یدی معنایه دخی كلور اول بمعنی تندی وتیزی
واعراض ثانی بمعنی خوردن وخاییدن ثالث بمعنی هزیمت عسكر وشكستكیء
لشكر رابع بمعنی اصول خامس بمعنی مكر وحیله سادس نام ولایتدر امابو معناده
مؤید الفضلاده فتح شین وسكون كاف ایله مرویدر سابع بمعنی لحن وسرود (شكنج)
شین معجمه نك كسری و كافك فتحی ونونك سكونی وجیم ایله بو كلام معناسنه در چین
مذكور كبی مطلقا میرخسرو (بیت) كیسوز شكنج نازمانندش * نركس ز كرشمه
بازماندش * بوندن بشقه درت معناسی دخی واردر اول بمعنی شكنجه كه مجرمه
تعذیب ایچون ایدرلر ثانی برنوع مار سرخ آدیدر ثالث اصول كه موسقیده اولور
رابع بمعنی مكر وحیله وضم كاف ایله پرمغله بر عضولك جلدنی طوتوب صقماغه
دیرلر كذا كابعض تركیده جهدیك دیرلر ادات الفضلاده قیرجق علملرندن برعلندر كه

حبارلندنی دیرلر بوص ویدر

* سرکاو اولدی زکام آماس شیش *

(سرکاو) تخفیف ایچون رانک سکونیله اکرچه ناظم شعر برز کام دیو وفرهنک شعوری قعر دماغده بر علتدر دیو تفسیر ایتدیلر معناسای ترکیبیسی بوغاز باشی دیمکدر چونکه سرباش دیو بکرمی یدنجی قطعه نک بیت اولنده کلور کاو بوغازدیو قطعه من بوره نک بیت ثالثنده کلور بهر حالده مناسبت ظاهردر چونکه زکامک کثری اثری بوغاز باشنده ظاهر اولور (آماس) همزه ومیم ممدودتینک فتحلری وسین ایله شیش که انسان وحیوان وجودنده ظاهر اولور عربیده ورم ودمل دیرلر شمس فخری (بیت) مباد خرمی خصم تو بجز جنون * مباد فربهی دشمنت مکر زآماس *

* او کسور کدر سرفه هم دیرلر سکنج *

(سرفه) سینک ضمی ورانک سکونی وفانک فتحی وهاء رسمیه ایله او کسورک که عربیده سعال دیرلر میر نظمی (بیت) نشان تنکی سینه است سرفه * طبیعترا دهد بسیار کلفه (سکنج) سینک کسری وکاف فارسیه نک فتحی ونونک سکونی وجیم ایله سرفه کبی بمعنی سعال همدخی تراش کردن معناسنه وکزیدن یعنی اصرمق معناسنه که سکنجیدن لفظندن امر صیغه سی اوزره اسم مصدردر وبرنوع یوک زهرناک ییلاندر

* دردسر باش آغریسی دشوار کوج *

(دردسر) ترکیب اضافیدر چون درد مصراع ثانیده کلور سرباش دیو یکرمی یدنجی قطعه نک بیت اولنده کلور (دشوار) دالک ضمی وشین معجمه نک سکونی وواو ممدوده نک فتحی ورا ایله کوج که عسیر معناسنه جمالای شیرازی (مصرع) مکس آسان بنهد افتد ولی دشوار برخیزد * اصلی تاء مثنات فوقیه نک وخاء معجمه نک ضمهلری وواو علامت ایله دشتخوار ایدی حاصلی بونده اوچ لغت وارد اول دشتخوار نوری (بیت) هرچه پنهان قضا حزم تو پیدا داشته * هرچه دشتخوار قدر عزم تو آسان یافته * ثانی اندن مخفف تانک حذفیله دشخوار حکیم ناصر خسرو (بیت) کر آسانی همی باید تو فردا * مکیر از بهر دنیا کار دشخوار * ثالث آندن مخفف دشوار مذکور

* درد محنت رنج ایچمه مرنج *

(درد) دالک فتحی ورانک سکونی ودال ایله بمعنی محنت ورنج ومشقت میرخسرو (رباعی) عشق دارم وسینه سوزانی * دردی دارم ودیده کریانی * عشق چه عشق عشق عالمسوز * دردی چه دردی بی درمانی * (رنج) رنجیدن لفظندن امر

صیغه‌سی اوزره اسم مصدردر (مرنج) نهی حاضردر چونکه میم مفتوحه ایله نهیدر على ما سبق فی الادرات البسیطة رنجیدن اینجمک دیو قرق ایشنجی قطعه‌نک بیت اولنده کلور شمان بو اجلدن بو مقامده اینجمه لفظی ما قبلنده رنج لفظنی تفسیر اولسه‌ده جائزدر ما بعدنده مرنج لفظنی تفسیر اولسه‌ده جائزدر زیرا لفظ اینجمه ترکیده هم اسم مصدردر وهم نهی حاضردر على ما لا یخفى على من له ذوق من الکلام

یاره شول مسهل ایارج حبیدر

(یاره) یاء مثناة تحتیه ممدوده‌نک وراءنک فتحلری وهاء رسمیه ایله بر مشهور مسهل حب ترکیبیدرکه لطیف ونازکدر همزه ایله ایاره وایارج دخی دیرلر ناظم تحریر ایله مسهل ایارج حبیدر دیو تفسیری‌نک نکته‌سی بودرکه ایارج لغت کتابلرنده همزه‌نک وراءنک فتحلریله مضبوطدر اکثری تفسیر اولرق ذکر ایلدیلر ناظم تحریر دخی اکثره تابع اولدی شهریاری (رباعی) باتیغ جفا گر جگرم پاره کند * تا چاره آن برشک بیچاره کند * از اشک جو یاقوت وزر بررخ خویش * ای خسته جگر مفرح ویاره کند * بوندن بشقه یاره‌نک معنایه دخی کلور اول بمعنی دوست لفظ یار کبی ثانی بمعنی قوت وقدرت ثالث عورتلر قوللرینه طاقدقلری ایجبو ولعل اشاالندن قولباغی رابع زمان قدیمده علامت بنده‌کی ایچون التون وکموشدن بنده‌لر قوللرینه طاقدقلری قولباغی خامس بمعنی جرح

دید یلر راونده هم ریوند ومنج

(ریوند) راء ممدوده‌نک کسری وواونک فتحی ونونک سکونی ودال ایله راوندکه بر مشهور کوکدر راء علامی ولایت چینده اولاندر وروم دیارنده دخی اولور جگری تازه‌لر دافع حرارت ومخرج صفرا غایتله نافع ومعتبردوادر روا کثر مسهل اشربه‌لرده استعمال ایدرلر (راوند) دخی فارسیدر لکن ترکیده وکتب طبده شیوعی حسبیله ترجمه قلندی (منج) میمک فتحی ونونک سکونی وجیم ایله بمعنی راوند مذکور

یاغ روغن جرب یغلو نسنه‌در

(روغن) راء ممدوده‌نک ضمی وغین معجمه‌نک فتحی ونون ایله مطلق یاغدر عربیده سمن ودهن معناسنه اکثری محصول عنه معاذکر اولنمسی قاعده‌در مثلا روغن ساده وروغن زیت وروغن کنجد وروغن لوزد یرلر فاما که عربیده روغن ساده‌یه سمن وروغن بادامه دهن لوزد یرلر فارسیده جمله‌سنه روغن دیرلر (جرب) جیمک فتحی وراءنک سکونی وباء موحده ایله یاغلو که دسومتلو اولان نسنه‌در حکیم (خاقانی بیت) چرب وشیرین نعمت دنیا * بهکس راند نش نمی ارزد * عربیده فتح را ایله وجود انساند *

برسارش وحكنده درنده كازكيده اولنور ديرلر

* دنبه قويرق ايج ياغى بيه وزدنج *

(دنبه) دالك ضمى ونونك سكونى وباء موحده نك فتحى وهاء رسميه ايله مطلقا قويرق معناسنه قوزى وقيون وآت وساير حيوانده استعمال اولنور لكن عربيده مدورينه اليه طويلنه ذنب ديرلر وكونكاه محبوبانه ده استعاره طريقيله دنبه ديرلر ابو المعانى (بيت) نصيحتى شنوازمن كه اختيار مده * براى دنبهٔ فربه دلت همين ازدست (بيه) باء موحدهٔ ممدوده نك كسرى واظهار ها ايله ايچ ياغى كه عربيده شحم ديرلر وقويرق ياغنه دخى ديرلر (زدنج) زاى فارسيه نك ودالك فتحلرى ونونك سكونى وجيم ايله بمعنى بيه مذكور ابو المعانى (بيت) مهر نبود اندرين بزم جهان را كه فلك اززدنج دردمندان كرد شمع وسيفروخت *

* كوفته يعنى دوكلمش كوشت ات *

(كوفته) كاف ممدوده نك ضمى وفانك سكونى وتاء فوقيه نك فتحيله مطلقا دوكلمش معناسنه هرنه اولورسه اولسون همدخى دوكلمش ات كه معروف طعامدر شيخ سعدى (بيت) كوفته برسفرهٔ من كومباش * كوفته را نان تهى كوفتست * اسم مفعولدر مصدرى كوفتن كه مطلقا دوكمك معناسنه مثلا هوانده دوكمكه وخرمنده دوكمكه وقپو قاقمغه وامثالنه شاملدر (كوشت) كاف فارسيهٔ ممدوده نك ضمى وشين معجمه نك سكونى وتاء فوقيه ايله مطلقا ات معناسنه آدمده اولسون حيوانده اولسون طيورده اولسون عربيده لحم معناسنه

* طولومومبارهدى جرغند وروبج *

(جرغند) جيمك فتحى ورانك سكونى وغين معجمه نك فتحى ونونك سكونى ودال ايله قيمه ايله طولومومباركه جكرآكنده وروبج وزوبج دخى ديرلر عربيده عصيب معناسنه جيم فارسيله دخى منقولدر مجمع الفرسده بمعنى جراغدان واقع اولمشدر معناى اوله ابو المعانى مثنوى) روستايى برفته دربازار * زيروبالا چوكرده كشت وكذار * پيش آشپزرسيده بدپائه * ديد جرغند بزيده بودنبه * اشتهايش بروچو غالب بود * بخريدن بجان طالب بود (روبج) رانك وواوك فتحلرى ونونك سكونى وجيم ايله بمعنى جرغند مذكور

* اوقوورزيله بونظم دلكشى *

ورزيدن مراد اوقومقدر عرفيدر بكم اواخر دياجه شرحنده بكدى (نظم) ديباجه نك بيت ثالث عشرنده بكدى (دلكش) كوكل چكيجى ديو قطعهٔ ثانيه نك عنوانى شرحنده بكدى

* اوله سن سنجیده طبع ونکته سنج *

(سنجیده) سینك فتحی ونونك سكونی وجیم ممدوده نك كسریله طارتلمش وبكنلمش معناسنه وصاحب تجربه معناسنه ده كلور اسم مفعولدر مصدری سنجیدن لفظیدر (طبع) معروف (نكته سنج) وصف تركیبیدر سردقیق وزن ایدیجی معناسنه زیرا نكته سردقیق دیو عنوان رابعه شرحنده كچدی (سنج) سنجیدن مذكوردن امر یاخود اسم فاعل مخففدر (قنیه) بحر قطعه ماسبقدن معلومدر

* قطعه درحا بسپهراست فروزان چو صباح *

(قطعه درحا) بیانی قطعهٔ اولی عنوانی شرحنده كچدی (سپهر) كوك دیو فرق سكزنجی قطعه نك بیت سادسنده كلور اولندكی باء موحدهٔ مفتوحه انتهاء غایت ایچون عربیده الی معناسنه در علی ماسبق فی الادوات البسیطة (است) ادات ربطدر علی ماسبق فی الادوات المركبة (فروزان) فانك وراء ممدوده نك ضملری وزای معجمه ایله فروختن لفظندن امر حاضر آخرینه الف ونون الحاقیله اسم فاعلدر براق ومشتعل معناسنه در نكم فروزنده پارلیجی دیو اوتوزبشنجی قطعه نك بیت رابعنده كلور (چو) ادات تشبیهدر علی ماسبق فی الادوات المركبه (صباح) معروف (حاصل معنی) صباح كبی كوكده دلك مشتعل اولان حرف حاقنده

قطعه در * آچیجی اولدی كشاینده عربجه فتاح *

(كشاینده) كافك ضمیله اسم فاعلدر عربیده شده ایله فعال وزننده فتاح معناسنه در مصدری كشاییدن یاخود كشودن لفظلریدر ونونك كافی مشهور اولان عربیدر فرهنك شعوریده كاف فارسیه ایله مضبوطدر *

* دی اناختر دیه جك یرده مرژنك ومفتاح *

(مرژنك) میمك وزای فارسیه نك فتحلری ونونك سكونی وكاف ایله كلید كبی اناختر معناسنه عربیده مفتاح دیرلر لكن فرهنك شعوریده اغچ كلید دیو ضبط ایلدی بعض نسخه ده زای فارسیه بدلنه دال مهمله ایله مدنك واقع اولمشدر لكن رسیدهٔ نظر فقیر اولان لغتلرده مدنك لفظی دندانهٔ كلید یعنی كلیدیری دیو مذكوردر

* تكری آدی ایله بانام خدا بسم الله *

(بانام خدا) یعنی بسم الله چونكه باء موحدهٔ ممدوده ادات الصاقدر كماسبق فی الادوات المركبة نام آد دیو فرق دردنجی قطعه نك بیت سادسنده كلور خدا تكری دیو قطعهٔ اولی نك بیت اولنده كچدی

* سیب خوردم بدم المالی اكلت التفاح *

قطعهٔ رابع عشر

فروخت فروزد

(سیب خوردم) ترکیب اسنادیدر عربیده اکلت انتفاح معناسنه چونکه سیب المادیو اللخی قطعه نك بیت سادسنده کلور خوردم مانی متکلم وحده در مصدری خوردن دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت عاشرنده کچدی

یارلیان نسنه یه تابنده ولامع دینلور

(تابنده) اسم فاعلدر عربیده لامع ومشتعل ومضئ معناسنه مصدری تاء فوقیهٔ ممدوده نك فتحی وباء موحدهٔ ممدوده نك کسری ودال ونون ایله تابیدن لفظیدر که شعله وضیا ویرمك ولمعان ایتمك وقزمق وقزدرمق وطاقت کتورمك وبوکمك معنالرینه در

شمع ایران چراغك ادیدر هم مصباح

(شمع ایران) جزو ثانیسی همزهٔ ممدوده نك کسری وزاء معجمهٔ ممدوده نك فتحی ونون ایله مرکب اوله رق چراغ معناسنه در عربیده کسر ایله مصباح دیرلر فرهنك شعوریده وفرهنك جهانکیریده یانمش چراغ ویناجق چراغ دیومذکوردر (چراغ) دخی فارسیدر ترکیده شیوعی حسبیله ترجمه قلندی

* طسه معناسی بمنك ودخی بلبال اوله *

(بمنك) باء موحده نك کسری ومیمك فتحی ونونك سکونی وکاف ایله غصه واندوه که عربیده ایکی باء موحده نك فتحیله بلبال وحزن دیرلر

شاد کردن دی سوندرمکه یعنی افراح

(شاد کردن) مصدر مرکبدر عربیده تفریح وافراح معناسنه چونکه شاد بمعنی مسرور وفرحناکدر دیو قطعهٔ رابعه نك بیت ثالثنده کچدی کردن ایتمك دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت ثامننده کلور

صاقلمق اولدی نهفتن که مآلی اخفا

(نهفتن) نونك وهانك فتحلری وفانك سکونی وتاء فوقیه نك فتحی ونون ایله عربیده ستر واخفا معناسنه مصدردر خواجه سلمان (بیت) کوری چشم مخالف من حسینی مشربم * راه حق اینست نتوانم نهفتن راه راست *

آشکار ایلمه وا کردن ایمش هم ایضاح

(وا کردن) مصدر مرکبدر عربیده ایضاح معناسنه همدخی رد ایدن معناسنه خراب کردن معناسنه ده کلور چونکه وا ومدوده نك فتحیله والفظی آچق معناسنه علی ماسبق فی انشاء الادوات المرکبة یو مقامده مذکور اولوب معناده مطابقة وتضمنا والتزاما الحقدی عکسدر کردن یعنی ایتمك کاسبق آنفا ایضاح اخفا کبی واضحدر

* کوزنه چشم دی کوز اوجنه هم غمز العین *

(کوشهٔ چشم) ترکیب اضافیدر ایکی معنایه اول کوزڭ بروغی ثانی بمعنی نظر نهان یعنی کوزاوجیله بقمق عربیده لمح دیرلر بو ایکی معنایه ترکیده کوزاوجی عربیده غمز العین دیرلر حافظ در معنای ثانی (بیت) آنانکه خاک را بنظر کیمیا کنند * آیابود که کوشهٔ چشمی بما کنند * معنای ترکیبیسی کوز بوجاغی دیمکدر چونکه کوشه کاف عربیه نڭ یاخود فارسیه نڭ ضمیله بوجق و بیغوله معناسنه کما سبق فی الثالثة عشر چشم کوزدر بو یکرمی یدنجی قطعه نڭ بیت اولنده کلور (غمز العین) ترکیب اضافیٔ عربیدر چونکه (غمز) غین معجمه نڭ فتحی و میمڭ سکونی و زای معجمه ایله کوز قیپامغه دیرلر بو صورتده غمز العین ترکیبنده تجرید واردر لکن کوز اوجی اولمسی حقیقت عرفیه اولمیه محمولدر کما یقال نظرته بغمز العین

نکریدن دیلور باقمغه دخی الماح

(نکریدن) نونڭ کسری و کاف فارسیه نڭ فتحیله مصدردر نکریستن و نکرستن کبی عربیده نظر و الماح دیرلر

نکریده نکره

قوجیه دیندی سخن چین دخی نمام اوله

(سخن چین) بمعنی نمام اصلنده وصف ترکیبیدر سوز دیرمك معناسنه زیرا سخن سوزدر بو اوتوز برنجی قطعه نڭ بیت سابعنده کلور چین جیم فارسیهٔ ممدوده نڭ کسری و نون ایله امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر مصدری چیدن لفظیدر نتکیم اسم مفعولی اوتوزیدنجی قطعه نڭ بیت سادسنده کلور زیرا مستقبلاتی خلاف قیاس اوزره چیند و چینندہ کلور تمام شده ایله وزن و معناده غماز کبی

چمید چیند

* کوپکڭ اورمه سی لاییدن سلڭ یعنی نباح *

(لاییدن سلڭ) ترکیب اضافیدر چونکه لاییدن لام ممدوده نڭ فتحی و یاء تحتیهٔ ممدوده نڭ کسریله کوپك و چقال و امثالی حیواناتڭ اورمه سی و اولومه سی معناسنه عربیده کوپك اورمه سنه نونڭ ضمی و باء موحده ایله نباح دیرلر مجمع الفرس‌ده بمعنی بیهوده کفتن یعنی هرزه سوز سویلمك دیومذکوردر سلڭ کوپك دیو قرق برنجی قطعه نڭ بیت سابعنده کلور

شایکانی دی اوجوزلوغه رفاغه کبیدر

(شایکانی) شین معجمهٔ ممدوده نڭ فتحی و یاء تحتیه نڭ سکونی و کاف فارسیهٔ ممدوده نڭ فتحی و نون ممدوده نڭ کسریله اوجوزلق و بوللق که عربیده رفاغه و رخا و وسعت دیرلر آخرنده کی یاء تحتیه نسبیه در چونکه اللی ایکنجی قطعه نڭ بیت ثانیسنده کنج شایکانی کلور تفصیلی انده در * (رفاغه) رانڭ و فاء ممدوده نڭ و غین

معجمه نك فتحلريله مضبوطدر

* خشك سال اول سنه كيم قحط وغلا اوله كلاح *

(خشك سال) قحط لق وغلا لق سنه عربيده كافك ضميله كلاح وسنين ديرلر اصلنده تركيب توصيفيدر چونكه خشك قورو ديمكدر بوبيت قطعه نك بيت اولنده كاور سال ييل معناسنه در عربيده سنه وعام ديرلر جغتايده ايغله وايل ديرلر

* ايلمكك ايله بكا آچ قپوني اى آچيجى *

بو مصراع ساده تفسير وترجمه در لكن مصرعى فقط عربى قيلدى كانه عربى جمله لسانك اشرفى ومنتهى اولديغنه اشارت ايلدى كما اعترفه آنفا

* افتح الباب يا كرامك لى يا فتاح *

بحمد الله الملك المنان عربيتك بلادمزده بلكه كافهٔ بلاد اسلاميه ده شهرت وشيوعى حسبيله فارسى يه اولان معامله كبى تفصيل اولنمدى همان ناظرلك ذهننه احاله اولندى (تتمه) بحر قطعه ماسبقلردن معلومدر

قطعهٔ خامس عشر

* قطعه درخا چو شكرخاى وبكن استنساخ *

(قطعه درخا) ياقى قطعهٔ اولاسك عنوانى شرحنده كچدى (چو) ادات تشبيهدر كما سبق فى الادوات المركبه (شكرخا) وصف تركيبيدر شكر چيننيجى معناسنه زيرا شكر شين معجمه نك وكاف مشدده نك يا خود مخففه نك فتحهلرى وراء ايله معروف شكر وقند معناسنه (مصراع) شكر بتر ازدى وزارت بركش * لكن بو عنوان قطعه ده شين معجمه تخفيفيله در (خاى) وصف تركيبى اولديغى حالده قطعه نك بيت ثانيسنده كاور (بكن) ايله ديو قطعهٔ سادسه نك بيت اخيرنده كچدى اونده كى باء موحدهٔ مكسوره تحسين افاده ايچوندر (استنساخ) استفعال وزننده نسخه المق معناسنه (حاصل معنى) حرف حرف قنده اولان قطعه يى شكر چيننيجى كبى استنساخ ايله

* اغاجك دالى نهال اولدى هم آنك كبى شاخ *

(نهال) نونك كسرى وهاء مهمله نك فتحى ولام ايله عربيده غصن معناسنه ميرزا نصير (بيت) نهالشى باغست سوداى بسيار آورده آخر نهال عشق تو دو نوانكر بار آورد وهمدخى بستر كبى فالچه معناسنه جغتايده نال ديرلر (شاخ) شين معجمه نك فتحى وخاء معجمه ايله نهال مذكور كبى غصن معناسنه مثلا غياث (بيت) شكسته دستم شاخ كل از بسكه دارد والطها ياد كرد باغ فرميده شد برسم بهر بوندن بشقه شاخ اون ايكى معنايه دخى كاور اول بو قطعه نك بيت ثانيسنده بوجزر ديو كچور ثانى قرخال كبى بوينوز معناسنه ثالث پاره معناسنه مثلا شاخ شاخ

دیرلر پاره پاره دیمك اولور رابع بمعنی قدح شراب (منقولدرکه) کور جستانده صغر واوکوزبو بنوزندن موزون قدح دوزوب باده ایچرلر بو اجلدن نقل یا خود علاقه ایله هر ظرف شرابه شاخ دینلدی خامس ا وزون دیرلك که اوزرینه سقف خانه ایدرلر اکاشاه تیر و فرسب دخی دیرلر سادس بمعنی پیشانی سابع قوله دیرلر تا اوموز باشندن ال اوجنه دك عربیده ید کبی ثامن نهر کبیردن متشعب نهر صغیر معناسنه تاسع بمعنی قفتان و کوملك عاشر خوشبو اولان عطریاتدن زباد وامثالی قوید قلری ظرفه هم مظروفه دیرلر حادی عشر بمعنی استخوان پهلو یعنی ایکو کمکی ثانی عشر قابجه که اوتوراقدن پرمقلره وارنجیه دك عربیده رجل کبی مؤید الفضلاده کلاب ایله ممزوج شرابه دخی شاخ دیرلر

* بپرغه برلك دینوردا له بوداغه دخی فاخ *

(برلك) باء موحده نك فتحی ورانك سكونی و كاف ایله بپراقکه ایکی نوعدر اول اغاج بپراغیدر نتکم شیخ سعدی بیورر بیت) برك درختان سبزدر نظر هوشیار * هر ورق دفتریست معرفت کرد کار * ثانی شکوفهٔ زمین و نبات زمین بپراغیدر خواجه حافظ بیت) بلبلی برك کلی خوش رنك در منقار داشت * واندر ان برك ونوا خوش نالهای زار داشت * بو ایکی نوعه عربیده ورق دیرلر بوندن بشقه برك طقوز معنایه دخی کلور اول تدارك مهمات سفر ثانی اسباب ولوازم راه ثالث انتظام حال و مأل ومنال وارتباط کلام رابع بمعنی ساز ونغمه وآهنك ونوا خامس بمعنی سرانجام سادس بمعنی عزم وقصد سابع بمعنی پروا ثامن بمعنی رزق وذخیره تاسع بمعنی سروسامان (فاخ) فاء ممدوده نك فتحی وخاء معجمه ایله بمعنی نهال وشاخ یعنی اغاجك دالی وبوداغی سیرنظمی (بیت) بهرسوی افراشت فاخ دراز * شده سایه چون خیمه هر برك ساز

* کچی بزاوغلغه بزغاله دی قوزویه بره *

(بز) باء موحده نك ضمی وزای معجمه ایله بوزن رخ اهلی کچی که عربیده معز دیرلر زیرادشی سنه زهك دیرلر نتکم بو شعرده دلالت واردر (بیت) بلی بز اچو کیرد آخرین خواب * بپای خود رود در کوی قصاب (بزغاله) باء موحده نك ضمی وزای معجمه نك سکونی وغین معجمهٔ ممدوده نك ولامك فتحلری وهاء رسمیه ایله کچی اوغلاغی که عربیده جدی دیرلر وصغر بوزاغیسیکه عربیده عجل دیرلر (بره) باء موحده نك ورانك فتحلری وهاء رسمیه ایله قوزیکه عربیده حمل دیرلر بو معناده رانك تخفیفی وتشدیدی جائزدر بو مناسبتله حمل برجنه برج بره دیرلر نتکم جدی

برجنه برج بره دیدکلری کبی میرزا فصیحی (بیت) آهوی آتشین دم چون ازبره برآید * کافور خشك کردد بامشك تر برابر * بو بر مصنع بیتدر چونکه آهوی آتشین دم کنشدر بره برج حملدر کافور خشك روز در مشك تر شبدر ومعدنخی بره ابره لفظندن مخففدر رقفتان یوزی معناسنه

* کوسفند اولدی قیون هم دخی بوینوزدر شاخ *

(کوسفند) کاف فارسیه ممدوده نك ضمی وسینك سکونی وفانك فتحی ونونك سکونی ودال ایله قیون که عربیده ضأن دیرلر فا موضعنه باء فارسیه ایله کوسبند دخی جائزدر (شاخ) اوناوچ معنایه دربری بوینوز که عربیده قرن دیرلر باقیسی بیت اول شرحنده کجدی شمان معنا الرمغایراولمغله عیب ایطا مدفوعدر

* ا کلمق اولدی شناسیدن هم فهمیدن *

(شناسیدن) شین معجمه نك کسری ونون ممدوده نك فتحی وسینك کسریله مصدردر شناختن معناسنه ایکیسنکده مستقبلاتی شناسد وشناسنده کلور (فهمیدن) فانك فتحی وهانك سکونی ومیم ممدوده نك کسریله مصدردر شاعر (بیت) شعر کفتن کرچه درسفتن بود * لیك فهمیدن به از کفتن بود

دیندی ظن ایتمکه پندار وکمان ایتمکه راخ

(پندار) باء فارسیه نك کسری ونونك سکونی ودال ممدوده نك فتحی ورا ایله پنداشتن یاخود پنداریدن لفظندن امر صیغه سی اوزره مصدردر بمعنی ظن وکمان هم دخی زعم ووهم معناسنه ده کلور وامر حاضر ووصف ترکیبی دخی اولور (راخ) راء ممدوده نك فتحی وخاء معجمه ایله بمعنی ظن وکمان ایضا ابو المعانی (بیت) ندارم راخ باتو من چرخ کردون دوستی دارد * باین علت که از روز ازل جفتم سیه بود دست * همدخی زعم وایدره معناسنه ده کلور (کمان) دخی فارسیدر لکن ترکیده شیوعی حسبیله ترجمه قلندی

* قصر نعمانه خورنق دینلور کیم مشهور *

(خورنق) خاء معجمه نك وواولك فتحلری ورانك سکونی ونونك فتحی وقاف ایله بر قصر عجیبدر که نعمان شاه بنا ایتدرمشدر ور وایتده بهرام کور کوشکیدر اما اصحی نعمان شاه بنا ایتدرمشدر واسم معماری سنمار ایدی عجایب البلاد آثارده مسطوردر که ظهر کوفه ده نعمان بن امرئ القیس امریله سنمار بناسی اتمام ایدوب نعمان کلوب سیر وتماشا ایدوب مبالغه تحسین وآفرین ایتدکدنصکره سنماره سؤال ایتدی که وقصرك انهدامنه باعث اولور بناسنده محل وارمی سنمار بلی بر موضعه بر طاش

قومشم اکر بر کمسه اول طاشی قوپرسه فی الحال قصر منهدم اولوردیجک نعمان دیدیکه اول محلی سندن غیری کمسه بلورمی سنمار سندن غیری کمسه بلمز دیدیکده نعمان شاه بالای قصردن سنماری آتوب هلاک ایلدیکی کبی بو حکایت میان خلقده مشهور اولوب ضرب مثل اولدی (بیت) جهانده ایلک ایلک اولیدی بو که نعمان شاه سنماره ایدردی * شاعر (بیت) نه قصر قصر خورنق نشانکه بنیادش نمیتوان که کند صد هزار شه نعمان * سنمار سینک ونونک کسرلری ومیم مشدده ممدوده نک فتحی ورا ایله بر استاد معمار ایدیکه نعمان شاهه قصر خورنق وعمارت سدیری بنا ایتدی اصلی سام نسلندن ایدی شیخ نظامی (مثنوی) هست نام آوری زکشور روم * زیرکی کوز سنک سازد موم * چابک وچیره دست وشیرین کار * سام نسلی ونام او سنمار * بونده میمک نون اوزره تقدیمی دخی لغتدر

زینت وحسنه دی رونق دخی کوشکک آدی کاخ

(رونق) بمعنی زینت وحسن ولطافت میر نظمی (بیت) رونق حسن تو ای رشک جهان (کرده آشفته نکه دیدهٔ جان) (کاخ) کاف ممدوده نک فتحی وخاء معجمه ایله کوشک معناسنه شمس فخری (بیت) برای نزهت طبع مبارکش دائم * کند سعادت ترتیب باغ وحجره و کاخ * بوندن بشقه درت معنایه دخی کلور اول بمعنی خانهٔ بالا ثانی بمعنی تماشا کاه که عربیده منظره دیرلر ثالث بمعنی باران رابع نون مضافاتندن بر قصبه نامیدر

ژاژخا خلط کلام ایدیجی کبزن لفاف

(ژاژخا) وصف ترکیبیدر بمعنی بیهوده کوز براژ ایکی زای فارسیه بیننده الف مد ایله فائده سز بردکنلو اوتدر (خای) خاء معجمهٔ ممدوده نک فتحی ویاء تحتیه ایله خاییدن لفظندن امر یا خود اسم فاعل مخففدر بو تقدیرجه ژاژخانک معناسی مزبور دیکنی چینیجی دیمک اولور چونکه مزبور دیکنی چینیان حیوان بوداسیوب بوغازنده قالدیغی کبی هرزه کودخی اکا تشبیه اولنور ژاژخای هرزه کو معناسنه استعاره قلندی حضرت مولانا (بیت) بر در ما هیچ کسی را مغزا ییده مانندهٔ او نیست کسی ژاژخا یید (کبزن) وصف ترکیبیدر فعال وزننده لفاف معناسنه در چونکه کب لاف دیو قطعهٔ نامه نک بیت خامسنده کچدی زن فتحی قطعه نک بیت سابعنده کلان زدن لفظندن امر یا خود اسم فاعل مخففدر زیرا استقبالی خلاف قیاس اوزره زای معجمه نک ونونک فتحلریله زند وزننده کلور خفاف (بیت) تا کی از تو کب واین لاف بود * چون تو کی همسر خفاف بود

* طرز وا طواری اولان بی ادبانه کستاخ *

(کستاخ) کاف فارسیه نك ضمی وسین مهمله نك سكونی وتاء فوقیه ممدوده نك فتحی وخاء معجمه ایله طرز واطواری وروش واوضاعی بی ادبانه اولانه دیرلر میر نظمی (بیت) بعزم خاص آن بی شرم وکستاخ * درآمد مست وآزرمی در یواخ * کستاخ لفظی میان عوامده کاف عربیله اوقنور اما غلطدر فصیحی کاف فارسیه ایله در

* بر نغمه بر عجبه دی چالش یارق اولدی شكاف *

(چالش) جیم فارسیه ممدوده نك فتحی وکاف ایله بو مقامده ایکی معناسی مذکوردر اول برقی که عربیده مخروق ومشقوق دیرلر ابو المعانی (بیت) تا دکی از هجوم درد وغمت * دامن وجیب صبر سازم چالش * ثانی بر قماج که دقتان اکندده ویکنده ایدرلر واله (بیت) کشته از درد وحسرت رویت * دامن وآستین صبرم چالش * وایکیدن بشقه چالشك معنایه دخی کاورر اول بمعنی حجت که عربیده صك وقباله دیرلر ثانی بمعنی بیاض صباح ثالث بمعنی صدای شمشیر وخنجر وتیر رابع اول کوچك پنجره لر که بیوك قپولر وقلعه قپولری ایچنده اولور خامس بمعنی حاضر وآماده (شكاف) شین معجمه نك کسری وکاف ممدوده نك فتحی وفا ایله یارق که عربیده شق دیرلر خواجه سلمان (بیت) آتش دل را درون پوشیده میدارم ولی * موبمو چه موتراش وهیچ نتواند شكافت * بعده دخی شکفتن افعلندن امر حاضر واسم مصدردر ووصف ترکیبی اولورسینه شكاف کبی وکاهی استعاره طریقیله تحقیق وتدقیق ایدنلره موشكاف دیرلر همدخی ابریشم کلاوه سنه شكاف دیرلر

* کدکه رخنه دینور داخی دلکدر سوراخ *

(رخنه) رانك فتحی وخاء معجمه نك سكونی ونونك فتحی وهاء رسمیه ایله کدك ودلك معناسنه که عربیده فله وثقبه دیرلر بو لفظ رخنه دیوارده وخنجر وقلج امثالی نسنه لرده وغیری شیلرده مستعملدر هاتفی (بیت) یکی کوه از رخنه دیوار بست * زده در کریبان آن رخنه دست * شمس فخری بیت) ابو اسحق سلطانی که در ملك * نهشت انصاف وعدلش هیچ رخنه * وبای کزی معناسنه ده استعمال اولنور ومخصوص اولیان نسنه لرده دخی استعمال اولنور خواجه حسین ثنائی (بیت) زمستی کهشد رخنه سد حضور * مرتب نماند سرای حضور * تحفة الاحبابده رخنه بمعنی کاغذ واقعدر لکن بو معنی مستغربدر (سوراخ) سین ممدوده نك ضمی وراء ممدوده نك فتحی وخاء معجمه ایله عموما دلکه دیرلر عربیده ثقبه کبی خواجه سلمان (بیت) افعی اسمرو برای سر رنج اردهنت * کرد سوراخ بل خصم دران

نقشه تربند * * حسد ایدیجی بداندیش ایکی یوزلو دوروی *

(بداندیش) وصف ترکیبیدر بمعنی حسود میرنظمی (بیت) مزن کرش شرحنهان بداندیش * دهد برطبع پاکش رنج وتشویش * زیرا بدفنادیوا ووز بشنجی قطعه نك بیت اولنده كلور اندیش وصف ترکیبی اولدیغی حالده اوتوزنجی قطعه نك بیت ثانیسنده كلور (دوروی) اصلی ترکیب توصیفی اولەرق روی دوایدی ایکی یوزلو معناسنه زیرادوایکی دیواون طقوزنجی قطعه نك بیت اولنده كلوررروی یوزدیویکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده كلور فبعد التقدیم والتأخیر سیاه چشم کبی وصف ترکیبی قلنوب ایکی یوزلو معناسنه اولدی

* آقچه نك قلبی منافق کشینك آدلری ماخ *

(ماخ) میم ممدوده نك فتحی وخاء معجمه ایله ایکی معنایه در اول سیم وزردن خالص اولمیان قلب اقچه معناسنه ثانی منافق آدم معناسنه ایکی معنایه شمس فخری (بیت) بصاع ودامن من مخل زرتمام عیار * نه سیم ماخ دهد برمثال مردم ماخ *

* تنکنا طاریره دی یوفقه تنك طاردر تنك *

(تنکنا) تاء مثنات فوقیه نك فتحی ونونك سکونی وکاف فارسیه نك ونون ممدوده نك فتحلریله بمعنی محل تنك وجای مضیق (تنك) تاء فوقیه نك ونونك ضملری وکاف ایله یوفقه که عربیده رقیق دیرلر ویوفقه لقدن تحملی اولمیان نسنه یه ده تنك دیرلر ابو المعانی (بیت) تنك ظرفان عالم راسزا نیست * بیاشامیدن آنرا بادهٔ عشق (تنك تاء فوقیه نك فتحی ونونك سکونی وکاف ایله طار معناسنه که عربیده ضیق دیرلر ابو المعانی (بیت) بدن تنك آمده برجان ازانروسینه کردم چاك * مپندار یکه ازشکوی کریبان پاره میکردم * بوندن بشقه بمعنی ضیق اولان تنك اون ایکی معنایه دخی كلور اول یولدنکی معناسنه عربیده عدل دیرلر ثانی بمعنی باربسته یعنی بغلو یوك ثالث نقاشك اوزرینه برصنعت تصویر ایلدیکی صفحه یه دیرلر عموما ونکارخانه یه دیرلر خصوصا ارتنك وارژنك کبی رابع اتك ایری ضبط ایچون ایتدکلری قولان معناسنه خامس بمعنی درهٔ کوه یعنی طاغ اراسنده اولان دره سادس بمعنی تهور وغضب وخشم سابع بمعنی اختناق یعنی بوغلمق ثامن بمعنی نزدیك تاسع بمعنی نایاب وعدیم المثل عاشر بمعنی تیرعصار یعنی دهن عصرایتدکلری آلت معروفه حادی عشر بمعنی شخ ثانی عشر مدینهٔ بدخشانه قریب برموضع اسمیدرکه اهالیسنه ترکان تنکی دیرلر

* بولنغه دینلدی فراخی آچقه بولمراخ *

(فراخی) فانك وراء ممدوده نك فتحلری وخاء معجمه ممدوده نك کسریله بمعنی وسعت

وسعت وانكشافه كه تركيده بوللق وآچقلق ديرلر چونكه فراخ بول وآچق معناسنه كه عربيده واسع ومكشوف ديرلر آخرنده كى ياء تحتيه مصدريه در جامى (بيت) كل اين باغچه كز سر شاخ * صبحدم كوش كشادست فراخ *

* نسخهٔ نادره در فن لغتده بو كتاب *

(نسخه ونادره وفن ولغت وكتاب) عربيلردر انسالرده وفارسى وتركيده مستعمللردر

* جمله ارباب هنرا يتسه سزا استنساخ *

(جمله) ديباجه نك بيت ثانيسنده (ارباب) بيت تاسعنده (هنر) اوتوزسكزنجى بيتلرنده كچدى (سزا) لائق ديو قطعهٔ اولانك بيت سادسنده كچدى استنساخ معلوم

قطعه سادس عشر

* چه دلجو قطعهٔ در حرف دالش كرده ام انشاد *

(چه) نه ديو بو قطعه نك بيت ثانى عشرنده كلور (دلجو) يك مقبول اولان ديو بكرمى بشنجى قطعه نك بيت اولنده كلور * قطعهٔ در حرف دال * قطعهٔ اولى عنوانده كچدى (دالش) آخرنده كى ماقبلى مفتوح شين معجمه ضمير غائبدر على ماسبق فى الادوات البسيطة (كرده ام) ايلدم معناسنه ماضى متكلم وحده در چونكه كرده يكرمى يدنجى قطعه نك بيت ثامننده كلان كردن لفظندن اسم مفعول صيغه سى اوررماضيدر وقدمر تحقيقه فى قواعد المقدمة ام ضمير متكلمدر على ماسبق تحقيقه فى الميم البسيطة من المقدمة (انشاد) افعال بابندن مصدردر شعر وقتى معناسنه (حاصل معنى) حرف دال حقنده نه يك مقبول قطعه ياخود بر قطعه كه آنى انشاد ايلدم

* مبارك فرخ وفرخنده ومعمور در آباد *

(فرخ) فانك فتحى وراء مشدده نك ضمى وخاء معجمه ايله مبارك وميمون معناسنه كه تركيده قوتلو ديرلر امير خسرو (بيت) براهم طائر ميمون زداين فال * كت از فرخ رخى فرخ شود حال * همدخى خمسهٔ مسترقهٔ سال ملكى دن ايكنجى كونك اسميدر فانك وراءنك سكونيله فرخ عربيده ايكى معنايه در اول قوش ياوريسى معناسنه ثانى مرغشنه صابنده اولان كوجك داللر معناسنه (فرخنده) فانك فتحى وراءنك سكونى وخاء معجمه نك ضمى ونونك سكونى ودالك فتحى وهاء رسميه ايله بمعنى مبارك در ونايضا فرخسته وخجسته كبى شيخ نظامى (بيت) بفرخندكى فال زن ماه وسال كه فرخ بود فال فرخنده حال (آباد) همزه وباء موحدهٔ ممدوده نك فتحلرى ودال ايله بمعنى معمور شمس فخرى (بيت) ز كردكار برين پادشاه باد آباد * كه كرد ملك جهانرا بعدل وداد آباد * بو بيتده آباد اول بمعنى هميشه ودائم بو ايكى معنادن بشقه آباد بش

معنایه دخی کاور اول بمعنی آفرین وتحسین ثانی بمعنی خانهٔ کعبهٔ معظمه ثالث بمعنی خوب ونیك رابع بمعنی خوش آمد سادس بمعنی صحرا وفضا بوندرکه بعض صحرالره اسد آباد وقارآباد دیرلر اسد صحراسی وقارزاووراسی دیمك اولور بالضمیمه مجازا عمر آباد دخی دیرلر

سو نمش خرم ودلشاد هم محزون ونا شاد

(خرم) خاء معجمه نك ضمی ورانك تشدیدی وفتحی ومیم ایله بمعنی شاد ومسرور شیخ سعدی بیت) پشت دوتای فلك راست شد از خرمی * تا چو تو فرزند زاد مادر ایام آ بوندن بشقه سکز معنایه دخی کاور اول بمعنی مکان نزهت وجای فرحفزا ثانی زمانه صفت اولور ثالث بمعنی کشایش خاطر وسرور بال رابع نیر اعظمك برج جدیده اولدیغی قیش آیی معناسنه خامس ماه دیدن روز یا ورد دید کاری کونه روز خرم دیرلر اولکونده عجم شاهلری زمینه بیاض دوشه دوب وبیاض کیوب وخاص وعامه اذن ورخصت ویررلر وهرکسك رجاسنی قبول ایدرلر سادس رانك سکونیله قبر اسکندر اولدیغی محلك آدیدر (روایت اولنورکه) اسکندر ذوالقرنین وفات ایتدکده دفن ایده جکلری محلده اختلاف ایتدیلر انجاسکار بر عاقل حکیم قطع نزاع ایچون اول خرم دید کاری محلی تعیین ایتدی سابع بر سرخ رنك چیچکدر بعد القلع مدت مدیده طورر صولمز ثامن اعلام رجالدندر نتکم بعض پادشاهلره خرم شاه دید کاری کبی (دلشاد) لامك سکونیله اصلی ترکیب توصیفی اوله رق لام مکسور ایدی بعد الاسکان خوش دل ومسرور الفوأد معناسنه اولدی زیرا دل قلب دیواوندیدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کاور شاد بمعنی سرور کاسبق طالب آملی (بیت) ما که ویران شد کانیم بدین دلشادیم * که جهانی شده آباد زویرانی ما (ناشاد) بمعنی محزون چونکه نون مفتوحهٔ ممدوده ادات نفیدر کاسبق فی الادوات المرکبة باقی (بیت) دیسم بر بوسه ویرجاناد براحسان ایتدی لیلی * جمالی باغنك شفتالوسندن قیس ناشاده

دی پیکر صورته ارتنك بر صورت کتابیدره

(پیکر) باء فارسیه نك فتحی ویاء تحتیه نك سکونی وکافك فتحی ورا ایله هیئت وصورت وشکل معناسنه کالبد ایله پیکردن وجه مشترکدر آرالرنده فرق بوجهتدندرکه کالبدده هیئت وشکل وصورت معتبردکلدر آنجق شخصیت مراددر فاما که پیکرده هیئت وصورت معتبردر سعد سلمان (بیت) بیا آن بادپای وکوه پیکر ه زمین کوب وره انجام وتك آور (ارتنك) همزه نك فتحی ورانك سکونی وتاء فوقیه نك فتحی ونونك سکونی وکاف فارسیه ایله نقاش مانی نك دستور العمل اولان کتابی معناسنه که عجیب فن نقوشده منتهی کتابدر شمس فخری (بیت) بوحسن صورت

نقاش نقش نامیه دید ه باب داد زمانه تحائف ارتمك * آب داد ضرب مثلدر اینه صورت ویردی معناسنه بو معناده ثاء مثلثه ایله ارژنك دخی جائزدر نتکم حسین وفائیده مصرحدر حتی لغت فارسیه ده ثاء مثلثه واقع اولمامش الا ارثنك ایله نغ اشطاری وارداولمشدر همان بوسببدن بونده اولان ثاء مثلثه بی زاء فارسیه یه وجیم فارسیه یه وسین مهمله یه ابدال ایدوب ارژنك وارچنك وارسنك دخی دیرلر بو یله اولجه بو معناده بش لغت واردر بوندن بشقه تاء فوقیه ایله ارتنك نقش مانی یه ونکارخانه یه ده اطلاق اولنور

* ایکی مشهور نقاش آدیدر مانی ایله بهزاد *

(مانی) میم ممدوده نك فتحی ونون ممدوده نك کسریله برمشهور نقاشك اسمیدر نقش وسیاق قلمده جهانه مثلی کلمامشدر منقولدر که بر دیواره الدن بکرمی زراع بر خط اسود برداثره چکر ایمش جدول وپرکار ایله تجربه ایدرلر سر موتفاوت بولنمز ایمش همدخی کروه مجوسدن طائفهٔ مانویه نك رئیسنه مانی دیرلر طائفهٔ مزبوره زردشت دیناوزره آتش پرست مجوسدرکه نور فاعل خیر ظلمت فاعل شردیرلر نتکم اشعر الشعرا شمرتبهٔ کوکب شعر استنبی انلرك خوف وشرندن برشب تارده امین اولدیغندن طائفهٔ مزبوره نك ردنده مناسب بیورمشلردر (بیت) وکم لظلام اللیل عندی من ید * تخبران المانویة تکذب * همدخی قطعهٔ ثانیه نك بیت خامسنده کچن مانددن نعقندن بکزرسك معناسنه مضارع مفرد مخاطبدر (بهزاد) باء موحده نك فتحی وهانك سکونی وزای معجمهٔ ممدوده نك فتحی ودال ایله برمشهور نقاشدر

* سیه چرده دی اسمرچهره لو یه یعنی کندم کون *

(سیه چرده) هانك سکونیله اصلی ترکیب توصیفی اوله رق چردهٔ سیه ایدی لون اسود معناسنه فبعد التقدیم والتأخیر سیاه چشم کبی وصف ترکیبی قلنوب اسمرچهره لو معناسنه اولدیکه عربده اسمر اللون ترکیده قاره یغز دیرلر قوهٔ جاذبه نمرطیله سادهرو محبوبلره صفت ایدرلر خواجه حافظ (بیت) آن سیاه چرده که شیرینی عالم بااوست * چشم می کون لب خندان دل خرم بااوست * چونکه سیه قاره دیو فرق ایدنجی قطعه نك بیت خامسنده کلور چرده جیم فارسیه نك فتحی وراءنك سکونی ودالك فتحی وهاء رسمیه ایله یعنی لون ورنك نتکم صاری یاغز آدمه زرد چرده دیرلر ودخی ناپه سی اولمیان آنه چرده دیرلر لکن محمودیده خصی یعنی اکدیش دیو مسطوردر (کندم کون) میمك سکونیله ترکیب ومعناده سیه چرده کبی چونکه کندم بغدای دیو قطعهٔ عاشره نك بیت تاسعنده کچدی (کون) دخی دیو فرق مقرر قطعه نك

بيت ثانيسنده كاور خواجه سلمان (بيت) خال مشكين تو بر عارض كندم كون ديد * آدم آمد زپى دانه در دام افتاد * بو بيتده دخى لون مزبورده جاذبهٔ مقناطيسيه اولديغنى اشعار ايدر

* ايكى محبوبى چوق شهره ديتورمش خلخ و نوشاد *

(خلخ) خاء معجمه نك ولام مشدده نك فتحلرى وخاء معجمهٔ ثانيه ايله ولامك ضمى دخى مرويدر خطا مملكتنده بر مشهور شهر عظيمدر كه غايت محبوب ومحبوبه سى چوقدر حتى (بيت) قدافزاى سهى سروان خلخ * جمال آراى رعنايان كارخ * بو بيتده ضم لام ايله در شرفنامه صاحبى ابراهيم فاروقى فتحتين ايله روايت ايلمشدر (نوشاد) نونك فتحى وواوك سكونى وشين معجمهٔ ممدوده نك فتحى ودال ايله ولايت تركستانده بر شهر مشهوردر كه خوبلرى بى نظيردر ظهير فاريابى (بيت) مرا ازان چه كه سيمين بريست در كشمير * مرا ازان چه كه شكرلبيست در نوشاد * فاما كه معناى تركيبيسى يكى مسرور ديمكدر چونكه نو يكى ديو فرق يدنجى قطعه نك بيت ثانيسنده كاور شاد مسرور ديو قطعهٔ رابعه نك بيت ثالثى شرحنده كچدى

* ايچنده آى كورنمش بر قيودر چاه نخشب هم *

(چاه نخشب) اضافتله ولايت نسفده حكيم ابن مقنعك بر طاغده بر قيو قازوب علم حكمتدن سحر وشعبده ايله ايچندن بر آى كوسترمشكه ماه آسمان طلوع ايتدكده عكسندن زمينده دخى بر آى ظهور ايدردى اطرافنده ايكيشر فرسخ يره پرتو وشعاع صالاردى آتمش كيجه بو منوال اوزره كوستردى اول قيويه چاه نخشب واول آيه ماه نخشب ديرلر نتكيم مصراع ثانى بيان ايدر

* او آيدر ماه نخشب ابن مقنع ايلمش ايجاد *

(چاه) قيودر يكرمى سكزنجى قطعه نك بيت ثانيسنده كاور (ماه) آى ديو قطعهٔ خامسه نك بيت اولنده كچدى (نخشب) نونك فتحى وخاء معجمه نك سكونى وشين معجمه نك فتحى وباء موحده ايله بعضيلر مزبور قيونك اسمى بعضيلر طاغك اسمى بعضلر شهر نسفك اسمى بعضيلر حكيمك اسميدر ديديلر هم دخى نخشبك معناى اصليسى تابان اولمغله بو مقامه مناسبتى ظاهردر مولانا جامى يوسف زليخاده بيان ايلديغى محلده ديرلر (بيت) سه روزان ماه درچه بوده تا شب * چو ماه نخشب اندر چاه نخشب * هم دخى اول ماهه ماه سيام وماه كش ديرلر چونكه (سيام) سينك كسرى وياء تحتيهٔ ممدوده نك فتحى وميم ايله چاه نخشبك اولديغى طاغك اسميدر (كش) كافك فتحى وشين معجمه ايله شهر نسفك اسميدر استاد رودكى (بيت) نه ماه سيام ونه ماه فلك *

نه اینت علامست وان بیت کاره شمس فخری (بیت) کرچه مقنع بر آورید مهی * ازچه نخشب وز کوه سیام * ابو الخطیر (بیت) تارخ اوغیرت خورشید ورشك ماه شد * ماه کردون همچو ماه کش نهان درچاه شد *

درفش کاویانی شول دری بیراقسکه ایتمشدر

(درفش کاویانی) ودرفش کاویان ایکسیده اضافتله فریدون شاهك سنجاقی اسمیدر که کاویان نام آهنکر رفع ایدوب ضحاکك اوزرینه خروج ایتمشیدی تفصیلی مصراع ثانیده ضحاکك شرحنده کلور امیر معزی (بیت) کرفریدون را خبر بودی زرأی فرخت * فال نکرفتی فریدون از درفش کاویان * چونکه تحلیل اولنمسه درفش دالك کسری ورانك فتحی وفانك سکونی وشین معجمه ایله یدی معنایه در اول آهنکرلرك اوکلرینه قوشاندقلری دری معناسنه در ثانی مطلق سنجاق وعلم معناسنه ثالث بمعنی برق یعنی شمشك رابع بمعنی درفشنده هرنه اولورسه درفشان دخی دیرلر خامس مغفر یعنی توغلغه اوزرینه صاردقلری شال سادس اوجی سوری حربه معناسنه سابع کفشد وزوسراج آلتلرندن براوجی سوری دمور بیل معناسنه ده کلور وهر رنکدن علامت معناسنه ده مرویدر (کاویانی) کاف ممدوده نك فتحی وواولك سکونی ویاء تحتیهٔ ممدوده نك فتحی ونون ممدوده ایله علم کاویان کندویه منسوب آهنکرلر اسمیدر کذا فی بعض فرهنك بو معناده آخرنده یاء تحتیه سز کاویان دخی مرویدر کما عرفت آنفا

دمرجی کاوه ضحاکی ازکله ایلدی برباد

(کاوه) کاف ممدوده نك وواولك فتحلری وهاء رسمیه ایله بوزن یاوه آهنکر مشهورکه ضحاکك اوزرینه هجوم وخروج ایدوب فریدونی شاه ایلدکدنصکره ضحاکی قتل ایلدیلر حکیم خاقانی (بیت) کاوه یم پتك زنم بر سر دیو * درد کان کوره وسندان چکنم * بو کاویان و کاویانی دخی دیرلر علی ماسبق آنفا هم دخی کاوه نادانهٔ مثلك معناسنه ده کلور * مشهور پادشاه نامیدر اصلی ده آك ایدی یعنی اون عیبلو دیمکدر چونکه ده اون دیو طقوزیچی قطعه نك بیت ثانیسنده کلور آك همزهٔ ممدوده نك فتحیله عیب ونقصان معناسنه ترکیب مزبوری عرب تعریب ایدوب دالی ضاد معجمه یه ابدال ایله (ضحاك) دیدیلر کذا فی فرهنك شعوری بو تقدیرجه تشدید حاء مهمله غلطدر لکن مشهور اولان تخفیف وتشدیدی واردر واقعدر نتکم ناظم نحریرلك بو مصراعده تشدید ایله اولدیغی کبی همدخی تشدید ایله عربیده خندان یعنی ضحك ایدیجی معناسنه اولور اسم مزبور اولمازمثال مخفف حلوائی سمرقندی

بيت) زلف ترا رقيب بكردن كرفته بود * ضحاك را برحمت ماران كذاشتيم * مصراع
(ثانى ضرب مثلدر مثال مشدد قاضى ابن سنا الملك (بيت) اسمى بضحاك فوزى
فيك من طرب * وفوز غيرى تسميه بعباس * تنبيه ضحاك شاهك ايكى اموزى
باشنده بلان شكلنده ايكى پاره ات پيدا اولوب جميع اطباانك عجز كتوردكده
ابليس عليه اللعنة بر كون طبيب صورتنده ايجره كلوب ديديكه بو مرض مرض
عظيمدر شو قدر كه زحمتنى دفع ايچون يوميه ايكى صبى اوشاق دماغى اوزرينه وضعه
محتاجدر فى الحقيقه تجربه ايلديلر اكرچه دفع ايتمدى فاما كه مستريح اولدى
بعدازين كونده ايكى صبى اهلاك ايدوب بينى سنى اوررلردى حاصلى اوشاق
ساليانه سى ايتديلر بويله روزمره اضرار وغدر اوزره ايكن مزبور كاوه نك ايكى اوغلى
وارايدى برينى اهلاك ايتمشلر ايدى برينى دخى كلوب دمرجى كوركنك خلفندن
كتوروب آلوب كيدركن شفقت پدريه (زيد ابوك عطوفا) مضمونى غلبه ايدوب نه
اولمق احتمالى وارديو اوكنه قوشانديغى سختيانى برعصايه چكروب آنى دستنه علم
ايدوب هرچه باداباد صدا سيله نعره كش وصيت پرداز وباشنه قائل اولان كاسون
ديو حرف انداز وزبانداز اولمغله ناس ضحاك الندن دلكير اولديغى اجلدن باشنه
بيشمار خلق جمع اولوب جمهور ايله سراى ضحاكى صاروب ضحاكى تختندن خلع ايدوب
قتل ايده جك اولديلر ساحر وكاهن اولمغله بردرلو سلاح وزهر تأثير ايتمدى انجاسكار
برغاره حبس ايدوب جوعله هلاك ايتديلر بعده ناس كاوه يى تخته تكليف ايتديلر
كندو قبول ايتمدى لكن اول زمان جمشيد اوغلى فريدون زاولستانده ضحاكدن فرار
ايتمشيدى آنى دعوت ايدوب كتوروب تخته اجلاس ايلدى فريدون دخى كندويى
وزير وسرعسكر ايدوب واول سختيانى انواع جوهر ايله آراسته ايدوب لاتشبيه
سنجاغ رسول كبى حروب عظيمه لرده برابر كتوروب شويله اعتقاد ايدرلرديكه آنك
بولنديغى عسكر منصور ومظفر اولور بيلورلردى واول سنجاغه درفش كاوه ودرفش
كاويانى ودرفش كاويان ديو تسميه ايدرلردى حتى قرنا بعد قرن ساسانيان واكاسره
اعتقاد واعتبار ايدرلر كلديلر نهايت حضرت عمر رضى الله عنه خلافتى زماننه
كلدى اولوقت سعد بن ابى وقاص رضى الله تعالى عنه حضرتلرى سرعسكر ايران
ايدى تختكاه ايران اولان مدينهٔ مداين آخر اكاسره اولان يزدجرد شاهك قبضهٔ
تصرفندن اخراج وحوزهٔ خلافته ادراج ايتدكده خزينهٔ اكاسره دن اخذ ايلديكى
تحف ناديده لردن درفش كاويانى وفرش زمستانى تحف ناشنيدهٔ سائره يه اضافه
وعلاوه وجانب خلافتپناهه ارسال بيورديلر وصولنده حضرت عمر الفاروق رضى

الله تعالی عنه حضرتلری دخی اعلاء کلمة علیا ایچون فرش زمستانی ودرفش
کاویانی ومعانیچه شقه‌لری پاره لدوب موجود اولان احجار کزینه یغما ایتدردی
حتی شبرانی شبر مقداری حضرت علی رضی الله تعالی عنه حضرتلرینه اصابت
ایتمکله بیع مراد ایتدیلر اون بیك دینار قیمت کسدی حاصلی نه قدر جواهر وتحف
ذوات قیم وار ایسه دنیاده خزینهٔ کاسره یه مجتمع اولمشدی اولوقت منقسم اولدی
چونکه اقطار ارضدن جوهر فروشان وتحف تران پیشگاه خلافت پناهیه جمع
اولوب ایادی غانمیندن اشترا ایلیوب کتوردیلر فرش زمستانی بر بستر نادیده
وبساط ناشنیده ایدیکه وسعتی ایوان کسری مقداری ایدی وایوان کسری اوچیوز
ارشون انی واوچیوز آرشون اوزونی وار ایدی وانواع جواهر ایله مکلل وهر شکوفه
ایچنده رنکارنك مصور ایدی هنکام شتاده بستر مذکوری ایوانه بسط ایدوب
میانته تخت شاهی یی قوروب کانه ایام تابستانده انواع ازهار ایله مالامال اولان
ریاض پرحیاضده کبی صفایاب اولورلردی

محابا احتراز اولدی دخی پروا او معناده

(محابا) میمك ضمی وحاء مهمله وباء موحده ممدوده نیك فتحلریله بمعنی احتراز
واجتناب شیخ علی نقی (بیت) چه عجب کر حذر از نالهٔ دلها نکنی * که توبی بالك
ز شمشیر محابا نکنی * شمدنی سدار ایدوب موافقت برله ترك نزاعه محاباد برلو
بوتقدیرجه معنیان میانه‌سنده مناسبت ظاهره‌در (پروا) باء فارسیه نك فتحی
ورانك سكونی وواو ممدوده نك فتحی ایله بمعنی احتراز محابا کبی کمال اسماعیل (بیت) کمال
از عاشقی پروانه دارد * که این از سوختن پروا ندارد * میرخسرو (بیت) جوان وشوخ
وفراموشکار وبی پرواست * زمان زمان زمن خسته دل که یاد دهد * بوندن بشقه
پروانك معنا یه دخی کلور اول بمعنی توجه والتفات ثانی بمعنی طاقت وآرام ثالث
بمعنی دانش وعرفان رابع بمعنی سرور برك خامس بمعنی فراغت وترك سادس بمعنی
سراسیمه ومست اندامی

بعد یکیدر هرنه اولور ایسه اولسون هرچه باداباد ٭

(هرچه باداباد) می کیدر چونکه هر ادات عمومه در عربیده کل معناسنه ترکیده
دخی مستعملدر چه عربیده ما ترکیده نه معناسنه ادات استفهامدر تحقیق
جیم بسیطه ده یکدی باد اولسون دیو قطعهٔ ثانیه نك بیت سادسنده یکدی باداباد
بیننده اولان الف الف توسل واقع مقابله دور شاعر (بیت) هرچه باداباد حرفی چند
میکویم شنو * غایتش زین وصل ناجسبان مرا منجور دار * بوننده الفی حذفله

هرچه بادباددخی جائزدر

* كدراولسه كوكلده خارخاروسولك ماتمدر *

(خارخار) الفاظ مكرره دندر بمعنی دغدغهٔ درون والم دل لطیفی (بیت) درون خار
خار محنت ازهجر * كدا پرواى كلكشت بهارست * ابو المعانى (بیت) خارخاردل
من كشته غم هجرانش * زان سبب كرده تنم محنت دل ویرانش * همدخی مطلق
تعلق قلب معناسنه ده كلور فاما كه غیرمكرر اولان فقط خار التی معنایه در تفصیلی
یكرمی برنجی قطعه نك بیت ثالثنده وشرحنده كلور (سولك) سین ممدوده نك ضمی
وكاف ایله در كاهی واو مجهول ایله ده اوقنور بمعنی یأس وماتم حكیم اسدی (بیت)
كرستن بهنكام باسولك ودرد * به ازخندهٔ نابهنكام سرد * بوندن بشقه بغدای واربه
سنبله سنده اولان دكن یعنی قلجق معناسنه وكوسه صقالی معناسنه ده كلور

* چغرمق آه چكمكدر فغان وناله وفریاد *

(فغان) فانك كسری وغین معجمهٔ ممدوده نك فتحی ونون ایله افغاندن مخففدر
خواجه حافظ (بیت) فغان كین لولیان شوخ وشیرین كار وشهر آشوب * چنان
برندصبر ازدل كه تركان خوان یغمارا (ناله) نون ممدوده نك ولامك فتحی وهاء
رسمیه ایله بمعنی فغان مذكور میرنظمی (بیت) كندبی ناله وطنبور زاری * هر
اندم میكنند اونغمه كاری (فریاد) فانك فتحیله كذلك شیخ سعدی (بیت) پیش كه
برآورم زدستت فریاد * هم پیش تو ازدست تو میخواهم داد (آه) دخی فارسیدر
فرق دردنجی قطعه نك بیت تاسعنده كلور تركیده شیوعی حسبیله ترجمه قلندی

* بشك كهواره مام ناف ابه قاری دخی بازاج *

(كهواره) كاهواره دن مخففدر بشك معناسنه كه عربیده مهد دیرلر حكیم سنائی
(بیت) دایه عقلست ازبرای سخن * مجتهد رابكاهوارهٔ ظن (مام ناف) ابه قاریكه
عربیده قابله درلر اصلنده تركیب اضافیدر كوبك اناسی معناسنه چونكه مام میم
ممدوده نك فتحی ومیم ثانیه ایله مادر كبی انا معناسنه در ناف اللی بدنجی قطعه نك
بیت ثانیسنده كلان نافه دن مخففدر كوبك معناسنه چونكه قابله لر كوبك
كسدكاری ایچون مام ناف دیو موسومه اولدی (بازاج) باء موحدهٔ ممدوده نك
وراء ممدوده نك فتحلری وجیم ایله بمعنی قابله ایضا

* چوجق كودك یكی طوغمش اولان نوزاده ونوزاد *

(كودك) كاف ممدوده نك ضمی ودالك فتحی وكاف ثانیه ایله بمعنی طفل میرنظمی
(بیت) هركه كودك رابیاموزد ادب * كرشود كامل نمی باشد عجب * شاهدی

مرحوم

مرحوم بو مصراعنده * دی اوغلانجغه کودلو کنك کرز * یوردیغندن کاف ثانیه تصغیر ایچون اولمسی فهم اولنور فاما که کتب موثوقه لرده کاف ثانیه سز کود طفل معناسنه نقل اولنمدی فلله در الناظم (نوزاده) هاء رسمیه ایله نوزادهاء رسمیه سز ایکیسیده مکون واو ایله یکی طوغمش اولان معناسنه مرکبدر چونکه نو یکی دیو قرق یدنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کلور زاده دخی زاده قرقنجی قطعه نك بیت سادسنده کلان زادن لفظندن مشتق ومأخوذدر

* ترحم مهربانی ونوازش اوخشه مقدرشم *

(مهربانی) آخرنده کی یاء مخففه مصدریه در مهربان مرحمتلو دیو قطعهٔ اولی نك بیت ثالثنده کچدی همده نحی برنوع حریر باف جامه یه مهربانی دیرلر (نوازش) نونك وواو ممدوده نك فتحلریله نواختن لفظندن امر حاضر آخرینه ماقبلی مکسور شین معجمه الحاقیله اسم مصدردر چونکه مستقبلاتی خاء معجمه نك زای معجمه یه ابدالیله نوازد ونوازنده کلور علی ماسبق فی قواعد المقدمة

نواخت نوازد و اوخشدی

* ستمکر دیندی ظالم کسه یه ظلمه دینور بیداد *

(ستمکر) وستمکار ایکیسیده کاف فارسیه ایله اسم فاعلدر چونکه ستم ظلم معناسنه در کر و کار ایکیسیده اسم فاعل اداتیدرلکن ستمکار میان عوامده کاف عربیله مشهوردر فاما که فصیحی کاف فارسیدر مبرا نظمی (مثنوی) بعدل وسخاوت بشو سرفراز * نیابد ستمکار عمر دراز * بهشتست جای سرور کریم * که دوزخ مکان ستمکر لئیم (بیداد) بمعنی ظلم وجور چونکه بی ادات نفیدر لا معناسنه کما سبق فی الادوات المرکبة داد عدل دیو یکرمی دردنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلور همده نحی بیداد ترکستانده بر شهر اسمیدر پادشاهنه کافور دیرلر ایدی بر مردم خوار کافر ایدی صکره رستم اول شهری فتح ایلدی

* جهالت اولدی نادانی معاذالله دیمك برکس *

(نادانی) آخرنده یاء مخففهٔ مصدریه ایله بمعنی جهالت زیرا نادان جاهل دیو قطعهٔ اولی نك بیت حادی عشرنده کچدی

بیلیجی کسه دردانند ه دانش علم واستعداد

(داننده) دانستن لفظندن اسم فاعلدر بکم مانی متکلم وحدهسی یکرمی طقوزنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلور چونکه مستقبلاتی سینك حذفیله داند وداننده کلور (دانش) دانستن مزبورامرینك آخرینه ماقبلی مکسور شین معجمه الحاقیله اسم مصدردر بمعنی علم واستعداد

* دی طاشلو یره سنکستان وطاشلق سنکلاخ اولمش *

(سنکستان) اسم مکاندر چونکه سنک طاش دیو قطعهٔ ثانیه نك بیت ثامنده کچدی ستان ادات اسم مکاندر علی ماسبق فی الادوات المرکبة مبرنظمی (بیت) نباید نظم خوب ازطبع کردون * چو سنکستان نباشد جای کلشن * لکن بو بیتده مقطعهٔ حجر معناسنه فافهم (سنکلاخ) مرکبدر چونکه لاخ لام ممدوده نك فتحی وخاء معجمه ایله هر قنغی اسمه لاحق اولورسه وفرت وکثرت معناسنی افاده ایدر. بر نظمی (بیت) * بیابانی سراسر سنکلاخست * دروآدم نبوده دیولاخست

* دخی دیوارله آدی لادودیوارلادبی نلاد *

(لاد) لام ممدوده نك فتحی ودال ایله بمعنی دیوارکه عربیده حائط دیرلر مختاری درشعجو (بیت) همت همی ازطاقت سائل بکذاری * سرلاد چنان بنه که بردارد نلاد * دیواردخی فارسیدر لکن ترکیده شیوعی حسبیله ترجمه قلندی صائب (بیت) برتواضعهای دشمن تکیه کردن ابلهیست * پای بوس سیل ازپاافکند دیوارها * بوندن بشقه لادیدی معنایه دخی کلور اول دیواردرجمیسی که ترکیده قور عربیده مدمك دیرلر ثانی بمعنی قماش لطیف ثالث بمعنی خاك یعنی تراب رابع بمعنی کل وشکوفه خامس بمعنی آبادانی وتعمیر سادس لادن لفظندن تخفیف اولنمشدر سابع شهرلارله برنامی دخی لاددر (بنلاد) ترکیب اضافیدر چونکه بن باء موحده نك ضمی ونون ایله هرنسنه نك غایتی واغاجك کوکی وقیونك وحوضك قعری حاصلی بن لادد یواردبی معناسنه نکم سرلادد یوارباشی معناسنه اولدیغی کبی کلامی اصفهانی (بیت) یقین شناس که چندان بقانه خواهد ماند * بنای عمر عدورا چو بند بو دبنلاد

چه میکویی نه سویلرسك نمی دانند بیلمزلر

(چه) نه معناسنه کاه غیرمرة (می) ادات حالدر کماسبق فی الادوات المرکبة (کویی) مفرد مخاطبدر نتکم متکلم وحده سی قطعهٔ سابعه نك بیت ثامننده کچدی نمیدانند جمع غائب نفی حالدر چونکه نون مفتوحه نافیه در

* کجایی قنغی یردنسك تویی بیکانه سن سك باد *

(کجایی) قنغی یردنسك وقنده ایدن وقندن کاورسك دیمکدر چونکه آخرنده کی یاء تحتیه خطابیه در کماسبق فی الادوات البسیطة کجا قنده دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت رابعنده کچدی خواجه حافظ بیت) صلاح کارکجا ومن خراب کجا * ببین تفاوت ره کز کجاست تابکجا (تویی) تاء فوقیه نك ضمی وواو مجهوله وباء تحتیهٔ ممدوده نك کسر ایله سن سك معناسنه حکیم سنایی (بیت) چه کنم رحمت تویی ودوبی * چو یقین شد که

سن سنم بونوبلی * چونکه سن نودیو قطعهٔ ثانیه نك بیت ثانیسنده کچدی یاء تحتیهٔ اولی ثانیه یه مسند ومعتمد اولسون دیو زیاده اولندی یاء ثانیه خطاب ایچوندر (بیکانه) باء موحدهٔ ممدوده نك کسری وکاف فارسیهٔ ممدوده نك ونونك فتحلری وهاء رسمیه ایله یاد واجنبی معناسنه که مقابلی آشنادر مولانا صائب (بیت) ای دل ز اوضاع جهان بیکانه شو بیکانه شو * با آن نکار خانکی همخانه شو همخانه شو

* مفاعیلن مفاعیلان هزجدر بحر بنك آدی *

یعنی بو قطعه بحر هزج مثمن الاجزادندر شو قدر که ضربی مذالدر چونکه اذاله دیو سبب خفیف آخرینه بر حرف ساکن زیاده ایتمکه دیرلر مثلا مفاعیلن مفاعیلان اولور

* ایشتدم خواجه دن بر بر شنیدم یك یك از استاد *

(شنیدم) فرق بنجی قطعه نك بیت عاشرنده کلان شنیدن افعلندن ماضی متکلم وحده در (یك) بر دیو اون طقوزنجی قطعه نك بیت اولنده کلور (از) بمعنی من علی ماسبق فی الادوات المرکبة (استاد) همزه نك ضمیله معروف معلم وفننده ماهر کسنه معناسنه در حکیم انوری (بیت) تمتعی که من از خلق در جهان دارم * همان جفای پدر بود واذاستاد * چونکه کسر الفله عربیدر بمعنی سید وصاحب عبید ومماللك وجواری (تنبیه) عجم بو مقوله لری تصرف ایدوب کند ولسانلرنده استعمال ایتد کلرنده بعضیجه ابدال حروف وابدال حرکات ایدرلر فافهم خواجه دخی فارسیدر لکن ترکیده شیوعی حسبیله ترجمه قلمندی نتکم قطعهٔ ثامنه نك بیت ثامننده معکوس اولدیغی کبی

قطعه سابع عشر

* قطعهٔ معجزادادر نزد هر مشکل پسند *

(قطعه) یازی قطعهٔ اولی عنوانی شرحنده کچدی (معجز) افعال بابندن اسم فاعل عربیدر (ادا) معروف معجزادا سیاه چشم کبی وصف ترکیبیدر معجزادالو معناسنه (در) ادات ظرف دیو ادوات مرکبه ده کچدی (نزد) یان دیو اللی برنجی قطعه نك بیت اخیرنده کلور (هر) ادات عمومدر (مشکل پسند) وصف ترکیبیدر چونکه مشکل افعال بابندن اسم فاعلدر پسند وصف ترکیبی اولدیغی حالده قطعهٔ عاشره نك بیت ثانیسنده کچدی حاصل معنی هر مشکل قبول ایدیجی عندنده معجزادالو قطعه یاخود بر قطعه در

* کبرایدن خودبین کندو بین بکنمش خودپسند *

(خودبین) وصف ترکیبیدر یعنی متکبر ومنجب ابو المعانی (بیت) درد وعالم خمی شود مذموم * نکند سود ظالم وخودبین) چونکه خود کندو دیو اوتوزنجی قطعه نك

بیت رابعنده کورینن دیدن لفظندن امر حاضر یا خود اسم فاعل مخففدر بیانی قطعهٔ اولی نك بیت ثالثی شرحنده کجدی (خودپسند) دخی وصف ترکیبیدر علی ماعرفته آنغا کمال خجندی (بیت) باد خودرا کرد ماندی کل ازباد هوا * کفت دررویش صبا این خودپسندی تا بکی

* هم اوزون بویلو یه هم ممتازه دیرلر سربلند *

(سربلند) رانك سکونیله مرکبدر چونکه سر باش دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کاور بلند یوجه دیو قطعهٔ تاسعه نك بیت عاشرنده کجدی ایکی معنایه کورده الویرر ابو المعانی (بیت) بجاه ورتبهٔ عشقش چو سر بلند شده ام * اسیر خال وخط وزلف در کمند شده ام

* بی نوا دیندی نصیبی اولمیان بیچاره یه *

(بی نوا) مرکبدر چونکه بی ادات نفیدر کما سبق فی الادوات المرکبة نوا نصیب وچاره دیو قرق بشنجی قطعه نك بیت خامس عشری شرحنده کاور بیچاره دخی فارسیدر لکن ترکیده شیوعی حسبیله ترجمه ده ذکر اولندی

* قلبی محزون هم نیاز اهلی دیمکدر مستمند *

(مستمند) اسم منسوبدر ایکی معناده زیرا مستِ میمك ضمی وسینك سکونی وتاء فوقیه ایله ایکی معنایه در اول بمعنی غم واندوه وحزن ثانی بمعنی نیاز وشکایت ومند ادات نسبتدر کما سبق فی الادوات المرکبة مستمند بمعنی متألم ومحزون وغمناك شیخ سعدی (بیت) آتش سوزان نکند با سپند * آنچه کند دود دل مستمند * وبمعنی نیازمند ومتشکی کمال خجندی (بیت) کفتی بپرسش تو چو آیم چه آورم * رحمی بیار بر من و بر مستمندیم

* دلستان دلدار تعبیر اولنور دلبرلره *

بو اوچ کلمه دن هر بری وصف ترکیبیدر چونکه (دل) کوکل دیو مصراع ثانیده مذکوردر (ستان) قرقنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کلان ستان لفظندن امر یا خود اسم فاعل مخففدر نتکم امر اولدیغی حالده اللی برنجی قطعه نك بیت سابعنده کاور (دار) بو قطعه نك بیت سادسنده کلان داشتن لفظندن امر حاضر یا خود اسم فاعل مخففدر دلبر وصف ترکیبی اولدیغی حالده قطعهٔ اولی نك بیت خامسنده کجدی اما که دلبر فارسی ایکن ترکیده شیوعیله ترجمه قلندی

* دل کوکلدر قلب معناسنده بغلامه مبند *

(دل) دالك کسری ولام ایله قلب که ترکیده کوکل دخی بورك دیرلر دنتنده

برکوشت پارەدرکە صنوبری الشکل معلق بالکبد دیو تعریف ایدرلر حضرت مولانا (بیت) سرنشترعشق بررگ روح زدند * یکقطرۂ خون چکیدونامش دل شد (مشد) نهی حاضردر چونکە میم مفتوحە ادات نهیدرعلی ماسبق فی الادوات البسیطة بند بندیدن لفظندن امرحاضردر نتکلم ماضیسی قطعۂ تاسعەنک بیت سادسندە کچدی

* آچلش اولدی کشایش بستە بغلمش دیمك *

(کشایش) کاف فارسیەنک ضمیلە کشودن یاخود کشاییدن لفظلرندن امر حاضرآخرینە ماقبلی مکسورشین معجمە الحاقیلە اسم مصدردر نتکلم اسم فاعل کشایندەدیوان دردنجی قطعەنک بیت اولندە کچدی میرنظمی (بیت) کشایش دهد کارهارا خدا * عقیدەات شود کردرست باخدا (بستە) بستن لفظندن اسم مفعولدر نتکلم ماضیسی قطعۂ تاسعەنک بیت سادسندە کچدی بومناسبتلە اکثر اصول موسیقیە مربوط اولان شعردە بستە دیرلر کذا فی تحفة الاحباب همدخی نسج قماش ایچون تختە پارەلرینە الوان حریرصاررلر آنادخی بستە دیرلر کذا فی الجمع

* شم دوکوم آدی کرە اوچقوردر شلوار بند *

(کرە) کاف فارسیەنک وراءنک کسرلری واظهارهاایلە یعنی عقدە حتی باغ وبندە خصوصا اوچقوردە وقوشاقدە اولان عقدەیە کرهبندە دیرلر ابو المعانی (بیت) کشاید دکرهبند پردۂ نورش * بکف اوزدە مفتاح کنج نهانش (شلواربند) وصف ترکیبیدر چونکە شلوار طون دیوفرق یدنجی قطعەنک بیت اولندە کاور بند بندیدن لفظندن امریاخود اسم فاعل مخففدر کماسبق بیانە آنفا معنای ترکیبیسی طون بغلایجی دیمکدر لکن اوچقوردە غالب اولدی ابو المعانی (بیت) شلواربند بستە منقش کرەبود * برکنج شایکان چومار مطلسمست

* طتلو کلمکدر شکرخند ولطیفە بذلەدر *

(شکرخند) وصف ترکیبیدر ضدی زهرخند شاعر (بیت) خندۂ ماهروشکر خنداست * خندۂ اهرمن زهرخنداست * چونکە شکر فارسیدە وترکیدە معروفدر لکن فارسیدە تشدید کاف ایلەدە جائزدر عربیدە سکروقند دیرلرزهر معروفدر عربیدە سم دیرلر خند اوتوزنجی قطعەنک بیت ثامنندە کلان خندن لفظندن یاخود فرق بشنجی قطعەنک بیت اخیرندە کلان خندیدن لفظندن امر حاضریاخود اسم فاعل مخففدر (بذلە) باء موحدەنک کسری وذالک سکونی ولامک فتحی وهاء رسمیە ایلە یعنی لطیفە لکن عربیدە ایش اسبابی معناسنەدر

* كلمك استهزا ايله هم خنده ريش ور يشخند *

تركيبده معناى لغويسى اولان صقاله كلمك دخى بو معناده اصطلاح اولمشدر چونكه بونلر تركيب اضافيلردر (خند) امر صيغه سى اوزره اسم مصدردر (ريش) صقال ديواللى اوچنجى قطعه نك بيت ثالثنده كلور

* داشتن طوتمق شنودن ايشدوب طوتمق ديمك *

(داشتن) دال ممدوده نك فتحى وشين معجمه ايله طوتمق معناسنه مصدردر كرك محسوس كرك معنا عرفى (بيت) عادت عشاق چيست مجلس غم داشتن * حلقهٔ شيون زدن ماتم شم داشتن * مستقبلاتى شين معجمه نك راء مهمله يه ابداليله دارد ودارنده كلور (شنودن) شين معجمه نك ونون ممدوده نك ضمليله بمعنى استماع يعنى ايشدوب طوتمق كه قبول اتمك معناسنه مصدردر ميرنظمى (بيت) شنودان سخن شهريار جهان * برانو نهاده سر فكرزان * مستقبلاتى شنود وشنونده كلور على ما سبق بيانه فى سادس القطعة الاولى

* هم قبول اتمك پذيرفتن نصيحت اولدى پند *

(پذيرفتن) باء فارسيه نك فتحى وذال معجمهٔ ممدوده نك كسرى وراء نك فتحيله مصدردر مستقبلاتى على الشذوذ پذيرد وپذيرنده كلور ياخود قياس اوزره پذيريدن لفظندن مشتق اوله (پند) باء فارسيه نك فتحى ونونك سكونى ودال ايله بمعنى وعظ ونصيحت همدخى زغن كبى چايلق معناسنه ده كلور

* سركش اولدر كيم اطاعتسز اوله بدخوى اوله *

(سركش) بو معناده انسانه وحيوانه صفت اولور حتى منحرف قطع اولنمش قلمه ده سركش ديرلر اصلنده وصف تركيبيدر باش چكيجى معناسنه زبرا سر باش ديو يكرمى يدنجى قطعه نك بيت اولنده كلور كش فتحى قطعه نك بيت سابعنده كلان كشيدن لفظندن امر ياخود اسم فاعل مخففدر همدخى ايكى مطرب وارايديكه برينه سركش وبرينه سركب ديرلر ايدى زمانلرنده بى نظير استادلر ايدى (بدخوى) دخى فارسيدر اصلنده سياه چشم قبيلندن وصف تركيبيدر رضا طبعلو معناسنه چونكه بد فناد ديو اوتوزبشنجى قطعه نك بيت اولنده كلور خوى بمعنى طبيعت ديو اللى يدنجى قطعه نك بيت سابعى شرحنده كلور

* مشت يومرق سله درسيلى اوررلر مشتند *

(مشت) ميمك ضمى وشين معجمه نك سكونى وتاء فوقيه ايله يومرق كه عربيده الكمه ديرلر بوندن بشقه اوچ معنايه دخى كلور اول بمعنى كف وراحه حتى براوج مقامنده

يكمشت

بکمشت ومشتی دیرلر ثانی بمعنی چیزاندک یعنی شی قلیل دیمکدر ثالث بمعنی مالیدن یعنی مشتن لفظندن اسم مصدردر (سیلی) سین ولام ممدوده نینک کسرلریله صحیحی بو وجهله درکه بر آدم پرمقلرین راست ایدوب نرمهٔ کف ایله خطا ایدن کسنه نک بوینه نیم زاری اوررلر عامه غلط ایدوب طبنجه دیرلر حکیم فردوسی (بیت) بفرمود تا دست سیلی کنند * بسیلی قفا کهش نیلی کنند * لکن طبنجه اولدیغنه بو بیت شاهددر هاتفی (بیت) نخورده غزالی چو سیلی ز شیر * کند جلوه در سبد کاهش دلیر * چونکه ارسلاندن وجه مذکور اوزره اورمق ملحوظ دکلدر آنجق کف دستله راست اورر (می) ادات حالدر علی ماسبق فی الادوات المرکبة (زند) قرقنجی قطعه نک بیت سابعنده کلان زدن لفظندن جمع مضارع غائبدر

* یورغه آت اولدی تکاور یاغزه شبدیز دی *

(تکاور) یورغه آت معناسنه اولدیغی کبی مطلق آت معناسنه ده کلور خواجه سلمان (بیت) ز تاب رخش تکاور بزیر او می ماند * باتشی که برانگیزد اب حیوانش * فی الاصل وصف ترکیبیدر چونکه تک قوشش دیو قطعهٔ تاسعه نک بیت اخیرنده بکدی آور وصف ترکیبی اوله رق یکرمی برنجی قطعه نک بیت اخیرنده کلور (شبدیز) بای موحده نک سکونیله شب سیاه آته دیرلر عموما زیرا شب کیجه معناسنه اولدیغندن سیاه لازمیدر دیز دال ممدوده نک کسری وزای معجمه ایله اسب کبی ات معناسنه در خواجه سلمان (بیت) از پی شبدیز شبدی شب رکاب زر زدند * نقرهٔ خنک آسمانرا نعل زرین بر زدند * هم دخی خسرو پرویزک مخصوص اتنک اسمیدرکه یاغز ایدی مجمع الفرس ده نام اسب شیریندرکه خسروه ویرمش دیوب بو بیتله تمسک ایلدی (بیت) چو پرویز آن سخن بشنید شد تیز * بجست از جای وشد بر پشت شبدیز * فائده تاریخ طبریده مسطوردرکه مذکور آت دنیاده اولان اتلردن درت قارش یوکسک ایدی وقوبروغی سائر اتلرک ایکی قوبروغی قدر وار ایدی وایکی بولک طوروردی وهر ایاغنه اون ایکی میخ ایله نعل اوررلردی خسر وکند وطعامندن اکلید یردی هرنه طعام ایسه یردی مزبور آت اولدکده برمرمر طاشه صورتنی تصویر ایتدردی حالا اول طاش شهر کرمانده دردیرلر

* واسب ات اشکه لور هوار وقوله آتدر سمند *

(اسب) همزه نک فتحی وسینک سکونی وبای موحده ایله مطلق آت معناسنه عربیده فرس کبی (رهوار) سکون ها ایله یعنی فرس فارهٔ ز براراه یول دیو اوتوز سکزنجی قطعه نک بیت ثامننده کلور وار ادات نسبت وادات صفتدر علی ماسبق فی الادوات

المركبه میرنظمی (بیت) زیرا وراهوار خوش رفتار * بود در پی صبا اندید غبار * میرخسرو (بیت) به از عنان ادب در کشم درین میدان * که نشیب وفرازش بپای رهوارست (سمند) سینك ومیمك فتحلری ونونك سکونی ودال ایله قوله آنده دیرلر عموماً آت معناسنه خصوصاً حکیم فردوسی (بیت) نشسته ابر تازی اسب سمند * همی تاخت ترسان زبیم گزند *

* کویلرك بیلکیج کبی سوز صاحبی دهقان ایمش *

(دهقان) دالك کسری وهانك سکونی وقاف ممدوده نك فتحی ونون ایله کویلرك سوز صاحبی معناسنه کما کابعضیلر بیلکیج وبیلجین دیرلر فرهنك شعوریده کویلو معناسنه دیو تفسیر ایلدی کمال پاشازاده مرحوم کندو تصرف خاصیله بیورر که دهقان لفظ معربدر فارسیسی دهغان ایدی اصلی خان ده علم اولیجق مضاف الیه تقدیم اولندی چونکه خان رئیس معناسنه ده قریه معناسنه درنکم عمدة المحققین سعد الدین رحمه الله تعالی بیضاوی حاشیه سنده تصریح ایتمشدر بو عباره سیله الدهقان رئیس القریه ومقدم اصحاب الزراعة وهو معرب انتهی (بیت) چو آید بجفت دهقان در کرانی * داش مائل شود بر جفت رانی * کمال پاشازاده بو بیتی مدعاسنه شاهد کتوردی لکن شعوری مرحوم بیوردیکه بو بیتدن رئیس اولمق فهم اولنمازانجق کویلو اولمسی فهم اولنور چونکه کوینده رئیس اولان جفت سورمز انتهی فقیر شویله فهم ایدرمکه شاعرك مرادی رئیس معناسی اولدیغی بعد تعمق النظر ظاهردر همان ناظم تحریر بو اجلدن رئیس معناسنده اولان سوز صاحبی دیو تفسیر ایلدی بلکه ناظمك تعبیرنده بو ایکی میاننده توفیقه دخی اشارت واردر کما لا یخفی

* روستا وده دیمك کویدر هم اول معنا ده کند *

(روستا) راء ممدوده نك ضمی وسینك سکونی وتاء فوقیه نك فتحیله بمعنی قریه حضرت مولانا (بیت) قول پیغمبر شنوای اوستا * کور عقل آمد وطن در روستا * بونده واو سز رستا ایکی صورتده آخرنده یاء تحتیه ایله رستای وروستای دخی جائزدر بو تقدیرجه بونده درت لغت واردر عرب تعریب ایدوب رستاق دیدیلر کمال پاشازاده مرحوم بونده دخی تصرف خاص ایدوب بیورر که فی الاصل روستا مزرعه معناسنه چونکه رست رستن لفظندن اسم مصدر در آی مد ایله آییدن یاخود آمدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر (ده) دالك کسری واظهار هاء ایله دیه لفظندن مخففدر قریه معناسنه حضرت مولانا (بیت) ده مرو چونکه مرد را

حتی کند * عقل را بی نور بی رونق کند (کند) کافک فتحی و نونک سکونی و دال ایله ده کبی قریه معناسنه کمال پاشازاده مرحوم دبرکه کندی ارباب لغت کوی معناسنه تحریر ایتدیلر اما بلد بلر بلکه مدینه یعنی شهر معناسنه در بومدعاسنه شاهد سمرقند که اصلی شمر کند ایدی تعریب ایدوب سمرقند دیدیلر زیرا شهر من بور شمر نام بر جباره ایچون بنا اولنمشدر اول امرده کند شمرد ینلوب بعده علم اولمق ایچون مضاف الیه تقدیم اولندی ابن خلکان تاریخنده یازمشکه (ان شمر اسم جاریة الاسکندر مرضت فوصف الاطباء ارضا ذات هوا طیب واشار الیه بنظاهر صفة فاسکنه ایاها فالطابت بنی مدینة و کند بالترکی هو المدینة فکانه یقول بلد شمر) بوسببدن سمرقنددینلمشدر انتهی لکن بوبله اولمقدن قریه معناسنه اولمامق لازم دکلدر بلکه ایکیسی بیننده مشترک اولسون بهر حال ناظم تحریر ارباب لغته تابع اولمشدر بوندن بشقه کند اوج معنایه دخی کلور اول بمعنی شکر که معربی قنددر ثانی بمعنی ریش یعنی جراحت ثالث بمعنی کریز یعنی فرار

* آیغک باش اوزره قورلراو کرنورسک معرفت *

ترجمه ونفسیر در

* کر بیاموزی هنر پای ترا بر سر نهند *

(کر) ادات شرطدر کما سبق فی الادوات المرکبة (بیاموزی) قرق ایکنجی قطعه نک بیت تاسعنده کلان آموختن لفظندن مضارع مفرد مخاطبدر اولنده کی باء موحده صله در کما سبق فی الادوات البسیطة (هنر) هانک ضمی ونونک فتحی ورا ایله بمعنی معرفت وصنعت میر نظمی (بیت) هنر صاحبش را بعالم همی * سیان کسانرا کند آدمی (پای) آیاق دیو یکرمی یدنجی قطعه نک بیت رابعنده کلور (ترا) تحقیقی قطعهٔ ثالثه نک بیت اولی شرحنده کجدی فافهم (بر) ادات استعلادر علی معناسنه کما سبق فی الادوات المرکبة (سر) باش دیو یکرمی یدنجی قطعه نک بیت اولنده کجدی (نهند) نونک کسریله نهادن لفظندن مضارع جمع غائبدر نهادن مقامنده عربیده وضع وحط دیرلر

* قطعه دردال بخوانش که کنی استلذاذ *

(قطعه دردال) بیانی قطعهٔ اولی عنوانی شرحنده کجدی (بخوان) اوقو دیو قطعهٔ اولی نک بیت سادسنده کجدی آخرنده کی ماقبلی مفتوح شین معجمه ضمیر غائبدر علی ما سبق فی الادوات البسیطة (که) ادات ربطدر کما سبق ایضا (کنی) ایدرسک دیو یکرمی طقوزنجی قطعه نک بیت اخیرنده کلور (استلذاذ) استفعال وزننده در (حاصل معنی) حرف ذال حقنده اولان قطعه یی اوقو که استلذاذ ایده سک

دور کردن اوزاق ایتمك که عربجه اشقاذ

(دور کردن) مصدر مرکبدر چونکه دور اوزاق دیو بکرمی برنجی قطعه نك بیت رابعنده کلور کردن ایتمك دیو یکرمی بدنجی قطعه نك بیت ثامننده کلور (اشقاذ) افعال وزننده مصدر عربیدر ثلاثیسی شین معجمه نك فتحی وقاف ایله شقذ در بعد معناسنه

دی قلدانمغه جنبیدن او معناده نباذ

(جنبیدن) جیمك ضمی ونونك سکونی وباء موحدهٔ ممدوده نك کسریله مصدر در عربیده نون مفتوحه نك باء موحده اوزره تقدیمی ایله نباذ در لرحرکته مراد فدر خواجه سلمان (بیت) صبا ببوی توچندان دویده بود که دوش * نداشت تا بسحر که مجال جنبیدن *

زود رفتار اوکه یلك یوریه یعنی حذحاذ

(زود رفتار) سیاه چشم کبی وصف ترکیبیدر اصلی رفتار زود ایدی سیر سریع معناسنه زیرا زود تیزدیو یکرمی سکزنجی قطعه نك بیت تاسعنده کلور رفتار یوریمك دیو قطعهٔ ثانیه نك بیت ثانیسنده کجدی فبعد التقدیم والتأخیر سریع السیر معناسنه اولدی عربیده صلصال وزنی اوزره ایکی حاء مهمله ایله حذحاذ در لر

یویه کردن یوریمك سرعتله هم احواذ

(یویه کردن) مصدر مرکبدر عربیده افعال وزننده احواذ اسرع معناسنه زیرا یویه یلمك دیو یکرمی سکزنجی قطعه نك بیت سابعنده کلور کردن قد سبق آنفا (احواذ) افعال وزننده مصدر در عربیده ثلاثیسی حاء مهمله نك فتحی وواو ایله حوذ بمعنی سرعت وشتابدر حاصلی بونده ثلاثی ومزید فیه بر معنایه در

درشدن کرمکه دیرلر که آنك کبی وقوب

(درشدن) رانك سکونیله مصدر مرکبدر ایچرو کیرمك معناسنه عربیده دخول ووقوب دیرلر زیرا در بمعنی درون دیو قرق التنجی قطعه نك بیت رابعی شرحنده کلور شدن اولمق وکتمك دیو قرق بشنجی قطعه نك بیت سادسی متن وشرحنده کلور (وقوب) واو وقاف وباء موحده ایله وزن ومعناده دخول کبیدر

کذرانیدن ایمش یعنی کچورمك انفاذ

(کذرانیدن) کاف فارسیه نك ضمی ودال معجمه نك وراء ممدوده نك فتحلری ونون ممدوده نك کسریله کذاشتن لفظندن مصدر متعدیدر عربیده افعال وزننده انفاذ معناسنه ثلاثیسی نفوذ در چغتایده اوتکرمك دیرلر

پاره پاره دیمه در لت لت وشقه شقه

(لت لت) لامینك فتحلری وتاء فوقیتینك سکونلریله پاره پاره معناسنه عربیده

جَنبید   جُنبید

قطعه قطعه وشقه شقه دیرلر زیرا بو لفظ مکرردر فقط ات طقوز معنایه در اول بمعنی پاره وشقه ثانی بمعنی ضرب یعنی اورمق ثالث بمعنی گرز رابع کتان بزی خامس بمعنی درست وصواب سادس قپو قنادی سابع بررود خانه اسمیدر ثامن کوتك معناسنه تاسع بمعنی شکم

* پارچه مفهومی کراره هم اومعناده جذاذ *

(کراره) کافك ورا مهمله نك ورا ثانیه نك فتحلری وهاء رسمیه ایله پارچه وجامهٔ کهنه معناسنه که عربیده جیمك ضمی وایکی ذال معجمه ایله جذاذ دیرلر همدخی ذال ثانیه مقامنده دال ایله بو معنایه در کمافی الجمع حتی بدمزده اولان متن دخی دال ایله در

* قاوغه دیندی کاوله که عماره کیمدر *

(کاوله) کافك ولام ممدوده نك ضملری وتاء فوقیه نك فتحی وهاء رسمیه ایله قاوق که عربیده قلنسوه وعماره دیرلر لکن عماره فتحله مطلق باشه کیلن نسنه در هرنه اولورسه اولسون اینسته بودخی تعریف لفظیده جائزدر حکیم سوزنی (بیت) صوفی شدی رصوف سیه شد لباس تو * چون صوفیان کاوله بسر برعقیق رنك *

* صارغك آدینه دستار دینور هم مشواذ *

(دستار) عربیده عمامه گبی میمك کسری وشین معجمه وواو ایله مشواذ معناسنه همدخی مفرسه یه ودستمال ده دستار دیرلر شیخ سعدی (بیت) ای تهی دست رفته دربازار * ترسمت پرنیاوری دستار * فی الاصل وصف ترکیبیدر ال کتورر معناسنه چونکه دست ال دیو بکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کاور آردمد همزه ایله آریدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر وقلله در الناظم الخبیر که تکثیر فوائد ایچون لفظ کاوله والفظ دستاری عربیده لغت غیر مشهوره ایله تفسیر ایلدی

* اولدی قورتلمه رها یافتن هم استخلاص *

(رها یافتن) مصدر مرکبدر عربیده نجات واستخلاص معناسنه چونکه رها قورتلمق دیو قطعهٔ اولینك اون ایکنجی بیتنده کچدی یافتن بولمق دیو اللی برنجی قطعه نك بیت حادی عشرنده کاور

* دخی قورتارمه رهانیدن اوله انقاذ *

(رهانیدن) رانك وهاء ممدوده نك فتحلری ونون ممدوده نك کسریله رهیدن لفظندن مصدر متعدیدر عربیده نون وقاف ایله افعال وزننده انقاذ که انجا معناسنه نظامی (بیت) من مرکشته را از کار جهان * تو توانی رهاند بازرهان *

* نیدیار قورقی اولان کسه یعرد ل رعبوب *

(غردل) غین معجمه نك فتحی ورانك سكونیله عربیده رعبوب وخائف دیرلر فی الاصل مركبدر غرتجبه یور كلومعناسنه چونكه غر بمعنی تجبه دل كوكل وبورلكدیواون یدنجی قطعه نك بیت ثالثنده كچدی نتكم اكامرادف شتردل دینلدیكی كبی چونكه شتردوه معناسنه میرنظمی (بیت) نباید كارمردان از شتردل * كه غردل هم نباشد مردمقبل (رعبوب) راوعین وایكی باء موحده ایله عصفوروزننده مضبوطدر

دی صغماغه پناهیدن اومعناده معاذ

(پناهیدن) باء فارسیه نك ونون ممدوده نك فتحلری وهاء ممدوده نك كسریله مصدردر عربیده فتح میمله معاذ والتجا معناسنه حكیم فردوسی (بیت) بدیداز بدونیك بازاراو * بیزدان پناهید از كاراو*

باصمغه دینلدی بهیدن كه مرادفدردوس

(بهیدن) باء موحده نك فتحی وهاء ممدوده نك كسریله مصدردر عربیده دوس دیرلرحتی پاپوشه مداس تعبیری بوندندر

غالب اولماغه دی فیروز ودخی استحواذ

(فیروز) فانك فتحی ویاء تحتیه نك سكونی وراء ممدوده نك ضمی وزای معجمه ایله عربیده ظفروغلبه واستحواذ معناسنه عبدالواسع چلبی (بیت) دولت فیروزورأی روشن وبخت جوان * همت والاوعزم فرخ امرروان * همدخی فیروز برطاغ اسمیدر وخمسهٔ مسترقه دن اوچنجی كونك اسمیدر وقباد شهریارلكبدری اسمیدر (استحواذ) استفعال وزننده مصدردرعربیدر نتكم حق تعالی (استحوذ علیهم الشیطان) بیورمشدر

فارسی وعربی ایله سوزم شیروشكر

(فارسی) دیباجه نك یكرمی طقوزنجی بیتی شرحنده (عربی) دیباجه نك بیت تاسعی شرحنده بیانلری كچدی (شیر) سوددیواوتوزیدنجی قطعه نك بیت سابعنده كلور (شكر) معروف

اوقیان كودك نوساله ایدراستلذاذ

(كودك) چوجق دیوقطعهٔ سادسهٔ عشرلك بیت ثامننده كچدی نویكی دیوقرق یدنجی قطعه نك بیت ثانیسنده كلور (سال) یل دیوقطعهٔ رابعهٔ عشرلك بیت ثامننده كچدی بونده اولان هاء رسمیه هاء مقداره قریب هاء نسبیه در (استلذاذ) بوقطعه نك عنوانده كچدی بوتقدیرجه كانه بوقطعه ده ردالعجزعلی الصدركبی صنعت واردرفاحفظ

قطعهٔ رائیه راازهمه رنكین شمار

قطعهٔ تاسع عشر

(قطعهٔ رائیه) حرف رایه منسوب قطعه دیمکدر (را) ادات مفعولدر (از) بمعنی من کما سبق فی الادوات المرکبة (همه) شب دیو قطعهٔ ثامنه نک بیت رابعنده کچدی (رنکین) بیانی قطعهٔ ثالثه نک عنوانی شرحنده کچدی (شمار) صای دیو بو قطعه نک بیت اولنده کلور (حاصل معنی) حرف رایه منسوب اولان قطعه یی جمله سندن رنکلو وزیبا صای

* یک بر ایکی دو سه اوچ درده دی چار و چهار *

(یک) اصلنده یاء مثنات تحتیه نک فتحهٔ صریحه سیله اول مراتب اعداددر کاهی اماله ایله دخی تلفظ اولنور شاعر (بیت) یک ساعت یک لحظه یک دم * ذکر کون میشود احوال عالم (دو) دالک ضمی ایله عدد ده ایکی معناسنه در افصحی بودر که واو اشباع اولنمیه کاهی ضرورت وزن ایچون اشباع جائز اولور حکیم اسدی (بیت) بخنده عقیقین نقط سیم کرد * شب آهنک درسیم دو نیم کرد * وکاهی اولور که آخرینه حرف یا الحاق اولنوب دوی و روی قافیه سنده استعمال اولنور کمال اسماعیل (بیت) طاق و رواقم زیکی طاق بود * خود بجهان طاق نبودست دوی * وکاهی آخرینه یاء مصدریه لاحق اولدقده البته واو ثابته اولور حکیم سنائی (بیت) چه کنم زحمت توئی و دوئی * چو یقین شد که من منم تو توئی (سه) سینک بین الفتح والکسر اماله سی وهاء رسمیه ایله مضبوطدر (چار) جیم فارسیهٔ ممدوده نک فتحی ورا ایله یعنی اربعه حکیم انوری (بیت) زحسن یوسف رأیش بمصر چرخ چارم در * دل خورشید بایک خانمان درد زلیخائی * بوندن بشقه چاره دن مخففده اولور همدخی بردانی وابریق سفالین معناسنه ده کلور (چهار) جیم فارسیه نک وهاء ممدوده نک فتحلری و را ایله چار کبی بمعنی اربعه همدخی خرچنک یعنی سرطان معناسنه ده کلور

* پنج بش والتی شش هفت یدی صای شمار *

(پنج) بای فارسیه نک فتحی و نونک سکونی وجیم ایله مراتب اعداددن بمعنی خمسه شیخ نظامی (بیت) پنج نمازست به از پنج کنج * به که بدین پنج شوی کنج سنج * (شش) شین معجمه نک فتحی وشین ثانیه ایله بمعنی ست از مراتب اعداد چغتایده التاو دیرلر التیسی یه دیمکده التاوله اوبیا اولمایکاوله دخی بو کاقیاس (هفت) هانک فتحیله بمعنی سبعه (شمار) شین معجمه نک ضمیله شماریدن لفظندن امردر بوندن بشقه عدد وحساب معناسنه وموت ونحبت معناسنه ومثل ومانند معناسنه وصاغلمسی آلتی چرح معناسنه ده کلور

* هشت سکز [illegible] *

(هشت) فتحله بمعنی ثمانیه ازمراتب اعداد سکز جنت معناسنه هشت بهشت دیرلر (نه) نونک ضمی واظهارها ایله بمعنی تسعه جغتایده توغوز دیرلر سبعهٔ سیاره دە افلاک حقنده دیر (بیت) نه تبه پرده لارآرا پرده بیربیر ایچره توغوز سرا پرده (ده) دالک فتحی واظهارها ایله بمعنی عشره ازمراتب اعداد همدخی دادن لفظندن امر حاضردر

* بست یکرمی اوتوزسی وچهل قرقه وار *

(بست) باء موحده نک کسری وسینک سکونی وتاء فوقیه ایله بمعنی عشرین ازعقود ثمانیهٔ اعداد اصلی باء موحدهٔ ممدوده ایله بیست ایدی ابوالمعانی (بیت) چارده ساله کرچه محبوبست * بیست ساله جوان مطلوبست (سی) سین ممدوده نک کسریله بمعنی ثلثین (چهل) جیم فارسیه نک وهانک کسرلری ولام ایله بمعنی اربعین بونده هانک سقوطیله چل دخی دیرلر

* اللی یه پنجاه دی شصت دینور التمشه *

(پنجاه) باء فارسیه نک فتحی ونونک سکونی وجیم فارسیهٔ ممدوده نک فتحی واظهار ها ایله بمعنی خمسین ازعقود ثمانیه (شصت) شین معجمه نک فتحی وصادک سکونی وتاء فوقیه ایله بمعنی ستین فصیحی صاد مقامنده سین ایله شست اماشیوعی صاد ایله در بوندن بشقه سین ایله شست سکز معنایه دخی کلور اول اولته دیدکاری اکریجه دمورکه آنکله بالق طوتارلر ثانی باش پرمغک ای جکن بری ثالث بمعنی نیشتر فصاد رابع بمعنی زنار راهبان خامس بمعنی مضراب که آنکله سازچالارلر سادس بمعنی تارطنبور سابع بمعنی حلقهٔ رسن وحلقهٔ کمند وامثالی نسنه لر ثامن بمعنی زلف دلبران وکیسوی محبوبان

* تمشه هفتاد یازدفتره ای نامدار *

(هفتاد) هانک فتحیله بمعنی سبعین ازعقود ثمانیهٔ اعداد

* سکسانه هشتاددی طقسان اولنجه نود *

(هشتاد) هانک فتحیله بمعنی ثمانین (نود) نونک وواوک فتحلری ودال ایله بمعنی تسعین ازمراتب اعداد میرنظمی (بیت) چون رسد عمرتو بسال نود * ازجهان رخت زند کالی بند *

* صد یوز اولور صایده بیک کلنجه هزار *

(صد) فتحله بمعنی مائه ازمراتب اعداد ظهوری (بیت) زراحت دل آزرده خبر دید * که درسینه صد زخم غم سیر دید * جغتایده ضم همزه ایله اوز دیرلر بونک دخی فصیحی سین ایله چونکه فارسیده اصلی اوله رق صاد بولنمازدی بوندن اقدم تصریح

اولندی (هزار) فتحه ایله یعنی الف آخر مراتب اعداددر دخی هزار بلبل . بوقرق بشنجی قطعه نك بیت خامس عشرنده کاور بلبل مشابه برقوش دخی وار دراکا هزار داستان دیرلر وایکی معنایه ترتب ایدر حافظ (بیت) صد هزاران گل شکفت وبانك مرغی برنخاست ٭ عندلیبانرا چه پیش آید هزارانرا چه شد

٭ اوچده بری سه یکی درده بری چاریك ٭

(سه یکی) یاء تحتیه ایله سه یك یاء تحتیه سز اوچده بر معناسنه (چاریك) وچار یکی وامثالی بوقیاسدر تنکم یوزر

٭ هب بوقیاس اوزره تا اونده قیلورسك قرار ٭

مثلا بشده بره پنج یك التیده برمشش یك دیرلر وقس علی هذا

٭ آخر آحاده برمیم کتورسك همان ٭ مرهون

٭ جمله ایکنجی دوم کیبی اولور آشکار ٭

مثلا ایکنجی مقامنده (دوم) دردنجی مقامنده چارم اوننجی یرنده دهم یکرمنجی یرنده بیستم دیرلر قاعدهٔ فارسیه ده ایکنجی واوچنجی وامثالی مقاملرنده عدد آخرینه برماقبلی مضموم میم زیاده ایدرلر کما عرفت آنفا لکن سوم واو اوزرنده همزهٔ مضمومه ایله اوچنجی معناسنه سی ام یاء تحتیه نك کسرهٔ صبریحه ویروب همزهٔ مفتوحه ایله اوتوزنجی معناسنه فاحفظ (تنبیه) بوتقدیرجه ناظم تحریرلك مرادی احاددن عموم مجاز طریقیله افراد اعدادی یکدر زیرلك بالذات آحاد عرفیه دن اولسون کرك عقود عددیه اولسون تذییل عربیده عددی فاعل وزننه قورلر مثلا ثالث ورابع دیرلر اوچنجی ودردنجی دیمك اولور وقس علیه سائرهما

٭ نیم یارم یاریسی نیمه بتوند ردرست ٭

(نیم) نونك کسری ومیم ایله یعنی نصف شیخ سعدی (بیت) نیم نانی گرخورد مرد خدا ٭ بذل درویشان کند نیمی دگر (نیمه) هاء رسمیه ایله مطلقا نصف معناسنه کرتمام نصفی وکر نصف نصفی انکیچون ناظم تحریر ایکی معنایه احتمال ایله تفسیر ایلدی فتامل (درست) دالك ضمیله سون وصحیح که ضدی شکست معناسنه

٭ صایمسی قاچدر دیمك چند ایکی کره دوبار ٭

(چند) جیم فارسیه نك فتحی ونونك سکونی ودال ایله یعنی سؤال عن المقدار عدد ده وغیرده استعمال اولنور میرزا فصیحی (مصراع) چند کفتم غم دل با تو ازان خوارشدم (دوبار) ایکی کره معناسنه بردادوفسی آنقا بارکره معناسنه بارلك باقی معنالری بکرمی برنجی قطعه نك بیت اولی شرحنده کلور

بنجم یکی ششم یکی هفت
هشتم شش یکی دهم

سوم چهارم پنجم
ششم هفتم هشتم
نهم دهم بیستم
سیم چهلم ...

پانزده اون بش دیمك بشیوزه پانصد بیور

(پانزده) باء فارسیهٔ ممدوده نك فتحی ونونك وزاء معجمه نك سكونلری ودالك فتحی واظهار هاء ایله بمعنی خمسة عشر (پانصد) بمعنی خمسمائه نتكم اون بره یازده اون ایكی یه دوازده اون التی یه شانزده اون طقوزه نوازده دیدكلری كبی بونلرك شرحی شاهدی شرحنده مشروحدر

اون بیكه بیور دخی یوز بیكه دی صدهزار

(بیور) باء موحدهٔ ممدوده نك كسری وواوك فتحی وراء ایله بمعنی عشرة آلاف حكیم فردوسی (بیت) كجا بیوران پهلوانی شمار* بوددر زبان پهلوی ده هزار* بو لفظی محمود بیسخانی باء فارسیه ایله ضبط وتصحیح ایلمش همدخی بیوراسب لفظندن مخفف اولدیغی حالده ضحاك ماربنك اسمیدر (صدهزار) یوز بیك دیمكدر اگرهزار وصد دینسه بیك یوز دیمك اولور مفردلری ماسبقدن معلومدر

بویله جفادن فلك صایسز ایتدی بكا

ناظم نحریر جفایی حق تعالی یه اسناددن تأدب ایدوب ابیات الربع القبل اسلوبنده اداء مرام ایلدی *چرخ چنین جور خود كرد مرا بی شمار*

(چرخ) جیم فارسیه نك فتحی وراءنك سكونی وخاء معجمه ایله فلك معناسنه عموما وفلك اطلس معناسنه خصوصا بوندن بشقه چرخ طقوز معنایه كاور اول بمعنی دولاب وامثالی ثانی مطلقا دوران صاحبی اولان نسنه لره چرخ دیرلر مثلا صوفیلرك دوروسماعی ودگرمنك معروف چرخی وعربه تكرلكی وامثالی والحاصل فی الجمله كندوده دور اولان اشیایه اطلاق اولنور انجق بعضیسی امتیاز ایچون اضافتله استعمال ایدرلر ثالث بمعنی گریبان جامه رابع بمعنی پیرامن واطراف خامس غزنین مضافاتندن برقصبه نك اسمیدر سادس بمعنی طاق ایوان ورواق كیوان سابع برنوع بیاض كوكرجن طوغانه دیرلر ثامن فلكك حركه دوریه سنه اطلاق ایدرلر حاصلی جمیع معنالرنده دور معتبردر وبالجمله كندوده دور اولان نسنه یه اطلاق اولنور (چنین) بویله دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت ثالثنده كچدی (جور) بمعنی ظلم وجفا (خود) كندو دیواو یوزنجی قطعه نك بیت رابعنده كاور كردیكرمی یدنجی قطعه نك بیت ثامننده كلان كردن لفظندن ماضیدر (مرا) بكا دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت اولنده كچدی (بی) ادات نفیدر لا معناسنه كما سبق فی الادوات المركبة (شمار) بمعنی عدد كما سبق فی شرح عنوان هذه القطعة بو قطعه ده دخی ردالعجز علی الصدر كبی صنعت واردر تتمه بو قطعه لرك بحرلری ماسبقلردن معلوم اولمغله بیانه تعرض اولنمدی

قطعه عشرون

* قطعه با صنعت اعنات لطافت گستر *

(قطعه) (معلوم مماسبق) (با) تعوّذ مع کماسبق فی الادوات المرکبة (صنعت) بو مقامده مراد محسنات لفظیه دن ومحسنات معنویه دن بریدر مثلا ایهام وجناس کبی (اعنات) افعال وزننده لغتده برکمسنه کوجی تمد یکندن برایشی براقغه دیرلر اصطلاحده قافیه ده یاخود سجعده یاخود فاصله ده ردیف یاخود دخیل یاخود حرف مخصوص التزام ایتمکه دیرلر کقوله تعالی (واما الیتیم فلا تقهر واما السائل فلا تنهر) وقوله علیه الصلاة والسلام (اذا اشتاط السلطان تسلط الشیطان) تذییل ردیف علم قافیه ده قبل حرف الروی متصلا واقع اولان حرف لینه دیرلر مثلا بال وتقریب ویعقوب کبی لفظلرده الف ویاء وواوه ردیف دیرلر دخیل ردیفدن مقدم الفدن صکره واقع اولان حرفدر مثلا رواحل کبیده حاء دخیلدر (لطافت گستر) وصف ترکیبیدر چونکه لطافت معلومدر گستر گستریدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر تتکلم امر حاضر اوله رق بو قطعه نک بیت ثالثنده کلور (حاصل معنی) صنعت اعنات ایله لطافت دوشیجی قطعه چونکه بو قطعه ده سین وتاء فوقیه حرف رویدن مقدم التزام اولندی (سؤال) بوندن مقدم قطعه لرده دخی اعنات وار ایدی نیچون بو مقامه تخصیص بالذکر اولندی (جواب) انلرده بر حرفله اعنات وار ایدی تا بو قطعه یه کلنجه یه دکین فاما که بو قطعه ده ایکی حرفله اعنات وار در انکیچون تخصیص بالذکر اولندی

* بارکش بول چکمیید ردخی خواهد استر *

(بارکش) وصف ترکیبیدر چونکه بار یوک دیمکدر مصرع برنجی قطعه نک بیت اولی شرحنده کلور کش وصف ترکیبی اوله رق قطعۀ سابعۀ عشرک بیت سابعنده کچدی (خواهد) خاء معجمه نک بین الفتح والکسر اماله سی وواو معدوله ایله خواهیدن لفظندن مضارع مفرد غائبدر

* خر والاغ اشکه دیندی فاتر در استر *

(خر) خاء معجمه نک فتحی وراء ایله اشک معناسنه عربیده اهلیسنه حمار وعیر دیرلر اما برابنسنه حمار وحشی دیرلر که فارسیده کورد دیرلر حضرت مولانا (بیت) گوش خر بفروش دیگر گوش خر * کین سخن را برنیابد گوش خر * بوندن بشقه خر درت معنایه دخی کلور اول قره اوزلو نتاق چامور که حیوان دوشنجه چیقمسی عسیر اوله ثانی آلات لهو لک کلمه لری اوزرنده قیللرجکیلان اغاج معناسنه ثالث خریدن لفظندن صیغۀ امر ووصف ترکیبی اولور رابع بدلکی کماله ایرشمش سنه (آلاغ)

همزه ولام ممدودنك فتحلرى وغين معجمه ايله خركبى اشك معناسنه ديو ناظم شعرده ايراد ايلدى فاما نسخهٔ عندمزده موجود كتب لغاتده موجود اولمادى عالبا ناظم تحريرده بولدى معجما تدر (استر) همزه نك فتحى وسينك سكونى وتاء فوقيه نك فتحى وراايله قاطركه عربيده بغل ديرلر

* ممه پستان بكشا آچ قپامه يعنى مپوش *

(پستان) باء فارسيه نك كسرى وسينك سكونى وتاء فوقيه ممدوده نك فتحى ونون ايله ممه معناسنه عربيده ثدى ديرلر صائب تبريزى (بيت) عقل دور انديش بر ما راه روزى بسته است * ورنه هر انكشت پستا نيست طفل شيررا (بكشا) امر حاضردر مصدرى كشاييدن لفظيدر اسم فاعلى قطعهٔ رابعهٔ عشرك بيت اولنده مكدى واولنده كى باء موحده صله در (مپوش) نهى حاضردر اولنده كى ميم مفتوحه ادات نهيدر كما سبق فى الادوات البسيطة مصدرى باء فارسيهٔ ممدوده نك فتحى وشين معجمه ايله پوشيدن لفظيدركه متعدى صورتنده لازمى پوشانيدن اولور التحى قطعه نك بيت ثامننده كلورواخاصل پوشنده لازم متعدى وبالعكس درشكم عربيده كب ايله اكتباب كبى

* باقرم مى نكرم همدخى بنما كوستر *

(مى) ادات حالدر كما سبق فى الادوات المركبه (نكرم) اون دردنجى قطعه نك بيت سادسنده كچن نكريدن لفظندن مضارع متكلم وحده در (بنما) امر حاضردر اولنده كى باء موحده صله در مصدرى نونك وميم ممدوده نك ضمليله نمودن لفظيدر زيرا مستقبلاتى واولك الف وياء تحتيه يه ابداليله نمايد ونمايند كلور

* نازبالش ديمه يوز ياصديغى معناسنه در *

(نازبالش) زاى معجمه نك كسريله تركيب اضافيدر چونكه نازجلوه ديو قطعهٔ ثانيه نك بيت ثانيسنده كچدى كانه يوز يصديغنه جلوه لازم كبى بر معناده بالش باء موحدهٔ ممدوده نك فتحى ولامك كسرى وشين معجمه ايله بالين كبى ياصدق معناسنه عموما وقوالتق ياصديغى معناسنه خصوصا ابو المعانى (بيت) مى نهد بر نازبالش آن پرى رخسار روى * پرتو خورشيد افتادست بر كل توده را

* جامه خواب اولدى يتاق هم دوشه دربه كستر *

(جامه خواب) يتاق معناسنه كه يورغان ودوشكدن عبارتدر اتراكك عرفنده يتاق ديرلر اصلى همزه ايله جامهٔ خواب ايدى مطلق اويقو انواعى معناسنه علميه نقل اولنجق علامت اضافت اولان همزه حذف اولنمشدر مولانا جامى (بيت)

جدا کرد پس یوسف زرف یاب * زپیش زلیخا بشب جامه خواب * چونکه جامه
خواب دیو قرق یدنجی قطعه نك بیت اولنده کاور خواب اویقودیو قطعهٔ خامسه نك
بیت ثانیسنده کچدی (کستر) کاف فارسیه نك ضمی وسینك سکونی وتاء فوقیه نك
فتحی ورا ایله کستریدن وکستردن لفظلرندن امر حاضر در دوشه یعنی تمهید وتمکین
وفرش ایله معنا سنه شاعر (بیت) اکر خواهی که باشی جاودانه * بساط عدل کستر
در زمانه * وصف ترکیبی دخی اولور شاعر (بیت) کریم کرم کستر وکارساز * که دارای
خلقست ودانای راز *

* دیشدی یورغانه دواج دخی یاصدق بالین *

(دواج) دالك فتحی وضمی وواو ممدوده نك فتحی وجیم ایله یورغان عربیده ملحفه
دیرلر همدخی چادرشب که نسوان عجم فراجه مقامنده طشره یه چقدقلرنده
بورینورلر اکثردیار رومده آنك یرینه فراجه کیرلر لکن بزم مملکتلرده دخی چادرشب
قوللنورلر میر نقشی (بیت) بپوشیده دواج از اطلس سرخ * زباب می رخش
رنکین فرخ * وخاصه دالك فتحیله بخت وسرور وفرخی معناسنه ده کاور (بالین)
باء موحدهٔ ممدوده نك فتحی ولام ممدوده نك کسری ونون ایله مطلق یاصدق
معناسنه صائب اصفهانی (بیت) باخیال یار دریك پیرهن خوابیده ام * برندارد
سر بیالین هر که بیدارم کند * واعتماد معناسنه ده کاور

* چارشب چارشفه دیرلر کتدی کلدی بستر *

(چارشب) رانك کسری وسکونیله چادرشبدن مخففدر دوشك چارشفی معناسنه وزنان
باشلرینه بورینه کلری نسنه که یانکز چادر دخی دیرلر چونکه چادر جیم فارسیهٔ
ممدوده نك فتحی ودال بعده را ایله ایکی معنایه در اول چادر یعنی خیمه ثانی نسوان
باشلرینه بورینه کلری اورتی بیت کیجه دیوقطعهٔ ثانیه نك بیت سابعنده کچدی
یتقد برجه چارشفه چارشب دیمك مناسب اولدی (بستر) باء فارسیه نك کسری
وسینك سکونی وتاء فوقیه نك فتحی ورا ایله دوشك ودوشمه که عربیده فراش وبساط
دیرلر طالب املی (بیت) جدار اشتیاق ترا ز آتش فراق * اجزای آب کشته زبستر
مرو جدا *

* چیزم وشیمه ازدوندرکور آدی انکشت *

(چیزم) ... ممدوده نك کسری وزای معجمه نك فتحی ومیم ایله ازدونکه عربیده
... خواجه سلمان (بیت) باسر ایکی ...
شهر بودرون ... قیامت ... دوزخ شد وانش سزاست * ارباب لغت فی الجمله
... تصرف

خاص ایدوب یوردیغی هیزم بیش و برداغاجلردن اولمیوب و هنوز کسلمش اولوب یرنده یاتور اوله تکم بو بیتدن ظاهردر (بیت) چو آمد بد آنکونه هیزم فراز * بدانست بالا و پست و دراز * فاما که کسلدکدنصکره یاقمق ایچون آماده اولمش اودونه هیمه دیرلر اصلنده دخی میوه‌سز اوله انتهی (انکشت) همزه‌نك فتحی و نونك سکونی و کافك کسری و شین معجمه‌نك سکونی و تاء فوقیه ایله بمعنی فحم شیخ نظامی (بیت) بباغ شعله دردهقان انکشت * بنفشه میدرود ولاله میکشت * فاما که کاف فارسیه‌نك ضمه‌سیله پرمق معناسنه‌در

قوره اخکر دیلورهم کلنه خاکستر

(اخکر) همزه‌نك فتحی و خاء معجمه‌نك سکونی و کافك فتحی و راء ایله آتش قوری معناسنه که زلك دخی دیرلر حکیم خاقانی (بیت) ازدر مشرق آتش افروزد * سوی هرروزن اخکر اندازد (خاکستر) خاء معجمهٔ ممدوده‌نك فتحی و کافك کسری و سینك سکونی و تاء فوقیه‌نك فتحی و راء ایله کل که عربیده رماد دیرلر صبری سمرقندی (بیت) نسیم غیر بر خاکسترم کر بکذر در روزی * هزاران شعلهای غیرت از خاکسترم ریزد * شعرا خاکستری طپراق یرینه استعاره طریقیله استعمال ایدرلر چونکه هر شی مقررکه بعدالفنا کل و طپراق اولور

اشکنه بورغو دیمکدر که دروکر دو اکر

(اسکنه) همزه‌نك کسری و سینك سکونی و کافك و نونك فتحلری و هاء رسمیه ایله نجار آلتلرندن بورغو که انکله نسنه دلرلر عربیده بیرم دیرلر حضرت مولانا (بیت) جور و جفا و دوری کاکنکار میکند * بر دل و جان ابتر از اسکنه کار میکند (دروکر) اسم فاعلدر بمعنی نجار کمال خجندی (بیت) کجا کنند درست اهل زهد تختهٔ عشق * که مشکلست بمیون دروکری آموخت * چونکه درو اصلنده دالك و راء ممدوده‌نك ضملری و دال ایله درود ایدی بیچمك معناسنه تکم قطعهٔ اولی‌نك بیت تاسعی شرحنده کچدی بونده دال ثانیه‌نك حذفیله درو تتکم ناظم نحریرك کلامنده اولدیغی کبی هم دخی دال و واوك حذفیله ده جائزدر کرادات اسم فاعلدر بو تقدیرجه بونده اوچ لغت واردر ۱ درودکر ۲ دروکر ۳ درکر بلکه دولکر دخی بوندن محرف اوله

بچقی اره دخی ال بچقه‌سی اولمش دستر

(اره) همزه‌نك و راء مشدده‌نك فتحلری و هاء رسمیه ایله مطلقا بچقی معناسنه که عربیده منشار دیرلر تخفیف ایله دخی جائزدر میر نظمی در تعریف تیشه (بیت)

نقطه‌ لی کافک کسریله یعنی بودار شخلنکاه (دستر) مرکبدر یعنی منشار ید اصلنده
دست اره آیدی حاصلی بونده اوچ لغت واردر بری فقط همزه‌نک حذفیله بری فقط
هانک حذفیله بری ایکیسنک معا حذفیله تکلم بومقامده وارد اولان ثالثدر

* قوندزک خایه‌سنه کندبدستر دینلور *

(کندبدستر) کافک ضمی ونونک سکونی ودالک کسری وباء موحده‌نک فتحی وکسری
ودالک فتحی وسینک سکونی وتاء فوقیه‌نک فتحی ورا ایله قوندز دیدکاری حیوانک
خایه‌سی که اطبا بعض معالجه‌یه ادخال ایدرلر اخراج ریحه ودفع امراض بلغمیه‌یه
وسوداییه نافعدر کاف موضعنده جیم ایله جندبدستر دخی بو معنایه‌در کذا فی فرهنک
شعوری بو اضافتک مقتضاسی کندمطلق خایه معناسنه اوله فاما که بدستر همدخی
باء ممدوده‌نک فتحیله بادستر همدخی کسر ایله بیدستر قوندز معناسنه دیو لغتلرده
مسطوردر قوندز قافک ضمی ونونک سکونی ودالک ضمی وزای معجمه ایله
یاوولردن برجانوردر دریسی قلپاق ایدرلر لکن خایه‌سی نافعدر کماسبق عجائب
المخلوقات کتابنده مسطوردر که دریا کنارلرنده کندی ایچون اوپارحتی متعدد
اولر ایدر ایمش بری کندی دیشی سیله ساکن اولمق ایچون وبری یاوریلری ایچون
ایدرمش وخدمتکارلری دخی اولورمش انلر ایچون دخی اوایدرمش وهر اوه ایکی
قپو قورایمش بری دریایه وبری قاره‌یه وصیادلرندن منقولدر که کندوینک خایه‌سی
ایچون صیادلر کاری تحس ایدوب خایه‌سنی قوپاروب دریا کنارینه اتر وصیادی
کوردکده ارقسی اوزره یاتوب خایه‌سی اولمدیغنی کوسترمش احمد کرمانی (بیت)
عریان شود از سپهر بدرام * از قاقم صبح وقوندز شام * سیاهلغندن کنایه‌در مجمع
الفرسنده قوندز ایکی معنایه‌در اول نام ولایتدر ثانی برجانوردر که دریسی کورک
ایدوب سلاطین کیرلر وقلپاق ایدرلر کذا فی الادوات حکیم خاقانی (بیت) ای چشم
وفتنه‌نک قلاوز * وی ابروی تو برکلاه خوبی قندز * غالبا عجم دیارنده غایت
دیقونلوسی اولورایمش که سلاطین کورک ایدرایمش والا برزم بلدیکمز برخشین
دریلو دریسی اولورایسه صالح اولمیوب قبلان پوستلرینه پرواز ایدرلر کذا فی
شعوری

* کندو سکلاب وسکاب ز دخی بیدستر *

(سکلاب) سینک فتحی وکاف فارسیه‌نک سکونی ولام ممدوده‌نک فتحی وباء موحده
ایله قوندز مرقومک کندو معناسنه مختاری (بیت) جو بند چو سکلاب با سوی
نشینند * بلی بکل وخشت بر آنده بکند * وباء موحده یرینه وا ایله سکلاو دخی
بیدستر دیو ایکی صورتده بدن واوانتصکره یا تحتیه ایله سکلابی وسکلاوی دخی

بأردر (سكاب) قوندزمى قوم معناسنه ايضا ولفظنك بروجه اضافت تركيبي ظاهر اولان صوايتى ديمك اولور بونلرده برجه برم ثم برخى البستانك وطنندن جريان ايدن جهانده بر حيوان اولوركه اكا دخى صوايتى ديرلر وبعض ديارلرده صو سموری ديرلر فقيرلك فهمنه كوره اوالحيوان بنفسه قوندزدر شقه غايه ما في الباب نوع واحددن اوله سمورايله زردوا كبى (بيدستر) باء موحدهٔ ممدوده نك كسريله قوندزمدكور معناسنه ايضا كامر آنفا فرهنك شعوريده مسطوردركه اوالحيوانه سك بحرى ديرلر انتهى

قطعه احدى وعشرون

اين مثلث قطعه از پيمانهٔ حور باست خور

(اين) بو ديمكدر قطعهٔ ثالثه نك بيت رابعنده كجدى * مثلث تفعيل بابندن اسم مفعولدر رائج كوشه لونسنه معناسنه وشول شرابه ديرلركه ثلثانى كيدوب برثلثى قالنجه قيناده بعده اكشيه وكوبو كانه فاما كه بومقامده مثلث لفظنك ايرادى على وجه التشبيهدر وتشبيهدن مقصود كرچه معناى ثانى امامعناى اوله دخى اشارت وايما واردر كماسيجيء انشاء الله تعالى (قطعه از) قطعهٔ اولى نك عنوانى شرحنده كجدى (پيمانه) قدح ديوالاى التنجى قطعه نك بيت سابعنده كاور (حور) حاء ممدوده نك ضمى ورا ايله جنت دلبرلرينه ديرلر فى الاصل عربيدر فارسيده دخى استعمالى شايعدر آكن عربيده اجمعدر مفردى احور وحورا كه صفهٔ مشبهه صيغه لريدر سجهٔ صبيانده) اعين بيوك كوزلردرر* عينا مؤنث جمعى عين * حورا كوزى قاره تى غايتده آقدر جمعى حور * شوقدر كه فارسيده حور حورا كبى مفرد اولديغى حالده استعمال اولنور شيخ سعدى (قطعه) اى سيرترانان جوين خوش نمايد * معشوق منست آنكه بنزديك توزشتست * حوران بهشتى رادوزخ بود اعراف * ازدوزخيان پرس كه اعراف بهشتست * هاتفى (بيت) سمنبر پرى چهره حوراسرشت * نه حورو بهشتى كه خرم بهشت (است) ادات ربطدر كماسبق فى الادوات المركبة (خور) قطعهٔ ثالثه نك بيت عاشرنده كجن خوردن لفظندن امردر لكن بومقامده مجازا ايچ معناسنه دربا فى سكزمعناسى دخى واردر بو قطعه نك بيت ثالثى شرحنده كلور (حاصل معنى) بومثلث قطعه در حورقدحندن ايچ ياخود بومثلث حورقدحندندر ايچ وعلى كلا التقديرين مقصود ظاهرى قطعه يى صفابخش ايتمده شراب مثلثه تشبيهدر وبونك برله بو قطعه ده ايرادوذ كر اولنان كلماتك جملهسى اوچر حرفلو اولوب زياده اولمديغنه وهر مصراعده اوچر كلمه اولوب زياده اولمديغنه وبو اوچر حرفلو كلماتك اولى سنك اولى مفتوح ثانيه سنك اولى مكسور ثالثه نك اولى مضموم اولديغنه اشارت دخى واردر لكن مقصود حقيقى

بو اشارتدر چونکه ناظم تحریر بو قطعه ده ایراد ایلدیکی کلمات فارسیه یی جهات ثلثه دن مثلث ایلدیکی کبی جهاتی اوج اتمسی دخی بر تثلیث آخردر فلله دره (سؤال) مصراعلرده حروف مدک اوچنه رعایتی تربیع جهات دکلمی (جواب) تثلیث حروف مد تثلیث حرکاته رجوعندن بشقه اکثریدر کلی دکلدر تشکیم زفت کبیدر تخلف ایدر کما لا یخفی علی من له ادنی ملکة

* بار میوه بیر ناقد رفستق رنک اولدی بور *

بو مصراعده تثلیثات ثلثه یه بعد الرعایه کلمه لرک اولی با موحده آخری را ادر (بار) مطلق میوه معناسنه در کرک استعماله قابل اولسون کرک اولمسون عربیده ثمر دیرلر شاعر (بیت) چو باشد ابر دولت بر تو پر بار ه فروتر باش چون شاخ پر بار ه خصوصیله انسان یدیکی میوه معناسنه در که عربیده فاکهه دیرلر بوندن بشقه بار یکرمی الی معنایه دخی کلور اول اسم شریف خدای تعالی کما سبق فی الاسماء الحسنی ثانی بمعنی کره ومره ثالث بمعنی اذن ورخصت واجازت رابع بمعنی بارکاه بطریق اختصار خامس بمعنی بیخ وبن سادس مرادف کار تشکیم یکرمی دردنجی قطعه نک اون ایکنجی بیتنده کارو بار ایش کوچ دیو کلور سابع بمعنی جای جمعیت ومحل بسیاری ثامن بمعنی بارنده که زلف مشکبار وابر باران دیرلر تاسع بمعنی حاصل نباتات عاشر غش اولمق که زعفران ومشک کبی نسنه لر غیری نسنه لره آمیخته اوله حادی عشر بمعنی دیکدان یعنی ساج ایاغی ثانی عشر بمعنی پرده وستره ثالث عشر بمعنی دوست وصدیق رابع عشر بمعنی حمل زنان وحمل سائر حیوان خامس عشر بمعنی انبار که ایچنه غله وغلل قورلر سادس عشر بمعنی قلعه وحصن سابع عشر بمعنی یوک که کرک انسان آرقه سنده اولسون کرک حیوان آرقه سنده ثامن عشر برکمسنه ایله ملاقات ایلمک تاسع عشر بمعنی طریق وسبیل عشرون بمعنی کناه وذنب حادی وعشرون بمعنی تمی وترجی ثانی وعشرون بمعنی دیوان شاهان ثالث وعشرون بمعنی آلت لهو وساز رابع وعشرون بوزه که برنج وطاریدن ایدرلر خامس وعشرون بمعنی شکوفه سادس وعشرون بسا بو مضافاتدن بر تعریفا جیدر (میوه) شرحی اللنجی قطعه ده بشنجی شرحنده کلور (بیر) بوزنده چیز بمعنی جامه خواب که یاتاق دیرلر یکرمی بشنجی قطعه نک بیت ثالثنده کچدی شیخ نظری (بیت) بو آن شهی که همیشه عباد میکویند * مسافران همه درراه وخفتکان دربیر * همدخی صاعقه معناسنه ده کلور (بور) بوزنده نور فستقی رنک معناسنه بعضیلر قزیله مائل آت وبعضیلر دخی بوز آت دیدیلر وهندستانده بجمیع لهالیسی کعزه بر شهرلنا سید رحتی

عجمیلر کافر شدید بی رحم مقامنده کافر بورد برلر

پاریلدرقوجه آدم پیراوغلدرداخی پور

(بومصراعده) دخی بعد رعایة التثلیث مذکوره اولان کلمه‌لرک اولی باء فارسیه آخری کذلك رادر (پار) بمعنی سال کذشته که ترکیده پیلدر دیرلر یکن ییل معناسنه طالب آملی (بیت) طالب چراغ بخت ترا کم نکشته نور * امسال نیز برم چو پارازتو روشنست * همدخی پاره قطعه معناسنه وپاریدن وپریدن معناسنه ودباغت اولنمش صغر جلدی معناسنه ده کلور (پیر) بمعنی مسن واختیار همدخی مرشد طریقت معناسنه ده کلور خواجه حافظ (بیت) دوش ازمسجد سوی میخانه آمد پیرما * چیست یاران طریقت بعدازین تدبیرما * وفتح باء فارسیه ایله بوزن سیر فرهنك جهانکیریده بمعنی پدر مسطوردر (پور) بمعنی ولد حکیم خاقانی (بیت) دل در سخن محمدی بند * ای پورعلی زبوعلی چند * فرهنك جهانکیریده خاصة کتوج حاکمنه پور همدخی فورد برلر دیو مسطوردر نسخهٔ میرزا ابراهیمده بمعنی تجاهل یعنی کندینی جاهل کوسترمکه پورد برلر دیو مسطوردر

تازتویسز تازه کسکین تیزهم کسب ایله توز

بومصراعك کلمه‌لری بعدرعایة التثلیث اولی تاء فوقیه آخری زای معجمه در (تاز) بمعنی ساده رو محبوبکه تازه دخی دیرلر حکیم فردوسی (بیت) بدو کفت مادرکه ای تازنام * چه بودی که کشتی چنین زردوام * همدخی امرد فاسق وپشت اوغلان معناسنه وفرومایه وپسپایه معناسنه همدخی تازیدن لفظندن صیغهٔ امر ووصف ترکیبیده اولور (تیز) بوزن چیز بمعنی حدید یعنی کسکین که شمشیر وخنجر وسکین وامثالی نسنه‌لرده استعمال اولنور همدخی اکشی وطتلو واجی نسنه‌لرده استعمال اولنور مثلا تیرتیز وروغن تیزد برلر همدخی ریح مقلی که ضرطه وفسوه معناسنه ده کلور (توز) امر حاضردر مصدری توزیدن وتوختن لفظلریدر کسب ایله وحاصل ایله معناسنه در همدخی کذارکبی ادا ایله معناسنه وکش کبی چلك معناسنه وشتاب کبی سکرت معناسنه ده کلور وبو معنالرده وصف ترکیبی دخی اولور بونلردن بشقه آغج قبوغنه ده وسرحد فارسده برشهره ده توزدیرلر توزید توزد

تارظلمت حصه درتیرودی نورمعشوقه تور

بونده دخی بعدرعایة التثلیث اولی تاء فوقیه آخری رادر (تار) بمعنی ظلمت مطلقا ظلمت اللیل اولسون غیری اولسون بومعناده تاریك لفظندن مرخمدر حکیم انوری (بیت) ای بجنب همت توپایهٔ اجرام پست * وی بپیش طلعت توچشمهٔ خورشید تار

بوندن بشقه طفور معنا یه دخی كلور اول ارشكه ضدی بود در معنا استعمال
ایدوب تار وپود دیرلر ثانی بولاتق صو معناسنه در ثالث ابریشم نیلی رابع سازقیلی
خامس یای كریشی كذا فی المجمع وفرهنك جهانكیری سادس صحاحده بمعنی میان
بند سابع موی زلف محبوب ثامن برنوع اغاجدر خرما اغاجنه بكزر تاسع دیه
معناسنه عربیده فرق دیرلر (تیر) بمعنی حصه ونصیب بوندن بشقه مجمع الفرسده
وفرهنك جهانكیریده وسائر فرهنكلرده دسترس اولنان معنالری اون اوچدر
اول هر ماه شمسینك اون اوچنجی كونی اسمیدر ثانی سال شمسینك ماه رابعی اسمیدر
هر بر نام روز كه ماهه موافق كله فارسیان اول كونی مبارك عد ایدوب آنده امور
خیریه یی اتیان ایدرلر بو تقدیرجه بو ماه رابعك یوم ثالث عشری روز مباركدر
شاعر (بیت) بروز تیر و مه تیر عزم شادی كن * كه از سپهر ترا فتح ونصرت آمد تیر *
بو بیتده تیر اول بمعنی روز مذكور تیر ثانی بمعنی ماه مزبور تیر ثالث بمعنی حصه
ونصیب ثالث بر فرشته نك اسمیدر كه ستوران اوزره موكلدر وتدبیر امور ماه
مزبوره معیندر رابع بمعنی سهم ونشاب خامس بمعنی كوكب عطارد سادس
سقف خانه تحتنه قونیلان عریض وطویل عمود كما كاتركیده كرش دیرلر سابع
بمعنی قهر وغضب ثامن بمعنی تنك وطار تاسع بمعنی تاریك وتیره عاشر بمعنی فصل
خریف حادی عشر بمعنی سر قوم ورئیس جماعت ثانی عشر قمار اویونلرندن بر لعبك
اسمیدر كه اون سهم قلنور وهر سهمه بر حصه تعیین اولنوب اوچ سهمی خالی قالور
اكا تیر دیرلر همدخی قداح میسردن هر برینه عربیده قدح دیدكاری كبی فارسیده
تیر دیرلر ثالث عشر كیلرده یالكن بغلدقلری سرن دیدكاری دیرككه دیرلر رابع عشر
بمعنی قدر ومرتبه خامس عشر شرطوغر وواوزون اغاجه دیرلر سقف خانه كریشی
وكمی سرنی وترازو كفه سی آصدقلری آغچ ومعصره ابكو دیدكاری آغچ واوتلاغی
ودخی هر نه كه بونلره بكزر علی العموم اكا اطلاق اولنور سادس عشر صبان اوقی
خاصه سابع عشر پنبه قوپاره جق ایجه واوزون دمور ثامن عشر بمعنی صاعقه
یعنی یلدرم تاسع عشر بمعنی شكوفه خرما كه عربیده طلع دیرلر العشرون بمعنی دلیل
ورهبری حادی وعشرون بمعنی تاب وتوان یعنی طاقت ثانی وعشرون برنوع
یلان كه اینجه اولور چوق اوزون اولماز اما پرتاب ایدركنه دموردن بكرجی بعض
آتلونك اوزنكیسنی دلدیكی واقعدر ثالث وعشرون جنس طیوردن برنوع قوشدر
رابع وعشرون قفتان اتكینك طولامسی خامس وعشرون اخكر سوزنده یعنی
یانغش كوز سادس وعشرون برنوع فرغجه سابع وعشرون بمعنی كرباس یعنی بز

ثامن وعشرون نركس چیچکنه دیرلر تاسع وعشرون شول نسنه یه دیرلر که کندو
جنسی افرادندن بهتر اوله الثلثون طوب وتفنك كله سی حادی وثلثون بلوك
معناسنه ثانی وثلثون بمعنی موی یعنی قیل ثالث وثلثون بمعنی رشته یعنی ایپلك
(تور) بوزن حور بمعنی معشوق حکیم قطران (بیت) هیچ توری را نفرماید خلك
سکار تو * ور بفرماید بخون اندر شود مستور تور * لکن اصل معتمد من مصراع
ثانیده اولان تور لفظیدر انده ایسه عقله ملایم اولان معشوق هیز معناسیدر
تکلم فرس قدیمده اولدیغی کبی کذا فصله فی فرهنك شعوری فاما که فطن حاذقه خفی
دکلدر که بیت مزبورده مطلق معشوق معناسنه اوله بوندن بشقه تور اون بر معنایه
دخی کلور اول بمعنی بهادر و پهلوان تکلم بیت مزبورده کی تور اول کبی ثانی
فریدون شاهك بیوك اوغلونك اسمیدر که تورج دخی دیرلر توران زمین اکا منسوبدر
ثالث مملکت توراندر که تخفیفا تور دیرلر رابع بمعنی بیوه یعنی طول عورت معناسنه
خامس شرفنامه ده نام دختر ایرج شاهکه منوچهر اندن وجوده کلمشدر سادس
ادات الفضلاده نام مهمانی واقعدر سابع مجمع الفرسده بمعنی اوانی وظروف ثامن
قیماقلو پشمش پالوده تاسع بمعنی رم اوركمك كه توریدن ورمیدن معناسنه عاشر
بمعنی تجسس وتفحص حادی عشر براکشی اوتکه طعامه قورلر

* خالك طبراقدر طلوم خیك اولدی خنزیر آدی خوك *

بو مصراعده دخی بعد رعایة التثلیث اولی خا معجمه آخری کاف اولان کله بردر
(خالك) طبراق که چقتاییده توفراغ دیرلر (خیك) بال ویاغ وصو امثالی قویدقلری
طلومه دیرلر (خوك) آزوسز کفره اولرنده تربیه ایلدکلری خنزیر اهلی معناسنه
اما وحشیسنه کراز دیرلر تکلم بو بیتدن فهم اولنور (بیت) خوککه دندان کرازی
نمود * طعمهٔ سك شد زکرازی چه سود * لکن ناظم خنزیرك وشاهدی مرحومك
تعبیرلرندن منفهم اولان علی الاطلاقدر

* خم دیکلندر خار شاشمش خیره تسلك آدی خور *

بونده اولی خاء معجمه آخری را اولاندر (خار) بمعنی شوك مطلقا شیخ سعدی (بیت)
جهان کرچه سراسر لاله زارست * برهنه پامرو انجا که خارست * بوندن بشقه
بش معنایه دخی کلور اول بمعنی نازو کرشمه ثانی بمعنی ماهی در ماهتاب کبی ثالث
سنك خارایه خار دیرلر رابع ری مضافاتندن برقصبه اسمیدر خامس خاریدن
لفظندن امر ووصف ترکیبیدر (خیر) بوزن شیر بمعنی سرکشته وحیران یعنی
شاشمش حکیم قطرانی (بیت) ای بخوبی بتسان کابل وکشمیر میره مانده ام ازبس

كاوری در مهدها تا خبر خبره بوندن بشقه الّتی معنایه دخی كاور اول بمعنی هرزه
ولی سبب ثانی كورزه غبار معناسنه ثالث اعضاده اویوشق معناسنه رابع بمعنی
ناچار خامس برشكوفه اسمیدر سادس بمعنی رند و دلیر و دلاور بو معنالرك جمله سنده
هاء رسمیه ایله خیره دخی جائزدر (خور) كونش معناسنه در نتكم شرحی قطعهٔ
خامسه نك بیت اولنده خورشید مناسبتیله كچدی بوندن بشقه فقط خور سكز
معنایه دخی كاور اول شهور شمسیه نك اون برنجی كونی اسمیدر ثانی بهرام كورك
مشهور كوشكی اسمیدر قصر خورنق دیرلر ثالث خوردن لفظندن امر و وصف
تركیبی اولور دیو بو قطعه نك عنوانی شرحنده كچدی بومذكور درت معنایه
مسعود سعد سلمان (بیت) روز خورست ای بدور رخ شم چو خور * یافت خور
از چرخ فلك باده خور * رابع بمعنی لائق و سزادر خور كبی خامس بمعنی شریان مثل
انبار سادس بمعنی جانب مشرق مثل خاور سابع بمعنی خوردنی كما مر فی القطعة
الثالثة ثامن بمعنی كره ومره

* دادو بردی دید كوردی هم توتون معناسی دود *

بو مصراعده بعد رعایة التثلیث مذكوره اولان كلمه لرك اولی دال و آخری ایضا
دالدر (داد) دادن لفظندن ماضیدر كاهی مصدر دخی اولور مثلا باید داد دیرلر
ویرملك كرك معناسنه بوندن بشقه درت معنایه دخی كاور اول داد عدالت دیو
بكرمی ایكنجی قطعه نك بیت ثانیسنده كاور ثانی عدل ایتمك معناسنه ثالث بمعنی
عمر و سن رابع بر نوع قمرجق كه عربیده قوبا دیدكاری علتدر (دید) قرق بشنجی
قطعه نك بیت سابعنده كلان دیدن لفظندن ماضیدر شاعر (بیت) تا بی بخته بینی
اندر جام * دید باید هزار عور و خام * وظاهر اولدی معناسنه دخی كاور (دود)
بمعنی دخان اسم عامدر هر شینك توتونه دیرلر همدخی لوله ده وجه معروف اوزره
استعمالی شایع اولان توتون معناسنه كه فارسیده تنبا كو عربیده طبقه دیرلر
اضافات ثلاثه ایله تحقیقا اكرچه مزبور توتون محدثدر و حدوثی دخی تاریخ هجرت
سكز یوزی طوب طقوز یوزه قریب اولدقده یكی دنیا بولدقلری انساده ظاهر
و بعده شهرلر بیك اون تاریخنده اولدی لكن اول مرتبه قوت ظهور بولمشدر كه
جهاندن رفعی درجهٔ محاله رسیده اولمشدر حتی بعض اولی الابصار ذوی
الاعتباردن منقولدر كه لفظ طبقه و لفظ قهوه و اسماء حسنادن لفظ قوی هر برلری
حسابده یوز اون الّتی اولوب مزبور طبقه و قهوه اسم قوی یه حسابده تساویلریله
جهاندن رفعی ممكن اولمدی دیو سوردیلر همدخی مختار او بوندلك براغم واندیو

معناسنه * دارطوت کچ اولدی دیرودید بلر اوزاعه دوره

بومصراعده اولی دال آخری رادر (دار) اون بدنجی قطعه نك بیت سادسنده کچن داشتن لفظندن امر درووصف ترکیبی دخی اولور بوندن بشقه داربش معنایه دخی کلور اول هردیکلوب طوران آغج معناسنه ثانی آدم صلب ایدکلری آغج معناسنه ثالث جانبازلرك اوستادینی رسندن یوقارو دیکدیکی ایکی آغج که اراده اولان رسن اوقدر کرلمش دکلدر اول اغاجه جانبازاصطلاحنده داروایینه اجل بشکی دیرلر وبعض نسخه ده جانبازاییننك جمله اغاجلرینه دیرلر رابع سقف خانه اوزرینه قوید قلری اغاجه دیرلر خامس هندستانده مالده مضافاتندن برشهر اسمیدر (دیر) بوزن زیرکیج معناسنه شاعر (بیت) معشوقه که دیر بر بیند * آخر به ازان که سیر بیند * ودخی اکلمك معناسنه دیرآمدن دیرلر وچوق معناسنی دخی افاده ایدر (دور) بمعنی بعید مقابلی نزدیکدر میرنظمی (قطعه) اگرازاستانت دورافتم * مپنداری که مدحت رانکفتم * دعا کوی توام نزدیك اگردور * مینداز این دل محزون مهجور *

* زفت شیشمان قاه ساقز زفت هم آج کوزلو زفت *

بومصراعده دخی بعد رعایة التثلیث اولی زاء معجمه آخری تاء فوقیه واوسطی فادر (زفت) فتحله شیشمان وبوغون وقالین وبد اندام معناسنه شمس فخری (بیت) بروبریورکابش چواسب تازی شد * مباش درره حکمش چوکاوکاهل وزفت * کتاب السامی فی الاسامیده ضیق ومحکوم دیو مسطوردر (زفت) کسرایله معروف قاره ساقز که عربیده قیر دیرلر (زفت) ضم ایله بمعنی بخیل وخسیس که اندن ترکیده آج کوزلو دیو تعبیرایدرلر شمس فخری (بیت) باعطای شیخ ابواسحق راد * بحر وکان ممسك شمار وابر زفت

* ایکلیجی زاراشاغه زیرکوچ قوتده زور *

بومصراعده دخی بعد رعایة التثلیث اولی زاء معجمه آخری راء مهمله در (زار) بمعنی نالان بوندن بشقه اوچ معنایه دخی کلور اول زاریدن لفظندن اسم مصدردر ثانی بمعنی رقت حال ثالث ادات اسم مکان اولورلاله زار وبمکزار کبی (زیر) اشاغی معناسنه مقابلی بالا که زیروبالا دینلور شاعر در وصف اسب (بیت) زیروبالا دوکه چوباد صبا * که بیکدم شود جهان بیما * بوندن بشقه درت معنایه دخی کلور اول آلت معناسنه مقابلی زبر که آلت واوست دیمکدر زیروزبر دیرلر ثانی بمعنی پوشیده وپنهان ثالث باغ بوده یعنی آلتدر رابع هرنسنه که ضعیف اوله (زور) کوچ وقوت

معناسنه برحالتدرکه تاب ایله توان سیاننده اولورشاعر (بیت) چنان باشد اول که کوئی تنش * دودل دارداز تاب وزوروتوان * بوندن معلوم اولدیکه زورتاب وتواندن غیری برقوتدر واما اصح اولان بودرکه زورکسبی اولان کوجدرکه ادماننده زیاده اولور اما توان خلقی کوجدرکه کسب ایله اولمز

* کان معدن کین شم کزلو غضب در دربر کون *

بو مصراعده مذکور کلمه لرك اولی کاف ایله آخری نوندر (کان) بمعنی معدن همدخی کندن مصدرندن امر حاضر ووصف ترکیبی دخی اولور استاد فرخی (بیت) باررزوی کف راداوز کان کهر * کهر بزایدبی کوه کان وبی سیتین (کین) درونده کزلو غضب معناسنه میر نظمی (بیت) بدرکـــــن ازدات کین وعداوت * مکن ازبهر دنیارا خصومت (کون) واو معروف ممدود ایله عربیده دبر واست معناسنه میرزا الوغ (بیت) ناتوانی کر کونی کورکن * کاحسن الاشکال شکل مستدیر

* کارایش کبرآلت معهوده اعمی اولدی کور *

بو مصراعده دخی بش کوره اولان کلمه لرك اولی کاف آخری رادر (کار) بمعنی شغل وعمل وایش بوندن بشقه ایکی معنایه دخی کاور اول بمعنی زراعت کاریدن معناسنه اسم مصدر وامر حاضر دخی اولور ثانی معناسنه ثانی بمعنی جنك ورزم که کارزار دیرلر ویپکار دخی دیرلر (کیر) آلت معهوده اولدیغی عامه نك معلومیدر وشاهدی عنندنده له درحق عصب علی عنقه جراب فیه یضتان مفهومی کلمسنه حصرا ماصدقدر (نکته) ناظم شعر بره صد هزار آفرین که هر کسی کورصانوب کون ایله کیرمیانده کارکتوردی (کور) اعمی وبی چشم معناسنه معروفدر فاما اصلنده اعمایه نابینا دیرلر کورصکره دن کوزی چیقانه دیرلر شاعر (بیت) سپهر اول کند چشم خرد کور * پس انکه برخردمند افکند زور *

* مر دملك ماش وقیونه رمیش داخی قارمه موش *

بو مصراعده دخی بعد رعایة التثلیث کلمه لرك اولی میم آخری شین معجمه در (ماش) حبوباتدن شول معروف دانه که اکا مر دملك دخی دیرلر حکیم شیرازی (بیت) بادنجانا آمد نخود وهم فطیر * دجرو فول وماش ومنحوهم شعیر * همدخی مرکب اولور ماشین معجمه دن برآنی معناسنه تنکم بر عورت خواجه عبد الله انصاریدن بعنای التماس ایتدکه بازار ارزانه سیورمشدر (بیت) ارزانی آید کندمش دهید * ماش فرستادیم نخود آمده (میش) قیون معناسنه شمس فخری (بیت) کرك ازنهیب عدل تواند ولدن قوه ازبیم میش بدرقه کیرلك شبان * کوسفند کی ادلیسی

برابندی میاننده لاغر قدر کمال پاشازاده نك اهلیسنه میش دشتی سنه کوسفند دیرلر بوتصرف واهیدر چونکه قیونی اکثرا اوقاتده صحراده تربیه ایدرلر نادرا قیش اواخنه اوده قالور بویله اولنجه قیونده دشتی بشقه اهلی بشقه اولماز (موش) بمعنی فاره شیخ سعدی (بیت) کربه شیرست در کرفتن موش * لیك موشست در مصاف پلنك * ترکیده صیچان چغتایده چیچقان دیرلر فلقلدرالمص سو تعبیر ایتدیلر

* مار خسته هم بلاندر میربك قارنجه مور *

بونده دخی اولی میم آخری رادر (مار) بمعنی مریض وعلیل بیمار کبی وبمعنی حیه یعنی یلان بوندن بشقه بش معنایه دخی کلور اول بمعنی ام یعنی انا بوتقدیرجه مادردن مخففدر ثانی میار لفظندن مخففدر کتورمه معناسنه ثالث حکام غرجستاندر که غرجستان خانلرینه شارمار دیرلر رابع بمعنی زدن خامس بمعنی حساب وارقام (میر) هر زمره نك باشنه دیرلر حتی رئیس النحله عربیده یعسوب فارسیده میر زنبور دیرلر (مور) بمعنی نمله شیخ سعدی (بیت) هرکجا چشمهٔ بود شیرین * مردم ومرغ ومور کردایند * همدخی جسم آهنده اولان ایس پاس معناسنه ده کلور

* برنشاط آور مثلثدر بونظم دلکشم *

(نشاط آور) وصف ترکیبیدر چونکه نشاط معروف آور همزهٔ ممدوده نك وواولك فتحلریله آوریدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر بولفظی بعضیلر واولك ضمیله ضبط ایلمشلر لکن سودی مرحوم ضمله ضبط ایدنك آوردی برتلمسون دیو تشنیع ایدر (دلکش) کوکل چکیجی دیو قطعهٔ ثانیه نك عنوانی شرحنده کچدی (مثلث) قدسبق فی عنوان هذه القطعة (نظم) دیباجه نك اون اوچنجی بیتی شرحنده کچدی

* نوش ایدن معنای رنکینن ایدر کسب سرور *

نوش) نون ممدوده نك ضمیله اوتوزنجی قطعه نك بیت اخرنده کلان نوشیدن لفظندن امر صیغه سی اوزره اسم مصدردر مطلق ایچمك معناسنه لکن باده ایچمکده حقیقت عرفیه اولمشدر کما هو المراد ههنا (رنکین) بیانی قطعهٔ ثالثه نك عنوانی شرحنده کچدی (معنی وکسب وسرور) معروفلردر

* زهی این قطعهٔ شاهانه چون افسر پر از کوهر *

(زهی) نه کوزل دیو قطعهٔ ثامنه نك بیت اولنده کچدی (این قطعه) قطعهٔ رابعه نك عنواننده کچدی (شاهانه) شاهه لایق معناسنه زیرا آخرنده کی الف بعده نون بعده هاء رسمیه لیاقت ایچوندر کما سبق بیانه فی الادوات (چون) کبی دیو قطعهٔ

قطعه اثنی وعشرون

ثالثه نك بيت ثالثنده كجدى (افسر) تاج ديو بو قطعه نك بيت اولنده كلور (بر)
طولو ديو قره فتحى قطعه نك بيت اولنده كلور (از) بمعنى من كما سبق فى الادوات
المركبة (كوهر) ديباجه نك بيت عاشرى شرحنده كجدى (حاصل معنى) جوهردن
طولى تاج كبى شاهه لايق نه كوزل بر قطعه چونكه مناسبت ظاهره در

* اولو سلطانه شاهنشاه دى حكم ايدبجى داور *

(شاهنشاه) ايكى الفله (شاهنشه) فقط الف اول ايله (شهنشاه) فقط الف ثانيه ايله (شهنشه) بلا الف جمله سى هاء اولى نك كسرى ونونك سكونى ايله اول اولو پادشاهه ديرلر كه عصرنده اولان پادشاهلرك جمله سندن قوت وعسكر وشوكت وخزينه ومملكتى زياده اوله وانك امداديله نيجه لر ممالكنه سلطان وپادشاه اوله لر بو ذكر اولنان شروطك جميعسى بر ذاتده بولنمايجه بو لفظلرى اطلاق ايتمزلر چونكه بونلرك اصلى شاه شاهان ايدى اضافتله مضاف اليه مضافه تقديم اولنوب وبعضى حروفى دخى حذف اولنوب وصف تركيبى اولدى نتكم تحقيقى شاهدى شرحنده مهما امكن ذكر اولندى فارجع اليه (داور) دال ممدوده نك وواوك فتحلرى ورا ايله بمعنى صاحب حكومت شاعر (بيت) از تو بكه نالم كه دكر داور نيست * وز دست توهيج دست بالاتر نيست * بوندن بشقه درت معنايه دخى كلور اول اسماء شريفهٔ حاكم حقيقى جلت عظمته دندر كما سبق فى الاسماء الحسنى ثانى مجازا هر پادشاه عادله ديرلر لكن اصلى دادور ايدى كثرت استعمال ايله دال ثانيه حذف اولندى وتقديرجه حقيقت اولور ثالث بمعنى درمان ودوا رابع بمعنى خصم

* دخى اورنك تخت وتاج ايمش ديهيم هم افسر *

(اورنك) همزه نك ضمى ووا ولك سكونى ورانك فتحى ونونك سكونى وكاف فارسيله پادشاهلرك تختى معناسنه شمس فخرى (بيت) خديو ملك سليمان ملاذ سيف وقلم * عزيز خلق جهان زيب افسر واورنك * بوندن بشقه يدى معنايه دخى كلور اول بمعنى عقل ودانش ثانى بمعنى زينت وزيبائى ثالث بمعنى شادى وسرور رابع بمعنى حيات وزندكانى خامس كلچهر نام محبوبه نك عاشقى آديدر غايت مشهور ايدى شاعر در تعداد عشاق (قطعه) بلبل چو شيرين كل همچو خسرو پروانه آتش [illegible] شيرين آدم وحوا يوسف زليخا مجنون ليلا فرهاد شيرين * كلچهر اورنك آرزوى قنبر كلشاه ورقه ويسه برامين * افتاده كان عشق مجازى انجام ايشان شوق الهى * چونكه مجازى جسر حقيقى كشتند آنها اصحاب تمكين * سادس استعاره طريقيله آسمانده اورنك ديرلر سابع بمعنى مكر وحيله (تخت) دخى فارسيدر

ترکیده شیوعی حسبیله ترجمه قلندی (دیهیم) دال وهاء ممدوده نك کسرلری ویمیم ایله عجم شاهلرینه مخصوص اولان مرصع تاجدر شمس فخری (بیت) شهریار جهان طلعت اوست * زینت تخت وزیور دیهیم * بونده یاء اولی‌یی حذفله دهیم ویاء ثانیه‌یی حذفله دیهم دخی بو معنایه در حاصلی بونده اوچ لغت واردر (افسر) همزه نك فتحی وفانك سکونی وسینك فتحی ورا ایله بمعنی تاج مرصع ایضا حکیم سنائی (بیت) برافسر شهان جهانم بدی فخر * گزبادم مرکبش افسار منی * همدخی افسار لفظندن مخففدر (تاج) فی الاصل عربیدر فارسیده وترکیده شیوعی حسبیله تفسیر وترجمه قلندی

* دخی ورهم پادشاهه شهریار وخسرو ودارا *

(شهریار) رادن صکره یاء تحتیه ایله زماننده اولان شاهلردن اعظم وذی قوت پادشاه معناسنه کذا فی المجمع (پادشاه) بیانی قطعهٔ رابعه نك بیت رابعی شرحنده کچدی (خسرو) خاء معجمه نك ضمی وسینك سکونی ورانك فتحی وواو ایله بمعنی پادشاه ذی قوت وذی قدرت ایضا همدخی اعلام رجالدندر (دارا) دال وراء ممدوده نك فتحلریله بمعنی پادشاه ذی شوکت وذی هیبت ایضا بوندن بشقه درت معنایه دخی کلور اول شراب دردیکه کوب دبنده قالور بو ایکی معنایه عنصری (بیت) زمی کزنباشد زدارا کشم * اکرچند سلطان ودارا وشم * ثانی بر مشهور پادشاه نامیدر که کیقباد ودارابدخی دیرلر آنی اسکندر ذوالقرنین قتل ایلدی ثالث اسکندر رومی دیمکله معروف اولان اسکندر ثانینك پدری اسمیدر چونکه اسکندر اکبید رذوالقرنین لقبیله مشهور اولان اسکندرك پدری فیلقوس حمیری دردیرلر رابع داشتن لفظندن مبالغه ایله اسم فاعلدر طوتیجی معناسنه

* عدالت داد اطاعت ایدیجیدر امره فرمانبر *

(داد) بمعنی عدالت شیخ سعدی (بیت) پیش که برآورم زدستت فریاد * هم پیش تو ازدست تو میخواهم داد * باقی معنالری یکرمی برنجی قطعه نك بیت رابعی شرحنده کچدی (فرمانبر) وصف ترکیبیدر چونکه فرمان پادشاه امری دیو اللی التنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلور بر وصف ترکیبی اولدیغی حالده قطعهٔ اولی نك بیت خامسنده کچدی هاتفی (بیت) رسانند فرمان بفرمانبران * بدبرندهٔ آن همه سروران *

* ستم ظلم وشکایتجیلره هم دادخواهان دی *

(ستم) بمعنی ظلم وجور ترکیده دخی معروفدر شاعر (بیت) بیچ بیضه که سلطان ستم روا دارد * زنند لشکریانش هزار مرغ بسیخ * همدخی دیدن ودانستن

معناسنه وعمدا وقصدا معناسنه ده کاورر (دادخواهان) وصف ترکیبی اولان
داد خواهك جمعیدر آخرنده کی الف ونون علامت جمعدر چونکه داد بمعنی
عدالت کچدی آنفا خواه خواهیدن لفظندن امر یا خود اسم فاعل مخففدر ترکیم
مضارعی یکرمنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی

* جهان گیتی رعایا زبردست اقلیمدر کشور *

(گیتی) کاف فارسیه نك وتاء فوقیه ممدوده نك کسرلریله بمعنی عالم کون وفساد
یعنی دنیا وجهان شمس فخری (بیت) تا که باقیست نام گیتی باد * ذات تو پادشاه
درگیتی (جهان) دخی فارسیدر ترکیبده شبوی حسبیله تفسیر قلندی (زبردست)
معناسی ترکیبی ال التی دیمکدر چونکه زبر آلت دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت
ثانیسی شرحنده کچدی دست ال دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کاورر
لکن کتب لغتده زبردست رعایا وقول وخدمتکار معنالرنده حقیقت عرفیه
اولمشدر نتکم صاحبلرینه زبردست حقیقت عرفیه اولدیغی کبی شیخ سعدی (بیت)
ای زبردست زبردست آزار * گرم تا کی بماند این بازار (کشور) کافك کسری وشین
معجمه نك سکونی وواوك فتحی ورا ایله بمعنی اقلیم ومملکت وولایت شمس فخری (بیت)
همچو شیر از حرم از عدالت * نیست اقلیم در همه کشور * کمال پاشازاده مرحوم
بونده تصرف خاص ایدوب بیورر کشور لفظی کش ایله وردن مرکبدر اصلی
کشت ور ایدی کشت اکین معناسنه ورد ومعناسنه درکه اکینلو دیمك اولور
بعد الترکیب تا حذف اولنوب کشور دیدیلر رعایانك اکوب بیچوب اوتوردیغی یره
دیرلر انتهی (اقلیم) بیانی دیباجه نك اوتوزبرنجی بیتی شرحنده کچدی

* مکان جای وزمین یردر قلمرو الده کی اولکه *

(جای) جیم ممدوده نك فتحی ویاء تحتیه ایله بمعنی محل ومکان ومنزل حقیقة ومجازا
ناصر (بیت) نون ونسخه باب سیاه * بجائی که هرگز نروید گیاه (زمین) زای معجمه نك
فتحیله بمعنی ارض مقابلی آسماندر کمال پاشازاده بونده دخی تصرف ایدوب بیورر
زمین لفظی مرکبدر بر جزوی زم صوق معناسنه خاك طبیعتی بارد ویابس
اولمغله برودت مقرره در ویاء تحتیه نسبت ایچوندر وآخرنده کی نون تأکید نسبتدر
او طریق ایله ارضه زمین تسمیه اولندی انتهی لکن بوکا کوره زای معجمه مکسور
اولمق لازم ایدی فاما که کافه کتبده مفتوحه در (قلمرو) اصلنده وصف ترکیبی درقلم
رو دیمکدر چونکه قلم معروف رو روفتن لفظندن امر حاضر یا خود اسم فاعل
مخففدر فاما که الده کی اولکه معناسنه اولدیغی فرهنکده بوقدر اینشه بود خی ناظم

فخر بر انتصحیح ایتدیلر

* بودر مشهوری مغرب باختر مشرق اوله خاور *

(باختر) باء موحدهٔ ممدوده نك فتحی وخاء معجمه نك سكونی وتاء فوقیه نك فتحی وراء ایله (خاور) خاء معجمهٔ ممدوده نك وواوك فتحلری وراء ایله ضبط اولنمشدر كلهٔ مزبورهٔ تفصیلنه متأخرین خاور مشرق دیو وباختر مغرب دیو نص ایلدیلر اما متقدمین عكس اولمق اوزره بیان ایلدیلر یعنی خاور مغرب باختر مشرق دیو یازدیلر ناظم فخر بودخی متأخرینه تابع اولدی حتی آفتاب قصیده سنده بیوررر (بیت) خاورستاندن كلوب هركون ایدر وضع جبین * آستانده نه دربیلم رجای آفتاب (تتمه) جمیع ارباب لغت بو ایكی لفظده اختلافاتی فصل ایتمیوب باختری كیمی مشرق وكیمی مغرب دیو یازدیلر كانه هر بری شعرادن برینك شعریله استشهاد ایتدیلر مثلا شمس فخری معیارده * باختر مشرق باشد پیش اغلب شعرا ازباختر غرض مغرب واز خاور غرض مشرقست دیوب بو بیتی نظم ایلمش (بیت) خورشید وار درایت صیت وصدای تو * بگرفت تابخاور واز حد باختر * وهندوشاه صحاحده باختر مشرق وخاور مغربست دیمشدر بو قولی مؤید حكیم لامعی (بیت) خورشید را چون بست شد از جانب خاور علم * پیدا شد اندر باختر بر آستین شب علم * حكیم خاقانی * خاور مشرق باختر مغرب اولمق اوزره بیورر (بیت) ماه چون در جیب مغرب برده سر * آفتاب از جانب خاور برار *

سپاه هم سپه لشكر دینور باشبوغه سر كرده

(سپاه) سینك كسری وباء فارسیهٔ ممدوده نك فتحی واظهار هاء ایله بمعنی لشكر وعسكر لكن سپاه جمعنه وافرادنه دینلور اما لشكر مجموع سپاهه دینلور الفك اسقاطیله سپه دخی جائزدر ماه ومه قاعده سی اوزره (سر كرده) رانك سكونیله باشبوغ ورئیس معناسنه معنای تركیبیسی باش قلمش دیمكدر چونكه سر باش دیو یكرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده كلور (كرده) رانك سكونیله قطعهٔ مزبوره نك بیت ثامننده كلان كردن لفظندن اسم مفعولدر بوندن بشقه سر كرده ایكی معنایه دخی كلور اول كاف عربیله اینه باشلق معناسنه ثانی كاف فارسی ایله باشی دونمش معناسنه سر كردان كبی بو ایكی معنایه بروجه ترتیب شاعر (بیت) چو سر كرده بكار عشق خوبان * شود در دشت غم سر كرده حیران * باشبوغ معناسنه اولنده بهر حال كاف عربیدر فلا تغفل

* سپهبد دینلدی سرداره سپهسالار سر عسكر *

(سپهبد) سینك کسری وباء فارسیه نك فتحی وهانك سکونی وباء موحده نك فتحی ودال ایله بمعنی سردار عسکر شمس فخری (بیت) بود ترك کردون کمینه سپهبد * وکر رمتت کوپال ملك شاهی * معناء ترکیبیسی صاحب عسکر دیمك اولور چونکه سپه بمعنی عسکر کما سبق آنفا وبد فرس قدیمده بمعنی صاحب (سردار) دخی فارسیدر ترکیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی اصلنده وصف ترکیبیدر باش طوتیجی معناسنه چونکه سرباش معناسنه دارداشتن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر معجم البلدانده مسطوردر که سپهبد طبرستان پادشاهلرینه مخصوص لقبدر نتکم قیصر وخاقان وفغفور وراء وکسری وتبع ونجاشی وامثالی هر برلری برر پادشاه مملکتك لقب مخصوصلری اولدیغی کبی (سپهسالار) بمعنی سر عسکر میر نظمی (بیت) سپهسالار آن رستم نهادان * پسندیده نکه کرد جنك مردان * فقط جزؤ ثانی سالاردخی بو معنایه در (سر عسکر) دخی فارسیدر شیوعی حسبیله ترجمه قلندی بو لفظلرك وامثالنك فرقلری هر دولتك وهر اهل مملکتك عرفلرینه کوره در

* سپر قلقان زره جوشن جبه زرخ آدیدر جمله *

(سپر) سینك کسری وباء فارسیه نك فتحی وراء ایله قلقانکه عربیده مجنه وجنه دیرلر همده خی سپریدن لفظندن صیغهٔ امر ووصف ترکیبی اولور تمام ایله وکیت معناسنه (زره) زاء معجمه نك وراءنك کسرلری وراظهار ها ایله دمور دن منسوج معروف قفتانکه بیننك ایامنده کیرلر ترکیده دخی زره وزرخ دیرلر عربیده درع ولبوس دیرلر خواجه سلمان (بیت) که دو پیکر زره کذ ارسنان * شده یکتن چو توأمان باشد * بوندن بشقه زره ایکی معنایه دخی کاور افراسیاب اقرباسندن بر پهلوان نامیدر ثانی ولایت سیستانده بر ناحیه اسمیدر (جوشن) جیمك فتحی وواوك سکونی وشین معجمه نك فتحی ونون ایله زره مرقوم معناسنه ترکیده دخی مستعملدر استاد فرخی (بیت) مژکانت همی کذر کند از جوشن * مانند سنان کیود ز جنك پشن * سین مهمله ایله دخی لغتدر (جبه) جیمك وباء موحده نك فتحلری وهاء رسمیه ایله بمعنی جوشن مذکور هاتفی (بیت) رسیدند خوار زمیان فوج فوج * ز داز جبه پوشان همه دشت موج *

* تیغ شمشیر تیغ زنجیر حربه دشنه در خنجر *

(شمشیر) اکرچه عامه لسانندهشینك اولی نك کسریله مشهوردر فاما که افصحی فتحیله در بمعنی سیف (تیغ) تاء فوقیه ممدوده نك کسری وغین معجمه ایله هر کسکین ونیزه اولان نسنه به دیرلر تمومادمور اولسون غیری اولسون فاما که تفصیلی از جمله

قلج معناسنه شاعر (بيت) عالمی را کشت ودست وتیغ اورنکین نشد * تیزی شمشیر بالا ازخون کند شمشیررا * فارسیده وعربیده قلجك هر برنده قرقردن زیاده اسملری واردر دیوشعوری مرحوم تصریح ایلدی همدخی تیغ خنجر دموری دارق دموری ومزراق دموری وبچاق دموری ومجلد وسراج وکفشکر استعمال ایلدکلری بچقی دموری معنالرینه وطاغ دپه سنك سیوری یری وهرنسنه نك بوکسکی وسیوریسی وکنار سطوح معنالرینه وخرمن تیغی معناسنه وفروغ وروشنی معناسنه وبرق وصاعقه معناسنه وکشفکر بزی معناسنه دخی کلور (نیزه) نون ممدوده نك کسری وزای معجمه نك فتحی وهاء رسمیه ایله بمعنی مزراق ترکیده سکو دیرلر مزراق دخی عربیدر ترکیده شیوعی ایله تفسیر قلندی (دشنه) دالك فتحی وشین معجمه نك سکونی ونونك فتحی وهاء رسمیه ایله خنجر مخصوصك اسمیدر وبرنوع خنجر تیغی که اولقدر عریض اولماز ابوالمعانی (بيت) زمژکان دشنها زد سینه دل * شده حال دل بیچاره مشکل (خنجر) عربیدر ترکیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی

* دمور آهن قلای ارزیز باقر مس روی توج درشم *

(آهن) همزۀ ممدوده نك وهانك فتحلری ونون ایله مطلق دمور معناسنه همدخی قلج معناسنه ده کلور (ارزیز) همزه نك فتحی ورانك سکونی وزای معجمه نك کسری وزای ثانیه ایله معادندن قلای درکه عربیده رصاص دیرلر (مس) میمك کسری وسین ایله معادندن باقر که عربیده نحاس دیرلر ابوالمعانی (بيت) اکر بخت کندیاری بهرکار * شود مس سیم وزر در دست بازار (روی) رانك ضمی وواوك اماله سی ویاء تحتیه ایله توج که عربیده صفر دیرلر فاما که اماله سز بش معناسیدر ازجمله بری یوزدیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کلور

* دیشلر قورشنه اسرب کومشدر سیم التون زر *

(اسرب) همزه نك ضمی وسینك سکونی ورانك ضمی وباء موحده ایله قورشونکه عربیده آنك دیرلر (فائده) بوقورشون برمعدندرکه کمش ایله برمعدنده حاصل اولور وزنده التون ایله جیوه دن ماعدا معدنلردن کران اولور غایتده نرم اولور جمیع معادنلردن الین درو الماس که جمیع معادنلردن سختتردر قورشون جمله دن نرم وسست ایکن صونپاره یی قورشونه قویوب الماس تراش ایدرلر شاعر (بيت) آنچه درسختی بحدی بوده است الماس بین * اینقدر سستی زاسرب میتراشد چون خزه (سیم) سینك ممدوده نك کسری ومیم ایله کموش که عربیده فضه دیرلر فرهنك میرزاده

برنوع بیاض بالغه ده سیم دیرلر (زر) زای معجمه نك فتحی ورا ایله التونكه عربیده ذهب دیرلر كاهیجه تشدید را ایله ده استعمال ایدرلر شاعر در معمای زر (قطعه) قطران دائره كه دور محیط * جذر تصحیف ضد نسئه بود * همنشینش مصحف كژدم * نام آنست كه بنده را نبود * شاعر در لغز (بیت) زرع كن زیرا كه زرع از جمله كاری بهترست * زرع را ثلثان زرست وثلث باقی هم زرست * بوندن بشقه زر ایكی معنایه دخی كلور اول بمعنی پیر یعنی قوجه ثانی نام پدر رستم جهانگیر (تنبیه) اشبو معمای اولك توجیهی شو یله در كه ضد نسئه دن مراد نقد در مصحف نقد در تقدد خی حسابده در تیوز سكسان درت كه جذری یكرمی ایكیدر اینشته بو یكرمی ایكینك قطری ید یدر اشبو یدیدن (ز) مراد در آنك انیسی مصحف كژدم در چونكه برج عقربك حرفی زای معجمه در مصحفی رای مهمله در بو تقدیرجه زر حاصل اولمش اولور فاحفظ

---

* دكز دریا كمی كشتی رئیسی ناخدا یل باد *

(دریا) تركیده دخی شایعدر شیخ سعدی (بیت) بدریا در منافع بی شمارست * اكر خواهی سلامت در كنارست (كشتی) كافك فتحی وشین معجمه نك سكونی وتاء فوقیه ممدوده نك كسریله كمی كه عربیده زورق وسفینه ومركب البحر دیرلر شمس فخری (بیت) چو دین را تربیت فرمود رایش * همه كفار بكسستند كشتی * (ناخدا) نون ممدوده نك فتحی وخاء معجمه نك ضمی ودال ممدوده نك فتحیله بمعنی مهتر ملاحان یعنی كمی رئیسی دیمكدر بو لفظده مفرد در زنهار مركب فهم ایلمه دیر نظمی (بیت) چو ملاحان همه آماده بودند * بكشتی ناخدا آزاده بودند (باد) بمعنی ریح وهوا باقی اون معناسی دخی واردر قطعهٔ ثانیه نك بیت سادسی شرحنده كچدی

---

* آچق یلكن كشاده بادبان بغلو دهور انكر *

(كشاده) كاف فارسیه نك ضمیله آچق وآچلمش معناسنه اسم مفعولدر كشادن لفظندن بو ماده نك جمیعسی شعوری مرحوم كاف فارسیه ده ذكر ایلمشدر فلانقل (بادبان) بای فارسیه ایله كمی یلكنی كه عربیده شراع دیرلر حكیم انوری (بیت) آسمان در كشتی عمرم كند مانند كار * كامشب بی بادبان وقت انتظارست * معنای تركیبیسی باده منسوب دیمكدر چونكه بان بو مقامده ادات نسبت دیدر ایدی مركبه ده كچدی بوندن بشقه بادبان ایكی معنایه دخی كلور اول قفتان بیاضی یعنی ثانی استعاره طریقیله بمعنی شاعر بعض فرهنكده مرند دركه دو تقسیم ایدی اما یلكن معناسنده اولمسی انسب در (لنكر)

ترکیده دخی شابعد رنظم املا کیا (بیت) النکره مرسان دتی یلکن شراع * لنکه
کلاو جزیره اطا * بوندن بشقه درت معنایه دخی کلور اول بمعنی خانقاه یعنی تکیه
ثانی بمعنی وقار وتمکین ثالث بمعنی مکار ومحیل وصاحب خدعه رابع بمعنی
قلندرخانه وسکان زندان

* یقین اوله مشو نزدیک سلطانرا سلاطینه *

(مشو) قرق بشنجی قطعه نك بیت سادسنده کلان شدن لفظندن نهی حاضردر
اولنده کی میم مفتوحه ادات نهیدر کما سبق فی الادوات البسیطة میرنظمی (بیت)
مشو تا بیقدر پرجور وغدار * نماند آخینین برکرم بازار (نزدیك) نونك فتحی وزای
معجمه نك سکونی ودال ممدوده نك کسری وکاف ایله یقین که عربیده قریب
معناسنه اصل نزد قرب معناسنه آخرنده کی یاء تحتیه نسبت ایچوندر کاف
الحاقیله نزدیك دیرلر باریك وتاریك کبی وقرب معناسنه ده کلور ابو المعانی
(بیت) بنزدیك توجای عاشقان نیست * کرفته جای نزدیك تو اغیار (سلطانرا)
آخرنده کی لفظ را ادات مفعولدر کما سبق فی الادوات المرکبة فاما که سلاطینه
دیو ناظم تحریرلی تفسیری حیز تعقیده ونهیده واقع اولان نکره عمومی مفید
اولدیغنه مبنی اوله فتأمل

* اوزاقدن کور بین ازدور داخی باقدیمك بنکر *

(ببین) قرق بشنجی قطعه نك بیت تاسعنده کلان دیدن لفظندن امر حاضردر
مستقبلاتنده اولمقامه رجوع اولنه اولنده کی باء موحده صلهدر کما سبق
فی الادوات البسیطة صائب تبریزی (بیت) جلوهٔ مستانهٔ آن سرو قامت را ببین *
چشم بکشا موجهٔ دریای رحمت را ببین (از) بمعنی من کما سبق فی الادوات المرکبة
(دور) اوزاق دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی (بنکر) اون دردنجی
قطعه نك بیت سادسنده کچن نکریدن لفظندن امردر اولنده کی باء صلهدر

* زخویش آکاه باشد آنکه کرد این قطعه را ازبر * قطعهٔ ثالثه وعشرون

(ز) بمعنی من کما سبق فی الادوات (خویش) کندو دیو اوتوزنجی قطعه نك بیت
رابعنده کلور (آکاه) همزه نك مدیله خبیردیو یکرمی بشنجی قطعه نك بیت خامسنده
کلور (باشد) اوله دیو قطعهٔ ثانیه نك بیت سادسنده کچدی (آنکه) اولکم دیو یکرمی
طقوزنجی قطعه نك بیت اولنده کلور (کرد) ایتدی دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت
ثامننده کلور (این قطعه) قطعهٔ رابعه نك عنوانده کچدی (را) ادات مفعولدر

(اربر) همزه نك فتحى ورانك مجمه نك سكونى وباء موحده نك فتحى وراايله حفظ ايلمك معناسنه حكيم خاقانى (بيت) روزى هزاربار بخوانم كتاب صبر * چشمم نبست لاجرم از بر نميشود (حاصل معنى) كندودنا كاه وخبير اولور ازل كسنه كه

بوقطعه يى حفظ ايليه * بدر بابا پسر فرزند اوغلدر هم آنا مادر *

(پدر) معروف بابا اولا بعربيده اب ديرلر حضرت آدمه دخى پدر وبابا واب وآته ديرلر حافظ (بيت) پدرم روضهٔ رضوان بدوكندم بفروخت * ناخلف باشم اكر من بجوى نفروشم (پسر) باء فارسيه نك كسريله اوغل معناسنه (فرزند) فتحله بمعنى ولد اكرچه ذكر واناثه شاملدر لكن ذكرده استعمالى غالبدر (مادر) بمعنى والده وام شيخ سعدى (بيت) پشت دوتاى فلك راست شداز خرمى * تاچوتو فرزند زادمادر ايام را

* قرنداشدر برادر دادر وهمشيره در خواهر *

(برادر) باء موحده نك كسريله حقيقة قرنداش معناسنه هاتفى در ليلى ومجنون (بيت) صدبار بود بسان موافق * بهتر زبرادر منافق (دادر) بمعنى برادر ايضا حضرت مولانا (بيت) نيك خواهى كرد بر ما عمر ما * كه بدين ميداردى دادر ترا * بعض نسخه ده يار مشفق ومحب صادق معناسنه مرويدر (خواهر) خاء معجمه نك بين الفتح والكسر اماله سى وواو وبعده الفله بمعنى همشيره عربيده اخت ديرلر (همشيره) دخى فارسيدر تركيده شيوعيله تفسير قلندى

* نيا اولدى بيوك بابا نبيره دا وغلنك اوغلو *

(نيا) نونك كسرى وياء تحتيه ممدوده نك فتحيله بمعنى جد يعنى بيوك بابا كه تركيده دده دخى ديرلر (نبيره) نونك فتحى وباء موحده نك كسرى ورانك فتحى وهاء رسميه ايله اوغل اوغلو تركيده طورن عربيده سبط وحفيد ديرلر حكيم فردوسى (بيت) نبيره كه خشم آورد بانيا * هم از ابلهى باشد وكيميا

* نبسه هم قز اوغلودر برادرزاده در افدر *

(نبسه) نونك فتحى وباء ممدوده نك كسرى وسينك فتحى وهاء رسميه ايله قز اولادى حاصلى اوغل اولادى نبيره قز اولادى نبسه (افدر) همزه نك فتحى وفانك سكونى ودالك فتحى ورا ايله بمعنى برادرزاده بعض فرهنكلرده بمعنى همشيرزاده دخى مسطوردر ابو شعيب (بيت) سلسله جعدى بنفشه عارضى * كت سياوش افدر

ديرلر ديرجمله * مادينه ديمك اولور ماده عورت زن دخى نور حلول عورته كام *

(ماده) ميم ممدوده نك ودالك فتحيله وهاء رسميه ايله بمعنى انثى هر نه نك اولورسه

مقابلی اولان لفظیدر دال مشدده ایله عربیده اصل معناسنه (زن) زای معجمه نك فتحی ونون ایله عورتکه عربیده امرأه دیرلر مقابلی مرد لفظیدر شاعر (بیت) دربین مزرع اگر همت آکورن * کیمی گندم نخوردار کشت اورزن * همدخی زدن لفظندن صیغهٔ امر ووصف ترکیبی دخی اولور (کالم) کاف فارسیه نك ولامك فتحلری ومیم ایله طول عورت معناسنه شمس فخری (بیت) دشمن درکه ترا باشد * بچه دائم یتیم وزن کالم

* ار اولدی شوی وشوهر یعنی زوج ارکك دیمکدر نر *

(شوی) شین معجمه نك ضمی وواو مجهول ویاء مختفیه ایله یعنی زوج یعنی عورتك اری وواو معروف ایله شستن لفظندن امر ووصف ترکیبی دخی اولور جامه شوی کبی (شوهر) شین معجمه نك فتحی وواوك سكونی وهانك فتحی ورا ایله یعنی زوج... امتادلسی (بیت) زن ... ... * ... شوهر خویش * (نر) نونك فتحی ورا ایله ارکك معناسنه ... ... معناسنه دخی کاور اول یعنی ... وتجیم ثانی یعنی آلت ... ثالث ... دخی دیرلر رابع یعنی موجهٔ آب خامس اغاج اورته سنده اولان شاخلر بو معنالرده آخرنده هاء رسمیه ایله نره وشدّه ایله نرّه دخی دیرلر نتکم قرق برنجی قطعه نك بیت یا انشنده کاور

* دوکون سور اوبون بازی ضیافت اولدی مهمانی *

(سور) سین مهمله نك ضمی ورا ایله دوکون معناسنه خواجه سلمان (بیت) حبذا سور وسروری که اگر درنگری * خانهٔ زهره بود برجی از ان عالم سور * همدخی ایام سرور وهنگام حبورده اولان ضیافت معناسنه وقلعه سوری معناسنه ده کاور (بازی) باء موحدهٔ ممدوده نك فتحی وزای معجمهٔ ممدوده نك کسریله یعنی لعب یعنی اویون ابو المعانی (بیت) طفلی چو کند بجان عاشق بازی * باید که کند عاشق از سر بازی * بعض ... معناسنه ده کاور (مهمانی) آخرنده ... یعنی ضیافت وقونقلق ابو المعانی (بیت) خیال آن پری کاشانهٔ دل را اگر آید * کنم با خون دل پخت جگر ترتیب مهمانی * چونکه مهمان مسافر دیو قرق سکزنجی قطعه نك بیت اولنده کاور

* سوئمك شادمانی باکره دوشیزه قز دختر *

(شادمانی) دالك سكونی وضرورت وزنده کسری وآخرنده یاء مصدریه ایله یعنی فرح وسرور چونکه یاء تحتیه سز شادمان وفرحناك معناسنه ابو المعانی (بیت) یکنفس با لطف جانانرا نکنم شادمان * در همه عمری ندانستم که چون شادی

(دوشیزه) دالك ضمی وشین معجمه ممدوده نك كسری وزای معجمه نك فتحی وهاء رسمیه ایله بكر قز معناسنه كمال اسماعیل (بیت) دوشیزكان خاطر من بین كه غنچه وار * بررخ كرفته اند ز نوشر مسار دوست * جمع قلندقده هاء رسمیه كاف فارسیه یه ابدال اولنمه سی قاعدهٔ كلیه در (نكته) بكر قز معناسنه یا كردن نقدركه غلط دیدیلر ایسه ده لكن غلط مشهور لغت فصیحه دن اولی اولمغله غلط اختیار اولندی (دختر) دالك ضمی وخاء معجمه نك سكونی وتاء مثنات فوقیه نك فتحی ورا ایله بمعنی بنت رامزد خی بو معنایه در

* خصملر ایله خویشاوند نزدیكی یقینلقدر *

(خویشاوند) خاء معجمه نك بین الفتح والكسر اماله سی وواو مجهول وياء تحتیه نك سكونیله شین معجمهٔ ممدوده نك وواوك فتحلری ونونك سكونی ودال ایله بمعنی اقربا یعنی خصملر نتكم مفردی خویش خصم دیو ایلوزنجی قطعه نك بیت رابعنده كاور حاصلی خویشاوندنی اجله خلاف قیاس ارزه جمعدر (نزدیكی) آخرنده كی یاء تحتیه مصدریه در نزدیك یقین دیو یكرمی ایكنجی قطعه نك بیت اخیرنده كجدی

* اوكی اوغل پسندر چشم اوكی بابا پدراندر *

(پسندر) باء فارسیه نك ضمی وسینك فتحی ونونك سكونی ودالك فتحی ورا ایله اوكی اوغل معناسنه عربیده ربیب دیرلر چونكه اوكی معناسنی مفید اولان كلمه نك اكثر آخرنی حذف ایدوب بعده بر نون ساكن بعده بر دال مفتوحه بعده بر راء مهمله كتورولر نتكم مادندر اوكی انا ودختندر اوكی قز معناسنه اولدقلری كبی استاد عنصری (بیت) جز بمادندر نماند این جهان كینه جو * با پسندر كینه دارد همچو باد ختندرا (پدراندر) راء اولی نك سكونی وهمزه نك فتحیله اوكی بابا معناسنه راك وهمزه نك حذفیله پندر دخی دیرلر استاد لبیبی (بیت) از پدر چون زبندر دشمنی مند همی * مادر از كینه برد مانند مادندر شود *

* كشی زاده اولان زاده نژاد بالا كوهردر *

(آزاده نژاد) آشی زاده معناسنه چونكه نژاد اصلی دیو قطعهٔ خامسه نك بیت ثامننده كجدی نژاد نونك كسری وزای فارسیه ممدوده نك فتحی ودال ایله بمعنی اصل (بالا كوهر) مفرده چونكه بالا بمعنی طاهر كوهر بیانی دیباجه نك بیت عاشری شرحنده كجدی

* تبار ایله دودمان قوم قبیله جماعتی یكسره *

(تبار) تاء مثنات فوقیه وباء موحدهٔ ممدوده نك فتحلری ورا ایله بمعنی قوم وقبیله هر بنده تبار هلاك معناسنه در (خاندان) لغتلرده وفرهنكده اهل بیت

وحرمدن کنایه‌در بو مصرعده رقاما که قوم رقیبله معناسنه کاد یکی بودخی ناظم تحریرله
غالبا اهل ایراندن روایت خاصه سیدر (بکسر) یاء تحتیه نك فتحی وکافك سکونی
وسینك فتحی ورا ایله جماعه‌سی معناسنه که ترکیده اندن براوغوردن وباشدن باشه دیو
تعبیر ایدرلر

* فرومایه‌دی صو بسز شخصه بداختر اوغورسزدر *

(فرومایه) معنای ترکیبیسی دخی اصلی الچق معناسنه زیرا فرو فانك ورانك
ضملری واخفاء واو واظهار ایله الچق ودون معناسنه مایه بمعنی اصل شیخ سعدی
(بیت) بافرومایه روز کار مبر * کزنی بوریا شکر نخوری (بداختر) بمعنی مشئوم
الطالع وبدبخت یعنی اوغورسز چونکه بد فنا دیواز یوز بشنجی قطعه نك بیت اولنده
کلور اختر طالع دیو قطعهٔ خامسه نك بیت اولی شرحنده کچدی عبدالله هاتفی
(بیت) زانعام واحسان صاحب قران * فراموش کردند بداختران (فائده) فرودرت
معنایه‌در اول اشاغی والچق معناسنه ثانی بمعنی بلع یعنی یوتمق ثالث صویه
طالمق معناسنه رابع تحسین لفظ ایچون اوائل مشتقاته داخل اولور (مایه) بش
معنایه‌در اول بمعنی اصل مثلا سرمایه کبی ثانی هر حیوانك دیشیسی عموما
ودوه نك دیشیسی خصوصا ثالث خمیر مایه‌سی رابع بمعنی قدر ومقدار خامس
فریدونی تربیه ایتدکلری کاوه دیرلر کذا فی فرهنك جهانکیری

* تلنکی آج ومحتاجه دینور چری اولان بیزر *

(تلنکی) تاء فوقیه نك ولامك ضملری ونونك سکونی وکاف فارسیهٔ ممدوده نك
کسریله بمعنی آج ومحتاج وسائل کمال اسماعیل (بیت) یکیش خام طمع
خواند ویکی بی نفس * یکی تلنکیء کابل یکیش خواری خار (بیزر) بمعنی فقیر
ومسکین یعنی چری معنای ترکیبیسی التونسز واقچه سزدیمکدر چونکه بی ادات
نفیدر کما سبق فی الادوات المرکبة زر التون دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت
سابعنده کچدی

* مخی آدم جوانمرد وباعث لا بجی بخشنده *

(جوانمرد) نونك سکونیله بمعنی سخی وکریم النفس ترکیبده جوان مرد دیودن غلطدر
معنای ترکیبیسی کنج آدم دیمك اولور امابو معنایه استعمالی یوقدر (بخشنده)
باء موحده نك فتحی وخاء معجمه نك سکونیله بخشیدن لفظندن اسم فاعلدر جامی
(بیت) حرم بخشنده وبخشاینده * دربروی همه کشاینده *

* خسیس والچغه ناکس دینور راستکلو حوانمرد *

(ناکس) بمعنی خسیس وسفله ودون معنای ترکیبیسی آدم وانسان دکل دیمکدر
چونکه نا ادات نفیدر کس آدم وانسان معناسنه معروفدر شیخ سعدی (بیت)

هان تا کس نان کس نیابی * با گرسنه خوان کس بنانی * خواهشکر اسم فاعلدر
چونکه خواهش خاء معجمه نك بين الفتح والكسر اماله سى وواو علامت والف ايله
خواهيدن لفظندن امر آخرينه ماقبلى مكسور شين معجمه الحاقيله اسم مصدردر
کرادات اسم فاعلدر كما سبق فى الادوات المركبة

* عجمدن بن كتوردم بويله اينجو بويله جوهرهم * تفسيردر
* زايران من بياوردم چنين در وچنين كوهر *

(ز) بمعنى من كما سبق فى الادوات (ايران) همزهٔ ممدوده نك كسرى وراء مهمله نك فتحى ونون ايله مجموع ولايت عراق وفارس وآذربايجان وخراسان مملكتلريدركه فريدون شاه فرزند كبيرى ايرج شاهه ويرمشدى اول اجلدن ايران تسميه اولنمشدر همدخى ايران نام هوشنك شاه بن سيامك شاهدر (من) بن ديو قطعهٔ ثالثه نك بيت اولنده كچدى (بياوردم) ماضئ متكلم وحده در كتوردم معناسنه مصدرى همزه نك مديله آوريدن لفظيدر نتكم وصف تركيبى اولديغى حالده آورى كرمى برنجى قطعه نك بيت اخيرنده كچدى اولنده كى باء موحدهٔ مكسوره صله در چونكه آوردم همزه سى ياء تحتيه يه ابدال اولنمشدر على ما سبق فى المقدمة (چنين) بويله ديو قطعهٔ ثالثه نك بيت ثالثنده كچدى (در) اينجو ديو قطعهٔ رابعه نك بيت رابعنده كچدى (كوهر) معرب جوهردر بيانى ديباجه نك بيت عاشرى شرحنده كچدى

* قطعه چون مهر رخشان درجهان پرتو نثار * قطعه رابع وعشرون

(قطعه چون مهر) قطعهٔ خامسه نك عنوانده كچدى (رخشان) رانك فتحى وخاء معجمه نك سكونى وشين معجمه ايله رخشيدن لفظندن امر آخرينه الف ونون الحاقيله اسم فاعلدر بمعنى لامع ومشرق ناصر الدين بلخى (بيت) رخ رخشان وخورشيد جان باد * آب لعلش حيات باودان باد * (در) بمعنى فى كما سبق فى الادوات المركبة (جهان) بمعنى دنيا كما سبق آنفا (پرتو نثار) وصف تركيبيدر شعاع صاچيجى معناسنه چونكه پرتو شعاع ديو اوتوزالتنجى قطعه نك بيت رابعنده كاور نثار نونك كسرى وثاء مثلثهٔ ممدوده نك فتحى وراء ايله صاچمق وصاچيجى معناسنه ميوه واقچه وامثالى لكن بومقامده اسم فاعل معناسنه درنتكم كوهر نثار كلمه سنده اولديغى كبى فى الاصل عربيدر فارسيده وانشارده شايعدر جامى (بيت) اصحت ز نوالك يا خير خزانة الضعف * بهر نثار مقدم تونقد جان بكف * (حاصل معنى) شعاع صاچيجى جهانده اشراق ايديجى كونش كبى بر قطعه يا خود

قطعه درماسبقلر کبی مناسبت ظاهره در

رخش ات پارلایجی رخشنده پارلاق تابدار

(رخش) رانك فتحی وخاء معجمه نك سكونی وشین معجمه ایله یعنی اسب یعنی ات معبر تلمعی (بیت) رخش دولت همیشه درزین باد * ترو داز کفش عنان مراد * فی الاصل رخش رستمك مشهورا بوزش دیدکلری اتك دولی اسمی ایدیکه اکا فردوسی بورابرش دیو تعبیر ایدر صکره غلبهٔ استعمال ایله کیده رك مطلق آت معناسنه اولدی هر نه رنكده اولورسه اولسون وشعرا استعاره طریقیله ممدوح آتنه رخش دیرلر بوندن بشقه رخش بش معنایه دخی کلور اول یعنی قوس قزح ثانی ضیا وفروغ ثالث آیینه وامثالی براق نسنه دن ظاهر اولان عکس معناسنه رابع یعنی دورنك سرخ وسپید خامس یعنی مرغ وسیارك (رخشنده) فتحله رخشیدن لفظندن اسم فاعلدر (تابدار) باء موحده نك سكونیله ضیالو وحرارتلو معناسنه در اما اکثر فروغ وضیا وشعله معنالرینه استعمال اولنور عنصری (بیت) کفتم نهی برین دلم آن تابدار زلف * کفتا که مشکبار نداره قرار وتاب *

یك لطافتلو طراوتلو دیمکدر آبدار

(آبدار) باء موحده نك سكونیله یعنی طری ولطیف وتازه میوه اولسون عبری اولسون بوندن بشقه اوچ معنایه دخی کلور اول یعنی مرد مصاحب ومجلس آرا ثانی یعنی تیغ وخنجر جوهردار رابع برنوع کیاه که لیف خرمایه مشابه براوتدر فی الاصل آبدار وصف ترکیبیدر آب طوتیجی معناسنه نتکم تابدار تاب طوتیجی معناسنه اولدیغی کبی چونکه آب معنالریله قرفنجی قطعه نك بیت اولی متن وشرحنده کلورتاب معنالریله قطعهٔ خامسه نك بیت خامسنده کچدی دارداشتن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر

عاشقك معناسی اولمش دوستار ودوستدار

ایکیسیده وصف ترکیبیدر چونکه (دوست) معلوم (آر) مد همزه ایله آوردن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر (دار) داشتن لفظندن کذلك شاعر (بیت) دوستدارانم ودشمن شادی شده ام * حالت عشق عجب حال دکرمیباشد *

بر برینه راست کلك دوچهار ایله دوچار

بو ایکی لفظك معنای ترکیبیلری ایکی درت دیمك اولور نتکم اون طقوزنجی قطعه نك بیت اونده کچدی (دوچهار) استاد فرخی (بیت) هرکه با تو بجنك شد دوچهار * با ظفر نزد او یکیست بجرب (دوچار) حضرت مولانا قدس سره (بیت) بود

باسن میان راه تنکی * تنکچاری وتنکچاری دیمکدر * بوایکی بیتده مراد بریته راست کیمک معنالریدر

* داد کر عدل اید یجیدر جبر اید یجی زورکار *

(دادکر) اسم فاعلدر بمعنی عادل چونکه داد عدالت دیو یکرمی ایکنجی قطعه نک بیت ثانیسنده کجدی کر ادات اسم فاعلدر کماسبق فی الادوات المرکبة مثلا عبدالواسع (بیت) کرچه چون ضحاک ظالم برجهان وی ظلم کرد * داد چون نوشین روان دادکر مروار او * بوندن بشقه دادکر ایکی معنایه دخی کلور اول حضرت حاکم حقیقی جل شانه کماسبق فی الاسماء الحسنی ثانی ماه ملکی جشنلرندن برجشن اسمیدر (زورکار) اسم فاعلدر بمعنی ظالم وجابر چونکه زور کوج دیو یکرمی برنجی قطعه نک بیت ثالثنده کجدی کار ادات اسم فاعلدر کماسبق فی الادوات المرکبة

* فرصت عصر وزمان داخی هوادر روزکار *

(روزکار) زای معجمه نک سکونیله اوچ معنایه دراول بمعنی فرصت ثانی عصر وزمان وثالث بمعنی هوا اولان معنای ترکیبیسی کوفی دیمکدر لکن انده استعمال یوقدر

* قوجغه دیندی درغواش ودخی آغوشتن *

(درآغوش) اسم مصدردر امر صیغه سی اورزه چونکه تحسین لفظ ایچون درآغوش مد همزه ایله آغوشتن لفظندن مشتقدر یاخود در بمعنی فی کماسبق فی الادوات المرکبة آغوش قوجاق دیو اوتوز برنجی قطعه نک بیت ثانیسنده کلور استاد لطیفی (بیت) وه که من می نتوانم که ببوسم لب او * ای بسا کس بتصرف زده آغوش کذشت * آغوش همزهٔ ممدوده نک فتحیله مصدردر بمعنی درآغوش مذکور فرق اعتباریدر

* هم قوجاق اولدی کنار آلتی قوجاغه درکنار *

(کنار) آغوشکه قوجاق معناسنه عربیده مجرد براطرف وجانب معناسنه ده کلور ایکی معنایه معکوسا حضرت سلطان ولد (بیت) خود حدیث عشق را نبود کناره کیم دائم عشق را اندر کنار (درکنار) بونده در بمعنی فی در

* ساختن دوزمک دخی یول طاقیدر برک وساز *

(ساختن) مصدردر دوزمک وایتق وقیلق معناسنه مستقبلا خته خاء معجمه زای معجمه یه ابدال اولنوب سازد وسازنده دیرلر (برک ساز) بمعنی مهمات سفر ولوازم یو طریق ساز مقدم برک مؤخر الدیغی حالده ساز برک دخی بو معنایه بوایکی صورتده واو عاطفه ایله دخی مستعملدر فقط لفظ برک وفقط لفظ ساز دخی بو معنایه در

آغوشتت آغوشید

نوبله اولنجه نونده الى لغت واردر نقلاً فهم شاعر (بيت) راه نود ورآمد ومنزل دراز * برك راه نوشته منزل بساز * خواجه سلمان (بيت) ساقيا برك طرب سازكه از بلبل وكل * كاروبار چمن امروز ز بركست وساز * فائده فقط برك اون معنايه كلور نكم اون نشخى قطعه نك بيت اولى شرحنده كجدى فقط ساز اون معنايه در ايضا اول بمعنى تدارك سفر كما عرفت آنفا ثانى بمعنى انتظام حال ثالث بمعنى چنك معروف رابع بمعنى سامان اما سامانك اون ايكى معناسى واردر اكثرنده استعمال اولنور خامس بمعنى سلاح جنك سادس بمعنى تدارك ضيافت سابع بمعنى مكروحيله ثامن بمعنى نفع وفائده تاسع بمعنى مثل ومانند عاشر صيغهٔ امر ووصف تركيبى اولور

* منتظم درسازمند ولك موافق ساز كار *

(سازمند) زاى معجمه نك سكونيله اسم منسوبدر چونكه ساز بمعنى انتظام كما عرفت آنفا مند ادات نسبتدر كما سبق فى الادوات المركبة شيخ نظامى (بيت) برين سازمندى جهانگيرشاه * برافراخت رايت زماهى بماه * (ساز كار) زاى معجمه نك سكونيله ايضا چونكه كار ادات نسبت واسم فاعلدر مير نظمى (بيت) اى زالطفت ساز كارها حزان * كارها جز ساز واحسانت رسان * فاما كه كسر زاى معجمه ايله بمعنى آلت اهل صنايع معناسى تركيبى يه دخى اوفق اولور

* شولكه ما كولاتدن سخوش اوله خوشخورد نور *

(خوشخور) شين معجمه نك سكونيله اطعمه واشربه وميوه لردن بر مقدار حموضتلى اولانه ديرلر ناظم تحرير برلك ما كولاته قصرى تغليب يا خود مجازدر اصلنده وصف تركيبيدر چونكه خوش قطعهٔ رابعه نك بيت رابعى شرحنده كجدى (خور) خوردن لفظندن امر يا خود اسم فاعل مخففدر (سخوش) دخى فارسيدر تركيده شيوعى ايله تفسير قلندى

* هم كواريدن سكر ملك هضمى آسان خوشكوار *

(كواريدن) كاف فارسيه نك ضمى وواو ممدوده نك فتحى وراء ممدوده نك كسريله مصدردر بمعنى هضم (خوشكوار) اصلنده وصف تركيبيدر هضمى آسان معناسنه واطعمه دن واشربه دن لطيف ولذيذ معناسنه ابو المعانى (بيت) چو با نقل خوشخوار وبار نكو * مى خوشكوار از كف خوبرو *

* اولدى فكرا تملك نهيدن هم سكالش اوله در *

(نهيدن) نونك فتحى وهاء ممدوده نك كسريله مصدردر فكرا تملك معناسنه هم دخى غم خوردن معناسنه ونهادن معناسنه ده كلور كذا فى فرهنك زفانكويا (سكالش)

سینك كسری وكاف ممدوده نك فتحی ایله سكالیدن اشطنك امری آخرینه ماقبلی
مكسور شین معجمه الحاقیله اسم مصدردر بمعنی فكر واندیشه استاد رودكی (بیت)
ای مهج كنون تو شعر من از بر كن وبخوان * از من دل وسكالش واز تو تن وزبان *
مجمع الفرس ده بمعنی اندیشه مند ومتفكر اسم فاعل دیو مرویدر كذا فی فرهنك
میرزا ابراهیم همدخی حیله وخدعه معناسنه ده كلور

* اینسته تأخیر وتأنی ایلمكدر بردبار *

(بردبار) باء موحده نك ضمی وراءنك ودالك سكونی وباء موحدۀ ممدوده نك فتحی
وراء ایله اینسته تأنی وتأخیر وسكونت ووقار ایتمك معناسنه شیخ عطار (بیت)
بردباری جوی وبی آزار باش * تا كه كردد درهنر نام تو فاش

* صلح معناسنده در یعنی بارشمق آشتی *

(آشتی) همزۀ ممدوده نك فتحی وشین معجمه نك سكونی وتاء فوقیۀ ممدوده نك كسریله
بارشمق كه عربیده صلح معناسنه عرفی مقابلی ایله ذكر ایلمشدر (بیت) جنك آتش
آشتی آتش مدار آتشست * خوش سر وكاری ازان بد خوم ابا آتشست

* جنك ایمش پرخاش ورزم وكیرودار وكارزار *

(پرخاش) باء فارسیه نك فتحی وراءنك سكونی وخاء معجمۀ ممدوده نك فتحی وشین
معجمه ایله بمعنی جنك وغوغا شمس فخری (بیت) كرا مجال كه كر پادشاه ابو اسحاق *
كند تصور كین وتخیل پرخاش (رزم) راءنك فتحی وزای معجمه نك سكونی ومیم ایله
بمعنی جنك وجدال ایضا خواجه حسین ثنایی (بیت) مردیش روز رزم نسبت
مرد * ازبرادر بخواهر اندازد * همدخی هیمه وهیزم معناسنه ده كلور (كیرودار)
كاف فارسیۀ ممدوده نك كسری وراءنك ضمی وواو مجهول ودال ممدوده نك فتحی
وراء ایله بمعنی جنك وآشوب ایضا معنای تركیبیسی اور طوت دیمكدر اكثر صفت
جنك اولور ومطلق جنك معناسنه ده اولور نتكم بو قاعده اولدیغی كبی میر نظمی
(بیت) بجوش آمده شورش كیرودار * زهر دو طرف كشته شد بی شمار * بو معنایه
دار وكیر دیرلر كذا فی فرهنك شعوری (كارزار) سكون راء اولی ایله بمعنی جنك
وجدال ایضا حكیم سوزنی (بیت) بنفشه همن آمیغ تیغ تو ملكا * بلاله كاشتن
دشت كارزار تو باد * معنای تركیبیسی آهلوایش دیمك اولور (جنك) دخی
فارسیده وتركیده مشهوردر حسبیله تفسیر وترجمه قلندی

* طاسه لو اندوهكین وطاسه اولمشدر رنزم *

(اند وهكين) اسم مفعولدر چونكه اندوه همزه‌نك فتحى ونونك سكونى ودال
ممدوده‌نك ضمى واظهار هاايله بمعنى غم وغصه كين اداة نسبتدر كما سبق
فى الادوات المركبة (فزم) فانك وزاى معجمه‌نك فتحلرى وميم ايله بمعنى غم وغصه
اندوه كبى وزاى فارسيه وراء مهمله ايله دخى مرويدر لاطيفى (بيت) چه شود از دلت
اى شاه كرم * برهاند دل ما را زفرم

* قلبى محزون خاطرى مجروحه ديرلر دلفكار *

(دلفكار) لامك سكونيله بمعنى محزون القلب ومجروح الخاطر معناى تركيبيسى
دخى بويله‌در چونكه دل قلب ديواون يدنجى قطعه‌نك بيت ثالثنده كچدى فكار
فانك كسرى وكاف فارسيه ممدوده‌نك فتحى ورا ايله بمعنى مجروح ومشوش كاهى
مجروح خاطر معناسنه ده كلور ابو المعانى (بيت) رسد ز خنجر جانان راحتى بدلم *
نهد بدست كرم سينهٔ فكار مرا

* داز مفهومى بنادازار هم معمار ايمش *

(داز) دال ممدوده‌نك فتحى وزاى معجمه ايله بمعنى بنا وباجق همدخى تشديد نون
ايله بنا معناسنه كه ياپوجى ديمك اولور وبغداى واربه سنبله‌سى قلچغى كه داس
معناسنه ده كلور (دازار) بمعنى معمار يعنى بنا يعنى ياپوجى همدخى حق جل
وعلا حضرتلرينه اطلاق اولنور كما سبق فى الاسماء الحسنى اصلنده وصف
تركيبيدر چونكه داز بنا دو آنقا كچدى آر مدايله آريدن لفظندن امر ياخود
اسم فاعل مخففدر اصلى آوريدن ايدى

* يازاوى تخكم دخى محكم ديمكدر استوار *

(تخكم) تاء فوقيه‌نك فتحى وخاء معجمه‌نك سكونى وكاف فارسيه‌نك فتحى وميم ايله
بمعنى خانهٔ تابستان همدخى تركستانده برالكه اسميدر (استوار) همزه‌نك
ضمى وسينك سكونى وتاء فوقيه‌نك ضمى وواو ممدوده‌نك فتحى ورا ايله بمعنى محكم
ومتين مسعود سعد سلمان (بيت) پايدار واستوار است ار بودين ومملكت * پايدار
وپايدار واستوار واستواره وبوندن بشقه درت معنايه دخى كلور اول بمعنى معتمد
وامين ثانى ايناتمق معناسنه ثالث بمعنى تمام شدن رابع بمعنى برابر آمدن

* ريزه ريزه پاره پاره طارطغاندر ترت مرت *

(ريزه) راء ممدوده‌نك كسرى وزاى معجمه‌نك فتحى وهاء رسميه ايله بمعنى قطعه
وپارچه وخرده (پاره) باء فارسيه ايله فارسيده وتركيده دخى بويله شايعدر بويله
اولنجه ريزه ريزه معناسى پاره پاره ديمك اولدى (ترت مرت) تاء فوقيه‌نك وميمك

شماری بعده هما راو تاء فوقیه ایله بمعنی تارمار یعنی طارمطغان دیمك اولور توابع الفاظ قبیلندندر شمس فخری (بیت) بدسگال نیکخواهش تارمار * نیکخواه بدسگالش ترت مرت * همدخی ترت مرت بد اندام وبد اسلوب ونظرده حقیر معناسنه درفرهنگ جهانگیریده فتحه ایله روایت اولنمشدر وبر معناسی دخی تاراج دیمك اولور

خرد مرد اوفق تفك یعنی طاغلمش تارمار

(خرد مرد) خاء معجمه نك وسیمك ضمهلری بعده هما راو دال ایله توابع الفاظ قبیلندندر اوفق تفك معناسنه واو معروف ایله خورد مرد دخی بو معنایه در (تارمار) دخی توابع الفاظ قبیلندندر بمعنی پراکنده وپریشان یعنی طاغلمش شمس فخری (بیت) عالمی کردی زتاب تیغ بران ترت مرت * کشوری کردی زبیم تیر بران تارمار * چغتاییده الاقاق دیرلر که الاق بولاق بوندندر (قاعده) توابع الفاظ قبیلندن اولنلك معناسی اکثر بر کلمه دنصکره کلمهٔ مذکوره نك حرف اولی یرینه میم کتوروب تکرار ایدرلر مثلا تارمار وخرد مرد کبی بو صورتده ایکی کلمه ارا سنده کاتب واو یازمدهو ترك ایتمکده مختاردرلكن بهرحال واو قیمازفا حفظ

ایش فیار ایشلیجی یه فیار آور دینور

(فیار) فانك وياء تحتیه نك مدوده نك فتحه لری وراء ایله بمعنی شغل وعمل الطیفی (بیت) نیست جز عشقت اختیار مرا * نیست جز ذکر تو فیار مرا (فیار آور) وصف ترکیبیدر چونکه فیار قد عرفت آنفا آور وصف ترکیبی اولدیغی حالده یکرمی برنجی قطعه نك بیت اخیرنده کچدی

ایش طوتیجی کاردار ایش کوج دیمکدر کار وبار

(کاردار) وصف ترکیبیدر چونکه کار ایش کوج دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی داردا شتن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر بوندن بشقه کاردار جامع اموال وصاحب دیوان ووزیر معنالرینه ده کاور زراتشت بهرام (بیت) درین غربت زمان کارداران * نکشت ای شه یکی صرف از هزاران (کار وبار) رانك سکونی وبیلرنده واو غیر ملفوظ ایله وواوسز ایش وکار وکسب معناسنه تو المعانی (بیت) کار بارم در جهان شد عشق یار * زانکه نیستم در جهان بی کار و بار مقصد کار قسمتی آنفا فقط بار بمعنی عمل وکار دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت اولی نثرحنده کچدی

آولامق اولدی شکاردن هم دمیدن اولیهدر

(شکردن) شین معجمه نك کسری وکافك فتحی ورانك سکونی ایله مصدردر بمعنی اصطیاد حکیم فردوسی (بیت) جهانراندانم چرا پروری * که پروردهٔ خویش را بشکری

سورکون آوی چرکه وآودخی نخجیروشکار

(چرکه) جیم فارسیه نك فتحی ورانك سکونی وکاف فارسیه نك فتحی وهاء رسمیه ایله سورکون آوی معناسنه طالب آملی (بیت) بصحن دشت چوحکم شکار چرکه نمود * زمین چوکوی در حلقهٔ سوارافتاد (نخجیر) نونك فتحی وخاء معجمه نك سکونی وجیم ممدوده نك کسری ورا ایله بمعنی صید یعنی آو میرخسرو (بیت) بارآن سوار مست بنخجیر میرود * رستم زکار وکارشه دبیرمیرود * همدخی شکار اولنان جانور معناسنه عموما وطاغ کچی سنه دیرلرخصوصا (شکار) کسرایله بمعنی صید نخجیر کبی

هرنه استرایسك استه دائما اللهدن تفسیروترجمه در

هرچه میخواهی بجوهمواره ازپروردکار

(هرچه) هرنه دیو اون التنجی قطعه نك بیت سادسنده کجدی (می) ادات حالدر کما سبق فی الادوات المرکبة خواهی خواهیدن لفظندن مضارع مخاطبدر نتکم مفرد غائبی یکرمنجی قطعه نك بیت اولنده کجدی (بجو) جیمك ضمیله جوییدن وجستن لفظلرندن امر دراسته وطلب ایله معناسنه اولنده کی باء موحدهٔ مکسوره صله‌در (همواره) دائم دیو قطعهٔ تاسعه نك بیت ثانیسنده کجدی (از) بمعنی من کما سبق فی الادوات المرکبة (پروردکار) قطعهٔ اولی نك بیت ثانیسنده کجدی

این قطعهٔ شیرین بود دلتشنکانرا جوی شیر قطعهٔ خامس وعشرون

(این قطعه) قطعهٔ رابعه نك عنوانده کجدی (شیرین) طتلو دیو قرق سکزنجی قطعه نك بیت اخیرنده کلور (بود) اولور دیو قرق بشنجی قطعه نك بیت عاشرنده کلور (دل) قلب دیو اون یدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کجدی (تشنکان) تشنه آخرینه علامت جمع اولان الف ونون الحاق وهاء رسمیه نك کاف فارسیه به ابدالیله تشنه نك جمعیدر تشنه صوصامش دیو قطعهٔ رابعه نك بیت اولنده کجدی (را) ادات مفعولدر کما سبق فی الادوات المرکبة (جوی) ایرمق دیو قطعهٔ رابعه نك بیت خامسنده کجدی (شیر) سود دیو اوتوزیدنجی قطعه نك بیت رابعنده کلور همدخی جوی شیر فرهاد معشوقی شیرین ایرماغی دیو اوتوز سکزنجی قطعه نك بیت سادسنده کلور (حاصل معنی) بوشیرین وطتلو قطعه کوکلی صوسزلره سود ایرماغی اولور

دلجو دلاویز اولکه یك مقبول اوله هم دلپذیر

بولمق وصف ترکیبیدر هر برلری شجوبه وامثالنه صفت اولور چونکه (دل) بمعنی قلب کماسبق آنفا (جو) جوییدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر آویز همزهٔ ممدوده نك فتحی وواوك کسریله آویختن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر چونکه مستقبلاتی خاء معجمه نك زای معجمه یه ابدالیله آویزد وآویزنده کلور (پذیر) اوندنجی قطعه نك بیت سادسنده کلان پذیرفتن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر

پذیرفت بپذیرد

دلاوردلاور ترکیبی هم صاحب شجاعتدر دلیر

(دلاور) وصف ترکیبیدر یورکلو وصاحب شجاعت وبهادر معناسنه چونکه دل بمعنی قلب کماسبق آنفا آور وصف ترکیبی اولدیغی حالده یکرمی برنجی قطعه نك بیت اخیرنده کجدی (دلیر) دالك ولام ممدوده نك کسری ورا ایله بمعنی شجیع دیمکدر ایضا ثنائی (بیت) ازقوت تهی مرد بازو دلیر * زبهر زبونی سرافکنده زیر

* اولدی نشین اوتوراق برخیزد بنسه طورمه قالق *

(نشین) نونك وشین معجمهٔ ممدوده نك کسرلری ومیمك فتحی ونون ایله اوتوراق واوتوراجق معناسنه شمس فخری (بیت) زتاب انتقام سطوت تو * کند یکبارکی ترك نشین (بر) ادات تحسین وتأکیددر کماسبق فی الادوات المرکبة همان ناظم فخر برله طورمه لفظنی تفسیر ضمننده نونك تأکیدایچون اولدیغنه مبنیدر (خیز) خیزیدن یاخود خاستن لفظندن امردر چونکه مستقبلاتی خاء معجمهٔ ممدوده نك کسری وزاء معجمه نك فتحیله خیزد وخیزنده کلور تتکم ماضیسی قطعهٔ تاسعه نك بیت رابعنده کجدی حافظ (بیت) ساقیا برخیز درده جام را * خاك برسر کن غم ایام را *

خاست خیزد

* ثابت قدمدر پایدار یرلشمش اولان جای کیر *

(پایدار) سکون یاء تحتیه ایله وصف ترکیبیدر بمعنی ثابت قدم ومحکم واستوار وقائم چونکه پای اایاق دیو یکرمی بندنجی قطعه نك بیت رابعنده کلور (دار) داشتن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر شیخ سعدی (بیت) ارنا پایدار دوست مدار * دوستی رانشاید این غدار (جایکیر) بودخی یاء تحتیه نك سکونیله وصف ترکیبیدر یرلشمش ویرنده ثابت وصاحب قرار معناسنه چونکه جای مکان دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت رابعنده کجدی (کیر) وصف ترکیبی اولدیغی حالده قطعهٔ تاسعه نك بیت سادسنده کجدی

* کهتر کوچوك کوردخی مهتر دیمکدر بلك بیوك *

(کهتر) اسم تفضیلدر بمعنی اصغر واحقر چونکه که کافك کسری واظهار ها ایله

بمعنی صغیر وحقیر (تر) ادات تفضیلدر کما سبق فی الادوات المرکبة (مهتر) اسم تفضیلدر ایضا بمعنی اعظم واکبر زبرامه میمك کسری واظهارها ایله بمعنی عظیم وکبیر ابو المعانی (بیت) زینهار بامهتران عمر ومال وجاه را * بی توقف جرأت کفتار واوضاعی مکن *

* شهنای وخالو زورنه در طاول دهل کوس در تبیره *

(شهنای) شاهنایدن مخففدر ایکیسنده هانك سکونیله زورنه دیدکاری دودك معناسنه معنای ترکیبیسی شاه دودکی دیمك اولور چونکه سلاطین عظام ووزراء کرام نوبت وقتنده طبل ونقاره ایله مزبور دودوکی آهنك ایتدیررلر سبن ایله سورنا دخی فارسیدر بو معنایه شاعر (بیت) شود انس وملك را شوق افزون * اکر بشنیده شهنای ونفیرش (خالو) خاء معجمهٔ ممدوده نك فتحی ولام ممدوده نك ضمیله شهنای مرقوم معناسنه هم دخی دای معناسنه که عربیده خال دیرلر (دهل) دالك وهانك ضملری ایله طاولکه عربیده طبل دیرلر هاتفی (بیت) دهل زن فراموش کرد از دهل * بکردن دو والش شد از دیده غل (تبیر) تاء فوقیه نك فتحی وباء موحدهٔ ممدوده نك کسری ورانك فتحی وهاء رسمیه ایله بمعنی کوس وطبل استاد منوچهری (بیت) تبیره زن بزد طبل نخستین * شتربانان همی بندید محمل *

* بولدن خبرایله کلوب کیدن ایمش پیك وبرید *

(پیك) باء فارسیه نك فتحی ویاء تحتیه نك سکونی وکاف ایله بمعنی قاصد ونامه وشاطر معناسنه ده کلور (برید) باء موحده نك فتحی وراء ممدوده نك کسری ودال ایله بمعنی قاصد ایضا شاعر (بیت) نا کهان ظاهر شد از جانب برید * کش پیام دوست در کوشم رسید * عربیده اون ایکی فرسخه برید دیرلر

* مژده نوید ومژده بر مفهومی ارلمشدر بشیر *

(نوید) نونك فتحی وواو ممدوده نك کسری ودال ایله بمعنی مژده ظهیر فاریابی (بیت) مرا مبشر اقبال بامداد پکاه * نوید عاطفت آورد از آستانهٔ شاه * مژده دخی فارسیدر ترکیده شیوعی ایله تفسیر قلندی شاعر (بیت) مژدهٔ اقبال دارد جنبش ادبارها * یك دو خطوه باز رفتن بر دهد وثاب را * بوندن بشقه نوید اوچ معنایه دخی کلور اول بمعنی متحرك ولرزان ثانی بمعنی نواله ثالث بمعنی قوت (مژده بر) وصف ترکیبیدر چونکه بر پیغمبرده کی برکبیدر (بشیر) بوزن فعیل (مژده جی) معناسنه فی الاصل عربیده فارسیده وترکیده شایعدر

* دریافتم بن اکلدم بشناس تو سن اکله هم *

(دریافتم) ماضی متکلم وحده در مصدری دریافتن لفظیدر تکلم امر حاضری قطعهٔ اولی نک بیت سادسنده کلدی شاعر (بیت) ای هنر اهل هنر را شود دریافتن * سخن اهل هنر هم هنرست دریافتن * بو بیتده ایکنجی دریافتن ایرشمك وبولمق وملاق اولمق معناسنه در (تنبیه) ناظم نحریرك بن لفظنی تفسیرده ادراجی مجرد رشاقت نظمه اصابت عین اولماسون دیو یوخسه چندان تفسیرده مدخلی یوقدر زیرا دریافتم لفظندن ترجمهٔ مطابقه سی لفظ بن اولمقسزن فقط اکلدم لفظیدر فاما که تفسیرده بن اولنجه مفسرده من اولملوایدی کما لا یخفی علی من له معرفة بالتراجیم تکلم بشناس توبن اکله هم قولی بوکا شاهد عدلدر (بشناس) اون بشنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلن شناسیدن لفظندن امر حاضردر اولنده کی باء موحده صلهدر علی ما سبق فی الادوات (تیز) من دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت ثانیسنده کلدی

غایت زکیدر تیزدل آ گاه معناسی خبیر

(تیزدل) سکون زای معجمه ایله اصلی ترکیب توصیفی اولهرق دل تیز ایدی کسکین کوکل معناسنه قبعد التقدیم والتاخیر سیاه چشم کبی وصف ترکیبی اولوب کسکین کوکللو معناسنه اولدی چونکه تیز کسکین دیو کرمی برنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کلدی دل بمعنی قلب (آگاه) همزه وکاف فارسیه نك مدلری واظهار ها ایله بمعنی خبیر ومتیقظ میرنظمی (بیت) پیامی دررسید زانسوی ناگاه * زاحوال ولایت کشته آگاه * هم دخی آگاهیدن لفظندن امر حاضر واسم مصدردر ووصف ترکیبیده اولور

آگاهید آگاهد

نومیدا وکیم مأیوس اوله حیف اولمش افسوس ودریغ

(نومید) نونك فتحی وواوك سکونی ومیم ممدوده نك کسری ودال ایله بمعنی مأیوس ومحروم (افسوس) همزه نك فتحی وفانك سکونی وسین ممدوده نك ضمی وسین ثانیه ایله بمعنی حیف وحسرت هم دخی متحیر ومأیوس معناسنه ومنع وتقصیر معناسنه دخی کلور (دریغ) دال وراء ممدوده نك کسرلری وغین معجمه ایله بمعنی حیف وحسرت وبمعنی منع وتقصیر خواجه حافظ (بیت) قدم دریغ مدار از جنازهٔ حافظ * کرچه غرق کناهست میرود ببهشت * ایشته خواجه حافظ بیتنك کرامتواری برقصهٔ مشهوره سی واردر

هم انتقام آلمق دماوردن هم اولدی طوت بکیر

(دماوردن) دالك ومیم ممدوده نك وواوك فتحلری ورانك سکونی ودالك فتحی ونون ایله بمعنی اخذ انتقام مصدردر (بکیر) کرفتن لفظندن امردر چونکه

مستقبلاتی كاف ممدوده نك كسريله كيرنده كلور اولنده كی باء موحده صله در

* نغزدی تنسوخك آدی خوش بوی ابوقوتولیدر *

(نغزدی) زای معجمه ایله تنسوخ معناسنه دیو عندمزده موجود لغتلرده رسیده نظر اولمدی غالبا بودخی ناظم نحریرك مرویات خاصه سندندر (خوش بوی) بودخی سیاه چشم كبی وصف تركیبیدر چونكه خوش قطعهٔ رابعه نك بیت رابعی شرحنده كچدی ابوقوقو دیو یكرمی التنجی قطعه نك بیت ثانیسنده كلور شیخ سعدی (بیت) كلی خوشبوی در حمام روزی * رسید از دست محبوبی بدستم

* غایت لطیف اشكرف تنسخ دیمكدر بی نظیر *

(اشكرف) همزه نك كسری وشین معجمه نك سكونی وكاف فارسیه نك فتحی ورانك كسری وفا ایله غایت لطیف معناسنه بوندن بشقه اوچ معنایه دخی كلور اول بمعنی بزرك مرتبه ثانی بمعنی قوی وتوانا ثالث بمعنی وقار وحشمت وتمكین (تنسخ) تاء فوقیه نك فتحی ونونك سكونی وسینك ضمی وخاء معجمه ایله بمعنی بی نظیر ونادر وغایتده نفیس عرب تعریب ایدوب تنسوق دیدیلر

* صوباشیه داروغه دی داخی كلانتر محتسب *

(داروغه) دال ممدوده نك فتحی وراء ممدوده نك ضمی وغین معجمه نك فتحی وهاء رسمیه ایله صوباشی معناسنه كه حكام قپولرنده برشخص صاحب مرتبه نامیدر فی الاصل چغتای لسانیدر صوباشی نقدر صاد ایله معروف ایسه ده صحیحی سین ایله سوباشی دیمكدر بولك وطرف معناسنه فافهم (كلانتر) سكون نون ایله اسم تفضیلدر بمعنی محتسب وبمعنی اعظم واكبر چونكه كلان كبیر دیو مصراع ثانیه ده كلور ترادات تفضیلدر ابو المعانی (بیت) اكرچه دیده ام خرطوم پیلی * نباشد همچو بینی ات كلانتر

* كرچه كلان معناسیدر جمله لغتلرده كبیر *

(كلان) كاف ولام ممدوده نك فتحلری ونون ایله بمعنی كبیر وعظیم وجسیم الجثه حكیم فردوسی (بیت) عدو را بكوچك نباید شمرد * كه كوه كلان دیدم از سنك خرد * ناظم نحریرك كرچه كلان معناسیدر جمله لغتلرده كبیر دیمكدن مرادی چونكه محتسبه كلانتر دینور كلان دخی عظیم معناسنه اولدقده محتسب زیاده بیوك رتبه صاحبی اولمق اقتضا ایدر مع هذا محتسبلر بسبایه در دیو تلمیحدر مكر اوائلده محتسبلرك رتبه سی بیوك اوله

* مستفعلن مستفعلن بحری رجزدر بو کوهره

یعنی بو قطعه بحر رجز مثمن الاجزادندر چونکه بحر رجز مثمن سکز کره مستفعلندر

* جوهر کبی حفظ ایلسه شایسته مخدوم وزیره

(جوهر) دیباجه نک بیت عاشری شرحنده کچدی (حفظ) معروف (شایسته) انسبدر بو قطعه‌نک ثامنه نک بیت اولنده کچدی (مخدوم) بیانی دیباجه نک اوتوز التنجی بیتی شرحنده کچدی (وزیر) معروف

قطعه سی درس العشرون

* قطعه درراز کهرها شده کنجینهٔ راز *

(قطعه درزا) مثلی قطعهٔ اولی عنوانده کچدی بو تقدیرجه زا حرفدر بوندن بشقه درزاد الك نعمیله اینجو طوغروجی معناسنه درزای لفظندن مخفف وصف ترکیبیده اولسه جائزدر چونکه درا ینجو معناسنه کامر غیر مرة زای اون ایکنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچن زاییدن لفظندن امریاخود اسم فاعل مخففدر (ز) بمعنی من کماسبق فی الادوات (کهرها) آخرنده علامت جمع اولان ها لفظی الحاقیله کهرك جمعیدر کهر دیباجه نك بیت عاشرنده کچدی (شده) اوتوز بشنجی قطعه نك بیت سادسنده کلان شدن لفظندن اسم مفعولدر (کنجینه) خزینه دیواللی ایکنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کاور (راز) راء ممدوده نك فتحی وزای معجمه ایله بمعنی سر کرلك قول وکرلك فعل شاعر (بیت) چو آمد برین روز کاردراز * سپهر آن زهر کس که میداشت راز * بوندن بشقه آتی معنایه دخی کاور اول بمعنی رنك درزنك ثانی بمعنی خار پشت یعنی کربی ثالث بالجق ایله یاپیلان دیوار معناسنه رابع برشهر یا خود برقصبه نامیدر خامس شهر سبزواره برفرسخ برده واقع برقصبه اسمیدر سادس برکتاب حاشیه سنده امام فخرالدین رازینك خطیله تحریر اولنمشکه زمان سابقده ایکی شاهزاده وار ایدی برینك نامی راز برینك اسمی ری ایدی اتفاقله شهرینا ایدوب هر بری کندو نامیله تسمیه مراد ایلدی میانه لرنده منازعه واقعه اولوب محاربه یه مؤدی اولدقده عقلای رجال دولت ومدبران امور مملکت بویله معقول کوردیلرکه شهری برینك اسمنه مضاف واهل شهری برینك اسمنه مضاف ایلیه لر بناء علیه شهره ری واهل شهره رازی دیدیلر اما عربیده رئیس المعمارین والبنایین معناسنه در کذا فی فرهنك شعوری (حاصل معنی) حرف زاحقنده اولان قطعه خزینهٔ اسرار اولمش کهرلردندر

* جوق ریا جوق بیه بسیار مخور اندك آز *

(رسا) رانك وسينك ممدوده نك فتحلريله بمعنى كثير ميرنظمى (بيت) بسطان خدم كردرايم روا * چو من بنده كان دردراو رسا (بسيار) باء موحده نك كسرى وسينك سكونيله بمعنى كثير ايضا (مخور) قطعهٔ ثالثه نك بيت عاشرنده كچن خوردن لفظندن نهى حاضردر اولنده كى ميم مفتوحه ادات نهيدر كما سبق فى الادوات البسيطة (اندك) همزه نك فتحى ونونك سكونى ودالك فتحى وكاف ايله بمعنى قليل كه مقابلى بسيارمذكوردر ميرنظمى (بيت) اندك اندك نوش كردن باده را * بهتر از بسيار خوار افتاده را

اولدى خرسند قناعت ايديجى حرصه دى آز

(خرسند) خاء معجمه نك ضمى ورانك سكونى وسينك فتحى ونونك سكونى ودال ايله بمعنى قانع وقناعت معناسنه ده كلور ميرنظمى (بيت) افزود رخش بديده ام نور * خرسندنيم نظاره ازدور (آز) همزهٔ ممدوده نك فتحى وزاى معجمه ايله بمعنى حرص وطمع حكيم خاقانى (بيت) افسر عقل بايدت برسر * از سر آز خون دل چه كنى *

* كندنادر پرصه سيرصارمساق قوقوى *

(كندنا) كاف فارسيه نك فتحى ونونك سكونى ودالك ونون ممدوده نك فتحلريله پراصه ديد كلرى بدرايحه لو صرمساغك برنوعى شللو سبزه دركه اسلامبولده غايت مبذولدر حكيم شفايى درهجو منلا خليل طبيب (نظم) خليل منجم كه از طب نداند * سفوف از ايارج شراب از معاجين * ندانسته از كندنا دارچينى * نرفته بر يوند از ماه پروين * بدو كفتم از طب چها خواندهٔ كفت * كلستان وبوستان وفرهاد وشيرين * چو نارنج خوان بود پرسيدم از وى * كه كيلان بنا كردهٔ كيست چندين * بكفت آن بنارا عليشير كرده * بهندوستان درحوالئ قزوين * بكفتم كه رستم كه بود دستان * فرامرز وكودرز بهرام چوبين * چونكه بو قطعه نك صاحبه وارى اولديغنك حكمى كيلان خوارزم اتصالنده عجم داخلنده بر مملكتدر عليشير پادشاه تركستاندر قزوين دخى ايران داخلنده در رستم معروف پادشاهدر باباسى اسمى دستان ايدى اوغلونك اسمى فرامرزدر كودرز طائفهٔ ساسانياندن شاپور اوغلودر وچوبين دخى نام پادشاهدر بونلرك ماقبلى دخى معلومدر (سير) سين ممدوده نك كسرهٔ صريحه سى ورا ايله صرمساق كه عربيده ثوم ديرلر فاما كه قطعهٔ ثالثه نك بيت عاشرنده سيرطوق ديو كچدى اماله ايله در (بوى) باء موحدهٔ ممدوده نك ضمى وياء تحتيه ايله بمعنى رايحه بوندن بشقه شرفنامه ده بش معناسى دخى ذكر ايلديكه

١ امید ٢ محبت ٣ طمع ٤ خوی ٥ پس روی

دینلورقوقشه کندیده صوغان یعنی پیاز

(کندیده) کاف فارسیه نك فتحی ونونك سکونی ایله کندیدن لفظندن اسم مفعولدر لکن متبادری بدقوقش معناسنه‌در (پیاز) باء فارسیه نك کسری ویاء تحتیه ممدوده نك فتحی وزای معجمه ایله مطلق صوغان معناسنه عربیده بصل دیرلر میر نظمی (بیت) گرنباشد ز پستی بابرك وساز* همچو سنبل میتوان بابك پیاز

اولدی پروند قورمساق که دیمکدر بوزونك

(پروند) باء فارسیه نك فتحی ورانك سکونی وواوك فتحی ونونك سکونی ودال ایله عاشق ایله معشوق میاننده اولان واسطه که عجم قورمساق وترك بوزونك دیرلر بومعنایه میرنظمی (بیت) میان یار وبامن نیست پروند* مگر دل دامن اهم کندبند* مجمع الفرسده پروند بمعنی امر دیعنی ساده رود بوتفسیر ایلدی

ابنه کانی وغلامباره یه دیرلر بچه باز

(کانی) کاف ممدوده نك فتحی ونون ممدوده نك کسریله ابنه که بفعاللکه رانتی اولان اوغلان یاخود عورت معناسنه لکن اوغلانده غالبدر (بچه باز) غلامباره معناسنه فی الاصل وصف ترکیبیدر چونکه بچه اوری دیو بو قطعه نك بیت ثانیسنده گاوربازفر فتحی قطعه نك بیت ثالثنده گلان بازیدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر (غلامباره) دخی فارسیدرشیوعی ایله تفسیر قلندی چونکه باره باء عربیه ایله بمعنی دوست وبارو مائل لکن بین الناس باء فارسیه ایله مشهور اولمشدر (ابنه) همزه نك کسریله فی الاصل ابن لفظنك مؤنثیدر عربیدر لکن ترکیده وفارسیده معنای مزبوره غالب وشایعدر

بازید بازد

مول اوشاش دخی دیونه دینور گردنکل

(مول) میم ممدوده نك ضمی ولام ایله شول معشوقه که ترکیده اوشاش عربیده خدن دیرلر حضرت مولانا (بیت) آن زنك مجو ولست تا با مول خویش* میزند دریش شوی کول خویش* بوندن بشقه درت معنایه دخی گلور اول مولیدن مصدرندن امردر اکلن معناسنه ثانی بمعنی صبر وتأخیر اسم مصدردر ثالث بمعنی باز گشت رابع بمعنی انزوجلو (گردنکل) کاف فارسیه نك فتحی ایله بمعنی دیوث واحمق کمدی اولمعانی (بیت) نکند ضبط زن فاحشه اش* انکه گردنکل عام باشد* معنای ترکیبیسی بوینی چامورلی دیمکدر چونکه گردن بیون دیو بکرمی

بدنجی قطعه نك بیت سابعنده کلور کل چاموردر بو قطعه عاشره نك بیت اولنده
کلدیکی مناسبت ظاهردر تکلم ترکیده بولیه کسمه یه بو نوزی چامورلودیرلر
(دیوث) آخرنده ثاء مثلثه ایله مضبوطدر کما فی القاموس لکن ترکیده ثاء مثلثه
اولمدیغی حسبیله اتراك سین ایله تکلم ایدرلر

* روسبی یه جاف وجلب دی باشی اجق سرباز *

(جاف) جیم ممدوده نك فتحی وفا ایله نساده روسبی وقحبه ورجالده بی وفا معناسنه
شم دخی خشك معناسنه ده کلور (جلب) جیمك ولامك فتحلری وباء موحده ایله
یعنی روسبی عورت اینانمش قحبه ری (بیت) کسی که بکسر مواز هوائش
برکردد * یقین که مادراوزانیه است وزنش جلب * بر معناسی دخی زنج درکه
چالارلر وترقنده اولان نسنه معناسنه ده کلور (سرباز) وصف ترکیبیدر باشی
اجق معناسنه وشجیع وبهادر معناسنه ده کلور ایکی معنایه (بیت) توان گفتن
مرا اورا مرد سرباز * شود در روز میدان مرد سرباز *

* یصی پهن اینجه یه باریك ستبر اولدی قالن *

(پهن) باء فارسیه نك فتحی وهانك سکونی ونون ایله یصی معناسنه در شاعر (بیت)
زررا برای صرف کند سکه دار پهن * لعنت بر آن کسی که ورا گرد میکند *
اما اصلنده عریض که انلو معناسنه ده کلور کما سیجیء بعد المصراع (باریك) باء
موحده ممدوده نك فتحی وراء ممدوده نك کسری وکاف ایله اینجه واینجلمش
معناسنه بار دخی دیرلر لکن بعض ارباب لغت فرق ایتدیلر فرق دخی ظاهردر
شاعر (بیت) چشمان خوش ومیان باریك * ما اطیب فالك جل باریك (ستبر)
سینك کسری وتاء فوقیه نك فتحی وباء موحده نك سکونی وراء ایله قالن وبوغون
معناسنه اکثر ارباب کتابت بونی طا ایله سطبر یازرلر وطا ایله اوقورلر لکن غلطدر
چونکه فارسیده طا بولنماز دیو کلدی حکیم فردوسی (بیت) چو خندی برآمد
برش سالیان * به بد سرو بالا ستبرش میان

* انلو پهنا قصه کوته واوزن دخی دراز *

(پهنا) باء فارسیه نك فتحی وهانك سکونی ونون ممدوده نك فتحی ایله انلو که عرب
عریض دیر چونکه پهن الفسز ابعاد ثلثه دن برینك علی التعیین اسمیدر که عرب
عرض فرس پهن ترك این دیرلر (کوته) کاف ممدوده نك ضمی وتاء فوقیه نك فتحی
واظهار ها ایله کوتاه لفظندن مخففدر قصه که عرب قصیر دیرلر مقابلی دراز دالك
کسریله اوزون که عرب طویل دیرلر بعض ترکیبلرده صفت واقع اولور شبدراز

وعمر درازکبی شاعر (بیت) اکونسار کشتی بجاه درازه که هر کراز او بربایی درازه

* قوش یمی چینه و یاوری بچه لانه یووه در *

(چینه) جیم ممدوده نک کسری ونونک فتحی وهاء رسمیه ایله قوش یمی معناسنه شیخ سعدی (بیت) مرغ آنجا رود که چینه بود * نه بانجا رود که چه نبود * بچه باء عربیه نک وجیم فارسیه نک فتحه لری وهاء رسمیه ایله یاوری معناسنه اسم عامدر ترکی اولان بچه کبی بو لسانده ده باء فارسیه ایله مشهوردر اما فصیحی باء عربیه ایله در چونکه باء فارسیه ایله بچه صرماشق معناسنه در (لانه) بوزن دانه آشیان کبی یووه معناسنه در شیخ مغربی (بیت) مرغ دل مازهر دو عالم * اندر بر او گرفت لانه * فرهنگ جهانگیریده اشیانه پرنده دن غیری اشیانه جرنده یه دخی دیرلر بوندن بشقه لانه اوچ معنایه کلور اول بمعنی صدا و نغمه پردازی ثانی بمعنی کاهل و بیکار و آواره ثالث بمعنی خانه زنبور

* مرغ قوش بال قنددر دخی اوچمق پرواز *

(مرغ) میمک ضمی ورانک سکونی وغین معجمه ایله عموما قوش معناسنه عربیده طائر کبی بوندن بشقه ایکی معنایه دخی کلور اول نیر اعظم اسماسندن برا سمدر ثانی بمعنی زنجبیل که مربادہ اولور (بال) باء موحده ممدوده نک فتحی ولام ایله بمعنی جناح طائر هم دخی سائر حیوان قنادی معناسنه ده کلور طالب آملی (بیت) باختلال نسیم صبا عجب نبود * که شمع کلبن پروانه را بسوزد بال * بوندن بشقه التی معنایه دخی کلور اول چارپا حیوانک الری یه دیرلر ثانی انسانک قوللرینه دیرلر ثالث بر نوع ماهی که غایت ایری اولور رابع بمعنی نشو ونما خامس برچانکه عورتک قصه صاچی سادس بمعنی مال و کاله (پرواز) باء فارسیه نک فتحی ورانک سکونی وواو ممدوده نک فتحی وزای معجمه ایله اوچمق وقناد آچمق معناسنه وقناد آچمق معناسنه دخی کلور چونکه پر قناد معناسنه واز واو ممدوده نک فتحی وزای معجمه ایله بمعنی کشاده باز کبی شمس فخری (بیت) زمانه بردن چون مشفق نهاد تازه کرفت مرغ دلم در هوای حق پرواز

* فائده سود و کوردی اولدی خبر وصاتدی فروخت *

فروخت فروزد

(سود) سین ممدوده نک ضمی ودال ایله بمعنی فائده بوندن بشقه ایکی معنایه دخی کلور سودن مصدرندن ماضیدر و اسم مصدر دخی اولور ثانی بمعنی چشم وشادمان عربیده اسودک جمعیدر جغتایده فائده یه آسیغ دیرلر اصلی اندن عبارتدر چونکه لسانک ترکیبه واقع اولان صادی الرسینه قلب ایدرلر تنکم دالی دلمانی

تاء فوقیه یه ابدال ایتدکاری کبی (کزند) کاف فارسیه نك ضمی وزای معجمه نك فتحی ونونك سكونی ودال ایله بمعنی ضرر وزیان مقابلی سود مذکور مبر نظمی (بیت) چو هرکه کزند قصد دیکر کند * بجان خودش را کزند سر کند (فروخت) فانك وراء ممدوده نك ضملریله فروختن لفظندن فعل ماضیدر بو لفظ فروختن ایکی معنایه کاور اول بمعنی بیع ثانی بمعنی احراق لکن مستقبلاتی بیع معناسنه اولنجه خاء معجمه نك شین معجمه یه ابدالیله فروشد وفروشنده کاور واکر احراق معناسنه اولورسه خاء معجمه نك زای معجمه یه قلبیله فروزد وفروزنده کاور خواجه حافظ (بیت) پدرم جنت رضوان بدو کندم بفروخت * ناخلف باشم اکر من بجوی نفروشم

* رایکان دی اوجوزه مفته هم اورتاق انباز *

(رایکان) یاء تحتیه نك سكونیله ایکی معنایه در اول بمعنی ضد کران یعنی اوجوز خواجه سلمان (بیت) رایکان در قدمش چون سر وز رباخته ام * سر بجرا بر من دلخسته کران میدارد * ثانی بمعنی مفت یعنی بی مشقت وبی عوض اله کیره حکیم سنایی (بیت) هیچ طاعت باید ازما همچنین بی علتی * رایکان ما آفریدی رایکان مادر بذیر * اصلی راهکان ایدی هاء یاء تحتیه یه ابدال اولنمشدر (مفت) میمك ضمی وفانك سكونیله فارسیدر ترکیده شیوعی حسبیله ترجمه قلندی ثابت (بیت) ثابت بزه انفاسی حساب اوزره ویررلر * بر مفت صولق یوق یا بو غوغا نه بلادر (انباز) همزه نك فتحی ونونك سكونی وباء موحدهٔ ممدوده نك فتحی وزای معجمه ایله بمعنی شریك میر نظمی در توحید (بیت) اوست در قدرت بصنعش بی نظیر * نیست وانباز و وکیل وهم وزیر

* صبانك آدی فلاخن چوبانه دینلدی شبان *

(فلاخن) فانك ولام ممدوده نك وخاء معجمه نك فتحلری ونون ایله صبانکه آنکله طاش اترلر عربیده مقلاع دیرلر اکثر چوبان طائفه سی استعمال ایدرلر حکیم اسدی (بیت) بسنك فلاخن ز صد کام خوار * بدو زند در خواه بیخ استوار * کاه فلاخان وفلاسنك وفلیاسنك دخی دیرلر (شبان) شین معجمه نك ضمی وباء موحدهٔ ممدوده نك فتحی ونون ایله چوبان معناسنه کمال اسماعیل (بیت) بعهد عدل تو کرك ازپی خوش آمدمیش * بجو خرس مصطبه بازی کند بجوب شبان (چوبان) باء فارسیه ایله بو دخی فارسیه در ترکیده شیوعی حسبیله تفسیر وترجمه قلندی

* اتمق آتدا ختی طاش آتجی سنك انداز *

(انداختن) همزه‌نك ودال ممدوده‌نك فتحلريله مصدردر آتمق معناسنه عرفی (بيت)
ای متاع درد دربازار جان انداخته * كوهر هرسود درجيب زيان انداخته
مستقبلاتی خاء معجمه‌نك زای معجمه‌يه ابداليله انداز دوانداز نده كاور (سنك انداز) وصف تركيبيدر چونكه سنك طاش ديو قطعهٔ ثانيه‌نك بيت تاسعنده كچدی انداز انفا مذكوردن معلومدر بوندن بشقه سنك اندازمدمن خم معناسنه وقلعه كنكره سنده اولان اوفق سوراخلر معناسنه دخی كاور

* كرم وسرد نه باقملاز بوفنا دنيانك *

(كرم) كاف فارسيه‌نك فتحی وراءنك سكونی وميم ايله بمعنی حاريعنی اسی كه چغتايده ابسيغ وايسق ديرلر (سرد) سينك فتحی وراءنك سكونی ودال ايله شاعر (بيت)
روز دست خوش وهوا نه كرمست ونه سرد * ابر از رخ كلستان همی كرد شود

* ايله وقتكی ضايع ديمه قيش ياز اوقو ياز *

القدر الناظم كه زهی تجنيس مليس تام ايلديكه نظير قبول ايتمز (تنبيه) بوقطعه بحر رمل مثمن الاجزاندر يعنی فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن لكن صدر وابتدا وحشولری بعضلری مخبون وبعضلری سالمدر وخربلری بعضا مخبون مقصور وبعضا مخبون محذوف وبعضا اصلم وعروضلری مقصوره‌در

قطعه سابع و عشرون

* اين قطعهٔ فرخنده دم چون روز روشن دلفروز *

(اين قطعه) قطعهٔ رابعه‌نك عنوانده كچدی (فرخنده) مبارك ديوا ون التنجی قطعه‌نك بيت اولنده كچدی (دم) دالك فتحی وميم ايله بمعنی وزن شعر حضرت مولانا (بيت) بس كن وهيچ نكو كرچه دهان پرشكرست * زانكه اين وزن ودم وقافيه هم عيارند * بوندن بشقه اون طقوز معناسی دخی واردر نتكم تفصيلی يكرمی طقوزنجی قطعه‌نك بيت ثانيسی شرحنده كاور چون كبی ديو قطعهٔ ثالثه‌نك بيت ثالثنده كچدی (روز) كون ديو قطعهٔ ثانيه‌نك بيت سابعنده كچدی (روشن) ايدين ديو اوتوزيدنجی قطعه‌نك بيت ثالثنده كاور (دلفروز) وصف تركيبيدر كوكل ياقيجی معناسنه لكن بومقامده مجازا كوكل ضيالندريجی ديمكدر چونكه دلك كوكل ديو اون يدنجی قطعه‌نك بيت ثالثنده كچدی فروز قطعهٔ سابقه‌نك بيت سابعنده تحقيق كچدی (حاصل معنی) بومبارك وزنلو قطعه ايدين كون كبی كوكل ضيالندريجيدر

* سرباش وبيشانی آلن ابرودی قاشه چشم كوز *

(سر) معروف باش معناسنه بوندن بشقه اوچ معنايه دخی كاور اول هرنسنه‌نك

اوجی وطرفی مثلا سر انکشت دیرلر ثانی بمعنی هوس ومحبت بو اوج معنایه خواجه
سلمان (بیت) خاك باداسر من کرسر افسر دارم * تاز خاك سر کوی تو سرم
آبخورست * ثالث بمعنی سر عسکر وسر قوم وسر کروه وتشدید ایله سربار
معناسنه ده کلور (پیشانی) باء فارسیهٔ ممدوده نك کسری وشین معجمهٔ ممدوده نك
فتحی ونون ممدوده نك کسریله آلن معناسنه که عربیده جبین وجبهه دیرلر شیخ
نظامی (بیت) به پیشانیش داغی برکشیده * چو خطی برخطایی برکشیده *
هم دخی متابعت نفس ودلخواهی معناسنه ده کلور (ابرو) همزه نك فتحی وباء
موحده نك سکونی وراء ممدوده نك ضمی ایله قاش معناسنه عربیده حاجب دیرلر
ایکی جانبی مراد اولدقده ابروان دیرلر شاعر (بیت) ابروانست طاق ایوان جمال *
آب روی حسن خوبان ابرویت (چشم) جیم فارسیه نك فتحیله کوز معناسنه
عربیده عین چغتایده قاراق وقاراغ دیرلر دیده ایله فرقی قرق بشنجی قطعه نك بیت
تاسعی شرحنده کلور بوندن بشقه چشم بکرمی اوچ معنایه دخی کلور اول بمعنی
مفصل عضو ثانی مجرم اباغنه اوردقلری بوقاغی ثالث صندوق وسبت قپاقلرینه
وقپو وپنجره قنادلرینه میخلدقلری دمور رابع بمعنی قفل خامس بمعنی مکر وحیله
سادس بمعنی ریا وفریب سابع بمعنی عهد ویمین ثامن بمعنی غم وغصه تاسع بمعنی
کره وعقده عاشر صو بندیکه اکین وبوستان ایچون ایدرلر حادی عشر بمعنی خیال
وملاحظه ثانی عشر بمعنی توقع وامید ثالث عشر کربند ومیان بند قوشق وقلچ
وتیرکش باغی رابع عشر قبا باغلری که ایلك ودوکه یرینه خامس عشر بمعنی ریسمان
وطناب سادس عشر ترجیع وترکیب بیتنه دیرلر که بر قافیه ده بر قاچ بیتد نصکره
ایراد ایدرلر سابع عشر بمعنی کرو یعنی رهن ثامن عشر کورشجی اریونی تاسع عشر
طومار کاغده دیرلر عشرون دار الحربدن اسیر طوتمق حادی وعشرون بجاق وامثالی
نسنه لرك باغی ثانی وعشرون چیلاق قوشی ثالث وعشرون بمعنی بستر

* کرپك مُژه مَردُم بیك بینی بورونه رروی یور *

(مژه) میمك ضمی وزای فارسیه نك فتحی وهاء رسمیه ایله کرپك معناسنه که عربیده
هدب دیرلر (مردم) میمك فتحی وراءنك سکونی ودالك ضمی ومیم ایله کوز ببکی که
عربیده انسان العین دیرلر خواجه سلمان (بیت) مملکت را مردم عینی وعین مردمی
سلطنترا درة التاج وتاج سروری * هم دخی آدم وانسان معناسنه ده کلور (بینی)
باء موحده نك ونون ممدودتینك کسرلری ایله بورونکه عربیده انف دیرلر هم دخی
کوررسك معناسنه مضارع مخاطبدر (روی) راء ممدوده نك ضمه سیر محه سی

ویا تحتیه ایله یوزکه عربیده وجه دیرلر شاعر (بیت) محبوب خوب صورت وپاکیزه روی را ٭ نقش ونکار وخاتم فیروزه کو باش ٭ بوندن بشقه بش معنایه دخی کلور اول بمعنی زرق وریا ثانی بمعنی امید وتوقع ثالث بمعنی بیداد کردن وتفحص نمودن رابع بمعنی سبب وعلت خامس اماله ایله توج دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت مابعدنده بکلدی

٭ رخسار ورخ عارض یکاق دندان دیشدر لب طوداق ٭

(رخسار) یکاق معناسنه عربیده خد دیرلر اکرچه رویدن غیری مخصوص یکاغك آدیدر اما اکثر استعمال ایله رویه بدل جمله چهره یه دخی اطلاق اولنور وکال باشارادهنك بونده اولان تصرف خاصی ادوات مرکبه دن سار اولمغی تحقیقنده کجدی یعنی مرکب اعتبار ایلدی فاما که کتب معتبرهٔ لغاتده اسم مفرد در یکاق معناسنه ابوتراب (بیت) عمری نظر از مهر بروبت کردم ٭ نظارهٔ رخسار نکو بت کردم (رخ) رانك ضمی وخاء معجمه ایله بودخی یکاق معناسنه حتی شعرا بعض تراکیبنه جزؤ ایدوب مثلا کلرخ وپری رخ دیرلر غیاثای حلوایی (بیت) پیش کلزار رخت لیلی کل مجنونست ٭ سرو در پیش قدت مصرع ناموزونست ٭ بوندن بشقه رخ بش معنایه دخی کلور اول برعظیم الهیکل وکبیر الجثه قوشدر عنقا کبی وجود خارجیسی یوقدر شطرنج قطعه لرنده اولان رخ اول قوشدن عبارتدر یعنی آنك اسمیله تسمیه اولنمشدر ثانی بمعنی عنان اسب یعنی آت دیزکنی ثالث برنوع تاجدر سلفده پادشاهلر کیرلر ایدی رابع بمعنی سوی وجهت خامس براوتدر (عارض) کسر را ایله بودخی یکاق معناسنه در فی الاصل عربیدر خواجه حافظ (بیت) زشرم روی تو خورشید کشته غرق عرق ٭ نزار مانده مه آسمان ازان عارض ٭ بوندن بشقه عارض درت معنایه دخی کلور اول بمعنی بنا کوش ثانی بمعنی عسکر ولشکر ثالث بمعنی نویسنده یعنی کاتب رابع هنوز تنا تلمش قوش معناسنه عربیده مکز معنایه کلور محلنده مسطوردر (دندان) دالك فتحیله دیش معناسنه که عربیده سن دیرلر چغتاییده تیش دیرلر (لب) طوداق معناسنه همدخی کنار معناسنه ده کلور

٭ اغز دهان دیل زبان کفتار ایش معناده سوز ٭

(دهان) دالك وهانك ممدوده نك فتحلریله اغز معناسنه که عربیده فم دیرلر الفسز دهن دخی بو معنایه در دهان ناسده دالك کسریله مشهور لکن فرهنكك شعورینده ایکیسی دخی دال مفتوحه ده ایراد ایلدی فلا تغفل (زبان) زای معجمه نك وباء موحدهٔ

ممدوده نك فتحلريله بمعنى لسان زانك ضمه سيله دخى روايت اولنمشدر شيخ سعدى (بيت) زبان در دهان اى خردمند چيست * كليد در كنج صاحب هنر * لكن فتح زا الزمدر شو جهته كه عذر عدونك صحبتى زيرادلى طورمازه صحبت اهلنه چونكه عذاب ايدن زبانيدر * وبرقومك استعمال ايتدكارى لغتده دخى زبان ديرلر لسان ديدكارى كبى (كفتار) كفتن لفظندن ماضى آخرينه الف ورا الحاقيله اسم مصدردر على ماسبق فى قواعد المقدمة حكيم فردوسى (بيت) بعبرى زبان تيز بكشاده * بكفتار داد سخن داده

سينه كوكس بوغاز كلو وبشكنج مفهومى بلك

(سينه) معروفدر عربيده صدر ديرلر حكيم فردوسى (بيت) برو سينه آن صنم سيمرنك * همى داشت از تختهٔ سيم تنك (كلو) كاف فارسيه نك فتحى ولام ممدوده نك ضمى ايله بوغاز كه عربيده حلقوم ديرلر شانىء تكلون (بيت) تو همى كه زجانم بكلو سير برزد * بكلو ناشده از ديده فرو مير يزد (بشكنج) باء موحده نك فتحى وشين معجمه نك سكونى وكافك فتحى ونونك سكونى وجيم ايله بلك معناسنه كه عربيده ساعد ديرلر بعض فرهنكلرده بمعنى دست چپ يعنى صول ال ديو سنذ كوردر

وارن ديمشلر ديرسكه پشت ارقه اولمش دوش اوموز

(وارن) واو ممدوده نك وراانك فتحلرى ونون ايله ديرسك كه عربيده مرفق ديرلر ورانك كسريله دخى شايع درانجى (بيت) زمانى دست كرده جفت رخساره * زمانى جفت زانو كرده وارن (پشت) باء فارسيه نك ضمى وشين معجمه نك سكونى وتاء فوقيه ايله ارقه معناسنه كه عربيده ظهر ديرلر همدخى ولايت نيشابورده برشهر اسميدر ونواحىء هراتدن برقريه اسميدر كذا فى المجمع (دوش) دال ممدوده نك ضمى وشين معجمه ايله اوموز معناسنه كه عربيده منكب ديرلر هاتفى (بيت) كشيده در دوش كردان كار * زرههاى داودىٔ زرنكار * همدخى دون كيجه معناسنه كه عربيده بارحه ديرلر

انكشت برمق دست ال زانو دز اولدى پاى اياق

(انكشت) همزه نك فتحى ونونك سكونى وكاف فارسيه نك ضمى وشين معجمه نك سكونى وتاء فوقيه ايله برمق كه عربيده اصبع ديرلر محمد قولى سليم (بيت) سكن بحلقهٔ آن زلف تابدار انكشت * كه هيچكس نكند در دهان مار انكشت * دست معروف ال معناسنه كه عربيده يد ديرلر بروجه حقيقت ومجاز شيخ سعدى (بيت) ازدست وزبان كه برآيد * كز عهدهٔ شكرش بدر آيد * بوندن بشقه اون معنايه دخى

کاور اول بمعنی نفع وفائده ثانی بمعنی نصرت وظفر ثالث بمعنی مقام عالی رابع بمعنی صدر مجلس خامس بمعنی قوت وقدرت سادس بمعنی غلبه وتسلط سابع بمعنی طرز وروش ثامن برنسنه تمام اولمق تاسع بمعنی کره ومرتبه عاشر بمعنی دستور واذن (زانو) زای معجمهٔ ممدوده نك فتحی ونون ممدوده نك ضمیله دیز معناسنه که عربیده رکبه دیرلر میر نظمی (بیت) بمانده در کل حیرت بزانو * ندارد پای رفتن را بیکسو * جغتایده تیزدیرلر همدخی زانو تعظیم وتفخیم معناسنه ده کاور (پای) باء فارسیهٔ ممدوده نك فتحی ویاء تحتیه ایله ایاق معناسنه که عربیده رجل دیرلر بوندن بشقه درت معنایه دخی کاور اول بمعنی تاب وطاقت ثانی بمعنی مقاومت ثالث بمعنی اثر یعنی ایز رابع پاییدن افعلندن امر حاضر ووصف ترکیبی اولور

* هم طرنغه ناخن دینور قاشی بخار کراوپوز *

(ناخن) نون ممدوده نك فتحی وخاء معجمه نك ضمی ونون ایله طرنق که عربیده ظفر دیرلر میر نظمی (بیت) خراشیده رخ دلجو بناخن * بجای اشك رفت ازدیده اش خون * جغتایده تیرناغ دیرلر (بخار) خاء معجمهٔ ممدوده نك فتحی وراء ایله خاریدن افعلندن امر در اولنده کی باء موحدهٔ مکسوره صله در علی ماسبق فی الادوات المرکبة (کر) کاف فارسیه نك فتحیله اویوز که عربیده جرب دیرلر بر علتدر که فضلات صفرا وبدن وجود السالده ظاهر اولور حکیم ناصر خسرو (بیت) کرنخواهی رنج کراز کرکان پرهیز کن * جهل کرست ای پسر پرهیز کن زین زشت کر * بوندن بشقه درت معنایه دخی کاور اول ادات شرطدر ثانی ادات اسم فاعلدر علی ماسبق فی الادوات المرکبة ثالث بمعنی مقصود ومراد رابع بمعنی قدرت ومکنت

* د کانلو یوللر کوچه وتجار در سوداکران *

(کوچه) کاف ممدوده نك ضمی وجیم فارسیه نك فتحی وهاء رسمیه ایله دکانلو یوللر معناسنه بوندن بشقه اوچ معنایه دخی کاور اول بمعنی ارتحال وانتقال ثانی عظیم وکبیر ثالث قفتان وبنش مثللو لباسنه دیکیلان دوکه (سوداکران) جمعدر بمعنی تجار چونکه سودا سینك فتحی وواوك سکونی ودال ممدوده نك فتحیله سود کبی فائده معناسنه کر ادات اسم فاعلدر کما سبق فی الادوات المرکبة الف ونون ادات جمعدر علی ماسبق فی قواعد المقدمة کانه تاجرلر طالب فائده لردر آنکیچون سوداکران دیو تسمیه اولندیلر بوندن بشقه سودا ایکی معنایه دخی کاور اول اخلاط اربعه دن برینك اسمیدر ثانی بطریق الاستعاره شب تاریکده اطلاق اولنور مذکور اوچ معنایه میر نظمی (بیت) تقاضا کرد سود اشام سودا * سفر کرده

از انجا بهر سودا ٭ داد وستد آلش ویرش کالا قماش ارزان اوجوزه

(داد وستد) دال ثانیه نك کسریله بمعنی بیع وشرا واخذ وعطا بواکی لفظلر ماضی صیغه سی اوزره اسم مصدرلردر چونکه داد وبردی دیو بکرمی دردنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی ستاد آلدی دیو قطعهٔ عاشره نك بیت ثامننده کچدی همدخی دادستد انتقام معناسنه ده کلور لکن بو معناده دال ثانیه موقوفه اولور (کالا) کاف ولام ممدودتینك فتحلریله بمعنی قماش ومتاع حکیم سنایی بیت) چو علم آموختی از حرص آنکه ترس کاندر شب ٭ چو دزدی با چراغ آید گزیده تر برد کالا ٭ همدخی اثاث المنزل معناسنه وصوت وصدا معناسنه ده کلور (ارزان) همزه نك فتحی ورانك سکونی وزای معجمه نك فتحیله اوجوزکه عربیده رخیص معناسنه میر نظمی (بیت) غم جانان بجان ارزان ستانند ٭ بمعنی تن دهند وجان ستانند ٭ همدخی لایق وسزا معناسنه ده کلور

٭ گرما وتابستان یاز ساحل محللر گرمسیر ٭

(گرما) کاف فارسیه نك فتحی ورانك سکونی ومیم ممدوده نك فتحیله یاز فصلیدرکه مقابلی سرما که مصراع ثانیده کلور انجق بو مقامده یازدن مراد فصل صیفدر فصل ربیع دکلدر چونکه وضع قدیمده ترك ربیعه زای معجمه ایله یاز صیفه یاء تحتیه ایله یای دیرلردی کیده رك ایکی فصله بردن یاز دیدیلر لکن بنه یاز صیفده غالب اولدی اشته بونده مراد غالبدر شاعر (بیت) زمین پر نکار وهوا مشکبار ٭ نه گرما نه سرما همیشه بهار ٭ معنای ترکیبیسی ایسی کلجی دیمکدر چونکه گرم ایسی دیو قطعهٔ سابقه نك بیت اخیری شرحنده کچدی آی آییدن اقتطندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر (تابستان) باء موحده نك کسری وسینك سکونیله گرما کبی بودخی صیف معناسنه در معنای ترکیبیسی اسم زماندر زمان حرارت معناسنه در چونکه تاب حرارت دیو قطعهٔ خامسه نك بیت رابعی شرحنده کچدی ستان ادات اسم زماندر کما سبق فی الادوات المرکبة (گرمسیر) غایت ایسی وحار موضع معناسنه نیکم غایت صاوق موضعه سردسیر دیدکلری کبی معنای ترکیبیسی اتی طوق دیمکدر چونکه گرم ایسی وسرد صاوق دیو یکرمی التنجی قطعه نك بیت اخیری شرحنده کچدی سیر طوق دیو قطعهٔ عاشره نك بیت عاشرنده کچدی

٭ قیشدر زمستان ودی سرما دخی پاییز کوز ٭

(زمستان) قیش فصلی معناسنه اکرچه زم زای معجمه ایله صاوق معناسنه در لکن السنه ده کسر زا ایله مشهوردر انکیچون ارباب لغت زمستان لفظی کسر

فصلنده

فصلنده یازدیلرعلی ما صرحه فی فرهنك شعوری خواجه سلمان (بیت) شها جهان حرف را کذشت فصل خریف * رسید کوکبهٔ موکب زمستانش (دی) دالك فتحی و یاء تحتیه نك سکونیله بوزن می بودخی فصل شتا معناسنه امیر خسرو (بیت) بجان میداد راحت دیدن از وی * چو برف اندر تموز و شعله در دی * بوندن بشقه ایکی معنایه دخی کلور اول سال شمسیدن اونجی ماهه دیرلر ثانی بر فرشته نامیدر که ماه دیده تدبیر امور و مصالحه مو کلدر (سرما) سینك فتحی و رانك سکونی و میم ممدوده نك فتحی ایله بمعنی فصل شتا ایضا (پاییز) باء فارسیهٔ ممدوده نك فتحی و یاء تحتیهٔ ممدوده نك کسری وزای معجمه نك سکونیله و پایز کسر یای تحتانیله بمعنی فصل خریف یعنی کوز میر نظمی (بیت) شراب کهنه خورد رفصل پایز * بهار کهنه یا روساقی جانز

* یغمور باران برف قاردا خی بولتدر ابر و میغ *

(باران) معروف یغمور معناسنه همدخی باریدن لفظندن اسم فاعل اولور یاغیجی معناسنه و بهارده سحروقتی رطوبت هوادن حاصل اولور اکا دخی باران دیرلر (برف) باء موحده نك فتحی و رانك سکونی و فا ایله قارکه عربیده ثلج دیرلر میر نظمی (بیت) پارهٔ یخ بودهٔ خنجر بکف * کرد بخیزد بسرد هر برف (ابر) همزه نك فتحی و باء موحده نك سکونی و را ایله بمعنی سحاب یعنی بلوت شیخ سعدی (بیت) ابر و باد و مه و خورشید و فلك در کارند * تا تو نانی بکف آری و بغفلت نخوری (میغ) میم ممدوده نك کسری و غین معجمه ایله ابر کبی سحاب معناسنه همدخی طومان معناسنه ده کلور

* بخنونه دیرلر شمشکه یخچه طلوع اولدی بوز *

(بخنونه) باء موحده نك فتحی و خاء معجمه نك سکونی و نون ممدوده نك ضمی و نون ثانیه نك فتحی و هاء رسمیه ایله بمعنی برق یعنی شمشك بخنود دخی دیرلر ابو المعانی (بیت) تاب رویش را بپوشد طرها * زیر تار زلف چون بخنونه است (یخچه) یاء تحتیه نك فتحی و خاء معجمه نك سکونی و جیمك فتحی و هاء رسمیه ایله طلوع معناسنه که تکرك دخی دیرلر عربیده برد دیرلر بدر الدین شاشی (بیت) در عنبر تو لاله درسید تو لؤلو * در غنچهٔ تو نسرین در یخچهٔ تو آذر (یخ) یاء تحتیه نك فتحی و خاء معجمه ایله بوز که عربیده جمد جمعنا ایله موز دیرلر

* کردن بیوندرا تمکه کردن دی کردان دونیجی *

(کردن) کاف فارسیه نك ضمی و رانك سکونی و دالك فتحی و نون ایله بیون معناسنه که عربیده رقبه و عنق و جید دیرلر شاعر (بیت) تواضع ز کردن فرازان نکوست * کدا کر

تواضع كند خوى اوست * همدخى مكنت وقدرت معناسنه ده كلور (كردن) كاف عربى ايله ايتمك معناسنه مصدردر لكن فعل عام اولديغى حسبيله برنسنه يه اضافته محتاجدر مثلا كاركردن وعمل كردن كبى چغتايده ايتالدى برلر ماضيسنده ايتى ديرلر همدخى ايلاب ديرلر ايليوب ديمك اولور وايلايان ديرلر ايليوبن ديمك اولور ودخى ايتكاى ديرلر ايده ديمكدر (كردان) كاف فارسيه نك فتحى ورانك سكونى ودال ممدوده نك فتحى ايله كرديدن لفظندن اسم فاعلدر مثلا چرخ كردان ديرلر چرخ دوار معناسنه همدخى كباب معناسنه ده كلوركه عربيده مشوى ديرلر

* اولدى دكرمى كرده هم كردايندى داخى كردنوز *

(كرده) كاف فارسيه نك كسرى ورانك سكونى ودالك فتحى وهاء رسميه ايله دكرمى نسنه معناسنه كه عربيده مدور ديرلر بونده هاء رسميه سز كرد دخى بو معنايه در بوندن بشقه كرده اوچ معنايه دخى كلور اول برنوع يوفقه ايتمك معناسنه ثانى برپارچه صارى بزكه يهود طائفه سى فرمان پادشاهله اوموزلرينه ديكرلر مسلماندن امتيازايچون اثالث عربيده غبار ديرلر ثالث بمعنى كرده بالش (كرد) مصراع اولده كچن كردن لفظندن ماضيدر (كرد) كاف فارسيه نك فتحى ورانك سكونيله توز معناسنه كه عربيده غبار وقتره ونقع وهباد ديرلر شيخ نظامى (بيت) كرد بود خاك برانكيخته * خاك تهى به كه در آميخته * بوندن بشقه طقوز معنايه دخى كلور اول كرديدن لفظندن امر در دوندر معناسنه ثانى بمعنى كردون وفلك ثالث نير اعظم اسماسندن براسمدر رابع بمعنى بوى خوش خامس بمعنى نفع وفائده سادس بمعنى فرح وسرور سابع بمعنى غم واندوه ثامن بمعنى عكس تاسع ابريشمدن برنوع

* مكراى مال وجاه راميل ايتمه مال ومنصبه *

(مكراى) نهى حاضردر ميل ايتمه معناسنه مصدرى كافك كسرى وراء ممدوده نك فتحى وسينك سكونيله كراستن لفظيدر چونكه مستقبلاتى سينك ياء تحتيه مفتوحه يه ابداليله كرايد وكراينده كلور (مال) معروف (جاه) منصب دير قطعه خامسه نك بيت ثالثنده كچدى

* علم ومعارف كسب ايدوب جمله حسودلك بغرين اوز *

(علم ومعارف) فرقلرى ديباجه نك يكرمنجى بيتى شرحنده كچدى (كسب وجاه وحسود) اصلارى عربيدر انسانلرده دخى شايعدر (تنبيه) ايشته بوقطعه يكرمى بدنجى قطعه در وزنى بوندن اقدم كچن يكرمى بشنجى قطعه نك وزنى كبى بحر رجز مثمن الاجزادندر يعنى هر بيتى سكز كره مستفعلن درفا حفظ

قطعه ثامن وعشرون

پاسید پاسد

حفظ ایتدی

بخشت بیزد

دوكوزی

* قطعه چون آب گهر پاس ومریز *

(قطعه چون) قطعهٔ خامسه نك عنوانده كچدی (آب) صودیو قرقنجی قطعه نك
بیت اولنده كلور (گهر) دیباجه نك بیت عاشرنده كچدی (پاس) اوتوزبشنجی
قطعه نك بیت خامسنده كلان پاسیدن لفظندن امردر حفظ ایله معناسنه باقی
معنالری فرق سكزنجی قطعه نك بیت تاسعی شرحنده كلور (مریز) نهی حاضردر
اولنده كی میم مفتوحه ادات نهیدر تشكیم امر حاضری بوقطعه نك ایكنجی بیتنده
كلور (حاصل معنی) گوهرصولی كبی اولان قطعه‌یی حفظ ایله ده دوكمه بعض
نسخه‌ده پاس موقعنه شین معجمه ایله پاش واقعدر بوصورتده گهرپاش گهر
صاچیجی معناسنه وصف تركیبی اولور چونكه پاش بای فارسیهٔ ممدوده نك فتحی وشین
معجمه ایله پاشیدن لفظندن امر حاضردر فاحفظ

* بعض برخی شمدی اكنون داخی نیز *

(برخی) بای موحده نك فتحی ورانك سكونی وخای معجمهٔ ممدوده نك كسری ایله براز
وبعض معناسنه شمدنی فدا معناسنه ده كلور (اكنون) همزه نك فتحی وكافك
سكونی ونون ممدوده نك ضمی ونون ثانیه ایله شمدی معناسنه عربیده حالا والان
دیرلر عرفی (مصراع) خم بجوش آمد بگوكه توبه اكنون بشكنم * والفسز كافك
كسریله كنون دخی دیرلر (نیز) نون ممدوده نك كسری وزای معجمه ایله دخی معناسنه
عربیده واو عاطفه معناسنه جغتایده داغی دیرلر

* هست واردر نیست یوقدر نسنه چیز *

(هست) هانك فتحی وسینك سكونی وتای فوقیه ایله واردر معناسنه چونكه
ها وار معناسنه است ادات ربطدر علی ماسبق فی الادوات المركبه بوتقدیرجه
هست اصلنده ها است ایدی الفی حذف اولنوب هست اولدی كاه اولور كه فقط
است معناسنی مفید اولور شاعر (بیت) بین دل من ویكان بحساب درو كه
هست كوه غم وچشمهای آب درو * تشكیم كاهی است هست معناسنی مفید اولدیغی
كبی هستك مقابلی نون ممدوده نك كسریله (نیست) كه یوقدر معناسنه خواجه
حافظ (بیت) درعشق خانقاه وخرابات فرق نیست * هرجا كه هست پرتو روی
حبیب هست * چونكه نی نونك كسری ویای تحتیهٔ مجهوله ایله حرف نفیدر یوق
ودكل معناسنه عربیده لیس ولا جغتایده ایماس دیرلر حكیم انوری (بیت) جنان
كامل كه نی كرمست ونی سرد * چنان عادل كه نی خشكست ونی تر * لكن نی لفظی
است ایله یاخود میم متكلم ایله تعانق ایدنجه یای مجهول معروفه مبدل اولور است ایله

تعانق بو مقامده کورلدی سیم الله تعانق قرق یدنجی قطعه نك بیت اخیرنده کلور (چیز) جیم فارسیه ممدوده نك کسریله نسنه معناسنه عربده شیٔ دیرلر شیخ سعدی (قطعه) کلی خوش بوی در حمام روزی * رسید از دست محبوبی بدستم * بدو کفتم که مشکی یا عبیری * که از بوی دلاویز تو مستم * بکفتا من کلی نا چیز بودم * ولیکن مدتی با کل نشستم * کمال همنشین در من اثر کرد * وکرنه من همان خاکم که هستم

* بك طلو سرشارد سقیلر سبو *

(سرشار) رانك ولی نك سکونیله بمعنی لبریز که بك طلو معناسنه صائب (بیت) یارب از عرفان مرا پیمانهٔ سرشارده * چشم بینا جان آکاه ودل بیدارده * معنای ترکیبیسی باشدن صوسیی دیمکدر چونکه سر باش دیمکدر یدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی شارشین معجمه نك فتحیله شاریدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر شاریدن صو آقرکن سسلنمکه دیرلر (سبو) سینك فتحی وباء موحدهٔ ممدوده نك ضمیله دستی که ایچنه صو وشراب قورلر بابا فغانی (بیت) وقتست ای حریف که می در سبو کنند * دردی کشان بمنزل مقصود رو کنند

* ایچ بنوش وصاچ بیفشان دوك بریز *

(بنوش) اوتوزنجی قطعه نك بیت اخیرنده کلان نوشیدن لفظندن امردر اولنده کی باء موحده صلهدر على ما سبق فی الادوات البسیطة کمال خجندی (بیت) یاد لعل دلبر خون دل نوش * شراب لعل نوشیدن چه کارست (بیفشان) قرق ایکنجی قطعه نك بیت عاشرنده کلان افشاندن لفظندن امر حاضردر چونکه اولنه صله اولان باء موحده داخل اولنجه ابتداده کی همزه یاء تحتیه یه ابدال اولندی على ما سبق فی المقدمة (بریز) بیت مزبورده کچن ریختن لفظندن امردر چونکه مستقبلا فی خاء معجمه نك زایه ابدالیله ریزد وریزنده کلور اولنده کی باء موحده صلهدر

افشاند افشاند
دماچیدی

ریخت ریزد
دوکدی

* قول رهی بنده کوله زنکی عرب *

(رهی) قول وبنده معناسنه کمال پاشازاده بیوردیکه رهی یوله کیدوب کلان خدمتکاره دیرلر چونکه معنای ترکیبیسی یوله منسوب دیمکدر اوده خدمت ایدن غلام دیرلر نتکم بو بیتدن فهم اولنور (شعر) پدری وبرادری بکذارد * ابن رهی وآن غلام در همه کار * انتهی بو فرقی مرحومدن ماعدا ارباب لغت ذکر ایتمامشلردر انجق رهی بمعنی بنده دیو مطلق تفسیر ایلدیلر کذا فصله الشعوری لکن چوقدرکه غلام خوبرو وکنشی زاده اولسه رهی سیاه زنجی وقره قوللقجی اولسه جائزدر (بنده) مطلق قول معناسنده لکن ارکك اولمق شرطیله انکچون کوله ایله تفسیر

ایلدی کرك حقیقت وکرك مجاز وکرك کناردن نسبی اولسون کرك اولماسون جمله یه اسم عامدر حکیم فردوسی (بیت) سپاه اندر ایران پراکنده شد * زن ومرد وکودك همه بنده شد (زنگی) زنك ولایتنه منسوب اولان سیاهلره کا ترکیده عرب دیو تعبیر ایدرلر اکثر انلردن قول وکوله اولور وهر سیاه لون اولان آدمه دیرلر استعاره طریقیله جمعی زنگیان کلور خواجه نظامی اسکندرنامه (بیت) چو از زنگیان راند دانا سخن * شد آن بزم همچون تن اهرمن

نغز دلبر جاریه اوالدی کنیز

(نغز) نونك فتحی وغین معجمه نك سکونی وزای معجمه ایله بمعنی دلبر ولطیف استاد عنصری (بیت) بگویش که من نامهٔ نغز بالك * فراز آورید ستم از مغز پالك (کنیز) کافك فتحی ونون ممدوده نك کسری وزای معجمه ایله بمعنی امه وجاریه حکیم اسدی (بیت) بروی کنیزی بجان دوست گشت * که ناگاه روزی بر او بر گذشت * همدخی دختر یعنی مطلقا قز معناسنه ده کلور

دی نبهره ناسره قلب اقچه یه

(نبهره) نونك وبای موحده نك فتحلری وهانك سکونی ورا ایله بمعنی قلب اقچه وقلب نسنه وفرومایه آدم معناسنه هاء رسمیه ایله نبهره دخی دیرلر (ناسره) نون ممدوده نك وسینك ورانك فتحلری وهاء رسمیه ایله بودخی نبهر کبی قلب اقچه ومتاع کاسد معناسنه چونکه سره کچن اقچه ومتاع رایج معناسنه همدخی ناسره کشتزار یعنی اکنلك معناسنه ده کلور

اولمش الدانمق فریب پول پشیز

(فریب) فانك ورای ممدوده نك کسرلری وبای موحده ایله آلدانمق قطعه نك بیت مابعدنده کلان فریبیدن لفظندن امر صیغه سی اوزره اسم مصدردر شمس فخری (بیت) ایام عدل خسرو رستم مهابتست * نه روزگار رزق فسونست با فریب (پشیز) بای فارسیه نك فتحی وشین معجمه نك کسری وزای معجمه ایله پول معناسنه که باقردن وبرنجدن ایدرلر شیخ سعدی (بیت) چنان روز کارش بکنجی نشاند * که بر پشیزش تصرف نماند * شمس فخری بردرهم بر یننه بکر اقچه دیو تفسیر ایلدی بعض اقرباسنده منقر دیو تفسیر ایلدی

قورقو دربیم وهراس وترس زبالك

(بیم) بای موحده نك کسری ومیم ایله بمعنی خوف وخشیت شاعر (بیت) هم اندر زمان روی او شد سفید * هراسی خداوند بیم وامید * هراس هانك کسری

فریبید فریبد

الاندی

هراسید هراسد

ورانك فتحيله اوتوزالتنجى قطعه نك بيت سادسنده كلان هراسيدن لفظندن امر
صيغه سى اوزره اسم مصدردر شيخ سعدى (بيت) اميد وهراسش نباشد زكس *
برينست بنياد توحيد بس (ترس) تاء فوقيه نك فتحى ورانك سكونى وسين ايله
ترسيدن لفظندن امر صيغه سى اوزره اسم مصدردر (بالك) باء موحدهٔ ممدوده نك
فتحى وكاف ايله بمعنى خوف ايضا فاما كه بيم ايله بونك فرقى بودركه بيم اصلنده
خوف معناسنه بالك صكره دن خوف واحتراز معناسنه شمس فخرى (بيت)
رحمتى اخراى مه بى بالك * نظرى اخراى بت جالالك * حاصلى بالك خوفه مخصوص
دكلدر كاه قورقودن كاه اجتنابدن كاه حيادن اولور عربيده اول حالاتى مبالات

کریخت کریزد

ايله تعبير ايدرلر

* قاچه جق يردرد نخى جاى كريز *

(جاى كريز) تركيب اضافيدر بمعنى ملجا وملاذ چونكه جاى مكان ديمكدر ايكنجى
قطعه نك بيت رابعنده كچدى كريز قرقنجى قطعه نك بيت ثالثنده كلان كريختن
لفظندن امر صيغه سى اوزره اسم مصدردر

رفت رود

* كت بروهم اور بزن بكريز قاچ *

(برو) رفتن لفظندن امردر تتكم مضارعى قطعهٔ ثالثه نك بيت ثانيسنده كچدى
بزن) قرقنجى قطعه نك بيت رابعنده كلان زدن لفظندن امردر چونكه
مستقبلاتى نون ايله زند ورننده كلور (بكريز) كريختن مزبوردن امردر چونكه
مستقبلاتى خاء معجمه نك زاى معجمه يه ابداليله كريزد وكريزنده كلور بواوج كلمه نك
اولنده كى باء موحده صله در

شورید شورد
قارشقلق

* قارشقلق شورش وغوغا ستيز *

(شورش) اون ايكنجى قطعه نك بيت سادسنده كچن شوريدن لفظندن
امر صيغه سى آخرينه ماقبلى مكسور شين معجمه الحاقيله اسم مصدردر قارشقلق
وغوغا وفتنه معناسنه (ستيز) سينك وتاء فوقيهٔ ممدوده نك كسريله بمعنى غوغا
وخصومت شيخ سعدى (بيت) چو جنك آورى با كسى در ستيز * كه ازوى كزيرت
بود يا كريز (غوغا) دخى فارسيدر تركيده شيوعى ايله تفسير قلندى همدخى ستيز
تعصب وسركشى معناسنه وخشم وكين معناسنده كلور

* بويه يلمك بكجه قوشمق تركتاز *

(بويه) باء فارسيهٔ ممدوده نك ضمى وياء تحتيه نك فتحى وهاء رسميه ايله يلمك ويورمك
معناسنه اسم مصدردر استادلبيبى (بيت) بكرمى چو برق وبنرمى چو ابر * به بويه
چو رنك وبكينه چو ببر * بويدن بشقه ايكى معنايه دخى كلور اولى بمعنى آرزويا

اضطراب ثانی دیلمی طائفه سندن بر شخصك نامیدر كه اولادلری بر مدت پادشاهلق ایلدیلر طبقه لری تواریخده مسطوردر آل بویه دیو تسمیه اولنورلر زیاده كزیده لری عضد الدوله ایدی (ترکتاز) تاء فوقیه نك ضمی ورانك سكونی وكافك كسری وتاء فوقیه ممدوده نك فتحی وزای معجمه ایله بكجه سكرتمك وخبرسز چاپوق ویغمایه سكرتمك معناسنه حكیم سنائی (بیت) ترکتازی كنیم وبر شكنیم * نفس زنگی مزاج در بازار * جامی آمدی (بیت) ترکتاز ایلرایسم صیدكه معناده * بندمقرا كم اولور صید فروعیله اصول * اصلنده ترك ایله تازدن مركبدر چونكه ترك یغما وغاراتده چاپكلردر تاز اسم مصدردر تشكیم اسم مفعولی اوتوز بشنجی قطعه نك بیت اولنده كلور

تازید — تازه

عجله ایدی

داخی یلك چاپك كیدندر كرمخیز

(كرمخیز) وصف تركیبیدر بمعنی سریع السیر هاتفی (بیت) چو در پیش كیرند راه كریزه برانكیخت برتوسن كرمخیزه چونكه كرم حرارت دیو یكرمی التنجی قطعه نك بیت اخیری شرحنده كچدی خیز خیزیدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر تشكیم امر اولدیغی حالده یكرمی بشنجی قطعه نك بیت ثانیسنده كچدی

عجید — خیزه

شور طوزلو ژرف ودمغ یعنی درین

(شور) شین معجمه ممدوده نك ضمی ورا ایله بمعنی شیء مالح یعنی طعامده ودائقه ده طوزلو اولان نسنه بوندن بشقه سكز معنایه دخی كلور اول بمعنی غوغا وفتنه ثانی بمعنی نحس وشوم ثالث بمعنی سعی وكوشش رابع بمعنی نفیر خامس بمعنی ورزیدن یعنی اهتمام سادس بر برینه اورمق معناسنه سابع بمعنی مشغله ثامن بمعنی غسل وشستن (ژرف) زای فارسیه نك فتحی ورانك سكونی وفا ایله بمعنی عمیق یعنی درین حضرت مولانا (بیت) صد هزاران ماهی ازدریای ژرف * دردهان هریكی را درشكرف * بوندن بشقه یدی معنایه دخی كلور اول بمعنی بسیار وكثیر ثانی بمعنی بزرك وكبیر ثالث هرنسنه یی كنهیله بیلمك معناسنه رابع بمعنی دقیق خامس بمعنی عاقبت وانجام سادس بمعنی دورودراز سابع بمعنی امعان نظر واتقان فكر (مغ) میمك فتحی وغین معجمه ایله ژرف كبی درین وعمیق معناسنه صاحب فرهنك منظومه (بیت) ژرف را كفته اند مغ معنی * كه بتركی درین درمعنی * هم دخی رودخانه معناسنه ده كلور *

قویی چاه وقو یجیدر چاهوبر

(چاه) جیم فارسیه ممدوده نك فتحی وهاء ظاهره ایله مطلقا قویی معناسنه سولی

ولسون اولماسون عربیده بئروحفیر دیرلر (باهوبز) هانك سكونیله قیوجی یعنی قیو بالدایجی وقیو بالدایده جلك آلته دخی دیرلر چونكه اصلنده وصف تركیبی كه ویرواوممدوده نك كسریله ویختن افظندن امریاخود اسم فاعل مخففدر وضم ثانی ایله ظن ایدرسكه ویختن بیختن معناسنه اوله یعنی الهمك وبجملك چونكه فارسیده بین الباءالموحده والواو تبادل شایعدر

* تندباداولدی قصیرغه زوددیر *

(تندباد) دال اولی نك كسریله قصیرغه وشدید روزكاره عربیده اعصار دیرلر شاعر (بیت) اكرتندبادی برآیدزكنج * بخاك افكندنارسیده ترنج * چونكه تند تاء فوقیه نك ضمی ونونك سكونی ودال ایله بمعنی تیزكسكین (باد) یل دیدیكرمی ایكنجی قطعه نك بیت ثامننده كچدی زود زای معجمه نك ضمی ودال ایله بمعنی سریع وچابك یعنی تیز دیمكدر

* هم دخی خشم وغضبدر تندتیز *

(تندتیز) بیتلرنده واو سز بمعنی خشم وغضب واوایله تندوتیز كسكین وحدید معناسنه چونكه تند قدسبق آنفا تیز كسكین دیدیكرمی برنجی قطعه نك بیت تاسعنده كچدی

* مغزاجدركیم عربجه لب دیمورد *

(مغز) میمك فتحی وغین معجمه نك سكونی وزای معجمه ایله مثلا مغز بادام ومغز فستق دیرلر وخاصة آدم بینی سنه ده مغز دیرلر شیخ سعدی (بیت) باش تادشتش ببندد روزكار * پس بكام دوستان مغزش برآر

* پسته فستقدرقوری اوزم مویز *

(پسته) باء فارسیه نك فتحی وسینك سكونی وتاء فوقیه نك فتحی وهاء رسمیه ایله فستق معناسنه درنتكیم آغزی آچلمش فستقه پسته خندان دیرلر صائب تبریزی (بیت) مهرزن بردهن خنده كه درباغ جهان * سرخود میخورد آن پسته كه خندان باشد (مویز) میمك فتحی وواوممدوده نك كسری وزای معجمه ایله قوری اوزم كه عربیده زبیب دیرلر

* بادزن یلپازه دورداخی دیمورد *

بو بیتك ایكی مصراعنده كلان لفظلری باجمله یلپازه معناسنه كه عربیده مروحه جمله سنك جزؤ اولی بادلفظی جزؤ ثانیلری حركاتیله بیان اولنور (بادزن) دالك سكونیله اصلنده وصف تركیبیدر چونكه زن فتحی قطعه نك بیت رابعنده كلان زدن لفظندن امریاخود اسم فاعل مخففدر ابوالمعانی (بیت) آتش سوزدلم تسكین نكردد بادزن * شعله آتش شود افزون ازباد وزان

* بادبیزن باد بازوبادبیز *

(بادبیزن) دالك سكونی وباء موحدهٔ ممدوده نك كسری وزای معجمه نك فتحی ونون ایله مضبوطدر كمال خجندی (بیت) باد بیزن كه كسی برمن بیمار زند * زضعیفی چو مكس بادبرد بیكرمن (باد باز) بائین موحده نك فتحلری ودالك سكونی وزای معجمه ایله ضبط اولنمشدر (بادبیز) اصلنده یل صاچیجی معناسنه وصف تركیبیدر چونكه بیز باء موحدهٔ ممدوده نك كسری وزای معجمه ایله الهمك وصاچمق معناسنه اولان بیختن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر

* من همان سعی ایدای نوربصر * الفاظری یاندن مستغنیدر

* علم وعرفان صاحبین ایلر عزیز *

(علم وعرفان) فقرهلری دیباجه نك یكرمنجی بیتی شرحنده متتبعا كجدی (تنبیه) بو قطعه نك وزنی فاعلاتن فاعلاتن فاعلن ایكی كره اكثر عروضی محذوفدركه فاعلن وزننده بعض عروضی وجمع ضربلری فاعلات وزننده مقصوردر

فاحفظ * قطعهٔ سینیه را در سینه كن بهتر هوس *

(قطعه) بیانی قطعهٔ اولی عنوانی شرحنده كجدی (سینیه) حرف سینه منسوب دیمكدر (را) ادات مفعولدر (در) ادات ظرفدر علی ماسبق فی الادوات المركبة (سینه) كوكس دیو یكرمی یدنجی قطعه نك بیت ثالثنده كجدی (كن) ایله معناسنه امردر تشكیم بیانی قطعهٔ سادسه نك بیت اخیرنده كجدی (بهتر) یك ایو دیوالنجی قطعه نك بیت عاشرنده كاور (هوس) میل دیو بو قطعه نك بیت اخیرنده كاور (حاصل معنی) حرف سینه منسوب اولان قطعه یه سینه كده یك ایو میل ایله (نكته) كانه بو قطعه ده رد العجز علی الصدر مثللو صنعت واردر

* كلدی آمد كلدی خندید انكه اولكیم كیمسه كس *

(آمد) همزه نك مدیله ماضیدر مصدری قرق بشنجی قطعه نك بیت تاسعنده كاور (خندید) قطعهٔ مزبوره نك بیت اخیرنده كلان خندیدن لفظندن ماضیدر (انكه) همزهٔ ممدوده نك فتحی ونونك سكونی وكافك كسری وهاء رسمیه ایله اسم موصولدر عربیده الذی والتی تركیبده اولكیم دیرلر عرفی (بیت) باانكه یقین است كه در كلشن فردوس * صد كل بتوی دستی مهرخار مروشند (كس) كمسنه معناسنه تركیبده دخی شایعدر شیخ سعدی (بیت) سعدی افتاده ایست آزاده * كس نیاید بجنك افتاده

(قویروغه دنباله ودم دی بیر معناسی كس *

(دنباله) دالك ضمی ونونك سكونی وباء موحدهٔ ممدوده نك ولامك فتحلری وهاء رسمیه ایله قویروق معناسنه هاء رسمیه سز دنبال ونون یرینه میم ایله دمبال

ودمباله دخی جایزدر شاعر (بیت) مبادا شیخ کس را تکی حال * بحال فرقه بودیش دمبال * و کوزقوبروغنه دمبال چشم دیرلر (دم) دالك ضمی ومیم ایله دنبال کبی قویرق معناسنه که عربیده ذنب والیه دیرلر (بمُر) قرق بدیجی قطعه نك اون التنجی بیتنده کلان بُریدن لفظندن امردر اولنده کی باء موحده صله در

صولومقدر دم زدن همدم مصاحب راز سرّ

(دم زدن) صولومق یعنی تیزتیز نفس ویرمك معناسنه مصدر مرکبدر چونکه (دم) نفس دیمکدر بو بیتك مصراع ثانیسنده کلور (زدن) اورمق دیمکدر قرق التنجی قطعه نك بیت سابعنده کلور (همدم) سکون میم ایله مصاحب وقرین معناسنه چونکه هم بمعنی مع دیمکدر ادوات مرکبه ده کچدی رازسر دیمکدر یکرمی التنجی قطعه نك عنوانی

شرحنده کچدی *اورقلمق هم ظاهر اولمقدر دمیدن دم نفس*

(دمیدن) دالك فتحی ومیم ممدوده نك کسریله مصدردر اورقلمك معناسنه همده ظاهر وآشکاره اولمق معناسنه ابو المعانی (بیت) دمید صبح سعادت بروی خندانت * رسید مژده بشب تمکشان هجرانت * بونلردن بشقه درت معنایه دخی کلور اول اوربرمك معناسنه مثلا سبزه بتمك کبی ثانی بمعنی نمو یعنی اغاج واوت بتمك معناسنه ثالث بمعنی لاف زدن رابع بمعنی حمله آوردن (دم) دالك فتحی ومیم ایله بمعنی نفس بوندن بشقه اون طقوز معنایه دخی کلور اول بمعنی وزن شعر دیمکدر یکرمی یدنجی قطعه نك عنوانی شرحنده کچدی ثانی دم وقت دیمکدر قرق اوچنجی قطعه نك بیت سادسنده کلور ثالث بمعنی فریب یعنی الدامق رابع بمعنی کبر ونخوت خامس بمعنی بوی که شم سادس بمعنی آه وانین سابع بمعنی افسون ثامن بمعنی دهن تاسع بمعنی ظاهر واشکار عاشر برایجم صو معناسنه حادی عشر کورکله دمورجی وقیومجی آزکله آتش یاقرلر ثانی عشر بمعنی عیش وعشرت ثالث عشر قلج اغزی یعنی کسکین طرفی رابع عشر اوق دمرلی زنیزه اوجی خامس عشر مقراض اوجی سادس عشر قرون اغزی سابع عشر بمعنی دهن ماهی ثامن عشر سرور وحبور تاسع عشر بمعنی عجب

سو بلمشدم کفتمی بلمش ایدم دانستمی

کفتمی ماضی متکلم وحده در آخرنده یا تحصیح حال ماضیه بی حکایت ایچوندر علی ماسبق فی الادوات البسیطة مصدری الیی بشنجی قطعه نك بیت سادسنده کلان کفتن لفظیدر (دانستمی) هر وجهله کفتمی کبیدر مصدری دانستن لفظیدر *بسکه ازبسکه نجه چوقدن بتردا خی زبس*

(بس) بانك موحده نك فتحى وسين ايله اوج معنايه در اول نيجه كه عربيده كيف معناسنه شيخ سعدى (بيت) اى بسا اسب تيزرو كه بماند * كه خرلنك جان بمنزل برد * ثانى بسياردن مخففدر چوق معناسنه وله ايضا (بيت) بس نامور بزير زمين دفن كرده اند * كز هستيش بروى زمين يك نشان نماند * ثالث بمعنى كافى يعنى يتر وله ايضا (بيت) چو يكبار كفتى بكو باز بس * كه حلوا چو يكبار خوردند بس (بسكه) آخرنده كى كاف لفظ ادات ربطدر (از) بمعنى من يعنى دن كما سبق فى الادوات المركبة (ز) مثله حاصلى بسكه بو مقامده ايكى معنايه در برى نيجه برى يتر (از بسكه) چوقدن معناسنه (ز بس) دخى چوقدن معناسنه فلا تغفل

* اوكده كيدن پيشرو كيرو قلان پسمانده در *

(پيشرو) وصف تركيبيدر اوكده كيدن معناسنه مقدمهٔ جيش زيرا شيخ سعدى (بيت) كر كند پيشرو لشكر اسلام بود * كافر از بيم توقع برود تا در چين * و سازلرده مقدم ادا اولنان آهنك معناسنه ده كلور چونكه پيش اولكى دو قطعهٔ آتيه نك بيت اولنده كلور رو رفتن لفظندن امر ياخود اسم فاعل مخففدر تكرار امر اولديغى حالده يكرمى سكزنجى قطعه نك بيت سادسنده كجدى (پسمانده) بمعنى بقيه مثلا فضلهٔ طعام و مخلفات بيت كبى چونكه پس اكسه ديو مصراع ثانيده كلور مانده قطعهٔ ثانيه نك بيت خامسنده كجن ماندن لفظندن اسم مفعولدر

* صكره سيدر واپسين هم صكردر هم اكسه پس *

(واپسين) واو ممدوده نك و باء فارسيه نك فتحلرى و سين ممدوده نك كسرى و نون ايله هر نسنه نك صوكى مثلا نفس واپسين ديرلر صوك نفس معناسنه (پس) باء فارسيه نك فتحى و سين ايله اكسه و قفا وارد معناسنه كه عربيده وراء ديرلر مقابلى پيشدر حكيم فردوسى (بيت) پس و پيش تركان طاووس رنك * چپ و راست شيران پولاد چنك * هم دخى صوك معناسنه ده كلور عربيده بعد ديرلر شيخ سعدى (بيت) پس از مرك دشمن يكى شربت آب * به از ملك كاوس و افراسياب

* ساربان صوروان دوه اشتر بولار يدر مهار *

(ساربان) دوه جى معناسنه كه تركيده صوروان عربيده جمال ديرلر چونكه سار سين ممدوده نك فتحى و را ايله حيوانه معاشى سندن برى دوه معناسيدر كما سبق فى المقدمة بان دخى ادات اسم فاعلدر كما سبق فى الادوات المركبة خواجه سلمان (بيت) كوس رحيل ميزند الحال خفته ساربان * بر خيز و راه رو كه روانست كاروان (اشتر) همزه نك ضمى و شين معجمه نك سكونى و تاء فوقيه نك ضمى و را ايله دوه معناسنه عربيده

اسماسی چوقدر مثلا جمل وناقه ومطیه وبعیر کبی همزه نك اسقاطی وضم شین ایله
شتر دخی لغتدر شیخ سعدی (بیت) نه باشتری سوارم نه چواشتر زیر بارم * نه
خداوند رعیت نه غلام شهریارم (مهار) میمك وهاء ممدوده نك فتحلری ورا ایله
دوه یولاریدر عموما میر نظمی (بیت) هزاران مهار اشتر سر فراز * که بارش
متاعست بهر جهاز *

* بانك بك سس چك درا بر آدیده اولمش جرس *

(بانك) باء موحدهٔ ممدوده نك فتحی ونونك سكونی وكاف فارسیه ایله بك سس که
عربیده صوت شدید دیرلر عرفی (بیت) صالب آلودهٔ بهر توبکشایم ایلك * بانك
عصیان میزند ناقوس استغفار ما * همدخی براغاجکه خوشبو شکوفه سی اولور
عربیده قضیب البان دیرلر تخمنه حب البان دیدکاری کبی (درا) دالك وراء
ممدوه نك فتحلری ایله درای لفظندن مخففدر چاك معناسنه عربیده جرس دیرلر
کماستری حکیم انوری (بیت) آن یکی که رقیب کرد نظر * وآن یکی که سهیل بانك
درای * بوندن بشقه اوچ معنایه دخی کلور اول دمورجی چکیجی معناسنه ثانی
سوزه شروع ایتمك معناسنه ثالث ایچروکل معناسنه ووصف ترکیبی دخی اولور
(جرس) جیمك وراءنك فتحلری وسین ایله چاك معناسنه عربیده وفارسیده شایعدر
خواجه حافظ (بیت) مرا در منزل جانان چه امن وعیش چون هردم * جرس
فریاد میدارد که بربندید محملها * همدخی زندان یعنی حبس معناسنه ده کلور

* عقربه کژدم دخی صدپایه دیرلر طرطله *

(کژدم) زای فارسیه نك سکونیله بمعنی عقربکه دائما قویروغی اکری
طوتدیغندن اکری قویرق دیو تسمیه اولندی چونکه کژ کافك فتحیله اکری
معناسنه دم قویرق دیو بو قطعه نك بیت اولنده کلدی مشهور ومعروفدرکه
عقرب اناسندن طوغماز ولادتی قریب اولدقده قارنی یرتر طشره چقار اناسی
هلاك اولور ابو المعانی (قطعه) پسر ناخلف چه بد بختست * درحق اودعای
هردو رود * زانکه دررحم همچو کژدم او * بکند مادروشکم بدرد (صدپایه)
سکون دال ایله اغاج قوردیکه ترکیده طورطور دیرلر کذا فی فرهنك شعوری
ترکیده لام ایله طرطل دخی لغتدر بعضلر چیان ایله دخی تفسیر ایلدی نکم شاهدی
مصراع * عقربله چیان آدی کژدم دی وصدپایه * ابو المعانی (بیت) درخت امیدم
مرا بار نخورد * غم حسرت دل چو صدپایه بود * معنای ترکیبیسی بوزا باقلود عك
درجونکه آخرنده کی هاء رسمیه نقله علامتدر یا خود نسبیه درزیرا مزبور حبوانده

اباق کبی خرده نسنه چوقدر

* هم اورشمکدر تنند اولدی سنك آدی مکس *

(تنند) تا ء فوقیه نك و نون اولی نك فتحلری و نون ثانیه نك سکونی و دال ایله اورمجك که عربیده عنکبوت دیرلر استاد اغاجی (بیت) زتاریکی وسستی هردو پایم * تو بیکوبی مکر پای تنندست * شمدنی کاهل و تنبل معناسنه ده کلور (مکس) میمك و کاف فارسیه نك فتحلری و سین ایله سنك که عربیده ذباب دیرلر بال اروسنه دخی دیرلر نتکم اکا ترکیده سکك دیدکلری کبی شاعر (بیت) یکی آن مکس که انکبین کرد * بازحد مکسی که انکبین خورد * بو بیتده مکس اول بمعنی نحل مکس ثانی بمعنی ذباب جمعنا یده کسرتین ایله چبین دیرلر

* فشقی سرکین و سیلوب سپورمه اولمش رفت روب *

(سرکین) سینك فتحی و رانك سکونی و کاف فارسیهٔ ممدوده نك کسری و نون ایله فشقی که حیوانات تریی معناسنه معربی سرقین اقفیدر ابو المعانی (بیت) روی ناشسته از کشته فراهم سرکین * ریش کج مج چو چمن بر سر سرکین رشته (رفت روب) سیلوب سپورمه معناسنه چونکه رفت قطعهٔ ثانیه نك بیت عاشرنده کی ماضی صیغه سی ازره اسم مصدردر روب راء ممدوده نك ضمیله اسم مصدردر نتکم وصف ترکیبی اولدیغی حالده اللی بشنجی قطعه نك بیت خامسنده کلور بوندن بشقه رفت روب جاروب کبی سپورکه معناسنه ده کلور

* چورچوپه سو پرندی به خاشاك دی هم خار و خس *

(خاشاك) خاء و شین معجمتین ممدوده نك فتحلری و کاف ایله چورچوب و سو پرندی که عربیده قمقم و کناسه دیرلر (خار) خاء معجمهٔ ممدوده نك فتحی و را ایله (خس) خاء معجمه نك فتحی و سین ایله خاشاك مذکوره مرادفلردر شاعر (بیت) ز خاشاك و از خار و شاخ درخت * یکی آتشی برفروزنده بخت) عطفله خس و خاشاك دخی خار و خاشاك بو معنالرده شایع در بوندن بشقه خار قطعه نك درت معناسی دخی وار در نتکم یکرمی برنجی قطعه نك بیت ثالثی متن و شرحنده کلدی خس بش معنایه دخی کلور اول بمعنی فرومایه و مرد رذیل ثانی بمعنی بخیل و خسیس ثالث صو اوزرنده اوچار حیوان معناسنه رابع طورنه دن کوچوجك بر قوشدر خامس بمعنی کاهو یعنی مارول دیدکلری سبزه در

* ابدان یعنی مثانه بول ایمش شاشاچمین *

(ابدان) با ء موحده نك سکونیله بمعنی مثانه که ترکیده قاوق دیرلر بوندن بشقه ما ...

وقاربوز معناسنه وصوجمع اولدیغی برمعناسنه ده کلور معنای ترکیبیسی صوه کانی دیمکدر چونکه آب صودیو قرقنجی قطعه نك بیت اولنده کلوردان اداة اسم مکاندر علی ماسبق فی المقدمة (شاشا) ایکی شین معجمهٔ ممدوده لرك فتحلریله بمعنی بول (چمین) جیمك فتحی ومیم ممدوده نك کسری ونون ایله بمعنی بول ایضا حضرت مولانا (بیت) چاره نبود در جهانرا این چمین * لیك نبود این چمین ماء معین * غائط معناسنه دخی کلور وله ایضا (بیت) بلبلانرا جای میزید چمن * مرجعل را درچمین خوشتر وطن

ضرطه تیز وفارسی کافیله کوه اولدی نجس

(تیز) بمعنی ریح سفلی که عربیده ضرطه دیرلر باقی معنالری یکرمی برنجی قطعه نك بیت ثانیسی متن وشرحنده کچدی میر نظمی (بیت) منکر هر نعمت حق مدبرست * تیزبد وسبلت هر منکرست (کوه) کاف فارسیهٔ ممدوده نك ضمی واظهار ها ایله بمعنی نجس وواو ایله دخی مرویدر

اوکر نورسك بن کبی سن تو بیاموزی چومن

(تو) سن دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت ثانیسنده کچدی (بیاموزی) اوکرنورسك دیو اون یدنجی قطعه نك بیت اخیرنده کچدی (چو) اداة تشبیهدر کما سبق فی المقدمة (من) بن دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت اولنده کچدی

میل ایدرسك کربوركدن كركنی ازدل هوس

(کر) اداة شرطدر کما سبق فی المقدمة (کنی) یکرمی یدنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کلان کردن لفظندن مضارع مخاطبدر (از) بمعنی من کما سبق فی الادوات المرکبة (دل) کوکل دیو اون یدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی (هوس) بمعنی آرزو وخواهش ودلخواه فارسیده وعربیده وترکیده مستعملدر خواجه حافظ (بیت) حال دل باتو کفتنم هوسست * خبر جان شنفتنم هوسست) قاضی السعید ابن سینا (بیت) لا اسمع العذل انی عنه فی شغل * عذل العواذل اعلی رتبة الهوس

قطعه درشین منشین تانکنی دردل خویش

قطعهٔ ثالثون

قطعه درشین قطعهٔ اولی شرحنده کچدی منشین اوتورمه معناسنه نهی حاضردر چونکه میم مفتوحه اداة نهیدر کما سبق فی الادوات البسیطة نشین اوتور دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت ثانیسنده کچدی تا بمعنی حتی کما سبق فی الادوات المرکبة نکنی مضارع مخاطب منفیدر اکر اولنده کی نون مفتوحه اولورسه یاخود مخاطب

منه بندر

مثبتدر اثر اثنده کی بای موحده مکسوره اولور سه مصدر ن یکرمی بدنجی قطعه نك بیت ثامننده بکن کردن لفظیدر کما سبق آنفا (در) بمعنی فی کما سبق فی الادوات المرکبة دل قلب دیو اون یدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی (خویش) کندو دیو بو قطعه نك بیت رابعنده کلور (حاصل معنی) حرف شین حقنده بر قطعه اوتورمه حق کندلکدر خاطر ایلمیه سن یا خود حق کندلکدر خاطرا یتمدکجه

* پیش او کندر ایلرو ایلرودی پیشاپیش *

(پیش) بای فارسیهٔ ممدوده نك کسری وشین معجمه ایله اولك معناسنه مقابلی پس لفظیدر روا ایلرو معناسنه ده کلور حکیم اسدی (بیت) آباهای الوان زصد کونه بیش بخوانهای زرین نهادند پیش * عربیده امام دیرلر (پیشاپیش) ایلروایلرو معناسنه چونکه ایکی پیش اراسنده کی الف مساوات وتوسل ایچوندر کما سبق فی المقدمة

* اکسکه کم دینلور اولدی زیاده دخی بیش *

(کم) کافك فتحی ومیم ایله ابتدادن ناقص اولاندر مقابلی بیش مذکوردر شیخ سعدی (بیت) بشهر این مثل شهرهٔ عالمست * که هر کس هنر بیش روزی کمست * صکره دن نقصان پذیر اولانه کاست دیرلر همدخی کم مجازا قلیل یعنی آز معناسنه ده کلور (بیش) بای موحدهٔ ممدوده نك کسری وشین معجمه ایله ابتداده زائد معناسنه فاما که کیدرلك آرتمه افزون دیرلر نتکم قرق طقوزنجی قطعه نك بیت عاشرنده کلور همدخی برکوکدرکه اصلادوب کاغده سورلدکده اسوده مائل ایدر

* خرده بین اولکه بقاردقته هر ایشده *

(خرده بین) دالك فتحی وهاء رسمیه ایله همدخی خرد بین هاء رسمیه سز دالك سکونیله ایکیسیده وصف ترکیبیدر یعنی مدقق ومحقق ودقتله بقان معناسنه کمال خجندی (بیت) تا دهانت هست پیدا کر نظرها شد نهان * خرده بینان وصف آن بیداد پنهان کرده اند * چونکه خرد وخرده خاء معجمه نك ضمی ورانك سکونیله اوفاق وکوچجك معناسنه بین وصف ترکیبی اولدیغی حالده اون یدنجی قطعه نك بیت اوننده کچدی

* هر شیك عاقبتن فکر ایدیجی دور اندیش *

(دور اندیش) وصف ترکیبیدر چونکه دور ایراق دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی (اندیش) همزه نك فتحیله اندیشیدن لفظندن امر یا خود اسم فاعل مخففدر

* قایمه در لغزش وغلطیده بوار لغمشدر *

(لغزش) لامك فتحی وغینك سکونی وزای معجمه نك کسریله لغزیدن لفظندن

امر حاضر آخرینه ماقبلی مکسور شین معجمه الحاقیله اسم مصدردر سورچملك وقایمق معناسنه عربیده زالل دیرلر (غلطیده) غین معجمه نك فتحی ولامك سکونی وطاء ممدوده نك کسریله غلطیدن لفظندن اسم مفعولدر یوارلنمش معناسنه ظهوری (بیت) زالطف صبا شاخ کل درچمن * چه مستانه غلطیده بریاسمن * اصلنده تاء فوقیه ایله غلتیده ایدی چونکه فارسیده طا اصلی اوله رق بولنماز دیو اون برنجی قطعه ده کچدی

قوبوبالچق که اایاغه یاپشور دینلدی خلیش

(خلیش) خاء معجمه نك ولام ممدوده نك کسرلری وشین معجمه ایله شول قوبو بالچغه دیرلر که آدم بصدقده ایاق کوجله قالقار کذا فی ادات الفضلا

اکمدن کندو بتن نسنه یه دیرلر خودرو

(خودرو) وصف ترکیبیدر چونکه خود کندو دیو بو مصراع ثانیده کلور ووراء ممدوده نك ضمیله رُستن لفظندن امر یا خود اسم فاعل مخففدر چونکه مستقبلاری خلاف قیاس اوزره سینك واو مدیه یه ابدالیله رُوَید وروینده کلور

رُست — روید — بشدی

* کند وخودهم خصمه کندوسنه دیرلر خویش

(خود) خاء معجمه نك فتحی وواو مجهول ودال ایله بوزن شد کندو عربیده بنفسه معناسنه وواو معروف ایله توغلغه که عربیده مغفر دیرلر که جنکده کیدکلری دمور کلاهدر (خویش) خاء معجمه نك بین الفتح والکسر اماله سی وواو علامت ویاء تحتیه نك سکونی وشین معجمه ایله التی معنایه کلور لکن بو مصراعده ایکی اولین مذکوردر اول بمعنی قریب وذی رحم یعنی خصم ثانی بمعنی خود یعنی کندو وکندوسی بو معناده خویشاوند دخی دیرلر ثالث بمعنی کارآهن وخویش کار مزراع رابع بمعنی وجود وهستی خامس بمعنی خوش وخوب سادس برنوع غلیظ طوقنمش کتان

میده مستوره اولان یعنی عفیفه خاتون

(میده) میم ممدوده نك کسری ودالك فتحی وهاء رسمیه ایله پاك دامن مستوره وعفیفه عورت معناسنه میر نظمی (بیت) یکی پیربوده درانجا سدام * زنش میده بود دست هم خوشخرام * خاتون دخی فارسیدر ترکیده شیوع علیه تفسیر قلندی

عاقله معتمده قادینه هم دینلدی خدیش

(خدیش) خاء معجمه نك فتحی ودال ممدوده نك کسری وشین معجمه ایله وزرا وامرا وسلاطین خانه لرنده کتخدا قادین کبی عاقله ومعتمده قادین معناسنه که اکا کدبانو

دخی دیرلر استاد رودکی (بیت) نکوکفت مزدور با آن خدیش * مکن بدا کربد نخواهی بخویش

پیش مزد اولکه مقدم ویریلور اجرتدن

(پیش مزد) اجیره واشل صنعته عملندن اول ویریلان اجرت معناسنه چونکه پیش اوک دیو بوقطعه نك اولنده کچدی مزد اجرت دیواللی اوچنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی میرنظامی (بیت) بو عدو داش کجا شد بلی * بده پیش مزدش اکر عاقلی

آماده آماده

حاضر آماده دخی اوکده دیمکدر درپیش

(آماده) همزه وسیم ممدودتینك ودالك فتحلری وهاء رسمیه ایله آمادن لفظندن اسم مفعولدر بمعنی حاضر ومهیا امیرخسرو (بیت) تو دادی بدل کنج آماده را * تو کردی بلند آدمی زاده را * هم دخی اولمش ویتمش ویرلمش معناسنه ده استعمال اولنور (درپیش) اوکده معناسنه چونکه در بمعنی فی کماسبق فی الادوات المرکبة

قانه خون وطمره رك دی ایرکه رد خی ریم

(خون) خاء معجمهٔ ممدوده نك ضمی ونون ایله قانکه عربیده دم دیرلر شیخ سعدی (بیت) خونش بکردنم بدرت را بزن بکش * عیسی مریمی تو بدر را چه میکشی (رك) رانك فتحی وکاف فارسیه ایله طمر که عربیده عرق دیرلر خواجه حسین ثنایی (بیت) فسرده که بخصم تو کرد خون دکر * رکش درون جکر کرد کار چو به تیر (ریم) راء ممدوده نك کسرهٔ ومیم ایله ایرك معناسنه که عربیده قیح دیرلر جراحاتدن ودمامیلدن خروج ایدر شمس فخری (بیت) بسکه پیوسته ریم ریزد خصم * کشت جشم عدوش همچو سقیم

یاره ریش وآجیان قلبی کدردن دل ریش

(ریش) راء ممدوده نك بین الفتح والکسر اماله سی وشین معجمه ایله بمعنی جراحت یاره عموما میرزا فصیحی (بیت) با انقلاب دهر چه سازم که درد دوست * دی روز ریش بوده وامروز مرهم است * هم دخی شوربای غلیظ معناسنه که شله اشلری انلز ینه دوکرلر فاما که اماله سز کسرهٔ صریحه ایله صقال وقهر وبولك دیواللی اوچنجی قطعه نك بیت ثالثی متنی وشرحنده کلور (دل ریش) لام اك سکونیله سیاه جشم کبی بعض ترکیبیدر کوکلی یاره لو معناسنه چونکه دل کوکل دیو اون یدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی ریش یاره معناسنه کماسبق آنفا

نالید نالد

ایکلیش نالش وزاری دخی کولمك خندن

(نالش) نالیدن امری نالك آخرینه ماقبلی مکسور شین معجمه الحاقیله اسم مصدردر

الفارسی

(زاری) آخرنده كی یاء مصدریه در زاری ایلكجی دیو بكرمی برنجی قطعه نك بیت خامسنده كچدی (خندن) خاء معجمه نك فتحیله بمعنی ضحك مصدردر

* دیندی سخریه ایله كولمكه هم خنده خریش *

(خنده خریش) ایكی خاء معجمه نك فتحیله مضبوطدر فرخی (بیت) ای كرده مرا خنده خریش همه كس * ما رازتو بس جانا ما رازتو بس * چونكه هاء رسمیه ایله بمعنی ضحك خریش خراشیدن معناسنه اسم مصدردر خاء ثانیه نك حذفیله خنده ریش دخی بو معنایه درنته كم اون یدنجی قطعه نك بیت خامسنده كچدی

* ماده كاو اولدی اینك بوزاغیسی كوساله *

(ماده كاو) اینك معناسنه معنای تركیبیسی دیشی صغر دیمك اولور چونكه ماده دیشی دیو یكرمی اوچنجی قطعه نك بیت ثالثنده كچدی كاو صغر دیو بو مصراع ثانیده كلور ابو المعانی (بیت) نیاید كار مرد از دست نامرد * نباشد شیر نر هر ماده كاوی (كوساله) كاف فارسیهٔ ممدوده نك ضمیله بوزاغی كه عربیده عجل دیرلر اصلی كاوساله ایدی استخفاف ایچون الف حذف اولنوب و كاف دخی مضموم اولدی

* هم صغر كاو قیونك دیشی سی ماده میش *

(كاو) كاف فارسیهٔ ممدوده نك فتحی و واو ایله اهلی صغردركه او كوزدیرلر شیخ سعدی (بیت) اسب لاغر میان بكار آید * روز میدان نه كاو پرواری * هم دخی برنوع صیر آحیدر او كوز صورتنده دوزوب شراب ایچرلر (ماده میش) دیشی قیون معناسنه درچونكه ماده قد سبق انفا میش قیون دیو یكرمی برنجی قطعه نك بیت رابعنده كچدی

* دی عناد از زره اولان كافر ناكردیده *

(ناكردیده) كاف فارسیه نك فتحی ایله بمعنی منذ كور اصطلاحدر معنای تركیبیسی دونمامش دیمكدر چونكه نا ادات نفیدر كما سبق فی الادوات المركبة كردیده كردیدن لفظندن اسم مفعولدرنته كم اسم فاعلی یكرمی یدنجی قطعه نك بیت ثامننده كچدی

* بك جفا كارده تعبیر اولنور كافر كیش *

(كافر كیش) رانك سكونی و كسریله بمعنی جفا كار اصطلاحدر معنای تركیبیسی كافر مذهبدر چونكه كیش ملت و مذهب دیو قطعهٔ اولی نك بیت تاسعی متن و شرحنده كچدی مولانا جامی (بیت) این نه صوفی كری ونه درویشی * نامسلمانی و كافر كیشیست

* زهر ایچمك كیمدر آجی سوز آدم اولانه * تفسیر و ترجمه

نوشید نوشد

اخفیه

* سخن تلخ بمرداست چو نوشیدن نیش *

(سخن) سوزدیواوتوزبرنجی قطعه نك بیت سابعنده كلور (تلخ) آجی دیو قرق برنجی قطعه نك بیت سادسنده كلور (بمرد) لفظنده كی باء موحده ادات مفعولدر كما سبق فی الادوات البسیطة مرد آدم دیواللی اوچنجی قطعه نك بیت ثانیسنده كلور (است) ادات رابطه در كما سبق فی الادوات المركبة (چو) ادات تشبیه در كما سبق ایضا (نوشیدن) نون ممدوده نك ضمیله مصدر در ایچمك معناسنه شراب اولسون صو اولسون كمال خجندی (بیت) یاد لعل دلبر خون دل نوش * شراب لعل نوشیدن چه كارست (نیش) زهر دیو قرق برنجی قطعه نك بیت سادسنده كلور

قطعه احدی وثمنون

* كوبت قطعۀ رنكین بكوش *

(كوبت) سویلرم سكا دیو قطعۀ سابعه نك بیت ثامننده كچدی قطعۀ رنكین قطعۀ ثالثه نك عنواننده كچدی (بكوش) كاف عربیۀ ممدوده نك ضمیله چالش ودرش معناسنه امر در مصدری كوشیدن لفظیدر اواننده كی باء موحده صله در كما سبق فی ادوات البسیطة یاخود كوش كاف فارسیه ایله قولق معناسنه در بو صورتده باء مفتوحه ادات مفعولدر كما سبق ایضا (حاصل معنی) قطعۀ رنكینی سكا سویلرم درش یاخود قطعۀ رنكینی قولاغكه سویلرم

* طوشنك آدی اكرچه خر كوش *

(خر كوش) اصلنده رانك سكونیله سیاه چشم كبی وصف تركیبید راشك قولاقلو دیمكدر چونكه خراشك دیو بكرمنجی قطعه نك بیت اولنده كچدی كوش قولق دیو بو قطعه ده كلور طوشنك دخی قولاقلری اوزون اولمغله خر كوش دیو تسمیه اولندی شاعر (بیت) كوش خر بفروش دیكر كوش خر * كین سخن را در نیاید

كوش خر

* دی یلان وعده یه خواب خر كوش *

(خواب خر كوش) باء موحده نك كسریله یلان وعده واصلسز سوز معناسنده اصطلاحدر تركیده دخی طوشان اویقوسی ویردی دیرلر ابو المعانی (بیت) بوعد وصلش عمرم كذشت ومانده ام محرم * بجای خواب راحت خواب خر كوشم دهند هردم (خواب) اویقو دیو قطعۀ خامسه نك بیت ثانیسنده كچدی

كرفت كرفته

* قاچدی بكر بخت كرفته طوتمش *

(بكر بخت) كریختن لفظندن ماضیدر اوكنده كی باء موحده صله در (كرفته) كرفتن لفظندن اسم مفعولدر

* كذبه كربه دینور فاره یه موش *

(گربه) کاف فارسیه نك ضمی ایله کدی معناسنه عربیده هره کبی (موش) یعنی فاره گلستان (بیت) گربه شیرست در گرفتن موش * لیك موشست در مصاف پلنك

صاریلوب قوچمه دراغوش دیمك

بکرجی دردنجی قطعه نك بیت رابعنده دراغوش قوچمغه دینلدی دیو یکمسنده تکرار یوقدر زیرا قوچمغه ایله صاریلوب قوچمه میاننده فرق ظاهردر حاصلی ایکی معنایه دخی فافهم

بر دینور گوگسه قوجاقدر آغوش

(بر) باء موحده نك فتحی و را ایله گوکس معناسنه سینه کبی بوندن بشقه اون سکز معنایه دخی گلور اول تحسین ایچون اوائل مشتقاته داخل اولور ثانی بمعنی علی استعلا ایچوندر ثالث بمعنی فی ظرفیت ایچوندر رابع بمعنی اطراف سینه خامس بمعنی کنارهٔ آغوش سادس یکاغك جانب بالاسنه دیرلر که عذاره مساوی اولان موضعدر سابع فرهنك جهانگیریده مخفف برك استعمال اولنور ثامن برمیوه دیو اللغی قطعه نك بیت عاشرنده گلور تاسع بمعنی حاصل نباتات که بستانده وزارلاده اولور عاشر بمعنی بذر یعنی تخم حادی عشر بمعنی نصیب وحصه ثانی عشر بمعنی قرارگاه وخانه ومسکن ووطن ثالث عشر بردن لفظندن صیغهٔ امر ووصف ترکیبیدر دلبر وهوشبر کبی رابع عشر بمعنی پهنا یعنی یصی خامس عشر بمعنی زن تازه سادس عشر بمعنی یاد وحفظ که ازبر دیرلر حفظدن دیمك اولور سابع عشر بمعنی طرف وجانب ثامن عشر بمعنی نزد وقرب (آغوش) همزهٔ ممدوده نك فتحی وغین معجمهٔ ممدوده نك ضمی وشین معجمه ایله قوجاق که عربیده حجر فارسیده کنار دیرلر شیخ سعدی (بیت) در آغوش آنچنان کیرم تنت را * که نبود آگهی پیراهنت را * همده دخی قوچاغه الماق معناسنه وقوجاغه صغاجق نسنه معناسنه وبنده یعنی قول معناسنه گلور

هم قولاق توزی بناگوش اولدی

(بناگوش) باء موحده نك کسری ونون ممدوده نك فتحی وکاف فارسیه ایله عربیده عذار دینلکاری قولاغك توزی یعنی دبنده بیاض یری شعرا شعرلرنده چوق استعمال ایدرلر صائب (بیت) از خجلت روی تو که سر جوش بهارست * شبنم عرق شرم بناگوش بهارست * وقولاغك کوپه طاقه جق یری معناسنه ده گلور شیخ سعدی (بیت) انگشت خوبروی وبناگوش دلفریب * بی گوشوار وخاتم پیروزه شاهدست*

گوپه منگوش قولاقدر دخی گوش

منگوش

(سنكوش) سينك فتحى ونونك سكونى وكاف فارسيه ممدوده نك ضمى وشين معجمه ايله كوشوار كبى كوپه معناسنه عربيده قرط دينور چغتايده ايسرغه ديرلر (كوش) كاف فارسيه ممدوده نك ضميله بوزن هوش بش معنايه در اول قولاق معناسنه بو مقامده مراد دخى بودر ثانى بمعنى كوشه ومغوله ثالث برفرشته اسميدركه امور مهمات خلائقه موكلدر رابع شهور شمسيه نك اون دردنجى كونى آديدركه بوكونى عيد جشن ايدوب عظيم اعتبار ايدرلر خامس بمعنى نظر وانتظار

صاحب عقله خردمند دينور

(خردمند) اسم منسوبدر چونكه خرد خاء معجمه نك كسرى ورانك فتحى ودال ايله بمعنى عقل وبصيرت مند ادات نسبتدر كما سبق فى الادوات المركبة

عقله اوص ديرچغتاى يعنى هوش

(هوش) هاء ممدوده نك ضمى وشين معجمه ايله بمعنى عقل كذا فى الجمع تركيده اوص ديرلر اصل چغتايدر فرهنك شعوريده هوش اكرچه عقل ديو نقل ايدرلر اما اصحى عقلك وراسنده اولور بر حالتدر كه كسب ايله تزايد ايدر ضد ينه عربيده اغما تعبير ايدرلر چونكه عقل كندو ذاتنده زياده ونقصان قبول ايتمز فطريدر مكر علت واقع اوله بو سوزده يعنى محل تأملدر شمس فخرى (بيت) زنده كى شهى چون تو سر براء نايد * كسى كه باشديك ذره عقل ارباهوش * بوندن بشقه هوش اوچ معنايه دخى كلور اول بمعنى جان يعنى روح ثانى بمعنى هلاك ومرك ثالث بمعنى زهر يعنى سم

عقلى نقصانه سراسيمه دينور

(سراسيمه) بمعنى متحير وعقلى نقصان شاعر (بيت) مايم سراسيمه در اطراف جهان * ازبيك وبد خلق روكردان * كمال پاشازاده بونده دخى تصرف خاص ايدوب بيورركه سراسيمه لفظى مركبدر بر جزوى سر باش معناسنه وبر جزوى دخى آسيم لفظيكه لغت ومعناده آسيب كبى فتنه معناسنه در بلكه آسيب لفظنده كى باء موحده ميمه قلب اولنمش اوله آخرنده كى هاء رسميه نقله علامتدر انتهى

بايلوب كندوبى بيلمز مدهوش

(مدهوش) بوزن معمول اصلى عربيدر فارسيده وعربيده شايعدر شمس فخرى (بيت) حديث حال تو ميكفت دوش باد صبا * بباغ بلبل ازان كشت واله ومدهوش

مى ومل باده شرابك آديدر

(مى) ميمك فتحى وياء تحتيه ايله بمعنى شراب انكوردر معروفدر مجازا ما يه عشق معناسنه ده كلور شواهده حافظ (بيت) بده ساقى مى باقى كه در جنت نخواهى

یافت * کنار آب رکن آباد وکلکشت مصلارا * همدخی می پیاله وجام معناسنه
وکلاب معناسنه ده کلور (مل) میمك ضمیله بمعنی شراب ایضا خواجه حافظ
(بیت) در حلقهٔ کل ومل خوش خواند دوش بلبل * هات الصبوح هبوا یا ایها
السکاری (باده) بمعنی شراب ایضا لکن هر شراب مسکره باده دینلمز انجق تازه
اوزمدن چقنه اولانه باده دیرلر همدخی پیاله معناسنه ده کلور حکیم سنائی (بیت)
چون شوخ نه بستان نرکس * یك باده دهد زباده رنکت * بادهٔ اول بمعنی پیاله بادهٔ
ثانی بمعنی شراب جغتایده شرابه چاغیر وچاقیر دیرلر ترکیده میجی عربیده خمر
دیرلر عربیده اسامیسی قتی چوقدر صبوح کبی

بزه در جرم وکناه ایچمه منوش

(بزه) بای موحده نك وزای معجمه نك فتحلری وهای رسمیه ایله بمعنی جرم وکناه وخطا
شیخ عطار (بیت) حلق خود را با کدا از هر بزه * تا نیفتی در وبال ودر بزه * عربیده
دخی بو معنایه در عماد الکاتب الاصفهانی (بیت) وعزیز علی ان اصطباری *
فیه قد غرة الغرام وبزه (منوش) قطعهٔ سالفه نك بیت اخیرنده نکن نوشیدن
لفظندن نهی حاضردر ایچمه معناسنه اولنده کی میم مفتوحه ادات نهیدر کما سبق
فی الادوات البسیطة

سوز سخن سویلمیجیدر کویا

(سخن) سینك ضمی وخاء معجمه نك فتحی وعکسیله سوز معناسنه عربیده کلام کبی
لفظی ونفسی قسملرینه شاملدر لفظ کبی دکلدر شیخ نظامی (بیت) فاتحهٔ فکرت
وختم سخن * حمد خدا یست برو ختم کن * کویا کفتن لفظندن امر آخرینه الف
الحاقیله اسم فاعلدر تکلم مضارع متکلم وحده سی قطعهٔ سابعه نك بیت ثامننده
کچدی همدخی کویا مثلا دیو قطعهٔ ثانیه نك بیت خامسنده کچدی فارجع الی شرحه

تن زده سویلمین یعنی خموش

(تن زده) بمعنی ساکت وصامت که خموش معناسنه خواجه سلمان (بیت) روان
شدم کب جانان چرا تن زده بزنی ای جان * چو خواهی رفت ازین خوشتر نخواهی
یافت همراهی * معنای ترکیبیسی دوکمش بدن معناسنه اما عرفده حصرا
خموش معناسنه در چونکه تن بدن دیو قرق یدنجی قطعه نك بیت اولنده کلور زده
قرقنجی قطعه نك بیت سابعنده کلان زدن لفظندن اسم مفعولدر

اولدی یغمورلق ادی بارانی

(بارانی) آخرنده یاء نحتیهٔ نسبیه ایله یغمورلغك علمیدر باران یغموردر قرق یدنجی

قطعه‌نك بیت سابعنده‌ کلدی حکیم انوری (بیت) تاچه ابریست کمان شانکه
چوباران بارد * آسمان برسر خورشید کشد بارانی

* اوله اوسته کیلن بالاپوش *

(بالا پوش) رومده قوپتوش وقراجه وغیری اسملری واردر اصلنده وصف
ترکیبیدر چونکه بالاپوجه دیوقطعهٔ ثانیه‌نك بیت اولنده کلدی پوش پوشیدن
لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر نتکم نهی حاضری بکرمنجی قطعه‌نك بیت
ثانیسنده کلدی

* بویله سن کند وقاشك صاتمه * تفسیر و ترجمه در

* توچنین کاله خود رامفروش *

(تو) سن دیو چنین بویله دیوقطعهٔ ثانیه‌نك بیت ثانیسی وثالثنده کلدیلر کاله قماش
دیو قطعهٔ خامسه‌نك بیت آخری شرحنده کلدی خود کندو دیو اون‌یدنجی قطعه‌نك
بیت رابعنده کلدی (را) ادات مفعولدر کماسبق فی الادوات المرکبة (مفروش)
نهی حاضردر مصدری فانك ضمیله فروشیدن لفظیدر صاتمق معناسنه اولنده‌کی
میم مفتوحه ادات نهیدر علی ماسبق فی الادوات البسیطة

* زصاد قطعهٔ صافیست پاك وخالص وخاص *

(زصاد قطعهٔ) مثلی قطعهٔ رابعه عنوانده کلدی (صافی) بمعنی خالص ضد
مغشوش (است) ادات ربطدر کماسبق فی الادوات المرکبة (پاك) بمعنی طاهر
خالص وخاص عربیلردر انشالرده دخی مستعملردر (حاصل معنی) حرف صاددن
صافی وپاك وخالص وخاص برقطعه یاخود قطعه‌در بعض نسخه‌ده خاص الخاص
واقعدر

* نغووسینه اریك آدیدر عربیجه اجاص *

(نغو) نونك وغین معجمهٔ ممدوده‌نك ضمیله اریك معناسنه هم میوه‌سنه وهم اغاجنه
اطلاق اولنور (مینه) میم ممدوده‌نك کسری ونونك فتحی وهاء رسمیه ایله نغو کبی
اریك معناسنه عربیده همزه‌نك کسری وجیم ممدوده‌نك تشدیدیله اجاص دیرلر
فارسیده آلو دخی اسمیدر

* درازدیدی اوزون نسنه یه هم اوله شناص *

(دراز) دالك کسریله اوزونکه طویل معناسنه مقابلی کوتاهدر شاعر (بیت)
نکونسار کشتی بجاه دراز * که هرکز ازو بر نیابی دراز * عربیده شین معجمه‌نك ونونك
فتحیله شناص طویل کبی مستعملدر ومعدنی درازرعی معناسنده کلور [illegible]

پوشید پوشد
لیدی

فروشید فروشد
صاتدی

قطعه اثنی وثلثون

* كروغ اولدى يلان زور ايله مراد فقدر *

(كروغ) كاف فارسيه نك وراء ممدوده نك ضمه لرى وغين معجمه ايله وزن ومعناده دروغ كبى يلان معناسنه عربيده زور وكذب ديرلر حكيم فردوسى (بيت) بكى ديكرى زن برين بر نشان * كروغ از كناهست برسر كشان

* دروغزن دى يلانجى يه همدخى خراص *

(دروغزن) وصف تركيبيدر عربيده كذاب وخراص معناسنه ابو المعانى (بيت) درو غزن شده برشاخ كل هزار چمن * اكر بعشق صداقت بدى نكردد فاش * زيرا دروغ يلان ديو اوتوز يدنجى قطعه نك بيت اخيرنده كاورزن وصف تركيبى اولديغى حالده اون بشنجى قطعه نك بيت خامسنده كچدى (خراص) خاء مهمله ايله وزن ومعناده كذاب كبى

* تكوقو برجق اولان صاچه دينلدى جعد كبى *

(تكو) تاء فوقيه نك فتحى وكاف فارسيه ممدوده نك ضمه يله قو برجق صاچ معناسنه كه عربيده جيمك فتحى وعين مهمله ايله جعد ديرلر كذا فى المجمع وفرهنك جهانكيرى امير خسرو (بيت) اى نكار سيه چشم وتكو موى * سروقد وتكو روى وتكو كوى * ونسخهٔ ميرزا ابراهيمده مطلق موى معناسنه مرويدر

* دى چيزه قيل يولاجق نسنه يه داخى منماص *

(چيزه) جيم فارسيهٔ ممدوده نك كسرى وزاى معجمه نك فتحى وهاء رسميه ايله جندستره معناسنه كه بردور آلتدر آنكله قيل يولرلر وخرده نسنه لرى طوترلر عربيده منماص ديرلر مير نظمى (بيت) بوده در حسن خط ناچيزه * موى روكرده بالك باچيزه (منماص) ذاتنده اسم آلتدر قيل يولدقلرى معهود نسنه در مصدرى نونك فتحيله نمص قيل يولمق معناسنه حتى ماشطه يه نامصه ديدكلرى قيل يولديغيچوندر

* توانكرى ديمه زنكنلك اولدى يعنى غنا *

(توانكرى) قطعهٔ ثالثه نك بيت ثامننده كچن توانكر لفظنك آخرنده ياء تحتيهٔ مصدريه ايله زنكنلك معناسنه عربيده غنا ديرلر

* زوكرده خسته ديور هم زوكرلكه دى خصاص *

(خسته) خاء معجمه نك فتحى وشين معجمه نك سكونى وتاء فوقيه نك فتحى وهاء رسميه ايله عربيده مفلس وخصيص دركه عربيده مصدرى افلاس وخصاصه وخصاص لفظلريدر حق تعالى ويؤثرون على انفسهم ولو كان بهم خصاصة بيورمشدر

كسير

كمر خامه ايله خسته دخی مرويدر

* شو نسنه كه اوله اكرى دینور كج ومعوج *

(كج) كافك فتحی وجيم ايله اكرى معناسنه كه عربيده معوج ومنحنی وجه تسميه سنده ايكمه واكرى ديرلر كمر كافله بوندن بشقه كج اوچ معناده دخی كلور اول كرچ كه عربيده جص ديرلر ثانی ابريشمك قماشی كه كژ دخی ديرلر ثالث قانجه كه اوجی اكرى دمور در (معوج) افعال بابندن اسم فاعل عربيدر ثلاثيسی عوجدر

* دوغری ايتمكه راست كردن واتراص *

(راست كردن) مصدر مركبدر عربيده اتراص وتصويب وتقويم ديرلر چونكه راست طوغری ديو قطعهٔ اولينك بيت خامسنده كچدی (كردن) ايتمك ديو يكرمی بشنجی قطعه نك بيت ثامننده كچدی (اتراص) افعال وزننده مصدر عربيدر ثلاثيسی تاء فوقيه نك فتحيله تراص بمعنی صوابدر

* زيل آدی تال دخی صنج ايمش او معناده *

(تال) تاء فوقيهٔ ممدوده نك فتحی ولام ايله زيل كه كوچك كار برقلرينه طاقوب چالوب اوينارلر عربيده اكا صنج ديرلر اينشه بو دخی ناظم تحريرينك كشف وحل ايلديكی اغلاطندندر چونكه اغلاطيه رسيدهٔ نظر اولان بو معنی مقامنده تال برنجدن ايكی كوچجك طبقدر كه رقاصلر رقص ايدركن زيل كبی بر برينه اوروب اصولله آهنك ايدرلر كه اكا چارپاره دخی ديرلر انشا الله عبارتندر عينيله زيل ديو تصريح كورلمدی هم دخی صنج معرب چنكدر كه بر معروف ساز وآلت لهودر ديو ذكر اولندی عينيله زيل ديو تصريح كورلمدی لكن صحيح حقنده ناظم تحريرينك كشفنی تأييد وتقويه ايدر شيخ نظامينك شو بيتی (زه بط بازتيز آهنك ميزد * برقص كبك شاهين چنك ميزد)

* كوچك كه اوينايه بازيكر اولدی هم رقاص *

(بازيكر) بمعنی رقاص اسم فاعلدر چونكه بازی اويون ديو يكرمی اوچنجی قطعه نك بيت رابعنده كچدی كر ادات اسم فاعلدر كما سبق فی الادوات المركبة

* مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلات *

يعنی بو قطعه بحر مجتث مثمن الاجزادندر اصلی مستفعلن فاعلاتن درت كره مخبون ومقصور اولادر

* بو بحر ايچنده بولور گوهر اسنی غواص *

بونده ايهام حسن واردر هم دخی مراعات النظير صنعتندن ايهام تناسب دخی واردر چونكه بحر وگوهر وغواص بر برينه مناسبدر

* قطعه در ضاد بعنوان سینه تهی از اعراض *

قطعه در ضاد قطعهٔ اولی عنوانده مثلی بگدی (بعنوان) اوقو دیو قطعهٔ اولی نك بیت سادسنده بگدی (سینه) کوکس دیو بکرمی بدنجی قطعه نك بیت ثالثنده بگدی (تهی) بوش دیو قرقنجی قطعه نك بیت اولنده بگدی (از) بمعنی من کما سبق فی الادوات (اعراض) همزه نك فتحی وکسری بو مقامده ال ویرر فتح صورتنده غین معجمه ایله غرضك جمعی اوله یاخود مهمله ایله عرضك جمعی اوله عین مهمله ایله عرض عرضدن وغیریدن انسانه عارض اولان نسنه ودراهم ودنانیردن وسائر امتعه دن مال معناسنه ودخی کتب کلامیه ده وحکمیه ده جوهرك مقابلی درکه اعراض تسعه ومقولات تسعه دیرلر لنا منه (قطعه) بشنو از من ده مقولات حکم * یك بیك از بر بکن شو محترم * جوهر وفعل وانفعال ووضع وملك * هم متی واین اضافت کیف وکم (حاصل معنی) ضاد حقنده قطعه یی اوقو سینه اعراضدن خالی

* یاقق افروختن اولدی عربیسی ارماض *

(افروختن) همزه نك فتحیله مصدر در یاقق معناسنه چراغ اولسون آتش اولسون کمال خجندی (بیت) شبی کز آتش عشق تو جانم سوختن گیرد * چراغ دوشم آن شب از سر افروختن گیرد * عربیده افعال وزننده ارماض وایقاد واشعال دیرلر لفظ ارماضك ثلاثیسی رمض رمضانك دخی مأخذ اشتقاقیدر

* شمشكك چاقه سیده رخشش ایمش هم ایماض *

(رخشش) رانك فتحیله رخشیدن لفظندن امر حاضر آخرینه ماقبلی مکسور شین معجمه الحاقیله شمشكك چاقه سی معناسنه اسم مصدر در یعنی برق اورمه سی عربیده همزهٔ ممدوده نك کسریله افعال وزننده ایماض دیرلر همدخی سائر منور نسنه لرك برق اورمه سنه ده دیرلر تتکم یکرمی دردنجی قطعه نك بیت اولنده رخشنده بگدی

* برزه قرپندی دیمکدر که قراضه کبیدر *

(برزه) بامو حده نك فتحیله بوزن هرزه قرپندی که بریدهٔ مقراضدر عربیده قراضه دیرلر (فائده) فانك ضمیله فعاله عربیده فضله وبقیه معناسنه وزن شایعدر تتکم نخاله سو پرندی عصاره صیقندی کساره قرپندی معنالرینه مستعملردر

* کاردو بندی مقص آدینه یعنی مقراض *

(کاردو) کاف ممدوده نك فتحی ورانك سکونی ودال ممدوده نك ضمیله مقصکه عربیده مقراض دیرلر مقص دخی عربیدر ترکیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی لکن عربیده میمك کسری لازمدر همدخی کاردو خرما جیجکی معناسنه ویان

اولمش نسنه معناسنه وقصدن چیقان قربندی معناسنه ده کلور

* ایش کورن آلدیغیدر ساره الی رشوت *

(ساره) سین ممدوده نك ورانك فتحلری وهاء رسمیه ایله بوزن چاره بمعنی رشوت یعنی ایش کورن آدمك آلدیغی نسنه درهمدخی هندولر کیرلر برنوع سربوش معناسنه وهندستانده اشلنور برنوع فوطه معناسنه وپرده که حجاب معناسنه کلور

* قرض باشك هم اودنج آلمق ایمش استقراض *

(باشك) باء موحدهٔ ممدوده نك وشین معجمه نك فتحلری وکافله لغت جدیده اولمغله غالبا بودخی مصحفات ناظمدندر

* دیده بان کوزجی دیمکدرهم اومعناده رقیب *

(دیده بان) عربیده رقیب معناسنه اسم فاعلدر چونکه دیده کوزدر بو قرق بشنجی قطعه نك بیت عاشرنده کلور بان ادات اسم فاعلدر کما سبق فی الادوات المرکبة جلالی (بیت) برآن کوه سر بانك زد دیده بان * که از کرد شد تیره روی جهان *

* همدخی کوز قپامق اولدی کاوج واغماض *

(کاوج) کاف فارسیه نك ولام ممدوده نك ضملری وجیم ایله کوز قپامق که سو بلرکن یاخفی اشارت اوله یاخود معتاد ایدنمش کوز قپایه رق سو یلر عربیده افعال وزننده اغماض دیرلر میر نظمی (بیت) مکر بوده کاوجی اندران بزم * کشیده اینچنین وضع آن پری شرم *

* دینلور باغجی یه رزبان دخی ناطور اوله *

(رزبان) باغجی معناسنه اسم فاعلدر عربیده ناطور دیرلر چونکه رزراءنك فتحی وزای معجمه ایله بمعنی درخت انکور یعنی اوزم چبوغی کما سبق فی دخترزفی سادس الثانیة (ناطور) بوزن لاهور باغ بکجیسی معناسنه عربیدر

* باغچه پالیز دیمك روضه کبی جمعی ریاض *

(پالیز) باء فارسیهٔ ممدوده نك فتحی ولام ممدوده نك کسری وزای معجمه ایله باغچه وبستان که عربیده روضه دیرلر جمعی ریاض کلور همدخی لفظ مزبوری تعریب ایدوب فالیز دخی دیرلر

* صاقلمق اولدی نکهداشتن وخول دیمك *

(نکهداشتن) هانك سکونیله مصدر مرکبدر صاقلمق وکوزتمك ومحافظه اعتنا وبصورت ابروه اولمق معناسنه جمتایده ابسرامق دیرلر چونکه نکاه یونك کسری

وكاف فارسيهٔ ممدوده نك فتحى وهانك اظهاريله باقمق وكورمك معناسنه ايكن حذف ايدلنكه دخى بومعنايه درداشتن طوتمق ديواون يدنجى قطعه نك بيت سادسنده كچدى خول خاى معجمه نك وواوك سكونى ولام ايله بمعنى محافظه عربيدر فاحفظ

صغنا جق يرك آديده پنا كاه اضاض

(پنا كاه) اسم مكاندر عربيده اضاض وملجأ معناسنه اصلى پناه كاه ايدى تخفيفا هاء اولى حذف اولندى چونكه پناه اظهارها ايله اون سكزنجى قطعه نك بيت سابعنده كچن پناهيدن لفظندن اسم مصدردر كاه ادات اسم مكاندر كما سبق فى الادوات المركبة (اضاض) كسر همزه ايله مضاعف عربيدر فافهم

امكمك يندى مزيدن دخى مص اوبلا ايمش

(مزيدن) ميمك فتحى وزاى معجمهٔ ممدوده نك كسريله بمعنى مكيدن يعنى امكك عربيده مضاعفدن مص ديرلر حكيم سوزنى (بيت) دررخ چون جنتش كردم نكاهى هرزمان * ازلب چون كوثرش بوسه مزيدم چون شكر * شمدنى طاتمق وچيكنك معناسنه ده كاور

دى اصرماغه كزيدن هم اودر عض وعضاض

(كزيدن) كاف فارسيه نك فتحى وزاى معجمهٔ ممدوده نك كسريله مصدردر اصرمق معناسنه عربيده مضاعفدن عض وعضاض ديرلر كمال خجندى (بيت) كفته‌مش ازدهانت اى بت حق * كام من غيرلب كزيدن نيست * زاى فارسيه ايله كژيدن دخى جائزدر *

اولدى ايندرمه فروكردن اهباطاوله *

(فروكردن) مصدر مركبدر عربيده افعال وزننده اهباط معناسنه ثلاثيسى هبوطدر فرو بونده تحسين لفظ ايچون دكلدر بلكه فرو اشاغى ديو يكرمى اوچنجى قطعه نك بيت سابعى شرحنده كچدى كردن ايتمك ديو يكرمى يدنجى قطعه نك بيت ثامننده كچدى

ديندى قالدرمغه افراشتن هم انهاض

(افراشتن) همزه نك فتحيله مصدردر عربيده افعال وزننده انهاض معناسنه ثلاثيسى نهوضدر شيخ سعدى (بيت) چه ميخواهى ازطارم افراشتن * همينست بس ازبهر بكذاشتن *

بزه يارب ايكى دنياده ايشى آسان ايت

ترجمه‌در مترجمى مخفى عربيده كانه انا افصح من تكلم بالضاد بيد انى من قريش حديث شريفنه اشارت بيوردى زيرا ضاد عربه مخصوصدر

قطعهٔ رابع وثلثون

* سهل الامر بدار بن ثنا یا فیاض *

(سهل) تفعیلدن امردر (الامر) مفعول صریحیدر (ثنا) غیر صریحیدر (یا) حرف ندادر (فیاض) وزن ومعناده وهاب کبی حق تعالی نك اسم شریفیدر رفاهم

* قطعه درطا که زخوبیست بحد افراط *

(قطعه درطا) مثلی قطعهٔ اولی عنوانده کچدی (که) ادات ربطدر کما سبق فی الادوات (خوبیست) مرکبدر چونکه خوب کوزل دیوارنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی یاء تحتیهٔ مزبوره مصدریه درامت ادات ربطدر کما سبق فی الادوات المرکبة (بحد) غایتده دیمکدر چونکه باء موحدهٔ مفتوحه ادات ظرفدر بمعنی فی کما سبق فی الادوات البسیطة حد بمعنی نهایت وغایت (افراط) ضد تفریط (حاصل معنی) حرف طاده قطعه کوزللکدن غایتده افراطدر

* بونه هنجاردر نوروش عربیسنده صراط *

(هنجار) هانك فتحی ونونك سکونی وجیم ممدوده نك فتحی ورا ایله بمعنی طریق وصراط وسبیل ونهج شیخ نظامی (بیت) زهنجار دیکر برآمد بروم * فرومانده کنج اندران مرز وبوم * تحفة الاحبابده ایشلك اولمیان یول معناسنه فرهنك رفاییده یولدر چقوب یوله برابر بردن کتدکاری موضع که ترکیده اکاچاق دیرلر ومجازا اسلوب وروش معناسنه ده کاور

* هم ازاقلق دیمه مفهومیده دوری وشطاط *

(دوری) بکرمی برنجی قطعه نك بیت رابعنده کچن دور آخرینه یاء مصدریه الحاقیله ازاقلق معناسنه عربیده فتح شین معجمه ایله مصدردر مضاعفدن شطاط وبعد دیرلر

* صقالك بك قباسی بلمه وهلوفه ایمش *

(بلمه) باء موحده نك فتحی ولامك سکونی ومیم ممدوده نك فتحی وهاء رسمیه ایله قبا صقالکه بلمه ریش دیرلر حضرت مولانا (بیت) انچه کوسه داند از خلق کسان * بلمه از خلك خودش کی داند آن * عربیده هانك کسری ولام مفتوحه نك تشدیدیله ستوره وزننده هلوفه دیرلر (فائده) مفتاح السعادهده یازرکه حضرت معاویه حضرت علی حقنده هلوفة یحملها ماتق دیو تعریض ایتدیلر حضرت علی دخی حضرت معاویه یه (والذی خبث لا یخرج الا نکدا) دیو تعریض آمیز اضراب جواب ایلدیلر رضی الله تعالی عنهما ونفعنا من برکاتهما

* کوسه یه دیدیلر تلدریش اسمنده بساط *

(تلدریش) سیاه چشم قیلسز یعنی ترکیده ریار صقال وه معناسنه کوسه ده

حقیقتده عربیده درجوز ناشنك طاردی اون بشنجی قطعه نك بیت ثامننده كلدی

ریش دقالدی دوالی اوچنجی قطعه نك بیت ثاننده كاور عربیده كوسه یه سیننك

كسری ونون ایله سناط دیرلر (كوسه) دخی فارسیدر تركیده شیوعی ایله ترجمه

قلندی حتی معربی كوسج كلور

* فاره قوذغه فرانق دیلور داهی عناق *

(فرانق) فانك وراء ممدوده نك ونونك فتحلری وقاف ایله فاره قولاق دیدكلری

حیوانكه عربیده تغه وعناق دیرلر وسنقولدركه دائما ارسلانك اطرافنده تعیش

ایدر یعنی ارسلانه قلاغوز اولوب شكار كوستریر والدیغی شكارك فضله سندن

غدا ایدینور نتكم شاعر بیورر (مثنوی) فرانق شیررا جاسوس بوده * همیشه

شیررا صیدی نموده * چو صیدی میكند كه كه آن شیر * ازان صیدش فرانق

میشود سیر * عناق عینك فتحی ونون ایله مضبوطدر

* ایری ارسلان دیمه در شیرژیان كبی عطاط *

(چونكه) شیر ارسلان دیو قرق برنجی قطعه نك بیت سابعنده كلور (ژیان) زاء

فارسیه نك ویاء تحتیه ممدوده نك فتحلری ونون ایله بمعنی خشمناك ومهیب هر مرد

شجیعه صفت واقع اولور وزای فارسیه بدلنه غین معجمه ایله ویاء تحتیه بدلنه راء ایله

غران وغرین دخی لغتدر عربیده شیرژیان مقامنده فتح عینله مضاعفدن عطاط

دیرلر میر نظمی (بیت) درآمد بمیدان چو شیرژیان * نموده هنر آن یل پهلوان

* اوكی قوشینه دینور كوف دخی ضوع اوله *

(كوف) كاف ممدوده نك ضمی وفا ایله اوكی قوشی كه عربیده فتح ضاد معجمه وواو

وعینله ضوع وهامه دیرلر شمس فخری (بیت) جمال الدین كندر دیارش *

ندارد هیچ مأوی ومقر كوف

* یراسه آدی شب انكیز هم اولدر وطواط *

(شب انكیز) بمعنی شب پره كه عربیده خفاش ووطواط دیرلر نتكم امام ابی یوسف

لبن الوطواط كبی الرجال بیورمشدر همدخی كیجه ظاهر واشكار اولیجی معناسنه

وصف تركیبی دخی اولور چونكه شب كیجه دیو قطعهٔ ثانیه نك بیت سابعنده كلدی انكيزد

انكیز همزه نك فتحی ونونك سكونی وكاف فارسیهٔ ممدوده نك كسری وزای معجمه ایله وادی

انكیزیدن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر انكیزیدن ظاهر وآشكار

اولمق معناسنه مصدردر

* طسه معناسی قزم كر به مرادفدر هم *

(فزم) فانك وزانك معجمه نك فتحلری وميم ايله بعض نسخه‌ده زای فارسيه ايله دخی مرقوم در طاسه معناسنه كه عربيده كربه وغصه ديرلر

شاد كامی دی سونمكلك مانند نشاط

(شاد كامی) آخرنده يای مصدريه ايله سونمكلك كه عربيده نشاط وفرح ديرلر چونكه شادكام شين معجمه ممدوده‌نك فتحی ودالك سكونی وكاف فارسيهٔ ممدوده‌نك فتحی وميم ايله يعنی مسرور وفرحناك مثلا شاعر (بيت) كه اعدای دين شادكامی كنند* بجزيه دهی كند كامی كنند (مانند) ادات تشبيهدر تفسيره داخلنده‌در

ياورنده دخی ياردمجی معاون كبيدر

یاوریم ‌ یاورد

(ياورنده) يای تحتيهٔ ممدوده ايله ياوريدن لفظندن اسم فاعلدر ياردمجی كه عربيده معاون ومعين ونصير ديرلر

یاوردم ایدی

داد كردن ديمه عدل ايتمك ايمش هم اقساط

(داد كردن) مصدر مركبدر عربيده افعال وزننده اقساط معناسنه ثلاثيسی قسطدر چونكه داد عدالت ديو يكرمی ايكنجی قطعه‌نك بيت ثانيسنده كچدی كردن ايتمك ديو يكرمی يدنجی قطعه‌نك بيت سابعنده كچدی

بازاسه دی بلور ايكه برآديله خيط

(بازاسه) بای موحدهٔ ممدوده‌نك فتحی ولامك سكونی وزای ممدوده‌نك وسينك فتحلری وهای رسميه ايله طوقنمق ايچون حاضرلنمش ايپلك كه تانه دخی ديرلر عربيده خيط كبی كذا فی فرهنك جهانكيری

ايكنه‌نك كوزی سوفار دخی سم خياط

(سوفار) سين ممدوده‌نك ضمی وفای ممدوده‌نك فتحی ورا ايله ايكنه دلكی معناسنه عربيده سم الخياط ديرلر وچوالدوز دلكينه وهر طاردلكه سوفار ديرلر حكيم سوزنی (بيت) باچو بودن زخانه اعوان حسود توه نادراشد بسوزن سوفار درحل توندن بشقه اوق كزی معناسنه وسفالدن اولان ظروف وكوس معناسنه‌ده كلور (سم خياط) تركيب اضافی عربيدر چونكه سم فتحله بوردی ودلك معناسنه خياط ايكنه معناسنه ابره كبی نتكم حق تعالی (حتی يلج الجمل فی سم الخياط) بيوره‌شدر

دی اورشماعه زدش يعنی تضارب ديمه‌در

زدیر ‌ زدرد

(زدش) زای معجمه‌نك فتحی ودالك كسری وشين معجمه ايله امر حاضر آخرينه شين معجمه الحاقيله اسم مصدردر اصل مصدری زديدن لفظيدر رايشته بودخی غلطلرده بولنيوب مصححات لفظلندر بوتقديرجه زدن ايله زديدن ميانده فرق زدن

اورمق زدیدن اورشمق معناسنه درفافهم

* اولدی غوغا غلبه لنبرانك كبی هیاط *

(غوغا) بمعنی غلبه وجمعیت ترکستانده قرشان وروم ولایتلرنده قرساق دیرلر حکیم سوزنی (بیت) شه غوغایی زغوغا شکن گرد برو هم اوچ بنات النعش بر گردون زپروین بشکند غوغا * عربیده هیاطك کسری ویا تخفیفیله هیاط دیرلر یقال الغوغا من الناس الکثیر المختلطون همدخی محاربه وهنگامه معناسنده گوریلور معنی جماعت خلقك معلومیدر (النبر) لامك فتحی ونونك سکونی وبای موحده نك فتحی ورا ایله غوغا کبی غلبه معناسنه فرهنك جهانگیریده بمعنی فربه وسمین دیو مسطوردر

* دیده دن قطره اشکم دوکاور دل مجروح *

مرهوندر بو ایکی مصراع ناظم نحریرك اسمی حقنده معمادر

* اسمی خون دلمدن ایده سن استنباط *

(دیده) گوز دیو فرق بشنجی قطعه نك بیت عاشرنده کچدی (قطره) طمله معناسنه عربیدر انشالرده دخی مستعملدر (اشك) گوزیاشی دیو قطعهء رابعه نك بیت عاشرنده کچدی (دل) قلب دیو اون یدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی (مجروح معلومدر (اسم) بمعنی نام (خون) قان دیو اوتوزنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی دل قد سبق آنفا استنباط بمعنی استخراج حل معمی دیده دن چشم مراددر نقطه لری دوکاوب قلبی یعنی سین مجروح ومسقوط اولنجه حم قالور بعده خوندن دم مراددر حم ایله ترکیب وقلب اولنجه محمد اولور بو تقدیرجه بونده اعمال معمویه دن ترادف واسقاط وانتقاد وترکیب وقلب عملاری واردر همدخی بونده حل معمی بشقه گونه ده ممکندر مثلا خون دل لفظنك انتقاد قاعده سیله دیده سندن قطره دیمك اولاندن نقطه دوکاوب همدخی قلبندن واو مجروح وساقط اولنجه درت حرف اوزره خندل قالورکه حساب جملده طقسان ایکی عدد اولور محمد دخی طقسان ایکی عدددر چونکه اسم ناظم نحریر محمد در تخلصی وهبی درکه دیده ایله وهبی حسابده مساویلردر بوراده اولنجه بونده اعمال معمویه دن انتقاد واستعاره واسقاطدر امثالی نسخه لرده واردر (سؤال) ناظم نحریر اسمنی معمایه بو قطعه آخرینه تخصیصنك وجهی نه در (جواب) حروف تهجی یکرمی سکز ویاخود یکرمی طقوز اولدیغی قول اوزره حرف طانك وسط حقیقیدر یکرمی سکز اولدیغنه گوره نصف نصف وسط حقیقیدر ومن حیث الابیات دخی بیت معمی وسط تقریبیدر (سؤال) عین وسط حقیقی اولنجه نه گونه اولور ونصف نصف وسط حقیقی اولنجه نه گونه اولور (جواب) اسامی حروفك حرفلری

تعداد ولام الفی دخی الی حرف حساب ایدلجه طانك ماقبلی اوتوز سكز حرف اولدیغی كبی مابعدی دخی اوتوز سكز حرف اولور ایشته بو صورتده طا عین وسط حقیقی اولمش اولور همده حروف مزدوجه حروف منفرده كبی طبایع عناصره دیباجه‌ده ابجد شرحنده كچدیكی وقفجه تقسیم اولنسه شو ترتیب اوزره اولور

نار ا ج ذ ش ظ ق ن

هوا ب ح ر ص ع ك و

ماء ت خ ز ض غ ل ه

تراب ث د س ط ف م ی

ایشته بو تقدیرجه نصف نصف وسط حقیقی اولور (سؤال) نصف نصف نیچون اعتبار اولندیده عین وسط اعتبار اولنمدی (جواب) نصف نصف مزبور عین وسط حقیقی‌ه مرتبهٔ اخری اولمغله (كانه انما الاعمال بالخواتیم) مضمونینه رعایت ایلدی فافهم

قطعهٔ خامس وثلثون

قطعه در طا كه بظاهر همه رنكین الفاظ

(قطعه در طا) قطعهٔ اولی عنوانده مثلی كچدی (كه) ادات رابطه‌در كما سبق فی المقدمة (بظاهر) اولنده‌كی باء موحده ادات ظرفدر در كبی (همه رنكین) اوكوزیجی قطعه‌نك عنوانده كچدی (الفاظ) جمع لفظدر عربیدر (حاصل معنی) حرف طا حقنده قطعه كه ظاهرده جمله رنكین الفاظلو

دیندی خشم ایتمكه ارغیدن و تازیده نكاظ

(ارغیدن) همزه‌نك فتحی و رانك سكونی و غین معجمهٔ ممدوده‌نك كسریله مصدردر بمعنی خشم و غضب و تهور (تازیده) تاء فوقیهٔ ممدوده‌نك فتحی و زای معجمهٔ ممدوده‌نك كسریله یلمك و سكرتمك و عجله معناسنه كه عربیده نون ایله نكاظ دیرلر

بدمنش اولدی قناخو بلوهم اوله جنعاظ

(بدمنش) بمعنی سیء الخلق عربیده جیمك فتحی و نونك سكونی و عین مهمله ممدوده ایله جنعاظ دیرلر چونكه بد باء موحده‌نك فتحی و دال ایله فنا و كتو معناسنه مقابلی نیك لفظیدر شیخ سعدی (بیت) برتو نیكان نكیرد هر كه بنیادش بدست * تربیت نااهل را چون كردكان بر كنبدست ده املا مسولده واطراف ممالكده اكثری كتو سقامنده مقصاد بر ازنالام فخر برد دخی اكا تابع اولدی منش طبیعت دیو قطعهٔ عاشره‌نك بیت سامسنده كچدی (خوی) دخی فارسیدر تركیده مشهوری حسبیله ترجمه‌دن جزو قلندی

جنكه سكارد یورمش مترادف در حرب

(پیکار) بای فارسیه نك فتحی وراء مهمله نك سكونی وكاف ایله بمعنی جنك وجدال عربیده حرب دیرلر شیخ سعدی (بیت) به پیكار دشمن دلیران فرست * هژبران بناورد شیران فرست * بای مكسوره ایله دخی جایزدر

* دخی جنك ایتمه ستیزیدن هم اوله تماظ *

(ستیزیدن) سینك وتاء فوقیه ممدوده نك كسرلری ودال ونون ایله مصدردر بمعنی جنك وعناد ولج عربیده تماظ دخی دیرلر شاکر بخاری (بیت) هر آنکس که جانش زدانش تهیست * ستیزیدنش مایهٔ ابلهیست * تماظ تاء مثنات فوقیه ایله تفاعل بابندن مصدر عربیدر تماظ القوم دیرلر کذا فی وانقولی

* دید یلر اویقودن اویغه بیدار شدن *

(بیدار شدن) مصدر مركبدر چونكه بیدار اویانق دیو قطعهٔ خامسه نك بیت ثانیسنده كچدی شدن فرق بشنجی قطعه نك بیت سادسنده كلور

* كوز یكی آچ كه اومعناده ایمش استیقاظ *

یعنی اكه وكوزیكی آچ كه بیدار شدن مقامنده عرب استفعال وزننده استیقاظ دیرلر بونده دخی لطافت واردر فلله دره

* هم فروزنده وبارق دیمه دربارایجی *

(فروزنده) فانك وراء ممدوده نك ضمرلر یله فروختن لفظندن اسم فاعلدر عربیده باء موحده ایله بارق معناسنه چونكه فروختن ایكی معنایه در اول بمعنی بروق وشروق ولمعان ثانی بمعنی بیع وشرا لكن مستقبلاتی صورت اولی ده قیاس اوزره خاء معجمه نك زای معجمه یه قلبی ایله فروزد وفروزنده كلور صورت ثانیه ده شذوذ اوزره خانك شین معجمه یه ابدالیله فروشد وفروشنده كلور مولانا جامی (بیت) نقطهایش چو فروزنده نجوم * بشیاطین قوی وهم رجوم

* آتشك شعله سنه دیندی تبش یعنی شواظ *

(تبش) تاء فوقیه نك فتحی وباء موحده نك كسری وشین معجمه نك سكونیله تاب معناسنه اسم مصدردر عربیده شین معجمه ایله شواظ دیرلر یعنی شعلهٔ نار دیمك هم دخی حرارت وگرمیت معناسنه ده كلور شیخ سعدی (بیت) همی بر فلك شد زمردم خروش * دماغ از تبش می درآید بجوش * فرهنك جهانگیریده تابش لفظنك مخففی دیو مسطوردر

* گران اولدی نهفته دخی مكتوم اوله *

(نهفته) اون درد نجی قطعه نك بیت خامسنده كچن نهفتن لفظندن اسم مفعولدر

عربیده

عربیده مستور ومکتوم دیرلر

* دینلدی حفظا تمسکه پاسیدن اومعناده لحاظ *

(پاسیدن) بای فارسیه ممدوده نک فتحی وسین ممدوده نک کسریله مصدردر بمعنی حفظ ونگهبانی عربیده کسر لام ایله لحاظ دخی دیرلر

* دیمش اولدرمکه اعمال وشتابانیدن *

(شتابانیدن) شین معجمه نک کسریله شتابیدن لفظندن مصدر متعدیدر عربیده اعمال دیرلر لازمده عجله دیدکاری کبی

* یعنی تعجیل آنک کبی هم اوله انکاظ *

یعنی عربیده افعال بابندن اعمال دیدکاری کبی تفعیل بابندن تعجیل وافعال بابندن نون ایله انکاظ دیرلر

* کوشواره کوبه معناسنه درقرطه مثال *

(کوشواره) کاف فارسیه ممدوده نک ضمیله کوبه معناسنه که عربیده ضم قافله قرطه دیرلر بر نظمی (بیت) نغنهایش چو درشاهواره * بکوش آویزه کن چون کوشواره * شاعرانه سز کوشوار دخی دیرلر

* طوت قولاغک که لآلی کبیدر بو الفاظ *

(لآلی) جمع لؤلؤدر عربیدر بو مصراع اخیرک مصراع اوله ارتباطده خوش لطافت وارد رفتدبّر

قطعه سادس وثلثون (قطعه) در عین وعیان چون مهر از خیط الشعاع

(قطعه در) قطعه اولی عنوانده کلدی (عین) حرف معروف وکنش وچشم معنالرینه در (عیان) معروف (چون) کبی دیمکدر بو قطعه ثالثه نک بیت ثالثنده کلدی (مهر) کنش دیمکدر بو قطعه ثانیه ده کلدی (از) بمعنی من کما سبق فی المقدمة (خیط الشعاع) بمعنی خیط ابیض که حق تعالی (حتی یتبین لکم الخیط الابیض من الخیط الاسود) بیوردی بو مقامده مقصود نه اولدیغی حاصل معنادن ظاهر اولور (حاصل معنی) بو قطعه عین حقنده وظهورده خیط ابیضدن کنش کبی یعنی خیط ابیض مقابلنده ظاهر اولان کنش کبی چونکه بو قطعه ایچنده کلش وسائر ظاهر اولان نسخه لر واردر

* قوله بازو دینلدی معناسی عربجه اولدی باع *

(بازو) بای موحده ممدوده نک فتحی وزای معجمه ممدوده نک ضمی ایله قول معناسنه درهمدخی قولک طرف بالاسی که ترکیده قراجه عربیده بای موحده ایله باع دیرلر شیخ سعدی (بیت) هر که با اولاد بازو پنجه کرد * ساعد مسکین خود رارنجه کرد *

* کز دخی ارشون دیمکدر کیم مراد قدر ذراع *

(کز) کاف فارسیه نک فتحی وزای معجمه ایله ارشون معناسنه کز یاسی اولسون نجاری اولسون عربیده ذراع دیرلر بوندن بشقه درت معنایه دخی کلور اول کزیدن افتعالدن امر و وصف ترکیبی دخی اولور ثانی بر آغجدر اکثر صوکارلرنده بتر وابلغون اغاجی دخی اولمق مرویدر ثالث بر نوع بلاندر رابع بر نوع اوقدر بی پیکان

* ایچمک آشامیدن وهم اقتباع واقتماع *

(آشامیدن) همزه نک وشین معجمه نک مدلریله مصدردر مطلقا ایچمک معناسنه عربیده اقتباع واقتماع دیرلر ایکیسیده معا افتعال بابندن مصدر عربیلردر شوقدر که برینک عین الفعلی باء موحده برینک عین الفعلی میمدر

* یوتمغه دینلدی فروبردن دینور هم ابتلاع *

(فروبردن) مصدر مرکبدر یوتمق که عربیده افتعال وزننده ابتلاع معناسنه واشاغی ایلتمک معناسنه ده کلور چونکه فرو اشاغی دیمکدر اوچنجی قطعه نک بیت سابعی شرحنده کچدی بردن باء موحده نک ضمیله ایلتمک معناسنه افعال عامه دن مصدردر شاهدی (بیت) فروبرد سر در کریبان فراغ * فرو مرد آسوده کی چراغ

* اولدی نوپیدا او محدث یکی ایجاد اولنان *

(نوپیدا) عربیده اسم مفعول وزننده محدث معناسنه چونکه نو یکی دیو قرق بدنجی قطعه نک بیت ثانیسنده کلور پیدا باء فارسیه نک فتحی و یاء تحتیه نک سکونی ودال ممدوده نک فتحیله بمعنی ظاهر وروشن وآشکار مقابلی نهاندر شیخ سعدی (بیت) بکفت احوال ما برق جهانست * دمی پیدا ودیکر دم نهانست

* داخی پیدا کردن ایجاد ایلمک هم اختراع *

(پیدا کردن) مصدر مرکبدر عربیده ایجاد واختراع معناسنه چونکه پیدا قد سبق آنفا کردن ایتمک دیو یکرمی بدنجی قطعه نک بیت ثامننده کچدی

* شید اولمشدر کنش دخی آنک کبی ذکا *

(شید) شین معجمهٔ ممدوده نک کسری ودال ایله کنش معناسنه عربیده ذال معجمه نک ضمیله ذکا کبی حکیم فردوسی (بیت) بدو کفت ازان سوکه تابنده شید * برآید یکی پرده بینم سپید * بعده خور لفظیله ترکیب اولنوب خورشید دخی دیرلر لکن مرکبی مفردندن شایعدر نتکم تفصیلی قطعهٔ خامسه نک بیت اولی شرحنده کچدی

* ایشغه آیدینلغه پرتو دینور یعنی شعاع *

(پرتو) باء فارسیه نک فتحی ورانک سکونی وتاء فوقیه نک فتحی و واو ایله عربیده شعاع

ضیا معناسنه عموما سیف الدین اسفرنکی (بیت) بیاض صبح نمود از دل شب دیجور * چنانچه پرتو نور از سواد دیدهٔ حور *

* شمشکه دیرلر درخش اولمش هم اول معناده برق *

(درخش) دالک کسری وراءک فتحی وخاء معجمه نک سکونی وشین معجمه ایله شمشک که عربیده برق دیرلر عنصری (بیت) کر بلرزانیش بادست اربجنبانی درخش * اربندازیش تیرست اربجنبانی کمان * شمدخی درخشیدن لفظندن امر واسم مصدر اولور

* پارلمق اولدی درخشیدن نظیری التماع *

(درخشیدن) مصدر در عربیده استعمال ورنده التماع چقنایده ایشتامق ترکیده پارلمق معناسنه نتکم ماه درخش قمر لامع معناسنه

* دینلدی قورقتمغه با کاییدن وترهیب هم *

(باکاییدن) باکیدن لفظندن مصدر متعدیدر عربیده ترهیب وتخویف معناسنه نتکم اسم مصدر لازمی یکرمی سکزنجی قطعه نک بیت خامسنده کچدی

* خوف ایتمکدر هراسیدن مألی ارتیاع *

(هراسیدن) هانک کسری ایله مصدر در عربیده خوف وروع وارتیاع معناسنه کمال اسماعیل (بیت) چه باکیش ز ستمکارکان هراسیدن * کسی که حفظ خدایش نکاهبان آمد * ارتیاع اصلنده ارتواع ایدی واو یاء تحتیه یه ابدال اولندی

(آلدامق اولدی فریبیدن که غبن آنک کبی *

(فریبیدن) فانک وراء ممدوده نک کسر لریله مصدر در عربیده غبن وتغریر معناسنه مولانا جامی (بیت) تا درین طبع فریبنده سرای * ننهد حادثهٔ زلزله پای * جغتایده الداغ دیرلر

* دی فریبانیدن الدانمغه یعنی انخداع *

(فریبانیدن) مصدر در آلدانمق که عربیده انخداع دیرلر بو لفظ نقدر فریبیدن صیغه سندن متعدی صورت ایسه ده لکن فریبیدن متعدی فریبانیدن لازمدر عربیده دخی بونک نظیری واردر که ثلاثیدن کب لفظی یوزی اوزره دوشرمک معناسنه افعالدن اکباب یوزی اوزره دوشمک معناسنه حاصلی بو یله محللرده اللازم متعد والمتعدی لازم دینسه صحیح اولور فلا تغفل

* ارلشی پوشانیدن اورتونمک تترکیبیدر *

(پوشانیدن) باء فارسیه ممدوده نک ضمی ایله مصدر در اورتونمک معناسنه عربیده

تستر كبی صورتده پوشیدن لفظندن متعدی صیغه‌سی فاما كه فی نفس الامر معكوسدر كما سبق آنفا

هم آچلمقدر كشانیدن مثالی انجلاع

(كشانیدن) مصدردر عربیده انجلاع معناسنه عندمزده اولان نسخه‌ده نون ممدوده نك كسری ودالك فتحیله واقعدر غالبا كشادن لفظندن متعدی صورتنده‌در فاما كه بینه آنفا یكن اللازم متعد والمتعدی لازم قاعده‌سی اوزره اولمغله انفعال بابندن انجلاع ایله تفسیر ایلدی فتدبر

حقدر انجق قائل اولماغه هم اویماغه سزا ترجمه‌در

انما الحق حقیق بالرضا والاتباع

بو قطعه‌سنه زبان اولدیغی حسبیله بو بیتده تفسیر محضا عربیدر (انما) ادات حصردر (حقیق) بمعنی سزاوار لایق باقی لفظلر معلومدر

قطعه‌در غین بعین دل وطبعست فروغ

(قطعه در غین) مثلی قطعهٔ اولی عنوانده كچدی (بعین) لفظنك اولنده كی باء موحده بمعنی فی ظرفیت ایچوندر عین كوز یاخود كنش معناسنه عربیدر (دل) قلب دیواوندیغی قطعه نك بیت ثالثنده كچدی طبع بمعنی مزاج عربیدر (است) ادات ربطدر كما سبق فی الادوات المركبة (فروغ) آیدینلق دیو بو قطعه نك بیت رابعنده كلور (حاصل معنی) غین حقنده اولان قطعه قلب وطبعك كوزنده نوردر یاخود كنش كبی اولان دل وطبعده ضیادر بهمه حال است معناده فروغ لفظنه مرتبطدر *كوسترش اولدی نمایش بو جهه رتبه آمروغ*

(نمایش) نونك ضمی ایله نمودن لفظندن امر حاضر آخرینه ماقبلی مكسور شین معجمه الحاقیله اسم مصدردر چونكه نمودن مستقبلاتی واولك الفه ویاء تحتیه‌یه ابدالیله نماید ونماینده كلور مبرنظمی (بیت) كه در بربوده زیب وزر نمایش * كه یعنی داده در حسنش فزایش (آمروغ) همزهٔ ممدوده‌نك فتحی ومیمك وراء ممدوده نك ضملری وغین معجمه ایله بمعنی قدر ومرتبهٔ عالیه كذا فی فرهنك جهانكیری ابوشكور (بیت) نداند دل آمروغ پیوند دوست * نداند كه بی دوست كارش نكوست * همدخی مقدار جزئی معناسنه ونفع وفائده معناسنه‌ده كلور لكن بو لفظ آمروغ * فرهنك شعوریده بو اوج معناده رادنصكره واوسز واقعدر

هم اوزون بویلویه هم دیندی وقاره آموغ

آموغ

عه سابع وثلثون

(آموغ) همزهٔ ممدوده نك فتحی ومیم ممدوده نك ضمی وغین معجمه ایله ایكی معنایه دراول بمعنی طویل القد والقامه ونفس قد وقامه معناسنه ده كلور ثانی بمعنی وقار وهیبت میرنظمی (مثنوی) بگیرد لرزه در اندام شیران * زآموغ ووقار شاه ایران * نگیرد جای هرکز کوه از بیم * که بود آموغ شاه از تاج ودیهیم

* اسمك یازه وخمیازه ككرمك آروغ *

(یازه) یاء تحتیهٔ ممدوده نك وزای معجمه نك فتحلری وهاء رسمیه ایله اسمك كه عربیده تثاوب دیرلر بوكا فارسیده آسا دخی آساوه دخی پاسك دخی دها ندره دخی فازه مراد فلردر مؤید الفضلاده یازه بمعنی لرزه دیو مسطوردر (خمیازه) خاء معجمه نك فتحی ومیمك سكونیله یازه كبی اسمك معناسنه بو معناده یاء تحتیه بدلنه باء موحده ایله دخی مرویدر ابو المعانی (بیت) از شراب عشق دل خمیازهٔ حسرت كشد * درهمه بزم محبت رانشد مست وصال * وخاء معجمه دنصكره الفله خاسیازه دخی دیرلر شیخ عطار (بیت) خاسیازه فعل شیطانست وقی * ای پسر این مباش از مكروی (آروغ) همزهٔ ممدوده وضم راء مهمله وغین معجمه ایله ككرمك كه طعام معده ده غلیان ایدوب هضمه قریب اولدقده ریح عارضی حركت ایدوب فم معده دن ظاهر اولان صدا در عربیده جثاء دیرلر

* اولدی آمیغ قارشمش دیمك اوله آزنسنه یه شوغ *

(آمیغ) همزهٔ ممدوده نك فتحی ومیم ممدوده نك كسری وغین معجمه ایله بمعنی آمیخته ومختلط حكیم خاقانی (بیت) بحر بست كفش كه ماهیش تیغ * برماهی بحر كوهر آمیغ * همدخی مجامعت ومباشرت معناسنه ده كلور (شوغ) شین معجمهٔ ممدوده نك ضمی وغین معجمه ایله بمعنی اندك چیز یعنی شئ قلیل

* روشنایی دیمك اوله آیدنلغه روشن آیدین *

(روشنایی) آخرنده یاء تحتیه ایله ایكی معنایه دراول بمعنی آیدنلق وضیا معناسنه اكر یاء تحتیه مصدریه اولورسه ثانی بمعنی ذی شعاع وذی ضیا اكر یاء نسبیه اولورسه چونكه روشنا راء ممدوده نك ضمی وشین معجمه نك كسری ونون ممدوده نك فتحیله بمعنی ضیا وآیدین كمال خجندی (بیت) دارم اندك روشنایی درنظر * درجمال او ولی فیه نظر * بو بیتك مطابقی معنای اوله ظاهر ده در فاما كه فرهنك شعوریده معنای ثانی یه شاهد ایلمش (روشن) راء ممدوده نك ضمی ایله آیدین معناسنه بعض نسخه لرده صفت اولور دیده روشن وهوش روشن ورای روشن كبی حسین ثنایی (بیت) ای تا سر سوزم وروشن نكردد دانشم * كی دهد ازپس كدورت آتش ما

روشنی *دخی اید یلغه هم پارلایشه دیندی فروغ*

(فروغ) فانک وراء ممدوده نک ضملری وغین معجمه ایله ایکی معنایه در اول یعنی ضیا وشعاع یعنی آیدنلق ثانی بمعنی شروق ولمعان یعنی پارلق کمال اسماعیل (بیت) شب سیاه فروغ بیاض دیوارش * مؤذنانرا از صبح در گمان افکند

شیر سود ماست یوغرتدر تره یاغی مسکه

(شیر) شین معجمه ممدوده نک کسرهٔ صریحه سی وراالیه سود که عربیده حلیب ولبن دیرلر مثلا وقاف مروزی (بیت) ای جنون مجنون مانده وی عقل بعقل * آنچه مادر بکاور یخت مر اشیر نبود * بونده تفکره شیر ارسلان دیو فرق برینی قطعه نک بیت مابعدنده کاور اکن آنده اماله ایله در (ماست) میم ممدوده نک فتحی وسینک سکونی وتاء فوقیه ایله یوغرتکه عربیده لبن ورائب دیرلر (مسکه) میمک فتحی وسینک سکونی وکاف فارسیه نک فتحی وهاء رسمیه ایله تره یاغی که چوق ترکیده تاء فوقیه مقامنده کافله کره یاغی دیو تعبیر ایدرلر حکیم شیرازی (بیت) حلیه وکچه چکنه زانکبین * مسکه وهم روغن کاوایچین

فله دیرلر آغزه قیغه تو ایران دوغ

(فله) فانک حرکات ثلثه سی ولامک فتحی وهاء رسمیه ایله آغزکه سوددن اولور عربیده لبأ دیرلر تحفة الاحباده سنر تازه دیو تفسیر ایلدی بو فله امثلنده لامک تخفیف وتشدیدی جائزدر منوجهری (بیت) نوای مطربان اریم وبربطهای گوینده * مساعد ساقیان داریم وساعدهای چون فله * بو بیتده سنر تازه معناسنه اولمه سی عقله اسددر (تو) تاء فوقیه نک ضمی وواو معروف ایله سود قیماغیکه عربیده قشطه دیرلر بوندن بشقه قات معناسنه وپرده معناسنده ده کاور حضرت مولانا در معنای قات (بیت) من این اخوان نه تورا نمیدانم نمیدانم * من این نقاش جادورا نمیدانم نمیدانم * همدخی توسن دیو قطعهٔ ثالثه نک بیت ثانیسنده تحقیق ایتدک آنده واو مجهول ایله در (دوغ) دال ممدوده نک ضمی وغین ایله آیرانکه یوغرتدن اولور کاهی یوغرت معناسنه کاور حکیم شیرازی (بیت) هم بصل در دوغ آغشته بخور * بازاران دوغ ترش کشته بخور

یقامق شستن ویقانمه شویده دینور

(شستن) شین معجمه نک ضمی وسینک سکونی ایله مصدردر عربیده غسل دیرلر (شوییده) شین معجمهٔ ممدوده نک ضمی ویاء تحتیهٔ ممدوده نک کسریله شوییدن لفظندن اسم مفعولدر عربیده مغسول کبی ابو المعانی (بیت) انشوییده همدخی

عمر درویش * مکر شوید در آخر مرده شو یش

چرك دی کیره دخی کیر ایله پاسه آژوغ

(چرك) جیم فارسیه نك کسری وراءنك سکونی وکاف ایله کیر وپاس معناسنه همدخی ایرك که جراحتدن وچشمه دن چیقرا کاشوخ وشوغ وشوق دخی دیرلرمیر نظمی (بیت) هیچ درویش نشسته آن بدحال * گوش لیکن زچرك مالامال (آژوغ) همزهٔ ممدوده نك فتحی وزای فارسیه ممدوده نك ضمی وغین معجمه ایله کیر وپاسکه دموردن واشباهنده اولور ابوالمعانی (بیت) خصمت نتواند که کشد تیغ ازنیام * از وهم تو آژوغ گرفتست در بغل

در یلوب دیوشر یلن چیده وبرچیده ایمش

(چیده) جیم فارسیه ممدوده نك کسریله چیدن لفظندن اسم مفعولدر خواجه سلمان (بیت) بغیر برك كلت كان نمیتوانم چید * که هیچ روی مرا نیست برك كل چیده * دخی چیدن مذکوردن اسم مفعولدر چونکه برتحسین لفظ ایچون زائد در علی ماسبق فی الادوات البسیطه عمعق بخاری (بیت) هوای قیرکون برچه نقاب قیرکون ازرخ * سپهر ساج کون بنهاد تاج عاج کون برسر *

دیندی پروند قماش صارقیسنه بوغچه به بوغ

(بوغ) باءموحدهٔ ممدوده نك ضمی وغین معجمه ایله بوغچه که ایچنه البسه واثواب قورلر میر نظمی (بیت) بنا اهلان چنان ارزان فروشند * متاع دلبران در بوغ بسته نده)

قلبزن کسه یه دیوثه دغلزن دینلور

(دغلزن) لامك سکونیله ایکی معنایه دراول بمعنی قلبزن که قلب آقچه کسیجی ثانی بمعنی دیوثکه فاحشه عورتلو کاهی زن لفظی تقدیم اولنوب زن دغل دخی دیرلر میر نظمی (بیت) سیکنم کار دغل ای زن جیل * تابکی این کار بدای زن دغل * زیرا دغل دالك وغین معجمه نك فتحلری ولام ایله باطل ظاهر بنه موافق ازلمیانه دیرلر وقلب اقچه وعیب وفساد معنالرینه ده کلور زن وصف ترکیبی اولدیغی حالده ابن شفیع شعرنه نسبت خواسته ده کلدی همدخی زن عورت دیوبکرمی اوچنجی قطعه نك ... ده کلدی قلبزن فارسیده وصف ترکیبیدر شیوعی حسبیله ... غندر

... مجهول اولان نسنه یه دیرلر آشوغ

(آشوغ) همزهٔ ممدوده نك ... شین معجمهٔ ممدوده نك ضمی وغین معجمه ایله ... مجهول معنا... [illegible]

دربیان شیما   * طتلو دیلو بده سوز چرب زبان شیرین شکوه *

(چرب زبان) سیاه چشم کبی وصف ترکیبیدر یعنی فصیح اللسان وشیرین سخن وخوش صحبت ولطیفه کو وابو المعانی (بیت) لسان منطقم بسته ازغم شعراز * که شرح دل نکند هیچ کالت چرب زبان * چونکه چرب یاغلودیو اون اوچنجی قطعه نک بیت ثامنده کچدی زبان دل دیو یکرمی بشنجی قطعه نک بیت ثامنده کچدی (شیرین شکو) وصف ترکیبیدر چونکه شیرین طتلودیو قرق سکزنجی قطعه نک بیت اخیرنده کلورکو وصف ترکیبی اولدیغی حالده قطعهٔ اولی نک بیت خامسنده کچدی

* شاعره دیندی سخنسازو یلان اولدی دروغ *

(سخنساز) وصف ترکیبیدر چونکه سخن سوزدیو اوتوز برنجی قطعه نک بیت سابعنده کچدی سازیکرمی دردنجی قطعه نک بیت خامسنده کچن ساختن لفظندن امریاخود اسم فاعل مخففدر (دروغ) دال ممدوده نک وراء ممدوده نک ضمیری وغین معجمه ایله یعنی کذب ویلان مقابلی راستدر کما قیل * دروغ مصلحت آمیز به از راست فتنه انکیز

* جاهله جاهله رفعتمی کلور عالمده *

چونکه معرض بیانده سکوت حصری مفید اولور قاعده سنه مبنی اولدیغی حالده حق تعالی (یرفع الله الذین آمنوا والذین اوتوا العلم درجات) بیوردی حکم ادات حصر صریحله (انما یخشی الله من عباده العلماء) بیوردیغی کبی لکن آیت ثانیه ده مدار استدلال لفظهٔ جلالک رفعیله علمانک نصبی قراتیدر (نکته) بو مصراعده جناس تام واردر فلله دره

* علم افراز معارفدر اولان صاحب طوغ *

(علم افراز) وصف ترکیبیدر بیراق قالدریجی معناسنه چونکه علم بیراق دیو قرق اوچنجی قطعه نک بیت اخیری شرحنده کلور (افراز) همزه نک فتحی وفانک سکونی وزای ممدوده نک فتحی وزای معجمه ایله افرازیدن لفظندن امریاخود اسم فاعل مخففدر (معارف وصاحب) معروفلردر طوغ مشهوری طاایله در لکن فصیحی تاء مثنات فوقیهٔ مضمومه ایله در شول معروف الاجه قیلدرکه نیزه باشلرینه ایدرلر انجق دولت علیهٔ عثمانیه ده شول معروف نسنه درکه وزیراوچی میرمیران ایکیسی میرلوا برینی طاشیرلر وهر طائفه نک اعتبارینه انکله دربلکه بومقامده ناظم نخبه برلک مراد ایدیبوالملبی قالدرز برازمانه ده اندن اعظم باعث رفعت اولور نسنه یوقدر فافهم

قطعه ثامن و ثلثون

* قطعهٔ چون بوی عنبر قوت آرد در دماغ *

(قطعهٔ چون) قطعهٔ خامسه ده کچدی (بوی) قوقو دیو یکرمی التنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی (عنبر) بیانی اللی یدنجی قطعه نك بیت اولی شرحنده کلور (قوت) یعنی قدرت عربیدر (آرد) همزهٔ ممدوده نك فتحیله آریدن اقطعندن فعل مضارعدر (در) یعنی الباء الجارة کما سبق فی الادوات المرکبة (دماغ) معروف (حاصل معنی) رایحهٔ عنبر کبی دماغه قوت کتورر بر قطعه

* سرچه کنجشك و کوکرجن در کبوتر قارغه زاغ *

(کنجشك) کافك ضمی و نونك سکونی و جیمك کسری و شین معجمه نك سکونی و کاف ایله سرچه معناسنه عربیده عصفور دیرلر خصوصا و سائر کوچك قوشلره دیرلر عموما شمس فخری (بیت) خسرو در زمان معدلتت * ندهد باز زحمت کنجشك (کبوتر) کافك فتحی و باء موحدهٔ ممدوده نك ضمی و تاء فوقیه نك فتحی و را ایله انواع کوکرجنه اطلاق اولنور عربیده حمامه دیرلر میر نظمی (بیت) شده با کرك وحشی میش همراز * کبوتر میکند با چرخ پرواز (زاغ) زای معجمهٔ ممدوده نك فتحی و غین معجمه ایله سیاه قارغه در عربیده غراب دیرلر حکیم خاقانی (بیت) خاقانی آنکسان که طریق تو میروند * زاغند و زاغ را روش کبك آرزوست * همدخی آلوشهٔ کمان معناسنه و علم موسیقیده بر لحن معروف معناسنه ده کلور

* خنج بایقوش اوکیکدر فاخته قوزغون کلاغ *

(خنج) خاء معجمه نك ضمی و نونك سکونی و جیم ایله بوزن قفل بایقوش که عربیده بوم دیرلر (فاخته) لغت مشترکه در عربیده دخی بو معنایه در فارسیده بر خوش آواز و خوب اندام قوش اولمغله اکثر شعرا شعرلرنده ذکر ایدرلر عربیده جمعی فواخت کلور نابو المعالی (بیت) معرکه بر سر سرو سرافراز * شود فاخته بعشق ایل مساز (کلاغ) کافك و لام ممدوده نك فتحلریله قوزغون که عربیده غراب دیرلر شاد عنصری (بیت) هرکه را رهبری کلاغ کند * بکمان دل بزخمه داغ کند * بو مضمونی عربیده دخی نظم ایتمشلردر (شعر) اذا کان الغراب دلیل قوم * سیهدیهم طریق الهالکینا

* داخی قرلنغچ پرستو آشیان اولدی یوه *

(پرستو) باء فارسیه نك و راء نك کسرلری و سینك سکونی و تاء فوقیهٔ ممدوده نك ضمی ایله قرلنغچ که عربیده خطاف دیرلر شمس فخری (بیت) همای فتح بر ایوان قدرت * نهاده مست آشیانه چون پرستو (آشیان) آخرنده هاء رسمیه سز و هاء رسمیه ایله یوه معناسنه عموما عربیده وکر دخی عش دیرلر عرفی (بیت) ای نه فلك

زخم شمع زداند * در عجب کبرای تو عرش آشیانه * وقوش یوه سنه دیرلر خصوصا کاهی وطن معناسنه ده کلور

کاغ آتش قارغه وقوزغون صداسی کاغ کاغ

(کاغ) کاف ممدوده نك فتحی وغین معجمه ایله آتش که عربیده نار دیرلر حکیم قطران ارموی (بیت) از برتیره برق شاید بر و زبالد * جون مرغ زاغ از شب تیره زدود کاغ * بوندن بشقه ایکی معنایه دخی کلور اول کوبش که حیواناتدن بری علفی جیقروب تکرار چیکنیوب یودرلر ثانی ناله وفریاد عموما وناله کلاغ خصوصا بجمع افرسده ناله طاوس دیو مسطوردر (کاغ کاغ) مکرر اولدیغی حالده قارغه وقوزغون آوازی برهان الدین براز (بیت) شدز لون مختلف جون جامهٔ صباغ باغ * زاغ بیرون شد زباغ وماند اندر کاغ کاغ

زنده کانی دیرلك اولدی زنده کی صاغلق دیمك

(زند کانی) آخرنده یاء تحتیه ایله یعنی حیات (زنده کی) کذلك جونکه آخرنده هاء رسمیه اولان کلمه یه ادات جمع یاخود یاء تحتیهٔ مصدریه لاحقه اولنجه هاء مزبوره کاف فارسیه یه ابدال اولنور دیو مقدمه ده بکذی شیخ عمر خیام (رباعی) می نوش که عمر جاودانی اینست * خود حاصلت از روز جوانی اینست * هنکام کل وباده ویاران سرمست * خوش باش دمی که زند کانی اینست

جان روان ومرلك اولمدر مرده اولمش زنده صاغ

(جان) یعنی (روان) وبالعکس ارباب لغت اکرچه جانی روان وروانی جان ایله تفسیر ایتمشلردر اما که بیلنمه فرق واردر جونکه روان انسانه مخصوص اولان روح که سائر حیوانده اولماز اکا علوم عقلیه ده نفس ناطقه ولسان حکماده نفس مجرده ولسان صوفیه ده روح انسانی دیرلر حق سبحانه وتعالی انك حقنده (یسئلونك عن الروح قل الروح من امر ربی) بیورمشلردر اینشته روان بودر اما جان روح حیوانی که هر زنده ده اولور حتی حکیم ابن سینا رسالهٔ معراجیه سنده مراد زروان نفس ناطقه باشد واز جان روح حیوانی است دیمشدر خلاصه روانك روح انسانی معناسنه اولدیغنی شیخ سعدی بوبیتنده تصریح ایتمشدر (بیت) سپردم تراجان وروفتم بجان * سپردم روان را بیزدان پاك * جانك روح حیوانی معناسنه اولدیغنی بوبیت ناطقدر (بیت) کر بجان زنده کیست حیوانرا * زنده کانی بوسیله جانرا * فرهنك شعوریده کاهی روانك جان معناسنه ده استعمال اولنور حکیم اسدی (بیت) از زخم سنان پشن وزخم زبان * که این تن کند خسته وآن روان

دیو مسطوردر ناظم شعر بردخی ارباب لغتك تفسیرلری وبو استعمال او زره تفسیر ایدردیلر باقی تفصیل دیباجه نك بیت سادسنده كچدی (نكته) معلوم اولسونكه ترتیب مصراعه كوره جان مفسر روان تفسیر در مشهوره كوره معكوسدر (مرك) میمك فتحی ورانك سكونی وكاف ایله بمعنی موت هاتفی (بیت) بودمرك به اززبون زیستن * به اززهر خندست بكریستن (مرده) میمك ضمیله مردن افظندن اسم مفعولدر (زنده) زای معجمه نك كسریله بمعنی حی كه مقابلی مرده در شیخ عمر خیام (رباعی) درپای اجل چون افكنده شوم * وزدست غمش زبیخ بركنده شوم * زنهاركم بجز صراحی مكنید * تاچونكه زباده پرشوم زنده شوم * بوندن بشقه درت معنایه دخی كلور اول بمعنی فقیرودرویش ثانی ولایت اصفهانده برنهر عظیم اسمیدركه زنده رود دخی دیرلر ثالث بزرك وعظیم رابع توران پهلوانلرندن بر پهلوان نامیدركه انی رستم برمشت ایله اهلاك ایتمشدر

* یك طولی لبریزا ومعناده لبالب اولیدر *

(لبریز) وصف تركیبیدریك طولی معناسنه ودوداغندن طاشوب دوكلن نسنه معناسنه حوض اولسون غیری اولسون زیر الب دوداق دیو یكرمی یدنجی قطعه نك بیت ثالثنده كچدی ریز قرق ایكنجی قطعه نك بیت عاشرنده كلان ریختن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر رشیدیتی (بیت) ساغرجانم بزهر غصه لبریزست ومن * تانكردد مدعی خوش دل تبسم میكنم (لبالب) الف توصل ایله مثله (مصراع) لبالبیست زخون جكر پیاله ما

* همدخی ساغر قدحدریك بیوك اوله تفاغ *

(ساغر) غین معجمه نك فتحیله بمعنی قدح صبری سمرقندی (بیت) من آن شیدایم ای صبری كه دست ساقی كوثر * اكر در خلد باشم زهر غم در ساغرم ریزد * فی الاصل شراب طولی قدحه دیرلردی صكره مطلق قدحده استعمالی غالب اولدی (تفاغ) تاء فوقیه نك وفاء ممدوده نك فتحلری وغین معجمه ایله بمعنی قدح عظیم وساغر بزرك آنكله آخر بزمده طولی ایچرلر شمس فخری (بیت) در بزم عیش دولتی باداهزار سال * بردستكیر نوش بكن كاسه تفاغ * همدخی آهیانه یعنی قفا كوكی معناسنه ده كلور معنای اولده بو معنادن استعاره طریقیله در چونكه زمان اولده مشاهیر شجعان دیوكله سن ساغر ایدوب شراب ایچرلردی كیده رك ساغر معناسنه اولدی

* بیاغ وقت اماغم خاطر سوزان ایند كجه دیر *

(چاغ) جیم فارسیهٔ ممدوده نك فتحی وغین معجمه ایله بمعنی وقت زمان کبی همدخی عنکبوت معناسنه ده کلور بولفظ اصلنده چغتای لسانیدر

صاغ اولاسك بر ینه باشدد ماغت کولك چاغ

معنای ترکیبیسی دماغك زمانی اوزون صدا اولاسون دیمکدر چونکه (باشدد) مضارع صیغه سنده امر غائبدر (دماغ) عربیدر فارسیده دخی مستعملدر تاء فوقیهٔ ساکنه ضمیر خطاب متصلدر (کولك) کاف ممدوده نك ضمی وکاف ثانیه ایله بمعنی آواز بلند وصوت اعلا شمدخی مارول معناسنه ده کلور اکا کاهو دخی دیرلر عربیده خس دید کاریدر خاصه سی جلب نوم وتصفیهٔ دمدر (چاغ) زمان ووقت دیو آنفا کچدی بو تفصیل معلوم اولدیسه کانه دماغ اعضای رأسیه دن اولدیغی علاقه سیله مجازا جماداتدن عبارتدر بو تقدیرجه برذاتك زمانی اوزون صدا اولماسنه صاغلق لازم کلور ایشته بوتوجیه فقیرکدر لکن بعضیلر بویله توجیه ایتدیلر کولك چاغدن مراد مارول وقتی دیمکدر یعنی وقت ربیع وفصل بهار معناسنه بو تقدیرجه باشدد ماغت کولك چاغ ترکیبنك معناسی دماغك وقت ربیع کبی بر نشو ونما اراوب طراوتلو وملاحتلو اولسون دیمکدر

جوی شیر اول صوکه اقش بر زمان شیرین ایچون

(جوی شیر) اضافتله جوی شیرین لفظندن مخففدر معنای ترکیبیسی شیرین ارماغی دیمکدر چونکه جوی ایرمق دیو قطعهٔ رابعه نك بیت خامسنده کچدی (شیرین) فرهادك معشوقی اسمیدر قصه لری محلنده مسطوردر

کوهکن فرهاد وکوه بی ستون دلدیکی طاغ

(کوهکن) فرهادك اسمیدر اصلنده وصف ترکیبی ایدی طاغ قازیجی معناسنه چونکه کوه طاغ دیو قطعهٔ تاسعه نك بیت عاشرنده کچدی کن اللی اوچنجی قطعه نك بیت سادسنده کلجك کندن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر فرهاد چالشوب طاغی قازدیغیچون کوهکن دیو مسمی اولدی (کوه بی ستون) دیار عجمده بر مشهور طاغدرکه فرهادانی کسوب صو کتورمك قصدیله بو قدر زمان عشق شیرین ایچون چالشوب وهرکسدیکی طاشه شیرینك صورتنی قازوب نقش ایتمشدر معنای ترکیبیسی دیرکسز طاغ یعنی اغاجسز طاغ دیمك اولور چونکه کوه قد سبق آنفا بی ادات نفیدر کما سبق فی الادوات المرکبة ستون دیرك دیو اللی اوچنجی قطعه نك بیت سابعنده کلور

اصفهان شهرنده کی نهرك آدی زاینده رود

(زاینده رود) یعنی نهر مزبور که زنده رود دخی دیرلر کما سبق فی شرح هذه القطعة معنای ترکیبیسی طوغیجی چای دیمك اولور نتکم زنده رود دیری چای معناسنه اولدیغی کبی چونکه زاینده اون ایکنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچن زاییدن افعلندن اسم فاعلدر رود راء ممدوده نك ضمیله چای ونهر معناسنه

بر مزین باغچه در یاننده آنك چارباغ

یعنی نهر اصفهانده زاینده رود عندنده بر عظیم ومعمور ومشهور باغچه در که شاه باغچه سیدر حقنده دینلمشدر (بیت) کرندیدی درجهان باغ ارم * کل تماشا چار باغ برنعم * حتی ناظم تحریر ایرانه سفارتله کتدکده باغچه مزبوره یی ونهر مزبوری سیر وتماشا ایلمش نتکم بر قطعه سنده دیر (قطعه) شکایت کرچه تیر غمزه جادولرندندر بنم چکدکارم اما کمان ابرولرندندر * صفاهانده کوروب برچار ابرویی خطن صوردم * دیدی بو چارباغك سنبل وشبولرندندر * همدخی چارباغ عناصر اربعه معناسنه ده کاور نتکم اصطلاحك بیت خامس عشرنده کاور معنای ترکیبیسی درت باغ دیمك اولور باغك بیانی بو قطعه نك بیت اخیرنده کاور

راه یول کمراه ازغون ضایع اولمش کم شده

(راه) الف ایله اظهار ایله مطلق یول که عربیده طریق دیرلر شیخ عمر خیام (رباعی) راهیست بمیخانه بمقصد سوست * وز جانب میخانه ره دیکر هست * لیکن ره میخانه ز آبادانی * راهیست که کام میتوان داد بدست * بوندن بشقه یدی معنایه دخی کلور اول یعنی رسم وعادت ثانی یعنی کره ومره ثالث یعنی هوش وعقل رابع یعنی مقام موسیقی خامس یعنی مخن سادس یعنی درون مخمس سابع هندستان پادشاهلرینه رای دیدکلری کبی راه دخی دیرلر بو سکز معناده الفك حذفیله ره دخی جائزدر (کمراه) وکمره ایکیسیده ازغون ویوانی یترمش معناسنه محسوسده ومعقولده مستعملدر منلا جامی (بیت) آن نمیکویم که بودم سالها در راه تو * هستم آن کمره کما کنون رو براه آورده ام * معنای ترکیبیسی دخی بویله در چونکه کم کاف فارسیه نك ضمی ومیم ایله یتك وضایع معناسنه (راه) قد سبق هنا (کم شده) ضایع اولمش معناسنه چونکه شده قرق بشنجی قطعه نك بیت سادسنده کلان شدن افعلندن اسم مفعولدر

شم قلاوز رهنما ودخی رهبر مراغ

(رهنما) الف ایله راهنمادن مخفف وصف ترکیبیدر یعنی مرشد ودلیل وهادی چونکه راه یول دیو آنفا کچدی نما نونك ضمیله نمودن افعلندن امر یا مجرد اسم فاعل

مخففدر رنشكم امر اولديغى حالده يكرمنجى قطعه نك بيت ثانيسنده كلدى ابوطالب كليم (بيت) صاحب قران وشاه جهانكه زبخت او * هر لحظه اش بعمر ابد رهنما شود (بدرقه) باء موحده نك فتحى ودالك سكونى ورانك وقافك فتحلرى وهاء رسميه ايله بمعنى مرشد وهادى ودليل ايضا ميرنظمى (بيت) راه طلب بدرقه درپيش كير * نيت صافى زهمه خويش كير (رهبر) بودخى القلاورا هبردن مخفف وصف تركيبيدر چونكه بر وصف تركيبى اولديغى حالده قطعهٔ اولى نك بيت خامسنده كلدى خواجه حسين ثنايى (بيت) رهنماى رهى كه بختى آن * هر قدم باى رهبر اندازد (سراغ) سينك ضميله بمعنى رهنماى ايضا محتشم كاشى (مصراع) سراغ يوسف من كن كه بنده وآزاد * بوندن بشقه ايكى معنايه دخى كلور اول يول صورمق معناسنه ثانى بمعنى ضال يعنى ازغون عربيده بمعنى سؤال وتفقد وطلب

ياق بفروزو بيار اينجا كوربونده ديك

(بفروز) اونوز اوچنجى قطعه نك بيت اولنده كلن افروختن لفظندن امر حاضردر چونكه مستقبلانى خاء معجمه نك زاء معجمه يه ابداليله افروزد وافروزنده كلور اولنده كى باء موحده صله در اوائل مشتقاته داخل اولخمه الفات ياء تحتيه يه منقلبه اولور ديو مقدمه ده كلدى (بيار) واو حذفيله آوردن لفظندن امر حاضردر متكلم مضارع متكلم وحده سى يكرمى اوچنجى قطعه نك بيت اخيرنده كلدى (اينجا) بونده معناسنه مركبدر چونكه اين بودر نو قطعهٔ ثالثه نك بيت رابعنده كلدى جايكان ديو يكرمى ايكنجى قطعه نك بيت رابعنده كلدى

شمعدان اولدى لكن يانمش فتيله دى چراغ

(لكن) لامك وكاف عربيه نك فتحلرى ونون ايله بمعنى شمعدان شيخ سعدى (بيت) ميل در سر مردان چنان شد سخت * كن بن شمع در سر لكنى * بوندن بشقه التى معنايه دخى كلور اول بمعنى آفتاب ثانى بمعنى شمعدان تبسيى ثالث بمعنى فانوس كوملكى رابع آتش منقلى خامس بمعنى بخوردان وعودسوز سادس كارى يوكسك طبق معناسنه (چراغ) جيم فارسيه نك فتحى وكسريله يانان شعله نك آديدر هم دخى مجازا ايچنده ياغ وفتيل قيوب ياقدقلرى آلته ده ديرلر كذا فى الجمع

ياقى ايچون شول دمردن داغلغى داغينه هم

(داغينه) آخرنده نسبت ايچون ياء تحتيه ونون مفتوحه وهاء رسميه الحاقيله داغ اوراجق دمر آلت كذا كاعربيده مكواة تركيده داغلغى ديرلر اوالمعانى (بيت) آسمان از مقدمش يافته شرف * مهر بر پيشانيش داغينه است * ناظم محرر

بو مقنده ایهام سیاقی بی شمار لطافت ایلدی فتدبره

* کی بجن داخی عربجه یاقیدرکی یعنی داغ *

(کی) کافک فتحیله فارسیده درت معنایه در اول زمان مجهولدن سؤالسکه ترکیده نه وقت عربیده متی ایله تعبیر ایدرلر اطیفی (بیت) تراکی خداداده قدر و جلال * خداداده را نیست هرگز زوال * ثانی کی پادشاه دیو التنجی قطعه نک بیت ثالثنده کلور ثالث عناصر اربعه دن هر برینه کی دیرلر جمع مراد اولندقده کیان وکیاد دیرلر رابع بمعنی بالنده وپاکیزه عربیده کی ایکی معنایه در اول بمعنی داغ که آتش ایله یقارلر خواجه حافظ (بیت) بصوت بلبل وقمری اگر ننوشی می * علاج کی کنمت آخر الدواء الکی * ثانی ادات تعلیلدر ایچون معناسنه عربیده فارسیده داغدن حاصل اولان بدن انسانده وبدن حیوانده اولان داغ نشانه سنه ده دیرلر

* بو کتابم بر گلستاندر او قو بلبل گبی *

(گلستان) کلی چوق یردیو قطعهٔ رابعه نک بیت ثالثنده کچدی (بلبل) ضمتین ایله معروف قوشدر عربیده وفارسیده وترکیده مستعملدر (قطعه) اذا صاح قمری وقد ناح بلبل * لازهار روض فوق غصن مسول * فنادتهما الببغاء من نحن حسرة * قفا نبک من ذکری حبیب ومنزل * عربیده خاصة اسمی عندل وعندلیب وجمع الفظلریدر زیدزاده در مستزاد نظم الفرائد (بیت) فی جنتک عندل قلبی لسادی * اوروجهک یاورد * باغکده سنک بلبل کوکلم ایدر آواز * کوستر یوزک ای گل (مثنوی) فلک از بسکه بارد برسرم خون * مراشد طرهٔ دستار گلگون * دمادم بلبلان بوسند دستم * که پندارند گل برسر زدستم * شاعر ترکی (بیت) اگر زاغ اولمیوب بلبل اولورسک * نه غم برسک سنکدر آشیانه

* سیر گلزاره نه حاجت ایشته بودر باغ راغ *

(گلزار) کلی چوق یردیو قطعهٔ رابعه نک بیت ثالثنده کچدی (باغ) معروف وباغچه ونفرجگاه واشجار وازهاری مشتمل مسیره گاه صائب تبریزی (بیت) چندانکه بهارست وخزانست درین باغ * چشم دل شبنم نگرانست درین باغ (راغ) راء مدوده نک فتحی وغین معجمه ایله بمعنی چمنزار وشکوفه زار وتفرجگاه شاعر (بیت) تا بران مرکب توبی سپرد * همه تن روی کشته لالهٔ راغ * کذا فی المجمع ودامن کوه وقلهٔ جبال معنالرینده کلور کذا فی فرهنک جهانگیری وبعضیجه ایکیسی برارادن باغ راغ دخی دیرلر کما کان هنا

* قطعه درفاز گهر پرجو صدف *

قطعهٔ تاسعه وثمانیه

(قطعه درفا) مثلی قطعهٔ اولی عنوانده کچدی (ز) بمعنی من کما سبق فی الادوات کهر بیانی دیباجه نك بیت عاشری شرحنده کچدی (بر) طولی دیو قرفنجی قطعه نك بیت ارانده کلور (چو) ادات تشبیهدر کما سبق فی الادوات المرکبة (صدف) فتحتین ایله اینجو قابی که انده اینجو اولور مولانا جامی (بیت) شاه والا کهر ودریا کف * که فلك کوهر اوراست صدف * عربیده فتحتین وضمتین ایله یوکسك اولوطاغ معناسنه وقرأن عظیم الشانده واقعدر بین الصدفین ای بین الجبلین المرتفعین همدخی هر نه که مرتفع اوله اکا دیرلر وداخل الاذنین معناسنه ده کلور (حاصل معنی) کهردن طلو صدف کبی حرف فاحقنده قطعه

* رده ورسته وزده جمله سی صف *

(رده) رانك ودالك فتحلری وهاء رسمیه ایله بمعنی صف مطلقا حکیم فردوسی (بیت) رده برکشیدند ایرانیان * بستند خون ریختن رامیان * همدخی خرمن سوره جك دکن معناسنه ده کلور که اکا عربیده مرضه دیرلر (رسته) رانك فتحی وسینك سکونی وتاء فوقیه نك فتحی وهاء رسمیه ایله رده کبی صف معناسنه نکم رستهٔ مردم ورستهٔ دندان دیرلر اطیفی (بیت) خروشید بررسته آمیخت کرك * پراکنده کردش چو کاه زکرك * بوندن بشقه اوج معنایه دخی کلور اول بمعنی خلاص شده یعنی قورتلمش ثانی بمعنی بازار یعنی سوق ثالث بمعنی شارع عام وشاهراه (زده) زای معجمه نك ودالك فتحلری وهاء رسمیه ایله بمعنی صف ایضا حکیم فردوسی (بیت) کشیدند کردان زده برزده * بطوق وبزنجیر زرین نوده * بوندن بشقه یدی معنایه دخی کلور اول بمعنی خورده ثانی بمعنی بریده ثالث بمعنی ظهور کرده رابع زدن لفظندن اسم مفعولدر بعض تراکیبه صفت واقع اولور سودازده ودم زده کبی سادس بمعنی سطور کتاب سابع بمعنی کهنه

* سوبسو هریکادر سوی طرف *

(سو بسو) سیانه ده باء موحدهٔ توسطیه ایله هر یکا وهر طرف معناسنه چونکه (سوی) سین ممدوده نك ضمی ویاء تحتیه ایله بمعنی جانب وطرف میر نظمی (بیت) اشارت ازشه عالم بدیدند * پرستاران بهرسویش دویدند * بونده یانك حذفیله سودخی دیرلر

* زند وآتش زنه چاقق آدیدر *

(زند) زای معجمه نك فتحی ونونك سکونی ودال ایله بوزن بند چاقق که ندمور دن ایدرلر بومعناده عربیله مشترکدر خاصة عربیده مقدحه دیرلر حکیم سوزنی (بیت) جون خاطر من مدح تو زاید چون زند * اشکسته بود زند وفرزند شکسته * بوندن

بنفشه درت معناسنه دخی کلور اول بمعنی بزرك وعظیم ثانی سورد آغاجی که آنکا عربیده آس دیرلر ثالث نام کتاب مجوس رابع بعض فرهنکلرده صحف ابراهیم معناسنه قرس قدعده جان وذی روح معناسنه ده کلور (آتش زنه) فی الاصل وصف ترکیبی ایدی آتش اوربجی معناسنه آخرنده علامت نقل ایچون هاء رسمیه کتوروب چاقیق معناسنه خاص اولدی چونکه زن وصف ترکیبی اوله رق اون بشنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی

کل قفلجم دیمه در قاودرخف

(کل) کاف فارسیه نك ضمی ولام ایله نقدرورد معناسنه ایسه ده اکن استعاره طریقیله قفلجم که شرارهٔ آتش معناسنه ده استعمال اولنور نکم شعوری مرحوم تصریح ایدر وبرا ارباب لغت کاهیجه معانیٔ مجازیه دخی بیان ایدرلر میرخسرو (بیت) برلسیبر بزدز کل دائم خزان خواهد رسید * مهمان آید بخانه چونکه کل بارد چراغ (خف) خاء معجمه نك فتحی وفا ایله بوزن کف قاوکه عربیده حروقه دیرلر بزن وغیریدن ایدرلر شمس فخری (بیت) آتش زنهٔ سنك شبانان ثمارا * از اطلس افلاك دهد چرخ برین خف * همدخی ایجنه اسباب قودقلری بوغچه معناسنه ده کلور

صاحب بخت خنك داخی صاوق

(خنك) خاء معجمه نك ونونك فتحلری وکاف فارسیه ایله ایکی معنایه در اول بمعنی صاحب بخت ومسعود طالع شیخ سعدی (بیت) نیك وبد چون همی بباید مرد * خنك آنکس که کوی نیکی برد * ثانی بمعنی سرد عربیده برد دیرلر کمال خجندی (بیت) باشد اینها حرکات خنك وباد سری * که دران روضه کی کشته شبستان کستاخ

سنکچه دی طولی به قاره خشف

(سنکچه) سینك فتحی ونونك سکونی وکاف فارسیه نك وجیم فارسیه نك فتحلری وهاء رسمیه ایله طولی که تحجیه وتکرك دخی دیرلر عربیده برد دیرلر (خشف) خاوشین معجمتینك فتحلری وفا ایله بمعنی برف که عربیده ثلج ترکیده قار دیرلر

اولدی یاقمق ارملك سوز وکداز

(سوز) سین مضمومه نك ضمی وزاء معجمه ایله سوختن یا خود سوزیدن لفظندن اسم مصدر در وامر حاضر ووصف ترکیبی دخی اولور عالمسوز کبی (کداز) کاف

فارسیه نك ضمی ودال ممدوده نك فتحی وزای معجمه ایله كداختن وكدازیدن لفظلندن اسم مصدر ردروامر حاضر ووصف تركیبی دخی اولور جانكداز كبی استاد لطیفی (بیت) تا نمودی زحب شیوه وناز * كارمن شدبدرد سوز وكداز

سوخته یانمشه دی یالكه تف

(سوخته) سین ممدوده نك ضمیله سوختن لفظلندن اسم مفعولدر همدخی حروقه كه قاومعناسنه ده كاور شیخ سعدی (بیت) درسوخته نتوان نهان داشتن آتش * ماهیچ نكفتیم وحكایت بدرافتاد (تف) تاء فوقیه نك فتحی وفا ایله یالك وپرتو وروشنی معناسنه حكیم خاقانی (بیت) آه من چندان فروزان شدكه كوران نیمشب * ازتف این آه سوزان رشته درسوزن كشند * همدخی حرارت معناسنه وبخار معناسنه ده كاور

صاقسینك آدی سفال اما كیم

(سفال) سینك كسریله صاقسی وچناق وچولمك وامثالی نسنه لركه عربیده خاصة نخار وفا خورد برلر شمس فخری (بیت) بكاه بخشش ازغایت سخا وكرم * چه لعل وكوهر نزدیك اوچه سنك سفال * همدخی جوز وفستق وبادم وامثالی نسنه لرك قبوغنه سفال دیرلر *مشترك كدر عربی ایله خزف*

(خزف) خاء وزای معجمتینك فتحلری وفا ایله سفال مذكور معناسنه عربیده وفارسیده علی الاشتراك مستعملدر میر نظمی (بیت) كهر بود نطقت كه دارد شرف * كه كفتار من بود اینجا خزف

قوربغا غوك دی ارغه كاریز

(غوك) غین معجمه ممدوده نك ضمی وكاف فارسیه ایله قوربغا كه عربیده ضفدع دیرلر فارسیده وزغ وجغز دخی دیرلر امیر خسرو (بیت) مكو بشهوتیان ماجرای عشق ومپرس * حدیث بحر زغوكی كه در شمر باشد (كاریز) كاف فارسیه ممدوده نك كسری وزای معجمه ایله صویولی كه یالك اولسون چر كاب اولسون تركیده ارق عربیده نهر صغیر دیرلر شمس فخری (بیت) زلطف طبعش اكر باد وآب رخ یابد * زسنك خاره بهرسو روان كند كاریز

دیندی قابلومبغیه داخی كشف *

(كشف) كافك وشین معجمه نك فتحلری ایله قابلومبغه كه قابلوبغه وطوسغه دخی دیرلر عربیده سلحفات دیدكلریدر خواجه سلمان (بیت) اژدهای راتبت دردامن

آخر زمان * فتنه ها را چون كشف سر در كريبان يافته * بوندن بشقه برج سرطان معناسنه وياصى بردق معناسنه ده كلور

* اينجو معناسنه در مرواريد *

(مرواريد) ميمك فتحى ورانك سكونى وواو ممدوده نك فتحى وراء ممدوده نك كسرى ودال ايله اينجوكه عربيده لؤلؤ ودر ديرلر ابو المعانى (بيت) حباب بادهٔ كاسكون بساغر * چو مرواريد و لعل اندر كشيده (در) دالك ضميله فارسيده دخى شايعدر تكلم در شهوار ديرلر انى اينجو معناسنه بويله اولنجه ناظم تحريرك بو بيتنده ايهام حسن واردر فتدبر

* كوش ماهى اپشيدرسك دى صدف *

(كوش ماهى) يعنى صدفكه ايچنده اينجو اولور مير خسرو (بيت) چو لؤلؤ باشد اندر كوش ماهى * سرش را باز كن كرديد خواهى * هم دخى ياصى يباش بوجقلر كه دريا كنارلرنده اولور دوشروب دوه وقاطر بولارلرينه ديكرلرا كاده كوش ماهى ديرلر معناى تركيبيسى بالق قولاغى ديمك اولور چونكه كوش قولاق ديو اوتوز برنجى قطعه نك بيت ثالثنده كچدى ماهى بالق ديو قطعهٔ رابعه نك بيت ثانيسنده كچدى بويله اولنجه اپشيدرسك لفظى دخى بو مقاصده ملاحظه دن خالى دكلدر فلله دره (صدف) بيانى بو قطعه نك عنوانى شرحنده كچدى (فائده) صدف ذاتنده قابلپغه كبى بر حيواندر اكثر هند وچين ديارلرنده اولور ماه نيسان نصفيله يكرمنيسى بيننده غالبا اون سكزنجى كوننده دريا يوزنده اغزين آچر يغان يغمور قطره لرندن بر دوشرسه برتك اينجو اولور اكا در يتيم دخى فريده ديرلر واكر ايكى دوشرسه اكا اخوان ديرلر لكن قيمتده اولكنه اصلا مماثل اولماز بوندن صكره اوچ قطره يه اوچ اينجو درت اينجو وقس على هذا حاصلى عددى زياده اولدقجه بهاسى نقص اولور (حكمت) صدف ابتداء امرده حيوان بعده اينجويى آلنجه قعر دريايه چوكر اغاج كوكى كبى يره كوكلنور بعده طاش كبى اولور برطرفه حركت ايتمز حاصلى اطوار ثلاثه صاحبى اولور طور اول حيوانيت كه اينجو تحملنه قابل اولمق ايچون طور ثانى شجريت كه في الجمله نمايه قابل اولمق ايچون طور ثالث حجريت كه حركت ايله حمله فساد ايرشمسون ديو (عبرت) صدف تحمل در ايچون نيسانك يوم معروفنده يغموردن قطره آلديغى كوننده يلان يوريلرى كرك يرده وكرك بحرده اغزن آچر حاصلى صدفه دوشن قطره اينجو اولور يلانك اغزينه دوشن قطره زهر قاتل اولور (قطعه) ارى الاحسان عند الحر دينا * وعند النذل منقصة وذما *

(نكته) بو مصراعده نهى مقابلى بر اولمغله جمع الاضداد صنعتى وار در فتدبر

* تيره شنده بولانق هم جويبار ارمق *

(تيره شنده) اسم مفعول مركبدر چونكه تيره بولانق ديو قطعهٔ رابعه نك بيت خامسنده كچدى شده اسم مفعولدر مصدرى قرق بشنجى قطعه نك بيت سادسنده كلور (جويبار) يا تحتيه نك سكونى ايله ارمق معناسنه كه عربيده نهر ديرلر همدخى آقرصو و كنار آب معنالرينه ده كلور اصلنده اسم منسوبدر چونكه جوى ارمق ديو قطعهٔ رابعه نك بيت خامسنده كچدى بار ادات اسم منسوبدر كما سبق فى الادوات المركبة ميرنظمى (بيت) پسند اهل دل فصل بهارست * كنار جويبار و سبزه زارست

* اسمرلمق سپردن كوندردى هم فرستاد *

(سپردن) سينك كسرى و باء فارسيه نك فتحى و رانك سكونى ايله مصدردر عربيده تفويض ديرلر سپاريدن كبى (فرستاد) فانك كسريله ماضيدر مصدرى اون ايكنجى قطعه نك بيت تاسعنده كچدى

* سچمك كزيدن اولدى داخى ستادن المق *

(كزيدن) كاف فارسيه نك ضمى و زاى معجمهٔ ممدوده نك كسريله بمعنى انتخاب واختيار وتمييز مصدردر (ستادن) سينك كسرى و تاء فوقيهٔ ممدوده نك فتحيله مصدردر بمعنى اخذ وقبض

* قاچقه دى ربودن يلمك دخى دويدن *

(ربودن) رانك و باء موحده نك ضملرى ايله مصدردر عربيده حفظ تركيده قاپمق ديرلر قاعده اوزره واو مستقبلاتنده الف و ياء تحتيه يه مبدل اولوب ربايد و ربايند ه ديرلر (دويدن) دالك فتحى و واو ممدوده نك كسريله مصدردر يلمك وسكرتمك معناسنه عربيده ركض وعدو ديرلر كمال خجندى (بيت) مادر دو نوريم كه رفتى بصد شتاب * كى عمر رفته كس بدويدن كرفته است

* قاچمق كريختن هم پوييدن اولدى قوشمق *

(كريختن) كاف فارسيه نك و راء ممدوده نك كسرلرى و خاء معجمه ايله قاچمق معناسنه مصدردر عربيده فرار ديرلر مستقبلاتى خاء معجمه نك زاى معجمه يه ابداليله كريزد وكريزند كلور (پوييدن) باء فارسيهٔ ممدوده نك ضمى و ياء تحتيهٔ ممدوده نك كسرى ايله يلك وقوشمق معناسنه مصدردر عربيده عدو ديرلر كمال خجندى

(بيت) اين خم رحمتی وز بهر تو بسته * اين طلب كيست چه تو پيدا نيست

* بون کمسه یه دی کودن فرتوت هم بونامش *

(کودن) کاف فارسینك فتحی وواوك سکونی ودالك فتحی ونون ایله بون واحمق معناسنه ضدی زیرکدر سلطان ولد قدس سره (بيت) این جهان چون منزل بگذشتنیست * دل نهادن در جهان از کودنیست * بوندن بشقه ایکی معنایه دخی کلور اول قوجه باشلو بوریمز یابو کبی ثانی بر کوچک قوشدر که مزروعاتده وصو کنارلرنده اولور (فرتوت) فانك فتحیله وزاده پیرلکدن بونامش که عربیده معتوه دیرلر شمس فخری (بيت) شاه آفاق شیخ ابو اسحاق * عقل بارای او نشود فرتوت

* شیدا اولود بکدر کالیوه شاشقین احمق *

(شیدا) شین معجمه نك فتحی ویاء تحتیه نك سکونی ودال ممدوده نك فتحی ایله سودا غلبه سی یاخود عشق استیلاسی ایله آشفته دماغ اولانه دیرلر کثرت استعمال ایله دیوانه معناسنده ده استعمال اولنمشدر شیخ سعدی (بيت) چه خوش کفت شیدای شوریده * چو آبی که شاید نوشتن برد (کالیوه) کاف ممدوده نك فتحی ولام ممدوده نك کسری وواوك فتحی وهاء رسمیه ایله بمعنی سرسم ومختل الدماغ واباله وشاشقین واحمق منوجهری (بيت) ناله بلبل سحر کاشان باد مشکبو * مردم سرمست را کالیوه وشیدا کند * شمله خی صافر وکند فهم معناسنه ده کلور

* پیرایه زیب وزیور آرایش اولدی زینت *

(پیرایه) باء فارسیه ممدوده نك کسری وراء ممدوده نك فتحی ویاء تحتیه نك فتحی وهاء رسمیه ایله زینت وبرك ورونق واقشق معناسنه پیراستن لفظندن اسم مصدردر حکیم انوری (بيت) بهتر از کوهر تو دست قضا * هیچ پیرایه بر زمانه نبست (زیب) راء ممدوده نك کسری وباء موحده ایله پیرایه مذکور معناسنه زیبیدن لفظندن اسم مصدردر خواجه سلمان (بيت) سایه لطف خدا شیخ اویس آنکه ازوست * زیب تاج وشرف سلطنت وعزت دین * کاهی فر لفظیله مرادف ذکر ایدرلر (زیور) زاء معجمه ممدوده نك کسری وواوك فتحی وراء ایله پیرایه کبی زینت ورونق وبرك معناسنه کرك آلتون وکمش وکرك اقمشه وکرك جواهر حاصلی هرنه ایله اولورسه اولسون (آرایش) مصرع ثانیده کلان آراستن لفظندن امر آخرینه ماقبلی مکسور شین معجمه الحاقیله اسم مصدردر بمعنی پیرایه مذکور عرفی (بيت) تا برم این تحفه بتکمیل عرش * زو کنم آرایش قندیل عرش * بوندن بشقه ایکی معنایه دخی کلور اول بمعنی رسم وآیین ثانی علم موسیقیده برنوامیدر

بو الفاظك جملەسی مصدردر الا زینت تفسیردر

* آراستن برتمك پیراستن طوناتمق *

(آراستن) همزه وراء ممدودەنك فتحلری وسینك سكونیله برتمك وتزیین ایتمك معناسنه مصدردر مستقبلانی سینك یاء تحتیه یه ابدالیله آراید وآرایندە كلور بو الفاظدە راد نصكره الفك حذفیله آرستن دخی جائزدر استاد عنصری (بیت) نام وكنیتت آرسته بادا * ستایشگاه شعر خطبه تا حشر (پیراستن) باء فارسیه ممدودەنك كسری وراء ممدودەنك فتحی وسینك سكونی ایله جمیع فرهنكلردە برتمك وطوناتمق معناسنه شمدنی اغاج وباغ بودامق وزراعت ایچون تارلا اصلاح ایتمك وچقور طولدرمق معنالرندە دە كلور مصدردر فاما كه فرهنك جهانكیریدە پیراستن ضد آراستن ازان جهت كه آراستن بمعنی افزون كردن است وپیراستن بمعنی كم كردن بو معنایه شاهد اولدر كه شول وقت كه سلطان محمود خاص ایازه امر ایلدیكه زلفن كسوب كیده ردی ایاز امری برینه كتوردیجك سلطان محمود اول حالدن بی تاب اولدی یعنی عنصری نظم ایتمشدر (رباعی) كرعیب سر زلف بت از كاستن است چه جای بغم نشستن وخاستن است * جای طرب ونشاط می خواستن ست * كاراستن سرو ز پیراستن است

* ابستن وسترون بوكلو قصر دیشیلر *

(آبستن) همزۀ ممدودەنك فتحیله بوكلو عورت وبوكلو حیوانه دیرلر عربیدە حامل معناسنه ابو المعانی (بیت) حوادث را ذات آبستن است هر شام حكمت زای * كه صد كونه حوادث زاید از وی بیش خورشیدش * فارسیلر شب آبستنست دیرلر اللیلة حبلی معناسنه (سترون) سینك وتاء فوقیه نك فتحیله ورانك سكونی وواوك فتحی ونون ایله قصر عورت وحیوانكه عربیدە عاقر وعقیم دیرلر حسن كاشی در منقبت علی رضی الله تعالی عنه (بیت) كر نبودی ذات پاكش آفرینش را سبب * تا ابد حوا سترون بودی وآدم عزب (نكته) ناظم فخر برلر دیشیلر دو قصر محنده ایرككه سترون دینمزایمش دیو اشارت وارددر نتكم تركیدە قصر دیمدیكی كبی فافهم

* طوغمساغه دینەدی زادن هم زاستن طوغرمق *

(زادن) مصدردر طوغمق وطوغرمق معناسنه هم لازم وهم متعدی اولور عربیدە تولد وولادت دیرلر شیخ سعدی (بیت) پشت دوتای فلك راست شد از خرمی * تا چو تو فرزند زاد مادر ایام را (زاستن) زای معجمه ممدودەنك فتحی وسینك سكونی ایله طوغرمق معناسنه مصدردر مستقبلانی سینك یاء تحتیه یه ابدالیله زاید وزایندە كلور

* اورمق زدن لكدزن تپمه اورمق یعنی *

(زدن) زای معجمه نك ودالك فتحلری ونون ایله مصدردر اورمق معناسنه هرنه اولورسه اولسون مستقبلاتی خلاف قیاس اوزره نونك داله تقدیمیله زند وزننده كلور (اكدزن) وصف تركیبیدر بمعنی چفته زن یعنی تپه اور یجی كه قاطر ودوه امثالنده استعمال اولنور چونكه اكد لاملك وكافك فتحلری ودال ایله تپه كه ایاق ایله اورمق معناسنه انسانده اولسون حیوانده اولسون زن وصف تركیبی اوله رق اون بشنجی قطعه نك بیت خامسنده كلدی

* چكمك كشیدن اولدی انگیختن قوپارمق *

(كشیدن) كافك فتحیله چكمك معناسنه مصدردر عربیده جر وسحب دیرلر میرنظمی (بیت) چو بر گل بنفشه رسیدن گرفت * بزنجیر دل را كشیدن گرفت (انگیختن) همزه نك فتحی ونونك سكونی وكاف فارسیه ممدوده نك كسری وخاء معجمه ایله مصدردر قوپارمق معناسنه ابو المعانی (بیت) چو باغبان فلك دید قامت خوبت * بدست رشك برانگیخت سروها از باغ * بوندن بشقه اوچ معنایه دخی كلور اول بمعنی دور كردن ثانی بمعنی پیدا كردن ثالث بمعنی بركشیدن

* اوینارایكن یوتولمق معناسی باختن هم *

(باختن) باء موحدۀ ممدوده نك فتحی وخاء معجمه نك سكونیله مصدردر لعب معناسنه در رقص معناسنه دكلدر مثلا كوی وچوگان وشطرنج وقمار اویناماق كبی كمال اسماعیل (بیت) مهرهای چشم گردانی وبازیها بری * تو حریف شوخ چشمی با تو نتوان باختن * آكن اویناراكن یوتلمق تعبیری دخی غالبا مصححات باطله دندر فافهم * مستقبلاتنده خاء معجمه زایه قلب اولنور بازد وبازنده دیرلر اما وقول نعمة الله وحلیمی وامثالی كسنه لرك قوليدر فاما كه مولانا شارح گلستان ودیوان حافظ اولان سودی مرحوم بو سوزه راضی اولمیوب باختنك مضارعی بازد كلسكه سبب ندرا نچق بازد بازیدن لفظندن اولمق فصاحت وبلاغته ابعددر دیدی وحق بد نده درنتكم مقدمه ده بیان اولندی

* بازیدن اوینامقدر بازیچه دراویجق *

(بازیدن) باء موحدۀ ممدوده نك فتحی وزای معجمه ایله مصدردر اویون اویناماق وكبر وغلك واوجاق معنالرینه (بازیچه) اسم تصغیردر چونكه بازی اویون دنو یكرمی ودنجی قطعه نك بیت رابعنده كلدی چه ادات تصغیردر كما سبق فی الادوات همدخی بازیچه نازك لك وخرده كاری وملعبه معنالرینه ده كلور مثلا نظیری بخاری (بیت) صنعت بازیچۀ چلدست دما را همچو طفل * بهر دفع گریه مشغول

تماشا ساخته

* مستفعلن فعولن مستفعلن فعولن *

یعنی بو قطعه بحر رجز مثمن الاجزادندر آکن عروضی وضربی وایکی حشولری خبن وقطع ایله در

* حقه توکل ایدن دائم اولور موفق *

بونده اولان کلمات معروفه در

* قطعهٔ کافی که معنی را کندا کسیر رنك * قطعه احدی واربعون

قطعه بیانی قطعهٔ اولی بیانده کچدی (کافی) حرف کافه منسوب معناسنه در همدخی کیمیا ارباب کاف دیو تعبیر ایدرلر بو مقامده اکادخی رمز وایما وارد ربو نلردن بشقه کاف کافتن لفظندن یارمق معناسنه اسم مصدر اولور همدخی امر ووصف ترکیبیده اولور کمال پاشازاده مرحوم دقائق نام کتابنده یازمشکه ارباب لغت کافی شکافله تفسیر ایتمشلر لکن فرقی وار ایدوکین بلمامشلر چونکه کافده آیریلوب کتمك لازم دکلدر انجق یارقدر اما شکافده آیرلمق لازمدر لسان عربده فصم ایله قصم کبی لکن ینه مجازا بربری مقامنده استعمال اولنورلر (که) ادات ربط دیو ادوات انده کچدی (معنی) معلوم (را) ادات مفعولدر کما سبق فی الادوات المرکبة (کند) ایدر دیو الالی اوچنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کلور (اکسیر) بوزن قطمیر کیمیا معناسنه عربیده وفارسیده مستعملدر (رنك) کونه دیو بو قطعه نك بیت خامسنده کلور (حاصل معنی) کافه منسوب بر قطعه که معنایه کیمیا رنکی ایدر یعنی کیمیا رنکی ویرر

* شیوه کردر جلوه لی نازك کوزلدر شوخ وشنك *

(شیوه کر) اسم فاعلدر جلوه لی معناسنه چونکه شیوه جلوه دیو اون اوچنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی کر ادات اسم فاعلدر کما سبق فی الادوات المرکبة همدخی شیوه کر محبوب ظریف معناسنه ده کلور ابو المعانی (بیت) تنها نکند عاشق ازین جور تو فریاد * عالم همه آشوب باین جلوه کری داد (شوخ) شین معجمهٔ ممدوده نك ضمی وخاء معجمه ایله یعنی نازك وکوزل وکشاده رو وآسوده طبع ولطیفه کو وحاضر جواب وشاطر کاربو معنالر بری برینه قریبدر خواجه حافظ (بیت) فغان کین لولیان شوخ وشیرینکار وشهر آشوب * چنان بردند صبر ازدل که ترکان خوان یغمارا * همدخی شوخ چرك معناسنه ده کلور نتکم شوخ

کبی دیرلر حرکین معناسنه (شنک) شین معجمه ایله بوزن رنک بمعنی دلبر شیرین حرکات ومحبوب پری صفا تکه دلبر شوخ وشنک دیرلر خواجه سلمان (بیت) جوان شنک وسماع وسماع چنک وشراب * شراب لعل صبوح وصبوح عیش بهار * بوندن بشقه بش معنایه دخی کلور اول بمعنی قطاع طریق ثانی بمعنی خرطوم فیل ثالث مخملق خیار که بوستانده الیقورلر رابع بمعنی درخت سرو خامس بمعنی مکابره ومجادله

* عشوه نازو بوس اوپوشدر شرم اوتمق عار ننک *

(عشوه) عینک کسری ایله بمعنی نازو غنج ودلال خواجه حافظ (بیت) عشوه میدادکه از کوی ارادت نروم * دیدی آخر که چنان عشوه خریدیم وبرفت (بوس) باء ممدوده نک ضمیله اوپوش معناسنه عربیده قبله دیرلر لکن فارسیده باء موحده فارسیه در تعریبله عربیده عربیه در فافهم اصلنده بوسیدن لفظندن اسم مصدردر وصف ترکیبی دخی اولور دامن بوس کبی وامر حاضر دخی اولور مثال امر میر نظمی (بیت) ببوس خاک درش ای نسیم وقت سحر * زشام حسرت دل عرضه ده بخاک نیاز (شرم) شین معجمه نک فتحی ورانک سکونی ومیم ایله بمعنی حیا وحجاب لطیفی (بیت) شد بحکام که در آداب دخت * شرم جوانم بکداز درنان * همدخی آلت رجل معناسنه ده کلور (ننک) نون اولانک فتحی ونون ثانیه نک سکونی وکاف فارسیه ایله عار وناموس میر نظمی (بیت) نیست پرواهر کراز ننک وعار * نیست آدم هر کزاو عاقل مدار

* بیوه طول کرمیده قزمشدر زبقجی سعتری *

(بیوه) باء موحده ممدوده نک کسری وواونک فتحی وهاء رسمیه ایله طول عورتکه بیوه زن دخی دیرلر مولانا جامی (بیت) هیچ غم نیست کرش غصب کنان * شحنه ده کشد از بیوه زنان * عربیده ارمله جغتایده تول دیرلر (کرمیده) کاف فارسیه نک فتحیله کرمیدن لفظندن اسم مفعولدر قزمش معناسنه (سعتری) سینک فتحی وعینک سکونی وتاء فوقیه نک فتحی وراء ممدوده نک کسریله زبقجی عورت معناسنه اصلنده اسم منسوبدر چونکه سعتر زبق معناسنه آخرنده کی یا نسبیه در مولانا جامی (بیت) نفس رابنداز کاوکن کر زنان سعتری * فارغست انکس که قوت از زنان وسعتر ست

* هم زبق آدی مجاچنک اولدی داخی چیزچنک *

(مجاچنک) میمک وجیم فارسیه ممدوده نک وجیم فارسیه نک فتحلری دونک

سکونی وکاف ایله ترکیبده زبق دید کلری آلتدرکه عورات بلرینه بغلیوب بربرلرینه جماع ایدرلر آلت رجله مشابه اغاجدن یاخوددریدن ایدوب اوزرینه قطیفه چکرلر عورات عرفنی خوفیله زعملرنجه کویا زنادن قاچوب بونی استعمال ایدرلر شمس فخری (بیت) کند اعدای جاهت ماده درّ ٭ زمغر ودست نقل وبا مجاچنك (چیرچنك) جیم فارسیهٔ ممدوده نك کسری وزای معجمه نك سکونی وجیم فارسیه نك فتحی ونونك سکونی وکاف ایله بو دخی زبق معناسنه

٭ کان جماع آلت معهوده نك آدی نره ٭

(کان) کاف فارسیهٔ ممدوده نك فتحی ونون ایله بمعنی جماع ابو المعانی (بیت) سرقرد چون کیرداردهرکه باشد کان دوست ٭ باخصرصا باشد اورا کان کردن بیره زن (نره) نونك وراء مشدده ومخففه نك فتحلری وهاء رسمیه ایله بمعنی آلت رجل یعنی ذکر انسان بوندن بشقه بش معناسی دخی وار درتنکم یکرمی اوچنجی قطعه نك بیت ثالثی شرحنده کچدی

٭ فرج کس هم آب پشت اولمش منی ارکن ملنك ٭

(کس) کافك ضمی وسین ایله بمعنی فرج زن یعنی موضع معهودهٔ نسوان عربیله مشترکدر شاعر (بیت) زجر کس آمده وغارت اولس کرده ٭ دو برلنکی کل بهم آورد ونام کس کرده (آب پشت) ترکیب اضافیدر بمعنی نطفه یعنی منی ابو المعانی (بیت) آن قدرد ارد فضائل ازیا وازیدر ٭ آرداز سر چشمهٔ عرفان کویا آب پشت ٭ معنای ترکیبیسی ارقه صویی دیمکدر چونکه آب صودر بو قرقنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی پشت ارقه دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی (ملنك) میمك ولامك فتحلری ونونك سکونی وکاف فارسیه ایله بمعنی مرد مجرد یعنی ارکن که عربیده عذب دیرلر بوندن بشقه ایکی معنایه دخی کلور اول باشی وایاغی آچیق وچپلق معناسنه شاه داعی شیرازی (بیت) صفات نور تورومی رخان بسته نقاب ٭ صفات ظلمت تورنکان عور وملنك ٭ ثانی تهی خاطر در اقسمه معناسنه

٭ کورنابینا ودعمر باشی طاراق کل کچل ٭

(نابینا) بمعنی کور یعنی اعمی خواجه سلمان (بیت) درادراك کمالات خرد چندانکه میکوشد ٭ همان مقدارمی باید که از آیینه نابینا ٭ اصلنده مرکبدر چونکه ناادات نفیدر بینا کوریجی دیو قطعهٔ اولی نك بیت ثالثنده کچدی (کور) اعمی دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی اتجق نابینا کور سرخوش معناسنه عربیده اکا اکمه دیرلر اما کورصکره دن اولانه دیرلر دیو بیت مزبور

شرحنده یچدی لکن بومقامده تفسیر اولدیغی ترکیده مطلقا عمایه کور دیو شیوعه مبنیدر (دغسر) دالك فتحی وغین معجمه نك سکونی وسینك فتحی ورا ایله باشنده قیل اولمیان آدم ترکیده اکا طازلق دیرلر کذا فی فرهنك جهانکیری بوندن منفهم اولان دغ لفظی قیلسز وتویسز معناسنه ایمش (کچل) کافك وجیم فارسیه نك فتحلری ولام ایله باشی کل آدم معناسنه که عربیده اقرع دیرلر شریف تبریزی (بیت) زسر کدام کچل شوره ریخت وزکون ریخ * که باشدت زبی نور آهك وزریخ * همدخی اکری ایاقلو آدم وحیوان معناسنه وبر مخصوص جانور معناسنه ده کلور

* کر صاغر دیرلر چولاغه چنك دی طوباله لنك *

(کر) کافك فتحی ورا ایله صاغر که عربیده اصم واطرش دیرلر (چنك) جیم فارسیه نك فتحی ونونك سکونی وکاف فارسیه ایله چولاق که عربیده اشل دیرلر بوندن بشقه سکز معنایه دخی کلور اول بر معروف ومشهور آلت لهو معناسنه ثانی بمعنی حمیده یعنی اکری ومنحنی ثالث بمعنی چنکال رابع بمعنی قلاب عموما وقلاب فیل خصوصا بودرت معنایه حکیم سوزنی (بیت) پیران چنك پشت وجوانان چنك زلف * در چنك جام باده ودر کوش بانك چنك * خامس نام نکارنامهٔ مانی که ارچنك لفظندن مخففدر سادس درنده قوشلرك طرناغی سابع مز امیردن بر مشهور مزمار درثامن طریق استعاره ایله پنجهٔ انسانه ده دیرلر (لنك) لامك فتحی ونونك سکونی وکاف فارسیه ایله طوپال که عربیده اعرج واغسق معناسنه وآت رجل معناسنه ده کلور

* قرمزی سرخ وسیاه قاره یشل سبز آق سفید *

(سرخ) خصوصیله بمعنی لون احمر عارضه ومعروضه اطلاق اولنور طالب آملی (بیت) پیدا ز آتش می چهره چون کلستان سرخ * بخون اهل وفا دست سرخ ودامان سرخ * همدخی زنجفره وزنجفره دن یاپلان مرکبه ده دیرلر (سیاه) سینه اظهاره الیه قاره معناسنه که عربیده اسود دیرلر بوندن بشقه التی معنایه دخی کلور اول کیکین سرخوشکه سیه مست دخی دیرلر ثانی بمعنی غلام هندی وحبشی ثالث خطوط سیعهٔ جام جمدن بر پنك اسمیدر رابع بمعنی شوم ونحس خامس اسفندیارك برسلاحنك آتنك اسمیدر سادس مصنفات زردشتدن بر کتاب اسمیدر (سبز) یشل معناسنه که عارضه ومعروضه اطلاق اولنور عربیده احضر دیرلر بوندن بشقه بدی معنایه دخی کلور اول سیاه چرده محبوبه دیرلر ایکی

معنایه‌در (بیت) درختان سبزش همه دلپسند * چو سروان رعنای بالا بلند * ثانی بمعنی سیاه صافی ثالث پولاد کبی ازرق اللون اولانه دیرلر رابع بمعنی تیغ جوهردار خامس بمعنی خنجر سادس دوردن اولان جوشن معناسنه سابع بمعنی چشم کبود ثامن بمعنی چاروجن (سفید) سینک کسریله بمعنی ابیض که عارضه ومعروضه اطلاق اولنور همدخی قاموصعنه باء فارسیه ایله سپید دخی بومعنایه‌در

* کوک کبود صاری زرد بویه فام کونه رنک *

(کبود) کافک فتحی وباء موحده ممدوده‌نک ضمی ودال ایله کوک رنک که عربیده ازرق دیرلر عارضه ومعروضه اطلاق اولنور ابو المعانی (بیت) سپرود بر اوج هردم دوددل * زانکه بسته آسمان رنک کبود * همدخی برماوی قوزی دریسی که اعلاسی خراسانده اولور تلبق ایدرلر (زرد) صاری لون که عارضه ومعروضه اطلاق اولنور عربیده اصفر دیرلر شاعر (بیت) روی زرد وجامه زرد وریش زرد * قلتبان در زعفران غلطیده (فام) فاء ممدوده‌نک فتحی ومیم ایله بویه معناسنه‌در لکن اکثری کلمه آخرینه لاحق اولوب اوچ جهتدن استعمال اولنور اول لون ورنک جهتدن مناسبتی اولان نسنه‌لر ایله مثلا ازرق فام وسبز فام دیرلر مرادرنکی بیاندر خواجه حافظ (بیت) ساغر می بر کفم نه تازسر * برکشم این دلق ازرق فام را * ثانی طعم جهتیله میر خسرو (بیت) نواسازی که بودش باربد نام * ندامت ساخت آن روز انکبین فام * ثالث جنسیت جهتیله خواجه حافظ (رباعی) انصاف بده ای فلک مینا فام * تازین دوکدام خوبتر کرد خرام * یامهر جهانکرد تو از مشرق صبح * یا ماه جهانکیر من از جانب شام * بوندن بشقه ایکی معنایه‌دخی کاور اول بمعنی دین مثل وام ثانی خراسان مضافاتندن برولایت آدیدر حتی اکمل الشعرا شهاب الدین فامینک جای ولادتیدر (رنک) معروف کونه که لون معناسنه‌محتشم کاشی (بیت) صد رنک بوالعجب هست درحسن ایلک از انها * بالاتراز سیاهی بالای چشم ابرو * بوندن بشقه اوتوز ایکی معنایه‌دخی کاور اول بمعنی حصه ونصیب ٢ بمعنی عیب وشین ٣ بمعنی رنج ومحنت ٤ بمعنی قوت وزوری ٥ بمعنی جان وروح ٦ بمعنی شتر قوی که شابح ایچون بسلرلر یعنی دیشی دوه‌یه اشرمق ایچون ٧ بمعنی ذهب یعنی التون ٨ بمعنی نفع ومنفعت ٩ بمعنی حالت واحوال ١٠ بمعنی چاره وامداد ١١ بمعنی طمع وامید ١٢ بمعنی ژنده یعنی ثوب مرقع وخرقه ١٣ بمعنی طرز وروش ورسم ١٤ بمعنی بز کوهی یعنی

طاغ

طاغ بكيسى ١٥ بمعنى مكر وحيله ١٦ بمعنى رستن يعنى بيتمك مثلا خودرو اولان نباته خودرنك ديرلر ١٧ بمعنى خوبى ونيكى ١٨ بمعنى خوشى ١٩ بمعنى خجلت وشرمنده لكى ٢٠ بمعنى خون يعنى قان ٢١ بمعنى رونق كار ٢٢ بمعنى مايه‌ٔ اندك ٢٣ بمعنى زر وسيم ٢٤ بمعنى ميسر وقرار ٢٥ بمعنى والى وخداوند ٢٦ بمعنى بدبوو كريه الرايحه ٢٧ بمعنى نقطه ٢٨ بمعنى شيرين كار ٢٩ بمعنى خلاخل ٣٠ بمعنى خشم وغضب كه خجالتدن عارض اولور ٣١ بمعنى شبيه ومانند ٣٢ بمعنى خيانت (كونه) فارسيدر تركيده شيوعى حسبيله تفسير قلندى كرنا كون كبى نكته بو بيتده جمع الاضداد صنعتى واردر

* منج وزنبور آرى دركندو وقوغان بال انكبين *

(منج) ميمك فتحى ونونك سكونى وجيم ايله بمعنى زنبور عموما شرف شفروه (بيت) شهرت اندر دوده‌ٔ غوغا بيان * هم چنان دود بست در منج آشيان * وبمعنى زنبور عسل خصوصا استاد معيان (بيت) هرچند حقيرم مخنم عالى وشيرين * آرى عسل شيرين بايد مكر از منج (زنبور) آرى معناسنه دراكن بال آريسى اولميوب بيشتر شديد صاحبى صارى آرى اراديعنى نصحيح ايلمشلردر عربيله مشتركدر شاعر (بيت) كه بافت اين قصب شكرى قماش فى * كه دوخت اين عسلى خرقه برقد زنبور (كندو) كاف فارسيه ايله بال قوانى كه ايچنده آرى بال ايدر شاعر (بيت) از زنبور وكاغذ را چو كندو * حروفش همچو شهد انكبين است (انكبين) همزه‌نك فتحى ونونك سكونى وكاف فارسيه نك ضمى وباء موحده‌ٔ ممدوده‌نك كسرى ونون ايله بال كه عربيده شهد وعسل ديرلر

* طتلو نوشين آجى تلخ وزهر نيش وهم شرنك *

(نوشين) نون ممدوده نك ضمى وشين معجمه‌ٔ ممدوده‌نك كسرى ونون ايله بمعنى شيرين وطتلو خواجه سلمان (بيت) آن خداوندى كه چون از عدل ميزان سخن * در تن نوشين روان نوشين روان مى آورد * بو معناده فقط نوش دخى ديرلر (تلخ) تاء فوقيه نك فتحيله آجى كه عربيده مر ديرلر خواجه حافظ (بيت) بدم گفتى وخرسندم عفاك الله نكو گفتى * جواب تلخ ميزيبد لب لعل شكرخارا (نيش) نون ممدوده نك كسرى وشين معجمه ايله ايكى معنايه‌در اول زهر يانى حيوانلرك ايكنه‌سى وعقرب وزنبور امثالى شيخ عطار (بيت) زنيش پشه سازد ذوالفقارى * چنان كز منكوتى برومدارى * ثانى فصاد نشترندن مخففدر كمال پاشازاده مرحوم

بونده دخی بوردر که تیش سوزی نسنه در حتی دشی طلکوردیشی نه ده دیرلر کذا فی اداة الشعوری فاما که ناظم تحریرله زهر ایله تفسیری مجازیدر فافهم (شرنك) شین معجمه نك ورانك فتحلری ونونك سكونی وكاف فارسیه ایله زهر معناسنه عربیده سم كبی ملا وقوعی تبریزی (بیت) آنچنان هوش ربا بنده زدلهاست كه كام * شهد در اوقت تماشا نشناسد چو شرنك (زهر) دخی فارسیدر عربیده سم تركیده آغو دیرلر لكن تركیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی شیخ سعدی (بیت) رشكم از پیرهن آید كه در اغوش تو خسبد * زهرم از غالیه آید كه باندام تو ساید * بوندن بشقه زهر فارسیده غضب وخشم معناسنه وغم وغصه معناسنه ده كلور عربیده شكوفه معناسنه در

* خرس ایو بوزینه میمون سك كوپك دركرك قورد *

(خرس) خاء معجمه نك كسری ورانك سكونی وشین ایله آیو كه عربیده دب دیرلر میر نظمی در صفت ابله وكول (بیت) چنان كردند تعلیم وتفهیم * كه نتواند كند چون خرس تقلید (بوزینه) باء فارسیهٔ ممدوده نك ضمی وزای معجمهٔ ممدوده نك كسری ونونك فتحی وهاء رسمیه ایله میمون كه كبی دخی دیرلر عربیده قرده معناسنه بوند زان فارسیه ایله بوزینه دخی جائزدر (سك) كاف فارسیه ایله كوپك اولدیغی معلوم عالمیاندر (كرك) كاف فارسیه نك ضمی ورانك سكونی و كاف عربیه ایله قورد كه عربیده ذئب وسرحان دیرلر شیخ سعدی (بیت) عاقبت كرك زاده كرك شود * كرچه با ادمی بزرك شود

* شیر ارسلان دلكی روباه ودخی قپلان پلنك *

(شیر) شین معجمه نك بین الفتح والكسر اماله سی ایله ارسلان معناسنه عربیده اسد دیرلر وچوق اسامیسی دخی واردر اما كسرهٔ صریحه ایله سود دیواژوزیدیجی قطعه نك بیت سابعنده كچدی (روباه) راء ممدوده نك ضمی وباء موحدهٔ ممدوده نك فتحی واظهار ها ایله دلكو كه عربیده ثعلب دیرلر ادج نوعی اولور بیاض وصاری وسیاه اعلاسی سیاهدر غایت ذی قیمت اولور طالب آملی (بیت) چو عدل از كند امداد عاجزان شاید * كه بوستین زتن شیر بر كشد روباه * دلكی كوركی تازه جوانه ومحرور المزاجه مناسب دكلدر اما پیر واختیاره وبارد المزاجه بانفعدر چغتایده تلكو دیرلر (پلنك) باء فارسیه نك ولامك فتحلری ونونك سكونی وكاف فارسیه ایله قپلان كه عربیده نمر كبی شعوری مرحوم بو لفظی كاف عربی ایله ضبط ایلمشدر فاما كه شیخ سعدی ناظم تحریر كبی كاف فارسیه قافیه سنده

ابراد

ایراد ایلدی (قطعه) کرچه شاطر بود خروس بجنك * چه زند پیش باز رویین چنك * کربه شیرست در کرفتن موش * لیك موشست در مصاف پلنك * جائزکه ایکیسیده مروی اوله شوقدرکه شیخ سعدیه اقتدا اعلمه اقتدادر

* قورباغه یه دی وزغ قبلو بغایه سنك پشت *

(وزغ) واولك وزانك فتحه لری وغین معجمه ایله قورباغه که عربیده ضفدع کبی فارسیده غرك وجغزدخی دیرلر (سنك پشت) قبلو بغا که عربیده سلحفات کبی هاتفی (بیت) کرشی چوکفت مقیمان درشت * وطن سنکلاخ وخورش سنك پشت * معنای ترکیبیسی طاش ارقه لودیمکدر چونکه سنك طاش دیو قطعه ثانیه نك بیت ثالثنده کچدی پشت ارقه دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی مناسبت خفیه دکلدر

* یانکچه خرچنك وکرپی خارپشت وپنجه چنك *

(خرچنك) خاء معجمه نك فتحی وراءنك سکونی وجیمك فتحی ونونك سکونی وکاف فارسیه ایله یانکچ که عربیده سرطان دیرلر شاعر (بیت) چو برزد سر چنك خرچنك مور * جهان کشت روشن بسان بلور (خارپشت) سکون راایله کرپی که عربیده قنفذ دیرلر اصلنده سیاه چشم کبی وصف ترکیبیدر دیکن ارقه لو معناسنه چونکه خار دیکن دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی پشت قدسبق آنفا مناسبت ظاهره در شاعر (بیت) فتاده بر آن پهن دشت درشت * سرنا تراشیده چون خارپشت (چنك) طقوز معنایه در بری پنجه معناسنه که قوش پنجه سی اولسون انسان پنجه سی اولسون شیخ نظامی (بیت) ره بط بازتیزآهنك میزد * برقص کبك شاهین چنك میزد * باقی معنالری بو قطعه نك بیت رابعی متن وشرحنده کچدی

* کبك کبکلك اتمجه باشه طوغان شهبازه هم *

(کبك) کافك فتحی وبانك سکونی وکاف فارسیه ایله کبکلك که عربیده حجل وقبجه دیرلر خواجه سلمان (بیت) در زمان تو هر آن باز که رفت در پی کبك * رشته کم کرد زحسرت سر انکشت کزید (باشه) باء موحده ممدوده نك وشین معجمه نك فتحلری وهاء رسمیه ایله بوزن لاشه اتمجه دیدکلری اینجی قوش که عرب تعریب ایدوب باشق دیدیلر هاتفی (بیت) زباشه چه اندیشه دارد عقاب * سها چیست نزد بلند آفتاب (شهباز) مشهور پادشاهلر عندنده معروف طغان که عربیده بازی دیرلر شاعر (بیت) بکف شهباز ودرزیر اسب تازی * سلاح آراسته بنمود بازی

* چیلاغك آدی غلیواژ وزغن طورنا كلنك *

(غلیواژ) غین معجمه نك فتحی ولام ممدوده نك كسری وواو ممدوده نك فتحی وزای فارسیه ایله چیلاق قوشی معناسنه كه عربیده حدأه دیرلر شاعر (بیت) مكوای زاغ خای بیهده ژاژ * بیانك بد تراز بانك غلیواژ * زای فارسیه موقعنه جیم عربی ایله غلیواج دخی مرویدر (زغن) فتحتین ایله غلیواژ مرقوم معناسنه (عجیبه) منقولدر كه بو قوش التی ماه ارکك والتی ماه دیشی اولور ایمش (وهو علی كل شیء قدیر) امیر خسرو (بیت) بهر این مردار چندت گاه زار وگاه زور * چون غلیواجی كه شش مه ماده وشش مه نرست * بعضیلر دیرلر كه بر ییل اركك وبر ییل دیشی اولور حكیم انوری (قطعه) عنقا كه ز نازك منشی جای نكه داشت * هرگز طرف دامنش از عار نر آمد * وز هر زه دوی سر چو بهر جای فرو كرد * یكساله زغن ماده ویكساله نر آمد * لطیفه بر كمسنه بو چیلاغك حالی عجبا واقعمیدر دیو بر ظریفه سؤال ایدنجه ظریف جوابنده بو قوله نسبه بی تصحیح بر قاچ سنه چیلاق اولمغه محتاج دیو الزام ویردیلر (كلنك) كاف فارسیه نك ضمی ولامك فتحی ونونك سكونی وكاف فارسیه ایله طورنه قوشی كه عربیده كركی دیرلر

* یای كمان زه كرش پیكان دمرن نولك اوج *

(كمان) معروف یای كه عربیده قوس دیرلر همندخی برج قوسه اطلاق ایدرلر حكیم فردوسی (بیت) بسلم اندرون جست زاختر نشان * ستاره زحل بود وطالع كمان (زه) اظهار ها ایله یای كرشی كه عربیده وتر دیرلر خواجه سلمان (بیت) چو از شست بكشاد خسرو گره * زهر گوشه برخاست آوازه زه * بو بیتده صنعت تجنیس وارد در معناسی خسرو یایه كشاد ویرنجه عسكر دخی هر طرفدن گریشه كشاد ویردی بوندن بشقه التی معنایه دخی كاور اول تحسین معناسنی افاده ایدر زهی كبی ثانی بمعنی خوش ثالث بمعنی گریبان یعنی یقه رابع بمعنی كنار وطرف خامس بمعنی اغریكه عورت اوشق طوغوردكن اولور سادس زهیدن لفظندن امردر (پیكان) باء فارسیه ایله اوق دمرنی ومزراق حربه سی طالب آملی (بیت) خدنك آتشین پیكان او كاندر دل اعدا * خیالش حلقهٔ چشم زره را كرده مژگانی (نولك) نونك فتحی وواوك سكونی وكاف فارسیه ایله هر سوری نسنه نك اوجی معناسنه قلم وتیر ونیزه ودیكن وقلیچ وامثالی عموما وخصوصا اتمش مخرق (بیت) چو گیرد شهنشه قلم در بنان * رخ شیر كردون بخارد نولك

* هم نشان آماج اوقدر ناولك وتیر وخدنك *

(آماج) همزه وميم ممدوده نڭ فتحلرى وجيم ايله اوق واشالى نشانه معناسنه عربيده هدف كبى لطيفى (بيت) هر تيركه از شصت قضا وقدر آيد * پيشش تن بدخواه شه نشسته شده آماج * بوندن بشقه بش معنايه دخى كلور اوّل قيلدن بر طوربه كه ايچنه بنبه قويوب اوق اتغه اتكله مشق ايدرلر ثانى باغ چبوغى ثالث ارباب زراعت آتلريدن بر آلتدر رابع بمعنى تخت شاهى خامس بر فرسخلق يكرمى درت بوكندن بر بولوكى معناسنه (ناولك) واوك فتحيله اوق معناسنه عموما عربيده سهم كبى وقوغوش اوقنه ديرلر خصوصا كه زنبرك ايله آتيلور شمس فخرى (بيت) ديدهٔ دوست باتو روشن باد * سينهٔ خصم پرز ناولك چرخ * بونده تجنيس واردر كه ايهام معناسنه چونكه خصوصيله اولچق زنبرك اوقى اولور زيرا چرخ زنبرك معناسنه درعموميله اولورسه فلك معناسنه اولان چرخڭ اوقى ديمك اولور (تير) اوق ديو يكرمى برنجى قطعه نڭ بيت ثانيسنده كچدى ومعناى سائره سى دخى انڭ شرحنده بيان اولندى مناسبتيله اولديغندن تكرار عد اولنمادى (خدنك) خاء معجمه ودالڭ فتحلرى ونونڭ سكونى وكاف فارسيه ايله اصلنده قاين اغاجنڭ اسميدر كه اندن اوق ايدرلر حتى اندن دوزيلان اوقه تير خدنك ديرلر صكره كثرت استعمال ايله تير حذف اولنوب خدنك اوقه علم اولمشدر حضرت مولانا (بيت) جمله ادراكات بر خرهاى لنك * اوسوار باد پران چون خدنك * نعمة الله نسخه سنده كرك اوقنه دخى يتكنجه ده خدنك ديرلر ديو واقع اولمشدر اما كه شعورى مرحوم استعاره طريقيله كرك اوقنه خدنك دينسه جائزدر اما ينكنجه مناسبتى بوقدر ديو طعن ايلدى فقير ظن ايدرم كه مشترك اولسون نه فساد وار شعور يور

* دزد خرسز ايب رسن آور كتور آوز آص *

(دزد) دالڭ ضميله خرسز معناسنه كه عربيده سارق ديرلر همدخى دزديدن لفظندن اسم مصدر وامر حاضر دخى اولور مير نظمى (بيت) نككو بوده است آنچه از دزد بد نام * كه دزدد سرمهٔ از چشم بهرام (رسن) فتحتين ايله ايپ كه عربيده مشتركدر ابو طالب كليم (بيت) شهاب دائم از رشك راى روشن او * همى بپيچد برخود چو تاب داده رسن * للشيخ بهاء الدين الاملى (بيت) كل من لم يعشق الوجه الحسن * قرب الرحل اليه والرسن (آور) همزهٔ ممدوده نڭ وواوڭ فتحلرى ورا ايله آوريدن لفظندن امر حاضردر مطلق كتور معناسنه متكلم وصف تركيبى اولديغى حالده يكرمى برنجى قطعه نڭ بيت اخيرنده كچدى (آوز) همزهٔ ممدوده نڭ فتحيله اص معناسنه امر حاضردر هرنه اولورسه اولسون كمال خجندى (بيت) نازكى واطف

دزدید از شما کوش تودر * غوطها در آب دادند انکهش آویختند * مصدری آویختن لفظیدر مستقبلاتنده خاء معجمه نك زای معجمه یه ابدالیله آویزد وآویزنده کلور (تتمه) بعض نسخه ده دزد خرمنزابی رسن اسمی دخی اویختن واقع اولمشدر لکن اول افیددر فانظر

* یول کسیجی راهزن شهر تلوسی شنك ومشنك *

(راهزن) وصف ترکیبیدر یعنی قطاع طریق چونکه راه یول دیماکدر زن کزیجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی (زن) وصف ترکیبی اولدیغی حالده اون بشنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی همدخی راهزن سرود کوی ومطرب معناسنه ده کلور (شنك) شین معجمه نك فتحی ونونك سکونی وکاف فارسیه ایله (مشنك) میمك وشین معجمه نك فتحلری ونونك سکونی وکاف فارسیه ایله بو ایکی لفظدن هر بری بر مشهور راهزن آدلری وعلملری ایدی صکره مرور ایامله هر دزد وراهزنه اطلاق اولندی حکیم سوزنی (بیت) ای خسرو سیادت بر مملکت شرف * ملك توبی مخافت تاراج دز دو شنك * همدخی شنك دلبر شیرین حرکات وبری صفات معناسنه ده کاور حتی دلبر وشوخ وشنك دیرلر

* بنشه دیرلر سوار ویول دوریجی رهنورد *

(سوار) سینك ضمی وواو ممدوده نك فتحی ورا ایله یعنی فارس وخیال وراکب خواجه سلمان (بیت) هر سواری بوده کاه حمله در دشت نبرد * آهن کوهی روان در عرصه کاه محشری (رهنورد) یول دوریجی ویورغه آت معناسنه وصف ترکیبیدر چونکه راه یول معناسنه کما سبق آنفا (نورد) نونك وواولك فتحلری ودال ایله نوردیدن لفظندن امر حاضر ویاخود اسم فاعل مخففدر شاعر (بیت) اسب تازی بود چندان رهنورد * وقت رفتن میرساند چرخ کرد

* هم پیان کتمك پیاده رفتن اکلمك درنك *

(پیاده) باء فارسیه نك کسریله پیاده که عربیده راجل معناسنه یوندن بشقه اوچ معنایه دخی کلور اول بر نوع کل ثانی شطرنج قطعه لرندن بر قطعه که عربیده بیدق دیرلر ثالث بر نوع سکودر (رفتن) رانك فتحیله کیتمك معناسنه مصدرکه عربیده رواح وذهاب دیرلر تکرار ماضیسی قطعهٔ ثانیه ده وتاسعه ده کچدی مستقبلاتی خلاف قیاس اوزره فانك واوه ابدالیله رود ورونده کلور امیناك نجفی (بیت) رفتن نکو نبود چورفتی ببزم غیر * خواهی بنوش باده وخواهی نماز کن (درنك) دالك کسری ورانك فتحی ونونك سکونی وکاف فارسیه ایله

بمعنی آرام وثبات یعنی اکامك همدخی خاود واندی معناسنده کاوربوایکی
معنایه حکیم فردوسی (بیت) چوسازی درنك اندرین جای تنك * شود تنك
برتوسرای درنك * بونلردن بشقه درت معنایه دخی کاوراول بمعنی وقت وساعت
وزمان ثانی بمعنی رنج ومحنت ثالث سازوناقوس رابع شکستن چینی وشیشه صداسی
رابع درنکیدن لفظندن امر حاضر واسم مصدر ووصف ترکیبی اولور

* فهم ودانشله اولوراقران ایچنده سرفراز *

(فهم) معروف (دانش) علم دیوان التبجی قطعه نك بیت عاشرنده کچدی (اقران)
معروف (سرفراز) ایکی معنایه در اول بمعنی ممتاز ومقبول ثانی بمعنی قدبالا
وقامت بلند ایکی معنایه میرنظمی (بیت) شده درحسن وخوبی راسرافراز *
بباغ حسن شدسروسرافراز * اصلنده وصف ترکیبیدر سرافراز لفظندن مخففدر
همزه برای تخفیف حذف اولندی چونکه سرباش دیو یکرمی یدنجی قطعه نك
بیت اولنده کچدی افراز افرازیدن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر

* کیم اوقور سه بوکتابی باشنه طاقسون چلنك *

قطعة اثنى واربعون

* قطعه درلام همالش بجهانست محال *

(قطعه درلام) مثلی قطعه اولی عنوانده کچدی (همالش) اونك مثلی دیمکدر
چونکه همال مثل دیو بوقطعه نك بیت ثانی عشرنده کاورشین معجمه ضمیر غائبدر
کماسبق فی الادوات البسیطة (بجهانست محال) دنیاده محالدر معناسنه چونکه
باء موحده بمعنی فی کماسبق فی الادوات (جهان) بمعنی دنیا کماسبق مرارا (است)
ادات ربطدر کماسبق فی الادوات المرکبة (محال) معلوم (حاصل معنی) لام حقنده
اولان قطعه نك دنیاده مثلی ونظیری محالدر

* غازه گلگونه قزلجه که ایدر رخلری آل *

(غازه) غین معجمه ممدوده نك وزای معجمه نك فتحی وهاء رسمیه ایله قزلجه که زنان
رخلرین آنکله آل ایدرلر بونده زای فارسیه ایله غاژه دخی مرویدر عربیده غمره
دیرلر میرخسرو (بیت) گلگونه مرانیست سیه رویی کونین * غازه بجز از لعبت
فرخار نیاید * بوندن بشقه اوچ معنایه دخی کاور اول بمعنی نداوصدا ثانی بمعنی
بیزدم وتیغ یعنی قوبرق وقناد کوکری ثالث یاریغه چاقدقلری چوی
(گلگونه) ایکی کاف فارسیه نك ضمیله مرقوم قزلجه معناسنه غازه کبی خواجه
سلمان (بیت) ابرنارض نسرین چوزند صبح سپیده * گلگونه کند باغ رخ لاله
ستانرا * بعض معناده گلگونه دخی بو معنایه درهاء رسمیه یی حذف ایله گلگون

دخی جانوردر اصلنده سیاه چشم کبی وصف ترکیبیدر کل رنکی معناسنه چونکه کل معروف کونه رنکده بوفرق برنجی قطعه‌نک بیت خامسنده کچدی

* وسمه قاشه چکیلان راستغه دیرلر بکه خال *

(وسمه) واولک فتحی وسینک سکونی ومیمک فتحی وهاء رسمیه ایله چوید بیراغیکه زنان عجم دکوب وقینادوب قاشلرینه سورلر سیاه ایدرهم قاشلرینک بیاض قیللرینه خضاب ایدرلر ترکیده‌ا کا راستغ وخداد دیرلر خواجه سلمان (بیت) که از قوس قزح یابی هوارا وسمه رنک ابرو * که از نجم وشجر بینی زمین را آسمان آسا (خال) بک معناسنه که عربیده مشترکدر فارسیده شام وشامه کبی محبوبلرده بک مقبول اولمغله شعرا استعارات ومجازات ایله مدح ایدرلر نقدر سیاه وایری اولسه مقبولدر میرنظمی (بیت) آن خال سیاه عنبرآکین * از مردم دیده بود رنکین * بوندن بشقه طقوز معنایه دخی کلور اول بمعنی جفت ثانی برقوش که جنه‌سی قارغه کبی انی طعمده قارانیه بکزر ثالث بمعنی تیر وسهم رابع بمعنی سیاه خامس بمعنی ابر بارنده سادس بمعنی نشان روی سابع شتر بزرک ثامن بردیمانینک بر نوعنه دیرلر تاسع بمعنی اثر وخبر عاشر هند پادشلرینه دیرلر عربیده برادر مادره خال دیرلر

* بر ولایت آدی فرخار که دلبرلری چوق *

(فرخار) فانک فتحی ورانک سکونی وخاء معجمهٔ ممدوده‌نک فتحی ورا ایله ولایت ترکستانده بر شهرک اسمیدر محبوبلری غایت چوق اولور لطیفی (بیت) بفرخاردر ماهرویان بسی * چنان شهر مردم نه بیند کسی * بوندن بشقه ایکی معنایه دخی کلور اول بر مشهور بتخانه‌در بو یله منقولدرکه بتمش عدد قزلر اولور نفسلرین بت خدمتنه وقف ایلمشلر ایجلرندن بری اولسه انک مثلی بر جمیله دختر دخی کتوررلر اعظم خدمتلری بودرکه اکر بر کافر کاوب اول بتلره سجده ایلسه بعده اول بتخانه راهبلری مزبوره قزلری عرض ایدرلر هر قنغسنه میل ایدرسه اول قزا کا التفات ایدوب خلوته کیروب مرادین حاصل ایدرز عمنده چوق خدمت ایدوب وچوق ثواب تحصیل ایتمش اولور ثانی مصراع ثانیده کلان فرخال معناسنه چونکه اومعناهم را ایله وهم لام ایله لغتدر

* هر طرفدن صالنان صاچه دینورمش فرخال *

بو معنایه کلفه فرخال دخی دیرلر کتاب السامی فی الاسامیده فرخال ای الشعر الذی لا جعودة فیه یعنی اول صاچکه قورجق اولمیه

* چشم زخم اولدی نظردکه نعوذ بالله *

(چشم زخم) كوزه نك معناسنه كه عربده اصابت عين ديرلر عين دخى ديرلر ابو المعانى (بيت) فلك كه عقد ثريا زبهر دفع كرند * زچشم زخم زمانه بكردنش آويخت * اصلنده زخم چشم ايدى تخفيف ايچون مضاف اليه تقديم اولندى معناى تركيبيسى كوز يارهسى ديمكدر چونكه چشم كوز ديو بيكرمى يدنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى زخم ياره ديو قرق سكزنجى قطعه نك اون يدنجى بيتنده كلور (نكته) نعوذ بالله قولنك تفسيرده دخلى بوقدر فاما كه العين حق حديثنه اشارت ايلدى فتدبره

* دشمنك داخى فنا بورمهسى صانوسى شكال *

(شكال) شين معجمه نك كسرى وكاف ايله بمعنى مكر دشمن وحيلهٔ عدو كه اشكيل واشكل دخى ديرلر حضرت مولانا (بيت) چون ارقم ازدرون همه پر زهر از برون * چو كيش رنك رنك شكال شكن ببند * همدخى حيوان اياغنه اوردقلرى كوستك عموما وآت اياغنه اوردقلرى كوستك خصوصا مجمع الفرسده شكال بمعنى شغال ديو مسطوردر

* قيروان كوكلرك اطرافى ستاره يلدز *

(قيروان) قاف ممدودهنك كسرى وراءنك سكونى وواو ممدودهنك فتحى ونون ايله بمعنى اطراف آسمان خواجه سلمان (بيت) اى رسيده عدالت اندر غرهٔ صبح شهاب * همچو نور آفتاب از قيروان تا قيروان * همدخى شرق وغرب طرفلرينه يعنى برجانبدن برجانبه وارنجه معناسنهده كلور مجمع الفرسده اطراف معموره معناسنه درعربيده لشكر عظيم معناسنه وقافله وكاروان معناسنه فاحفظ (ستاره) سينك كسرى وتاء فوقيه ممدودهنك فتحى ورا ايله اختر كبى يلدز معناسنه عربيده نجم وكوكب كبى جمعى ستارگان كلور اختران كبى كانه ذى روح منزلنه تنزيل اولنور ياخود اهل فرس كوكبه ذى روح ديو اعتقاد ايدرلر اوله مير نظمى (بيت) چنان روشن شده كويا كه روزست * ستاره هر يكى مشعل فروزست * نوندن بشقه بش معنايه دخى كلور اول برنوع چار كه زنان باشلرينه اورترلر ثانى مسطرينه كه اكله جدول چكرلر ثالث اوچ قيللى طنبوره رابع بمعنى پردهٔ قمارلك اوچنجى اويونى معناسنه خامس بمعنى بخت وطالع بو معنى يلدز واسطهسيله در

* يكى آى ماه نو اولدى عربى آدى هلال *

(ماه نو) عربيده هلال معناسنه اصلنده مركبدر چونكه ماه آى ديو قطعهٔ خامسهنك بيت اولنده كچدى نو يكى ديو قرق يدنجى قطعه نك بيت ثانيسنده كلور همدخى استعاره طريقيله محبوبلرك قاشنهده ماه نو ديرلر بوندن ركه بركسنه

برکسنه دن نفع کوردکده ماه نو بروی اودیدم لفظیله ضرب مثل ایدرلر خواجه حافظ (بیت) عید است وموسم کل ویاران در انتظاره ساقی بروی شاه ببین ماه نو بیار

* چشم سوزن دیمه مفهومیدر ایکنه دلکی *

(چشم سوزن) ایکنه وچوالدوز دلکی معناسنه عربیده سم الخیاط کبی شمس فخری (بیت) بود چو چشمهٔ سوزن بچشم اعدایت * زبس بلا ومحن عالمی بدین فرخار * معنای ترکیبیسی ایکنه کوزی دیمکدر چونکه چشم کوز دیو آنقا کچدی سوزن ایکنه دیو قرق یدنجی قطعه نك بیت سادسنده کلور

* هم او معناده دخی اوق کزی اولمش سوفال *

(سوفال) سین ممدوده نك ضمی وفاء ممدوده نك فتحی ولام ایله ایکی معنایه در اول ایکنه وچوالدوز دلکی خصوصا وسائر اشیانك دلکی عموما ثانی اوق کزی معناسنه شمس فخری (قطعه) بیافت از فلك ملك چون شهنشه مهر * ترست در چمن عدل شه بوشاه نهال * چو غرق کشته زسهم تو خانهای کمان * بغیره تکرفت ایچ در دهان سوفال * همدخی سفال کبی ساقسی معناسنه ده کلور

* آدی عنقا قوشنك وار ایسه سیمرغ ایمش *

(سیمرغ) سین ممدوده نك کسری ومیمك ضمی ورانك سکونی وغین معجمه ایله عربیده عنقا دیرلر بر عظیم الهیکل وعجیب الخلقة بر قوشدر حضرت سلیمان علیه الصلوة والسلامك دیوانه حاضر اولور ایمش اندنصکره بنی آدم کورمدی وربع مسکونه چقمدی دیرلر بعض روایتده حضرت اسکندر ذوالقرنین کوه قافه واردقده اسکندره بولوشوب سویلمش انسان کبی تکلم ایدرجمله طیورك پادشاهی اول ایمش العلم عندالله تعالی الحالة هذه بین الناس موجود الاسم ومعدوم الجسم دیو معروف ومشهور اولدیغنه ناظم خبر وار ایسه قولیله اشارت ایلدی فتدبر

* قنادلك باشلری شهپر دخی اوله شهبال *

(شهپر) هانك سکونی ایله یعنی رأس الجناح خواجه حافظ (بیت) شکر خدا که باز درین اوج بارکاه * طاوس عرش میشنود صیت شهپرم * اصلنده ترکیب اضافیدر تخفیف ایچون آخر مضافك اسکان اولندی قنادلك اعلاسی معناسنه چونکه شه شاهدن مخففدر هرشیئك ممتازی واعلاسی دیو قطعهٔ رابعه نك بیت رابعی شرحنده کچدی (پر) باء فارسیه نك فتحیله قناد معناسنه (شهبال)

دخی هر جهتله شهیر کبیدر رفاحفظ

* دیشی ایویه چقل تاشجیه طاغلرده آشوب * مرهون

* طوغرر آیو اوحیوانی که دیرلر کرشال *

(کرشال) کاف فارسیه نك فتحی ورانك سکونی وشین معجمه ممدوده نك فتحی ولام ایله برنوع حیوان وحشی که آیو ایله چقالدن تولد ایدر چقال آیویه آشمه اولمقوله بوالعجب حیوان متولد اولور ایکیسندن دخی نصیب خاصیتی واردر ابوالمعانی (قطعه) طرفه شخص حرامزاده شود * کر بکویند نام او کرشال * مادرش بوده خرس بدشیأت * پدرش دزد کارشه وشغال

* خاکسار اولکه طوز وطپراغه بولشمش اوله *

(خاکسار) اسم منسوبدر چونکه خاك طپراق دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی سار ادات نسبتدر علی ماسبق فی الادوات المرکبة ابوالمعانی (بیت) آن همای اوج استغنا بکر روزی بلطف * سایه انداز سر این خاکساران میشود

* ایاق آلتنده سورنمش دیه لمش پامال *

(پامال) اصلی یاء تحتیه ایله پایمال ایدی وصف ترکیبیدر چونکه پای ایاق دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی مال مالیدن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر همدخی پامال لفظی استعاره طریقیله زبون وحقیر معناسنه ده استعمال اولنور مبرتقشی (بیت) شدم پامال جور چرخ غدار * که آه وناله شد شام وسحر کار * ابوالمعانی (بیت) پایمال غم هجران تو بودم اکنون * مددم کرنرسی حال دکرکون باشد

* دیندی آموختن اوکرنمکه کسب ایلمکه *

(آموختن) همزه ممدوده نك فتحی ومیم ممدوده نك ضمی وخاء معجمه ایله ایکی معنایه مصدردر اولی اوکرنمك واوکرتمك معناسنه هم لازم وهم متعدی اولور عربیده تعلیم وتعلم کبی بو تقدیرجه اوکرنمك لفظی نون ایله اوقونسه لازم اولور تاء فوقیه ایله اوقونسه متعدی اولور حاصلی خط مساعددر فلله دره ثانی کسب ایلمك معناسنه مستقبلانی ضمه ممه نك زای معجمه یه ابدالیله آموزد وآموزنده کلور

* هم حرام اولدی شغور دخی مسراد حلال *

(شغور) شین معجمه نك ضمی وغین معجمه ممدوده نك ضمی ورا ایله یعنی حرام که ضد حلالدر همدخی بوزمق دیه کلدی جانور معناسنه ده کلور که مزبور حیوان دیو کدکه شعور ایکی معنایه بروجه تشویش ابوالمعانی (بیت) هرکه از تیر شغور کرددروی *

نام مردی شعور بادا اورا (مسراد) میمك فتحی وسینك سكونی وراء ممدوده نك فتحی ودال ایله یعنی حلال صبر نظمی (بیت) هر آنكس را به نیكو بود معتاد * همه گردش شود تحصیل مسراد

صاپچق افشاندن وریختن اولمش دوكك

(افشاندن) فتحله صاچمق وصپالمق وسلكمك معناسنه مصدر در افشانیدن كبی مستقبلاتی افشاند وافشاننده كلور (ریختن) راء ممدوده نك كسری وخاء معجمه نك سكونیله دوكك معناسنه مصدر در عربیده صب كبی مستقبلاتی خاء معجمه نك رای معجمه یه ابداليله ریزد وریزنده كلور كمال خجندی (بیت) خواهیم نقد جان وسر در پای جانان ریختن * بر خاك كویش خون اشك از چشم كریان ریختن

پرشده طولمش اولان بلك طولیدر مالامال

(پرشده) اسم مفعول مركبدر چونكه پر طولی دیو قرقنجی قطعه نك بیت اولنده كچدی شده اسم مفعول بسیطدر مصدری قرق بشنجی قطعه نك بیت سادسنده كلور (مالامال) ایكی مال میاننده الف توسل ایله زیاده طولی معناسنه درشمش فخری (بیت) كرفته عرصهٔ فكرم ثبات سیلاسیل * كشیده طبع جام هوات مالامال * فاما كه فقط لفظ مال بمعنی قرار وآرام ومالیدن لفظندن امر واسم مصدر ووصف تركیبیدر

اولدی قالیچه نهال كچه نك آدی نمد

(نهال) نونك وهاء ممدوده نك فتحلری ولام ایله یعنی بساط وفراش یعنی قالیچه وكچه واكا مشابه نسنه (نمد) نونك ومیمك فتحلری ودال ایله كچه معناسنه عربیده لباد كبی شاتنی (بیت) خروشی چو ابر بهار از ستم * بكردن نمد كرده ازدیده نم

هكبه خرجین وغرار ایمش اوقیل قاره چوال

(خرجین) جیم فارسیه ایله كه یاء تحتیهٔ نسبیه ونون سوكده ایله هكبه معناسنه كه عربیده عیبه دیرلر فارسیده وعربیده وتركیده خرج دیرلر (غرار) غین معجمه نك وراء ممدوده نك فتحلری وراء ثانیه ایله معروف كچی قلندن طوقنمش چوال كه اكثری قاره اولمغله تغلیبا قاره ایله تقیید ایلدی

یاشده كیم اولسه برابر اكا همزاد دینور

(همزاد) سكون میم ایله بمعنی همسن وهمسال یعنی یاشداش یوندن بشقه ایكی معنایه دخی كلور اول بمعنی رفیق زادوزواده لری برمحلده اوله ثانی اهل فرس زعمنجه برولد دنیایه كلنجه برجنی دخی دنیایه كلور ایمش دائما اكا همراه

وهمنشين اولورايمش اول جنه همزاد ديرلرچونكه هم بمعنى مع كماسبق في الادوات المقدمة زاد رادن افظندن اسم مصدر در تولد معناسنه

* دخى مانندكبى مثل ونظير اولدى همال *

(مانند) بمعنى مثل ونظيردر تكرم قطعهٔ ثانيه نك بيت خامسنده كجدى اكن تكرار عد اولنماز چونكه بو مقامده همال لفظنه مشبه اوله رق تفسير داخلنده در فاماكه سابقده مفسردر (همال) هانك وميم ممدوده نك فتحلرى ولام ايله بمعنى مثل ونظير مانند كبى طالب آملى (بيت) عديل خواهى در ساحت زمانه عديل * همال جوبى درعرصهٔ جهان همال * همدخى محبت ومودت معناسنه ده كاور (مثل ونظير) عربيلردر اصطلاحده شيوعى حسبيله تفسير قلندى

* غصه دن ايكامه فكر ايله شكر ايت حقه * تفسير وترجمه در

* شكر ايزد كن از اندوه مينديش ومنال *

(شكر) معروف (ايزد) همزهٔ ممدوده نك كسرى وزاى معجمه نك دخى كسرى ودال ايله حق تعالى نك اسماء شريفه سندندر كذا في فرهنك شعورى اكن محل آخرده زاء معجمه نك فتحى وكسرى جائزدر اكن فتح فصيح كسر شايع ديو رسيدهٔ نظر اولمشدر شيخ سعدى (بيت) اول دفتر بنام ايزد داناه قادر روزى رسان حى وتوانا (كن) قطعهٔ سادسه نك بيت اخيرنده كجدى (از) بمعنى من كماسبق في الادوات المركبة (اندوه) همزه نك فتحى ونونك سكونى ودال ممدوده نك ضمى واظهارها ايله بمعنى غم وغصه (مينديش) همزه نك فتحيله انديشيدن لفظندن نهى حاضردر اولنده كى ادات نهى اولان ميم مفتوحه اوائله داخل اولمغله اثبات اوائله ياء تحتيه يه منقلب اولمسى قاعدهٔ مقرره در (منال) دخى نهى حاضردر مصدرى ماليدن لفظيدر اولنده كى ميم ادات نهيدر كماسبق في الادوات البسيطة

قطعه ثالث واربعو

* اين قطعه را كشيده ام ازسيم دررقم *

(اين قطعه) قطعهٔ رابعه عنواننده كجدى (را) ادات مفعولدر كماسبق في الادوات المركبة * (كشيده ام) همزه نك فتحيله اسم مفعول صيغه سى اوزره ماضى متكلم وحده در همان بواجلدن ميمدن مقدم اولان همزه مفتوحه درقرقنجى قطعه نك بيت سابعنده كجن كشيدن لفظيدر چونكه احيانا ماضى فارسيده اسم مفعول صيغه سى اوزره كاور لكن مش معناسنى متضمن اولور كما ذكره السودى رحمة الله عليه (زسيم) مثلى قطعهٔ اولى عنواننده كجدى در بمعنى في كماسبق ايضا (رقم) فتحتين ايله يازى ويازلمش ونشان اولمش معناسنه اولمعانى (بيت) قضا كه دارد

وغمم در ازل رقم کرده * برای صورت حسن ترا قلم کرده (حاصل معنی) او قطعه یی حرف حرف ن رقمه چکمیشم

* کاتب دبیر و خامه و کلك اولدی هم قلم *

(دبیر) دالك فتحی و بای موحده نك کسری و را ایله بمعنی کاتب که بناغ دخی دیرلر عنصری (بیت) بوسه دادن نامش بمدح در عنوان * فرور و بصر از دیده سوی دست دبیر (خامه) بمعنی قلم که یازی یازرلر هاتفی (بیت) این نامه که خامه کرد بنیاد * توقیع قبول روزیش باد * بوندن بشقه اوچ معنایه دخی کلور اول بمعنی صراحی ثانی یغن که کومه اولمش نسنه ثالث قلمدن طوقنمش اومعناسنه (کلك) کافك کسری و لامك سکونی و کاف ثانیه ایله کاتبك ایکیسیده عربیه در قلم اولان قامشه دیرلر خصوصا حکیم انوری (بیت) کلکت چه قابلیست که صاحب قران نطق * یعنی که نفس ناطقه در جنبش الکنست * وهر قامشه دیرلر عموما حضرت مولانا (بیت) نه هر کلکی شکر دارد نه هر زیری زبر دارد * نه هر چشمی نظر دارد نه هر بحری کهر دارد * بعض نسخه ده کلك شول قامش که یونلمامش اوله عربیده براعه دیرلر یونلدقدنصکره یازی یازمغه صالح اوله خامه دیرلر بوعندن فهم اولنور (بیت) نویسنده از کلك چون خامه کرد * شوی مادر روشنك نامه کرد (قلم) تراشیده و ناتراشیده سنه علی الاطلاق شاملدر فی الاصل عربیدر فاما که فارسیده و ترکیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی همدخی تقدیر ازلی یه ده قلم دیرلر ابو المعانی (بیت) شدنی چون شود آخر چه فریاد کنی * در ازل از بد و نیك هرچه که میرفت قلم

* مکتوبك آدی نامه یازلمش نوشته هم *

(نامه) شول مکتوبکه اوانده یاخود آخرنده اسم یازلمش اوله و کتاب معناسنه ده کلور شرفنامه و شهنامه کبی ترکیده بتی دیرلر همدخی سیلاب معناسنه ده کلور (نوشته) نونك و واوك کسریله اسم مفعولدر نتکم ماضیسی قطعهٔ عاشره نك بیت رابعنده کچدی

* کزلك قلمتراشه و عینك دی کوزلکه *

(کزلك) کاف فارسیه نك فتحی و زای معجمه نك سکونی و لامك کسری و کاف ایله برنوع قلمتراشدرکه اوجی کیرودونمش اوله انکله غلطحك ایدرلر اکرچه مشهوری فتح لام ایله در اما فرهنك جهانکیریده کسر ایله ضبط اولنمشدر حکیم خاقانی (بیت) کزلك شاه سعد ذابح دان * که بمریخ ماند ار کهر او (عینك) عینك فتحی و یاء تحتیه نك

سكونى ونونك فتحى وكاف ايله كوزلك كه هر شيئى ايرى كوسترر ظهورى (بيت) توان ديد راز درون بى نقاب * اكر عينك آرد قدح از حباب

* پشم دوات كرچه ديمش ليقه يه عجم *

(پشم دوات) بانك كسريله شينك سكونى وبعض اصحاب فرهنك دوات ليقه سى ديو تفسير ايلديلر ومعناى تركيبيسى دخى بوكا قريب اولان برودت ديو واقعدر معناى تركيبيسى ايسه بونى اقتضا ايتمز چونكه پشم يوك ديو قطعهٔ تاسعه نك بيت تاسعنده كچدى دوات دالك وواوك فتحلرى وتاء مثنات فوقيه ايله معروف تركيده دخى مستعملدر مير نظمى (بيت) چو نزديك بوده دوات وقلم * نوشته بر آن نامهٔ پر ستم * عربيده دوات ديدكلرى كبى محبره دخى ديرلر (كرچه) كاف فارسيه نك كسرى ورانك سكونى وجيم فارسيه نك فتحى وهاء رسميه ايله مفرد دومذكور ليقه معناسنه كذا فى نعمة الله

* درهم اودر كه بورتشه قارش بورش اوله *

(درهم) دالك فتحى ورانك سكونى وهانك فتحى وميم ايله دوريلوب جمع اولمق مثلا بوزبورتشوب قارش بورش اولمغله روى درهم كشيده ديرلر حكيم انورى (بيت) تا ره درهم نشايد كرد كيت * ثابت اركان تر ز خرم استواره وا بخت مكدن تا به ايدوب درهم شد دخى ديرلر

* بر بيرينه ياپشمش اولانه ديبور بهم *

(بهم) بر بيرينه متصل اولان شيلره ديرلر چونكه هم بمعنى مع باء موحدهٔ مفتوحه آداتدر كما سبق فى المقدمه

* ديوانخانه آديده تالار ايمش دخى *

(تالار) تاء فوقيه ولام ممدودنك فتحلرى ورا ايله ديوانخانه كه درت ياخود زياده عمود اوزره وضع اولنمش اوله مير نظمى (بيت) نشسته بر سرير چاريارا * شده تالار ز وجاه ساوى * فرهنك جهانكيريده درت صفه لو كوشك معناسنه ديو مذكوردر

* شبخانه پادشاه سراينده كى حرم *

(شبخانه) سكون باء موحده ايله حرمسراى پادشاهان ودخى بعض فرهنكلرده اول خانه يه ديرلر كه انده كيجه احيا اولنوب عبادت اولنه كذا فى المجمع معناى تركيبيسى دخى بوكا اقتضا ايدر فافهم چونكه شب كيجه ديو قطعهٔ ثانيه نك بيت سابعنده كچدى خانه او ديو قطعهٔ تاسعه نك بيت تاسعنده كچدى

* ارمش پرستار عورت مقولهسى *

(پرسته) باء فارسیه نك ورانك كسری وسینك سكونی وتاء فوقیه نك فتحی وهاء رسمیه ایله عورت خدمتكاره دیرلر كذا فی فرهنك جهانكیری مجمع الفرسده فتح باء موحده ایله مرید رشمدی تركیده اكا بسلمه دیرلر

* چاكر قول اولدی دخی پرستار ایمش خدم *

(چاكر) جیم فارسیه ممدوده نك وكافك فتحلری ورا ایله مطلقا بنده معناسنه اركك اولسون دیشی اولسون میر نظمی (بیت) بندهٔ حلقه بكوش فرمانیم * چاكر خاندان سلطانیم (پرستار) باء فارسیه نك ورانك فتحلری وسینك سكونی وتاء فوقیهٔ ممدوده نك فتحی ورا ایله خدم معناسنه مطلقا فردوسی (بیت) پرستار زاده نیاید بكار * اگر باشدش خود پدر شهریار * لكن بو بیتده جاریه معناسنه در اصلنده وصف تركیبیدر چونكه پرست ماضی صیغه سی اوزره اسم مصدر در اصل مصدری پرستن لفظیدر

* یك قوتلو نسنه اولدی همایون هما كبی *

(همایون) اسم منسوبدر همایه منسوب معناسنه واو ونون نسبت ایچوندر لكن قوتلو ومبارك معناسنده حقیقت عرفیه اولمشدر چونكه هما سایه سی مبارك برقوش دیو مشهوردر حتی هر كیمك باشنه سایه سی دوشسه پادشاه اولور دیرلر شیخ سعدی (بیت) كس نیاید بزیر سایهٔ بوم * گر هما از جهان شود معدوم * بو تقدیرجه همایه بركت لازم كاور همان بو اجلدن ارباب لغت هما وهمایون لفظلرینی مطلقا مبارك وخرم وسعد وعالی معنالرینه استعمال ایلدیلر شمس فخری (بیت) شكر حق كر شكوه طلعت شاه * طالع سلطنت همایونست * خواجه سلمان (بیت) ای همای همتت ممتاز عنقا یافته * آن همایون مرغ همتا برنتابد بیش ازین * حالا خاندان سلاطین آل عثمان ابدهم الله تعالی الی آخر الزمان حضراتلرینی تعظیمده سائر ناسدن تمییز ایچون انلره متعلق اولان اموری همایون لفظیله توصیف ایدرلر مثلا طبع همایون وسرای همایون كبی

* وقت مباركه دینلور هم خجسته دم *

(خجسته دم) بمعنی وقت مبارك مركبدر چونكه خجسته خاء معجمه نك ضمی وجیمك وسینك سكونی وتاء فوقیه نك فتحی وهاء رسمیه ایله بمعنی میمون ومبارك عنصری (بیت) مكن خلاف دل از ناخجستكی برهان * خلاف كردن او سخت ناخجسته بود * برمعناسی دخی برنوع صاری كاندر وسطنده سیاهی اولور (دم) نفس دیو بكرمی طقوزنجی قطعه نك بیت ثانیسنده كچدی

* خم كوب ديمكدر اكرى خم وكژ دينور دخى *

(خم) خاء معجمه نك ضمى وميم ايله كوپ يعنى عربيده دخى كوب همدخى دن ديرلر حتى ميخانه يه خمخانه ديرلر شراب كوپلرى اولمغله مير نظمى (بيت) بخمخانه آى وبعشرت بكوش * بنداز ساغر بخم مى بنوش * شيخ بهاء الدين آملى (بيت) هاتها صهباء من خمر الجنان * دع كؤسا واسقنيها بالدنان * بو بيت عربيدر دنان جمع دندر بوندن بشقه خم مزبور اوچ معنايه دخى كلور اول بمعنى كوس رحيل كه اكثرى دوه اوزرنده چالارلر ثانى بمعنى قبه وكنبد ثالث بمعنى خاموش وسكوت فاما كه فتحه ايله خم بوزن دم اكرى معناسنه كه عربيده منحنى ومعوج ديرلر شمس فخرى (بيت) خم كردون زطاق حشمت او * يافت چون قامت حسودش خم * بوندن بشقه التى معنايه دخى كلور اول بمعنى صف ثانى بمعنى تاجخانه ثالث بمعنى طاق ايوان وكمر وعمارت رابع بمعنى پيچ وتاب كمند خامس بوكام كه خميدن لفظندن مأخوذدر سادس بمعنى كريز وهرب (كژ) كافك فتحى وزاى فارسيه ايله اكرى معناسنه كه خم ثانى كبى جيم ايله كج دخى ديرلر حكيم سنائى (بيت) خلق سايه است وشاه پرمايه * پايه كژ كژ او كند سايه * مقابلى راستدر همدخى احول معناسنه وكژى ديد كارى حرير معناسنه ده كلور

* بو كلمنوب طولاشمش اولان نسنه خم بخم *

(خم بخم) بو ايكى خم ميانتده باء موحدهٔ مفتوحه الف توسل معناسنه در خم اندر خم دخى بو معنايه در

* پاپوشه پايدان ودخى كفش وسرد ينور *

(پايدان) تركيده جيم ايله پاپوج ديدلر عربيده مداس معناسنه اصلنده اسم مكاندر اياق محلى ديمكدر چونكه پاى آيق دبو بكرمى يدنجى قطعه نك بيت رابعنده كچدى دان ادات اسم مكاندر كما سبق فى الادوات المركبة پاپوش دخى فارسيدر تركيده شيوعى حسبيله تغيير قلندى اصلنده وصف تركيبى ايدى چونكه پوش وصف تركيبى اوله رق اوتوز برنجى قطعه نك بيت ثامننده كچدى (كفش) كافك فتحى وفانك سكونى وشين معجمه ايله پايدان كبى پاپوج وپاشمق معناسنه (سر) سينك ضمى وراء ايله كذلك حتى كفشكر سركر دخى ديرلر وچارق معناسنه ده كلور شمس فخرى (بيت) درباديه مانده برازخار وخسك * نه نان ونه آب مانده ونه كفش ونه سر

* هم جزمه موزه وچاريغك آديدر شم *

(موزه) ميم مضمومه نك ضمى وزاى معجمه نك فتحى وهاء رسميه ايله جزمه كه عربيده

جر سوق وجغتایده اوبوله دیرلر (شم) فتحتین ایله چاروق معناسنه شاعر (بیت)
هرانکس که بود اطبعش کرم * بکف باد عصا وبپایش شم * چاروق لفظ ترکیدر
فارسیده بلکه عربیده مستعملدر شرف الدین یزدی درمعمای چاروق (قطعه)
خش تصحیف دود سینهٔ من * بردل جان اگر شود ملحق * باز مجذور ربع دامن ما *
کر بپایش رسد شود مطلق * توجیه معما بوبله درکه دود عربیدر فارسیده
کمر ایله کرم معناسنه کرمدن مراد معنی فتحه کرم اندن دخی مراد عربی
جارانی دخی نقطه ایله تصحیف ایدلک چار اولدی جاندن مراد در وحدر قلبی
واو در چار واولدی دامن مادن مراد الفدر الفدن مراد بکی لفظیدر بکی حسابده
قرقدر ربعی اون اونك مجذوری یوز یوزک حرفی قافدر چاروق اولدی فافهم

* مفعول فاعلات مفاعیل فاعلن *

یعنی بو قطعه صدر وابتدالری اخرب وحشولری مکفوف وعروض وضربی محذوف
اولان بحر مضارعدندر زیرا اصل مضارع مفاعیلن فاعلاتن مفاعیلن فاعلاتن
مرتین چونکه خرب مفاعیلن اوائلنده میم وآخرندن نون اسقاط اولنوب فاعیل
قالدقده مفعول برینه وضع اولنجه اکا اخرب دیو تسمیه اولنور کف یدنجی ساکنی
اسقاطه دیرلرکه فاعلاتن ومفاعیلن آخرلرندن نون دوشوب فاعلات ومفاعیل
اولمغله مکفوف دیو تسمیه اولنور حذف قد سبق

* رایتکشان علم ومعارف اولور علم *

(رایتکشان) بیراق چکیجی معناسنه وصف ترکیبیدر چونکه رایت عربیدر
فارسیده دخی مستعملدر کشان امر حاضر آخرینه الف ونون الحاقیله اسم
فاعلدر مصدری قرقنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی علم ایله معرفت خرقلری
دیباجه نك یکرمنجی بیتی شرحنده کچدی (علم) فتحتین ایله سکز معنایه کلور اول
شول عالم فاضله دیرلرکه بین الناس مشهور اوله بو مقامده مراد دخی بودر ثانی
بمعنی جبل یعنی طاغ ثالث قفتان یقاسنه واو کارینه دیرد کاری ایحو معناسنه
رابع کاو بحری ترمی یعنی زبلی خامس بمعنی نشان وعلامت سادس ذی قیمت
اثواب واقمشه یه اورد قلری عنا معناسنه سابع خف که اثوابك کارینه
ایتدکاری علم معناسنه ثامن اوست دوداغك یاریغنه وکد یکنه ده دیرلر

* قطعه چو مشك ختن بوی دهد در مشام *

رابع واربعون
(قطعه) بیانی قطعهٔ اولی عنوانده کچدی (چو) ادات تشبیهدر کما سبق
فی الادوات المرکبه (مشك) بیانی الٹی یدنجی قطعه نك بیت ثانیسی

شهر خنده کلور (ختن) خاء معجمه نك ضمی وتاء فوقیه نك فتحی ونون ایله مشهور
ومعروف بر مملکتدر که انده بی نظیر قماشلر ونازلو محبوبلر اولور وآهوی مشك
انده چوق اولور حتی مشك ختن دیرلر خواجه حافظ (بیت) باهمه عطر دامنت
آیدم از صبا عجب * کر کذر تو بنا کر امشك ختن نمیکند (بوی) قوقو دیو بکرمی التنجی
قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی (دهد) دهیدن لفظندن فعل مضارع عدر ویرر
معناسنه (در) بمعنی فی کما سبق فی الادوات المرکبه (مشام) میمك فتحیله مشم
قلنلك جمعیدر اصلی عربیدر انلرده مستعملدر (حاصل معنی) مشك ختن کبی
قطعه مشامه قوقو ویرر

* بام سحر قوشلقه چاشت دی اخشام شام *

(بام) بای موحده مفتوحه نك فتحیله بمعنی سحر وقت صباح شیخ سعدی (بیت)
نیمشب دیده نیوذن شام * دیده این سوی شام وزانسو بام * بوندن بشقه اوچ معنایه
دخی کلور اول طام دیو بو قطعه ده قریبا کلور ثانی طنبورده بم دید کلری قبا صدالو
قبل معناسنه ثالث بمعنی وام یعنی بورج (چاشت) جیم فارسیه ممدوده نك فتحی
وشین معجمه نك سکونی وتاء فوقیه ایله قوشلق وقتی که عربیده ضحی دیرلر همدخی
اول وقتده تناول اولنان طعام معناسنه که عربیده اول طعامه غداء دیرلر شام بمعنی
اخشام که عربیده مغرب دیرلر همدخی اخشام طعامنه ده شام دیرلر نتکم عربیده
عشا دید کلری کبی ابو المعانی (بیت) شود خون جکر روزم مرا چاشت * چنان
باشد غم دلارام شام * وعربیده شام ایکی معنایه در اول بمعنی خال یعنی بك که
فارسیله بو معناده مشترکدر ثانی عربستانده برنیجه شهردن عبارت ولایتدر که
دمشق وایالتی وحلب وایالتی بعضیلر عندنده جانب جنوبی عریش نام محلدن
تا جانب شمال وغربده جیحان صوبی کنارینه کلنجه جمله شام اعتبار اولنور
اراضیء مقدسه دندر (فائده) بو تقدیرجه مسقط رأسمز اولان البستان قصبه سی
اراضیء مقدسه دن اولور چونکه جیحان وسطنده در فاما که مقبره سی وقزلجه
ازبانام محله سی اراضیء مقدسه دن اولمسنده اشتباه یوقدر زیرا محلهء مزبوره ومقبر
جنوبنده در مزبوره در چونکه جیحان نهر مخصوصه کمنبعی قصبهء البستاندن
نصف ساعت یوقروده در سیحان نهر اادنه در جیحون نهر بلخ وبخارا وسمرقندکه
ماوراء النهر مملکتنه وجه تسمیه بودر سیحون هندده بر نهر عظیمدر

* چاشته یلنا یمش وقت نعاده طعام *

(چاشته) اختصاص ونسبت تعبیر هاء رسمیه ایله بمعنی طعام مزبور چاشت

قد سبق آنفا * سایه دینور کولکه یه سایه زرده جن طوتان *

(سایه) کولکه که عربیده ظل دیرلر همدخی مازندران دیولرندن برمشهور دیو معناسنه خصوصا ومطلق دیو معناسنه عموما همان بواجلدن جن طوتمشه سایه زده دیرلر وسایه دار دخی دیرلر امیرخسرو (بیت) بسکه زمین شد بعلم سایه دار * ماند چوسایه زده کان بیقرار * لکن بونده اولان سایه دار معنای مزبوره دکلدر کذافی المجمع

* قوکشو یه همسایه دی طامه دخی دیندی بام

(همسایه) بمعنی جار چونکه هم لفظنده معیت ومقارنت معناسنه وارسایه قد سبق آنفا (بام) بمعنی سطح یعنی طام باقی تفصیلی آنفا کچدی شیخ نظامی (بیت) زحل بربام اوازپاسداران * فلك بردرکهش ازروزبانان

* باور اینانمق یمین آدیده سوکند ایمش *

(باور) قطعهٔ اولی نك بیت ثامننده کچن باوریدن لفظندن امر صیغه سی اوزره اسم مصدردر شیخ سعدی (بیت) ملحد کرسنه وخانهٔ خالی برخوان * عقل باور نکند کز رمضان اندیشد (سوکند) سینك وکاف فارسیه نك فتحلری وواوك ونونك سکونلری ودال ایله آند که عربیده یمین وحلف وقسم دیرلر میرنظمی (بیت) همیکرد سوکند بیزدان پاك * نبودش خبر کشته شه شرمناك

* شاهده دیرلر کواه رهنه کرو بورجه وام *

(کواه) کاف فارسیه نك ضمی واو ممدوده نك فتحی واظهار ها ایله بمعنی شاهد میرنظمی (بیت) ازغم عشق توشد قدم دوتاه * روی زردودیدهٔ پرخون کواه (کرو) کاف فارسیه نك کسری ورانك فتحی وواو ایله بمعنی رهن ایکی جهتدن اطلاق اولنور یا دین مقابله سنده اوله یاخود قمار ومیسر مقابله سنده اولان شرط اوله ابو المعانی (بیت) نرد عشقش را بدل بازیده ام دلدار کفت * غیر نقد جان نمی خواهم که می باشد کرو (وام) واو ممدوده نك فتحی ومیم ایله بمعنی دین یعنی بورج شاعر (بیت) زن مخواهی اکرت دختر قیصر بدهند * وام مستانی اکر وعده قیامت باشد * همدخی بام کبی سطح معناسنه ده کاور

* ترکی یه فتراك دی کسمه یه برکستوان *

(فتراك) فانك کسری وتاء فوقیه نك سکونی وراء ممدوده نك فتحی وکاف ایله ترکی معناسنه که عربیده کفل وردف دیرلر جامی (بیت) صید رار حم فتراك آویخت * جانب بیر جنیبت انکیخت * وترکی باغی معناسنه ده کلور بومرقیدر (برکستوان) باء موحده نك فتحی ورانك سکونی وکاف فارسیه نك ضمی وسینك

سكوني وتاء فوقيه نك وواو ممدوده نك فتحلري ونون ايله ابراوزرندن اوردقلري كسمه معناسنه كمال اسماعيل (بيت) از تيغ مهر ونارك انجم خلاص يافت * اين ابلق زمانه زبر كستوان برق

* زين ايردركه دير كينه ديرلر الكام *

(زين) زاي معجمه ممدوده نك كسري ونون ايله ايركه عربيده سرج ديرلر حكيم فردوسي (بيت) بفرمود تا رخش را زين كنند * دم اندر دم ناي زرين كنند * همده خي زين بوندن معناسنه چونكه ز بمعني من كما سبق اين بود بوقطعه ثالثه نك بيت رابعنده كجدي (الكام) لامك كسري وكاف فارسيه ايله اويان معناسنه كه كم ودبر كين وباشلق مجموعنه ديرلر معربي لجام درشاعر (بيت) طبع را كرچه خوش آيد دلبران شوخ طبع * ضبط از ممكن نباشد همچو اسب بي الكام

* كام دماغه دينوردا خي مرادومرام *

(كام) كام لفظنك بومصراعده كافي عربيدر وايكي معناسي مذكوردر اول دماغ كه اغزك ايچنده اولور عربيده اديك ديرلر بوتقديرجه دماغ دالك فتحيله در كسريله دكلدر فلاتغفل ثاني بمعني مرادومرام بوايكي معنايه جامي (بيت) كسي كه كام درين بحر مينهد بي كام * بكام ميرسد آخر ولي بكام نهنك * بوبيتده درت كام واردر اول بمعني خطوه يعني آديم ثاني كذلك ثالث بمعني مراد ومرام رابع دماغ معناسنه در بونلردن بشقه كاف عربي ايله كام اوچ معنايه دخي كاور اول بمعني كوازنده يعني طعامي هضم ايدرن هرنه اولورسه بعض نسخه ده بمعني قسمة نما يدده ثاني اغاچ كايد معناسنه ثالث اغيل كه ايچنه قويون وصغريا توررلر فاما كه كاف فارسيه ايله كام اوچ معنايه در اول بمعني خطوه در نتكم بومصراعده مذكوردر

* آديمه هم فارسي كافله آداولدي كام *

شاعر (بيت) كوشه كيران ستوده نام بود * كرچه كردان فراخ كام بود * ثاني بمعني لكام يعني تخفيفا لام محذوفدر ثالث طماق معناسنه ايضا چونكه بومعناده كاف هم فارسي وهم عربيدر فاحفظ

* نام ديمك آد ايمش آدي چقان نامدار *

(نام) آد معناسنه كه عربيده اسم وجغتايده آت ديرلر شيخ سعدي (بيت) بنام خداوند جان آفرين * حكيم سخن درزبان آفرين (نامدار) وصف تركيبيدر چونكه دار وصف تركيبي اولديغي خالده اوزيدنجي قطعه نك بيت ثالثنده كجدي

* شهرت وشانی اولان کسه یه دیرلر بنام *

(بنام) باء موحده نك فتحیله یعنی نامدار معروف ومشهور اسدی (بیت) سرا پردهٔ شاه ایران تمام * بکرد آمده پهلوان بنام * همدخی باء موحده معیت ایچون اولوب بنام فلان دینسه فلانك اسمیله دیمك اولور

* تربیه سز شخصه ناپخته دیمك اصطلاح *

(ناپخته) یعنی تربیه سز چونکه ناادات نفیدر کما سبق فی الادوات پخته پشمش دیو مصراع ثانیه ده کلور ناظم تحریر درقصیدهٔ سخن (بیت) برالای شاعر ناپخته لری عصر مزك * نظم رسوایی ایله ایلدی رسوای سخن * همدخی ناپخته خام یعنی چیك معناسنه ده کلور بلکه معنای ترکیبیسی ده بودر معنای اول بوندن منقول اولمغله اصطلاح دیو تعبیر یوردی

* پخته دینور پشمشه چیك دیمه معناسی خام *

(پخته) اسم مفعولدر مصدری باء فارسیه نك ضمیله پختن افعلیدر همدخی جهان دیده وکرم وسرد کشیده معناسنه مستعار ومصطلحدر ابو المعانی (بیت) معنی نتوان کفته تا درنکند پخته * بسیار نقب باید تا خام شود پخته (خام) ضد پخته در طعامده ونانده ومیوه ده مستعملدر عربیده نی دیرلر شرفنامه ده بی تجربه دیو مسطوردر شاعر (بیت) صوفی نشود صافی تا درنکشد جامی * بسیار سفر باید تا پخته شود خامی * ابو المعانی (بیت) تا چندمرا تجربه با جور وستم * درعشق تراپخته شدم خام نیم * بوندن بشقه خام التی معنایه دخی کلور اول شرابك براسمیده خام ثانی یعنی جلد غیر مدبوغ ثالث یعنی کمندرابع سازقیلی ایتدکاری ابریشم معناسنه خامس ابریشمدن ایتدکاری دام مرغان معناسنه سادس خامه دن مخفف قلم معناسنه

* رم سوری داخی رمه اورکشه رمکرده دی *

(رم) رانك فتحی ومیم ایله سوری معناسنه که حیواناتدن هر نه سوریسی اولورسه اولسون حتی انسان جماعتنه ده دیرلر شاعر (بیت) زهر سو رم آهوورنك وعرم زدلها دم کل زدا بنده کرم * عربیده ثله وطائفه دیرلر (رمه) هاء رسمیه ایله کذلك فردوسی (بیت) کراین خواسته زوبر رم همه * رمی کرده آزاده شاه رمه (رمکرده) اورکش معناسنه چونکه رم سوری معناسنه اولدیغی کبی اورکك معناسنه اولان رمیدن افعلندن اسم مصدر درکرده قطعهٔ ثانیه نك بیت ثانیسنده یکرر خو یکرده نك کرده سی کبیدر

* دکلنش آرام ایمش یعنی مطیع اولدی رام *

(آرام) همزهٔ ممدوده نك فتحیله آرامیدن افعلندن امر صیغه سی اوروه اسم مصدردر عربیده قرار وسکون معناسنه امر حاضر دخی اولور ایکی معنایه سیف الدین زهری (بیت) ای برده رسن قرار وآرام * نزد من بیقرار وآرام (رام) راء ممدوده نك فتحیله بمعنی مطیع ومنقاد وفرمانبر همدخی شهور فارسیه نك یکرمی ایکنجی کونی اسمیدر بو ایکی معنایه مسعود سعد سلمان (بیت) رام روز ست ربخت ودولت رام * ای دلارام خیز ودرده جام * بو ایکی معنادن بشقه بش معنایه دخی کلور اول بمعنی عیاش وخوش وقت ثانی ویسه نام محبوبه نك عاشقنك اسمیدر چونکه عاشق من بورك اسمی رامین ایدی تخفیف ایدوب رام دخی دیرلر شاعر (بیت) اکر مرغ جم صید بلقیس کشت * دل آرام منزلکه ویسه کشت * ثالث نام پادشاه مملکت سند رابع بمعنی روان خامس بر شخصك اسمیدر که چنکی اختراع ایتمشدر

* آه وفغان ایتمکه ماتمه شیون دینور *

(آه) همزهٔ ممدوده نك فتحی واظهار هاء ایله کلمهٔ عذابدر مریض ومعلول ومتألم کمسنه لرك درونلرندن خروج ایدن صوتدر حاصلی اهل درد والم نفسیدر (فغان) کرچه بو مقامده تفسیر دراکن مفسر اولدیغی حالده اون التنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی (شیون) شین معجمهٔ ممدوده نك کسری وواوك فتحی ونون ایله بمعنی ماتم ویاس همدخی نوحه وافغان معناسنه ده کلور (ماتم) عربیدر فارسیده وترکیده شیونك حسبیله تفسیر قلندی همدخی ماتم فارسیده دیشی کوپك معناسنه ده کلور ایکی معنایه بر وجه ترتیب میر نظمی (بیت) بخوید کبر کاینده چوماتم * نمی ایدا کرماند بماتم

* داخی مرادایرن کیمسه یه دیرلر بکام *

(بکام) باء موحده نك فتحیله دریایی شام سز کورك بایی کیبدر کام مراد آنفا کچدی

* هرچه بخواهی بجو هرنه دیلرسك دیله *

(هرچه بخواهی بجو) بو ترکیب عینیله یکرمی درنجی قطعه نك بیت اخیرنده کچدی اکن انده بخواهی واقع اولمشدر

لطف ایدر احسان ایدر سا که او رب الانام

(لطف واحسان) معروفلردر (رب الانام) مربی الخلائق معناسنه عربیدر

* زحرف نون نون دامن قطعه نام شانان فهمیدن *

قطعهٔ خامسهٔ اربعه

(ز حرف نون) سنبلی قطعه اولی و ثانیه عنوانلرنده کچدی (بود) مضارعدر اولور دیو بو قطعه نك بیت عاشرنده کالور (این قطعه ام) قرقنجی قطعه نك عنوانلنده کچدی شایان) سکزنجی قطعه نك بیت اولنده انسب دیو کچدی (فهمیدن) آکلاق دیوان بشنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی (حاصل معنی) حرف نوندن بو قطعه م اکلمغه انسب اولور

افندی اکله کم دشمنلك ایتمکدر افندیدن

(افندیدن) همزه نك فتحیله مصدردر بمعنی خصومت کردن میرنظمی (بیت) بدستش تیغ و پیرامن بکردید * بعزم قتل او ازجان افندید * افندی لفظی بو مقامده لطافت ایچون خطاب طریقی اوزره کتوردی والا که افندی فی الحقیقة ترکیدر مالك عبید وامام وصاحب حواشی وطواشی وخدمتکار معناسنه تفسیرده مدخلی یوقدر

جفا وجور ایمش آزار وایجتمکده رنجیدن

(آزار) همزهٔ ممدوده نك وزای معجمهٔ ممدوده نك فتحلری وراایله آزاریدن لفظندن امر صیغه سی اوزره اسم مصدر متعدیدر بمعنی جور وجفا خواجه حافظ (بیت) مباش در پی آزار هرچه خواهی کن * که در شریعت ما غیر ازین گناهی نیست * همدخی امر حاضر ووصف ترکیبیده اولور دل آزار کبی (رنجیدن) رانك فتحیله اینجتمك وزحمت چکمك معناسنه مصدر لازمدر ولی دشت بیاضی (بیت) ای سوی غیر هر نفس ازدیدن دگر * وی هر نگاه باعث رنجیدن دگر

دخی دشنام سوکمك سرزنش توبیخ ایتمکدر

(دشنام) دالك ضمیله سوکمك ونفرین ایتمك که عربیده شتم وسب وقذف دیرلر کمال خجندی (بیت) کفتی دهمت هزار دشنام * دشنا مکوم دعاست اینها (سرزنش) رانك سکونیله معنای ترکیبیسی باشه اورمق وباشه قاقق ترکیبی کبی لوم وتوبیخده حقیقت عرفیه اولمشدر چونکه سر باش دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی زنش زدن لفظندن امر حاضر آخرینه شین معجمه الحاقیله اسم مصدردر ابو المعانی (بیت) زعیش صحبت نادان بخود راسرزنش آرد * هر آنکس راند اند قدر دانایان زنادانی

ملامت ایلمك بد سویلمك اولدی نکوهیدن

(نکوهیدن) نونك کسریله مصدردر بمعنی لوم کردن وبد کوبی کردن ابو المؤید (بیت) درنکوهیدن کسان دارد * صد زبان و بعیب خویش اخرس

تأسف ایتمه درافسوس کردن طعنه درنفرین

(افسوس کردن) مصدر مرکبدر چونکه افسوس همزه نك فتحی وفانك سکونیله برکلمه درکه متحیر حالت حیرتده تکلم ایدر ودریغ وحسرت وحیف معناسنه ده کلور کردن ایله ذیولکرمی یدنجی قطعه نك بیت نامسنده تجدی ابوالمعانی (بیت) آنچه کرده غمزهٔ خونی بجان * هرکه دیده بردلم افسوس کرد (نفرین) نونك فتحی وفانك سکونی وراء ممدوده نك کسری ونون ایله بمعنی طعن وذم اصلی ناآفرین ایدی تخفیف ایچون الفلری حذف اولنوب نفرین اولدی

ستوهیدن طارلقدرهم اول معناده غرمیدن

(ستوهیدن) سینك وتاء فوقیهٔ ممدوده نك ضملری وهاء ممدوده نك کسریله مصدردر بمعنی غضب ودلتنکی همدخی عاجز وسرکردان ایلمك معناسنه ده کلور استاد لطیفی (بیت) چوکرد دبرباز چیره خروه * بماند بچنکالش آخر ستوه (غرمیدن) غین معجمه نك ضمیله بمعنی غضب ودلتنکی مصدردر ایضا شاعر (بیت) تانی وآرام ازعاقلیست * که غرمیدن بی محل جاهلیست

تملق لابه یالطقلنق اولدی جابلوسیدن

(لابه) لام ممدوده نك وباء موحده نك فتحلری وهاء رسمیه ایله اسم مصدردر یالطقلنق که عربیده تملق دیرلر حکیم خاقانی (بیت) پس لابه که بنمودم دلدار نپذیرفت * صدبار فغان کردم وبکار نپذیرفت * بوندن بشقه اوچ معنایه دخی کلور اول بمعنی اظهار عجز ثانی بمعنی باخلاص نیاز کردن ثالث بمعنی لعب واطیفه (جابلوسیدن) مصدردر بمعنی لابهٔ مذکوردر معنای اول بوتقدیرجه ناظم تحریر برنده عربی برنده ترکی ایراد ایلمدی فتدبر

دینور عذر ایتمکه پوزش هم انك کبی پوزیدن

(پوزش) باء فارسیهٔ ممدوده نك ضمی وزای معجمه نك کسریله پوزیدن افعلندن امر صیغه سنك آخرینه ماقبلی مکسور شین معجمهٔ مصدریه الحاقیله اسم مصدردر اعتذار یعنی عذر دیلمك معناسنه شیخ سعدی (بیت) خداوند وبخشنده ودستکیر * کریم وخطا بخش پوزش پذیر * همدخی مطلق عذر معناسنه ده کلور لکن بومعنادن حوهر که ده جز اولور مصدریه اولمازدیو شعوری مرحوم تصریح بیوردی لکن مطلق عذر معناسنه اولسه ده اسم مصدر اولمغه منافی دکلدر فافهم

فراموشی اونتمق یادکردن یعنی اکمقدر

(فراموش) آخرنده یاء تحتیه ایله دخی یاء تحتیه سزابکسیده اسم مصدردر

مصدری فراموشیدن لفظیدر نسیان وسهو معناسنه بو ایکی لفظ ایله ابو المعانی (بیت) رفتم از کویت شها از دل فراموشم مکن * کرچه خوبانرا فراموشی ز حسن شیوه است (یاد کردن) مصدر مرکبدر ذکر ایلمك معناسنه چونکه یاد یاء تحتیهٔ ممدوده نك فتحی ودال ایله بمعنی تذکر کردن ایتمك دیویکرمی یدنجی قطعه نك بیت

ثامننده کچدی *هدیه اولدی دستاور ایرشدرمك رسانیدن*

(دستاور) بمعنی الهدیه والتحفه شاعر ترکی (بیت) ار کوش ایتمیدم قصهٔ مور سلیمانی * قناعتمی ایدردم بویله دستاور ناچیزه * اصلنده وصف ترکیبیدر الده طوتیلان نسنه معناسنه چونکه دست ال دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی آور قرقنجی قطعه ده کچن آوردن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر (رسانیدن) مصدر متعدیدر لازمی رسیدن لفظیدر

شود هم میشود اولوردخی اولماز ایمش نبود

(شود) مضارعدر مصدری مصراع ثانیده کلان شدن لفظیدر چونکه مستقبلاتی خلاف قیاس اوزره شین معجمه نك وواولك فتحلری ودال ایله شود وشونده کلور (میشود) کذلك لکن می ادات حالدر کما سبق فی الادوات المرکبة (نبود) مضارع منفیدر مصدری اللی التنجی قطعه نك بیت رابعنده کلور چونکه مستقبلاتی علی الشذوذ باء موحده نك ضمی وواولك فتحیله بود کلور اولنده کی نون مفتوحه نافیه در کما سبق فی الادوات البسیطة ناظم تحریر در قصیدهٔ مخزن (بیت) بود ومیشود وباشد وآمد شد ایله * فارسی اولدی صانور یا پدیغی صاچمای

مخزن *شدن باشیدن اولمق دخی صاچمقده باشیدن*

(شدن) شین معجمه نك ضمی ودالك فتحیله مصدردر اولمق معناسنه عربیده صیرورت دیرلر مثلا شدنی شده برلر اولاجق اولدی معناسنه همدخی بوندن دشقه اوچ معنایه دخی کلور اول کتمك معناسنه عربیده ذهاب کبی بونده دخی شدنی شده برلر کیده جك کندی معناسنه بو ایکی معنایه مثال فخی (بیت) شدم بباغ که تسکین دل دهم دیدم * میان بلبل وکل کرمئ که داغ شدم * ثانی فوت اولمق ثالث زائل اولمق (باشیدن) باء عربیه ایله اولمق وطورمق معناسنه مصدردر عربیده صیرورت وکینونت وتوقف کبی (باشیدن) باء فارسیه ایله صاچمق وطاعتمق معناسنه مصدردر ظهیر فاریابی (بیت) مرغی کز آشیانهٔ اقبال اوپرد * از اختران ثابته پاشند ارزنش

کیدن کبی کاهیدن دیمکده اکسلك ایغکدر

(کیدن) کافک فتحیله اکسلک ایتمک معناسنه مصدردر عربیده تنقیص دیرلر ابو المعانی (بیت) افسوس نفس شوم کنه برمرا فزود * عمر کرا نمایه کیدن کرفته است (کاهیدن) کذلک لکن لازم دخی اولور نقصان معناسنه ظهوری (بیت) نکاهیده ئیک جواز بود خویش * زخلوت نشینی بکوسود خویش

* صغمق اولدی کنجایش آنک مفهومی کنجیدن *

(کنجایش) کافک ضمی و نونک سکونی وجیم ممدوده نک فتحی و یاء تحتیه ایله کنجیدن مذکورک امر حاضری آخرینه ماقبلی مکسور شین معجمهٔ مصدریه الحاقیله اسم مصدردر چونکه مستقبلاتی علی الشذوذ کنجاید و کنجاینده کاور ابو المعانی (بیت) بصد طومار و دفتررا مجالست حرفی کنجیدن * اکر کویم یکی ازصد هزاران درد هجرانم * لکن بو بیتده صغمق و صغدرمق معناسنه هم لازم وهم متعدید رمنتده التجا معناسی مذکوردر چونکه کنجیدن اوج معنایه کاور اول بمعنی التجا واستعاذه ثانی بمعنی دخول ونفوذ ثالث بمعنی ادخال وانفاذ

* براقمق اولدی افکندن بوارلانیجه درغلطان *

(افکندن) همزه نک فتحیله براقمق معناسنه مصدردر فکندن دخی دیرلر عربیده حذف واسقاط وقذف معنالرینه (غلطان) غین معجمه نک فتحیله غلطیدن لفظندن اسم فاعل یاخود صفت مشبهه در عربیده متدحرج دیرلر نتکم اسم مفعولی اوتوزیجی قطعه نک بیت سادسنده کجدی حاصلی غلطان عموما هرمدور نسنه یه وخصوصا مدورا بجویه دیرلر خواجه سلمان (بیت) براسبدانکه میدارد بتیمانرا عزیز * دربدرکاه تو غلطان آمدازبحر عدن

* دینور هم دوشمه که افتادن آنک کبی افتیدن *

(افتادن) همزه نک ضمیله مصدردر عربیده سقوط همدخی وقوع معنالرینه (افتیدن) بمعنی افتادن مذکور

* صقلمش نسنه در افسرده طوکمش نسنه افسرده *

افسرده همزه نک فتحی وفانک سکونی وشین معجمه نک ضمیله افسردن لفظندن اسم مفعولدر عربیده عصیر دیرلر (افسرده) سین مهمله ایله اسم مفعولدر میر نظمی (بیت) هنر برورانرا خوش آید سخن * دل افسرد کانرا نباشد سخن

* فراهم آمدن جمع اولمه یونسنا عقده فرخیدن *

(فراهم آمدن) مصدر مرکبدر چونکه فراهم فانک وراء ممدوده نک وهانک

فعلری وميم ايله بعض افعال ومصادر اوائلنه ادخال اولنوب جمع واجتماع معناسنی مفيد اولور مثلا فراهم آمدن وفراهم شدن وفراهم آوردن ديرلر برېره جمع اولمق وبربره جمع ايتمك معنالرينه شاعر (بيت) فراهم شد از شام چندان سياه * كزان خيره شد ديدهٔ مهر وماه (فرخيدن) فانك فتحيله مصدردر اصلی سين ايله فرخسيدن لفظندن سينك حذفيله مخففدر عربيده تليين وتدقيق معناسنه همدخی رقص يعنی اويناملق معناسنه ده كلور ابو المعانی (بيت) نی دردهن مطرب ازعشق تو ناليده * ساغر بكف ساقی ازشوق تو فرخيده

* چن اولور برابر ديمك ايش كی بود يكسون *

(كی) چن ديو اوقونور سكزنجی قطعه نك بيت عاشرنده كچدی (بود) مضارع مفرد متكلم منفيسی بو قطعه نك بيت سادسنده كچدی (يكسون) يعنی برابر ومتساوی يكسان دخی بو معنايه در متكلم فرق التنجی قطعه نك بيت عاشرنده كلور همدخی بو ايكی لفظ دائما وهميشه معناسنه ده كلورلر شمس فخری (قطعه) بلفظ يكسون پيوسته تا بود يكسان * شماره تا كه نيايد حميت ازمأبون * مخالف تو كه كمتر زهيز ومأبونست * نه دست برد فناباد بازمين يكسون

* ايشتمكدر شنيدن ديده كوز كورمك دخی ديدن *

(شنيدن) شين معجمه نك فتحی وكسری ونون ممدوده نك كسريله يعنی استماع شنويدن كبی (ديده) كوز معناسنه چشم كبی لكن چشم ايله فرقی واردر چونكه چشم مجموع سياه وبياض وقپاغندن عبارتدر فاما كه ديده فقط شاهك ياخود سياهك اسميدر كما قال رسيده مردم چشم عربيده انسان العين ديرلر شاعر (بيت) شبی همچون سواد ديده پرنور * هوا عنبرفشان چون طرهٔ حور * بوندن بشقه ديده اوچ معنايه دخی كلور اول يعنی مشاهده ومعاينه ثانی يعنی ديده بانكه پشته ياخود درخت اوزره اوتورر ثالث يعنی محل ديده بان (ديدن) مصدردر مستقبلاتی علی الشذوذ بيند وبيننده كلور متكلم امر حاضری يكرمی ايكنجی قطعه نك بيت اخيرنده كچدی خواجه سلمان (بيت) جمال روی ترا تا بديد ديدهٔ من * نميتوانم ازين رشك ديده راديدن

* دينور شاباش تحسين آفرين ايتمك محلنده *

(شاباش) كلمهٔ تحسين كه آفرين ديمكدر شادباش دخی بو معنايه در بلكه شاباش دالك حذفيله اندن مخففدر بو تقديرجه معنای تركيبيسی مسرور اول ديمك اولور چونكه شاد يعنی مسرور وباش آنفا كچن باشيدن لفظندن امر حاضردر حكم

سوزنی (بیت) کرسیم دشتی شرار احسنت * درزرجشتی شرار شاباش (آفرین) همزه نك مدیله فارسیدر ترکیده شیوری حسبیله تفسیر قلندی شیخ عطار (بیت) آفرین جان آفرین پاك را * آنکه جان بخشید وایمان خاکرا * بو بیتده آفرین ثانی وصف ترکیبیدر یاره دیجی معناسنه

* کزیده منتخب نسنه بکنمکدر پسندیدن *

(کزیده) کاف فارسیه نك ضمیله کزیدن لفظندن اسم مفعولدر کما سبق فی خامس القطعة الاولی پسندیدن باء فارسیه نك فتحیله مصدردر

* دوکشدن قاچمق ایمش کال بوزغنلق دیمکدر هم *

(کال) کاف فارسیه ممدوده نك فتحی ولام ایله جنکدن قاچمق وهزیمت عسکر شمس فخری (بیت) بغیر کنج عدم خود کریز کاهش نیست * اکر زتیرتیغش بود هزیمت کال

* شخوده یاره لو آت کشنه نك ارلدی شخولیدن *

(شخوده) شین معجمه نك ضمیله شخودن لفظندن اسم مفعولدر مطلق مجروح معناسنه لکن شعوری مرحوم طرنق ایله یاره لو دیو تفسیر ایلدی شمس فخری (بیت) کنندش کردن احداث بسته * سنانش روی ماه وخور شخوده (شخولیدن) شین معجمه نك ضمیله یعنی شیهه فرس یعنی آت کشنه مك همدخی صفیر زدن مرغان یعنی قوشلرك صقلق کبی صداسی معناسنه ده کلور میر نظمی (بیت) شخولیدن طیروانعام ورخش * بود حمد وتسبیح ارزاق بخش

* چه دوشسه باغه قطره قطره دیرلر ژاله وشبنم *

(ژاله) زای فارسیه نك فتحیله شول قطره درکه هوادن یاغرکن کورنمز اما اوراق واشجار اوزرنده کورینور ودخی هوادن حاصل اولوب آخر نسنه لردن حاصل اولمز تنکم بو بیتدن فهم اولنور شمس فخری (بیت) ابر اکر فیض دست او یابد * دره واحون کهر شود ژاله * همدخی تکرك یعنی طلو معناسنه ده کلور (شبنم) سکون باء موحده ایله مذکوردر چه که عربیده ندی دخی طل دیرلر فرهنك شعوریده ژاله مطلقا چه نك اسمیدر شبنم کیجه ایله دوشن چه نك اسمیدر دیو فرق ایتدی اما که ناظم مجرد الفرق لفظندن ظاهر اولان تراد قدر تقدیر شویله فهم ایدرمکه شعوری مرحوم بو فرقی لفظ شبنمدن آلدی زیرا معنای ترکیبیسی کیجه یاشی دیمکدر اصلی اضافتله نم شب ایدی فارسیده مضاف الیهی تقدیم جائزدر بو صورتده شو وجهله یه حولنه مکن اولور اما معنای ترکیبیسی بوکی انتصا

ایدرلکن جمع اکثری کچیده واقع اولمغله تغلیبا مطلق جمعه علم قلندی حتی علامهٔ نقل مضاف الیه تقدیم اولندی وجوه اخری ایله دخی جوابلر ممکن اما خوف اطناب ایچون طی اولندی

* شکفتن کبی معناده آچلمقدر شکوفیدن *

(شکفتن) شین معجمه نك وکافك ضملری وفانك سکونی ایله شکوفه وبرچین اولان هرنه اولورسه اولسون آچلمق معناسنه مصدردر هاتفی (بیت) چوگل شاه بشکفت از کاراو * وزان کرده شد گرم بازاراو (شکوفیدن) واو معروفله مثله

* صالنمقدر خراسیدن چمانیدن چمیدن هم *

(خراسیدن) خاء معجمه نك کسریله مصدردر صالنمق معناسنه (چمانیدن) جیم فارسیه نك فتحیله مثله (چمیدن) کذلك شرف الدین یزدی (بیت) چوسرو چو دامن کشان می چمید * چمن دامن از شرم برسر کشید * بو بیت معمادر اسم نجم چقار

* بیومك اورامق نشو ونما بولمقده بالیدن *

(بالیدن) باء موحدهٔ ممدوده نك فتحیله مصدردر شاه ناصر خسرو (بیت) ز بالیدن قد آن دلبرانرا * بکل سرو آزاد را مانده پا

* نوا نغمه هزار خوش نوا صوتی ایو بلبل *

(نوا) نونك وواو ممدوده نك فتحلریله بمعنی نغمه عموما شیخ نظامی (بیت) نوای بلبل وآوای دراج * شکیب عاشقانرا کرده تاراج * همدخی نصیب وحصه معناسنه وچارهٔ رونق معناسنه واون ایکی مقامدن بری معناسنه وطوطی معناسنه ده کلور (هزار) بمعنی بلبل همدخی یلك دیوان طقوزنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی (خوش) بمعنی خوب دیو قطعهٔ رابعه نك بیت رابعی شرحنده کچدی (نوا) بمعنی نغمه کماسبق آنفا (بلبل) السنهٔ ثلاثه ده مستعمل دیواو توزسکزنجی قطعه نك بیت اخیرنده کچدی

سرایدن قوش اوتمك نغمه ایتمکدر سرایدن

(سرایدن) سینك وراء ممدوده نك فتحلری وباء موحدهٔ ممدوده نك کسریله قوش اوتمك معناسنه تخصیص ایتمشلر باء موحده موضعنه یاء تحتیه ایله سرایدن مطلق تغنی معناسنه شاعر (بیت) سرایدن بلبلان در چمن * بردرنك غم از دل مردوزن

* بو باغ ایچنده اولدم کل کبی کولمك ایچون صولمش * تفسیردر

* درین کلشن شدم پژمرده چون کل بهر خندیدن *

(در) بمعنى فى كماسبق فى الادوات المركبة (اين) بودبوقطعهٔ ثالثه نك بيت رابعنده كلدى (كاشن) كالى چوق يردبوقطعهٔ ثانيه نك بيت ثالثنده كلدى (شدم) بوقطعه نك بيت سادسنده كلن شدن لفظندن ماضئ متكلم وحده در (پژمرده) باء فارسيه نك فتحى وزاى فارسيه نك سكونيله صولمش ومتغير الحال معناسنه شكوفده وعبريده مستعملدر تركيده دخى شايعدر (چون) كبى ديوقطعهٔ ثالثه نك بيت ثالثنده كلدى (كل) قطعهٔ رابعه نك عنوانى شرحنده كلدى (بهر) ايچون ديوقطعهٔ تاسعه نك بيت اخرنده كلدى (خنديدن) مصدردر كمال خجندى (بيت) اين چه خنديدن وشيرين ترابست * لب دكرباشد كل خندان دكر

* اين قطعه شايان ازبهر ياران *

(اين قطعه) قطعهٔ ثالثه نك عنوانده كلدى (شايان) انسب ديوقطعهٔ ثامنه نك بيت اولنده كلدى (از) بمعنى من كماسبق فى الادوات (بهر) ايچون ديوقطعهٔ تاسعه نك بيت اخيرنده كلدى (ياران) دوستلر معناسنه يارك جمعيدر چونكه يار دوست معناسنه ومعين وناصر معناسنه در (حاصل معنى) بوقطعه دوستلر ايچون انسب

* خوبان كوزللر كولجى خندان *

(خوبان) جمع خوبدر خوب كوزل ديوقطعهٔ عاشره نك بيت ثانيسنده كلدى (خندان) آنفا كلن خنديدن لفظندن اسم فاعلدر همدخى استعاره طريقيله بعض شيلره صفت واقع اولور كل خندان وروى خندان كبى

* بوسيدن اوپمك عهد اولدى پيمان *

(بوسيدن) باء موحدهٔ ممدوده نك ضميله مصدردر عربيده تقبيل معناسنه كمال خجندى (بيت) كرآردجان بلب عاشق درين كار * لب معشوق بوسيدن چه كارست (پيمان) باء فارسيه نك فتحى وياء تحتيه نك سكونيله بمعنى عهد وميثاق همدخى اقربا ومتعلقات معناسنه ده كلور آخرنده هاء رسميه ايله پيمانه بيوك قدح ديو اوجلك ديوالمى انتنجى قطعه نك بيت سابعنده كلور

* صالينجى يه ديرلر جمان هم *

(جمان) جيم فارسيه نك ضميله قرق بشنجى قطعه نك بيت رابعنده كلن جميدن لفظندن اسم فاعلدر خواجه حافظ (بيت) شدجان درچمن حسن وملاحت روزى * دركلستان وصالش نجميدېم برفت * همدخى پيالهٔ شراب معناسنه ومجلس خاص معناسنه ده كلور

* اویله دیکلردخی خرامان *

(خرامان) کسر ایله بیت مزبورده یخن خرامیدن لفظندن اسم فاعلدر ابیضا ابوالمعانی (بیت) خرامان سوی من آمدنهادم روی برپایش * متاع معتبر کردندی پای اندازشاهانرا

* ببنندمارا بیزی کوررلر *

(ببنند) فرق بشنجی قطعه نك بیت عاشرنده یخن دیدن لفظندن مضارع جمع غائبدر (ما) بزدیو قطعه ثانیه نك بیت اولنده یکدی (را) ادات مفعولدر

* باتق نکاه وکوزجی نکهبان *

(نکاه) نونك کسری وکاف فارسیۀ ممدوده نك فتحیله باقق وکورسك وکوزعك وبلمك معناسنه اسم مصدردرهمدخی نکاهیدن لفظندن امر حاضردخی اولور والفك حذفیله نکه دخی بویله در (نکهبان) دخی نکاهبان اسم فاعلدرچونکه بان ادات اسم فاعلدر کماسبق فی الادوات المرکبة میرنظمی (بیت) کماریدند ازان سوی عدورا * نکاهبانان نکهدارنداورا

* راندیدازدرسوزی قپودن *

(راندید) راء ممدوده نك فتحی ونونك سکونیله ماضیدر مصدری راندیدن لفظیدر عربیده طردوابعادکبی لکن بودخی مصنعات ناظمدندر چونکه لغتلرده راندن موجود درراندیدن یوقدر (از) بمعنی من کماسبق فی الادوات المرکبة (در) قپو معناسنه حضرت مولانا (بیت) ازدراهل صفادور مشوای دل من * هرکه دورست ازین دربجدا زدبکست * بوندن بشقه سکز معنایه دخی کلور اول بمعنی باب که کتابلرده ذکراولنور مثلا عجم برکتاب تألیف ایلسه این کتاب برسه دردبر ثانی بمعنی نوع وجنس ثالث بمعنی درون وداخل رابع بمعنی وادیٔ جبل خامس تحسین لفظیچون اوائل افعال ومصادره ادخال اولنور سادس بمعنی فی کماسبق فی المقدمة سابع بمعنی کره ومرتبه ثامن دریدن لفظندن امر ووصف ترکیبی اولور قپوبه عربیده باب جغتایده ایشك دیرلر

* بکشود آجدی قاپوجی دربان *

(بکشود) کاف فارسیه نك وشین معجمۀ ممدوده نك ضملری ودال ایله کشودن لفظندن ماضیدر نتکم امر حاضری بکشا آچ دیوان طقوزنجی قطعه نك بیت ثانیسنده یکدی اولنده کی باء موحده صلهدر (دربان) عربیده بواب وحاجب

معناسنه چونکه بان ادات اسم فاعلدر کما سبق شیخ سعدی (قطعه) درمیر ووزیر وسلطانرا * بی وسیلت مکرد پیرامن * سک ودربان چویافتند غریب * این کریبان بکیرد آن دامن

* راندن نه دیرسك سورملك دیمكدر *

(راندن) مصدر در مذکور راندیدن کبی حکیم خاقانی (بیت) جرب وشیرین نعمت دنیا * بمکس راندنش نمی ارزد

* اولمش سنکلك آدی مکسران *

(مکسران) اصلنده وصف ترکیبیدر چونکه مکس سنك دیو بکرمی طقوزنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی ران مذکور راندن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر همدخی مکسران یلپازه یعنی مروحه معناسنه ده کلور خواجه سلمان (بیت) طوطیٔ لفظ شکرخای تو برخوان سخن * پر طاوس ملائك را مکسران یافته

* کردم رفوشه ایتدم کناهی *

(کردم) ماضی متکلم وحده در (رفوشه) رانك فتحی وفاء ممدوده نك ضمی وشین معجمه نك فتحی وهاء رحمه الله یعنی کناه میرنظمی (بیت) رفوشه نکردم مرا جرم چیست * که هرکز نبوسیم نکاه تو نیست * همدخی مخره ولاغ معناسنه ده کلور

* هم نادم اولدم کشتم پشیمان *

(کشتم) کاف فارسیه نك فتحیله ماضیٔ متکلم وحده در مصدری قطعهٔ رابعه نك بیت سادسنده کچن کشتن لفظیدر لکن انده انقلاب ودوران معناسنه در بونده شدن معناسنه در (پشیمان) باء فارسیه نك فتحیله یعنی تأسف وندامت ترکیده دخی مستعملدر

* کزلو نهان وبللو هویدا *

(نهان) نونك کسریله یعنی خفی (هویدا) هانك ضمیله یعنی ظاهر وآشکار لکن بعض فرهنکلرده آشکار ظهور خارجیده هویدا ظهور عقلیده مستعمل دیو فرق ایتدیلر حکیم خاقانی (بیت) زخط استوا وخط محور * فلك را نا صلیب آید هویدا

* کورنمکدر یعنی نمایان *

(نمایان) نونك ضمیله اصلنده نمودن لفظندن اسم فاعلدر چونکه مستقبلی نماید ونماینده کلور

* [illegible] *

(فربیا) امر آخرینه فقط الف الحاقیله اسم فاعلدر مصدری اونوزالتنجی قطعه نك یدنجی بیتنده فربیدن دیو کچدی

* دیو اهرمن هم جنیله شیطان *

(دیو) دال ممدوده نك کسری وواو ایله بمعنی جن وشیطان واولادی (اهرمن) همزه نك فتحی وهانك سکونی ورانك فتحی وکسری ومیمك فتحی ونون ایله بمعنی مذکور شیخ سعدی (بیت) دوکس برحدیثی کمارند کوش * ازان تا بان اهرمن نا بیروش * الکن مجوس خالق الخیر یزدان وخالق الشر اهرمن دیو اعتقاد ایدرلر لعنهم الله تعالی

* شیبازبان دی سوزی فصیحه *

(شیبازبان) بمعنی فصیح اللسان ابوالمعانی (بیت) بودرزنده زعشقت مرده دلها شود شیبازبان هرلال وابکم * معنای ترکیبیسی دیلی روشن دیمك اولور چونکه شیبا شین معجمهٔ ممدوده نك کسری وباء موحدهٔ ممدوده نك فتحیله بمعنی روشن وآشکار زبان دیل دیو یکرمی یدنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی

* سوز بیلن آدم مرد سخندان

(مرد) آدم دیو اللی اوچنجی قطعه نك یدنجی بیتنده کلور (سخندان) وصف ترکیبیدر چونکه سخن سوزدیو اوتوز برنجی قطعه نك یدنجی بیتنده کچدی دان دانستن لفظندن امر حاضریا خود اسم فاعل مخففدر

* آغاز اول ایش باشلمقدر *

(آغاز) همزهٔ ممدوده نك وغین معجمهٔ ممدوده نك فتحلری وزای معجمه ایله ابتدا وشروع صائب (بیت) در تلاش جست وجوی سر بهم آورده اند * مقطع انجامها ومطلع آغازها * همدنجی صدا اونده معناسنه وقصد وعمد معناسنه ده کلور

* صو کینه دیرلر انجام وپایان *

(انجام) بمعنی آخر کار مقابلی آغاز شمس فخری (بیت) چون فلك جاه اوست بی آغاز * چون قضا حکم اوست بی انجام (پایان) باء فارسیه ایله بمعنی انجام مسعود سلمان (بیت) نیست پایان شغل من پیدا * هست یك شغل نیست پایانی

* آغر کران وینی سبك هم *

(کران) کاف فارسیه نك کسریله بمعنی ثقیل محسوسا ومعقولا حکیم انوری (بیت) زهد تو فضلهٔ وضو کر بسپهر در زدی * کوه کران حلمت از کاه سبکتر آمدی

همدنجی

همده دخی قیمتلو وبهالو معناسنه و خطا و غلا معناسنه ده کلور (سبك) سینك فتحی و باء موحده نك سکونی و کاف ایله بمعنی خفیف خواجه سلمان (بیت) معده کو بکذراند سنك خارا را سبك * لیکن آب خوش کوارش برمزاج آید کران

* انلردر آنها بونلردر ایشان *

(آنها) قطعهٔ ثالثه نك بیت ثالثنده کچن آن افظنك جمعیدر چونکه هاءادات جمعدر (ایشان) همزهٔ ممدوده نك کسری و شین معجمهٔ ممدوده نك فتحی و نون ایله ضمیر غائبدر شاعر (بیت) ایشان دل من دارند ایشان دارند * ایشان که سر زلف پریشان دارند * تحقیق آن اسم اشارتدر بعید ایچون عربیده ذلك وذالك کبی ترکیده اماله وواو معروفله شو کبی جمعی آنان وآنها کلور عربیده هؤلاء ترکیده شونلر کبی (این) اسم اشارتدر قریب ایچون عربیده هذا و ذا کبی ترکیده بو همده دخی اماله سز وواو مجهول ایله شو کبی (او) ضمیر غائبدر ترکیده دخی مستعملدر عربیده هو کبی جمعی ایشان کلور عربیده هم ترکیده اونلر کبی بو تحقیق معلوم اولدی ایسه ناظم غریر بو مصراعی شونلردر آنها اونلردر ایشان دیسه همده دخی قطعهٔ ثالثه ده چیست ندر آن شو نیچون چرا بیورسه چیست ندر آن او نیچون مقامنده اوفق اولوردی لکن بربری مقامنده مستعملدر فافهم

* یکسان نباشد اولماز برابر *

(یکسان) بمعنی برابر تنکم تفصیلی قرق بشنجی قطعه نك بیت عاشری شرحنده کچدی (نباشد) مضارع منفیدر چونکه نون مفتوحه نافیه در کما سبق فی الادوات البسیطة تنکم مضارع مثبتی ایکنجی قطعه نك بیت .ادسنده کچدی

* بردل بهادر قورقق هراسان *

(بردل) بمعنی شجیع وبهادر وصاحب فکر ورأی شمس فخری (بیت) بجاست در همه ایوان همچو تو شاهی * کریم و بردل و دانا و عاقل و کامل * معنای ترکیبیسی طولو کوکل دیمك اولور چونکه بر طولی دیوقرقنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی دل کوکل دیوازن یدنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده کچدی (هراسان) هانك کسریله هراسیدن افظندن اسم فاعلدر الف ونون ادات اسم فاعلدر کما سبق دیر نظمی (بیت) ازان بیشه هراسان میکذشتند * همه بر کارزار آماده کشتند

* کیرا ترا واکم یك طونیجیدر *

(کیرا) کرفتن آخرینه الف الحاقیله اسم فاعلدر (تر) ادات افعل تفضیلدر کما سبق

* شو اکیم قاچیجی اولدی کریزان *

(کریزان) کریختن لفظندن اسم فاعلدر الف ونون ادات اسم فاعلدر

* شاید سزادر باید کرکدر *

(شاید) شین معجمهٔ ممدوده و یاء تحتیه نك فتحه لری ودال ایله یعنی لایق وسزا بو معناده فی الاصل شایستن لفظندن مضارع متکلم اسم مفعولی سکزنجی قطعه نك بیت اوّلنده کچدی شاعر (بیت) نشاید نقش بر طاوس کردن * نه دانش پیش بطلیوس کردن * همدخی شاید احتمال معناسنه ده کلور بو معناده ترکیله مشترکدر (باید) باء موحدهٔ ممدوده نك و یاء تحتیه نك فتحلری ودال ایله بایستن لفظندن مضارع کرك ولازم معناسنه متکلم اسم مفعولی بو مصراع بابنده کلور شیخ سعدی (بیت) چه می باید از ضعف حالم کریست * که کر من ضعیفم پناهم قویست *

* بایسته لازم چو قدر فراوان *

(بایسته) باء موحدهٔ ممدوده نك فتحی و یاء تحتیه نك کسریله اسم مفعولدر یعنی لازم همدخی ضروری معناسنه ده کلور میر خسرو (بیت) سائل عزیز ترشد از آب نشسته را * خواهنده هم ز خواسته بایسته تربسی (فراون) فانك کسریله یعنی کثیر بسیار کبی وواسع یعنی بول معناسنه ده کلور ایکی معنایه ابو المعانی (بیت) فراوان کرده کرچه جور جانان * ولی در ما تحمل شد فراوان

* مستفعلاتن بحر رجزدر *

یعنی بو قطعه بحر رجز مربع که جمله اجزاسی مرفلدر چونکه ترفیل اصطلاح عروضیده مستفعلن یاخود متفاعلن یاخود فاعلن آخرینه برسبب خفیف زیاده ایمکه دیرلر حاصلی آخری وتد مجموع اولان جزئك آخرینه برسبب خفیف زیاده ایتمکه دیرلر مثلا مستفعلن مستفعلاتن متفاعلن متفاعلاتن فاعلن فاعلاتن اولور مرفل دیو تسمیه اولنور (سؤال) بو مقامه درت جهتدن اعتراض ممکن اولور اولا ترفیل بحر کامل مجزوءه مختصدر بحر رجزده وغیریده یوغیز متکلم فاضل خزرجی مقام بیانده تصیص وتخصیص ایدوب دیر (بیت) فزد سببا خفا الترفیل کامل * بغایته من بعد جزء له اشتدی * بو تقدیرجه تعریف ترفیلی تخصیص ایتملو ایدی (جواب) عروض فارسی عروض عربی یه احکام وقواعده قیاس اولنماز نم احد هما آخرده اعاده نامه دن خالی ده اولماز حتی هر برلری بشقه بشقه علم عد اولنور خزرجی حضرتلری ایسه آنجق عروض عربی یی نظم والتزام ایلدی ثانیا ترفیلی علتدر آنجق عروض وضربه عارض اولور حشو وصدر وابتداده

بو رجزڭ حکمی خزرجی بیورر (بیت) مواقعها الاعجاز الابیات ان اتت * عروضا وضربا
ماعدا الخرم فانتدا (جواب) مذکوردر چونکه علت ایله زحافی فرق ایدن ارباب
عروض عربیه‌در اما که اصحاب عروض فارسی علل وزحافاته جمیعا زحاف تعبیر
ایدرلر اصلا بربرندن فرق ایتمزلر وبالجمله علله زحافات حکمنی ویررلر عروض وضربه
تخصیص ایتمزلر انشا عروض فارسی نسخه‌لرندن متداول اولنلرکه وحید تبریزی
ومنلا جامی عروضلری کبی رساله‌لرده بحر رجز مرفل دیو تصریح یوقدر نیچون
ناظم تحریر عروض فارسی حکمنی ویرمدی (جواب) افواه اساتذهٔ حذاقدن
بالمشافهه مسموعدرکه کتب عروض فارسی مقدمه‌لرنده جمله زحافاتی
ومعروضاتی بیان بو خصوصده کفایت ایدر تعداد بحور ایدرکن زوقعلرین
تفصیله حاجت یوقدر فقیر شویله فهم ایدرمکه بو مسموع ارباب عروض فارسی جمله
علله زحاف دیوب وزحاف حکمنی اجرا ایتملرینه متفرعدر رابعا بعض
معاصرلریزدن مسموعدرکه شاهدی مرحوم * مستفعلاتن مستفعلاتن سن
سندن اولمه غافل ایکنده * بیتنده خطا ایتدی صواب اولان بحر متقارب اخرمدن
اوله‌رق فعلن فعولن فعلن فعولن اولملو ایدی (جواب) بو حکمڭ منشأی فارسی
عروضنی عربی عروضنه قیاس ایله بر کلام جزافیدر همان قلت بضاعه‌یه راجع
بر معنادر چونکه کتب مشهوره‌ده تعداد بحور ایدرکن بحر متقارب اخرم دیه‌رك
وزن وموزون بیان ایتدیلر بحر رجز مرفل دیو تصریح ایتمدیلر اما که جواب ثانی
وثالثده اکا حاجت یوغیدی معلوم اولدی همان بو اجلدن ناظم تحریر * مستفعلاتن
بحر رجزدر * دیوانلری رد ایچون تصریح ایلدی فلذا دره همدخی ناظم تحریردن
وشاهدی مرحومدن ماعدا عامهٔ ارباب منظومه دخی بو قطعه عدیلی قطعه‌لرك
عروضنی بیانده بویله تصریح ایتدیلر نظم اللآل (بیت) مستفعلاتن مستفعلاتن *
ثم رابت رجزدن ترفیلی سنده * نظم الفرائد (بیت) مستفعلاتن مستفعلاتن *
بحر رجز خوش ترفیل ایله کاه تحفهٔ صبیان (بیت) مستفعلاتن بحر رجزدر * بللك
کرکدر وزن ایله اوزان * همان ناظم تحریر بو تحقیقاته اشارت ایچون بیوردی

* اوکرن بیاموز قولایدر آسان *

(بیاموز) امر حاضردر نتکم مضارع مخاطبی اوکرنیجی قطعه‌نك بیت اخیرنده
بگذشتی اولنده‌کی با موحده مصدرده داخل اولدیغی کلمه‌نك الفات الاتلی با متحقیه‌یه
ابدال ایدر کما سبق فی المقدمة (آسان) همزه‌نك مدیله عربیده اسهل واهون

واربعون

معناسنه مقابلی دشوار لفظیدر جمالای شیرازی (بیت) باسان بر نمی‌گیرم دل
از لعل لبت آری * مگس آسان بشهد افتد ولی دشوار برخیزد

* قطعه چون جامهٔ جسبیده بالای مجن *

(قطعه چون) قطعهٔ خامس عنوانده کلدی (جامه) اثواب دیو بو قطعه‌نک
بیت اولنده کلور (جسبیده) جیم فارسیه‌نک فتحی وسینک سکونی ویاء فارسیهٔ
ممدوده‌نک کسریله یاپشمش ومناسب قلنمش ویجلمش معناسنه اسم مفعولدر
مصدری جسبیدن لفظیدر ننکم اسم فاعلی جسبان مناسب دیو سکزنجی
قطعه‌نک ایکنجی بیتنده کلدی (بالا) بو جه دیوا ایکنجی قطعه‌نک ایکنجی بیتنده کلدی
لکن بو مقامده بوی معناسنه در قد وقامت کبی اولنده‌کی باء موحدهٔ مفتوحه
الصاق ایچوندر کما سبق فی الادوات البسیطة (مجن) سوزدیو اوتوزبرنجی قطعه‌نک
بیت سابعنده کلدی (حاصل معنی) سوزلک بوینه اویغون بجلمش طون کبی قطعه

* جامه اثوابه‌دی طونلق تنه تن داخی بدن *

(جامه) اسم جنسدر جمیع اثوابه وهر لباسه اطلاق اولنور بلکه مفروش
وملبوسدن اعمدر حتی ملبوسه‌نک جامه وبساغه خواب جامه دیرلر شیخ سعدی
(بیت) پیراهن برک بر درختان * چون جامهٔ عید نیکبختان * همدخی هرنسنه‌نک
محیطنه وظرفنه جامه دیرلر مثلا مطهره‌یه آب جامه وبستانه شهر جامه دیرلر
(تنه) هاء رسمیه ایله بدنه منسوب معناسنه ایدی بعده طونلغه علم اولدی (تن)
تاء فوقیه‌نک فتحی ونون ایله کوده وبدن معناسنه لکن باش وال وایاق خارجدر
ننکم بدندن عربیده اطراف مذکور خارج اولدیغی کبی شاعر (بیت) در غم
آن واله خال سیاه * جمله تن شد خال او در روی ماه

* طونه شلوار دینور کوملکه هم پیراهن *

(شلوار) ترکیده طون وتومن عربیده سراویل جغتایده ایشتان دیرلر همدخی
جقشور وجنتیان معناسنه‌ده کلور (پیراهن) باء فارسیهٔ ممدوده‌نک کسریله
عربیده قمیص معناسنه طالب آملی (بیت) غافل از مصر بکنعان مرو
ای باد صبا * که تاراج دهی نکهت پیراهن را * الفک حذفیله پیرهن وایکی الفله
پیراهان دخی جائزدر

* پوستین کورک گریبان یقه قفتان قبا *

(پوستین) پوست لفظنک آخرنه نسبت ایچون یاء تحتیه ونون الحاقیله پوسته
منسوب دیمکدر لکن کورک معناسنه علم اولمشدر (گریبان) کاف فارسیه‌نک

ورای ممدوده نك كسرلریله بقه كه عربیده جیب كبی میر نظمی (بیت) كریبان چاك كرده نباید امان * نمانده فرق دامان از كریبان * الف ونونك حذفیله كریب دخی بو معنایه در (قبا) قفتانك مخصوص اسمیدر بنیه اولسون غیری اولسون جامی (بیت) سرو قدش زقبا یافته زیب * عقل را نركس ازداده فریب * همدخی قبا تنك آید ضرب مثلدر مضطرب اولمقدن كنایه ایدرلر قباده اوغری اچق اولمق شرطدر عربیده دخی قباء دیرلر لكن مد قصر عربیده جائزدر *

* آستین یك یكی نو اولدی اتكدر دامن *

(آستین) همزه نك مدیله یك كه عربیده كم دیرلر محسبان قدسی (بیت) دارم دلی اما چه دل صد كونه حرمان در بغل * چشمی وخون در آستین اشكی وطوفان در بغل) یاء تحتیه نك حذفیله آستن دخی بو معنایه در (نو) نونك فتحیله یكی كه عربیده جدید كبی (دامن) دخی میم نصكره الفله دامان ایكیسیده اتك معناسنه عربیده ذیل كبی شاعر تركی (بیت) قالمزسه اكر كوشه دامان الیمزده * الدن نه كلور چاك كریبان الیمزده *

* خلعت فاخره اكسون پرند اطلسدر *

(اكسون) همزه نك فتحی وكافك سكونی وسین ممدوده نك ضمی ونون ایله بر نوع فاخر سیاه جامه كه اكثری مهابت ایچون سلاطین كیرلر ظهیر فاریابی (بیت) برسم خدمتی اندرپی جنیبت تو * فكنده دهر زروز اطلس وزشب اكسون * كذا فی المجمع اما صحاحده نوعی از دیبا باشد بسیاهی زند بو مسطوردر وفرهنك جهانكیریده دیبای سیاه رنك كه از غایت نفیسی قیمتدار باشد دیو واقعدر همان ناظم نحریر جمله یه مراعات ایدوب خلعت فاخره دیو تفسیر ایلدی فلله دره (پرند) باء فارسیه نك فتحی ونونك سكونی ودال ایله اطلس معناسنه مطلقا فاما كه منقشنه پرنیان دیرلر دیو مصراع ثانیده كلور شمس فخری (بیت) ای كه بر تیغ وتیر تو یكسان * سنك وسندان پرند و پرنیان

* پرنیان نقشی اولان نوعه دینور اطلسدن *

(پرنیان) باء فارسیه نك فتحی ورانك سكونی ونونك كسری ویاء تحتیه ممدوده نك فتحی ونون ایله بمعنی اطلس منقش مذكور پرند بوندن اعمدر شمس فخری (بیت) آنكه باشد پیش رأیش سر غیب * روشن وظاهر چونقش پرنیان * نون اولی نك حذفیده جائزدر

* كبش همره دخی بك ایو كوركه دینلور *

(كيش) كاف فارسيه ممدوده نك كسرى وشين معجمه ايله سمور كورك معناسنه
هاتفى (بيت) بمنعم نه زربفت ونه كيش ماند * نه صد پاره خرقه بدرويش ماند *
همدخى مطلق زياده ايو كورككه ده اطلاق اولنور قاقم ووشق وامثالى وله (بيت)
خاركش راكه پشت بود ز كيش * ديده بردوش خويش خلعت وكيش * همدخى
سمور معناسنه كاف عربيه ايله دخى مستعملدر بكم قطعهٔ اولى نك بيت ثانيسى
شرحنده كچدى هكذا البيان فى عامة الكتب

* ايلك شيرازده خلعت ديو كوش ايتدم بن *

بونده ظاهر اولان ناظم سفارتله ايرانه كتديكنده مدينهٔ شيرازده ودائرهٔ شاهده
خلعتك اسمى كيش ايمش واولحواليلك عرفا وادباسندن دخى بويله تصحيح ايلمش
هاتفى (بيت) برون رفت قوت زدست دبير * ز تفصيل كيش وكتان حرير * هاتفينك
بو بيتى دخى خلعت معناسنه اولديغى اشعار ايدر بويله اولنجه ناظم تحريرك
ديباجه ده (شعر) كشف وحل ايتمشيدم نيجه لغات * وارايمش برده مكر چوق
غلطات * بيتنك ماصدقى اولمش اولدى فتأمل

* جشن بيرامه ضيافت كوننه ديرلرهم *

(جشن) جيمك فتحى وشين معجمه نك سكونى ونون ايله ايكى معنايه در اول بمعنى عيد
ويوم عيد ثانى ضيافت كوننه ومجلسنه ونفس ضيافته ديرلر حكيم انورى (بيت)
درجشن آسمان وش تو ريخته نياز * ساقىء ماه روى تو در ساغر آفتاب * جيم
فارسيه ايله دخى مروى ومستعملدر

* چوق جواهرلو اولان تاجه ديمورمش كرزن *

(كرزن) كاف فارسيه نك فتحى ورانك سكونى وزاى معجمه نك فتحى ونون ايله چوق
جواهرلو تاج معناسنه درشاهدى مرحوم شمعان تاج ديو تفسير ايلدى لكن
فرهنك شعوريده مسطوردر كه كرزن برنوع تاجدر ديرلر اوزرنده سرچه
يمورطه سى قدر آيدار اينجولر واكا كوره لعل وياقوت وزمرد والماس ايله مزين ايدى
زياده اغرلغندن باشه كيمك ممكن اولميوب آلتون زنجير ايله تخت اوزرنده
آصلو طوروب پادشاه اوتوردقده تاج باشى اوزرنده كيلمش كبى كورينور ايدى
اسكندر ذو القرنين اختراع ايلمش اندنصكره پادشاهلره انتقال ايلمش وبعضيلر نوشيروانك اختراعيدر ديرلر الان نيجه قراللرى اول تاجه قورشاد ديرلر اسكندردن
بزه انتقال ايلدى ديرلر اول تاجه هر كيم مالك اولسه سائر پادشاهلره تفوق ايلر
شهنشاه اطلاقى اول تاج اعتباريله دردوب بو دعواى باطله دوشنلر در حضرت

مولا

سوزی نامی بونجی ذکر ایلدی (بیت) سر نادان شود پست و دل غافل شود تاریک * ازین افروخته درها برین افراخته کرزن

* خاتمك آدی نکین و یوزکك انکشتر *

(نکین) نونك و کاف فارسیه ممدوده نك کسرلری ونون ایله بمعنی خاتم ویوزك تاشی شاعر (بیت) نقش نکین مهر تو یا سید البشر * بر سینهٔ دلم شده کالنقش فی الحجر (انکشتر) همزه نك فتحی ونونك سکونی وکاف فارسیه نك ضمی وشین معجمه نك سکونی وتاء فوقیه نك فتحی ورا ایله یوزك معناسنه مهر اولسون غیری اولسون حاصلی پرمغه طاقلور نسنه معناسنه محمد قلی سلیم (بیت) جهان بزیر نکین تو یا چو انکشتری * کند بچشم حسود نو روز کار انکشت (خاتم) تاء فوقیه نك فتحیله لغت مشترکه در خواجه حافظ (بیت) کرچه شیرین دهنان پادشهانند ولی * او سلیمان زمانست که خاتم با اوست * کسر تا ایله اسم فاعل عربیدر

* درزینك یوکسکی انکشتنه ایکنه سوزن *

(انکشتنه) همزه نك فتحی ونونك سکونی وکاف فارسیه نك ضمی وشین معجمه نك سکونی وتاء فوقیه نك دخی سکونی ونونك فتحی وهاء رسمیه ایله مضبوطدر (سوزن) سین ممدوده نك ضمی وزای معجمه نك فتحی ونون ایله عربیده ابره معناسنه میر لطفی (بیت) همه زدیر ونیفه جان دوخته * که سوزن ز اطلس کذر کرده بود

* درزی بخیه نکنده یه ایلد رژنده *

(درز) دالك فتحی ورانك سکونی وزای معجمه ایله یکه باشده والده وباقده وانوابده وافا جده وبناده مستعمله در عربیله مشترکدر رشید الدین یوسف بن لؤلؤ (بیت) مرتقه قد بین الظل دیلها * زکف حواشیها و کامها درزا (بخیه) باء موحده نك فتحی وخاء معجمه نك سکونی وباء تحتیه نك فتحی وهاء رسمیه ایله بمعنی نکنده هاتفی (بیت) کهی خرقه دوزی آن حضر وش * شدی سوزن عیسی اش بخیه کش (نکنده) نونك کسری وکاف فارسیه نك فتحی ونونك سکونی ودالك فتحی وهاء رسمیه ایله ترکیده دخی نکنده دینه کلری کبی جامه تکشی که برزم بلادمز اصطلاحنده لا دلك کسریله لباده وسر طوقیه کبی اسبابك صوغ صوغ نکشی اسمیدر حاصلی نکنده فارسی ایله ترکی بیننده مشترکدر فارسیده خاصة آجیده دخی سوزنی دیرلر عربیده غرز دیرلر (ژنده) زاء فارسیه نك فتحی ونونك سکونی ودالك فتحی وهاء رسمیه ایله بمعنی البالی اسباب معناسنه عربیده مرقع کبی حکیم سنائی (بیت) دیده وقتی که پاك پرا کنده * زنده در جامهٔ ژنده * هم دخی اسکیمش وپرتلمش معناسنه ده کلور مطلقا مفروش

وملبوسده مستعملدر

يه‌نك آدى وژنك انكله‌دى دوكمه يه‌سن

(وژنك) واولك وزاى فارسيه‌نك فتحلرى ونونك سكونى وكاف فارسيه ايله يامه‌كه عربيده رقعه ديرلر (انكله) همزه‌نك فتحى ونونك سكونى وكاف فارسيه‌نك ضمى ولامك فتحى وهاء رسميه ايله دوكمه كه ايلكه بحر اثير الدين اخسيكتى (بيت) هر آن انكيله زرين كه چرخ از اختران سازد * لباس عمر او را بر گريبان زمان زيبد * همدخى ايلك معناسنه‌ده كلور مسعود سعد سلمان (بيت) من دريده جيب اندر گردن آن سيمتن * دستها افكنده در هم همچو گوى وانكله * چونكه بو بيتده گوى دوكمه معناسنه‌در همدخى صحبت بالتّه‌سى انكل معناسنه‌ده كلور

* پينه دوز اسكى ديكيجى وكراده اسكى *

(پينه دوز) وصف تركيبيدر چونكه پينه اسكى يما معناسنه فارسيده وتركيده مستعملدر (دوز) مصراع ثانيده كلان دوختن لفظندن اسم فاعل مخفف يا خود امر حاضردر مولانا (مسمط) آن پسر پينه دوز * شب همه شب تا به روز * بانك زند چون خروس * كفش كهن در كه هست (كراده) كافك ضمى وراء ممدوده‌نك فتحى ودالك فتحى وهاء رسميه ايله بمعنى كهنه واسكى اثواب هاء رسميه سز كراد دخى بو معنايه‌در تركيده قافله قراده ديرلر

دوختن دكمك ايمش داخى بريده كسيلن

(دوختن) دال ممدوده‌نك ضميله مصدردر دكمك معناسنه جامه اولسون غيرى اولسون كمال خجندى (بيت) ز زلفت بايدش عمر دراز و رشته زان افزون * كه اين چاك گريبانم ارفيق دوختن گيرد * مستقبلاتى خاء معجمه‌نك زاى معجمه‌يه ابداليله دوزد دوزنده كلور (بريده) باء موحده‌نك ضمى وراء ممدوده‌نك كسريله اسم مفعولدر مصدرى بريدن لفظيدر كمال خجندى (بيت) لرزان دلم چو بيم جدا نيست همچو برك * بنكر ز شاخ لرزه بوقت بريدنش * اكثرى راءنك تخفيفيله‌در لكن تشديدى دخى جائزدر وله ايضا (بيت) بمهر يوسف از جان قطع كن قطع * بتيغى دست بريدن چه حاجت

* برمغاز ودخى فغياز ديمك شربتلك *

(برمغاز) باء موحده‌نك فتحى وراءنك سكونى وميمك وغين معجمه ممدوده‌نك فتحلرى وزاى معجمه ايله بمعنى شاكردانه يعنى استادك وايش ايشلدنلرك شاكرده وبرد كلرى شربت بها معناسنه‌در لكن شربتلك دينو تفسيرلك عمومى اولمغله كمال ايضاح

* يعنى بخشش ديو شاكردلكلرينه ويرلان *

كرك استاد ويرسون كرك ايش ايشلدن كيمسنه ويرسون آخرنده هاء رسميه ايله برمغازه دخى بو معنايه در (فغياز) فانك فتحى وغين معجمه نك سكونى وياء تحتيه نك دونده نك فتحى وزاى معجمه ايله برمغازمرقوم معناسنه يعنى شاكرده ويريلان مزد واجرت معناسنه شمس فخرى (بيت) بهر طريق كه خواهى همينه مال دهد * به بخشش وبصله خيروصدقه وفغياز * قاموقعنه باء موحده ايله بغياز دخى بو معنايه در شاكردانه كذلك مير نظمى (بيت) بناكر دانه باشد لابد استاد * بخدمت داد شاكردانكى باد

* درخور آنكه نيم اوكاكه لايق دكلم *

(درخور) دالك فتحى ورانك سكونى وخاء معجمه نك ضمى وواو مجهول ورا ايله بمعنى لائق وسزاوار كمال غياث (بيت) معشوق من كه رشك مه وغيرت خورست * حاشا هدا كنم كه بدين پايه درخورست (آنكه) اولكيم ديو بكرمى طقوزنجى قطعه نك بيت اولنده كجدى (نيم) دكلم معناسنه چونكه نى نونك بين الفتح والكسر اماله سى وياء تحتيه مجهوله ايله ادات نفيدر لكن بو مقامده يا متكلمدر چونكه حركه ميم متكلم ايله تعانقك اقتضاسيدر

* ويردى الله بكا بارخداداد بن *

(بارخدا) بو صدد برقاچ اعتبار وار اول لفظ بار يكرمى يدى معناسندن برى نام حق جل وعلادر خداد دخى كذلك بو تقديرجه ايكيسى بردن حق تعالى يه مخصوص علم اولدى غيره اطلاق اولنماز ثانى بار مجازا مخلوق وانام معناسنه وخدانك برمعناسى دخى صاحبدر كما مر فى شرح البيت الاول من قطعة الاولى حاصلى بارخدانك اصلى خداى بار ايدى علم اولمجق مضاف اليه تقديم اولندى بو صورتده معناسى صاحب مخلوق ديمك اولور بو تقدير اوزره دخى اللهه مخصوص آخره اطلاق اولنماز ثالث بار لفظى بار كاهدن مخففدر بو تقديرجه اللهك غيرنه ده اطلاق اولنور منوچهرى (بيت) شاه ملكان بشر وبارخدايان * زاير ده لكى يافته وبارخدائى * بو اوچ اعتبارده حرف رائك ساكن اولور اعتبار رابع بار لفظى عربيدر اصلى بارى ايدى خالق معناسنه بو تقديرجه دخى حق تعالى يه مخصوصدر حكيم انورى (بيت) اى بر اطراف ملك فرمانده وى بر ابناى دهر بارخداى * ناظم خبر يلك ارادى بو اعتباره مبيدر چونكه رامكسوردر (بن) بكا معناسنه

چونکه باء سوحده مفتوحه ادات مفعولدر (سن) بن دیوار چینی قطعه نک بیت اولنده کجدی

* قطعهٔ گوهر که قدرش می شناسد قدردان *

(قطعهٔ گوهر) اضافتی اون اوچنجی قطعه نک عنوانده کجدی (که) ادات ربطدر (قدرش) شین معجمه ضمیر غائبدر (می) ادات حالدر کما سبق فی الادوات (شناسد) مضارع غائبدر اکلر معناسنه مصدری اون بشنجی قطعه نک بیت ثالثنده کجدی (قدردان) وصف ترکیبیدر مقدار بیلیجی معناسنه چونکه دان وصف ترکیبی اولدیغی حالده فرق التنجی قطعه نک طقوزنجی بیتنده کجدی (حاصل معنی) بو بر گوهر قطعه سی که قدرنی قدر بیلن اکلر

* دی مسافر قوندیغی اوصاحبینه میزبان *

چونکه (میز) مسافر دیو مصراع ثانیده کلور (بان) ادات اسم فاعلدر کما سبق فی الادوات المرکبة شمس فخری (بیت) آزراد بکر نماند آرزو * هرکجا انعام او شد میزبان

* هم مسافر میز و مهمان اولدی داخی میهمان *

(میز) میم ممدوده نک کسری و زاء معجمه ایله قونق که عربیده مسافر ضیف کبی شمس فخری (بیت) سکارم نعمت بادمیزبان کرم * بخوان جود تو صاحب دلان شاهان میز (مهمان) بمعنی میزمذکور کمال پاشازاده دخی تصرف ایدوب دورر مهمان وصف ترکیبیدر عظیمه بکزه یجی معناسنه چونکه مه میمک کسری واظهار هاء ایله اولو عظیم معناسنه مان ماندن اقتلندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر بو تقدیرجه مسافر واجب التعظیم ولازم التکریم اولمغله هر قومده مهمان دیو تسمیه اولندی شاعر (قطعه) ما سمت العجم المهمان مهمانا * الا لاجلال ضیف کان من کانا * فانما اکبرهم والمان منزلهم * والضیف سیدهم مالزم المانا * فتأمل (میهمان) میم ممدوده نک کسریله بمعنی مهمان ایضا ابوتراب بک (بیت) خدنکت دردلم نشست وجان چون صاحب خانه * کهی بیرون دود کهی بکرد میهمان کردد *

* بربری آردنجه بی دربی سکر ایرداخی پی *

(بی دربی) بربری آردنجه معناسنه متصل دیمکدر چونکه پی باء فارسیه نک فتحی و یاء تحتیه ایله ایز وعقب معناسنه مطلقا کمال اسماعیل (بیت) دور اهر وکه برافق رود بریک سمت * عجب نباشد اکر او فتد پی اندر پی * هم دخی سکر که عربیده عصب معناسنه کلور بونلردن بشقه برای کی اجل معناسنه ده کلور ادات علت اولور

نتکم مصراع ثانیده کاور

* هم سنکچون از بی تو آنکچون بهر آن *

(از) بمعنی من اجلیه (بی) بمعنی برای یعنی اجل معناسنه ادات علتدر (تو) سن دیو اوچنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی (بهر) ایچون دیو طقوزنجی قطعه نك بیت اخیرنده کچدی (آن) اودیو اوچنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده کچدی

* از برای او دخی آنك ایچون اورا کا *

(از) دخی سبق ایتدی (برای) باء موحده نك وراء ممدوده نك فتحلری و یاء تحتیه ایله عربیده لام تعلیل کبی ادات علتدر صائب (بیت) اکرچه سایه ام منشور دولت دربغل باشد * برای استخوان سرکشته دائم هما باشم (اورا) قطعهٔ ثالثه ده متفرقا کچدیلر

* بو نجلاین زینسان وانجلاین آنچنان *

(زینسان) زای معجمهٔ ممدوده نك کسری و نونك سکونی و سین ممدوده نك فتحی و نون ایله بو نجلاین و بونك کبی معناسنه تخفیفا یاء تحتیه نك حذفیله زنسان دخی دیرلر (آنچنان) همزه نك و نونك سکونیله آنجلاین معناسنه اولنده آن اولمیان چنان دخی بو معنایه در نتکم اوچنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده کچدی

* آنشان اوانلرك هم اینشان بوانلرك *

(آنشان) دخی (اینسان) اول همزهٔ ممدوده نك فتحی ثانی همزهٔ ممدوده نك کسری ایکسنده ده نونك سکونیله مضبوطدر بو مقاملرده فرق التنجی قطعه نك اون برنجی بیتنك شرحنه نظر اولنه حقیقت حاله واقف اولورسز

* پادشهلردر کیان کیملردیك اولدی کیان *

(کیان) کافك فتحیله بوزن بیان پادشهلر معناسنه کی لفظنك جمعیدر چونکه کی پادشاه دیو التنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده کاور شمس فخری (بیت) جهان پناهی و شاهنشهی که می نازد * زفرق فرقد سایش همیشه تاج کیان * همدخی پادشاهان قدیمدن بر طائفه در که اولی کیومرث آخری کیخسرودر کیانیان دیکله مشهورلردر حکیم اسدی (بیت) کیان رفته اندر کیان آمده * بجای هما ما کیان آمده * عناصر اربعه یه ده کیان دیرلر * (کیان) کافك کسریله بوزن جهان کیم معناسنه اولان که لفظنك جمعیدر چونکه ادات جمع اولان الف ونون لاحق اولنجه که لفظنده کی هاء رسمیه یاء تحتیهٔ مفتوحه یه منقلبه اولور نتکم حکیم اسدی نك بیتنده کی ایکنجی کیان کیملر معناسنه اولدیغی کبی

* چتر چادر یا به سر کاه و ازاقدر بارکاه *

(چتر) جیم فارسیه نك فتحی و تاء فوقیه نك سكونی و را ایله چادر و خیمه و تعبیه وزنان باشلرینك اورتوسی معناسنه جامی (بیت) چتر فرازنده فرقت سحاب * سایه نشین چتر ترا آفتاب * لكن شعوری مرحوم چتر بوكسك دیه لو چادر دیو تخصیص ایلدی چادر دخی فارسیدر تركیده شیوعی ایله تفسیر قلندی حاصلی چتر مرقومه جمیع معانیسنده مراد قدر الوغ بلك (بیت) غلام ساره نیم من ندارم آن مذهب * هلالك چادرم و كشته لجلك پوشم (خرگاه) اكراد و تركمان اوبه سی معناسنه درو لكه و قلدن ایتدكاری او معناسنه ده كاور همدخی پادشاهلر اوتاغی معناسنه ده كلور خواجه سلمان (بیت) باهمه قدر و مرتبت بست كرنه باد تو * چنبر خرگهی ترا خر كه چرخ چنبرست * معنای تركیبیسی اشك مكانی دیمكدر چونكه خر اشك دیو یكرمنجی قطعه نك بیت اولنده كجدی كاه ادات اسم مكاندر كما سبق فی الادوات المركبة مناسبت ظاهره در شرفنامه ده كسر خا ایله مضبوطدر بو تقدیرجه معنای تركیبیسی خوش مكان معناسنه خر كسر خا ایله بمعنی خوش و خوب بارگاه چادر اوتاغی پادشاهلر قپوسی و پادشاهلرك عظمتله دیوان سوردكاری موضع معنالرینه خواجه حافظ (بیت) مرو بخواب تو حافظ بارگاه قبول * زورد نیمشب و آه صبحگاه منست * معنای تركیبیسی بار مكانی دیمكدر بارك تفصیلی یكرمی برنجی قطعه نك بیت اولی شرحنده كجدی بو ایكی لفظده الفك تخفیفیله خركه و باركه دخی جائزدر

* بلك یولك چادر دیمك هم كولكه اكدر سایبان *

(سایبان) هر كولكه اكه دیرلر عموما و یولك چادره دیرلر خصوصا خواجه عصمت بخاری (بیت) مپی زبست چتر تو بالای گردون * كه خورشید را سبكند سایبانی * معنای تركیبیسی كولكه جی معناسنه در چونكه سایه كولكه دیو قرق دردنجی قطعه نك ایكنجی بیتنده كجدی اكن بو مقامده تخفیف ایچون هاء رسمیه حذف اولندی بان ادات اسم فاعلدر كما سبق فی الادوات

* كوك سپهر اولدی زحل كیوان عطارد تیر ایمش *

(سپهر) سینك كسری و باء فارسیه نك فتحی و هانك سكونی و را ایله لفظ مفرددر بمعنی فلك عموما و بمعنی فلك اطلس خصوصا شیخ نظامی (بیت) گفته حصاری تو او را سپهر * كای فلك نو بكهن دار مهر (كیوان) كاف فتحیله بمعنی ستاره زحل حكیم انوری (بیت) كیوان موقفان ترا گر جگر خورد * نسر بنجر مرا جگر جدی بسته باد * و فلك زحله دخی كیوان دیرلر (تیر) اوقودن معنایه

کوکبی اسم ستارهٔ عطارددر حکیم انوری (بیت) کرنامهٔ دشمنهٔ دبیرونه توتیر * شفانش فروکشاده وخونش بسته باد * باقی معنالری بکرمی برنجی قطعه نك بیت ثانیسی شرحنده کچدی

اولسکره پروین دیرلر عرش اعلا کرزمان

(پروین) باء فارسیه نك فتحی ورانك سکونی وواو مکسوره نك کسری ونون ایله یکرمی سکز منازل قمردن بری نك اسمیدر که عربیده ثریا دیرلر نظامی استرابادی (بیت) مکو پروین نماید برسوادشب که این خازن * بروی نطع مشکین ریخت مشت لؤلوی لالا (کرزمان) بوزن مهتران عرش اعلا معناسنه بعض نسخه ده مطلق آسمان معناسنه مرویدر لکن عرش معناسنه اولدیغی اصحدر معیار جمالیده شمس فخری کاف فارسیه نك کسری ورانك سکونی وزای معجمه نك فتحیله بوزن مهتران ضبط ایدوب بو ابیاتی نظم ایلدی (قطعه) تابود خورشید ومه برکرزمان * تابود در کان عقیق بهرمان * پیش تیغ خسرو آفاق بود * کوه خارا برمثال بهرمان * باد باقی ساقی تعظیم او * تا که باشد نام لوح وکرزمان * لکن فرهنك شعوریده رانك کسری وزای معجمه نك سکونی ایله دیو ضبط ایدوب بو ابیاتی شاهد کتوردی (قطعه) مه وخورشید وبا بهرام برجیس * زحل با تیر وزهره با کرزمان * همه حکمی بفرمان تو دارند * که ایزد مر ترا داست فرمان * انتهی نصکره معیار جمالینك بیاتنی ایراد ایلدی انتهی فاما که ناظم تحریرلسوق نظمی معیار جمالینك شموزنیدر فاعرف همدخی میم موقعنه باء موحده ایله کرزبان دخی بو معنایه در

مشتری برجیس ومریخك آدی بهرام هم

(برجیس) باء موحده نك فتحی ورانك سکونی وجیم ممدوده نك کسری وسین ایله یعنی کوکب مشتری همدخی سودلودوه معناسنه ده کلور ابو المعانی (بیت) شاهی که بعطای او شد گدایان * همچون عربی که اشترش برجیس (بهرام) باء موحده نك فتحیله یعنی کوکب مریخ سراج الدین قمری (بیت) ای زبدهٔ وجود جهان بکام باد * کیوان ترا مسخر وبهرام رام باد * همدخی بر پادشاهك اسمی وبر فرشته نامیدر

* زهره ناهید صمان وعربیسی اولمش کهکشان *

(ناهید) نون ممدوده نك فتحی وهاء ممدوده نك کسری ودال ایله یعنی کوکب زهره مجودن یوز (بیت) آن کردون همه انواع فضائل دارد * ایلك درد لك طرب کامروا

باشيدست • زهره يه جغنايده چولپان ديرلر (كهكشان) آسمانده سحاب طويل كبي كيجه كورينور اما حقيقتده بولوت دكلدر خرده كوكب ونجوم سلك تراكمندن ناشي اوله كورينور سما ايله برابر دوكرمن كبي دونر تركيده اكا حاجيلر يولى وسمان اوغريسي وچرخ فلك وعربيده مجره وحبيكه ديرلر شاعر (بيت) شهى كه چرخ شد از بندكان دركاهش * زكهكشان شده است سايبان خركاهش * معناى تركيبيسى صمان چكيجى ديمكدر چونكه كاه دن مقصد صمان ديوالى برنجى قطعه نك بيت اولنده كاور كشان اسم فاعلدر مصدرى كشيدن افظيدر قرقنجى قطعه نك يدنجى بيتنده كجدى

* مرزبوم اولدى وطن سرحد سنور يدر دخى *

(مرزبوم) ايكى معنايه در اوّل بمعنى وطن ثانى بمعنى سرحد سنورى ابو المعانى ايكى معنايه (بيت) نكهبان كشتم اكنون مرزبوم را * كه مرزبوم من نايد بخاطر * فرهنك شعوريده مرز ايله بوم بيننده واو عاطفه يازدى لكن ناظم فخر برلك عندنده موجود اولان نسخه سنده واو يوقدر اما كه فقط مرز مصراع ثانيده كلور بوم باء موحده نك ضميله وطن دخى بر يورت معناسنه فارسيده وعربيده بيقوشه دخى بوم ديرلر

* مرز سرحد آديدر سرحد اغاسى مرزبان *

(مرز) ميمك فتحى ورانك سكونى وزاى معجمه ايله بمعنى سرحد وسنور تكم سرحد اغاسنه مرزبان ديرلر چونكه بان ادات اسم مكاندر على ما سبق فى الادوات المركبة خواجه سلمان (بيت) شاخ بان بكرفت مرز باغ وبستان را تيغ * سر فرو نركس بپيش مرزبان مى آورد * همدخى زمين ومملكت معناسنه ده كلور

* پاس حفظ ايتمك دخى بر ربعى ايمش كيجه نك *

(پاس) باء فارسيه ممدوده نك فتحى وسين ايله بمعنى حفظ وحراست وبمعنى ربع الليل كذا فى فرهنك شعورى فرهنك جهانكيريده كيجه نك سكز بخشندن بر بخشى ديو واقعدر حكيم فردوسى (بيت) يكى كفت صدره زيزدان سپاس * نيايش كنم روز وشب در سه پاس * همدخى تنكى دل وغم واندوه وخوف وهراس معنالرينه ده كلور

* بوسيدن كيجه بكجيسنه ديمش پاسبان *

همدخى مطلق بكجى معناسنه ده كلور چونكه بان ادات اسم فاعلدر عربيده پاسبان معناسنه حارس ديرلر

* ران اويلق چاقشر شلوارده رانين ديرلر *

(ران) راء ممدوده‌نك فتحی ونون ایله اویلق معناسنه عربیده فخذ کبی میر نظمی (بیت) بر بر ران شده اسب مرادش * همه کام جهان اودست دادش * وهمدخی راندن لفظندن امر حاضر ووصف ترکیبی دخی اولور (رانین) چاقشیر وشلوار وتومان معناسنه چونکه یاء تحتیه ونون نسبت ایچوندر شاعر (بیت) چرا پیچد مکس دستار وفوطه * چرا دارد ملخ رانین دیبا

* قوله آت یکران بنلمشدن کنایه زیرران *

(یکران) یاء تحتیه‌نك فتحی وکافك سکونی وراء ممدوده‌نك فتحی ونون ایله قوله آت معناسنه بعض فرهنکده چیل آت دیو منقولدر فرهنك جهانکیریده اسب ممتاز دیو واقعدر کمال اسماعیل (بیت) نشسته آب زرشك لطافتت در خاك * چنانکه باد بر آتش زنعل آن یکران

* دینلدی زردشت اکه کیم یازمش مجوس ایچون کتاب *

(زردشت) زای معجمه‌نك فتحی وراءنك سکونی ودالك ضمی وشین معجمه‌نك سکونی وتاء فوقیه ایله دین مجوسده مذهب مغانی اول ایجاد واحداث ایدوب دین باطلی حقنده بر کتاب تألیف ایدن شخصك اسمیدر شمس فخری (بیت) چکونه میتوان درملك کردون * حدیث ومذهب زردشت وبرزین * کتاب مزبورك اسمی زای معجمه‌نك فتحیله زند قودی وبو کتاب بکا طرف حقدن کلدی دیو نیچه کسنه‌لری اضلال ایلدی حکیم خاقانی (بیت) آتش زمن بنهفت دم کرزند خوانم دیدکه * مصحف زمن بکر بخت هم کراهل ایمان نیستم * محمد کشمیری تألیفنده کوریلدر که زردشت منوچهر نسلندن ایدی نبوت دعواسی ایلدی ابتداسنده اقلادوس حکیمك شاکردی ایدی واقلادوس فیثاغورس حکیمك شاکردی ایدی تمام علم حکمتی تحصیل ایدوب سیلان حدودنده بر معظم طاغده مدتلر الوب ریاضته مشغول اولدی انجامی بر کتاب تصنیف ایدوب نامنه زند تسمیه ایلدی اول وقت کشتاسب شاهك سلطنتندن اوتوزسنه کچمش ایدی طاغدن اینوب باش جامه‌لرله آتش پرستان رداسی کیوب کشتاسبه کلوب ادعای نبوت ایلدی کشتاسب علماسیله امتحان ایلدی معجزه طلب‌لرنده زردشت اشارت ایلدی بر مقدار باقری آتشده اریدوب باشنه دوکدیلر اصلا بر یرینه ضرر ایتمدی زیرا حکمتله کندویه علاج ایتمشدی آتشك ضررنی دفع ایدردی کشتاسبه اعتماد کلی کلوب پیشوای دین مغان ایلدی اننداقا علی خیر یزدان وفاعل شر اهرمن دیو اندن ظهور ایلدی واول کیشك حکمی نوشین روان زماننده منسوخ اولدی

فاما که بنه جابجا بقیه بولنوردی

* هم مجوسك اوقشلارینه دیرلر موبدان *

(موبدان) جمعدر آخرنده کی الف ونون ادات جمعدر مفردی موبد میمك فتحی وواوك سكونی وباء موحده نك فتحی ودال ایله عالم مجوسه در لكن في الاصل عربیه در جمعی موابد كلور نتكم عالم نصارایه راهب دیوب جمعی رهبان كلور عالم یهوده حبر دیوب جمعی احبار كلدیکی کبی

* بیلكو طاشی فسانه سحر افسون وفسون *

(فسانه) فانك فتحیله بیلكو معناسنه عربیده محده وعیسی کبی همدخی بی فائده حکایه وقصه معناسنه ده كلور هاء رسمیه سز فسان دخی مرویدر و کسر فا ایله بعض فرهنكلرده مضبوطدر حکیم انوری (بیت) بادام دو مغزست که در حجر الماس * نادادہ ایش بوسه سراپای فسانرا (افسون) همزه نك فتحیله بمعنی سحر وكهانت حکیم انوری (بیت) از نهیب معدلت او هر شبی تا بامداد * اهل شهر وروستا برنان همین افسون کند * همدخی حیله ومكر معناسنه وحیوانات مؤذیه وجن ایچون ایتدكلری تعویذ معناسنه ده كلور * فسون فانك ضمیله افسون مذكوردن مخفف اوچ معناسنده مشتركدر بمعنی سحر شیخ نظامی (بیت) فسونی چند با خواهش برآمود * فسون کردن بیابل کی کند سود

* دخی افسانه حكایت هم دینورمش داستان *

(افسانه) همزه نك فتحیله بمعنی حکایه وبی فائده كلمات خواجه حافظ (بیت) دو روزه مهر گردون افسانه است وافسون * نیکی بجای یاران فرصت شمار یارا * جغتایده چور چلك دیرلر (داستان) بمعنی حکایه ایضا ومثل مشهور حضرت مولانا (بیت) بشنوید ای دوستان این داستان * در حقیقت نقد حال ماست آن

* بیخته اولمش الكمش نسنه پرویزن الك *

(بیخته) باء موحده ممدوده نك کسری وخاء معجمه ایله اسم مفعولدر مصدری بیختن الغلبید رابو المعانی (بیت) خاکراهت دیده با سرگان حسرت بیخته * تا نباشد پای آزرده خیال نازکت (پرویزن) باء فارسیه نك فتحی ورانك سكونی وواو ممدوده نك کسری وزای معجمه نك فتحی ونون ایله الك معناسنه عربیده منخل کبی شیخ سعدی (بیت) بپرویزن معرفت بیخته * بشهد عبارت برآمیخته * وافقده یاء تحتیه نك حذفیله پروزن دخی جائزدر

* دو که در کوبیدن و مهراس معناسی هوان *

(کوبیدن) کاف ممدوده نك ضمی و باء فارسیه ممدوده نك کسریله مصدر در دوکمك واورمق وسحق ایتمك معنالرینه در (مهراس) میمك کسریله هوانکه ایچنده اجزا دوکرلر عربیده اورتاسی یارق طاش معناسنه و نام پدر خضر نبی علیه السلام

* آقمغی جویان چکیدن طملامق بارد یاغر *

(جویان) جیم ممدوده نك ضمی و یاء تحتیه نك فتحیله اسم فاعلدر چونکه الف ونون ادات اسم فاعلدر همدخی تجسس و تفحص ایدیجی معناسنه ده کلور (چکیدن) جیم فارسیه نك فتحیله مصدردر مطلقا طملامق معناسنه کمال خجندی (بیت) بارآتشی بسینه رسیدن گرفته است * خون ازدل کباب چکیدن گرفته است (بارد) باء موحده نك فتحیله مضارع غائبدر مصدری باریدن لفظیدر مطلقا یاغمق معناسنه یغمور اولسون غیری اولسون

* هم اولوق میزاب ایمش التون اولوق زرناودان *

(میزاب) اصل عربیدر فارسیده دخی شایعدر ابوالمعانی (بیت) بدستش خامه شد میزاب رحمت * که ریزد ازوی آب زندگانی (زر) التون دیو بکرمی ایکنجی قطعه نك بیتی ضمنده یجندی (ناودان) مطلقا اولوق معناسنه در کرمن اولوغنه و سائرینه شاملدر هاتفی (بیت) زنم قطره ها کاید از ناودان * زراعت بامید اوکی توان * اصلنده اسم مکاندر چونکه ناو نون ممدوده نك فتحی ودال ایله بمعنی قطره دان ادات اسم مکاندر

* اولدی صانجلمش خلیده سیخ شیش بریان کباب *

(خلیده) خاء معجمه نك فتحی ولام ممدوده نك کسری ودالك فتحی وهاء رسمیه ایله اسم مفعولدر صانجلمش وایچنه طوغرو کتمش معناسنه کذا فی الجمع حکیم انوری (بیت) هرساعتش ازغصه کلی تازه شکفته * وزغصه چوخارش همه دردل خلیده (سیخ) سین ممدوده نك کسری وخاء معجمه ایله مطلقا شیش معناسنه دمور اولسون اغاج اولسون کباب شیشی اولسون آخری اولسون شیخ سعدی (بیت) به بنج بیضه که سلطان ستم رواداردر * زنند لشکریانش هزار مرغ به سیخ * (بریان) ضمیله سوکله کباب معناسنه ترکیده دخی شایعدر عربیده شوی دیرلر شاعر (بیت) پس ازمردن اکرمرغی نشیند برسر سنکم * شود بریان اکر آهی برآرم ازدل تنکم * کباب مثله شاعر (بیت) هیچ نعمت نمیرسد بکباب * هیچ شربت نمیرسد بشراب

* میچکد طملردیمك تن طملا یجی خونچکان *

(می) ادات حالدر کماسبق فی الادوات المرکبة (چکد) مضارع غائبدر مصدری چکیدن اقتلیدر آنقا یچدی خون قاندیوادوزیجی قطعه نك یدیجی بتنده یچدی (چکان) چکیدن مزبوردن اسم فاعلدر

* بسمل اولمشدر بوغازلنمش بریدن کسمه در *

(بسمل) بای موحده نك کسری وسینك سکونی ومیمك کسری ولام ایله بمعنی مذبوح خواجه آصفی (بیت) قاتل من چشم می بنددم بسمل مرا * تا نماندن حسرت دیدار اودردل مرا * وتیغ ایله کشته اولانه ده بسمل دیرلر (بریدن) بای موحده نك ضمی ورای ممدوده نك کسریله مصدردر بمعنی قطع کمال خجندی (بیت) لرزان دلم چو بیم جدا نیست همچو برك * بنگر زشاخ لرزه بوقت بریدنش * بونده رانك تخفیفی وتشدیدی جائزدر لکن بومقامده مخففدر

* مخ ایلك معناسنه کلمش کمکدر استخوان *

(مخ) میمك ضمی وخای معجمه ایله ایلك و بین معناسنه عربیله مشترکدر لکن عربیده مشدددر حکیم سنائی (بیت) کوری که نترسم زهمه عالم دیوار * ازمیخ چه ترسد چو مرا نیست مخ (استخوان) همزه نك ضمی وسینك سکونی وتای فوقیه نك ضمی وخای معجمه نك بین الفتح والکسر اماله سی وواو مجهول ونون ایله کمك معناسنه عربیده عظم دیرلر همدخی اساس معناسنه ومیوه چکردکی معناسنه ده کلور

یاره زخم ویاره لو زخمین وداخی زخمناك

(زخم) زای معجمه نك فتحی وخای معجمه نك سکونی ومیم ایله بمعنی یاره وجراحت شمشیر وخنجر وتیر وامثالی همدخی آهوی بیاض معناسنه ده کلور ایکی معنایه ابو المعانی (بیت) تیغ غمزه زخم کرده سینه ام * چون بچشمی زخم مارا شکرد (زخمین) بمعنی مجروح آخرنده کی یای تحتیه ونون نسبت ایچوندر (زخمناك) مثله چونکه ناك ادات نسبتدر کماسبق

* دی تشنج اولمشه ناسور و پرخون طولوقان *

(ناسور) نون ممدوده نك فتحی وسین ممدوده نك ضمی ورا ایله تشنج اولمش اوکاز یاره معناسنه ابو المعانی (بیت) تشنه در رسیده عمر آخر مکر این زخم دل ناسور بودست (پر) طولی دیو قرقنجی قطعه نك بیت اولنده یچدی خون قاندیوادوزیجی قطعه نك یدیجی بتنده یچدی

* بل ميان اولمش وسط معناسنه داخی كاور *

(ميان) ميمك كسری ايله ايكی معنايه در اول بل كه عربيده صلب كبی ثانی بمعنی وسط ارالق ايكی معنايه كاتب (بيت) بی كه باغ برا ز كل شود نكهت كل * چو كابن اربكشايد ميان باغ ميان * همده خی هميان لفظندن مخففدر

* قوشاغه ديرلر كمر هم ايچه بللو مو ميان *

(كمر) تركيده دخی قوشاق معناسنه در كمال اسماعيل (بيت) چون سنان از سر فرازی باشدش در صدر جای * هر كه اندر خدمتت چون تيغ در بندد كمر * همده خی طاق معناسنه ده كلور مثلا كمر ايوان كبی (مو) اللخی قطعه نك ايكنجی بيتنده كلان سوی لفظندن مخففدر لكن بو مقامده اينجه معناسنه در مجازا (ميان) آنفا تفسير در * فارسی اوكرندم اولدم بو يله طتلو د يللو بن * يكدی

* پارسی آموختم كشتم چنين شيرين زبان *

(پارسی) معربی فارسيدر چونكه وقت تعريبده باء فارسيه فايه ابدال اولنور مشبعا بيانی ديباجه نك يكرمی طقوزنجی بيتنده يكدی (آموختم) ماضیء متكلم وحده در مصدری قرق ايكنجی قطعه نك طقوزنجی بيتنده يكدی (كشتم) قرق التنجی قطعه نك التنجی بيتنده يكدی (چنين) اوچنجی قطعه نك اوچنجی بيتنده يكدی (شيرين) طتلو معناسنه مقابلی تلخ لفظيدر حكيم خاقانی (بيت) چرب و شيرين نعمت دنيا * بمكس راندنش نمی ارزد (زبان) يكرمنجی قطعه نك ايكنجی بيتنده يكدی (سئوال) بو مقامده بن مقابلنده من اولملو ايدی (جواب) همان تتميم ايچوندر بو نسخه مقامده دخلی يوقدر

* قطعهٔ خوب بمعنيست چنين عشوه نمون *

(قطعهٔ خوب) ايكنجی قطعه نك عنوانده متفرقا يكدی (بمعنيست) باء موحدهٔ مفتوحه ظرفيت ايچوندر معنی معلوم لكن فارسيده نونك كسريله اوقنسه جائزدر است ادات رابطه در كما سبق فی الادوات المركبة (چنين) اوچنجی قطعه نك اوچنجی بيتنده يكدی (عشوه نمون) وصف تركيبيدر نازايديجی و جلوه كستريجی معناسنه چونكه عشوه نازديمكدر برنجی قطعه نك التنجی بيتنده كلور (حاصل معنی) بر كوزل قطعه كه معناسنه بويله جلوه ايديجيدر

* طشره بيرون و بيرون ايچره چندی درون *

(بيرون) باء موحدهٔ ممدوده نك كسری و راء ممدوده نك ضمی و نون ايله بمعنی خارج

وطنبره ابو تراب بك (بيت) خدنكت در دلم بنشست وجان چون صاحب خانه * كهى بيرون رود كاهى بكردد ميهمان كردد * بو لفظ بيرونى باء موحده نك فتحيله اوقورلر غلطدر وفصيح وصوابى كسريله در (برون) باء موحده نك كسريله بيرون مذكوردن مخففدر همدخى براى واجل معناسنه در. كوره مثلا برون تو ديرلر سنك ايچون معناسنه (درون) دالك فتحيله بمعنى داخل اندرون لفظندن مخففدر ابو المعانى (بيت) درون سينهٔ من مخزن خيال تو بود * چنانكه رسم قديمست كنج درويران

* چوره پيرامن او معناده ايش پيرامون *

(پيرامن) باء فارسيهٔ ممدوده نك كسريله چوره معناسنه عربيده اطراف وحوالى كبى شيخ سعدى (بيت) در ميروو زير وسلطانرا * بى وسيلت مكرد پيرامن * ميم ممدوده ايله پيرامون دخى بو معنايه در ابو شكور (بيت) به پيرامون آن در بود كوهى * كزان بد در دل كردون شكوهى

* اولدى مفهوم خداوند همان صاحب ورب *

(خداوند) خاء معجمه نك ضميله بمعنى صاحب ورب مطلقا ماله وعلمه وماكه مضاف اولور كاهى اضافتسز مطلقا خداوند ديرلر (ليذهب السامع كل مذهب) بو تقديرجه كاف عربى ايله ده وكاف فارسيله ده معنى دار اوله رق ايش وعمل صاحبى معناسنه اولان خداوند كار لفظنى ناس اختصار ايدوب سلاطين آل عثمان حضراتنه خنكار ديو تعبير ايدرلر

* يوق نظيرى ومثالى ديمك اولمش بيچون *

(بيچون) مركبدر چونكه بى ادات نفيدر كما سبق فى الادوات المركبة چون كبى ديو اوچنجى قطعه نك اوچنجى بيتنده كچدى بو مقامده مثل معناسنه در

* ديلورمانى نقاش كابينه دخى * مرهوندر

* كرچه انجيل شريفك آديدر انكليون *

(انكليون) همزه نك فتحى ونونك سكونى وكاف فارسيه نك فتحى ولامك سكونى وياء تحتيهٔ ممدوده نك ضمى ونون ايله ايكى معنايه در اول بمعنى انجيل شريف حكيم سنايى (بيت) تادم عيسى چليپا كرشد اكنون بلبلان * بهر انكليون سرايدن بترسايى شدند * ثانى نقاش مانينك انواع نقوشى نقش وتصوير ايدوب جميع ارباب نقوشه دستور العمل ايلديكى كتابك اسميدر رشيد الدين وطواط (بيت) زنقشهاى بديع وزشكلهاى غريب * صحيفهاى چمن شد چو صحف انكليون *

حاصل

حاصلی حضرت عیسی علیه السلام یا خود چلیپا یا خود زنار ذکر اولندیغی محلده مذکور اولورسه مراد انجیلدر واکر نقش وصورت ورسم ونکار وامثالی ذکر اولندیغی مقامده مذکور اولورسه مراد کتاب مذکوردر

* کله منداولدی شکایت ایده احوالندن *

(کله مند) اسم منسوبدر چونکه کله کاف فارسیه نك کسری ولامك فتحی وهاء رسمیه ایله بمعنی شکایت هانتی (بیت) رعیت زبیدادشان درکله * مکن کرلئرا پاسبان کله * مندادات نسبتدر کما سبق فی الادوات المرکبة

* زحمت ودردی اولاندر دخی رنجور وبخون *

(رنجور) بوزن قنبور وسنطور بمعنی علیل وخسته مثال اول ابو طالب کلیم (بیت) شب تاریك وبیم وراه بس دور * ازان کردیده ام زینکونه رنجور * مثال ثانی میرزا فصیحی (بیت) خون میچکد زناله فصیحی مکر اجل * پیکانم امشب ازدل رنجور میکشد * همدخی اینه معناسنه ده کلور میر نظمی (بیت) مکن باری بهر رنجور واپشت * که کردد مرترا رسوای عالم (بخون) باء موحده نك فتحی وخاء معجمه نك ضمی ونون ایله بمعنی رنجور مذکور میر نظمی (بیت) زعشقت تلخ وشیرین را چشیدم * بدین سودا بخون دل کشیدم

* دیدیلر تنبل اولان کمسه یه نکش وهوشا *

(نکش) نونك کسری وکافك سکونی وشین معجمه ایله بمعنی کاهل وتنبل وسست وبیکار میر نظمی (بیت) بود نکش وکاهل وبیکار وسست * ایلك بوده درخورش حالالك وجست (هوشا) هاء ممدوده نك ضمی وشین معجمهٔ ممدوده نك فتحیله بمعنی نکش مذکور (تنبل) دخی فارسیدر ترکیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی کمال اسماعیل (بیت) درکنج خانه پشت بدیوار دادنش * ترخشك زاهدیست که ازرزق تنبلست

* ایشی کورمکه بك سعی ایدن آدم بشکون *

(بشکون) باء موحده نك فتحی وشین معجمه نك سکونی وکاف ممدوده نك ضمی ونون ایله اشغالنه حریص وامورینه مقدم معناسنه میر نظمی (بیت) بسعی قسمت روزی نمیشود افزون * چرا بکوشش بی فائده شوی بشکون * نون محلنه لام ایله بشکول دخی بو معنایه در

* انکوبه نکوبه تنومند دی فربه سمیزه *

(تنومند) اسم مسموبدر بمعنی جسیم ومحکم بدنلو کرک انسان اولسون وکرک غیری اولسون جمله حیوانه اطلاق اولنور چونکه تنو تاء فوقیه نك فتحی ونون ممدوده نك ضمیله بمعنی بدن تن کبی لکن تندن ابلغدر منداداتِ نسبتدر کما سبق آنفا (فربه) فانك کسری ورانك سکونی وباء موحده نك کسری واظهار هاایله سمز معناسنه ضدی لاغردر جامی (بیت) بزکه لاغر بود وسك فربه * هست ازین فرمت آن لاغربه

* دخی لاغر اریغه دینلدی نزار اولدی زبون *

(لاغر) فتح غین معجمه ایله مضبوطدر شیخ سعدی (بیت) اسب لاغر میان بکار آید * روز میدان نه کاو پرواری (نزار) نونك کسری وزای معجمهٔ ممدوده نك فتحی ورا ایله بمعنی ضعیف وزبون محمد بن یمین (بیت) زهی بسلسلهٔ زلف مشکبار جعد * دل شکستهٔ چون من نزار کرده مقید

* ترسنه دونمشه معکوس اولانه منحوسه * تفسیردر

* بازکونه دینلور همدخی وارون ونکون *

(بازکونه) ایکی معنایه دراول بمعنی معکوس ومنکوس ومقلوب حقیقة ومجازا ثانی بمعنی مشئوم ومنحوس ومنکوب ایکی معنایه بروجه تشویش فرخی (بیت) بازکونه دشمنانش راز بیم کالك تو * موی کردد بازکونه بربدن دندان مار * معنای ترکیبیسی دخی بو معناله قریبدر چونکه باز باء موحدهٔ ممدوده نك فتحی وزای معجمه ایله کیرو معناسنه کونه درلودر بو کاه جلّ بیتده کلور (وارون) واو ممدوده نك فتحی وراء ممدوده نك ضمی ونون ایله ایکی معناده بازکونه کبی لبیبی (بیت) ندانم بخت را با من چه کینست * بکه نالم بکه زین بخت وارون * شمس فخری (بیت) ایا شهی که هر انکو خلاف اندیشد * بود هر آینه در بخت دولت وارون (نکون) نونك کسری وکاف فارسیهٔ ممدوده نك ضمی ونون ایله بودخی ایکی معناده بازکونه کبی هاتفی (بیت) پس از کشتن وبستن بی قیاس * نکون کشت خوارزمیان را اساس

* غیری درلودیمه معناسی دگرکون اولمش *

(دگرکون) رانك سکونیله غیر درلو وبشقه کونه معناسنه میر نظمی (بیت) دل زارم نشد با لطف مقرون * ز جور یار شد حالم دگرگون * اصلنده مرکبدر چونکه دگر دالك کسری وکاف فارسیه نك فتحی ورا ایله غیر وبشقه معناسنه اصلی یاء تحتیه ایله دیکر اقفلیدر نتکم قطعهٔ اخیره نك عنوانده کاور (کون) کاف فارسیهٔ

ممدوده نك ضمى ونون ايله درلو ورنك معناسنه خواجه سلمان (بيت) يار كندم كون سنبل زلف خرمن سوز من * جو بجو برباد خواهم راند جون كاهم نكرد * بو بيتده كندم كون اسمر اللون معناسنه يعنى بغداى رنكلو معناسنه نتكم مصراع ثانيده كلان كونا كون دخى بوندندر بيتلرنده كى الف توسل ايچوندر

※ درلو درلو يه جك يرده ديتور كونا كون ※

شيخ سعدى (قطعه) روضة ماء نهرها سلسال * دوحة سجع طيرها موزون * آن پر از لالهاى رنكارنك * وين پر از ميوهاى كونا كون

※ محفه نك آدى كجاوه عربه كردونه ※

(كجاوه) كافك وجيم ممدوده نك وواوك فتحهلرى وهاء رسميه ايله يعنى محفه عربده هودج كبى (كردونه) كاف فارسيه نك فتحى وراءنك سكونى ودال ممدوده نك ضمى ونونك فتحى وهاء رسميه ايله عربه معناسنه كه عربيده عجله چغتايده آرابه كبى

※ دوندى يكيچون ديديلر كو كاره چرخ كردون ※

(چرخ) فلك ديواون طقوزنجى قطعه نك بيت اخيرنده كچدى (كردون) مطلق دونجى معناسنه عربيده دوار كبى بو تقديرجه عربه معناسنه اولان كردونه لفظنده كى هاء رسميه علامت نقل ياخود ادات نسبتدر كما سبق فى الادوات المركبة حكيم انورى (بيت) ور از مراد تو بى باز پس نهد كردون * باضطرار چو كردون باركش دون بود

※ كاست نقصان دخى پك اكسكه كمتر ديلور ※

(كاست) كاف ممدوده نك فتحى وسينك سكونى وتاء فوقيه ايله ماضى صيغه سى اوليوب اسم مصدردر مصدرى كاستن لفظيدر شاعر (بيت) شمار اسخن كاست بايد همى * رهى خويشتن خواست بايد همى * هم دخى ناقص واكسك معناسنه ده كلور لكن كم لفظيله فرقى واردر چونكه كم اصلدن ناقص اولاندر كاست صكره دن ناقص اولاندر (كمتر) اسم تفضيلدر چونكه كم اكسك ديوا اونونجى قطعه نك بيت اولنده كچدى تر ادات اسم تفضيلدر كما سبق فى الادوات المركبة مير نظمى (بيت) بعشق از ديكران كمتر نباشم * همان در عشق باشم كرنباشم

※ هم كينه ديك اكسكلو زياده افزون ※

(كينه) اسم منسوبدر چونكه كم آنفا كچدى يا تحتيه نسبت ايچوندر نون تأكيد نسبت ايچوندر هاء رسميه علامتدر مير نظمى (بيت) كمينه بندهٔ دركاه جانان * كند خدمتكزارى از دل وجانان (افزون) همزه نك فتحيله يعنى زياده بيش كبى لكن فرقلرى بيش اصلدن زياده اولاندر افزون صكره دن زياده اولاندر كم ايله كاست

كبي حكيم انوري (بيت) همیشه تا بجهان در کئی وافزونیست * حسود باه تو کم

باد عمرت افزون باد * رنك نيرنك نه الدا نمه بو چرخ دورنك *

رنك) كونه ديو فرق برنجي قطعه نك بشنجي بيتنده كجدی لكن بو مقامده حيله وخدعه معناسنه (نیرنك) نون ممدوده نك كسرى ورانك فتحى ونونك سكونى وكاف فارسيه ايله اوج معنايه كلور اول بمعنى مكر وحيله حكيم اسدی (بیت) جهانرا چنین دست بازی بسست * زهر رنك ونيرنك سازی بسست * ثانى بمعنى سحر وافسون شمس فخری (بیت) تراز كيد بدان حفظ حق نكهبانست * زحرز ورقيه وافسون حيله ونیرنك * ثالث نقاشلرك نقش وتصويردن اقدم ايتدكارى رسم معناسنه مؤيد الفضلاده بمعنى طلسم ديو واقعدر حاصلي بو مقامده جمله معانيسى الويرر بونلردن بشقه نيرنك دكل معناسنه مركبده اولسه ينه الويرر چونكه لى ادات نفيدر كما سبق فى الادوات (چرخ دون) بمعنى فلك دنى

* نقش الوان ديو كوستر ديكيدر بوقلمون *

(بوقلمون) باء موحدهٔ ممدوده نك ضمى وقافك فتحى ولامك سكونى ايله التى معنايه كلور اول برجانوردركه كونشه قرشو طورر كونش طوقندقجه التون كبي پارلر ثانى الوان سرچه كه سيناد برلر ثالث انواع شكوفه واغاج چيچكلرى شيخ سعدى (بيت) باد درسايه درختانش * كستراننده فرش بوقلمون * رابع ديباى منقش منوچهرى (بيت) فروزان تيغ وى هنكام هيجا * چنان ديباى بوقلمون نموده * خامس برقوشدر صوبه باتدقچه توبلرى الوان كورنور سادس روزكار متلون الاحوال اولمغله اكاده بوقلمون ديرلر تحقيق بودركه هر نه كه الوان ورنكارنك كورينورا كا بوقلمون ديرلر بو مقامده مقصود دخى بودر بو تقديرجه ناظم تحرير

بدايع الكلام برمعنى ايلدى فلله دره * قطعه دروا وچو نوباوهٔ باغ مينو *

(قطعه درواو) مثلى قطعهٔ اولى عنوانده كجدى (چو) ادات تشبيهدر كما سبق فى الادوات (نوباوه) طرفنده يمش ديو بو قطعه نك بيت عاشرنده كلور (باغ) بيانى اوتوزسكزنجى قطعه نك بيت اخيرى شرحنده كجدى (مينو) جنت ديو بو قطعه نك بشنجى بيتنده كلور حاصل معنى جنت باغنك طرفنده يمشى كبى

حرف واوده برقطعه در * شرمكين اوتانجى اولدى قادندر بانو *

(شرمكين) اسم منسوبدر چونكه شرم اوتنمق ديو فرق برنجى قطعه نك بيت اولنده كجدى كين ادات نسبتدر كما سبق فى الادوات المركبة (بانو) باء موحدهٔ ممدوده نك فتحى ونون ممدوده نك ضميله بمعنى خاتون خانه نشين كه تركيده اكا قادين ديرلر امير خسرو

(بيت) مهين بانو چو آمد پيش شيرين * نصيحت كرده از كفتار پيشين

* پيره زن قوجه قارى سحر ايديجيدر جادى *

(پيره زن) رادن صكره هاء رسميه ايله وهاء رسميه سز مستعملدر مير نظمى (بيت) پيره زن دهر طلاقش بده * بر سر او پاى مرادت بنه * معناى تركيبيسى ده بويله در چونكه پير قوجه ديو يكرمى برنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى زن عورت ديو يكرمى اوچنجى قطعه نك اوچنجى بيتنده كچدى (جادو) جيم ممدوده نك فتحى ودال ممدوده نك ضميله سحر ايديجى معناسنه همدخى استعاره طريقيله چشم محبوبه ده اطلاق اولنور شاعر ديمش (بيت) چشم تو جادويست كه چون صورت فرنك * دريك نكاه با همه كس آشنا شود

* برى برينه طولاشمش ديمه در پيچاپيچ *

پيچاپيچ) اكثرى انسانده موى زلفده و كيسوى دلبرده مستعملدر چونكه ميانه ده كى الف توسل ايچوندر پيچ طولاشق ديو بشنجى قطعه نك دردنجى بيتنده كچدى

* موى قيل شانه طرق ساچ بولكيدر كيسو *

موى) ميم ممدوده نك ضمى وياء تحتيه ايله مطلقا قيل و يولك معناسنه عربيده شعر كبى (شانه) طرق معناسنه عربيده مشط كبى كمال خجندى (بيت) شانه زد باد زلف يار مرا * اصلح الله شانه ابدا * همدخى شانه حيوانك كورككى كه بريه‌ى ككدر اوزرنده قرمزى خطوطى اولور بعض ناس اول خطلردن احكام استخراج ايدرلر اكثر تاتار واوزبك طائفه‌سى اويله‌لر اكا جغتايده اسابقور ديرلر حتى مابينلرنده معتبر اولمغله مسافر عزيز اوغريته اول كككى قورلر كانه زياده اعتبار ايتمش اولور (كيسو) كاف فارسيه نك فتحى وياء تحتيه نك سكونى وسين ممدوده نك ضمى ايله صاچ بلوكى معناسنه استاد دقيقى (بيت) آن دو كيسو دل زمامى برد وميكويى كه برده بيسى آنكه كه مى آيند دزدان از قفا

* قاسغك آدى زهار اولدى بغل قولتقدر *

زهار) زاى معجمه نك كسرى وهاء ممدوده نك فتحى ورا ايله قاسق وقاسغك قيللى معناسنه ابو المعانى در هجو زنى (بيت) كه نتوان شد يقين اورا زبد بو * نكايدهم خراز بسيار زهارش (بغل) باء موحده نك وغين معجمه نك فتحلرى ولام ايله قولتق كه عربيده ابط ديكى صائب (بيت) اكرچه سايه ام منشور دولت در بغل باشد * براى استخوان سر كشته دائم چون هما باشم * عربيده بغل ديو قاطره ديرلر

* هم تراش ايتمه ستردن ايكو دريلو *

ستردن) سينك كسرى وتاء مفوقيه نك ضمى ورانك سكونيله مصدردر قازيمق وتراش

ایچمك معناسنه شیخ نظامی (بیت) استره هرچند دم تیزیافت * موسترده نتواند شکافت (پهلو) باء فارسیه نك فتحی وهانك سكونی ولام ممدوده نك ضمیله ایكوكه عربیده ضلع كبی همده حی بانكه عربیده جنب كبی حكیم شفائی (بیت) پرستاری ندارم برسر بالین بیماری * مگر آهم ازین پهلو بآن پهلو بگرداند * فاما كه لامك فتحیله پهلو لغات فارسیه دن برنوعدر

* پهلوانه یل واالب وكورشه كشتی دی *

(یل) یاء تحتیه نك فتحی ولام ایله بمعنی پهلوان وبهادر ودلاور حكیم فردوسی (مثنوی) بروزنبرد آن یل ارجمند * بتیغ وبخنجر بگرز وكمند * برید ودرید وشكست وببست * بلا راسر وسینه وپاودست * بوایكی بیتده چارانددر چاروانف ونشر صنعتی واردر یعنی تیغ ایله برید وخنجر ایله درید وگرز ایله شكست وكمند ایله ببست وتیغ بسر وخنجر بسینه وگرز بپا وكمند بدست * (الب) همزه نك فتحی ولامك سكونی وباء موحده ایله بوزن قلب بمعنی پهلوان ایضا بوتقدیرجه مستقطر آسمزاولان البستان لفظنده پهلوان محلی وبهادر مكانی دیمك اولور (پهلوان) فارسیدر تركیده شیوعی حسبیله تفسیرقلندی حكیم فردوسی (بیت) كسی كو بود پهلوان جهان * میان سپه درنماند نهان * كشتی كافك ضمی وشین معجمه نك سكونی وتاء فوقیه ممدوده نك كسریله كورش معناسنه نتكیم كشتی گرفت دیرلر كورش طوتدی دیمكدر بونده سین مهمله ایله كستی دخی مرویدر

* گوجلو قوتلو تواناد خی قوت نیرو

(توانا) تاء فوقیه نك ضمی وواو ونون ممدوده نك فتحلریله توانستن لفظندن اسم فاعلدر چونكه الف علامت اسم فاعلدر (نیرو) نون ممدوده نك كسری وراء ممدوده نك ضمی ایله بمعنی قوت وزور شمس فخری (بیت) ابو اسحاق ای كرده مسخر * ممالك رابعدل وداد ونیرو * شیخ سعدی (بیت) درختی كه اكنون گرفتست پای * بنیروی شخصی برآید زجای

* جاودانی ایله جاویدابدی ودائم *

(جاودانی) بونده درت لغت واردر جاویدانی واودن ونوندن صكره ایكی یاء تحتیه ایله جاودان ایكی یاء تحتیه سز جاویدان یاء ثانیه سز جاودانی یاء اولی سز جاوید واو ممدوده ایله دالدن صكره الف ونونسز لغت خاصه در

* راحت آسایش جنت كبی همچو مینو *

(آسایش) امر حاضر آخرینه ماقبلی مكسور شین معجمه الحاقیله اسم مصدردر

مصدری همزه وسین ممدودتیننك فتحلریله آسودن لفظیدر چونكه مستقبلاتی واولشاتف وباء تحتیه یه ابدالیله آساید وآساینده كلور خواجه حافظ (بیت) آسایش دوكیتی تفسیراین دوحرفست * بادوستان تلطف بادشمنان مدارا (همچو) هانك فتحی ومیمك سكونی وجیم فارسیه نك ضمی وواو مجهول ایله ادات تشبیهدر كماسبق فی الادوات المركبة (مینو) میم ممدوده نك كسری ونون ممدوده نك ضمیله یعنی جنت بهشت كبی شیخ نظامی (بیت) بكی مجلس آراست ازروا می * كه مینو زشرمش برآورد خوی * همدخی زمردوجواهر معناسنه ده كلور

سیب المادر ابوبه دخی به ابوادر

(سیب) سین ممدوده نك كسری وباء موحده ایله الما معناسنه عربیده تفاح كبی كمال خجندی (بیت) كفتم ازسیب سمرقندی به ازنار خجند * بازنخدان ولب چون قند كفتا به نبود (به) باء موحده نك كسری واظهار ها ایله ایكی معنایه دراول ابو معناسنه نیك كبی شاعر (بیت) كفتی كه ستارۀ توسعد دست * من طالع ازتو به بدانم * بعضیلرینك اید به لفظی فرق ایدرلر تركیده نیك ابو ایله تعبیر اولنور به یك ایله نتكم بوربا بیدن فهم اولنور (رباعی) شیری كه شكاری نكند در وبه به * عمری كه بتلخی كذرد كوته به * آنكس كه حق نان ونمك نشناسد * كریوسف مصری بوداند وچه به * ثانی ابوادیدكاری میوه معناسنه عربیده سفرجل كبی

* نار انار وارینك انواعنه دیرلر آلو *

(انار) همزه نك فتحیله میوۀ معروفه كه تركیده نار عربیده رمان دیدكلریدر حتی خبرده وارد اولمشدركه (من اكل رمانة انار الله قلبه اربعین یوما) همدخی قرءان عظیمنده (فیهما فاكهة ونخل ورمان) وارد اولمشدر فرهنك شعوریده انار همزه ایله فارسیدر همزه سز نار تركیدر ناظم نخوربر لسوق كلامی دخی بونی اقتضا ایدر كمالایخفی علی من له ادنی مذاق) لكن بعضیلری معكوس ردیدیلر یعنی همزه ایله تركیدر همزه سز فارسیدر نتكم بوقطعه دن فهم اولنور (قطعه) نار بخورورنك تو كلنار شود * قهوه بخورعقل تو بسیار شود * دردوالم دفع كند تنبا كو * باده نخور عقل تو كره شود * شوقدر رواركه ایكیسی علی الاشتراك فارسیده وتركیده مستعمل وله فافهم (آلو) همزۀ ممدوده نك فتحی ولام ممدوده نك ضمی ایله انواع ارینك معناسنه در مثلا زردآلو یعنی مشمش سیاه آلو یعنی برقوق شفتالو یعنی خوخ

* اسمه تالش واوزم انكور قورقدر غوره *

(تالش) تاء فوقیۀ ممدوده نك فتحی وكاف ایله اسمه واوزم چبوغی معناسنه ظهوری

(بيت) ثنا ميكنم ابرديا كرا * ترياده طارم تا كرا (انكور) فتحله تازه اوزم معناسنه عربيده عنب كبي طالب آملى (بيت) شراب كهنهٔ ما شيره كشت ازواز كون بعني اكرزنسان بماند هفتهٔ انكور ميكردد * حتى صحيح شرابه شراب انكوردبرلر (غوره) غين معجمهٔ ممدوده نك ضمى ورانك فتحى وهاء رسميه ايله قورق معناسنه عربيده حصرم كبي همدخى هنوز آچلمامش پنبه قوزاغى معناسنه ده كلور بوابكى معنايه شمس فخرى (قطعه) وركنى يادلفظ اودرباغ * شهد كردد بعزم درغوره * ابرازفيض دست ابواسحق * وركند پنبه دان درغوره

* اولدى كلنار كرازوشنه درآلوبالو *

(كلنار) كاف فارسيه نك ضمى ولامك سكونى ونون ممدوده نك فتحى ورايله كراس ديدكارى معروف ميوه كه طب كتابلرنده اكاقراصيا حلودبرلر همدخى برقرمزى رنكين چيچكدر براغاجده بتراول اغاج انار اغاجنه بكزر لكن انارى اولمازانجق محصولى چيچكدر بعضيلر اكا انار برى ديرلر عربيده جلنار روشوكه المصرى ديرلر همدخى شيرازده واطرافنده كل صد برلند برلر شيخ نظامى (بيت) شدم از سرخ رويى نيزچون خار * خوش آن خاربكه آردسرخ كلنار (آلوبالو) همزهٔ ممدوده ايله وشنه ديدكارى ميوه كه كراس انواعندن حتى شعورى مرحوم كراس ديوتفسير ايلدى ميرنظمى (بيت) چنانست آبدار وتازه وتر * شد آلوبالو همچون لعل دلبر *

* انبرودوالكل انبردد نورامرود ه *

(انبرود) همزه نك ونونك سكونى وباء موحده نك فتحى وراء ممدوده نك ضمى وذال ايله بمعنى امرود عربيده كمثرى كبي صاحب كامل التعبير (بيت) امبرودست مايهٔ شادى * مال وازقيد محنت آزادى (انبرد) واوك حذفيله بوندن مخففدر (الكل) لاملك كسرى وكاف فارسيه نك فتحى ولام ايله بمعنى امرود ايضا كذا فى فرهنك زفانكويا (امرود) دخى فارسيدر تركيده شيوعى حسبيله تفسير قلندى لكن اكثرى تركيده رايى ميم اوزره تقديم ايدوب ارمود ديرلر

* شفترنك ايله هلو ايكيسيده شفتالو *

(شفترنك) شين معجمه نك فتحى وفانك سكونى وتاء فوقيه نك ورانك فتحه لرى ونونك سكونى وكاف فارسيه ايله بمعنى شفتالو عربيده دراقى وخوخ كبي شاعر (بيت) نقل توخسنك ميوه ونقل منست تر * چون سيب وآبى وشكر امرود وشفترنك (هلو) هانك ولام ممدوده نك ضملريله بمعنى شفتالو وايضا (شفتالو) دخى فارسيدر تركيده شيوعى حسبيله تفسير قلندى

٭ دینلدی بارنك تورنجه بیو كیدر نارنك ٭

(بارنك) بای موحدهٔ ممدوده نك و رانك فتحلری و نونك سكونی و كاف فارسیه ایله بمعنی تورنج عربیده اترج كبی میر نظمی (بیت) همه نازك وجود و عشوه آهنك ٭ همه سیمین تن و بستان بارنك (نارنك) بای موحده موقعنه نون ایله بارنك كبیدر لكن شعوری مرحوم مطلق تورنج دیو تفسیر ایلدی شمس فخری (بیت) برای زینت بزمش فلك دهد دائم ٭ ز آفتاب ترنج و ز مشتری نارنك ٭ بونك معربی جیم ایله نارنج لفظیدر شاعر عربی (بیت) ان فی بستاننا نارنجنا ٭ من جنی نارنجنا نارا جنی ٭ معرب مذكور فارسیده دخی مستعملدر استاد فرخی (بیت) همیشه تازه درخت یمن نیابد كل ٭ برون نیاید از شاخ نارون نارنج ٭ بونلردن منفهم اولان دخی نارنك مطلق تورنج معناسنه اوله (ترنج) تای فوقیه ایله رامیاننده واوسز فارسیدر لكن تركیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی شوقدر كه تركیده واورسمی یازرلر

٭ دخی لیمون اغاجی اولدی درخت لیمو ٭

(درخت) دالك كسری و رانك فتحی و خای معجمه نك سكونی و تای فوقیه ایله هنوز مقطوع اولمیوب یرنده طورن اغاج معناسنه میوه دار اولسون اولمسون یاش اولسون یاش اولمسون فاما كه كسلدكدنصكره اوزن و هموار اولور سه ستون دیرلر كل ایسه یعنی اوطون ایسه هیمه و هیزم دیرلر بونیدن جمعی درختان كاور شیخ سعدی (بیت) برك درختان سبز در نظر هوشیار ٭ هر ورقی دفتریست معرفت كردكار ٭ عربیده درخته شجر جغتایده یغاج دیرلر ٭ لیمو نونسز لام ممدوده نك كسری و میم ممدوده نك ضمیله بمعنی لیمون كه معروف میوه طالب آملی (بیت) ز ترنج ذقنی ده كه طبیبم دل من ٭ نشكنند تلخی صفرات بدین لیموها (لیمون) نون ایله السنهٔ ثلاثه ده مستعملدر

٭ بار و بر میوه و ترفنده یمش نوباوه ٭

(بار) میوه دیو یكرمی برنجی قطعه نك بیت اولنده كچدی لكن بو مقامده مراد قیله معاذ كرار اقفاله تكرار عد اولندی (بر) مطلقا میوه معناسنه بار كبی شیخ سعدی (بیت) درخت كرم هر كجا بیخ كرد ٭ كذشت از فلك شاخ الای بر ٭ باقی معنالری اوتوز برنجی قطعه نك ایكنجی بیتنده كچدی (میوه) میم ممدوده نك كسریله فارسیدر تركیده استعمالی حسبیله تفسیر قلندی لكن تركیده یملك فتحیله شایعدر (نوباوه) نونك فتحی و واوك سكونی و بای موحدهٔ ممدوده نك و واوك فتحلری و های رسمیه ایله بمعنی نورسیده میوه یعنی ترفنده یمش شمس فخری (بیت) شهریارا تا ابد هر خنده باد ٭

باغ اقبال ترا نو باوه * واو ثانیه موقعنده را ایله نوباردخی بو معنایه دربو قدر برجه عنوانده اولانی را ایله کتورسه افید اولوردی

بهترین بك ابو سیدر ابو نیك و نیكو

(بهترین) آخرنده کی یاء تحتیه نسبت ایچوندر نون انی مؤکددر (بهتر) اسم تفضیلدر چونکه به ابو دیو بو قطعه نك التنجی بیتنده کچدی تر ادات تفضیلدر کما سبق فی الادوات المرکبة (نیك) نون ممدوده نك کسری وکاف ایله بمعنی خوب یعنی ابو شیخ سعدی (بیت) هرکه او نیك میکند باید * نیك و بد هر چه میکند باید (نیکو) آخرنده واو ایله مثله

هندوانه دینلور قاربوزه قاون کرمك

(هندوانه) قاربوز معناسنه عربیده دخی مستعملدر عربیده خاصة جبس دیرلر

خربزه ایکیسنك آدی قبق اولدی کدو

(خربزه) خاء معجمه نك فتحی ورانك سکونی وباء موحده نك ضمی وزای معجمه نك فتحی وهاء رسمیه ایله خربوزه لفظندن مخفف لفظ مشترکدر عربیده بطیخ کبی بسحاق اطعمه (بیت) پنیر وخربزه یدی شهید کن خودرا * که من کهای چنین دیر دیر می آید (کدو) کافك فتحی ودال ممدوده نك ضمی ایله قبق معناسنه عربیده قرع ویقطین کبی مثل مشهورده کیر بینی وکدو نبینی واقعدر اصلی برعورت کندویی براشکه بفعللدر ایمش برکون اول عورت طشره کتمش مکر برجاریه سی وار ایمش فرصت بولوب قادیننك کوردیکی کبی ایشلدی اشك دخی اساسه جق ادخال ایدنجه جاریه طاقت کتوره مدی هلاك اولدی مکر اول قادین حاجتی قدرینك ماعداسنه برقبق کچرر ایمش قادین کوریجك کیر بینی کدو نبینی دیدی

زیره کمون و بوزرلك تخمی داخی سپند

(زیره) زای معجمهٔ ممدوده نك کسری ورانك فتحی وهاء رسمیه ایله عربیده کمون دیدکاری کبی تخم که ولایت کرمانده غایت اعلاسی اولدیغندن کمون کرمانی دیو یازرلر کمال خجندی (بیت) میارید کو نازاینجا وحسن * که زیره بکرمان ندارد رواج (سپند) سینك کسری وباء فارسیه نك فتحی ونونك سکونی ودال ایله بوزرلك تخمی که عربیده حرمل دیرلر اصابت عینی دفع ایچون اطفاله بخور کبی یاقرلر شمس فخری (بیت) دفع عین الکمال ملك ترا * سوخته در مجمرش سپهر سپند

چورك اوتونه دی بوغنج ومار ولدر کاهو

(بوغنج) باء موحدهٔ ممدوده نك ضمی وغین معجمه نك فتحی ونونك سکونی وجیم ایله چورك اوتیکه عربیده شونیز وحبة السوداء دیرلر کذا فی نعمة الله (کاهو) کاف

ممدوده نك فتحی وهاء ممدوده نك ضمیله ماروله که عربیده خس دیرلر وهم تابوت معناسنه‌ده کلور ✳

✳ این سخن را بوسوزی نیك شنود کداپو ✳

(این سخن را) بوسوزی دیو بدنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کچدی (نیك) ایودیو آنفا کچدی (شنو) دکله دیو قطعهٔ اولی نك التنجی بیتنده کچدی

✳ فارسی بلمیان آدم اوله‌مز نادره کو ✳

(نادره کو) نادره سوبلیجی معناسنه وصف ترکیبیدر چونکه کو وصف ترکیبی اولدیغی حالده قطعهٔ اولی نك بشنجی بیتنده کچدی

✳ همچو کهرهاست این قطعه بدیهیم شاه ✳

(همچو) کبی دیو اللنجی قطعه نك بشنجی بیتنده کچدی (کهرها) جمعدر چونکه ها ادات جمعدر (است) ادات رابطه‌درکما سبق فی الادوات المرکبة (این قطعه) قطعهٔ رابعه عنوانده کچدی (بدیهیم) اولنده کی باء موحده ظرفیت ایچوندر دیهیم تاج دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (شاه) پادشاه بوقطعهٔ رابعه نك بیت رابعی شرحنده کچدی حاصل معنی بوقطعه پادشاه تاجنده جوهرلر کبیدر (نکته) کهرها لفظنده بوندن اکره کلان قطعه‌لر حرف هاسنده اولدیغنه تلمیح وارد رفافهم

✳ خشك قوری یاش تر اولنلغه دیرلر کیاه ✳

(خشك) خاء معجمه نك ضمیله قوری معناسنه عربیده یابس کبی ضدی تردر مجازا ناکس وبخیله ودرشت طبع آدمه دخی دیرلر لطیفی (بیت) چه سود آیدم از نوای تخص خشك بخیه که تر نبدی نامدی از نوپشك ✳ جغتایده قوروغ دیرلر (تر) تاء فوقیه نك فتحی ورا ایله یاش معناسنه عربیده رطب کبی شاعر (بیت) کوش شه خالی بان غلغلش دردسرست ✳ هرکه قانع شد بخشك وترشه بحر وبرست ✳ کاهی زاده یاش دیه‌جك یرده وزیاده لطیف مقامنده تازه وتر دیرلر همدخی تر ادات تفضیلده اولور (کیاه) کاف فارسیه نك کسری ویاء تحتیهٔ ممدوده نك فتحی والف هاء رسالیه اوتلق واوت معناسنه عربیده مرتع وحشیش کبی هاتفی (بیت) نه شهرست آرایش ملك شاه ✳ نه صحرا نرویدبغیر کیاه

✳ قورن جرا کاه ایمش اولدی صمان آدی کاه ✳

(جرا کاه) اسم مکاندر قوری معناسنه عربیده حمی ومرعی کبی چونکه جرا جیم فارسیه نك وراء ممدوده نك فتحه‌لری ایله اوت معناسنه‌در عربیده نبات کبی کاه

ادات اسم مکاندر کما سبق فی الادوات المرکبة (گاه) کاف عربیه نك مدوده نك فتحی
واظهار ها ایله صمان معناسنه عربیده تین کبی بونده تخفیفله که دخی جائزدر شاعر
(بیت) زشوق روی توشاهان بدین اسیر فراق * همان رسید که گر آتش
بروی گاه رسید * گیجه یی احیا ایدن شخصه دی شب زنده دار *

(شب زنده دار) وصف ترکیبیدر چونکه شب گیجه دیوایکنجی قطعه نك یدنجی
بیتنده کچدی زنده صاغ ودری دیو اوتوز سکزنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده
کچدی دار وصف ترکیبی اولدیغی حالده اون یدنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده کچدی *

* همدخی شبخیز اودر وقت سحر بامگاه *

(شبخیز) دخی وصف ترکیبیدر شب زنده دار معناسنه چونکه خیز وصف ترکیبی
اولدیغی حالده یکرمی سکزنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی میر نظامی
(بیت) نیم شب بازا کر شبخیز باشم * بشب بازی هوس راتیز باشم (بامگاه) اسم
مکاندر بمعنی وقت سحر چونکه بام سحر دیو قرق دردنجی قطعه نك بیت اولنده
کچدی گاه ادات اسم مکاندر کما سبق فی الادوات او المعانی (بیت) بودمی تنها بشب
آمدز خیالش دربرم * ازشبانکه ذوق وصلت کرده ام تا بامگاه

* ایله توکل دیمك اولدی پناوه بکن *

(پناوه) باء فارسیه نك ونون ممدوده نك وواوك فتحلری وهاء رسمیه ایله بمعنی توکل
واعتماد (بکن) امر حاضردر قطعهٔ سادسه نك بیت اخیرنده کچدی

* صاقلنه جق یر کمین یعنی صغنمق پناه *

(کمین) کافك فتحی ومیم ممدوده نك کسری ونون ایله بوصو وصاقلانجق یر معناسنه
عربیده قرمص کبی خسروی (بیت) ای سراپای معدن جرمی * چشم تودلم زیاده
کمین * همدخی اکسکاو معناسنه ده کلور نتکم کمینه قرق طقوزنجی قطعه نك
اونجی بیتنده کچدی (پناه) امر صیغه سی اوزره اسم مصدردر نتکم مصدری اون
سکزنجی قطعه نك یدنجی بیتنده کچدی میر خسرو (بیت) ای بد رماندگی پناه همه *
کرم تست عذر خواه همه * وصف ترکیبی دخی اولور

* کلبه کوچك حجره در مختصری خانه وش *

(کلبه) کافك ضمی ولامك سکونی وباء موحده نك فتحی وهاء رسمیه ایله بمعنی خانهٔ
مختصر ومنزل محقر وبیت صغیر که تنك وتاریك اوله حکیم انوری (بیت) مخنت زده
که کلبهٔ داشت بدشت * با نعمت وناز دیده ش دی میگذشت * بعض فرهنکلرده
کردلك خانهٔ مزین دیو تفسیر ایلدیلر (مختصری خانه وش) تفسیرنده سهو اولمشدر

جائزوکلیه لفظنه مراد ده اولسه جائز لکن لفظ وش کبی معناسنه ادات تشبیه اوله رق نه قدر فارسی ایسه ده تفسیردن اولمق لازمدر فافهم

* حق یوانه یاپلان تکیه کبی خانقاه *

(تکیه) معروف فی سبیل الله بنا اولان مسکن فقرا ومقر درویشان معناسنه عربیده مطلقا طایغمق معناسنه بو معنی فارسیده ده شایعدر صائب (بیت) بر تواضعهای دشمن تکیه کردن ابلهیست * پای بوس سیل از پا افکند دیوارها (خانقاه) خاء معجمهٔ ممدوده نك فتحی ونونك سکونی وقاف ممدوده نك فتحی واظهار ها ایله بمعنی تکیهٔ مرقوم خواجه حافظ (بیت) در عشق خانقاه وخرابات فرق نیست * هرجا که هست پرتو روی حبیب هست * قاف موضعنه کاف ایله خانکاه دخی بو معنایه الفك تخفیفله خانقه وخانکه دخی جائزدر

* کاغذ زردی برات اسمنه طغرا نشان *

(کاغذ زر) بمعنی یرلیغ مشهور وبعنی اصحاب وظائف وارباب تیماره ویریلان براتکه بو مملکتلرده برات ماوراء النهرده یرلیغ جغتاییده اوبخارد یرلر شیخ سعدی کلستان دیباجه سنده چون کاغذ زرمی برند بیوردیغندن منفهم اولان جزیه کاغدلرینه ومیری فرمانلرینه ومنصب امرلرینه ده اطلاق اولنور ایمش بعض شراح کلستان التون ورق معناسنه دیو اغتنه بنا قلمدقلری کبی مرادد کلدر بلکه مرام معنای عرفیدر چونکه معنای ترکیبیسی التون کاغدی دیمك اولور زیرا کاغذ غین معجمه نك فتحیله مضبوطدر لکن بعض اوقور یازار کسر ایله سویلرلر غلطدر صواب اولان فتحله درزر التون دیو بکرمی ایکنجی قطعه نك یدنجی بیتنده کچدی (برات) السنهٔ ثلاثه ده مستعملدر شاعر (بیت) هر کس بقدر خویش کرفتار محنتست * کس را نداده اند برات مسلمی (طغرا) طانك ضمی وغین معجمه نك سکونی وراء ممدوده ایله برات وفرمان اوقلنده اولان القاب ونشان معناسنه میر الهامی (بیت) از صنع خداست آن دو ابرو * طغرای لطیف حسن دلجو * والقاب که عنوان مکتوبده ومنشورده یازیلور

* پادشاهك ویردیکی دیرلك ایمش نان شاه *

چونکه (نان) اتمك دیو اونبی قطعه نك اونبی بیتنده کچدی (شاه) پادشاه دیو قطعهٔ رابعه نك بیت رابعی شرحنده کچدی

* صاریه کروه دی یول کوستریجی رهنمون *

(کروه) کاف فارسیه نك وراء ممدوده نك کسری وواولك فتحی وهاء رسمیه ایله

طاغلرده اولان صارب و بیلاله معناسنه شیخ اوحدی (بیت) دیده ایدا ر پس
کرپوهٔ غیب * رب خود را بدیدهٔ لاریب (رهنمون) وصف ترکیبیدر چونکه نمون
نمودن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر یاخود اصلی نمونه راه ایدی
بعد التقدیم والتأخیر تخفیف ایچون ها رسمیه حذف اولنوب رهنمون اولدی
نمونهٔ چشنی ونمایش معناسنه عرب تعریب ایدوب نموذج دیدیلر

* ایشلك اولان اولو یول آدی ایمش شاهراه *

ابو المعانی (بیت) ز شاهراه محبت بمنزل مقصود * روم عنایت ولطفت اکر شود
همراه * معنای ترکیبیسی یولك پادشاهی دیمکدر

* ویرمه مده چك بکش قومه دیمکدر منه *

(مده) نهی حاضردر متکلم امر حاضر قطعهٔ اولانك یدنجی بیتنده کچدی اولنده کی
میم ادات نهیدر کما سبق فی الادوات البسیطه (بکش) امر حاضردر مصدری
کشیدن لفظی قرقنجی قطعه نك یدنجی بیتنده کچدی اولنده کی باء موحده صلهدر
(منه) اظهار ها ایله نهی حاضردر متکلم جمع مضارعی اون یدنجی قطعه نك بیت
اخیرنده کچدی اولنده کی میم ادات نهیدر کما سبق آنفا

* آل بستان استه جوی استمه ذ نسه مخواه *

(بستان) امر حاضردر مصدری ستادن لفظیدر قرقنجی قطعه نك بیتنده کچدی
چونکه مستقبلانی شذوذا اوزره نونك الف اوزرینه تقدیمیله ستاند وستاننده کاور
اولنده کی باء موحده صلهدر کما سبق فی الادوات البسیطه (جوی) امر حاضردر
یکرمی دردنجی قطعه نك وقرق دردنجی قطعه نك بیت اخیرلرنده کچدی (مخواه)
نهی حاضردر مضارع مخاطبی محل مزبورده کچدی اولنده کی میم ادات نهیدر *

* آنسز اولان ناکهان همدخی ناکاه ایمش *

(ناکهان) همدخی کاف فارسیه ایله انسز یعنی بی وقت معناسنه کمال اسماعیل
(بیت) ازین بشارت خرم که ناکهان آمد * هزار جان غمین کشته شادمان
آمد * ناکاه مثاله لطیفی (بیت) آنکه ناکاه کمی کشته بجایی نرسید * وین بتمکین
فضیلت بکذشت ازهمه چیز * بو ایکی ترکیبده دخی مستعملدر

* وقته دی هنکام وکاه کاهیجه دیمکده کاه *

(هنکام) کاف فارسیه ایله یعنی وقت وزمان مثلا هنکام کل وهنکام جوانی دیرلر
شاعر (بیت) کریزی بهنکام فرزانکیست * ستیزی نه برجای دیوانکیست * کاه
کاف فارسیه ایله یعنی وقت زمان وهنکام کبی حکیم سنائی (بیت) کاه آن آمد که

با مردان سوی میدان شویم * بکره از کیوان برون آییم وبر کیوان شویم * شهد دخی مکان ومحل معناسنه ده اولور همان بوا جلدن هم اسم زمان وهم اسم مکان اداتی دخی اولور لکن آخره لحوق شرطیله مثال اسم زمان سحرگاه وصبحگاه کبی مثال اسم مکان تکیه گاه وتختگاه کبی ایکی معنایه شیخ نظامی (بیت) بابین جمشید هر روز شاه * شدی بر سرگاه هر صبحگاه * وگاهچه معناسنه کلدیکی دخی بوندندر

تفسیردر *استریسلک معرفت یا نمه کلده دیله

* گر تو بخواهی هنر نزد من آو بخواه *

(گر) ادات شرطدر کما سبق فی الادوات المرکبة (تو) سن دیو اوچنجی قطعه نک ایکنجی بیتنده کچدی (بخواهی) یکرمی دردنجی قطعه نک بیت آخرنده کچدی (هنر) معرفت دیو اون یدنجی قطعه نک بیت اخیرنده کچدی (نزد) نونک فتحی وزای معجمه نک سکونی ودال ایله عربیده عند وحضرت معناسنه مثلا نزد من دیرلر بنم یانمده دیمکدر شیخ عمر خیام (رباعی) گفتی که کنسه بنزد من مهل بود * این نکته نگوید آنکه از اهل بود * علم ازلی علت عصیان بودن * نزد عقلا ز غایت جهل بود * (من) بن دیو اوچنجی قطعه نک بیت اولنده کچدی (آ) مد ایله امر حاضردر کل معناسنه اصلی یاء تحتیه نک سکونیله آی ایدی مصدری آییدن لفظیدر تتکم اسم فاعلی قطعهٔ ثانیه نک بیت عاشرنده کچدی ضمه ایله واو عاطفه در تتکم ادوات بسیطه ده کچدی (بخواه) امر حاضردر مضارعی آنفا کچدی باء موحده صله در

* بود این قطعه ام رخسار دانش را چو آیینه *

(بود این قطعه) یکرمی ایکنجی قطعه نک عنوانده کچدی (ام) همزه نک فتحیله ضمیر متکلمدر کما سبق آنفا فی الادوات (رخسار) یکاق دیو یکرمی یدنجی قطعه نک ایکنجی بیتنده کچدی (دانش) علم دیو اون اتنجی قطعه نک بیت عاشرنده کچدی (را) ادات مفعولدر کما سبق فی الادوات (چو) ادات تشبیهدر کما سبق ایضا (آیینه) فارسیدر ترکیده دخی شایعدر عربیده مرآت کبی ترکیده کوزکی دیرلر شیخ سعدی (بیت) تأمل در آیینهٔ دل کنی * صفایی بتدریج حاصل کنی * حاصل معنی بو قطعه م علم یکا غنه آیینه کبی اولور

*ددی رسم وعادته آیین البته هر آیینه *

(آیین) همزهٔ ممدوده نک فتحی وباء تحتیه نک کسری ونون ایله بمعنی رسم وعادت بمعنی روش واسلوب وطرز شیخ سعدی (بیت) کس این رسم وترتیب وآیین ندید *

فریدونن با آن شکوه این ندید (هر آینه) بمعنی لابد والبته خواجه سلمان (بیت) کرشنکرد ه روی جمالت در آینه * خود بین شود هر آینه ان به که ننکرد

* قدیمی اولدی دیرین هم اول معناده دیرینه *

دیرین) آخرنده یاء تحتیه ونسبیه ونون مؤکدده ایله بمعنی قدیمی وارلی جونکه دیرکنج دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت رابعنده کجدی (دیرینه) هاء رسمیه ایله مثله ابو المعانی (بیت) بنده دیرینه والطاف وکرم داشتن * عادت دیرینه است در شیم مهتران

* بولنمش برخزینه خسرو پرویزه قنده *

بومصراعك تفسیر درمفسری مصراع ثانیده کاور (خسرو پرویز) نوشروان اوغلو هرمز تاجدارلك اوغلونك اسمیدر شیرین ایله حکایه سی مشهور در که خسرو پرویز دیو وجه تسمیه ده براز وجوه واردر جونکه خسرو پادشاه دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کجدی که لم (پرویز) باء فارسیه نك فتحی وراءنك سکونی وواو ممدوده نك کسری وزاء معجمه ایله مضبوط دربش معنایه کاور اول بمعنی منصور ومظفر ثانی بمعنی عزیز ومحترم ثالث بمعنی هادی ورهبر رابع بمعنی ماهی جونکه شاه مزبور بالغی سوردی خامس شکری سوزب صافی ایده جك آلتدر بونلرك جمله سنده خسرو مذکوره پرویز تسمیه سنده مناسبت ظاهره در

* که کنج شایکان دیرلر خزینه داخی کنجینه *

کنج شایکان) خزینهٔ مزبوره نك اسمیدر خواجه سلمان (بیت) یك حدیث تراخرد بخرد * وربصد کنج شایکان باشد * خزینهٔ مزبوره یه کنج شایکان دیو تسمیه ده وجوه متعدده واردر جونکه کنج خزینه دیو اون اوچنجی قطعه نك بیت اولنده کجدی (شایکان) شین معجمهٔ ممدوده نك فتحی و یاء تحتیه نك سکونی وکاف فارسیهٔ ممدوده نك فتحی ونون ایله اوچ معنایه کلور اول بمعنی کثرت وبسیاری کبی ثانی بمعنی وسعت وفراخی کبی ثالث اجر تسزایش معناسنه شاهکار کبی خزینهٔ مزبوره یه کنج شایکان دیدکلری کثرتندن ووسعتندن واجرتسز اله کجدیکندن ایجوندر زیرا اصلی شویله درکه شاه مزبورك زماننده برحریف جفت سورر کن صبان دموری حلقه یه کجوب قوپاردقده برعظیم دفینه ظاهر اولور واروب خسرو پرویزه خبر ویرر خسرو دخی معتمد آدملر کوندروب خزینه یی جقاردر اول وقتدنبرو اول خزینه یه کنج شایکان دیو تسمیه ایلدیلر کنج لفظی اولمقسزین فقط شایکانی دخی شایکان اول معنایه در شمس فخری (قطعه) شیخ ابو اسحاق بن محمود شاه * شاه عادل هست شاه غیب دان * انکه باشد پیش رایش

مرغیب

سر غیب * روشن وظاهر چو نقش پرنیان * وانکه باشد کمترین بخشایشی * از کف اوکنجهای شایکان * کمال پاشازاده دقائقده دیرکه شایکان اولنده شاهکان ایدی شاهه لایق وقیمتلو نسنه معناسنه معنای کلیسی حسبیله نیجه مقاملرده استعمال اولنور از جمله شعرا شعرلرنده قافیهٔ شایکان دیوب کثرتدن کنایه ایدرلر وقافیه نك بر نوعنه دخی شایکان دیرلر مقبول دکلدر عوامه نسبت ایدوب شایکانی دیرلر (کنجینه) کاف فارسیه نك فتحیله بمعنی خزینه کنج کبی بعض فرهنکلرده کلدر دیو مسطوردر

* بوجق پیغوله کاشانه دیمکدر مختصر خانه *

پیغوله) باء فارسیه نك فتحی و یاء تحتیه نك سکونی وغین معجمهٔ ممدوده نك ضمی ولامك فتحی وهاء رسمیه ایله بمعنی کوشه و بوجق امیر خسرو (بیت) همی هستیٔ خود بیکسو کنم * به پیغولهٔ نیستی خو کنم (کاشانه) کاف ممدوده نك فتحیله بمعنی مختصر خانه کذا فی فرهنك جهانکیری شیخ سعدی (بیت) چو خلقت درمیان آمد نخواهم شمع کاشانه * تمنای بهشتم نیست چون دیدار می بینم * فرهنکلرده شعوریده قیش اوی وشاهنشینلو خانه وجای عشرت وآشیانهٔ مرغان واقعدر

* دوشر دیکستردیوکدن طوقمش نسنه پشمینه *

می) ادات حالدر کما سبق فی الادوات المرکبة (کسترد) کاف فارسیه نك ضمیله کستریدن افعلندن مضارعدر تتکم امر حاضری یکرمنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کلدی (پشمینه) یاء تحتیهٔ نسبیه ونون مؤکده وهاء رسمیه ایله یوکدن طوقمش نسنه چونکه پشم یوك دیوا یکنجی قطعه نك طقوزنجی بیتنده کلدی همدخی نیل حلوامی که کتان حلواسی معناسنه ده کاور

* خصومت دشمنی ودوستی معناسی خلتدر *

(دشمنی ودوستی) آخرلرنده اولان یاء تحتیه مصدریه در دشمن ودوست ترکیبنده دخی شایعلردر شاعر (بیت) مترس از دشمنی که دوست خویست * حذر از دشمنی که دوست رویست (خلت) عربیدر دوستلق معناسنه

* کوکلده اولسه کیزلی عداوت دیندی پکینه *

پی) ادات تعمیدر کما سبق فی الادوات المرکبة (کینه) هاء رسمیه ایله بمعنی عداوت خفیه تتکم کین کیزلو غضب دیو یکرمی برنجی قطعه نك التنجی بیتنده کلدی نیرنظمی (بیت) تنکی باهمه کس زنهار کینه * بود کینه دار صاف فبالذ سینه

* طوداق طوداغه اولسه لب بلب ایمك مكیدن هم *

لب بلب) بیت ماده اولان باء موحده مفتوحه ادات تولدرلب طوداق دیو یكرمی یدنجی قطعه نك ایكنجی بیتنده كجدی (مكیدن) میمك فتحیله مصدردر عربیده مص ورضاع كبی كمال خجندی (بیت) بجنین زلف ورخت رشك صورت چینست * زوقت شیر مكیدن لب توشیر نیست

* كوكس كلسه كوكس اوستنه دیرلر سینه بر سینه *

سینه) كوكس دیو یكرمی یدنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده كجدی (بر) بمعنی علی كما سبق فی الادوات المركبة (سینه) قد سبق آنفا

* دینورسش زنكله چق چق ایدن خلخاله آیقده *

زنكله) زای عربیه نك فتحی ونونك سكونی وكاف فارسیه نك ولامك فتحلری وهاء رسمیه ایله خلخال پرجلاجل كه عورتلر ایاغنده وقت جماعده صدا ویرر

* بلازك كیم طاقر محبوبه لرقولینه دستینه *

دستینه) یاء تحتیه نسبیه ونون موكده وهاء رسمیه ایله بلازك مرقوم معناسنه چونكه دست ال دیو یكرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده كجدی همدخی دستینه لعل ویاقوت وامثالندن مرصع قوللاغی معناسنه ده كلور مولانا جامی (بیت) زدستینه دوساعد داده رونق * ززركرده دوماهی راطوق

* سه شنبه صالی كوندر چارشنبه اربعادر هم *

یوم مصراعله اوج كره جلك مصراعده ایام اسبوعك اسامیسنی بیان ایلدی چونكه (شنبه) شین معجمه نك فتحی ونونك سكونی وباء موحده نك كسری وهاء رسمیه ایله جمعه ایرته سنك اسمیدر صائب تبریزی (بیت) فكر شنبه تلخ دارد جمعهٔ اطفال را * صحبت امروزبی اندیشهٔ فردا خوشست * باقیسنك اسماسنده ترتیب اوزره اسماء عددی شنبه اولنه كتوروب یوم احده (یك شنبه) یوم اثنینه (دوشنبه) یوم ثلاثه یه (سه شنبه) یوم اربعایه (چهارشنبه) یوم خمیسه (پنج شنبه) جمعه یه (آدینه) دیرلر انتكم بونلری بودرت مصراعده بیان ایلدی (نكته) یوم ثلاثه یه اهل اسلامبول واطرافی صادایه صالی برم حرا یزده سین ایله صالی دیرلر فاحفظ

* خمیسه پنجشنبه دیندی یوم جمعه آدینه *

(پنجشنبه) قد سبق آنفا (آدینه) همزهٔ ممدوده نك فتحی ودال ممدوده نك كسری ونونك فتحی وهاء رسمیه ایله یوم جمعه معناسنه حاتم كاشی (بیت) خامس نشود

طفل دبستان محبت * این مدرسه را شنبه و آدینه نباشد * اصلی هاء رسمیه سز پادشاهلرك برکی وطو تماسی معناسنه اولان آدین ایدی جمعه و عید معناسنه نقل ایدوب علامت ایچون هاء رسمیه زیاده ایلدیلر

* دی شنبه یوم سبته هم احد یکشنبه اولمشدر * بیانی قدسبق آنفا

* مبارك یوم اثنینك دوشنبه دیندی آدینه *

(یوم اثنینه) مبارکدر بویوردی نفس الامرده کانه معناده ختامه مسك ایلدی فقده دره (شنبه) اسامی اسبوعده شنبه ایله مرکب اولان اسماء عددك آخرلری بنا کندرنهایت حرکه ویراسه ضرورت شعر ایچون اولور همدخی شنبه لفظی مفرد اولسون یاخود غیریله مرکب اولسون هانك اظهاری وماقبلنده باء موحده نك کسریله درهاء رسمیه اوقمق غلطدر رفا حفظ

* شکرگفتار اولورمی طوطی طبعم کبی هر کس *

(شکرگفتار) راء اولی نك سکونیله وصف ترکیبیدر شکرسوزلو معناسنه چونکه شکر بیانی اون بشنجی قطعه نك عنوانی شرحنده کچدی گفتار سوز معناسنه در بیانی قطعهٔ ثانیه نك بیت ثانیسی شرحنده کچدی (طوطی) معروف ومشهور قوشدر خواجه حافظ (بیت) واله وشیداست دائم همچو بلبل درقفس * طوطیٔ طبعم زعشق شکر وبادام دوست * فضولی (بیت) ایلسك طوطی به تعلیم ادای کلمات * سوزی انسان اولور اما اوزی انسان اولمز *

* مصفا ایتمیجه سینه سین مانند آیینه *

(مصفا) اسم مفعول عربیدر مصدری تصفیه در (مانند) کبی دیو قطعهٔ ثانیه نك بیت ثامسنده کچدی (آیینه) بیانی بو قطعه نك عنوانی شرحنده کچدی

٥٧ * قطعهٔ همچو گای درشیشه *

(قطعه) قطعهٔ اولی عنوانده کچدی (هم) دخی معناسنه کماسبق فی الادوات (همچو) دیو الآتی قطعه نك التنجی بیتنده کچدی (کای) یاء خفیه وحدت ایچوندر (در) بمعنی فی اداتِ ظرفدر کماسبق فی الادوات المرکبة (شیشه) بو قطعه نك دردنجی بیتنده کاور حاصل معنی قطعه دخی بر گل کبی شیشه ده

* کار پنهان دخی آکبرلوایشه *

(کار) ایش دیو یگرمی برنجی قطعه نك التنجی بیتنده کچدی (پنهان) آکبرلو معناسنه مقابلی پیدا وآشکاردر خواجه حافظ (بیت) دل میرود زدستم صاحب دلان خدارا * دردا که راز پنهان خواهد شد آشکارا

* بيلدی جاسوس بدانست ايشه *

(بدانست) ماضيدر يكرمی طقوزنجی قطعه‌نك بيت ثالثنده بردخی كچدی اولنده‌كی باء موحده صله در كما سبق فی الادوات البسيطة (ايشه) همزهٔ ممدوده‌نك كسری وشين معجمه‌نك فتحی وهاء رسميه ايله بمعنی جاسوس ديده‌بان كبی ابو الحسن شهيد (بيت) در كوی تو چو ايشه هميكردمی نكاه * دزديده تا مكرت ببينم بيام ودر * همدخی اورمان معناسنه ده كاور بيشه كبی

* كاردان ايش بيلجی مرد آدم *

(كاردان) وصف تركيبيدر چونكه دان وصف تركيبی اولديغی حالده فرق التنجی قطعه‌نك بيت تاسعنده كچدی * فكر ايدر يعنی كند انديشه *

(كند) كافك ضمی ونونك فتحيله مضارع مفرد غائبدر نفس متكلم وحده‌سی اوچنجی قطعه‌نك اون ايكنجی بيتنده كچدی (انديشه) همزه‌نك فتحيله انديشيدن لفظندن امر حاضر آخرينه هاء رسميه الحاقيله اسم مصدردر بمعنی فكر وتأمل شاعر (قطعه) بارها با خود اين قرار كنم * كه روم ترك عشق يار كنم * باز انديشه ميكنم كه اكر * نكنم عاشقی چه كار كنم

* مقصه كاز ويغه‌دی بروت *

(كاز) كاف فارسيهٔ ممدوده‌نك فتحی وزای معجمه ايله انواع مقص معناسنه عربيده مقراض كبی مقص دخی عربيدر لكن تركيده شيوعی حسبيله تفسير قلندی حكيم انوری (بيت) پايم از خطهٔ فرمان تو بيرون نشود * سرم از پيش تو چون شمع ببرند بكاز (بروت) باء موحده‌نك وراء ممدوده‌نك ضمی وتاء فوقيه ايله بيق كه عربيده شارب كبی فارسيده سبلت دخی ديرلر

* هم صقال ريش صچاقدر ريشه *

(ريش) راء ممدوده‌نك كسرهٔ صريحه‌سی وشين معجمه ايله صقال كه عربيده لحيه كبی كمال اسماعيل درحق كمال خجندی (بيت) آن ملحد خجندی ريش بزرك دارد * از غايت بزركيش ده ريش ميتوان كفت * همدخی بولدوزی معناسنه ده كلور فاما كه اماله ايله ريش ياره ديو اوتوزنجی قطعه‌نك يدنجی بيتنده كچدی (ريشه) هاء رسميه ايله صچاق معناسنه هرنه‌نك اولورسه اولسون صائب تبريزی (بيت) با عقل كشتم همسفر يك كوچه راه از بيكسی * شد ريشه ريشه دامنم از خار استدلالها * همدخی وجودده بتن قيل معناسنه ده كلور

* مشكن قيرمه حذر قيل زنهار *

مشکن) نهی حاضردر اولنده کی میم مفتوحه ادات نهیدر مصدری شکستن لفظیدر چونکه مستقبلاتی سینک نونه ابدالیله شکند وشکنند کاور نتکم ماضیسی طقوزنجی قطعه نک بیت خامسنده کچدی (زنهار) زای معجمه نک کسریله امر حاضردر بوندن یاء تحتیه ایله دخی لغتدر مصدری زینهاریدن لفظیدر شیخ سعدی (بیت) زینهار از قرین بد زنهار * وقنا ربنا عذاب النار * بوندن بشقه امان وعهد وپیمان وشکایت معنالرینه ده کاور

آبکینه دخی مینا شیشه

آبکینه) همزهٔ ممدوده نک فتحی وباء موحده نک سکونی وکاف فارسیهٔ ممدوده نک کسری ونونک فتحی وهاء رسمیه ایله صرچه شیشه معناسنه حکیم سوزنی (قطعه) زان شرابی خورد باید حرم ویاقوت فام * کز فروغش سیکون ساغر شود یاقوت سان * زآبکینه عکس او چون نور بر دست افکند * دست بیرون کرد پنداری کایم از بادبان * همدخی شراب معناسنه والماس معناسنه ده کاور کمال پاشازاده بیورر که آبکینه لفظ مرکبدر آب ایله آکین لفظندن چونکه آکین ایچ وجوف معناسنه درالنی تخفیفا حذف اولنوب آبکین اولدی بعده علامت نقل هاء رسمیه زیاده اولدی بو تقدیرجه ایچنده شراب اولمق شرطدر دیدی انتهی (مینا) میم ممدوده نک کسری ونون ممدوده نک فتحیله بمعنی شیشه وصرچه ایضا شوکت (بیت) بیاض کردن مینا نمودم اهل تقوی را * کشیدم سرمه از آب زمرد چشم افعی را (شیشه) دخی فارسیدر ترکیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی استعاره طریقیله افلاکه دخی دیرلر شاعر (بیت) طبیبا نزامکر این نکته حل نیست * که در نه شیشه داروی اجل نیست

اجرتیله ایش ایدندر مزدور

مزدور) اسم منسوبدر چونکه مزد اجرتدر بو مصراع ثانیده کاور ور ادات نسبتدر کما سبق فی الادوات المرکبة حکیم سنائی (بیت) همه شاکردا ومدرس شان * همه مزدورا ومهندس شان

مزد اجرت دخی صنعت پیشه

مزد) میمک ضمی وزای معجمه نک سکونی ودال ایله بمعنی اجرت وجزا وثواب (پیشه) باء فارسیهٔ ممدوده نک کسری وشین معجمه نک فتحی وهاء رسمیه ایله بمعنی صنعت وحرف

بیخ کوک اولدی قوپرمق کندن

بیخ) باء موحدهٔ ممدوده نک کسری وخاء معجمه ایله کوک واصل درخت

معناسنه شیخ سعدی (بیت) اکر زباغ رعیت ملك خورد سیبی * برآورند
غلامان درخت او از بیخ (کندن) کافك فتحیله مصدر درقوپرمق وقازیمق
معناسنه عربیده قلع وحك کبی

* نی قشدر بیشه اکدر بیشه *

نی) نونك فتحی و یاء تحتیه نك سکونی ایله نای لفظندن مخفف ز مطلقا قمش معناسنه
عربیده قصب کبی همدخی برمعروف دودك معناسنه حضرت مولانا (بیت)
بشنو از نی چون حکایت میکند * از جدایها شکایت می کند (بیشه)
باء موحدهٔ ممدوده نك کسری وشین معجمه نك فتحی وهاء رسمیه ایله بیشه لك
وجنکلستان ونیستان معناسنه شاعر (رباعی) در قلب سپه تیغ زدن بیشهٔ
ماست * مردی وهنر همیشه اندیشهٔ ماست * هر شیر که در جهان شکاری
کیرد * مردان دانند که آن هم بیشهٔ ماست

* دیرکه دیندی ستون بالته تبر *

ستون) سینك وتاء فوقیهٔ ممدوده نك ضملری ونون ایله دیرك اغاج اولسون طاش
اولسون نتکم قبه به رواق بی ستون دیرلر اما که عربیده اغاج دیرکه خشب وطاشه
عمود دیرلر هاتفی (بیت) ستونهای دولت بد ولتسرای * ستون وار هر سو ستاده
بپای (تبر) تاء فوقیه نك وباء موحده نك فتحلری وراء ایله بالته معناسنه عربیده
فاس کبی

* دور بوسوهان کسردر تیشه *

کوهان) سین ممدوده نك ضمی وهاء ممدوده نك فتحی ونون ایله دور بو وایکه معناسنه
ابو المعانی (بیت) شاخ عمر نازنین را صد دریغ * کرد محنت قطع با سوهان
غم * الفك حذفیله سوهن دخی دیرلر (تیشه) تاء فوقیهٔ ممدوده نك کسری وشین
معجمه نك فتحی وهاء رسمیه ایله کسرکه عربیده قدوم کبی همدخی طاش کسه کاری
کولنك معناسنه ده کلور شاعر (بیت) عاشقی از همه فن باعث فارغ بالیست *
کوهکن سنك طراشست بهم تیشهٔ ماه

* کیجه کوندز ده شبانروز همان *

* اوقومیل ایله ذوق وعیشه *

عیش) بمعنی عشرت وراحت عربیده فارسیده دخی شایعدر (شبانروز) پنهماده
اولان الف توسل ونون تأکید توسل ایچوندر روز وشب ایکنجی قطعه نك بدنجی
بیتنده بکذی

* خوشا این قطعهٔ رعنا بمصراعهای نوجسته * قطعه رابع وخمسون

خوشا) خاء معجمه نك ضمی وواو مجهول وشین معجمهٔ ممدوده نك فتحلریله نه کوزل

معناسنه عربده طولی کبی حکیم رضا (بیت) خوشا هنگامهٔ عشق جبازی خوشا هنگام عشق و عشقبازی (این قطعه) قطعهٔ رابعه عنوانده کچدی (رعنا) بیانی قطعهٔ ثانیه نك عنوانی شرحنده کچدی * مصرعهای اولنده کی یاء وحده مع معناسنه مصرعها جمع مصرعدر چونکه هاادات جمعدر (نوجسته) واو ایله وزن و معناده بو قطعه نك بیت خامسنده کلان برجسته معناسنه در حاصل معنی نه کوزل بودایر قطعه ایو مصرع علرایله *

*قررسك بشكی یپ یپ دیمك آهسته آهسته *

(بشکنی) مضارع مفرد مخاطبدر اولنده کی یاء وحده صله در متکلم نهی حاضری بودن مقدم کچن قطعه نك بیت رابعنده کچدی (آهسته آهسته) همزه لرك مدیله صائب (بیت) بساغر نقل کرد از خم شراب آهسته آهسته * بر آمد از پس کوه آفتاب آهسته آهسته * حکیم شفائی (بیت) آهسته صبا دست در آن پیرهن انداز * یك کل ز گریبانش بدزد و بمن انداز (آهسته) بو بیتده مکرر دکلدر

* قدح طواسه پیاله دی قرلمش داخی اشکسته *

(پیاله) باء فارسیه نك کسری و یاء تحتیهٔ ممدوده نك و لامك فتحلری و هاء رسمیه ایله شراب طولی قدح معناسنه طالب آملی (بیت) اوراق کهنه کی بمی کهنه میرمد * ذوق که در پیاله بود در رساله نیست (اشکسته) همزه نك کسریله اسم مفعولدر مصدری اشکستن افعلیدر همزه نك حذفیله مخففی شکستن افعلیدر *

* تماسی اولمیان یعنی جماداته دی برسته *

(برسته) معنای ترکیبیسی بتلمش میوه دیمکدر چونکه بر میوه دیو اللغی قطعه نك اوننجی بیتنده کچدی بسته بتلمش دیواون یدنجی قطعه نك دردنجی بیتنده کچدی بو تقدیراوزره معنای مزبوره مناسبت ظاهره در

* انك ضدی دخی بیره دوشمش سبزه برسته *

(برسته) معنای ترکیبیسی صف اولمش میوه معناسنه چونکه رسته صف دیو اوتوزطقوزنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی بونده دخی مناسبت غیر خفیه در (سبزه) یشل دیو قرق برنجی قطعه نك بشنجی بیتنده کچدی لکن بو مقامده تفسیردن بجردر

* اکا برقاپوسی اینیکنه درکاه دیرلر کیم *

(درکاه) بو معناده مجازدر فاما که حقیقتده حق تعالینك باب معنویسیدر خواجه حافظ (بیت) هر که خواهد کو بیا و هر چه خواهد کو بکو * کبر و ناز

وحاجب ودربان درین درگاه نیست * لکن معنای مجازی متعارف اولمغله ناظم
تحریرانی اخذ ایلدی اصلنده اسم مکاندر چونکه درقپودیو فرق التنجی قطعه نك
دردنجی بیتنده کچدی گاه ادات اسم مکاندر کما سبق فی الادوات

* ایشکدر آستان وآستانه داخی آخسته *

(آستان) همزه نك مدیله مطلقا ایشك معناسنه عربیده عتبه کبی خاصه
درگاه پادشاهان ومراقد انبیا علیهم السلام معناسنه ده کلور طالب آملی
درمنقبت علی رضی الله تعالی عنه (بیت) همانکه فخر کنان ز آستان اوروند
مقدسان فلك با جباه کرد جباه (آستانه) هاء رسمیه ایله مثله وله (بیت) رخ
سوده کعبه بردر و دیوار خانه ات * کلهای بوسه ریخت بر آستانه ات (آخسته)
همزهٔ ممدوده نك وخاء معجمه نك فتحلری وسینك سکونی وتاء فوقیه نك فتحی وهاء
رسمیه ایله مثله ایضا میرنظمی (بیت) فرق دارد درقد مهای زنان * یمن
درآخسته هم درآستان

* طبیبك باقدیغی قاروره آدی پیشیار اولمش *

پیشیار) باء فارسیهٔ ممدوده نك کسری وشینك سکونی و یاء تحتیهٔ ممدوده نك فتحی
ورا ایله تشخیص علت ایچون علیلك بولی الدقلری قاروره معناسنه شاعر (بیت)
دشمنت درجنك مرکست وحسود * بودنش پیش حکیمان پیشیار

* علاجك آدینه دارودیور بیمار ایمش خسته *

(دارو) دال ممدوده نك فتحی وراء ممدوده نك ضمی ایله بمعنی دوا وعلاج ومرهم
ابو المعانی (بیت) مریض عشق شدم ای طبیب خستهٔ غم * بغیر نوش لبت داروی
نیاید خوش (بیمار) باء ممدوده نك کسری ومیم ممدوده نك فتحی ورا ایله بمعنی خسته
وعلیل مقابلی تندرست لفظیدر عرفی (بیت) کفن بیاور وتابوت وجامه نیلی کن *
که روزگار طبیبست وعافیت بیمار * واستعاره طریقیله چشم دلبرانه ده بیمار دیرلر
اما خسته دینمز * خسته فارسیده وترکیده مستعملدر

* اگرچه صچرامق قاچمق خلاص اولمق ایمش جستن *

(جستن) جیمك فتحی وسینك سکونی ایله مصدر دراوج معنایه کلور اول صچرامق
معناسنه عربیده وثب کبی ثانی بمعنی گریختن عربیده فرار وحذر کبی
شاعر (بیت) که نتوانی ز بند چرخ رستن * ز تقدیری که یزدان کرد جستن * ثالث
بمعنی خلاص شدن خواجه سلمان (بیت) من مسکین بسودای یری زوئی
گرفتارم * که باد صبح نتواند ز بند زلف او جستن

* اول مصراعه وصف اصطلاحی اولدی برجسته *

(برجسته) مذکور جستن اوزرینه تحسین ایچون بر لفظی زیاده ایله برجستن لفظندن اسم مفعولدر بو تقدیرجه مذکور اوچ معنانک برینه اولملو ایدی لکن بو مصراعه وصف اولمسی اصطلاح اولمش فلا مشاحة فی الاصطلاح فی نفس الامر اعتنا اولنسه مناسبت دخی ممکن اولور نون وواو ایله نوجسته دخی بو معنایه در نون وواو ورا ایله نورسته دخی کذلک (فائده) نورسته اصلنده یکی قورلمش معناسنه در همدخی نورسیده یعنی تازه تمام اولمش معناسنه ده کلور بعضیلر نورسته یی رانک ضمیله اوقورلر و تازه بتمش معناسنه دیرلر چونکه رستن رانک ضمیله بتمک معناسنه بو صورتده فتحیله اوقومک تحریف و غلط دیو حکم ایدرلر *

* مال شوی دیده ار کورب ثیب اولان عورت *

(شوی دیده) یاء تحتیه اولینک سکونیله مطلق ار کورمش معناسنه چونکه شوی اردر بو بکرمی اوچنجی قطعه نک اوچنجی بیتنده کچدی (دیده) اسم مفعولدر مصدری قرق بشنجی قطعه نک بیت عاشرنده کچدی لکن بر قاچ قوجه دن قالوب ثیب اولان عورته عرف اولدی شاعر (قطعه) چو هر روزی بر شوهر رسیده * زن دنیا هزاران شوی دیده * مشو نادان بکرد او مکر دید * فریبدم مر ترا آن شوی دیده

* نکاحلک آدیدر کابین اباغی بغلو پابسته *

(کابین) کاف ممدوده نک فتحی و باء ممدوده نک کسری و نون ایله مهر معناسنه که اکا نمدی عرف نامه نکاح دیرلر مجازا حتی فلان عورت نکاحنی بغلشدی دیو تعبیر ایدرلر شیخ سعدی (بیت) با جوانی چو لعبت سیمین * عقد بستش بمبلغ کابین * پابسته مرکبدر چونکه پا اباقدر بو یکرمی یدنجی قطعه نک بیت رابعنده کچدی بسته بغلنمش دیو اون یدنجی قطعه نک بیت رابعنده کچدی

* بو دستا و بر سنبل زاده در ارباب عرفانه *

(دستاویز) هدیه دیو قرق بشنجی قطعه نک بیت خامسنده کچدی سنبل زاده ناظم شعر بولک کنیه سیدر کما سبق فی الدیباجه

* کلستان معارفدن کتورمش تازه کلدسته *

(کلستان) یدنجی قطعه نک بیت ثانیسنده کچدی (معارف) معرفتک جمعیدر (کل) معروف (دسته) دالک فتحیله کل و ریحان و لاله و سنبل و امثالی شکوفه و سبزه دسته سنه وطوتنه دیرلر محمد منشی بغدادی (بیت) صد دسته باد از کل اقبال در کفت * بر فرق دشمنان تو تیغ دو دسته باد * بونلردن بشقه بر قاچ معنایه

دخی كلور اول قبضۀ خنجر ونمشیر وامثالی معناسنه ثانی اهل صنایعك الترینك پاپشه جق یری معناسنه ثالث بحلمش اكین معناسنه بو اوج معنایه تركیده صاب دیرلر همدخی كلدسته مناره دیو اصطلاحاتده كلور فانتظر

قطعه از درج سخن چون گهر ناسفته

(قطعه از) ایكیسیده متفرقا قطعۀ اولی عنوانـنده كلدی (درج) دالك ضمی ورانك سكونی وجیم ایله بمعنی حقه وبویه دان یعنی زباد وغالیه قویدقلری حقـۀ صغیره وقیمتـدار جواهر حفظ ایتد كلری حقه یه ده دیرلر واستعاره طریقیـله محبوبلرك دیشلرین اینجویه تشبیه ایدوب دهانـنه درج دیرلر ابو المعانی (بیت) بدستش درج پر از لعل ویاقوت * نهد بر درج دیگر در خوشاب * بو بیتده درج اولدن مراد ساغر بزمی درج ثانیدن مراد دهن محبوبدر كانه بر درجی بر درج اوزرینه قودی دیمك استر (سخن) سوز دیو اوتوز برنجی قطعـه نك یدنجی بیتنده كلدی (چون گهر) متفرقا یكرمی سكزنجی قطعه نك عنوانـنده كلدی (نا) ادات نفیدر كما سبق فی الادوات المركبة (سفته) دلنمش دیو بو قطعه نك بیت رابعنده كلور حاصل معنی دلنمدك گهر كبی كلام حقه سندن قطعه

عقلی طاغلمشه حیرانه دینور آشفته

(آشفته) همزه نك مدیله آشفتن لفظندن اسم مفعولدر بمعنی سراسیمه ومختل الدماغ وسرگردان وحیران طالب آملی (بیت) آشفته دماغم سر وبرك سخنم نیست * دامن چه كشایم كه گلی در چمنم نیست

هم او معناده هم آلشمش اولان آلفته

(آلفته) ایكی معنایه در اول وزن ومعناده آشفته كبی لطیفی (بیت) چو دل در ال غم آلفته باشد * همه حال بدن آشفته باشد * ثانی آلشمش والفت وانسیت پیدا ایتمش معناسنه ابو المعانی (بیت) بد رد هجر آلفتن مجبتر حال دشوارست * گر افلاطون وگر رستم كشیدن چارناچارست

دلكشا قلب آچیجی اولدی مسیره كلكشت

(دلكشا) روی محبوبه ومكان خوبه وامثالنه صفت واقع اولور مثلا روی دلكشا ومكان دلكشا دیرلر اصلنده وصف تركیبی در قلب آچیجی معناسنه چونكه دل قلب دیو اون یدنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده كلدی (كشا) كافك ضمیله امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر تشكم امر حاضری یكرمنجی قطعه نك بیت ثانیسنده كلدی همدخی دلكشا شیرازده بر باغچه دیوشتونك یوز تمش سكزنجی بیتنده

كاور (كلكشت) كاف فارسیه نك ضمی ولامك سكونی وكاف ثانیهٔ فارسیه نك فتحی وشین معجمه نك سكونی وتاء فوقیه ایله مطلقا سیره وتفرجگاه وچمنزار معناسنه ابو المعانی (بیت) اگر یاری كند بختم كه باری * بآن كارخ روم كلكشت صحرا * بعضیلر كاف ثانیه عربیهٔ مكسوره دیر كل اكنلكی معناسنه دیو ضبط وبیان ایلدیلر زعم باطلدر صواب اولان فقیرك ضبط وبیان ایلدیگی كبیدر چونكه كشت كاف فارسیه نك فتحیله سیر وتماشا معناسنه درنتكم بو مقامك بعض تفصیلی دخی مثنوینك یوز تمش طقوزنجی بیتی شرحنده كاور فانتظر

* هم شكوفه چچك آچلمش اولان اشكفته *

(شكوفه) شین معجمه نك ضمیله مطلقا چچك معناسنه كرك اغاجده وكرك یرده حاصل اولسون بعضیلر شین معجمه نك كسریله ضبط ایلدیلر (اشكفته) همزه نك ضمیله اسم مفعولدر مصدری اشكفتن لفظیدر نتكم محققی قرق بشنجی قطعه نك اون اوچنجی بیتنده كچدی

* طتلو اویقویه شكرخواب دی خفتن اویومق *

(شكرخواب) رانك سكونیله طتلو اویقو معناسنه چونكه شكر معروفدر لكن بو مقامده مجازا طتلو معناسنه خواب اویقودر بو قطعهٔ خامسه نك ایكنجی بیتنده كچدی كاهیجه خوابی حذف ایدوب طتلو اویقو معناسنه شكر دخی دیرلر (خفتن) خاء معجمه نك ضمیله مصدردر عربیده نوم كبی خواجه حافظ (بیت) گفتم ای مسند جم جام جهان بینت كو * گفت افسوس كه آن دولت بیدار بخفت *

* اویومش یاغنه خسبیده دینور هم خفته *

(خسبیده) (وخفته) ایكیسی دخی خاء معجمه نك ضمیلریله اسم مفعولدر اولك مصدری خاء معجمه نك ضمی وسینك سكونی وباء موحدهٔ ممدوده نك كسریله خسبیدن لفظیدر

* پیلور حریرجی دیمك پیله حریر دینلور *

(پیلور) بوغچق چمچق وامثالی نسنه صاتر كسنه معناسنه اكثر كیده حریرجی دیرلر شیخ سعدی (قطعه) زبان در دهان ای خردمند چیست * كلید در گنج صاحب هنر * چو در بسته باشد چه داند كسی * كه جوهر فروشست یا پیلور * اصلنده اسم منسوبدر چونكه پیله باء فارسیهٔ ممدوده نك كسری ولامك فتحی وهاء رسمیه ایله ابریشم وحریر معناسنه ور حرجی آلاتی معناسنه ایدی اداة نسبت اولان ور ایله تعلق ایدنجه تخفیف ایچون هاء رسمیه حذف اولنوب پیلور اولدی

* بولجه سفته ایمش داخی دلنمش سفته *

(سفته) سینك فتحی وفانك سكونی وتاء فوقیه نك فتحی وهاء رسمیه ایله برشهرده برآدمه برمقدار اقچه ویروب شهر آخرده بشقه آدمدن الмق اوزره اولان معامله درکه عربیده سفتجه ولسان رومده پولیچه دیرلر (سفته) سینك ضمیله سفتن لفظندن اسم مفعولدر دلنمش معناسنه عربیده مثقوب کبی همدخی هدیه وتحفه معناسنه وحلقهٔ زرین معناسنه ده کاور

* فهه وفه کورکه دینلدی سپورکه جاروب *

(فهه) فانك وهانك فتحلری وهاء رسمیه ایله کورك معناسنه درکرك چامور کورکی اولسون کرك کمی کورکی اولسون عربیده کلامده عاجز اولانه فهه دیرلر (فه) فانك فتحی وهانك اظهاریله مثله (جاروب) سپورکه معناسنه عربیده مکنسه کبی خواجه سلمان (بیت) روضهٔ باغ حسین است اینکه مشکین زلف حور خویشتن رابسته برجاروب این جنتسراست * اصلنده وصف ترکیبیدر مکان سپوریجی معناسنه چونکه جامکان دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی زوب رفتن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر متکلم اسم مفعولی مصراع ثانیده کاور بعضیلر باء فارسیه ایله اوقورلر غلطدر بعض نسخهده جاروب موقعنه خاکروب واقع اولمشدر جهت ترکیبی جاروبدن منفهمدر چونکه خاك طپراق دیو قطعهٔ مثلثهده کچدی

* خاکروبه سپورندی سپورلمش رفته *

(خاکروبه) هاء رسمیهٔ نسبیه ایله سپورندی معناسنه عربیده کناسه کبی (رفته) رانك ضمی وفانك سکونیله رفتن لفظندن اسم مفعولدر میرنظمی (بیت) بمژکان خاکراه یار رفته * دردریای اشك چشم سفته * مستقبلاتی فانك باء موحدهیه ابدالی وقلب ایله برواوزیاده سیله روبد وروبنده کاور

* تومپندار که سن صانمه که دانم بیلورم *

(تو) سن دیو اوچنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی (مپندار) نهی حاضردر چونکه میم مفتوحه ادات نهیدر کما سبق فی الادوات المرکبة پندار باء فارسیه نك کسریله امر صیغه سی اوزره اسم مصدر اوله رق اون بشنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی دانم مضارع متکلم وحده در یسانی قطعهٔ اولی نك بیت ثالثی شرحنده کچدی

* سویلمك کفتن سویلنمنه دیرلر کفته *

(کفتن) کاف فارسیه نك ضمیله مصدر در عربیده قول وتکلم معناسنه شاعر

(بیت)

(بیت) شعر کفتن کرچه درسفتن بود * لیك فهمیدن به از کفتن بود (کفته) اسم مفعولدر

* دکه جوهرکبی بیل قدریکی ایتمه ضایع * جوهر قدرم مرارا

* کوشوار اولسه سزا بویله درناسفته *

(کوشوار) کوپه دیواو بوزبشنجی قطعه نك بیت اخیرنده کچدی (سزا) لایق دیو قطعهٔ اولی نك بیت ثالثنده کچدی (در) اینجو دیواو بوزطقوزنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی (نا) ادات نفیدر (سفته) قدسبق انفا

* چه رنکین قطعه هر حرفش بصد رنکست اندوده *

(چه) نه دیواون التنجی قطعه نك بیتنده کچدی (رنکین قطعه) اوچنجی قطعه نك عنوانده کچدی (هر) ادات حصر بمعنی کل وجمیع (حرفش) انك حرفی معناسنه چونکه شین معجمه ضمیر غائبدر کما سبق (بصد رنکست) یوز رنکله در دیمك چونکه باء وحده ادات مفعولدر (صد) یوز دیواون طقوزنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی (رنك) کونه دیو اوتوزبرنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی (است) ادات ربطدر کما سبق فی الادوات المرکبة (اندوده) صوانمش دیو بو قطعه نك بیت تاسعنده کاور حاصل معنی نه رنکین قطعه که انك هر حرفی یوز رنکله صوانمش ویالدزلنمشدر

* ازلمش هم سوزلمش نسنه سابیده دخی سوده *

(سابیده) سین ممدوده نك فتحی وباء تحتیهٔ ممدوده نك کسریله اسم مفعولدر ازلمش وسوزلمش معناسنه مصدری سابیدن لفظیدر عربیده ایکی معنایه بردن سحق دیرلر وخاصة معنای اوله تدقیق ومعنای ثانیه مس ومسح دیرلر شاعر (بیت) بی منفعت نیست هر کاری زصندل کن قیاس * دردسر کم دارد وسابیدنش درد سرست (سوده) سین ممدوده نك ضمیله اسم مفعولدر ایکی معناده سابیده کبی مصدری سودن لفظیدر ابو المعانی (بیت) دیدن و کفتن شنیدن بودنست * لیك ازین به دست سینه سودنست * وطلا معناسنه ده کاور

* اوزلمش درکسته آشوب بیراسه فرسوده *

(کسسته) کاف فارسیه نك فتحی وسین اولینك کسری وسین ثانینك سکونی وتاء فوقیه نك فتحیله اسم مفعولدر اوزلمش واوزمش معناسنه مصدری کسستن لفظیدر کاف فارسیه نك ضمی وسین اولینك کسری وسین ثانیه نك سکونی ایله ایدی (فرسوده) فانك فتحی ورانك سکونی وسین ممدوده نك ضمیله اسم مفعولدر بیرانمش وآشنمش معناسنه مصدری فرسودن لفظیدر

شمس فخری (بیت) جمال دنیی ودین پادشاه کشورگیر* زهی سمند توپشت سپهرفرسوده* بوندن واول حذفیله فرسده دخی جائزدر

ستوده مدح اولنمش آزموده هم صنانمشدر

(ستوده) سینك ضمیله بمعنی ممدوح اسم مفعولدرفاما که قطعه اولینك بیت خامسنده کچن ستوده لفظیدر انلفظیله مصدر وحملی اولمغله محمد دیو تفسیر ایلدی چونکه الالفاظ قوالب المعانی معلومدربویله اولنجه تکرار عد اولنمدی فتدبره (آزموده) همزهٔ ممدوده نك وزای معجمه نك سکونیله اسم مفعولدر صنانمش وصناشمش معناسنه هم لازم وهم متعدی اولور کار آزموده کبی ایکی معناده شاعر (بیت) درجهان او آزموده میشود* باشد او کار آزموده درجهان* مصدری آزمودن لفظیدر

ایمن وسالم ایمن یعنی راحت اولمش آسوده

(ایمن) همزه نك فتحی ویاء تحتیه نك سکونی ومیمك فتحی ونون ایله بمعنی امین وسالم وآسوده حال ومستریح البال صائب (بیت) بخاموشی زمکر دشمن بدرك مشو ایمن* که توسن کوش خوابانده کدها درقفا دارد (آسوده) همزهٔ ممدوده نك فتحیله اسم مفعولدر بمعنا مستریح صائب (بیت) درتمام عمر اگریکروز عاشق بوده* درحساب زندکانی روز حشر آسوده* مصدری آسودن لفظیدر بوبیتده دخی چوق ملاحت واردرفافهم

خدیوکی دیمکدر پادشاهك امریدر فرمان

(خدیو) خاء معجمه نك ودال ممدوده نك کسرلری وواو ایله بمعنی پادشاه حق تعالی یه دخی اطلاق اولنور کما سبق فی الاسماء الحسنی شیخ سعدی (بیت) خدیو خردمند فرخ نژاد* که شاخ امیدش برومند باد (کی) کافك فتحیله بمعنی پادشاه شمس فخری (بیت) شاه دوران شیخ ابواسحاق* ای کلاه تورشك افسرکی (باقی) معنالری اوتوز سکزنجی قطعه نك بیت عاشری شرحنده کچدی نکته فرهنك شعوریده خدیو اولو پادشاه دیو واقع اولدی شاهدی مرحوم کی اولوخان دیو تفسیر ایلدی شوتقدیرجه ناظم تحریرك پادشاه دیو تفسیری پادشاه اولو سلطانده حقیقت عرفیه اولدیغنه مبنیدر فلله دره که شعوری کبی اطناب ایتمدی فافهم (فرمان) فانك فتحیله بمعنی امر سلطان همدخی منشور وبرات سلطانی معناسنه ده کلور ایکی معنایه (بیت) کرد فرمان انشه حسن وبها* درمیان عاشقان فرمان روا*

بیورمق اولدی فرمودن بیورلمشده فرموده

فرمودن

(فرمودن) فتحله مصدردر مستقبلانی واولـالف زای تحتیه یه ابدالیـله فرمایـ وفرماینده کلور (فرموده) اسم مفعولدر

* اولك صاغلق اولمش تندرستی کبی بهبودی *

(تندرستی) آخرنده یاء تحتیهٔ مصدریه ایله صاغلق معناسنه چونکه تندرست یعنی صحیح البدن وتام القوی چونکه تن بدن دیو قرق سکزنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی درست تون دیو اون طقوزنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی میر نظمی (بیت) میشود لاغر وضعیف وزار * نشود تندرست عاشق زار (بهبودی) بانك کسری وهانك سکونیله ایو اولمق وایو وصف ایتمك وایو اولمش معناسنه میر نظمی (بیت) بیهوده مده دردسرم بهر علاج * زخم دل ما قابلی بهبود نبود * معنای ترکیبیسی دخی بویله در چونکه به ایو دیو اللنجی قطعه نك التنجی بیتنده کچدی بوده مصرع ثانیده کلان بودن لفظندن ماضی صیغه سی اوزره اسم مصدردر یاخود اسم مفعولدر بوتقدیرجه هاء رسمیه ایله وهاء رسمیه سز جائزدر لکن نسخهٔ صحیحه هاء رسمیه بدلنه یاء تحتیه ایله بهبودی اولمقدر فاحفظ

* ایدی بود اولمغه بودن دینور اولمش دخی بوده *

(بود) باء موحدهٔ ممدوده نك ضمی ودال ایله حکایت عن حال الماضی اداتیدر عربیده کان ترکیده ایدی کبی همدخی (بودن) لفظندن ماضی صیغه سیدر واسم مصدردخی اولور (بوده) اسم مفعولدر (فائده) سید شریف قدس سره حاشیهٔ تجریدده وجودی بودن ایله تفسیر ایلدی نه کورلدرفاما که بعده بودنی لفظیله هستی مرادف ایلدی نه سبب ایله مرادف ایلدی دیو شعوری مرحوم لیت شعری مقامنده استشعار ایلدی چونکه بودنی ازلیجق معناسنه درنتکیم بو بیتده مصرحدر شاعر (بیت) کذشته خود کذشت وبودنی بوده * پشیمانی بهیچ دارد کنون سود * زیرا بودنی آخرنده کی یاء تحتیه لیاقت ایچوندر کما سبق

* قارشمق اولدی آمیزش دخی آمیختن اویله *

(آمیزش) اسم مصدردر مصدری همزهٔ ممدوده نك فتحی ومیم ممدوده نك کسریله (آمیختن) لفظیدر چونکه مستقبلانی خاء معجمه نك زای معجمه یه ابدالیله آمیزد وآمیزنده کلور اسم مصدری امرلك آخرنه ماقبلی مکسور شین معجمه الحاقیله آمیزش لفظیدر کمال جندی (بیت) الحکامی میبرداز ماند ورآن دواب بوسا قیاد دربادهها کویا شکر آمیختند *

* بولاشمق اولدی آلودن بولاشمش نسنه آلوده *

(آلوده) بشنجی قطعه‌نك بیت سادسنده کچن آلودن لفظندن اسم مفعولدر ایکی معنایه کاور اول بولاشق ثانی بولاشمش نسنه معناسنه بو ایکی معنا بیننده فرق اول ایس وپاس وسغر وامثالی نسنه دیمکدر ثانی انلرله اصابت ایتدیکی نسنه دیمکدر همدخی آلوده مرتکب معاصی معناسنه ده کاور عرفی (بیت) مآب آلوده بهر توبه بکشاییم لیك * بانك عصیان میزند ناقوس استغفار ما * بعض نسخه‌ده اول مصدر صیغه‌سی اوزره واقعدر لکن تکرار اولور فافهم

ذی سوزکی آدینه پالونه پالودن دخی سوزمك

(پالونه) باء فارسیهٔ ممدوده‌نك فتحی ولام ممدوده‌نك ضمی ونونك فتحی وهاء رسمیه ایله سوزکی معناسنه که کفکیر وامثالی کبی حکیم خاقانی (بیت) هر می که ریخت بخت بپالونهٔ مژه * باد خیال آن رسان تو میخوردم (پالودن) باء فارسیهٔ ممدوده‌نك فتحیله سوزمك وصاف ایتمك معناسنه مصدردر اما که باء عربیه ایله بولمق وبولاندرمق معناسنه‌در هم لازم وهم متعدی اولور بایه اولك ضدیدر

سوزلمشدن کنایه پلته‌نك آدیده پالوده

(پالوده) باء فارسیهٔ ممدوده‌نك فتحیله پالودن مذکوردن اسم مفعولدر ایکی معنایه کلور اول سوزلمش وغل وغشدن صاف اولمش معناسنه ثانی معروف طعامکه اکا پلته دیرلر فرهنك جهانکیریده بمعنی پلهٔ ترازو دیو واقعدر پلهٔ تراز وبمعنی کفهٔ میزان

پیولك اولسه قدح پیمانه‌دی اوبچلك دیمکدرهم

(پیمانه) باء فارسیه‌نك فتحی ویاء تحتیه‌نك سکونی ومیم ممدوده‌نك ونونك فتحه‌لری وهاء رسمیه ایله پیولك قدح معناسنه واوبچلك معناسنه عربیده کیل وقفیز کبی شاعر (بیت) پیمانهٔ خرمن غم توشد دل من * بکشا از سر زلف وفا مشکل من * همدخی پیمودن لفظندن اسم مصدرده اولور اوبچمك معناسنه

جهان پیما کزن دنیایی اوبچولمشده پیموده

(جهان پیما) وصف ترکیبیدر جهان اوبچوجی معناسنه‌در لکن جهان کزیجی معناسنده حقیقت عرفیه اولمشدر چونکه جهان دنیادیو یکرمی ایکنجی قطعه‌نك اوچنجی بیتنده کچدی پیما پیمودن لفظندن اسم فاعل یاخود امر حاضردر (پیموده) باء فارسیه‌نك فتحی ویاء تحتیه‌نك سکونی ایله پیمودن لفظندن اسم مفعولدر مستقبلاتی واولك الف وياء تحتیه‌یه ابدالیله پیماید وپیماینده کاور صائب (بیت) جز پشیمانی ندارد حاصل طول امل * چند پیمایی مکرر این ره

بیوده را

* قبیله دودمان ودوده اول معناده درانجق *

(دودمان) دال ممدوده نك ضمیله قبیله معناسنه عموما واولو قبیله وجماعت عظیمه معناسنه خصوصا رشید الدین وطواط (بیت) خدای داند کز تو بدودمان نروم * کر برآرد دودم زدودمان آتش (دوده) بوزن بوده ایکی معنایه کلور اول بمعنی دودمان مذکور ثانی مصراع ثانیده کلور

* تتوندن تومدن حاصل اولان ایسدر دخی دوده *

شاعر مرکب وصفنده (بیت) همسنك زاج دوده همسنك هر دو مازو * همسنك هر سه صمغست وآن کاه زور بازو *

* نکاریدن دینور نقش ایتمکه نقشه نکار اما *

(نکاریدن) نونك کسری وکاف فارسیه ممدوده نك ضمیله نقش معناسنه مصدردر (نکار) ایکی معنایه کلور اول امر صیغه سی اوزره اسم مصدردر نقش معناسنه ثانی محبوب دیو مصراع ثانیده کلور

* دخی محبوبه دیرلر هم صوانمش اولدی اندوده *

(اندوده) همزه نك فتحیله اسم مفعولدر مصدری اندودن لفظیدر مطلقا صوامق ویالدزلمق وطلا ایتمك معناسنه هر شیئه شاملدر

* سپرز اولمش طلاق اولدزهره داخی آق جکر درشش *

(سپرز) سینك وبای فارسیه نك ضملری ورانك سکونی وزای معجمه ایله طلاق معناسنه عربیده طحال کبی اخلاط اربعه دن محل اجتماع سودادر ابو المعانی (بیت) دکر محل عناصر نداردم کویا * بجز سپرز که سودا بدل شده غالب * چونکه طعام معده ده انهضام بولدقدنصکره صاف وخلاصه سی جکره واروب انده دخی طبخ اولنوب بعد النضج صافیسی دم وکوپوکی صفرا وتخته سی بلغم ودردی یعنی اشاغه چوکنی سودا اولوب جکردن دونوب طحاله وارر آنده قرار بولور مکانی جانب یسارده تحت القلبدر (زهره) زای معجمه نك فتحیله اوذ معناسنه عربیده مراره کبی محل اجتماع صفرادر چونکه آجی اولوب آغویه مشابه اولمغله فارسیده ماء رحمیه نسبیه ایله زهره عربیده مراره دیدیلر شیخ نظامی (بیت) زهر ظفر ارسکه تنومند است * تیر کمان داری ابروی تو (شش) شین معجمه نك ضمی وشین ثانیه ایله آق جکر که اکا ترکیده اوبکن دیرلر یکی از حکما (بیت) چو از سل دور میباشد سلامت * که زیرا میشود در شش جراحت

* دینور هم بوکر که کرده باغرصق آدیدر روده *

(كرده) كاف فارسینك ضمی ورانك سكونی ودالك فتحی وهاء رسمیه ایله بوكرك معناسنه عربیده كلیه كبی (روده) راء ممدوده نك ضمی ودالك فتحی وهاء رسمیه ایله بغرسق معناسنه عربیده معا كبی ابو المعانی (بیت) حسود جاه واقبالش همیشه میشود دررنج * ززشكش پیچ وتابی روده راندرشكم كیرد

* دخی دوركهسار طاغه تیغ كوه اوسنده سوریسی *

(كهسار) اصلی واو ایله كوهسار در طاغ معناسنه عربیده جبل كبی همدخی طاغستان وطاغ تپه سی معناسنه كلور چونكه كوه طاغ دیواوتوزسكزنجی قطعه نك بیت سادسنده كجدی سار ادات نسبتدر كما سبق فی الادوات المركبة (تیغ كوه) بمعنی سر كوه تركیب اضافیدر چونكه تیغ قلیج معناسنه كلدیكی كبی هرنسنه نك یوكسك یرینه ده تیغ دیرلر

* تپه معناسیدر پشته یغین مفهومیدر توده *

(پشته) باء فارسیه نك كسری وشین معجمه نك سكونی وتاء فوقیه نك فتحی وهاء رسمیه ایله تپه معناسنه عربیده تل كبی ومجازا یغین معناسنه ده كلور (توده) تاء فوقیه ممدوده نك ضمی ودالك فتحی وهاء رسمیه ایله مطلقا یغین معناسنه در حكیم اسدی (بیت) بها توده كردند زروكهر * بها بركرفت آن خرچاره كر

* توا محو وتلف اولمق تباه آنك كبی اولمش *

(توا) تاء فوقیه نك وواو ممدوده نك فتحلریله بمعنی محو وتلف بودن وبمعنی ضایع (تباه) تاء فوقیه نك وباء موحده ممدوده نك فتحلری واظهار هاء ایله همدخی براحسن حالدن براقبح حاله دونمك معناسنه ده كلور خواجه سلمان (بیت) كرتوكنی حمایت كوكرددرازآتش * یاقوت وش نباید تاب تب تباهی

* دخی هیچ اولدی پوچ وهم عبث شورلدركه بیهوده *

(پوچ) باء فارسیه ممدوده نك ضمی وجیم ایله هیچ ایله مرادفدر یعنی برانسنه یرامز ومعدوم معناسنه صائب (بیت) كفتكوی پوچ ناصح را نمی فهمم كه چیست * این قدر دانم كه جای پنبه در كوشم تهیست (هیچ) دخی فارسیدر تركیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی (بیهوده) كسر ایله بمعنی عبث وباطل وبی معنی وواوك حذفیله بیهده دخی بو معنایه در اصلنده مركبدر چونكه بی ادات نفیدر كما سبق فی الادوات المركبة هوده وهده ایكیسیده بمعنی حق وصواب وصحیح

* همان آثار فیض فیض وهبی الهیدر *

(همان) ادات حصردر (آثار) جمع اثردر (فیض) بمعنی جوشش آب ازاب وادی

عرفده هبه معناسنه درانکچون حق تعالی یه فیاض دینلدی وهاب معناسنه کذا
فی حاشیة المطالع (فیضافیض) الف ملازمه ایچوندر فیض فیضه معناسنه در
مراد فیوضات وافره دیمکدر (وهبی) نه قدر ناظم تحریرك مخلصی ایسه ده
بومقامده معنای لغویسی مقصود اولدیغنه اله کلمه سنه اضافتی شاهد عدلدر
نعم مخلص ناظم تحریره وناظم تحریرك کندوسنه وهبیء الهی دیو تلقیننه تلمیحدن
دخی خالی دکلدر چونکه ناظم تحریر سخن نام قصیده سنده دیر (بیت) نواله وهبیء
الهی دیومشهوراولسم * هبه درمو هبه دریا که عطایای سخن * وفی نفس الامر
شعرانك بیت تخلصده علی طریق التلمیح اسملرینه اشارتلری تصریحلرندن
اطرفدر (سؤال) بوقطعه بو تلمیحه نیچون تخصیص اولندی (جواب) عادت شعرا
غزللرده بیت اخیرده تخلص ایدرلر لکن طویل الذیل قصیده لرده برقاچ بیت
قالەرق تخلص ایدرلر ناظم تحریر دخی اکا قیاسا برقاچ قطعه قالەرق تخلص
ایلدی فللّه دره

* دکلدر کسبله حسن اداطبع سخن کوده *

(سخنکو) وصف ترکیبیدر چونکه سخن سوز دیواوتوزبرنجی قطعه نك بیت
سابعنده کچدی (کو) وصف ترکیبی اولدیغی حالده قطعهء اولینك بیت خامسنده
کچدی

* قطعهء کوهرزدریای دلم دیکر بجوی *

(قطعهء جوهر) اون اوچنجی قطعه نك عنوانده متفرقا کچدی (ز) بمعنی من
کماسبق فی الادوات (دریا) دکزدیو یکرمی ایکنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کچدی
(دل) قلب دیواون بدنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده کچدی (میم) ضمیر متکلم وحده در
کماسبق فی الادوات البسیطة (دیکر) دال ممدوده نك کسری وکاف فارسیه نك
فتحی ورا ایله ترکیده بردخی ایله تعبیر ایدرلر نتکیم بو بیتدن فهم اولنور شاعر (بیت)
زمان چون رفت دیکر باز نتوان * عنان زندکانی تافت نتوان * هم دخی
تکرار اولان نسنه نك ایکنجیسنه ده دیکر ایله تعبیر ایدرلر مثلا صلاة ظهره نماز
پیشین وصلاة عصره نماز دیکر دیرلر وبشقه معناسنه ده کلور بونده یاء تحتیه نك
حذفیله دکر دخی جائزدر نتکیم فرق طقوزنجی قطعه نك طقوزنجی بیتنده کچدی
خواجه حافظ (بیت) رونق عهد شبابست دکر بستانرا * میرسد مژدهء کل بلبل
خوش الحانرا (بجوی) ایسته دیو المی برنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی اولنده کی
باء موحده صله در کماسبق فی الادوات البسیطة حاصل معنی کوکلم دریاسندن
بردخی کوهر قطعه سی ایسته بعض نسخه ده بجوی موقعنه مجوی واقع اولمشدر
بوصورتده اولنده کی میم مفتوحه ادات نهیدر

* خالصه سارا دینورمش یعنی عنبر شادبو *

(سارا) سین وراء ممدودتینک فتحلریله یعنی خالص وصافی مولانا جامی (بیت) چه حاصل زانکه دانی کیمیارا * مس خودرا نکردی زر سارا * اکثری صفت استعمال اولنور مثلا سارا و عنبر سارا کبی همدخی بحر عمان ساحلنده برمکانک اسمیدر که انده بی نظیر عنبر اولور (شادبوی) شانک سکونیله یعنی عنبر وعود وامثالی شمس فخری (بیت) شه عادل جمال دولت ودین * که خالدر که اوشاهبویست * معنای ترکیبیسی اعلا قوقودیمکدر * عنبر فی الاصل عربیدر فارسیده وترکیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی (فائده) عنبرک حصولنده روایات کثیره واردر اول دریای محیط بالقلرندن اولوب سواحل محیطده اولان بلادک اهالیسی انی جمع ایدرلر ثانی دریا کنارنده بتر بالق بودر اول سبیله مست کبی اولوب کندوبی کناره اوررصیادلری وقتنی بلور اصطیاد ایدرلر ثالث ارجح اولان بودرکه ساحل محیطده بنی ادم سکناسی اولمیان محللرده بی نهایه خوشبو شکوفه لر اولوب بوکسک یالچین قیالرده خدایی بال ارولری واردر اول شکوفه لردن چچک آلوب اول قیایاره قلرنده بال ایدرلر حرارت شمسدن بال اریوب اقاروبغمور وسیل موسمی دریایه دوشور رامواج دوکه دوکه کناره کتورر موسمنی بیلورلر واروب جمع ایدرلر رابع بقربحر تز کیدردیرلر اکثری شعر ازلف وخال محبوبی عنبره تشبیه ایدرلر خواجه حافظ (بیت) صبا اکر کذری افتدت بکشور دوست * بیار نفحهٔ ازکیسوی معنبر دوست

* یک ابوسی عود مندل عود اغاجی داربوی *

(عود) معروف یک اعلاسی بو بیتدن فهم اولنور شاعر (بیت) سنکین وسیاه وسخت باید عود * سست وسبک وسفید باید عنبر * عربیده هر اغاجه عود دیرلر بعد القطع (مندل) میمک فتحی ونونک سکونی ودالک فتحی ولام ایله یعنی عود خام محمودبن یمین (بیت) ازبرای قوت دل کربخوری بایدم * صندل ومندل بیابم غیر چوب ارس وتاغ * عجائب البلدان نام کتابده ذکر ایدرکه مندل هندستانده برشهردرکه انده عود غایت چوق اولور بوسببدن عود مندلی دیرلر لکن عود اراضیسنده بتمز بلکه عود ماوراء خط استواده برجزیرده بتر باذن الله تعالی نفسه قیریلوب دریایه دوشر امواجله شهر منداله کلور شوقدرکه برندن باش قوپمش ایسه اکا قامرونی دیرلر اکر قوری قوپمش ایسه مندلی دیرلر ثقیل ومصمت اولانی اعلادر (داربوی) رانک سکونیله یعنی عود ایضا اصل بوی دارایدی

علم اولمغین مضاف الیه تقدیم اولندی شمس فخری (بیت) ببزمش جام زرین آفتابست * حطب در مطبخ اودار بوبست * چونکه دار هر دیکان اغاج دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت رابعی شرحنده کچدی بوی قوقو دیو یکرمی التنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی

نافهٔ مشك اول کوبکدر کیم ده شرح یراندن

(نافهٔ مشك) اضافتله معروف آهو کوبکیدر چونکه نافه آدم وحیوان کوبکی عموما ونافهٔ مشك خصوصا هاتفی (بیت) بصحرای چین نافه چینی کنیم * ره بارکه فرش چینی کنیم * و دریاسی کورلو اولان حیوانك قارنی التنده اولان دریلره ده نافه دیرلر مثلا نافهٔ روباه ونافهٔ وشق ونافهٔ سمور کبی (مشك) میمك ضمی وشین معجمه نك سکونی وکاف ایله میمك کسریله مسك معناسنه در ولایت چین ودیار ختن ومملکت خطاده حاصل اولور بلکه اول مملکتلره مخصوصدر رقاما که ناظم تحریرك مصراع ثانیده چین اقلیمنه تخصیصی ختن وخطا ملحقات چیندن اولدیغیچوندر

چین اقلیمنده دراما او آهو بشقه صوی

حتی چین دیارنده حاصل اولان مسکك خالصی استشمام اولنسه بورندن قان کلور واعلاسی دخی امتحان بو وجه اوزره در چین جانب شرقیده وراء هندده اقصای معمورات طولیه ده بر مشهور مملکتدر هر کیم اکا پادشاه اولسه فغفور دیرلر تتکم فن جغرافیاده طولی وعرضی واحوال سائره سی مشروحدر تفصیلی مراد ایدن جهان نمایه مراجعت ایده عرب تعریب ایدوب صین دیرلر (آهو) همزهٔ ممدوده نك فتحی وهاء ممدوده نك ضمیله جیران معناسنه که ترکیده کیك دیرلر همدخی عیب معناسنه ده کلور ایکی معنایه شاعر (بیت) بتیه حرص چون آهوچه تازی نفس همچون سك * بصحرای قناعت رو که بی آهوست آن صحرا *

خط برآورده هنوز نوبی بلورمش تازه در

میر نظمی (بیت) چو شد آن شوخ پر آشوب آفاق * خط آورده برای قتل عشاق * فرهنك شعوریده خط برآورده بمعنی چار ابرو محبوب دیو واقع در اصلنده مرکبدر چونکه (خط) عربیدر لکن شعرا عندنده هنوز کورنمش صقال وبیق معناسنه حقیقت عرفیه اولمشدر میر نظمی (بیت) بدید آمد چو بر آب خط لجو * کنار آب حیوان سبز خود رو * ابو المعانی (بیت) شود از خط بار چار ابرو * چهار ارکان عشق خلق محکم (برآورده) کتورلمش معناسنه اسم مفعولدر چونکه برادات تعیینده کما سبق فی الادوات المرکبة (آورده) همزهٔ ممدوده وراء لفظیله

کتورمك معناسنه مصدردر

دی تشکل توبسز اولان محبوبه یعنی ساده روی

(تشکل) تاء فوقیه نك فتحی وکافك کسری ولام ایله بمعنی ساده رو یعنی امرد اوغلان شمس فخری (بیت) بدر دانی چراست خفت خسوف * زانکه تمام بود ودیو تشکل * (ساده رو) دخی فارسیدر چونکه ساده نقوشدن عاری وجنس آخر اختلاطندن خالی معناسنه شاشده وامثالنده مستعملدر واستعاره طریقیله اصطلاحات وتعبیراتی اولمیان نظم ونثره ده دیرلر ابو المعانی (بیت) کرنه نظم ساده لوحانرا نباشد اصطلاح * همچو قلب خویش کوید نظم ساده ساده دل (روی) یوز دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اوانده کچدی میر نظمی (بیت) نباشد در جهان هم ساده رویی * دلارا دلفریب وخوب کویی (تنبیه) لفظ تشکل ولفظ ساده روز کوره مخصوص وصفدر اناثده استعمال اولنماز فاحفظ

جانفزا جان ارترن مردمکش آدم اولدورن

(جانفزا) وصف ترکیبیدر حقیقه ومجازا مستعملدر ابو المعانی (بیت) ای لب میکون لعلت جانفزای عاشقان * وی غم هجران وصلت دلکشای عاشقان * چونکه جان روان دیو اوتوزسکزنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده کچدی فزا کسر ایله وصف ترکیبی اولدیغی حالده بشنجی قطعه نك عنوانی شرحنده کچدی (مردمکش) وصف ترکیبیدر چونکه مردم آدم دیو قطعهٔ اولینك یدنجی بیتنده کچدی کش کافك ضمیله امر حاضر یا خود اسم فاعل مخففدر نته کم کش اولدر دیو قطعهٔ تاسعه نك بیت تاسعنده کچدی

دیدیلر معشوقه جانان ومحله آدی کوی

(جانان) جیم ونون ممدود تینك فتحلری ونون ثانیه ایله بمعنی معشوق ومحبوب ابو المعانی (بیت) اکر جان خواهدت جانان بده منت بکیر از جان * نباشد خوب تر از جانکه جان دادن بجانان را (کوی) کاف ممدوده نك ضمی ویاء تحتیه ایله بمعنی محله واوبه خاقانی (بیت) چو ابم جانب کویت دو صد منزل یکی سازم * اکر بیرون روم دز هر قدم صد جا کنم منزل

انجمن مجلس قزشد تجه دی کرما کرم اکا

(انجمن) همزه نك فتحی ونونك سکونی وجیمك ضمی ومیمك فتحی ونون ایله بمعنی مجلس ومجمع فردوسی (بیت) بشادی یکی انجمن برشکفت * شهنشاه کیتی زشادی کرفت (کرما کرم) میانه ده الف توسل ایله قزشمش مجلسده اصطلاح اولنمشدر

نه قدر معناى لغويسى اعم ايسه ده چونكه كرم بمعنى حارديو يكرمى التنجى قطعه نك بيت اخيرى شرحنده كچدى

اولدى كرم الفت ايلو كورشمه تردرداخى خوى

(كرم الفت) معناى اصطلاحيسى ولغويسى اظهردر (خوى) خاء معجمه نك بين الفتح والضم اماله سى وواو مجهول وياء تحتيه ايله ترى معناسنه عربيده عرق كبى لكن وزنه رعايت ايچون بهرحال يالفظ خوىيى سائره لره ياخود سائرى خويه تطبيق لازمدر

رستمك باباسيدر زال ودخى بك اختيار

(زال) زاى معجمه ممدوده نك فتحيله نام پدر رستم جهانكيردر چونكه اصل معناسى پيرسالخورده ديمكدر زال مزبور اناسندن قاشى وكرپكى آق اولديغى حالده طوغديغندن زال ديوتسميه اولندى (رستم) ايرانده مشهور پهلواندر شهنامه ده دلاورلكى مفصلدر شمس فخرى (بيت) جمال دولت ودين شاه كامكاركه هست * هزارحاتم طايى هزاررستم زال * چونكه رستمه باباسى ناميله رستم زال ديدكلرى كبى زاله دخى باباسى آديله زال دستان ديرلر زبرا فارسيده علمين بيننده ابن كلمه سنك اسقاطى قاعده در

قيرصقاللويه ديرلر آميزه موى وهم دوموى

(آميزه موى) مركبدر چونكه آميزه همزه ممدوده نك فتحى وآخرنده هاء رسميه ايله اون ايكنجى قطعه نك التنجى بيتنده كچن آميخته كبى قارشمش معناسنه نتكم آويزه آميخته معناسنه اولديغى كبى على ماسبق فى قواعد المقدمة موى قبيل ديواللنجى قطعه نك ايكنجى بيتنده كچدى دقيقى (بيت) اكرشاه هرهفته كشوربود * چوآميزه موشدمكدربود (دوموى) مثله چونكه دوايكى ديواون طقوزنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى

جنديلرايچنده بك اعلابنجى شهسوار

(شهسوار) هانك سكونيله ملوكانه آته بوب اوزرنده دليرانه حركت ايدن كمسنه معناسنه انوالمعانى (بيت) زبرپايت يلنكه كش تاناشدباعال * شهسوار طرزخاست ميكندعالم خراب * چونكه شه شاهدن مخففدر سوار بنش ديوقرق برنجى قطعه نك بيت ثانى عشرنده كچدى

توسن اولدآت ديك سرت اولديعنى تندخوى

(توسن) تا ايله فوقيه نك فتحى وواولك سكونى وسينك فتحى ونون ايله سرت وسركش

آت معناسنه خواجه سلمان (بيت) عنان توسن دولت بدست توشد رام * بكام خويش برغم حسود ميرانش * سر كشلكندن كنايه طريقيله فلكده استعاره ايدرلر (تندخوى) مثله چونكه تند بمعنى تيز وحديد دوبكرمى سكزنجى قطعه نك بيت تاسعنده كچدى خوى بمعنى طبيعت وعادت تركيبده دخى مستعملدر

* اوجى اكرلمش برىت چوكان دخى هم صولجان *

چوكان) جيم فارسيه نك فتحى وواوك سكونى وكاف فارسيه ايله ايكى معنايه در اول هراوجى اكرى برىت معناسنه حتى طبل وكوس طره سنه ده ديرلر ثانى معروف باشى اكرى براغاج كه انكله ميدانده طوب اوررلر چونكه كوى چوكان متعارف اويوندر غايت سلحشور وجنديلراوينار هرآدم ايده مز (صولجان) صادك فتحيله معرب چوكاندر فارسيده دخى مستعملدر ابو المعانى (بيت) من سردل كوى ميدان محبت كرده ام * تازند باصولجان زلف جانانم يكى * نتكم مصراع ثانيده افصاح ايدر

* جنديلر آنكله آتوب طوتديغى طوپه دى كوى

كوى) كاف فارسيهٔ ممدوده نك ضمى وياء تحتيه ايله بمعنى مذكور خصوصا اوبمعنى كل مدور وغلطان عموما هم دخى كفتن لفظندن امر حاضر ووصف تركيبى اولور ايكى معنايه شيخ سعدى (قطعه) فهم سخن تانكند مستمع * قوت طبع از متكلم مجوى * فسحت ميدان ارادت بيار * تابزند مرد سخنكوى كوى * شاهدى (بيت) صوررسك صولجان نه اوله چوكان * بووه لنان طو بجغز كويك غلطان

* اولدى اكرلمش خميده بوكلان پيچيده هم *

(خميده) بوزن رسيده اسم مفعولدر مصدرى خاء معجمه ايله خميدن لفظيدر ميرتقى (بيت) شوى بهر تواضع قد خميده * نهال كشته برميوه خميده (پيچيده) باو جيم فارسيتين ممدودتينك كسرلريله اسم مفعولدر مصدرى پيچيدن لفظيدر

* ايكى قات نسنه دوتا وقات قات اولمش توى توى *

دوتا) ايكى قات معناسنه چونكه دوايكى دوطقوزنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى تاقات ديوابكنجى قطعه نك بيت ثالثى شرحنده كچدى (توى توى) قات قات معناسنه چونكه (توى) تاء فوقيهٔ ممدوده نك ضمى وياء تحتيه ايله قات معناسنه كه چوقه والاجه وصوغان وشلغم وكاغد قاتلرى كبى

* شوخ آچق مشربلو نازك طبع هم حاضر جواب *

شوخ) شين معجمهٔ ممدوده نك ضمى وخاء معجمه ايله بمعنى كشاده مشرب ونازك

طبع وحاضر جواب ولطيف كوى وشاطر كار نتكم شوخ نازك وكوزل ديو قرق برنجى قطعه نك بيت اولنده كجدى همدخى شوخ وچرك وكير وپاس معناسنه ده كلور نتكم بو مصراعده كلور

* كيرلو پاسلو شوخكين ويقمقدر شست وشوى *

شوخكين) اسم منسوبدر چونكه كين ادات نسبتدر كما سبق فى الادوات المركبة شست وشوى * يقمق معناسنه در (تنبيه) بو بيتده شست وشوى وكله جك ايكى بيتده جستجوى وكفتكوى حاصلى بو اوچ كلمه دن هر برى ماضى ايله امردن مركب مبالغة مصدردر چونكه شست ماضيدر مصدرى اوتوز برنجى قطعه نك بيت خامسنده كجدى (شوى) امردر اسم مفعولى بيت مزبورده كجن شويده لفظيدر كفت ماضى در قطعهٔ عاشره نك بيت سادسنده كجدى جست جيمك ضميله ماضيدر مصدرى جستن لفظيدر (جوى) امردر اللى برنجى قطعه نك بيت سابعنده كجدى وبالجمله بونلرنه قدركه ماضى وامر صورتنده ايسه ده اسم مصدردر عند التركيب مبالغه افاده ايدر فاما كه كفت وشنيد لفظى وآمد وشد لفظى دخى بونلره قريب اسم مصدردر لكن ميانه لرنده فرق وار فافهم

* كم يتكدر ضايع اولمش نسنه در كمكشته هم *

(كم) كاف فارسيه نك ضمى وميم ايله يتك وضايع معناسنه عربيده ضاله جغتايده ياوه كبى (كمكشته) اسم مفعول مركبدر چونكه (كشته) كاف فارسيه نك فتحيله كشتن لفظندن اسم مفعولدر نتكم ماضى متكلم وحدهسى قرق التنجى قطعه نك بيت سادسنده كجدى

* يافتن بولمق ديمك هم آره مقدر جستجوى *

(يافتن) ياء تحتيه ممدوده نك فتحى وفانك سكونيله مصدردر بولمق معناسنه عربيده وجدان كبى مستقبلاتى فانك ياء موحده يه ابداليله يابد ويابنده كلور جستجوى قد سبق آنفا احمد كرمانى (بيت) مستغرق جستجوى كشتم * مستهلك شست وشوى كشتم

* فارسيى غوغا ايله صيت وصدا شور وشغب *

(شور) بمعنى غوغا وفتنه انوى غزالى مشهدى (بيت) شورى شد واز خواب عدم چشم كشوديم * ديديم كه باقيست شب فتنه غنوديم * باقى معنالرى يكرمى سكزنجى قطعه نك بيت ثامننده كجدى (شغب) شين معجمه وغين معجمه نك فتحه لرى وباء موحده ايله بمعنى صيت وصدا وفرياد وغريوكاهى بو ايكى لفظى ذكر ايدوب شور وشغب ديرلر همدخى شغب حيا وادب معناسنه ده كلور شاعر (بيت) عاشق

شغب نداند در کوی عشق جانان * شام وسحر برآرد ازدرد آه وافغان (غوغا) بوقانده تفسیر درلکن فارشلق دیوبکرمی سکزنجی قطعه نك بیت سادسنده کلدی (صیت) دخی تفسیر درلکن فی الاصل عربیدر فارسیده دخی شایعدر آواز معناسنه (صدا) مثل صیت مذکور مهر نظمی (بیت) رسیده بگوشم زسویش صدا * بجوش آمده این دل بینوا *

*فتنه آشوب وزیان آسیب وسوز صدا وگفتگوی *

(آشوب) همزهٔ ممدوده نك فتحی وشین معجمهٔ ممدوده نك ضمی وباء موحده ایله بمعنی فتنه وغوغا همدخی آشفتن لفظندن وصف ترکیبی اولور دل آشوب کبی حافظ (بیت) فغان کین لولیان شوخ وشیرینکار وشهرآشوب * چنان بردند صبرازدل که ترکان خوان یغمارا (آسیب) همزهٔ ممدوده نك فتحی وسین ممدوده نك کسری وباء موحده ایله بمعنی زیان وخسران خاقانی (بیت) چوآزادند درویشان زآسیب گرانباری * چه محتاجند سلطانان باسباب جهانبانی * همدخی آفت وصدمه وکلفت معناسنه ده کلور (زبان) دخی فارسیدر ترکیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی (گفتگوی) قدسبق آنفا

*گرتودانی سن بلورسك بهازین بوندن ایو *

(گر) ادات شرطدر کماسبق فی الادوات المرکبة (تو) سن دیواوجنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کلدی (دانی) مضارع مفرد مخاطبدر مصدری دانستن لفظیدر متکلم نفس متکلم وحده سی اللی بشنجی قطعه نك بیت سادسنده کلدی (به) ایودیواللنجی قطعه نك بیت سادسنده کلدی * ازبمعنی من کماسبق فی الادوات (این) بودیو قطعهٔ ثالثه نك بیت رابعنده کلدی

*می شناسم اکارم فرمایورسویله بگو *

(می) ادات حالدر کماسبق فی الادوات المرکبة (شناسم) مضارع متکلم وحده در مصدری اون بشنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلدی (فرما) امردر مصدری اللی التنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلدی (بگو) امردر مصدری اللی بشنجی قطعه نك بیت سادسنده کلدی اولنده کی باء موحده صله در (نکته) ناظم نحریر ابتداء نامهٔ نظمی خامهٔ براعت استهلال ایله طغرالدیغی کبی بومقامده دخی آخر قطع اولدیغی حسن حسبیله تخلص دفتر کمالاتی کلك زرین زبانله تمهیر وامضا ایلدی ﷲ دره

*مثنوی دراصطلاحات عجم *

(مثنوی) هر بیت که ایکی قافیه طوته مثلا بوکتابك دیباجه سی سراپا مثنویدر

بوندنصكره دخی الی آخره مثنویدر بو بیله اولدیغی حسبیله بونده دخی چوق ملاحت واردر همده دخی اهل مقام نوالرین مثنوی ایله مسکی الختام ایلمکی عادت ایتدکاری کبی بو منظومه ده دخی اهل کماله واصحاب دله مقام نوادده برمعنی اولمغله مثنوی ایله اتمام ایلدی فلله دره (در) بمعنی فی کما سبق فی الادوات المرکبة اصطلاحات) اصطلاحك جمعیدر اصطلاح لغتده صلحلشمیه دیرلر اصطلاحده اتفاق قوم علی استعمال اللفظ فی معنی معین اکن لا یکون فی اصل الوضع کذلك (عجم) قطعهٔ خامسه نك بیت آخرنده کچدی حاصل معنی اصطلاحات عجم حقنده مثنویدر (تمهید) معلوم اولسونکه استعارات واصطلاحات وضروب امثال ونادرات که معنای اصیلدن بشقه بالمناسبه برمعنی قصد اولنوب ومقصود اولان معنای ثانی دخی ترکیب کلمه دن معلوم اولمیوب بلکه سماعه موقوف اولدیغی اجلدن ناظم نحریر برطویل الذیل مثنوی ایله حوصلهٔ منظومه سنك هضمی وبنان بیانك نظمی قدرین انتخاب وعامهٔ اهل دله برياد کار پر اعتبار قلدیکه سائر ارباب نظامك برندن مسموع دکلدر فلله تعالی دره

❊ کاتب جان باری رحمتآب ❊

(کاتب جان) باء موحده نك کسریله بمعنی حق جل وعلی کذا فی شرفنامه معنای ترکیبیسی جان یازیجیسی دیمکدر ❊ باری رحمتآب تفسیردر (تنبیه) معلوم اولسونکه بو اصطلاحاتده معانئ اصلیه ایله معانئ مقصوده میاننده مناسبت ملحوظه در فافهم

❊ فخر عالم شحنهٔ چارم کتاب ❊

(شحنهٔ چارم کتاب) همزه نك کسری ومیمك سکونی ایله بمعنی سلطان انبیا علیه افضل التحیات کذا فی شرفنامه ایضا معنای ترکیبیسی دردنجی کتابك شحنه سی دیمکدر چونکه (شحنه) شین معجمه نك فتحی وحانك سکونی ونونك فتحی وهاء رسمیه ایله شهری باخود مملکتی شروردن محافظه ایدیجی معناسنه مولانا جامی در منقبت علی رضی الله عنه (بیت) اصبحت زائرالك یا شحنة النجف ❊ بهر نثار مقدم تو نقد جان بکف ❊ چارم دردنجی معناسنه مثلی اون طقوزنجی قطعه ده کچدی (نکته) بو بیتده حق تعالی نك اسمی وبعده فخر عالم علیه السلام اسمیله تبرکا ابتدا ایلدی

❊ آب خضر اولمش دخی علم لدن ❊

(آب خضر) باء موحده نك کسریله بمعنی علم لدن کذا فی مؤید الفضلا علم لدن

علم باطن که حق تعالی حضرتلری عباد خواصندن برنجه طائفه یی آنکله ممتاز واسنالی اوزره سرافراز قلدی نتکم حق سبحانه وتعالی حضرت خضر علیه السلام حقنده (وعلمناه من لدنا علما) بیوردی (لدن) لامك فتحیله یعنی عند فارسیده نزد ترکیده قت دیرلر آب خضرك معنای ترکیبیسی حضر صویی دیمکدر خضر صاحب عصی موسی علیه الصلاة والسلامدر اصل اسمی بلیان بن ملکان ایدی اکا خضر دینلدیکی مرور وعبور ایتدیکی مکانلر سبزولك نبات اولدیغیچون در بوندن بشقه آب خضر آب حیات معناسنه ده کلور

* ایلیوب ازبر او تتمه یاد کن *

(یاد کن) امر حاضر در که بومصدری قرق بشنجی قطعه نك بیت خامسنده کجدی (ازبر) دخی فارسیدر بیانی یکرمی اوچنجی قطعه نك عنوانده کجدی (سؤال) یاد کن لغتده دخی بومعنایه در سیاق اصطلاحاتده نیچون کتوردی جواب) بومثنوینك اصطلاحده اولدیغی اکثریدر نتکم قطعه سابقه لر بومثنوی یه مقابله قرینه سیله معانی لغویه یه متکفله ایکن احیانا بعض اصطلاحی دخی مشتمله در که * نیچه سن حاصل معنی یازدم * اصطلاح اوزره نه رعنا یازدم * دیو دیباجه ده تصریح بیورمشلر ایدی مثلا اوتوزنجی قطعه نك بیت عاشرنده کافر کیش جفا کار دیو واوتوز برنجی قطعه نك بیت اولنده خواب خر کوش یلان وعده دیو کجدی بونلرك اصطلاحاتده اولدیغی خفی دکلدر حتی قطعه خامسه نك بیت رابعنده اصطلاح اولمش دینور فکر وتلاشه بیچ وتاب واقعدر بوندن بشقه امعان اولنسه یاد کن اصطلاحه ادخالده اولنور فتأمل

* پادشاهدر سایه یزدان دیمك *

سایه یزدان) همزه نك کسریله یعنی پادشاه وخلیفه کذا فی شرفنامه نتکم عربیده ظل الله دیدکلری کبی معنای ترکیبیسی تکری کولکه سی دیمکدر چونکه یزدان تکری دیو قطعه اولی نك بیت اولنده کجدی سایه کولکه دیو قرق دردنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کجدی

* بارداده ایلمش دیوان دیمك *

ابو المعانی (بیت) نشست وبرسرش افسر نهاده * زبهر کار مردم بارداده * معنای ترکیبیسی دیوان وردی دیمکدر چونکه (بار) دیوان دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت اولی شرحنده کجدی (داده) اسم مفعولدر ماضیسی قطعه مزبوره نك بیت رابعنده کجدی (دیوان) عربیدر فارسیده وترکیده دخی شاهدر پادشاهلرك

ووزرانك رؤيت مصالح وبذل عطايا ومواجب ايتدكارى محلدر همدخى خريطهٔ
دفاتر معناسنه ومجموعهٔ اشعار شعرا معناسنه ده كلور فرهنك شعوريده وجه
تسميه سنده شويله نقل ايدركه نوشروان عادل اركان دولتنك شيطنته اجتماعلرين
كوردكده اينها ديوان ييوردى بونلر شيطانلردر ديمكدر چونكه ديوان جمع
ديو يعنى شيطان بعده مذكور محل اجتماعده علم غالب اولدى انتهى * لكن اصح
اولان عربى اولديغيدر نه قدر كه جمع ممكن ايسه ده كما لا يخفى على من له ادنى
مهارة فى اللغات

روز نوروزئ نو دينسه مأل

عربيده يوم جديد رزق جديد تركيبده ييل يكى رزق يكى ديرلر نهايت ترك كون
يرينه ييل ديرلر شيخ نظامى (بيت) اكرچه ازعمر بيشى رفت كورو * كنون روز
نوست و روزئ نو * كذا فى فرهنك شعورى چونكه (روز) كون ديو ايكنجى
قطعه نك بيت سابعنده كجدى (نو) يكى ديو فرق يديجى قطعه نك ايكنجى بيتنده
كجدى (روزى) رزق ديو قطعهٔ اولينك بيت رابعنده كجدى

رزقكى احسان ايدر اول لايزال

يعنى روز نوروزئ نو ومرادلرى حق تعالى رزقكى لا ينقطع احسان ايدر
معناسنده اصطلاح اولمشدر بو تقديرجه لايزال نه در كه حق تعاليدن عبارت
ايسه ده لا ينقطع مفهومنه ده تلميحدر لكن عندمزده موجود اولان نسخه ده
نو موضعنه سن معناسنه اولان تو لفظى واقعدر فاما كه قلم ناسخدن سهو اولمسى
راجحدر نه قدر ترجمه ده رزقكى لفظى مستدعى خطاب ايسه ده لكن روزئ
تو دخى اولسه معنايه خلل كلمز زيرا مادام يكى كونه يتشدك البته رزقك عالم
اوكونده رزقكى ويرر ديمك اولور اكمل وجهه فافهم

ديديلر اصحاب كهفه هفت تن

كذا فى شرح نامه معناى تركيبى يدى بدن ديمكدر چونكه هفت يدى ديو اون
طقوزنجى قطعه نك بيت اولنده كجدى تن بدن ديو فرق يديجى قطعه نك بيت اولنده
كجدى (فائده) اصحاب كهف كلام قديمده مذكوردر نه قدر كه عددلرنده
اختلاف وار ايسه يدى كورا اكثر روايته مبنى اوله واسملرنده دخى اختلاف
اولندى اكثر اسملريله تبرك ايدرلر ومقاملرنده دخى اختلاف ايتديلر بعضيلر
طرسوس قربنده ديرلر وبعضيلر موضع آخرده ديرلر شيرازده دخى برمغاره واردر
اسمنه هفت تن ديرلر اصحاب كهف مقاميدر ديو خواجه حافظ انى عبادتگاه

ایدوب اول محلده واصل رتبهٔ کرامت اولمشدرد یوایرانیلر بیاننده مشهوردر حتی ناظم فقیر بر چوق کره زیارت ایلدم دیو بیورمشلر ایدی لکن مسقط رأسمز اولان ایلستان قضاسنده اورته نیابت نام ناحیه ده شهره بش ساعت مسافه ده واقع محلده بر غاره سلوك ماضیه دن نیجه کمسنه لر اصحاب کهفك غاری بودیو چوق بنا وضع وبی نهایه اوقاف تعیین ایتمشلردر وبوندن بشقه بو اولدیغنه نیجه نیجه قراینلر وعلامتلر واردر وحالا اولدیغی محله برساعت موضعده برقریه واردر که اسمنه افسوس دیرلر والسنه ده دخی دقیانوسك قدیمده شهری بودیو واقعدر فی الحقیقه آثار بنا آنده قتی چوقدر والله تعالی اعلم بحقیقة الحال

هم کنشدر یوسف زرین رسن

معنای ترکیبیسی التون ایپلی یوسف دیمکدر چونکه زر التون دیو بکرمی ایکنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی یاء تحتیه نسبیه ونون مؤکده در رسن *ایپ دیو قرق برنجی قطعه نك بیت ثانی عشرنده کچدی (تمه) وجه شبه حضرت یوسف علیه السلام کشور حسن وبهاده ضرب مثلی شامل وفرد کامل اولوب قلوب عشاقه رسنهای علاقه ایله کال پرداز جمال اولدیغی کبی کنش دخی ساحهٔ عالمه حبال شعاع ایله پرتو انداز دلال اولمه سیدر بهمه حال رسن مشبه ومشبه بهده مخیلدر فاحفظ

آب مریمدی صلاح وعفته

(معنای) ترکیبیسی مریم صویی دیمکدر مناسبت ظاهره در ابو المعانی (بیت) معجز حسنت کند تکمیل ایمانم هنوز * زآب مریم کرد کویا عیسئ عشقت ظهور *

داخی سرسبزی دینورمش دولته

خواجه حافظ (بیت) بسر سبز تو ای سرو که چون خاك شوم * ناز از سر بنه وسایه برین خاك انداز * معنای ترکیبیسی یشللو باش دیمکدر چونکه (سر) باش دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (سبز) یشل دیو قرق برنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی یاء تحتیه ادات نسبیه در

عیسئ ششماهه اولمش میوه لر

معنای ترکیبیسی التی آیلق عیسی دیمکدر چونکه (شش) التی دیو اون طقوزنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (ماه) آی دیو قطعهٔ خامسه نك بیت اولنده کچدی هاء رسمیه مقدار ایچوندر کما سبق فی الادوات البسیطة (تمه) وجه شبه کانه میوه لر مادرلری منزله سنده اولان اشجاردن بدر صور بیسر حصولده حضرت عیسی ابن مریم علیهما السلام کبیدر فاما که التی ایله تخصیصك وجهی اکثری میوه لر

الی آی مقدارنده حاصل اولدیغیچون دفا حفظ

پیش رس ترفنده کیم اول بتر

هاتفی (بیت) بمنزل رسید از همه پیشتر * بود عزت پیش رس بیشتر * اصلنده وصف ترکیبیدر اوکدن ایریجی معناسنه (پیش) اولدیو اوتوزنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (رس) وصف ترکیبی اولدیغی حالده طقوزنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی حاصلی بومصراعده لغوی وعرفی ایکیسیده مجموعدر

دیدیلر اعجام بی شرم وادب

بی ادات نفیدر کما سبق فی الادوات المرکبة (شرم) اوتمق دیو قرق برنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (ادب) معلوم (اعجام) جمع عجم در

کعبهٔ علیایه خاتون عرب

(خاتون عرب) نونك بالاضافة کسریله خاتون کائنات دخی دیرلر ناظم تحریر نه کوزل تأدیب اعجام ایدوب کانه عمیلکارینه تنبیه ایلدی فلله دره

چرخ زرین کاسه یعنی آسمان

چرخ زرین کاسه) بمعنی آسمان یعنی کوك لکن فرهنك شعوریده چرخ چارم یعنی دردنجی کوك دیو واقعدر وبونده مناسبت زیاده در چونکه معنای ترکیبیسی التون کاسه لو فلك دیمکدر چونکه چرخ فلك دیو اون طقوزنجی قطعه نك بیت اخیرنده کچدی زرین بوشنونك بیت خامسنده کچدی کاسه چناق دیو قطعهٔ سابعه نك بیت سابعنده کچدی

هم کنشد در زمزم آتش فشان

کذا فی فرهنك شعوری معنای ترکیبیسی آتش صاچیجی زمزم دیمکدر چونکه زمزم مکهٔ مکرمه ده معروف قیودر (آتش) معروف (فشان) افشان افشاندن مخفف امر حاضر یا خود اسم فاعل مخففدر مصدری افشاندن قرق ایکنجی قطعه نك بیت عاشرنده کچدی (خاتمه) کانه کنش توجهکاه عالمیان اولمقده زمزمه بکزر لکن زمزمك طبعی بارد ایکن مشابهتدن صادر اولان حرارتدر بوتقدیرجه ایهام نظر اولنسه بونده جمع الاضداد صنعتی واردر لکن زمزم دخی اراضیٔ حاره ده واقع اولمسی وجه شبه اوله بیلور کما لایخفی

ظلمت اولدی رنك شاه زنکبار

رنك شاه زنکبار) بمعنی ظلمت وسیاهی کذا فی شرفنامه معنای ترکیبیسی رنج ملکتنك پادشاهنك رنکی ولونی دیمکدر چونکه رنك کونه دیو قرق برنجی

قطعه نك بيت خامسنده كچدى شاه معلوم زنكبار زنكيلر مملكتى ديو فرهنك
شعور ريده بالمناسبه يازر چونكه زنكى سياه حبشى يه ديرلر ديكى يكرمى سكزنجى
قطعه نك اوچنجى بيتى شرحنده مفهوم اولدى يار بمعنى جاى جمعيت ومحل كثرت
ديو يكرمى برنجى قطعه نك بيت اولى شرحنده كچدى

* صو كنارينه ديرلر نهر مش روديار *

(روديار) سكون دال ايله اوچ معنايه در اول بمعنى كنار آب ثانى بمعنى نهر عظيم
كذا فى شرفنامه ثالث لا ينقطع هميشه صويى آقان ايرمق چونكه رود راء
ممدوده نك ضمه‌سيله چاى وايرمق معناسنه يار آنفا كچدى

* كيجه معناسنده در زلف زمين *

كذا فى شرفنامه ايضا چونكه (زلف) بمعنى كيسوى دلبران (زمين) يردر ديو يكرمى
ايكنجى قطعه نك بيت رابعنده كچدى

* استديكى يرده طوران خوشنشين *

وخنثى يزدى (بيت) ما مردمان خانه بدوشيم خوشنشين * هرجا كه ميرويم شود
خانمان ما * اصلنده وصف تركيبيدر خوش اوتوريجى ديمكدر چونكه نشين
نشستن لفظندن امر ياخود اسم فاعل مخففدر

* راحتيله خوش كچن ييل شاه سال *

دهكى (بيت) نخل قدت سال عشاقست اى شاه بتان * شاد شد چون شاه سال
اينچنين درويش ديد * معناى تركيبيسى ييل پادشاهى ديمكدر چونكه شاه
بمعنى پادشاه (سال) ييل ديو اوندردنجى قطعه نك بيت ثامننده كچدى

* شير مرغ اول نسنه كيم اوله محال *

شيخ نظامى (بيت) علفكاه مرغان اين كشور اوست * اگر شير مرغان بجوئى در اوست * معناى تركيبيسى قوش سوديدر تركيده دخى محاله قوش سودى
ديرلر چونكه شير سود ديو اوتوزيدنجى قطعه نك بيت رابعنده كچدى (مرغ) قوش
ديو يكرمى آلتنجى قطعه نك بيت سادسنده كچدى

* يل شديد اسدكده ديرلر ديوباد *

كردباد دخى ديرلر تركيده قاصرغه عربيده اعصار كبى كذا فى شرفنامه شيخ (بيت)
چوزان دشت بكذشت چون ديوباد * قدم در دكردد بولاخى نهاد * استعاره
طريقيله غايت بيوك لكنه ده ديوباد ديرلر معناى تركيبيسى جن يلى ديمكدر
چونكه ديو جن ديو قرق التنجى قطعه نك سكزنجى بيتنده كچدى باد يل ديو يكرمى

ايكنجى

ایکنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کچدی

مرکب جم بوهوایه اولمش آد

(مرکب جم) بمعنی هوا ورنج جامی (بیت) گرکشد در ته آن مرکب جم * که برون آورد ازهند حشم * بومقامده جم بمعنی سلیمان علیه السلام چونکه (جم) جیمك فتحی ومیم ایله هرسلطان صاحب اقتداره اطلاق اولنور شاعر (بیت) جهاندار والا گهر کیقباد * جمی بود با خسرو آیین داد * لکن هر یرده که جم ذکر اولندقده خاتم وتخت وباد وهوا وبلقیس وآصف ودیو وامثالی ذکر اولنسه مراد حضرت سلیمان علیه الصلاة والسلام اولور شاعر (بیت) اگر تخت جم رفت برباد تخت * مرا باد دانید جمال درخت * واگر مقابلنده آیینه وسد وحکمت وسیاحت وامثالی ذکر اولنسه مراد اسکندر ذوالقرنین اولور حافظ (بیت) آیینهٔ سکندر جام جمست بنگر * تا برتو عرضه دارد احوال ملك دارا * واگر پیاله وجام وشراب وامثالی ذکر اولنسه مراد جمشید اولور شاعر (بیت) گرادانی ازخسروان عجم * زعهد فریدون وضحاك وجم

سوزینو کرده سخن در آفتاب

شیخ نظامی (بیت) چنین مهر بکذماهش درنقابش * زده یکذر سخن در آفتابش * معنای ترکیبیسی سوز کنشده دیمکدر چونکه (سخن) سوزدیو اوتوز برنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی (در) بمعنی فی کما سبق (فی الادوات) افتاب کنش دیو قطعهٔ خامسه نك بیت اولنده کچدی

کشتیء زرماه نوای کامیاب

(کشتی زر) یکی آی معناسنه عربیده هلال فارسیده ماه نو کبی کذا فی شرفنامه وفرهنك شعوری معنای ترکیبیسی التون آی دیمکدر دیدی چونکه کشتی کمی دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کچدی زر التون دیو بیت سابعنده کچدی ماه نو یکی آی دیو قرق ایکنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی لکن بومقامده تسعدر (کامیاب) مراد بنه ابرن دیو قطعهٔ خامسه نك اوچنجی بیتنده کچدی بونك بومقامده تسعیر وتفسیرده مدخلی یوقدر همان تتمیم وزن ایچون خطاب قلندی

*نه صدف اولدی طقوز قات آسمان

(نه صدف) بمعنی تسعة افلاك معنای ترکیبیسی طقوز صدف دیمکدر عرفی (بیت) دیدم وچیدم تمام آبی ورنکی نداشت * میوهٔ این چارباغ وهر این نه صدف چونکه نه طقوز دیو اون طقوزنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی صدف معنالی اریوز

طقوزنجی قطعه نك عنوانی شرحنده كچدی * آسمان كولك دنو قطعهٔ خامسه نك بیت اولنده كچدی بومقامده تفسیردن جزدر

چارباغ ایسه عناصردر همان

همدخی (چارباغ) اصفهان یاننده برمزین باغچه دیواوتوزسكزنجی قطعه نك بیت سابعنده كچدی معنای تركیبیسی انده مذكوردر

آخشیجان هم عناصرآدیدر

(آخشیجان) مد همزه ایله بمعنی عناصر اربعه همدخی موالید ثلاثه معناسنه ده كلوربلكه بالجمله اضداده اطلاق اولنور مثلا فصول اربعه واخلاط اربعه كبی نتكم مصراع ثانی مشعردر

چونكه بیری بیرینك اضدادیدر

چونكه آخشیج همزهٔ ممدوده نك فتحی وخاء معجمه نك سكونی وشین معجمهٔ ممدوده نك كسری وجیم ایله فی الاصل ضد معناسنه درآخرنه ادات جمع الف ونون لاحق اولنجه اضداد معناسنه اولدی اكن عناصر اربعه ده وموالید ثلاثه ده علم غالب اولدی بلكه مفرد مقامنده مستعمل اولدی مژكان كبی حكیم انوری (قطعه) تاسه فرزند موالید آخشیجان * چارمادر چنانكه نه پدرست * تا زیر زمانه باد رقبات * تاز چار ونه وسه نا كذرست * الف مقصوره ایله اخشیج واخشیجان دخی دیرلر شمس فخری مقصوره ایله معنای اصلیسنی ومعنای اصطلاحیسنی جمع ایده رك دیر (بیت) چون طبایع یكدكر ضدند * زان سبب كفته اند اخشیجان

دین فروشان اولمش اصحاب ریا

كذافی شرفنامه چونكه (دین فروشان) صاحب ریا معناسنه اولان دین فروشك جمعیدر دین فروش اصلنده وصف تركیبیدر دین صاتیجی معناسنه چونكه فروش فانك ضمیله امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر نتكم نهی حاضری اوتوز برنجی قطعه نك بیت اخیرنده كچدی

كچمز اقچه داخی نقد ناروا

استرابادی (بیت) بای قبول باطنیت همچوظاهراست * كان زركه روی بست جوازنقد نارواست * معنای تركیبیسی دخی بوبله در چونكه نقد معلوم روا رایج دنو قطعهٔ اولی نك سكزنجی بیتنده كچدی ناادات نفیدر كما سبق فی الادوات

بلڭ قدیمی نسنه دربای چنار

معنای تركیبیسی چنار ایاغی دیمكدر چونكه بای ایاق دیو یكرمی بدنجی قطعه نك

بيت رابعنده كجدى (چنار) جيم فارسيه نك ونون ممدوده نك فتحلرى ايله معروف براغاجدر كه چوق يشارمر ورايامله كنديدن برآتش پيدا اولوب اشاغيسنه قدر يشار

سال خورده اولدى غايت اختيار

(سال خورده) بمعنى مسن وپير وچوق عمر كورمش خواجه حافظ (بيت) غم كهن بمى سال خورده دفع كنيد * كه تخم خوش دلى اينست پير دهقان كفت كذا فى فرهنك شعورى معناى تركيبيسى ييل يجى ديمكدر * چونكه خورده اسم مفعولدر مصدرى قطعهٔ ثالثه نك بيت عاشرنده كچدى فاما كه خاء معجمه دنصكره واوسز سال خرده بمعنى قليل السن وشاب چونكه خرد بمعنى قليل واوفق كما سبق

ديندى تعظيم ايتمكه زانوزدن

ظهورى (بيت) صراحى بخورشيد پهلو زند * حريفان بناهيد زانو زند * معناى تركيبيسى دبز اورمق ديمكدر چونكه (زانو) دبز ديو يكرمى يدنجى قطعه نك بيت رابعنده كچدى (زدن) اورمق ديو قرقنجى قطعه نك بيت سابعنده كچدى

ناوك انداز اولدى خلقه طعن ايدن

معناى تركيبيسى اوق آتيجى ديمكدر چونكه (ناوك) اوق ديو قرق برنجى قطعه نك بيت عاشرنده كچدى (انداز) وصف تركيبى اوله رق يكرمى آلتنجى قطعه نك سكزنجى بيتنده كچدى

دولت واقبال آب بى لجام

صائب (بيت) ميكنند كار شراب تلخ آب بى لجام * اين سخن ازمستى ارباب دولت روشنست * معناى تركيبيسى دبركنسز صودېمكدر چونكه (آب معروف (بى) ادات نفيدر (لجام) معرب لگام ديو قرق دردنجى قطعه نك بيت رابعنده كچدى

آب درجوى تو دولت سنده تام

كذا فى المجمع وامور عالم سنك تصرفنده معناسنه كذا فى شرفنامه معناى تركيبيسى ارماغكده صوديمكدر چونكه (آب) معروف (در) بمعنى فى كما سبق فى الادوات (جوى) ارماق ديو قطعهٔ رابعه نك بيت رابعنده كچدى (تو) سن ديو اوچنجى قطعه نك ايكنجى بيتنده كچدى

الطفك احسان ايدر برپا كند

معناى تركيبيسى اياق اوزره ايلرديمكدر چونكه (بر) بمعنى على كما سبق فى الادوات المركبة (پا) اياق ديو يكرمى يدنجى قطعه نك بيت رابعنده كچدى (كند) ايلر ديو التى اوچنجى قطعه نك ايكنجى بيتنده كچدى

آشكارا ايلر علك پيدا كند

چونکه (پیدا) بمعنی ظاهر وآشکار دیو اوتوزالتنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده کلدی (کند) آنقا کلدی (آشکار) دخی فارسیدر ترکیده شیوعی حسبیله تفسیردن چرقلندی

فائده کوردی دیمکدر طرفه بست

معنای ترکیبیسی فائده ونفع وحصه ومال جدید بغلدی دیمکدر چونکه (طرفه) طانك ضمیله بمعنی نفع وفائده وحصه ومال جدید وتحفه ونوادر (بست) بغلادی دیو طقوزنجی قطعه نك بیت سادسنده کلدی

همدخی یار موافق یك نشست

کذافی شرفنامه معنای ترکیبیسی براوتوردی دیمکدر چونکه (یك) بردیو اون طقوزنجی قطعه نك بیت اولنده کلدی (نشست) طقوزنجی قطعه نك بیت رابعنده کلدی

فکری یك یکلش اولان کوتاه بین

کمال خجندی (بیت) بعهد قامتت برکند باد اچشم کوته بین * که چون نرکس نظر برسر ووبر شمشاد میدارد * اصلنده وصف ترکیبیدر قصه کوریجی معناسنه چونکه (کوتاه) کاف ممدوده نك ضمی وتاء فوقیهٔ ممدوده نك فتحی واظهارها ایله قصه وقصیر معناسنه (بین) وصف ترکیبی اوله رق اون یدنجی قطعه نك بیت اولنده کلدی

مشورت پیرینه دیرلر کازمین

همدخی موضع عشرت معناسنه ده کلور آصفی (بیت) درد هر کازمینی دارند شکل نرکس * پیران باده پیابرکرده جام باده * معنای ترکیبیسی کالوسکان دیمکدر چونکه (کل) معروف شکوفه (زمین) یردیو یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت رابعنده کلدی اصلی زمین کل ایدی بعد التقدیم والتأخیر وصف ترکیبی اولدی

کنجلك کتدی دیمك شب درکذشت

معنای ترکیبیسی کیجه کتدی دیمکدر چونکه (شب) کیجه دیو ایکنجی قطعه نك بیت سابعنده کلدی (در) ادات تحسیندر کما سبق فی الادوات المرکبة (کذشت) کاف فارسیه نك ضمی وذال معجمه نك فتحی وشین معجمه نك سکونی وتاء فوقیه ایله کذشتن لفظندن ماضیدر کچدی معناسنه

شم ایشدن کچدی آب اوستر کذشت

خواجه سلمان (بیت) غمش دریای بی پایان وما راد ستکیری نی * کذشت آب ازسرت سلمان چه پای دست وپایی زن * معنای ترکیبیسی ترکیده صوباشندن

کلدی مفعولنده در چونکه (آب) معروف (از) بمعنی من کما سبق فی الادوات
(سر) باش معناسنه (کذشت) قد سبق آنفا

کل شکفته کیزلو اولمشدر عیان

سیفی بخاری (بیت) هست از دهنت دردل هر غنچه سخنها * کلها شکفد
کر بکشایند دهنها * معنای ترکیبیسی آچلمش کل دیمکدر چونکه (شکفته
اسم مفعولدر مصدری قرق بشنجی قطعه نك اون اوچنجی بیتنده کلدی

استخوان بست اصلی ایتدی بیان

آصفی (بیت) استخوان من که از سنك جنون صد جا شکست * استخوان قصهٔ
فرهاد و مجنون بسته اند * معنای ترکیبیسی کمك بغلدی دیمکدر چونکه استخوان
کمك دیو قرق سکزنجی قطعه نك اون التنجی بیتنده کلدی (بست) قد سبق آنفا

اصلی یوقدر ته ندارد این سخن

معنای ترکیبیسی بو سوزك طوتمز دیو ترکیده دخی اصطلاحدر چونکه (ته)
تاء فوقیه نك کسری و هانك اظهاریله آلت و الت معناسنه عربیده تحت و اساس کبی
(ندارد) انفی استقبالدر چونکه نون ادات نفیدر کما سبق فی الادوات المرکبة (دارد)
مضارعدر مصدری اون یدنجی قطعه نك بیت سادسنده کلدی (این) بو دیو قطعهٔ
ثالثه نك بیت رابعنده کلدی (سخن) سوز دیو اوتوز برنجی قطعه نك بیت سابعنده
کلدی

آره اغزین برابش انکشت زن

عرفی (بیت) زخمه هر چند که انکشت زند بر لب تار * ناله از بیم نیارد که برآرد
آواز * معنای ترکیبیسی دوداغی اوزره پرمق اوردیمکدر چونکه (بر) بمعنی علی
کما سبق فی الادوات المرکبة (اب) دوداق دیو یکرمی یدنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده
کلدی شین معجمه ضمیر غائبدر (انکشت) پرمق دیو یکرمی یدنجی قطعه نك
بیت رابعنده کلدی (زن) امر حاضردر مصدری قرقنجی قطعه نك بیت سابعنده
کلدی

کلدی اکلندی رفت و سنك بست

معنای ترکیبیسی کیتدی و طاش بغلدی دیمکدر چونکه رفت کیتدی دیو ایکنجی
قطعه نك بیت عاشرنده کلدی (سنك) طاش دیو اونجی قطعه نك بیت تاسعنده
کلدی (بست) آنفا کلدی

بسته برایش د...ورصورت نبست

شاعر (بیت) داشت تصویر بدخش صورتکر جمعی آرزوها بست چندین صورت
وصورت بست این آرزوها ترکیده صورت بغلدی مفعولنده در چونکه نون

قافیه‌در *بولسه ایش صورت دی آب آمد بکار*

ترکیده بو مضموننده ایش صو بنه کیردی دیرلر معنای ترکیبیسی صو ایشه کلدی دیمکدر چونکه آب صو معناسنه (آمد) کلدی دیو بکرمی طقوزنجی قطعه‌نك بیت اوالنده کچدی (بکار) اواننده کی با موحده تعدیه ایچوندر کار ایش دیو بکرمی برنجی قطعه‌نك بیت سادسنده کچدی

آش پختن ایشه ویرمکدر قرار

معنای ترکیبیسی طعام پشرمك معناسنه در چونکه (آش) طعام معناسنه (پختن) مصدر در اسم مفعولی قرق درد نجی قطعه‌نك بیت سابعنده کچدی

بك قولای ایشه دینور موی وخمیر

چونکه خمیردن قیل چکمك قولای اولور بو معناده موی وروغن دخی دیرلر ترکیده قولای ایشه یاغدن قیل چکمه دیرلر معنای ترکیبیسی قیل وخمیر دیمکدر چونکه (موی) قیل دیو اللنجی قطعه‌نك ایکنجی بیتنده کچدی (خمیر) اصلی عربیدر *موزه وکل اولدی معناده عسیر*

حکیم انوری (بیت) تا دی مثل او مثل موزه وکل بود * اکنون مثل او مثل موی وخمیر است * ترکیده ایش چاموره دوشدی دیرلر معنای ترکیبیسی جزمه وچامور دیمکدر چونکه (موزه) جزمه دیو قرق اوچنجی قطعه‌نك سکزنجی بیتنده کچدی (کل) چامور دیو قطعهٔ عاشره‌نك بیت اولنده کچدی

خالهٔ رنکین دینسه آلتوندر مراد

کذا فی شرفنامه معنای ترکیبیسی رنکلو طپراق دیمکدر چونکه (رنکین) اوچنجی قطعه‌نك عنواننده کچدی (خاك) طپراق دیو بکرمی برنجی قطعه‌نك اوچنجی بیتنده کچدی

فرصت ال ویردی دیمکدر دست داد

شاعر (بیت) انشریف دست بوس تو آنرا که دست داد * می افتدش بسان زمین چرخ در قدم * معنای ترکیبیسی ال ویردی دیمکدر چونکه دست ال دیو بکرمی یدنجی قطعه‌نك بیت رابعنده کچدی (داد) ویردی دیو بکرمی برنجی قطعه‌نك بیت رابعنده کچدی

* کچدی فرصت دملری آهو کذشت *

شاعر (بیت) غافل آن وحشی غزالم تند از پهلو کذشت * پیش می رفتم نیم کرد وآفت آهو کذشت * معنای ترکیبیسی جیران کچدی دیمکدر چونکه (آهو

جیران دیواللی یدنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کجدی (کذشت) کجدی

* بمقلوب کتسون دیمکدر سك بدشت *

معنای ترکیبیسی کوپك اووایه دیمکدر چونکه سك کوپك دیو قرق برنجی قطعه نك بیت سابعنـده کجدی (بدشت) اولنده کی باء موحده ادات تعدیه‌در دشت اووه دیو طقوزنجی قطعه نك بیت عاشرنده کجدی

* بخت دندان خای پك منحوس بخت *

کذا فی شرفنامه اصلنده وصف ترکیبیدر دندان خای چینیجی دیش دیمکدر چونکه بخت معروف (دندان) دیش دیویکرمی یدنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کجدی (خای) خاء معجمه ممدوده نك فتحی وباء تحتیه ایله خاییدن لفظندن امر حاضر ویاخود اسم فاعل مخففدر چینیجی معناسنه

* هم دینورمش مشکل ایشه کار سخت *

چونکه (کار) ایش دیویکرمی برنجی قطعـه نك بیت خامسنده کجدی (سخت) قتی دیو ایکنجی قطعه نك بیت تاسعنده کجدی

* منصبه ایردی رقم برسر کرفت *

معنای ترکیبیسی باش اوزره فرمان طوتدی دیمکدر (رقم) رانك وقافك فتحلری ومیم ایله نه قدر خط ویازی معناسنه ایسه ده فرمان پادشاهی معناسنه اهل فارس میاننده عرف اولمشدر ابو المعانی (بیت) قضا که دردوغم در ازل رقم کرده * برای صورت حسن ترا قلم کرده (بر) بمعنی علی کما سبق فی الادوات المرکبة (سر) باش دیویکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کجدی (کرفت) طوتدی دیو طقوزنجی قطعه نك بیت سادسنده کجدی

* هم قبول ایتدی دیمکدر بر کرفت *

خواجه حافظ (بیت) من این دلق ملمع رانخواهم سوختن روزی * که پیر میفروشانش بجامی برنمیکیرد * معنای ترکیبیسی کوکس طوتدی یاخود یوقارو طوتدی دیمکدر چونکه (بر) کوکس دیو اوتوز برنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کجدی وبرعلی معناسنه اولدیغی علوافاده ایدر (کرفت) قد سبق آنفا

* کبر وعنوان ایلیانه در سر کران *

معنای ترکیبیسی باشی اغرلودیمکدر چونکه (سر) باش معناسنه کما سبق (کران) اغر دیو قرق التنجی قطعه نك بیت حادی عاشرنده کجدی

* دیدی معزوله دینور قرآن خوان *

کذافی مؤید الفضلا عمیدالدین (بیت) نمیدانست در وقت عمل الحمد و ثنا که * بحکم شاه قرأن خوان بحمد الله بحمد الله * زیرا اکثر اهل مناصب بعد العزل صورت صلاحده نماز قیلمغه وقرأن اوقومغه مشغول اولدقلری مشهور اولمغله خوش لطیفه لو ممشادر اصلنده وصف ترکیبیدر قرآن اوقویجی معناسنه چونکه خوان امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر چنکم امر حاضر اوله رق قطعهٔ اولی نك بیت سادسنده کجدی

* هم ایو کون دوستی یار نو بهار *

شیخ نظامی (بیت) ازنی نو کن ای یار هر نو بهار * که تقویم پارینه ناید بکار * معنای ترکیبیسی یکی یار دوستی دیمکدر چونکه (یار) معلوم (نو) یکی دیو قرقیدنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کجدی (بهار) بمعنی فصل ربیع

* دم مخور الدائمه سن ای کامکار *

کذافی شرفنامه معنای ترکیبیسی قوپرقیمه دیمکدر چونکه (دم) قوپرق دیو یکرمی طقوزنجی قطعه نك بیت اولنده کجدی (مخور) یمه دیو یکرمی التنجی قطعه نك بیت اولنده کجدی (کامکار) اسماء حسنی شرحنده کجدی لکن بو مقامده تفسیر و مفسرده دخی بوقدر مجرد تتمیم اوزن خطابدر

* عزلت ایتدی روی بر دیوار کرد *

بو معناده روی بدیوار آورد دخی دیرلر خواجه آصفی (بیت) آصفی روی بر آورد بمحراب دعا * روز از ابروی بتان روی بدیوار آورد * معنای ترکیبیسی یوزی دیواره ایلدی دیمکدر چونکه (روی) یوز دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کجدی (بر) ادات تعدیه در کما سبق فی الادوات المرکبة * دیوار اون التنجی قطعه نك بیت حادی عشرنده کجدی (کرد) ایلدی دیو یکرمی یدنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کجدی

* آشکاره ایلدی دیدار کرد *

حکیم فردوسی از یوسف وزلیخا (بیت) دوچشم اززمین سوی دیوار کرد * زلیخا زدیوار دیدار کرد * معنای ترکیبیسی دخی بویله در چونکه (دیدار) دال ممدوده نك کسری ودال ثانیهٔ ممدوده نك فتحی ورا ایله بمعنی ظاهر و آشکار * کرد قد سبق آنفا

* یالیمی الجق اولان دیوار پست *

هاتفی (بیت) چه صفهای جنگ بهم داد دست * شد آن بیکران دشت دیوار پست * معنای ترکیبیسی الجق دیوار دیمکدر چونکه دیوار قد سبق آنفا (پست) الجق دیو طقوزنجی قطعه نك بیت عاشرنده کجدی

یعنی بو اسلوب اوزره زین دست

خواجه حافظ (بیت) کر توز ین دست مرا بی سر وسامان داری * من با آه سحرت زلف مشوش دارم * معنای ترکیبیسی بو الدن دیمکدر چونکه (ز) بمعنی من کماسبق (این) بودیو قطعهٔ ثالثه نك بیت رابعنده کچدی * دست ال دیو بکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی

خانه کن شو لدر کیم اوله ناخلف

کذا فی شرفنامه اصلنده وصف ترکیبیدر اوقو یاریجی معناسنه چونکه * خانه) اودیو اوچنجی قطعه نك بیت تاسعنده کچدی (کن) فصیله امر حاضر یا خود اسم فاعل مخففدر مصدری کندن لفظیدر اللی اوچنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی (ناخلف) بدبخت وبی اصل وباباسی یرینی طوتمیان کسنه معناسنه تفسیردر

بی محابا بولدیغن یر خوش علف

خواجه حافظ (بیت) صوفی شهر بین که چون لقمهٔ شبهه میخورد * پاردمش درازباد ان حیوان خوش علف * معنای ترکیبیسی ظاهردر (بی محابا) تفسیردن جزدر چونکه بی ادات نفیدر محابا احترازدیو اون التنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی

اولدی معناده زدستش شد عنان مفسردر تفسیری

بومصرا عدر *اختیاری قالمدی الده همان*

معنای ترکیبیسی الدن دیزکن کتدی دیمکدر چونکه (ز) بمعنی من (دست) بمعنی ید کماسبق آنتقاشین مجرور ضمیر غائبدر (شد) کتدی دیو قرق بشنجی قطعه نك بیت سادسی شرحنده کچدی عنان کسر ایله دیزکن معناسنه عربیدر فارسیده دخی شایعدر

دل نموده التفات اتمش دیمك

معنای ترکیبیسی کوکل کوسترمش دیمکدر چونکه (دل) کوکل دیو اون یدنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده کچدی (نموده) نونك ضمیله اسم مفعولدر

دامن افشاندن هم اعراض ایلمك

خواجه سلمان (بیت) تا نه پنداری که سلمان دامن از دلبر فشاند * دامن از دلبر فشاند ودامن دلبر گرفت * معنای ترکیبیسی اتك صاچمق یعنی اتك سلکمك دیمکدر چونکه (دامن) اتك دیو قرق یدنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی افشاندن) صاچمق دیو قرق ایکنجی قطعه نك بیت عاشرنده کچدی

نام کویا دهان دلبران

كذا في شرفنامه معناى تركيبيسى سوبلنجى مهردیمكدرچونكه (خاتم) يانى قرقيدنجى قطعه نك بيت سادس شرحنده كچدى (كويا) سويلنجى ديو اوتوز اوچنجى قطعه نك بيت سابعنده كچدى دهان دلبران تفسيردر فاحفظ

* همدنحى منقار كل اولمش زبان *

كذا في مجمع الفرس معناى تركيبيسى كل بورنى ديمكدر چونكه (منقار) ميمك كسريله قوش بورنى معناسنه اصلى عربيدر (زبان) تفسيردر لسان معناسنه چونكه (دهان) اغزديو (زبان) دل ديو يكرمى يدنجى قطعه نك ايكنجى بيتنده كچدى

* قاچدى معناسنه كلمش پشت داد *

تركيبده دخى بو معناده ارقه وبردى ديرلر چونكه (پشت) ارقه ديو يكرمى يدنجى قطعه نك بيت ثالثنده كچدى (داد) وبردى ديو يكرمى برنجى قطعه نك بيت رابعنده كچدى

* عزلت ايتدى درپس زانو نهاد *

معناى تركيبيسى اكسه سنه دير قودى ديمكدر چونكه (در) بمعنى فى كما سبق فى الادوات المركبة (پس) اكسه ديو يكرمى طقوزنجى قطعه نك بيت رابعنده كچدى (زانو) ديز ديو يكرمى يدنجى قطعه نك بيت رابعنده كچدى نهاد ماضيدر جمع مضارعى اون يدنجى قطعه نك بيت اخيرنده كچدى

* كردازو پهلو تهى دينسه آل * مفسردر تفسيرى

* آنى ترك ايتدى ديمك اولور عيان * بو مصراعدر

معناى تركيبيسى اندن ايكوسنى يعنى يانى بوش ايتدى ديمكدر چونكه (كرد) ايلدى ديو يكرمى يدنجى قطعه نك سكزنجى بيتنده كچدى (ز) بمعنى من (او) ضمير غائبدر كما سبق فى الادوات (پهلو) ايكو ديو اللنجى قطعه نك بيت ثالثنده كچدى (تهى) بوش ديو قرقنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى

* حاضر اولمش پاچه بالا زده *

واتك درميان ايتمش معناسنده كلور مير خسرو (بيت) ساخته طاوس ملايك شعار * پاچه بالازده طاوس وار * معناى تركيبيسى اتكى بوقارو اوردى ديمكدر چونكه (پاچه) باء فارسيه ممدوده نك فتحى وياء تحتيه نك سكونى وجيم فارسيه نك فتحى وهاء رسميه ايله تك وشلوار پاچه سى معناسنه (بالا) يوجه ديو قطعه ثانيه نك بيت اولنده كچدى (زده) اسم مفعولدر مصدرى قرقنجى قطعه نك بيت سابعنده كچدى

* دست برافشانده اولكيم ترك ايده *

معناى تركيبيسى ال سلكمش ديمكدر نتكيم يانى بوندن بوقارو دردنجى بيتده

مار خوردن در دوزحمت چکمه در

کذا فی مؤید الفضلا خواجه سلمان (بیت) لعل روان زجام زرنوش وغم جهان مخور * زین فلك زمردین بهر چه مار میخوری * معنای ترکیبیسی ییلان یمکدر چونکه (مار) ییلان دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی (خوردن) یمك دیو اوچنجی قطعه نك بیت عاشرنده کچدی

دم فرورفتن مشقت چکمه در

معنای ترکیبیسی نفس اشاغی کتمك دیمکدر چونکه (دم) نفس دیو یکرمی طقوزنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی (فرو) اشاغی دیو اوتوز اوچنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کچدی (رفتن) کتمك دیو قرق برنجی قطعه بیت ثانی عاشرنده کچدی

کرك باران دیده کورمش روز کار

معنای ترکیبیسی یغمور کورمش قورد دیمکدر چونکه (کرك) قورد دیو قرق برنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی (باران) یغمور دیو یکرمی یدنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کچدی (دیده) کورمش معناسنه مصدری دیدن لفظیدر

یعنی چوق شیلردن آلمش اعتبار

بو مصراع انجق مصراع اولی ایضاح ایچوندر یا خود یالکز ایضاح ایچون اولمیوب مسبوق التجارب معناسنی افاده ایچون دیمك دخی احسندر

سرنی افشا ایدن کوتاه بام

دون همت معناسنه ده کلور معنای ترکیبیسی قصه یعنی الچق طاملو دیمکدر چونکه (کوتاه) قصه دیو بومثنوینك یکرمی اوچنجی بیتی شرحنده کچدی (بام) طام دیو قرق دردنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی

مغز پوسیده دکلمش عقلی تام

معنای ترکیبیسی بینی چوریمش دیمکدر ترکیده دخی بو بله آدمه بینی چورك دیرلر چونکه (مغز) بین دیو یکرمی سکزنجی قطعه نك بیت عاشرنده کچدی (پوسیده) باء فارسیه ممدوده نك ضمی وسین مهمله ایله چوریمش معناسنه اسم مفعولدر مصدری پوسیدن لفظیدر

همدخی بیدار مغز اولدی رشید

معنای ترکیبیسی بینی اویانق دیمکدر چونکه (بیدار) اویانق دیو قطعه خامسه نك ایکنجی بیتنده کچدی (مغز) قدسبق آنفا

* نو خبر الدی دیمك چشمش چهید *

چشمش چهید) مطلوبدن یکی خبر الدی معناسنه کمال خجندی (بیت) جان من مبر قصد از شادی مکر بار امده است * میجهد چشم همانا وقت دیدار آمده است * معنای ترکیبیسی کوزی سکردی واو شادی دیمکدر مناسبت ظاهره در چونکه (چشم) کوز دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کجدی (شین) معجمه ضمیر غائبدر (چهید) جیم فارسیه نك فتحی وهاء ممدوده نك کسریله چهیدن لفظندن ماضیدر

* یورینلر نازایله دامنکشان *

معنای ترکیبیسی اتك چکیجیلر دیمکدر چونکه (دامن) اتك دیو ورق یدنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کجدی (کش) وصف ترکیبی اولدیغی حالده اون یدنجی قطعه نك یدنجی بیتنده کجدی آخرنده کی الف ونون ادات جمعدر

* بك اوزن بویلو کوزل سرو روان *

شاعر (بیت) آنچنان سرو روان نبود در باغ جنان * کر بود در باغ حسن آن قامت موزون یار * معنای ترکیبیسی کیدیجی سرو دیمکدر چونکه سرو معروف اغاجدر که اوچ نوعی واردر بری سرو نازکه شاخلری هر طرفه متمائل اولور وبری دخی سرو آزادکه شاخلری طوغری بتمش سراپا همواروموزن اولور وبری دخی سرو سهی که اصلی ایکی طوغری بتمش شاخ اولور (روان) کیدیجی معناسنه دیو قطعۀ رابعه نك بیت خامسنده کجدی

* یوز کورملیکی دیمکدر رونما *

یعنی کوی کونك کلنه ویردیکی هدیه که اکثر کیده یوز کورملکی دیرلر خواجه سلمان (بیت) آن ماه روا کر بنما یدشبی مرا * در وجه اونهیم دل وجان برونما * اصلنده وصف ترکیبیدر چونکه (رو) یوز دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کجدی (نما) وصف ترکیبی اولدیغی حالده اوتوز سکزنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کجدی

* هم مصور آیدر چهره کشا *

خواجه سلمان (بیت) ورق دفتر نقاش فروشو که کنون * باد بر هر طرفی چهره کشایی دارد * اصلنده وصف ترکیبیدر یوز آچیجی معناسنه چونکه چهره * یعنی مجموع وجه (کشا) امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر تتکم امر حاضری یکرمنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کجدی

* پا فشرد اولدی دیمکدر برقرار *

معنای ترکیبیسی اباق صقدی دیمکدر چونکه (پا) اباق دیو یکرمی یدنجی قطعه نك

بيت رابعنده كلدى (فشرد) فانك كسريله فشردن لفظيدر اصلى افشردن ايدى نتكيم اسم مفعولى قرق بشنجى قطعه نك بيت تاسعنده كلدى فرهنك شعوريده شين معجمه ايله واقعدر لكن ناظم تحريرلرى عندمزده موجود نسخه سنده سين مهمله واقعدر بو تقديرجه اياغى طوكش معناسنه اولور اولكسندن انسب اولور نتكيم افشرده طوكش ديو بيت مزبورده كلدى

بازآوردايتدى يعنى اعتذار

كاتبى (بيت) گفتم از كويش روم بازآمدم باصد نياز * هركه كويد ناسزايى بازآوردى كند * معناى تركيبيسى كيرو كتوردى ديمكدر چونكه (باز) كيرو ديو يكرمى التنجى قطعه نك بيت ثالثى شرحنده كلدى (آورد) ماضئ مفردغائبدر نتكيم ماضئ متكلم وحده سى يكرمى اوچنجى قطعه نك بيت اخيرنده كلدى

اعتذارنا ملايم عذرلنك

صائب تبريزى (بيت) چون پذيرد از تو عذر لنك از بهر سفر * بادپايى همچو حال بيقرارت داده اند * بو مضمونى باقى افندى لطيف نظم ايتمشدر (بيت) هزاران عذرلنك ايلر قچر كلمزدى ميدانه * اكر خونريز چشمك دعوت ايتسه جنكه تيمورى * معناى تركيبيسى طوپال عذر ديمكدر چونكه (لنك) طوپال ديو قرق برنجى قطعه نك بيت رابعنده كلدى

بك طارلقده ديثور آمد بتنك

ميرخسرو (بيت) ناله را هرچند ميخواهم كه پنهان مى كشم * سينه مى كويد كه من تنك آمدم فريادكن * معناى تركيبيسى طارلغه كلدى ديمكدر چونكه آمد كلدى ديو يكرمى طقوزنجى قطعه نك بيت اولنده كلدى (تنك) طار ديو اون التنجى قطعه نك سكزنجى بيتنده كلدى اولنده كى باء موحده ادات تعديه در

طاربلورسه ديثلور آمد بهم

معناى تركيبيسى مشقته كلدى ديمكدر چونكه (هم) يعنى غم وغصه ومشقت لكن فارسى اوله رق بالاده ميم قافيه سنده بعض نسخه يه كوره بربرينه قارشمش اولانه ديثور بهم معناسنه تطبيق اولنسه ده ممكن اولور فافهم

دى بجاى اوانك حقنده هم

معناى تركيبيسى آنك يرنده ديمكدر چونكه (جاى) مكان ديو يكرمى ايكنجى قطعه نك بيت رابعنده كلدى اولنده كى باء موحده ادات ظرفدر (او) ضمير غائبدر كما سبق فى الادوات المركبه

* بلُ غضبلندی دیمکدر تیره شد *

معنای ترکیبیسی بولانق دیمکدر چونکه آخرنده کی هاء رسمیه ایله تیره بولانق دیوقرقنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی

* عقلنی شاشرسه دیرلر خیره شد *

معنای ترکیبیسی شاشمش اولدی دیمکدر چونکه (خیره) هاء رسمیه ایله یکرمی برنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچن خیره معناسنه در (شد) معلوم

* سرت ایدی بلُ بومشدی آمد فرود *

معنای ترکیبیسی اشاغی کلدی دیمکدر چونکه (آمد) قد سبق آنفا (فرود) فانك وراء ممدوده نك ضملری ودال ایله اشاغی معناسنه

* دولتی ارترسه دی آبش فزود *

معنای ترکیبیسی صویی ارتدی دیمکدر چونکه (آب) معروف صو معناسنه شین معجمه ضمیر غائبدر (فزود) فانك حرکات ثلاثی وزای معجمهٔ ممدوده نك ضمی ودال ایله فزودن لفظندن ماضی درنتکیم بوندن مشتق فزای قطعهٔ خامسه نك عنوانده کچدی

* مضطرب اولسه کشی شد دسته دی *

معنای ترکیبیسی دسته اولدی دیمکدر چونکه (دسته) انك تفصیلی اللی دردنجی قطعه نك بیت اخیری شرحنده کچدی (شد) اولدی معناسنه کما سبق

* هم مناره آدینه کلدسته دی *

هاتفی (بیت) مؤذن ز کلدسته شد نغمه ساز * چو بلبل که بر شاخ کل شد طراز *
معنای ترکیبیسی کل طوبی دیمکدر

* غالب اولدقده دینورمش سکه زد *

معنای ترکیبیسی سکه اوردی دیمکدر چونکه (سکه) السنهٔ ثلاثه ده ضربه معناسنه مستعملدر (زد) اوردی دیوطقوزنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی جامی (بیت) چوزد سکه برنقد قبچاقیان * می فتح خوردار کف ساقیان

* منتخب نسنه دخی روی سبد *

طالب آملی (بیت) ما کلچینان سنبل ونسرین نشناسیم * آتش بود آتش کل روی سبد ما * معنای ترکیبیسی بریوزی دیمکدر چونکه (روی) یوزدر یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (سبد) سینك کسری وباء فارسیه نك فتحی ودال ایله بمعنی زمین لکن باء عربیه ایله ترکجه سبت معناسنه در

* دیمه‌دی خود سرا که کیم بی بالا اوله *

معنای ترکیبیسی کند وباشنه دیمکدر چونکه (خود) کند ودیو اوتوزنجی قطعه‌نك بیت رابعنده کچدی (سر) باش معناسنه (بی بالا) دخی فارسیدر لکن تفسیردر

* سینه برطاق اولکه باغری چاك اوله *

(سینه برطاق) بمعنی عاشق بی قرار باغری چاك نشابوری (بیت) دل مجروح حاجتمند مشتاق * بیاد ابرویت شد سینه برطاق * معنای ترکیبیسی طاق اوزره کوکس دیمکدر چونکه (سینه) کوکس دیو یکرمی یدنجی قطعه‌نك بیت ثالثنده کچدی (بر) بمعنی علی کما سبق فی الادوات المرکبة (طاق) قبه وکمر ومصندره وقات معناسنه حتی ایکی قات اولان نسنه یه ذو الطاقین دیرلر

* چوق یلوب کزدی دیمکدر قطره زد *

معنای ترکیبیسی یوریمکده لنکه اوردی دیمکدر چونکه (قطره) یورمکده لنکه دیرلر همدخی طمله معناسنه ده کاور بلکه بونده طمله معناسی دخی انسبدر زیرا کثرت حرکت ایله درلدی دیمکی ایهام ایدر فافهم (زد) قد سبق آنفا

* هیچ کاره بوش سور یبن مختص بد *

(هیچ کاره) بوش یلرو بیهوده سور یور معناسنه معنای ترکیبیسی عبث وبیهوده ایشه منسوب دیمکدر چونکه (هیچ) بیهوده وعبث دیو اللی التنجی قطعه‌نك بیت ثانی عشرنده کچدی (کاره) ایشه منسوب معناسنه چونکه هاء رسمیه ادات نسبتدر

* بك معاند کمسه کافر ماجرا *

(کافر ماجرا) بمعنی معاند شدید ومتمرد مولانا امیدی (بیت) سپاه فتنه چونکه فرصتی کرد * سپهر سفله کافر ماجرایی * معنای ترکیبیسی ظاهر درشوقدر که عملر علی غیر القیاس فتح فا ایله کافر اوقورلر وقافیه مفتوحه ده استعمال ایدرلر فاحفظ

* همدخی ناداشت بی شرم وحیا *

شیخ نظامی (بیت) چنین آمدست از بزرکان پیر * که باهیچ ناداشت کشتی مکیر معنای ترکیبیسی طوتمدی دیمکدر (نا) ادات نفیدر کما سبق فی الادوات المرکبة (داشت) ماضی در مصدری اوتوز اوچنجی قطعه‌نك بیت سادسنده کچدی * بی شرم وحیا * تفسیردر چونکه بی ادات نفیدر کما سبق (شرم) اوتمق دیو قرق برنجی قطعه‌نك بیت اولنده کچدی

* حدنی بیلدیردی دیمکدر مراد *

تفسیر در مفسری بو مصراعدر

* دینلورسه برخرش کاله نهاد *

معنای ترکیبیسی اشکنه قتانی قودی دیمکدر چونکه (بر) بمعنی علی کما سبق فی الادوات المرکبة (خر) اشك دیویکرمنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی شین معجمه نك ضمیری غائبدر کما سبق فی الادوات البسیطة (کاله) قتاش معناسنه متکلم مع الغیر موقعنده الفاظ (کالا) قماش دیویکرمی یدنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی (نهاد) قودی بو مثنوینك فرق ایکنجی بیتی شرحنده کچدی

* غالب اولدقده دینورمش دست برد *

معنای ترکیبیسی ال التدی دیمکدر چونکه (دست) ال دیویکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی (برد) التدی معناسنه ماضی در مصدری اوتوزالتنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی

* بوزیلوب مغلوب اولدی بازخورد *

خواجه حافظ (بیت) اعل روان زجام زرنوش وغم جهان مخور * زین فلك زهر دین بهرچه بازدی می خوری * معنای ترکیبیسی کیرویدی دیمکدر چونکه (باز) کیرو دیویکرمی التنجی قطعه نك بیت ثالثی شرحنده کچدی (خورد) یدی دیو ماضی در تکلم متکلم وحده سی خوردم یدم دیو اون یدنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی

* اشتلم کرد ایلدی غوغا نزاع *

چونکه (اشتلم) همزه نك ضمی وشین معجمه نك سکونی وتاء فوقیه نك ولامك فتحلری ومیم ایله بمعنی غوغا ونزاع (کرد) ایلدی دیویکرمی یدنجی قطعه نك بیتنده کچدی

* عمدنی خوش کرد ایتدی وداع *

کمال اسماعیل (بیت) روز خوشم ادل من شخوش کرد * تا که اوراست شب خوش زلفت * معنای ترکیبیسی کیجه یی خوش ایلدی یعنی کیدرکن کیجه کز خیر اولسون وکیجه کز خوش اولسون دیو مقامنده استعمال ایدرلر چونکه (شب) کیجه دیو ایکنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی * خوش خوب وکوزل معناسنه (کرد) قد سبق آنفا

* اولدی رسوا برسرش بیضه شکست *

معنای ترکیبیسی باشی اوزره یومورطه قردی دیمکدر چونکه (سر) باش دیو مرارا کچدی (شین) معجمه ضمیر غائبدر کما سبق فی الادوات البسیطة (بیضه) عربیدر فارسیده دخی مستعملدر (شکست) قردی دیو طقوزنجی قطعه نك

بيت تاسعنده كچدى

* كادى اوحاله بروزاونشست *

معناى تركيبيسى اوكونه اوتوردى ديمكدر چونكه (روز) كون ديو ايكنجى قطعه نك بيت سابعنده كچدى اولنده كى باء موحده ادات تعديه در اوضمير غائبدر كما سبق فى الادوات (نشست) اوتوردى ديو قطعهٔ تاسعه نك بيت رابعنده كچدى

* بى سروپادر پريشان حال اولان *

خواجه سلمان (بيت) كرنباشد مددى لطف تو پيدا باشد * كرچه ازدست من بى سروپا برخيزد * معناى تركيبيسى باشسز واياقسز ديمكدر چونكه (بى) ادات نفيدر (سر) باش (پا) اياق ديو يكرمى يدنجى قطعه نك اولنده كچدى

* جو نمانده صكره دن بى مال اولان *

معناى تركيبيسى اربه قالمامش ديمكدر چونكه (جو) اربه ديو قطعهٔ عاشره نك بيت تاسعنده كچدى (نمانده) قالمامش معناسنه اسم مفعولدر مصدرى ايكنجى قطعه نك بيت خامسنده كى ماندن افعنيدر اولنده كى نون ادات نفيدر كما سبق

* چشم دارنده شو كيم اميد ايدر *

معناى تركيبيسى كوز طوتيجى ديمكدر چونكه (چشم) كوز ديو يكرمى يدنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى لكن تركيب مزبورده مجازا اميد معناسنه در (دارنده) اسم فاعلدر طوتيجى معناسنه مصدرى اون يدنجى قطعه نك بيت سادسنده كچدى

* كوزلكه چشم فرنكى ديديلر *

شاعر (بيت) زبهر ديدن روى تو روز وشب حمام * هزار چشم فرنكى نهاده بردر وبام * معناى تركيبيسى ظاهردر

* التونه غرق ايلدى در زر كرفت *

خواجه حافظ (بيت) بدين شعر تر شيرين شاهنشه عجب دارم * كه سرتاپاى حافظ را چرا در زر نميكيرد * معناى تركيبيسى التونه طوتدى ديمكدر چونكه (در) بمعنى فى كما سبق فى الادوات المركبة (زر) التون ديو يكرمى ايكنجى قطعه نك بيت سابعنده كچدى (كرفت) طوتدى ديو قطعهٔ تاسعه نك بيت ثالثنده كچدى

* داخى طوتدى شعله لندى دركرفت *

خواجه سلمان (بيت) باردل سوداى آن زنجير مو از سر كرفت * آتشم بنشسته بودش شمع رويش دركرفت * معناى تركيبيسى طوتدى ديمكدر چونكه (در) بونده ادات تحسيندر كما سبق فى الادوات المركبة (كرفت) قد سبق آنفا

مفسردر تفسیری ⁕ دیمك اولمش آتش ایداز چنار ⁕

مصراع ثانیدر ⁕ اومیدیغك بردن اولور آشكار ⁕

حكیم انوری (بیت) آبی ازروی كارا كر ببرم ⁕ آتشی دانكه ازچنار آید ⁕ معنای تركیبیسی چناردن آتش كلوردیمكدر ⁕ چونكه آتش معروف (آید) كلوردیوایكنجی قطعه‌نك بیت عاشرنده كچدی (از) بمعنی من كما سبق فی الادوات المركبة (چنار) جیم فارسیه‌نك فتحیله معروف اغاج در عربیده دلب دیرلر مشهور ومتواتردركه مرورایامله كندودن آتش پیدا اولوب تااشاغیسنه قدر یقار حتی عرفی برقصیده‌سنده برمصراع عجب سدار كرآتش برآورم چوچنار

⁕ هم كدوئی وچناری دیسه‌لر ⁕

كما فی السابق مفسردر تفسیری مصراع ثانیدر

⁕ بر برینه اویمزایكی نسنه‌لر ⁕

معنای تركیبیسی برقباق وبرچنار دیمك چونكه (كدو) قباق دیوالتنجی قطعه‌نك بیت حادی عشرنده كچدی (چنار) قدسبق آنفا آخرلرنده‌كی یاء تحتیه وحدت ایچوندر وجه مناسبت چنار كثیرالعمر وشجر غیرمثمر وصغیرالاوراقدركه هروجهله مخالفیدر هم دخی بونده یاء مصدریه‌ده اوله بیلور زیراقباغك چناره اعتلاسنده لسان حالله وقت خزانده كوررسن دیوخطابی بطریق المثل مشهور اولمغله مصدریه‌یه كتورمك قابلدر فافهم

تفسیردر مفسری ⁕ بر برینه كفو اولنلرینك وكم ⁕

مصراع ثانیدر ⁕ همسر طاوس طاوس است هم ⁕

صكره‌كی هم لفظ ناظمدر نظامی (بیت) مراچون من كسی نایدبناموس ⁕ كه باشد همسر طاوس طاوس ⁕ معنای تركیبیسی طاوسك برابری طاوسدر دیمك چونكه همسر ایكی معنایه‌در اول جاهده ورتبه‌ده وسن وسالده برابر معناسنه ثانی زوجه ومنكوحه معناسنه (طاوس) دم وبالی منقش برقوشدركه حسن وجمالده ضرب مثلدر خواجه سلمان (بیت) آستان سدره یعنی باغ طا وسان ملك ⁕ از كبوترخانهای كعبهٔ قدر ترا ⁕ دنیایه كلمزدن اول جنتده خرامان اولوب حضرت آدم علیه السلام ایله جنتدن چقدیغی منقولدر (نكته) عربیده‌لفظ داود فارسیده لفظ طاوس ایكی واوایله اوقنور بر واوایله یازیلور فاحفظ

⁕ پیشكش معناسی اولمش ترجمان ⁕

(پیشكش) ایكی معناده اصطلاحدر اول ایكی لغتی بردن برنسنه نقل ایدن كمسنه

معناسنه‌ا کافارسیده‌وعربیده (ترجمان) دیرلر ثانی معروف سلاطینه ویریلان هدیه‌معناسنه بومعنایه‌دخی فارسیده‌وعربیده ترجمان دیرلر هاتفی (بیت) بی سفره‌زانکه که نانش کشید * که‌درپیش خان ترجمانش کشید * معنای ترکیبیسی اولنجکیجی دیمکدر چونکه (پیش) اولنه دیو اوتوزنجی قطعه‌نك بیت اولنده کجدی (کش) وصف ترکیبی اوله‌رق اون‌یدنجی قطعه‌نك یدنجی بیتنده کجدی (نکته) بوایکی معنا اعتباریله بین التفسیر والمفسر تعاکس جائزدر لکن سوق نظم اول مفسر ثانی اولمغی اقتضا ایدر بونده دخی ناظم تحریر چوق حذاقت ایلمدی فلله دره

سنبل تر داخی زلف دلبران

معنای ترکیبیسی یاش سنبل دیمکدر چونکه (سنبل) معروف شکوفه در تفصیلی اواسط دیباجه شرحنده کجدی (تر) یاش دیواللی برنجی قطعه‌نك بیت اولنده کجدی

* قوتی وار زور دارد در جکر *

معنای ترکیبیسی جکرده قوت طوتر دیمکدر چونکه (زور) قوت دیو یکرمی برنجی قطعه‌نك بیت خامسنده کجدی (دارد) مضارعدر مصدری اون‌یدنجی قطعه‌نك بیت سادسنده کجدی (در) ادات ظرف دیوادوات مرکبه‌ده کجدی (جکر) ترکیده‌دخی مستعملدر عربیده کبددیرلر ترکیده بواصطلاح محلنده بورکاو دیوتعبیر ایدرلر بعض نسخده آب دارد واقع اولمشدر معنای ترکیبیسی جکرده صوطوتر دیمکدر

* یعنی عفو ایله دیمکدر در کذر *

معنای ترکیبیسی کیج دیمکدر چونکه (در) ادات تحسیندر کما سبق فی الادوات (کذر) امر حاضردر تکلم ماضیسی بومثنوی‌نك یکرمی دردنجی بیتنده کجدی

* ترك ناموس ایتمه آب رو مریز *

کمال خجندی (بیت) چند ریزد دیدهٔ ما آب رو * نیست آب روی مردم آب جو معنای ترکیبیسی یوزصوین دوکمه دیمکدر چونکه (اب) معروف (رو) یوز دیو یکرمی یدنجی قطعه‌نك بیت اولنده کجدی (مریز) نهی حاضردر اولنده‌کی میم مفتوحه ادات نهیدر امر حاضری یکرمی سکزنجی قطعه‌نك بیت ثانیسنده کجدی

* مرحمت ایله دیمك ریزی بریز *

حکیم خاقانی (بیت) ای فیض رحمت نوروان عاصیان را * ریزی بریز بردل خاقانی ازصفا * معنای ترکیبیسی دوکرمسك دوله دیمکدر چونکه (ریزی) مضارع مفرد مخاطبدر فارسیده استفهام چوق کره مقدار اولور

* برابو نسخه تلف اولسه اگر * تفسیردر مفسری

مصراع ثانیدر * دینلوردیکرنمی بندد کمر *

شیخ عبدالله انصاری (بیت) هرکه جز موی میان او خیالی بسته است * درمیان عاشقان دیگر نمی بندد کمر * معنای ترکیبیسی بردخی قوشاق بغلمز دیمکدر * چونکه (دیگر) بردخی دیواللی یدنجی قطعه نك عنوانی شرحنده کچدی نون مفتوحه ادات نفیدر (می) ادات حالدر کما سبق فی الادوات (بندد) مضارعدر ماضیسی بندید قطعهٔ تاسعه نك بیت سادسنده کچدی (کمر) قوشاق دیو قرق سکزنجی قطعه نك اون سکزنجی بیتنده کچدی

* کردینورسه طشت ازبامش فتاد * مفسردر تفسیری

مصراع ثانیدر * سری فاش اولدی دیمك اولور مراد *

هلالی (بیت) طشت شهزاده چون زبام افتاد * آن صدا درمیان عام افتاد معنای ترکیبیسی طشتی طامدن دوشدی دیمکدر چونکه (طشت) عربیدر فارسیده دخی مستعملدر طشت معناسنه یعنی باقردن معمول بیوك لکن که اکثر آنده خاتونلر اثواب یقارلر معروفدر (ز) بمعنی من کما سبق فی الادوات (بام) طام دیو قرق دردنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی شین معجمه ضمیر غائبدر کما سبق (فتاد) ماضی دراصلی افتاد ایدی نتکم مصدری قرق بشنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کچدی

* ایشیدلسه سری کیم مکتوم ایدی * تفسیردر مفسری

مصراع ثانیدر * بخیه اش برروی کار افتاده دی *

معنای ترکیبیسی انك دکندهسی ایش یوزینه دوشدی دیمکدر چونکه (بخیه) دکنده دیو قرق یدنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی (اش) ضمیر غائبدر (بر) بمعنی علی کما سبق فی الادوات (روی) قد سبق آنفا (کار) ایش دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی (افتاده) دوشکن دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت سادسنده کچدی

* کوردبرن بولمز ایشن خلقه همان * کما سبق تفسیردر مفسری

مصراع ثانیدر * مار میگیرد بدست دیگران *

نظامی (بیت) چو از دست تو ناید هیچ کاری * بدست دیگران میگیر ماری * بو عباره ایکی وجهله استعمال اولنور اول معناسی مذکوردر کیدهمك مقامنده یلانی آخره طوتدیرر کوزینه کندو یقرد برلر ثانی ایل الیله یلان طوتمغی اینی کندو الیله کورر آخره امانه زد دیمك بو تقدیرجه اضداد اصطلاحاتدن اولور

وعلی کلا التقدیرین معنای ترکیبیسی ییلان طوترغیریلرالیلادیمکدرچونکه (مار) ییلان دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی (می) ادات حالدر (کیرد) مضارع درماضیسی وصف ترکیبی اوله رق طقوزنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی (دست) ال دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی اولنده کی باء وحده ادات تعدیه در (دیکران) جمع دیکردرقد سبق انفا

کیزلو مفسد اولدی کوته آستین

معنای ترکیبیسی یکی قصه دیمکدر چونکه (کوته) قصه دیو بومثنوینك یکرمی اوچنجی بیتنك شرحنده کچدی (آستین) یك دیو قرق یدنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی

عیب فاحش باز کونه پوستین

معنای ترکیبیسی ترسنه دونمش کورك دیمکدر چونکه (باز کونه) ترسنه دونمش دیو قرق طقوزنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی (پوستین) کورك دیو قرق یدنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی

* کیجه کوندز جبهٔ خورشید وماه*

کذا فی شرفنامه معنای ترکیبیسی آی وکون جبه سی دیمکدر چونکه * (جبه) معروف (خورشید) کون (ماه) آی دیو قطعهٔ خامسه نك بیت اولنده کچدی

شخص مشؤمه دینور زاغ سیاه

معنای ترکیبیسی قاره قارغه دیمکدر چونکه (سیاه) معروف (زاغ) قارغه دیو اوتوزسکزنجی قطعه نك اولنده کچدی زیرا قاره قارغه ایله تشأم اولنمق بین الاعراب دخی جاری ایدوکی نیچه امثال عربدن منفهمدر

* کزلو معنایه دینورمش درلباس*

باباافغانی (بیت) کند قتل محبان درلباس آن ترك می ترسم * کزین خونهای پنهان دامنش پرخون شود روزی * معنای ترکیبیسی لباسده دیمکدر چونکه (در) بمعنی فی کما سبق فی الادوات المرکبة (لباس) معروف

هم منجم آیدر اخترشناس

چونکه (اختر) یلدز دیو قطعهٔ خامسه نك بیت اولنده کچدی (شناس) امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر مصدری اون بشنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی

حوض ماهی آسمانده برج حوت

معنای ترکیبیسی بالق حوضی دیمکدر چونکه (حوض) معروف (ماهی) بالق

دیو قطعهٔ رابعه نك سكزنجی بیتنده كچدی (برج حوت) عربیدر ارباب اصطلاح میاننده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی

* همدخی دم در كشید ایتدی سكوت *

معنای تركیبیسی نفس چكدی دیمكدر چونكه (دم) نفس دیو یكرمی طقوزنجی قطعه نك ایكنجی بیتنده كچدی (در) ادات تحسیندر كما سبق فی الادوات المركبة (كشید) چكدی دیو قطعهٔ تاسعه نك بیت خامسنده كچدی

* ناتوان بین دشمن وداخی حسود *

(ناتوان بین) ایكی معنایه در اول بمعنی دشمن ثانی بمعنی حسود وبدخواه شاهدی (بیت) زمن ناتوان بین بود در حجاب * چو شبپره كه كوری كشد ز آفتاب * اصلنده ضعیف كوریجی دیمكدر چونكه (ناتوان) ضعیف دیو قطعهٔ سابعه نك بیت رابعنده كچدی (بین) وصف تركیبی اولدیغی حالده اون یدنجی قطعه نك بیت اولنده كچدی

* بك فقیره دیدیلر كیسه كبود *

معنا تركیبیسی كوك كیسه لو دیمكدر چونكه (كبود) كوك دیو قرق برنجی قطعه نك بیت خامسنده كچدی (كیسه) معروف طولو اولسون بوش اولسون

* هم نشان فقرایمش انكشت نیل *

شیخ سعدی (بیت) یا مرو با یار ازرق پیرهن * یا بكش در خانمان انكشت نیل معنای تركیبیسی چویت پرمق دیمكدر چونكه (انكشت) پرمق دیو یكرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده كچدی (نیل) چویت كه انكله بویه ایدرلر همدخی نهر مصر معناسنه ده كاورهم دخی نیل مصردن كوریلن علامت قحط اوله رق دست یعنی الدركه قصه سی مشهوردر اول الده اولان پرمق معناسنه دخی احسندر

* شول كران جان وكران سایه ثقیل *

كران جان وكران سایه) بو ایكی لفظندن هر بری ثقیل وكاهل معناسنه اصطلاح اولمشلردر تركیبده بو معناده جانی آغر وكولكه سی آغر دیو كاری كبی لكن تركیده كولكه سی آغر دیو مهیب ووقور آدمه دیرلر معنای تركیبیلری دخی بویله در چونكه (كران) آغر دیو قرق التنجی قطعه نك بیت حادی عشرنده كچدی (جان) معلوم (سایه) كولكه دیو قرق دردنجی قطعه نك ایكنجی بیتنده كچدی

* اولدی خسپوشی نفاقیله ریا *

كذا فی المجمع معنای تركیبیسی چورچوب اورتونجی دیمكدر چونكه (خس) چورچوب دیو یكرمی طقوزنجی قطعه نك بیت سابعنده كچدی (پوش)

وصف

وصف ترکیبی اولدیغی حالده اوتوزبرنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کچدی آخرنده کی یاء تحتیه مصدریه‌در

* اب زیرکاه مکر ناسزا *

(آب زیرکاه) بمعنی حیلهٔ ناسزا معنای ترکیبیسی صمان التی صویی دیمکدر چونکه (آب) معروف (زیر) الت دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی (کاه) صمان دیو اللی برنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی بو معنای ترکیبی ترکیده دخی مثل مشهوردر که صمان التندن صو یورودر دیرلر

* عهدنی بوزن کشی زنهار خوار *

نظامی (بیت) ولیکن بود صحبت زینهاری * نکردند از وفا زینهار خواری * معنای ترکیبیسی عهدیبی دیمکدر چونکه (زنهار) عهد دیو اللی اوچنجی قطعه نك بیت رابعی شرحنده کچدی (خوار) خاء معجمه نك بین الفتح والکسر اماله‌سی ورا ایله بمعنی خورنده

* هم سیاه کاسه لئیم نابکار *

(سیاه کاسه) بمعنی لئیم وخسیس ونابکار خواجه حافظ (بیت) بر وار خانهٔ گردون بدرونان مطلب * کین سیه کاسه درآخر بکشد مهمان را * ترکیسی دخی قاره چناقلو دیو بو معناده ضرب مثلدر همدخی سیه کاسه برقوم ایمش که مسافرلری بعد الاطعام والاکرام کیجه ایله قتل واعدام ایدوب ماللرینی آلورلر ایمش دیو بعض کتبده منظور مز اولمشدر (سیاه) معلوم (کاسه) چناق دیو قطعهٔ سابعه نك بیت سابعنده کچدی (نابکار) فارسیدر لکن ترکیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی زیرا (نابکار) ایکی معنایه‌در اول بمعنی مفسد وصاحب فعل نامقبول ثانی بمعنی آواره وبطال کذا فی فرهنك شعوری

* دست و پا زدایتدی سعی واهتمام *

کای (بیت) برای کشتن خود دست و پا زدم بسیار * ولی بکوشش خود سرخ روی نتوان شد * معنای ترکیبیسی ال وایاق اوردی دیمکدر چونکه (دست) ال دیو (پا) ایاق دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی (زد) اوردی دیو قطعهٔ تاسعه نك بیت خامسنده کچدی

* پرشده پیمانه‌اش عمری تمام *

معنای ترکیبیسی انك قدحی طولو اولمش دیمکدر چونکه (پر) طولو دیو قرقنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (شده) اسم مفعولدر مصدری قرق بشنجی قطعه نك

بات سادسنده کچدی (پیمانه) قدح دیو اللی التنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی (آش) ضمیر غائبدر کما سبق فی الادوات

* خست اولدی گربه در زندان سرا *

(گربه در زندان سرا) غایت بخلدن کنایه در کدیی حفظ ممکن دکل ایکن زندانده حبس ایدر دیمکدر کذا فی مؤید الفضلا چونکه (گربه) کاف فارسیه نك ضمی ورانك سکونی وباء موحده نك فتحی وهاء رسمیه ایله ترکیده کدی وچتك وعربیده هره وسنور وقیم وقط دیرلر (در) بمعنی فی کما سبق فی الادوات المرکبة زندان معروف حبس خانه (سرا) اودر بو قطعهٔ ثالثه نك بیت سابعی شرحنده کچدی

* یوزه گولیجی ایمش گندم نما *

معنای ترکیبیسی بغدای گوستریجی دیمکدر چونکه (گندم) بغدای دیو قطعهٔ عاشره نك بیت تاسعنده کچدی (نما) وصف ترکیبی اولدیغی حالده اوتوز سکزنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کچدی

* گزلو حیله گربه در انبان ایمش *

حکیم انوری (بیت) طمع کو گربه در انبان فروشد * که بخل امر وزبا سك درجوالست * معنای ترکیبیسی کدی طغرجقده دیمکدر چونکه (گربه) قد سبق آنفا (در) قد سبق آنفا (انبان) همزه نك فتحی ونونك سکونی وباء موحدهٔ ممدوده نك فتحی ونون ثانیه ایله طغرجق که دریدن ایدرلر

* خوابگاه غول بو دوران ایمش *

(خوابگاه غول) بمعنی دنیا کذا فی شرفنامه معنای ترکیبیسی غول یتاغی دیمکدر چونکه (خواب) اویقودر بو قطعهٔ خامسه نك ایکنجی بیتنده کچدی (گاه) ادات اسم مکاندر کما سبق فی الادوات المرکبه (غول) جندن بر طائفه درکه بیابان وصحرالرده اشکال مختلفه ایله متشکل اولوب بولدن آدمی ازدروب هلاك ایدر همدخی قیون اغلنه ده غول دیرلر بو ایکی معنایه ترتیب اوزره شمس فخری (بیت) گاه چون غول در بیابانها * گاه چون گوسفند در تن غول

* پك فنا ایله سورلد کده او *

بو تفسیردن جزدر مفسری بو مصراعده در

* طعن ایدوب دیرلر شتر گربه دیو *

معنای ترکیبیسی دوه ایله کدی دیمکدر چونکه (شتر) دوه دیو یکرمی طقوزنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی (گربه) کاف فارسیه نك ضمی ورانك سکونی وباء

موحده نك فتحى وهاء رسميه ايله كدى ديوآنفا كجدى بو اصطلاحك نظيرى عربيده (ما ارخص الناقة لولا الملعونة فى عنقها) دينوشل جاريدر كانه دوه برالتونه كدى ييك التونه دوه نك سايه سنده كدى دخى صاتيلور چونكه ايوياننده كوتو دخى سوريلور

خاك شد خور وحقير اولدى ديمك

معناى تركيبيسى طپراق اولدى ديمكدر چونكه (خاك) طپراق ديو يكرمى برنجى قطعه نك بيت ثالثنده كجدى (شد) اولدى ديو قطعهٔ اولى نك بيت سادسنده كجدى

مارشيدايى نه دير سن انكرله

معناى تركيبيسى دليلك ييلانى ديمكدر چونكه (مار) ييلان ديو يكرمى برنجى قطعه نك بيت سابعنده كجدى (شيدا) دلى ديو قرقنجى قطعه نك بيت رابعنده كجدى آخرنده كى ياء تحتيه مصدريه ايچوندر

دستكارى ايلمكدر كسب وكار

معناى تركيبيسى ال ايشى ديمكدر چونكه (دست) قد سبق آنفا (كار) ايش ديو يكرمى برنجى قطعه نك بيت سادسنده كجدى آخرنده كى ياء تحتيه مصدريه در فافهم

صاغ اللك آدينه دير دست كار

بونده آخرنده ياء تحتيه سزدر اول كى كبى دكلدر بوندن بشقه مصنع وموزون نسنه يه ده دستكار ديرلر

يان ويروب صاوماغه چب دادن دينور

(چب) جيم فارسيه نك فتحى وباء موحده ايله مطلق يان معناسنه عموما وصول يان معناسنه خصوصا مقابلى راست افظيدر مير نظمى (بيت) نه فهمد زير از بالا ست هرگز * ندانسته چپش از راست هرگز (دادن) ويرمك معناسنه مصدر در ماضيسى يكرمى برنجى قطعه نك بيت رابعنده كجدى

قوجيه غماره ناخن زن دينور

قانى يوراصفهانى (بيت) چواوسوار شودماه نوزند ناخن * كه درميان دوخرشيد كرده غوغايى * فى الاصل طرناق اوريجى معناسنه چونكه (ناخن) طرناق ديو يكرمى يدنجى قطعه نك بيت رابعنده كجدى (زن) وصف تركيبى اوله رق اون بشنجى قطعه نك بيت خامسنده كجدى

هم چب انداز اولكه ايشى ترس اوله

چونكه (چب) صول ديو آنفا كجدى (انداز) وصف تركيبى اوله رق يكرمى التنجى قطعه نك سكزنجى بيتنده كجدى (چب انداز) دخى فرهنكده يوقدر

* راه خوابیده دینور ایشلك یوله *

معنای ترکیبیسی اویومش یول یا خود اویومش یول دیمکدر چونکه (راه) یول دیو اوتوز سکزنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کچدی (خوابیده) اسم مفعولدر اسم فاعلی قطعهٔ خامسه نك بیت ثانیسنده کچدی

* رخت بسته ایلمش عزم سفر *

چونکه (رخت) بش معنایه در اول اسباب وتجملات خانه معناسنه ثانی بمعنی اسب وفرس ثالث بمعنی غم وغصه رابع راست ودرست خامس بمعنی طعام (بسته) بغلنمش دیو اون یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی

* خیمه زد دیرلر مقیم اولسه اگر *

وحشیٔ یزدی (بیت) پاك ساز از غیر دل وز خود تهی شو چون حباب * کز سبکروحی تواند خیمه زد برروی آب * معنای ترکیبیسی خیمه اوردی دیمکدر یعنی خیمه قوردی معناسنه چونکه (خیمه) معلوم (زد) اوردی دیو قطعهٔ تاسعه نك بیت خامسنده کچدی

* اچدی سرین عود در مجمر نهاد

معنای ترکیبیسی بخوردانه عود قودی دیمکدر چونکه (عود) بیانی اللی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (در) بمعنی فی کما سبق فی الادوات (مجمر) عربیدر بخوردان معناسنه فارسیده دخی شایعدر (نهاد) ماضی در جمع مضارعی اون یدنجی قطعه نك بیت اخیرنده کچدی

* آشکار اولدی دیمکدر روی داد *

معنای ترکیبیسی یوز ویردی دیمکدر چونکه (روی) یوز دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (داد) ویردی دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی

* کزلو سوز مفهومی اولمش زیرلب *

معنای ترکیبیسی دوداق التی دیمکدر چونکه (زیر) الت دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت خامسی شرحنده کچدی (لب) دوداق دیو یکرمی یدنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی

* بردلم اتمك لبی چکمه تعب *

(ای) بردلم معناسنه اتمك اولسون قاون وقربوز وغیری اولسون امیر خسرو (بیت) ای قرص آفتاب که دوری زچشم ما * مار لبی بخش که خسرو گدای تست * معنای لغویسی بردوداق دیمکدر چونکه یاء تحتیه وحدت ایچوندر فاما که ناظم تحریرلك اتمکه تخصیص ایدیکی چکمه تعبی تمهید ایچوندر

مقصدی اطلافتدر *دی سماطك آدینه خوان درازه*

معنای ترکیبیسی اوزون سفره دیمکدرچونکه (خوان) خاء معجمه نك بین الفتح والضم اماله سی وواو مجهول والف ایله سفره معناسنه وهرنسنه که ایچنده طعام اراسته اولمش اوله صحاحده مائده ایله خوان اراسنده فرق واردرایچنده طعام اولورسه مائده دیرلر اولمازسه خوان دیرلرلکن عربیده خانك کسری وواوك تلفظیله استعمال اولنور (دراز) اوزون دیو یکرمی التنجی قطعه نك بیت خامسنده

کلدی *بك ملوث اکل ایدن شطرنج باز*

اصلنده شطرنج اوینایجی دیمکدرچونکه شطرنج معروف (باز) وصف ترکیبی اوله رق یکرمی التنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده کلدی

ابله واحمق اولاندر خیره سر

معنای ترکیبیسی باشی شاشمش دیمکدر چونکه (خیره) بیانی بومثنوینك اللی دردنجی بیتی شرحنده کلدی (سر) باش دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت

اولنده کلدی *هرایشن خوش فهم ایدندر دیده ور*

ابوالمعانی (بیت) کر خرددارى تماشا کن برین صنع شریف * هرکه باشد دیده ور بیندهم آثار لطیف * اصلنده اسم منسوبدرچونکه (دیده) کوز دیو قرق بشنجی قطعه نك بیت عاشرنده کلدی (ور) ادات نسبتدر کماسبق فی الادوات

المرکبه *دی تواضع ایدیجی یه سرفکن*

چونکه (سر) قدسبق آنفا (فکن) فانك کسریله امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر اصلی افکن ایدی مصدری قرق بشنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کلدی (سرفکن) فرهنکده یوقدر وکذا دلشکن وکذا خوان درازو کذا شطرنج باز اشبولفظلرغالبا ناظم تحریرك دیباجه ده وعد بیوردیغی اوزره عمدا تصحیح

ایلدکاریدر *آدمی تکدیر ایدندر دلشکن*

وصف ترکیبیدرچونکه دل کوکل دیو اون یدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلدی (شکن) امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر تنکم ماضیسی قطعهٔ تاسعه نك بیت خامسنده کلدی

مدعی وخصم دامنکیر ایمش

اصلنده اتك طوتیجی دیمکدرچونکه (دامن) اتك دیو قرق یدنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کلدی (کیر) وصف ترکیبی اوله رق قطعهٔ تاسعه نك بیت سادسنده

کلدی *خاطری قالمش اولان دلکیر ایمش*

خواجه سلمان (بيت) نيست سوداى سر زلف تو كارهمه كس * كان طريقست خم اندر خم دلگير ودراز * معناى تركيبيسى ظاهردر

* دارد اودرزير دامانش چراغ مفسردر تفسيرى

مصراع ثانيدر * شاهدى حاضر درايلهسن فراغ *

معناى تركيبيسى اتكى التنده اوچراغ طوتر ديمكدر چونكه (دارد) مضارعدر متكلم مصدرى اون يدنجى قطعه نك بيت سادسنده كجدى (او) ضمير غائبدر (در) ادات ظرف ديوادات مركبه ده كجدى (زير) آلت ديو بكرمى برنجى قطعه نك بيت خامسى شرحنده كجدى (دامن) اتك ديو قرقيدنجى قطعه نك بيت ثانيسنده كجدى * شين ضمير متصل غائبدر ديوادوات بسيطه ده كجدى (چراغ) معروف

* شخص مصروعه دينورمش سايه دار *

مير خسرو (بيت) سايه دارم هرشب از سوداى زلفش چون كنم * چند كرد خود كهى سحر وكهى افسون كنم * معناى تركيبيسى كولكه طوتيجى ديمكدر چونكه (سايه) كولكه ديوقرق دردنجى قطعه نك ايكنجى بيتنده كجدى * (دار) وصف تركيبى اوله رق اون يدنجى قطعه نك بيت ثالثنده كجدى

* نعل درآتش اولاندر بى قرار *

تركيده دخى معناى تركيبيسى ضرب مثل ايدوب نالى قرقن ديرلر فاحفظ

* اوملش ابروزن اشارت ايديجى *

اصلنده قاش اوريجى ديمكدر تركيده قاش آتيجى معناسنه چونكه (ابرو) قاش ديو يكرمى بدنجى قطعه نك بيت اولنده كجدى (زن) وصف تركيبى اوله رق اون بشنجى قطعه نك بيت خامسنده كجدى

* كرم ران آتن سوريك كيديجى *

چونكه (كرم) حارديو بكرمى التنجى قطعه نك بيت اخيرى شرحنده كجدى (ران) وصف تركيبى اوله رق قرق التنجى قطعه نك بيت خامسنده كجدى

* ترك دنيا ايلين خانه فروش *

چونكه (خانه) اوديو اوچنجى قطعه نك بيت تاسعنده كجدى (فروش) امر حاضر يا خود اسم فاعل مخففدر متكلم نهى حاضرى اوتوزبرنجى قطعه نك بيت اخيرنده كجدى

* بى عيال وسرسرى خانه بدوش *

وحشى يزدى (بيت) مامردمان خانه بدوشيم وخوش نشين * نى زان گروه خانه نگهدار عالميم * تركيده دخى بوقامده اوى اموزنده ديرلر چونكه (خانه)

آنفا کچدی (دوش) اموزدیو بکرمی یدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی اولنده کی باء موحده صله در کما سبق فی الادوات البسیطه

بی سبب مغرور اولاندر بادسر

ترکیده دخی مغروره باشی یللی دیرلر چونکه (باد) یل دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کچدی (سر) باش دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی

پلد رذیل آدم کس زن کون خر

(کون خر) یعنی رذیل واحمق ارکك اولسون عورت اولسون معنای ترکیبیسی اشك دبری دیمکدر چونکه (کون) دبر دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی (خر) اشك دیو یکرمنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (وکس زن) عورت فرجی دیمکدر انکدخی فرضا رذیل آدم معناسنه استعمالی وارایمش لکن ناظم شعر برزندوست نهاد اولدیغی جمله اشعارندن دخی معلوم ایکن کس زنانده معنای رذالتی نیجه تجویز ایتمشدر دیو تعجب اولنمازمی

دستخر کرسو کبی بدسوزلودر

چونکه (دستخر) ایکی معنایه در اول دشنام ونفرین معناسنه ثانی اشك الی دیمکدر چونکه (دست) ال دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی (کر) ادات اسم فاعلدر کما سبق فی الادوات المرکبة لکن بعض نسخه ده کرو وضعنه واوایله کرو واقع اولمشدر لکن بو معنایه خلل کلمز چونکه کرو وصف ترکیبی اولدیغی قطعه اولی نك بیت خامسنده کچدی

سرکه ابرو اولکه اکشی یوزلودر

معنای ترکیبیسی قاشی سرکه لو دیمکدر چونکه سرکه معروف عربیده خل کبی

(ابرو) قاش دیو آنفا کچدی *ابله واحمق اولاندر کاوریش*

خاقانی (بیت) کی عجب کر کاوریش زر کرکوساله ساز* طبع صاحب کهف یضا بر نتابد پیش ازین* معنای ترکیبیسی صغر صقاللو دیمکدر چونکه (کاو) صغر دیو اوتوزنجی قطعه نك بیت تاسعنده کچدی (ریش) صقال دیو اللی اوچنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی

بی سبب عذر و بهانه خشك ریش

انوری (بیت) خشك ریشت کند فلك مپذیر* تا برد خشك وتر زحوت وحمل معنای ترکیبیسی قوری یاره دیمکدر چونکه (خشك) قوری دیو اللی برنجی

قطعه نك بيت اولنده كجدى (ريش) يارهدبواوتوزنجى قطعه نك بيت سابعنده كجدى

* سبزپاى وشوم پى مذموم اولان *

مثال (سبز پاى) مير خسرو (بيت) چوسر سبزه خواجه باشد بجاى * چه انديشد از دشمن سبزپاى * معناى تركيبيسى يشل اياق ديمكدر چونكه يشل باشده مقبول اولورلاياقده اولنجه محلنك غيرنده اولمغله مذموم اولور فافهم چونكه (سبز) يشل ديو قرق برنجى قطعه نك بيت خامسنده كجدى (پاى) اياق ديو يكرمى يدنجى قطعه نك بيت رابعنده كجدى مثال شوم پى خواجه سلمان (بيت) كوصفدرى كه روز وغا خصم شوم پى * مى جست همچو تير ز شست كمان او * معناى تركيبيسى (شوم) ايز ديمكدر چونكه شوم معروف پى ايز ديو قرق سكزنجى قطعه نك ايكنجى بيتنده كجدى

* نامبارك مقدمى مشئوم اولان *

احتمالكه بومصراع مصراع اولى ايضاح ايچون اوله ياخود نامبارك مفسر اولوب مقدمى مشئوم تفسير اوله انجق مصراع اولى تفسير اولديغى اظهردر

* ديندى بد پرتوا كا كيم بختى زشت *

(بد پرتو) بمعنى طالع شوم (وبخت زشت) معناى تركيبيسى كوتو شعاعلو ديمكدر چونكه (بد) كوتو وفنا ديو اوتوزبشنجى قطعه نك بيت اولنده كجدى (پرتو) شعاع ديو اوتوزالتنجى قطعه نك بيت رابعنده كجدى (بخت زشت) تفسيردر چركين بختلو معناسنه چونكه (زشت) چركين ديو قطعهٔ عاشره نك بيت ثانيسنده كجدى

* هم تكبرايليان كردون سرشت *

معناى تركيبيسى كوك طبيعتلو ديمكدر چونكه (كردون) كوك ديو قرق طقوزنجى قطعه نك بيت تاسعنده كجدى (سرشت) طبيعت ديو قطعهٔ عاشره نك بيت خامسنده كجدى *

شول كه مضحك اوله رسواى وملوم * تفسيردر مقصرى

مصراع ثانيده كاور * ديرنجم بازيچهٔ زنكى وروم *

كذا فى شرفنامه معناى تركيبيسى روم ورنكينك اويونجغى ديمكدر چونكه (بازيچه) اويونجق ديو قرقنجى قطعه نك سكزنجى بيتنده كجدى (زنكى) يكرمى سكزنجى قطعه نك ايكنجى بيتنده كجدى روم معروف مملكتدر

* قاضئ كيرنك اوكيم خوشكوى اوله *

(قاضئ كيرنك) كاف فارسيه نك فتحى وياء تحتيه نك سكونى وراءنك فتحى ونونك

سكونى

سکونی وکاف فارسیه ایله برقصبه اسمیدر (خوشکوی) خوب سویلیجی دیمکدر چونکه (خوش) خوب دیو قطعهٔ رابعه نك بیت رابعی شرحنده کچدی (کوی) وصف ترکیبی اوله رق قطعهٔ اولی نك بیت خامسنده کچدی حاصلی بمعنی لطیفه کوی ظهیر فاریابی (بیت) برات بخشش تو بر وجود عامل مرو * معاش دشمنت از نقد قانیٔ کیرنك * اصلنده قاضی کیرنك نصر الدین خواجه کبی بربذله کوی اوغوز آدم ایمش لسانندن بعض لطیفه واوغوزانه سوزلر نقل ایدرلر کذا فی شرفنامه بویله اولنجه مصراع ثانی تتمهٔ تفسیر اولور

خواجه نصر الدین کبی دلجوی اوله

(دلجوی) پك مقبول دیو یکرمی بشنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی

عارسز جراره دیرلر جسته کیر

معنای ترکیبیسی دیلنك طوتیجی دیمکدر چونکه (جسته) جیمك ضمیله جستن لفظندن اسم مفعول صیغه سی اوزره اسم مصدر در امر حاضری یکرمی دردنجی قطعه نك بیت اخیرنده کچدی (کیر) وصف ترکیبی اوله رق قطعهٔ تاسعه نك بیت سادسنده کچدی *هم میانکیر اوله بی عار و حقیر*

(میانکیر) کوشه باشلرنده بکلیوب خلق عالمدن جر وسؤال ایدن بی عار و حقیر آدمه دیرلر لکن کثرت استعمال ایله مطلق جرار وسائل علی اولمشدر کاتبی (بیت) میانکیر کیرمت عیبم مکن بیش * میانکیری عجب نبود ز درویش * معنای ترکیبیسی بیل طوتیجی دیمکدر چونکه (میان) بیل دیو قرق سکزنجی قطعه نك اون سکزنجی بیتنده کچدی (کیر) آنفا کچدی

شوخ چشم اول یوزی آچق بی حیا

خواجه حافظ (بیت) کرچه کرد آلود فقرم شرم باد ازهمتم * شوخ چشم کز نظر در چشمهٔ حیوان کنم * معنای ترکیبیسی چرك کوزلو دیمکدر چونکه (شوخ) خوب معناسنه کلدیکی کبی چرك معناسنده ده کلور اضداددندر (چشم) کوز دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی

زور ایله آلان دلنجی خر کدا

شیخ نظامی (بیت) باوه طبعان خر کدایی را * چه عجب بخل میکند مردم * معنای ترکیبیسی اشك دلنجی دیمکدر چونکه (خر) اشك دیو یکرمنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (کدا) دلنجی دیو قطعهٔ ثالثه نك سکزنجی بیتنده کچدی

چاوشك آدی سیه پوش اولدی هم

معنای ترکیبیسی قاره کیجی دیمکدر چونکه (سیه) قاره دیو قرق برنجی قطعه نك
بیت ثانیسنده کیجدی (پوش) وصف ترکیبی اوله رق اوتوز برنجی قطعه نك سکزنجی
بیتنده کیجدی (تنبیه) چاوشان قدیم الایامده مهابت ایچون سیاه کیرلردی صکره
علم اولدی

* محضر قاضی یه ده اولمش علم *

بونلره دخی علمدر کذلك سیاه کیدکاری اجلدن

* قول دیمك دهم و سیده حلقه بکوش *

کمال خجندی (بیت) زائر کعبه را بکو حلقه بکوش این درم * کوش که میکند
دکر کر حجاز میکنی * معنای ترکیبیسی قولاقده حلقه دیمکدر چونکه حلقه
بومقامده حجاز اکوبه دیمکدر چونکه هرنه که اورته سی بوش و دکرمی اوله
اکا حلقه دیرلر اصلی عربیدر فارسیده دخی مستعملدر (کوش) قولاق دیو
اوتوز برنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده کیجدی

* هم کوله معناسی اولمش سفته کوش *

ابو المعانی (بیت) از مهر سفته کوش تو بودم بمن عشق * اکنون بقر درد وغمت
نامور شدم * معنای ترکیبیسی دلنمش قولاق دیمکدر چونکه (سفته) دلنمش
دیو الی بشنجی قطعه نك بیت رابعنده کیجدی (کوش) آنفا کیجدی

* قاپو یولداشیله اقران همکان *

لغوی معناسی معلومدر و اصطلاحیسی ظاهردر

* جمله سینك سوزی بردریك زبان *

چونکه (یك) بر دیو اون طقوزنجی قطعه نك بیت اولنده کیجدی (زبان) دل
دیو یکرمی یدنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کیجدی

* اولدی خدمتکارك آدی پیشکار *

همدخی امین شهر و مملکت معناسنه و شاکرد و تلمیذ معناسنه و معین و ناصر
معناسنه ده کلور معنای ترکیبیسی اولك ایشلو دیمکدر چونکه (پیش) اولك
دیو اوتوزنجی قطعه نك بیت اولنده کیجدی (کار) ایش دیو یکرمی برنجی قطعه نك
بیت سادسنده کیجدی

* هم کربسته دخی خدمتکار *

نشاری (بیت) فلك ز خیل کمر بستهای اوست که بندد * ز شکل قوس قزح
بر میان خویش مناطق * معنای ترکیبیسی بغلنمش قوشاق دیمکدر چونکه (کمر)
قوشاق دیو قرق سکزنجی قطعه نك اون سکزنجی بیتنده کیجدی (بسته) بغلنمش
دیو اون یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کیجدی

حاضر اولمشده طورر جان برمیان

کذا فی شرفنامه معنای ترکیبیسی جان بیل اوزرنده دیمکدر چونکه (جان) معروف (بر) بمعنی علی کما سبق فی الادوات المرکبة (میان) آنفا کچدی

اوصانوب بیزار اولان آمد بجان

شاشی (بیت) ناله ام راه گلو بسته بجدی که نفس * تا برون می رود از سینه بجان می آید * معنای ترکیبیسی جانه کلدی دیمکدر چونکه (آمد) کلدی دیو طقوزنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (جان) معروف باء موحده تعدیه ایچوندر کما سبق فی الادوات

ایلرو چکدی دیمکدر برکشید

معنای ترکیبیسی کوکس چکدی دیمکدر چونکه (بر) کوکس دیو اوتوزبرنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی (کشید) چکدی دیو قطعهٔ تاسعه نك بیت خامسنده کچدی یا خود بر علی معناسنه اوله رق افادهٔ علو ایله یوقاری چکدی دیمك دخی محتملدر فافهم

اکلدی مفهومی اولمش بررسید

کمال اسماعیل (بیت) بیماریٔ من بچشم خودمی بینی * اشکفته کیم نیز ز زلفت بررس معنای ترکیبیسی کوکس ایردی دیمکدر چونکه (بر) آنفا کچدی (رسید) ایرشدی دیو قطعهٔ تاسعه نك بیت سابعنده کچدی

حاضر اولور آستین برمی زند

ترکیده دخی بو مقامده بکارین صغادی دیرلر چونکه (آستین) یك دیو قرق یدنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی (بر) کوکس معناسنه کلدیکی کبی یوقارو معناسنه ده کلور (می) ادات حالدر کما سبق فی الادوات المرکبة (زند) مضارع مفرددر جمع غائبی اون یدنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی شاهدی (بیت) بکار آوران آستین برزنند * کز آن کز زیاده بزین برزنند

هم اکالائق دیمك اورا رسد

خواجه سلمان (بیت) مرا رسد که بوام توبه دادهٔ کفتن * شنیدم آیت توبوا الی الله از لب حور * معنای ترکیبیسی اکا ایردی دیمکدر چونکه (اورا) اکا دیو قرق سکزنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده کچدی (رسد) مضارعدر ماضیسی آنفا کچدی

اینجه فکر ایدیجی اشتربین ایمش

شاعر (بیت) غافل شدی ز حالم با آنکه شتربینی * عاجز شدم ز دستت با آنکه ذوفنونم

ترکیده بونك مقامنده قوزغون ذکر لودیرلر معنای ترکیبیسی دوه کوزیجی دیمکدر چونکه (اشتر) دوه دیو طقوزنجی قطعه نك بیت خامسنده کجدی (بین) وصف ترکیبی اوله رق اونیدنجی قطعه نك بیت اولنده کجدی معنای اصطلاحی یه مناسبت دوه ده حدت بصر بلکه شائبه بصیرت درکاردر فافهم

داخی اشترخوی صاحب کین ایمش

اثیرالدین اخسیکتی (بیت) درمرتبه هاکفت کمال تونباشد * کردون شترخونه زکوهان قرآرد * معنای ترکیبیسی دوه طبیعتلو دیمکدر چونکه (اشتر) آنفا کجدی (خوی) طبیعت دیوالتی یدنجی قطعه نك بیت سابعنده کجدی چونکه دوه خوبلودیمك غایت کینلودیمك اول سببدندرکه بحکمة الله تعالی دوه طارلدیغی آدمه کینینی اظهارا تعیوب نیچه زمان کتم ایتدکدنصکره انتهاز فرصت ایتدکده باشنه چوکوب هلاك ایلدیکی بالدفعات مشاهده اولنمشدر

قاپوجیلر کتخداسی میربار

معنای ترکیبیسی اذن ورخصت ودیوان بکی دیمکدر چونکه (بار) اذن ورخصت ودیوان شاهان دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت اولی شرحنده کجدی (میر) بك معناسنه امیرلفظندن مختصردر بوتقدیرجه فرهنك شعوریده (میربار) قپوجی باشی دیو وبعض فرهنکلرده چاوش باشی دیو تفسیر ایلدیککنك دخی وجهی ظاهردر (کتخدا) فصیح اولان کدخدا دردال ایله فاما که عوام ناس دال اولی بدلنه تاء فوقیه اوقیوب تحریف ایلدیلر

اسکیدر چوق ایش یاور کهنه سوار

معنای ترکیبیسی اسکی بنمش یعنی اسکی آتلی دیمکدر (کهنه) کافك ضمی وهانك سکونی ونونك فتحی وهاء رسمیه ایله اسکی معناسنه عربیده عتیق کبی (سوار) بنمش دیوقرق برنجی قطعه نك بیت ثانی عشرنده کجدی

طبل پنهان می زند بنسه دال

اشبو مصراع مفسردر تفسیری مصراع ثانیدر

شول ایشی صاقلرکه ستر ایتملك محال

خواجه سلمان (بیت) عشقم ازروی طبق پردهٔ تقوی برداشت * طبل پنهان چه زنم طشت من ازبام افتاد * معنای ترکیبیسی طاولی کیزلو اورر دیمکدر چونکه طبل معروف عربیدر جمعی طبول کلور جامی آمدی (بیت) حمدلله هرم شهرعه غالبدر * صوفی عالی ایچی خالی دکلم همچو طبول (پنهان) کیزلو دیو التی

اوچنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (می زند) بوندن یوقارو دردنجی بیتنده کچدی

حشمت و دارائله یارنك وبوی

کذا فی شرفنامه معناسی ترکیبیسی لونله وقوقو ایله دیمکدر چونکه (با) بمعنی مع کما سبق فی الادوات المرکبة (رنك) کونه دیو قرق برنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی (بوی) قوقو دیو یکرمی التنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی

سوزی بی معنی اولاندر مرده کوی

معناسی ترکیبیسی اولمش نسنه سویلیجی دیمکدر چونکه (مرده) اسم مفعولدر مصدری مردن لفظیدر (کوی) وصف ترکیبی اولدیغی حالده قطعهٔ اولی نك بیت خامسنده کچدی *دیدیلر حاضر جوابه ترزبان*

عرفی (بیت) چون درآید همت مطلب شکافت درسؤال * ترزبانی چون تمنا خشك ماند درجواب * معناسی ترکیبیسی یاش دللو دیمکدر چونکه (تر) یاش دیو اللی برنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (زبان) دل دیو یکرمی یدنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی *فکری دقتلو اولاندر خرده دان*

معناسی ترکیبیسی اوفق بیلیجی دیمکدر چونکه (خرد) اوفق دیو یکرمی دردنجی قطعه نك بیت ثانی عشرنده کچدی لکن بو مقامده هاء رسمیه ایله درفاحفظ (دان) وصف ترکیبی اوله رق قرق التنجی قطعه نك بیت تاسعنده کچدی

آکادیرلر کیم زبان زرکری مفسردر تفسیری

مصراع ثانیدر *اوله معهوده اشارت سوزلری*

کذا فی فرهنك جهانکیری معناسی ترکیبیسی قویمجی دلی دیمکدر چونکه (زبان) آنفا کچدی (زر) التون دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی (کر) ادات اسم فاعلدر یاء تحتیه ادات نسبتدر کما سبق فی الادوات

زیروبالا کوی شول کیم خلطی چوق

معناسی ترکیبیسی اشاغی یوقارو سویلیجی دیمکدر چونکه (زیر) اشاغی دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی (بالا) یوجه دیو ایکنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (کوی) وصف ترکیبی اوله رق قطعهٔ اولی نك بیت خامسنده کچدی * زیربالا نیست شك وشبهه یوق

معناسی ترکیبیسی اشاغی یوقارو یوقدر دیمکدر چونکه (زیروبالا) آنفا کچدی (نیست) یوقدر دیو یکرمی سکزنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی

* کرلو سر بسته معین سرزده *

(سر بسته) بمعنی مستور ومخفی خواجه حافظ (بیت) راز سر بسته ما بین که بدستان کفتند * هر زمان با دف ونی بر سر بازار کر * معنای ترکیبیسی باشی بغلنمش دیمکدر چونکه (سر) باش دیو (بسته) بغلنمش دیوبوندن مقدملرده کچدی (سرزده) بمعنی معین وظاهر خواجه سلمان (بیت) من سر چو قلم بر خط سودای تو دارم * با آنکه من سرزده را سرزدهٔ باز * معنای ترکیبیسی باش اورمش دیمکدر چونکه (زده) اسم مفعولدر مصدری قرقنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی

* منتظر درامره فرمان برزده *

چونکه (فرمان) پادشاه امری دیو اللی التنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده کچدی (بر) کوکس دیو اوتوزبرنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی (زده) آنفا کچدی

* مفسد والجق منافق زرده کوش *

شاعر (بیت) بروای زرده کوش واررق پوش * شیخ رزاق وشوخ وزرق فروش معنای ترکیبیسی زرده آرایجی دیمکدر چونکه (زرده) معروف طعامدر (کوش) کوشیدن لفظندن امر حاضردر یاخود اسم فاعل مخففدر یاخود (کوش) قولاق معناسنه اولوب صاری معناسنه ده اولمغله هاء نسبیه ایله قولاغی صارارمش دیو معنای مستهزیانه دخی اسنبد ربو صورتده کاف فارسیه اولور فافهم

* کندوینی مدح ایلیانه خود فروش *

میر نظمی (بیت) چو واعظ مباشید بیهوده جوش * بالای کرسی مشو خود فروش * معنای ترکیبیسی کندین صاتیجی دیمکدر چونکه (خود) کندو دیو اوتوزنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی (فروش) وصف ترکیبی اوله رق بو مثنوینك یوزاوندردنجی بیتنده کچدی

* فاسق وفاجره دیمك سایه پرست *

ابو المعانی (بیت) نباشد درمیان عشق دستان * سزای عشق تو سایه پرستان * معنای ترکیبیسی کولکه یه طابجی دیمکدر چونکه (سایه) کولکه دیو قرق دردنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی (پرست) وصف ترکیبی اوله رق قطعهٔ تاسعه نك بیت عاشرنده کچدی

* شیرگیر اولدرکیم اوله نیم مست *

(شیرگیر) بمعنی نیم مست یعنی کیفکن اولمق سرخوش معناسنه خواجه حافظ (بیت) بده تا روم بر فلك شیرگیره * بهم برزنم دام این کرك پیر * شیرگیر اصطلاحی جمشید برزمان خمری یساغ ایدوب صکره سراینده یوشنان ارسلانی برنیم مست

طوتدقده ینه شرابه اذن ویروب انجق قارغه کوزینی اویاجق مرتبه ایچمیوب ارسلان طوته جق قدر ایچلسون دیو اذن ویردیکی مفصل حکایهٔ مشهوره دیه مبنیدر معنای ترکیبیسی ارسلان طوتیجی دیمکدر چونکه شیر ارسلان دیو قرق برنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی (کیر) وصف ترکیبی اوله رق قطعهٔ تاسعه نك بیت سادسنده کچدی (نیم مست) تفسیر در یارم سرخوش معناسنه در چونکه (نیم) یارم دیو اون طقوزنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی (مست) سرخوش دیو قطعهٔ تاسعه نك بیت ثالثنده کچدی

شیشه آب خشك ورونق آب وتاب

(آب خشك) بمعنی شیشه قنبر نیشابوری (بیت) ازبرای دفع یأجوج هوا از آب خشك* خاك بیزان بین که سد بر آتش ترکرده اند * معنای ترکیبیسی قوری صو دیمکدر چونکه (آب) معروف (خشك) قوری دیو اللی برنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (آب وتاب) بمعنی رونق ولطافت معنای ترکیبیسی صو وطاقت دیمکدر چونکه (تاب) طاقت دیو قطعهٔ خامسه نك بیت خامسنده کچدی

آتش تر اولدی معناده شراب

قنبر نیشابوری (بیت) آب خشك این آسمان وآتش تر انجم است* برخلاف از آب خشك این آتش ترکرده اند * معنای ترکیبیسی یاش آتش دیمکدر چونکه آتش) معروف (تر) یاش دیو اللی برنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی

دست شست اولدی دیمکدر نا امید

ابو المعانی (بیت) دیکران را وفا چو کرد نهان * دست شستند عاشقان ازجان * معنای ترکیبیسی ال یقادی دیمکدر چونکه (دست) ال دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی (شست) ماضیدر مصدری اوتوزیدنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی

دلبرك ممتازی آهوی سفید

معنای ترکیبیسی آق جیران دیمکدر چونکه (آهو) جیران دیو اللی یدنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی (سفید) آق دیو قرق برنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی

یعنی دعوت ایلدی آوازه داد

معنای ترکیبیسی صدا ویردی دیمکدر چونکه (آوازه) همزه وواو ممدودتینك وزای معجمه نك فتحلری وهاء رسمیه ایله وهاء رسمیه سز بمعنی صوت وصدا (داد) ویردی دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی

داخی رام اولدی دیمکدر تن نهاد

معناى تركيبيسى بدن قويدى ديمكدر چونكه (تن) بدن ديو قرق يدنجى قطعه نك
بيت اولنده كچدى (نهاد) ماضى درننك جمع مضارعى اون يدنجى قطعه نك
بيت اخيرنده كچدى

* پرنيان خوى اولكم اوله خلق خوش *

معناى تركيبيسى اطلس منقش خويلو ديمكدر چونكه (پرنيان) اطلس منقش
ديو قرق يدنجى قطعه نك بيت ثالثنده كچدى (خوى) بمعنى طبيعت فارسيدر
تركيده دخى مستعملدر

* اولدى بد آغار خويسز سوزى بوش *

معناى تركيبيسى كوتو خمير ديمكدر چونكه (بد) فنا ديو اوتوز بشنجى قطعه نك بيت
اولنده كچدى (آغار) همزهٔ ممدوده نك وغين معجمهٔ ممدوده نك فتحلرى وراء مهمله
ايله بمعنى خمير عربيده عجين كبى بونده راء مهمله در فلا تغفل

* شواكه پك احمق اوله دامن دراز *

معناى تركيبيسى اتكى اوزون ديمكدر چونكه (دامن) اتك ديو قرق يدنجى
قطعه نك ايكنجى بيتنده كچدى (دراز) اوزون ديو يكرمى التنجى قطعه نك بيت
خامسنده كچدى * ساده لوح اولمش او معناده مجاز *

صافى درون معناسنه ده كلور معناى تركيبيسى خالى تخته ديمكدر چونكه
ساده) نقوشدن خالى ديو اللى يدنجى قطعه نك بيت ثالثى شرحنده كچدى *
لوح) عربيده تخته معناسنه

* صنعتنده ماهره پر كاردى *

معناى تركيبيسى طولى ايش ديمكدر چونكه (پر) طولى ديو قرقنجى قطعه نك بيت
اولنده كچدى (كار) ايش ديو يكرمى برنجى قطعه نك بيت سادسنده كچدى

* چيره دست اولمش دخى آنك كبى *

معناى تركيبيسى چابك ال ديمكدر چونكه (چيره) جيم ممدوده نك كسرى وراءنك
فتحى وهاء رسميه ايله چابك معناسنه ضدى جيم موضعنه خاء معجمه ايله خيره در
خواجه حسين وفايى (بيت) ازبى ابن شبان كرك مزاج * كرك را چيره برشبان
كردم * خواجه سلمان (بيت) بياض ديدهٔ نركس نكر تعالى الله * كه خيره
كشت درو ديدهٔ اولى الابصار * بو بيتده كورخاشدى ديمكدر (دست) آنفا كچدى

* سعى ايدوب چوق ايش كورندر دو دست *

معنای ترکیبیسی جن اللودیمکدر چونکه (جن) دیوقرق التنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کجدی (دست) آنفا کجدی

یاپدی مشکل ایشلری برباد بست

معنای ترکیبیسی یل اوزره بغلدی دیمکدر چونکه (بر) ادات استعلا دیوادوات مرکبه ده کجدی (باد) یل دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کجدی (بست) بغلدی دیو قطعهٔ تاسعه نك بیت سادسنده کجدی

یك کوکاسزایش طوتیجی کاردزد

معنای ترکیبیسی خرسزایشی دیمکدر چونکه (کار) آنفا کجدی (دزد) خرسز دیوقرق برنجی قطعه نك بیت حادی عشرنده کجدی

دیدیلرآیاق ترینه پای مزد

یعنی اجرت قدم چونکه (پای) ایاق دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کجدی (مزد) اجرت دیواللی اوچنجی قطعه نك بیت خامسنده کجدی

دیندی مغلوب وزبونه سست کوش

عبدالله هاتفی (بیت) بودخمهٔ باجده نزد هوش * به ازشاه رشوتده سست کوش * معنای ترکیبیسی کوشلك ویاوش سعی ایدیجی دیمکدر یاخود کوشلك قولاق دیمکدر رفاما که معنای اولده کاف عربیه ایله در ثانیده فارسیه ایله درچونکه (سست) سین اولی نك ضمی وسین ثانیه نك سکونی وتاء فوقیه ایله یاوش وکوشلك معناسنه عربیده فاتر کیبی مقابلی سخت در (کوش) وصف ترکیبی درنتکم اسم مصدری سکزنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کجدی همدخی کوش قولاق دیواوتوز برنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده کجدی

تن زند معناسیدر اولور خموش

شیخ عطار (بیت) عشق آتش درهمه خرمن زند * اره برفرقش نهند وتن زند * معنای ترکیبیسی بدن اورر دیمکدر چونکه (تن) بدن دیوقرق یدنجی قطعه نك بیت اوانده کجدی (زند) اورر معناسنه مضارع درنتکم جمع مضارعی اون یدنجی قطعه نك بیت سابعنده کجدی

قوت وقدرت دیمکدر دستکاه

همدخی کان وقماش طوقودقلری آلت معناسنه وکثرت اموال معناسنه ده کلور معنای ترکیبیسی ال محلی دیمکدر چونکه (دست) آنفا کجدی (کاه) ادات اسم مکاندر کماسبق فی الادوات المرکبة

* کرك یوسف متهمدر بی کناه *

ابو المعانی (بیت) بیخبر از جرم و کردند اعدا متهم * دامن پاکم دروغ آلوده کرك یوسفم * معنای ترکیبیسی یوسف قوردی دیمکدر چونکه (کرك) قورد دیو قرق برنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی

* سن چکرسك فکرا تمه کاربد *

تفسیرده مفسری مصراع ثانیده کلور

* هرکه سکرا میکشد او میکشد *

بو مقامده ترکیده ابتی اولدورنه سوریدر لردیدکلری کبی ابو المعانی (قطعه) دوش دیدم درسر کوبش رقیب * بر سرش سنکی زدم آزرده کرد * کشته دوشم بارو کفتند این مثل * هرکه سك را میکشد او میکشد * معنای ترکیبیسی هر کیم کو پکی اولدورر او چکر دیمکدر چونکه (هر) ادات کاه در (که) کیم دیو اوچنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی (سك) کوپك دیو قرق برنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی (را) ادات مفعولدر (می) ادات حالدر کما سبق فی الادوات المرکبة (کشد) کافك ضمیله کشتن لفظندن مضارعدر متکلم امر حاضری قطعهٔ تاسعه نك بیت تاسعنده کچدی (کشد) کافك فتحیله مضارعدر مصدری قرقنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی

* تیشه سوی خود زند دنسه اکر *

مفسر در تفسیری مصراع ثانیده کلور

* اولدی مقصد کندوسی نفعن ارر *

معنای ترکیبیسی کسری کندو طرفنه اورر دیمکدر چونکه (تیشه) کسر دیواللی اوچنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی (سوی) طرف دیو اوتوزطقوزنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (خود) کندو دیو اوتوزنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی (زند) آنفا کچدی

* روی او بیند دیمك مفهومی هم *

مفسر در تفسیری مصراع ثانیده کلور

* یعنی آنك جانبیدر ملتزم *

یعنی آنك طرفن طوترشاعر (بیت) ریش داری اکرش بادسری بحث افتد * هرکه آید بمیان روی پسر می بیند * معنای ترکیبیسی آنك یوزنی کورر دیمکدر چونکه (روی) یوزدیو بکرمی بدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (او) ضمیر غائبدر کما سبق فی الادوات المرکبة (بیند) مضارعدر جمعی قرق التنجی قطعه نك بیت

ثالثنده کلدی *شوله در معناده کج داروم ریز*

مفسر در تفسیری مصراع ثانیده کاور

قارده کزاما بلور سزاولسون ایز

بو ترجمه ترکیده دخی ضرب مثلدر معنای ترکیبیسی اکری طوتده دوکه دیمکدر چونکه (کج) اکری دیو اوتوز ایکنجی قطعه نك بیت خامسنده کلدی *(دار) طوت دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت رابعنده کلدی (ریز) دوك دیو یکرمی سکزنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کلدی میم مفتوحه ادات نهیدر کما سبق فی الادوات البسیطة *دیسه لردر آستین اینست وبس*

مفسر در تفسیری مصراع ثانیده کاور

بولنان بو غیریدن امیدی کس

معنای ترکیبیسی یکده بودر بتشوردیمکدر چونکه (در) بمعنی فی کما سبق فی الادوات المرکبة (آستین) یك دیو ترقیدنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کلدی (این) بودیو قطعۀ ثالثه نك بیت رابعنده کلدی (است) ادات ربطدر کما سبق فی الادوات المرکبة (بس) بتشوردیو قطعۀ ثالثه نك بیت خامسنده کلدی

درجه تیری دینسه مفهوم مال

مفسر در تفسیری مصراع ثانیده کاور

رتبه وحالندن ایتمکدر سؤال

معنای ترکیبیسی نه مرتبه ده سین دیمکدر چونکه (در) آنفا کلدی (چه) نه دیو اوناتنجی قطعه نك بیت ثانی عشری شرحنده کلدی (تیر) مرتبه دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت ثانیسی شرحنده کلدی آخرنده کی یاء تحتیه ادات خطابدر کما سبق فی الادوات *دینلورسه نان دررروغن فتاد*

ایضا مفسر در تفسیری مصراع ثانیده کاور

بی مشقت دولته ایردی مراد

معنای ترکیبیسی اتمك یاغه دشدی دیمکدر چونکه (نان) اتمك دیو قطعۀ عاشره نك بیت عاشرنده کلدی (در) انفا کلدی (روغن) یاغ دیو اوناوچنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کلدی (فتاد) ماضیدر اصلی افتادایدی مصدری قرق بشنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کلدی

ریش ناطوری کندیا لطقلنور

یعنی سزاو ناسزاد عیوب هر کسه علق ویواضع ایدر ابو المعانی (بیت) شد انکس

ازمروت درجهان دور * كه ريش خود كند چون ريش ناطور * معناى تركيبيسى ناطورصقاللولق ديمكدرچونكه (ريش) صقال ديوالكى اوچنجى قطعه نك بيت ثالثنده كجدى (ناطور) حمام خدمه سندن وباغچه خدمه سندن برينك اسميدر آخرنده كى ياء تحتيه مصدريه در (كند) ايلردنو قطعه مز بوره نك ايكنجى بيتنده كجدى

بازئ خايه عبث ايشه دينور

معناى تركيبيسى خايه اويونى ديمكدر چونكه (بازى) اويون ديو يكرمى اوچنجى قطعه نك بيت رابعنده كجدى (خايه) معروف خصيه معناسنه در وبومثل عينى ايله لسان فرنكيده قيوناريه ديمكدر ديوريم پاپالردن برينك قصهٔ غريبه سنه مبنيدر ديوناظم تحرير نقل بيورمشلر ايدى زيرا ناظم مشار اليه لاتين وتاليان ويونان لسانلرنده دخى ماهردرلر وانلردن دخى نيجه علوم سطالعه ايتمشلردر

سنك درقنديل پرفكر وتلاش

معناى تركيبيسى طاش قنديل ده ديمكدر چونكه (سنك) طاش ديو ايكنجى قطعه نك بيت تاسعنده كجدى (در) بمعنى فى كما سبق فى الادوات المركبة (قنديل) قافك كسرى ايله معروف السنهٔ ثلاثه ده مستعملدر

غافل اولمه حاضر وقنديل باش

نتكم شيخ نسيمى قدس سره مرشدى فضل الله وليدن سياحته اندن اذن طلب ايلدكده كشف طريقيله بيورمشلر (بيت) كر بسفر ميروى ازحلب انديشه كن وربحلب ميرى حاضر وقنديل باش * معناى تركيبيسى قنديل وحاضر اول ديمكدر چونكه (باش) امر حاضر درمصدرى قرق بشنجى قطعه نك بيت سادسنده كجدى

*اين باو پهلو زند دنسه تمام

مفسردر تفسيرى مصراع ثانيده كلور

بوا كابكزر ديمك اولور مرام

معناى تركيبيسى بواوكه يان اورر ديمك اولور چونكه (اين) بودبو قطعهٔ ثالثه نك بيت رابعنده كجدى (باو) وكا معناسنه چونكه باء مفتوحهٔ موحده ادات مفعولدر (پهلو) يان معناسنه (زند) زدن لفظندن مضارعدر

خانه تبريك ايتسه فرزند عجم

تفسيردر مفسرى مصراع ثانيده كلور

دبرايمش كيم بورياىي ميكنم

فرهنك شعوريده بوريابوبى كنم واقعدر معناى تركيبيسى حصيرى قفولو ايليم ديمكدر چونكه (بوريا) حصيردر بو قطعهٔ ثالثه نك بيت تاسعنده كچدى (بوى) ققودر بو يكرمى التنجى قطعه نك ايكنجى بيتنده كچدى آخرنده كى ياء تحتيه ادات نسبتدر كماسبق (كنم) ايدرم دبو قطعهٔ ثالثه نك بيت ثانى عشرنده كچدى لكن روايت فرهنك خطادر زيرا بوريابى سيكنم ديمكده كمال تواضع واردر حصير كبى بوخانه ده اياق التنه دوشنورم ديمك مفهومى هويدادر مكر (بوى) لفظى باءموحدهٔ مفتوحه ايله ضمير غائب اولان وبدن مركب اوله فافهم

رند فرزند اولدى غايتده ظريف

معناى تركيبيسى ظريف وعيار اوغل ديمكدر چونكه (رند) رانك كسرى ونونك سكونى ودال ايله بمعنى عيار وقلاش وظريف ولا ابالى وباده خوار وكارنده متبصر معنالرينه در (فرزند) اوغل دبو يكرمى اوچنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى بو ايكى لفظدن هر برى بشقه بشقه دخى غايت ظريف معناسنه ده مستعملدر نتكم رندان عجم وعجم فرزندى ديرلر

ميوهٔ دل شعر وانشاى لطيف

كذا فى شرفنامه اما مؤيد الفضلاده بمعنى فرزندان واقعدر شعر وانشايه دخى زادهٔ طبيعت ديمك كلامين بينى توجيه قابلدر بو معنايه عربيده ثمرهٔ فؤاد ديرلر چونكه (ميوه) ميمك كسريله يانى اللنجى قطعه نك بيت عاشرنده كچدى (دل) قلب دبو اون يدنجى قطعه نك بيت ثالثنده كچدى

خواجه اولمش ناولك انداز ادب

حكيم خاقانى (بيت) من كه آن طفل دبستان معانى پرورم * عقل كل آنجا نباشد ناولك انداز ادب * معناى تركيبيسى ادب اوقنى آتيجى ديمكدر چونكه (ناولك) اوق دبو قرق برنجى قطعه نك بيت عاشرنده كچدى (انداز) وصف تركيبى اوله رق يكرمى التنجى قطعه نك سكزنجى بيتنده كچدى (ادب) معروف

پيچ اوشاغه ديديلر مادر رجلب

معناى تركيبيسى روسبى انالو ديمكدر چونكه (مادر) انا دبو يكرمى اوچنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى (جلب) روسبى دبو يكرمى التنجى قطعه نك بيت رابعنده كچدى

حرف سا كند رزده اى پرهنر

معناى تركيبيسى اورلمش معناسنه زدن لفظندن اسم مفعولدر عربيده مضروب معناسنه (اى پرهنر) تفسيردر ومفسرده دخلى بوقدر

* اسره اوستون ادیدر زیر وزبر *

معنای لغویلری (زبر) اشاغی دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی (زبر) زای معجمه نك وباء موحده نك فتحلری وراایله یوقارو معناسنه عربیده فوق کبی

* پك پریشان یازیدر پای کلاغ *

معنای ترکیبیسی قوزغون ایاغی دیمکدر چونکه (پای) ایاق دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی (کلاغ) قوزغون دیو اوتوز سکزنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی عربیده بو مقامده خط بط دخی خط مخبطه دیرلر شاعر (قطعه) آتانا عنکم خط * کخط البط فی الشط * فلا ترسل بنا خطا والا جیء مع الخط

* بو صویه کیرسه دی کرده پای زاغ *

معنای ترکیبیسی قارغه ایاقلنمش دیمکدر چونکه (کرده) اسم مفعولدر مصدری یکرمی یدنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کچدی (پای) آنفا کچدی (زاغ) قارغه دیو اوتوز سکزنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی

* جامهٔ مویی دخی مو ینه کورك *

(جامهٔ مویی) کورك معناسنه عربیده فروه کبی معنای ترکیبیسی قیللو اثواب دیمکدر چونکه (جامه) اثواب دیو قرق یدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (موی) قیل دیو اللنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی آخرنده کی یاء تحتیه نسبتدر (موینه) بمعنی کورك ایضا چونکه هاء رسمیه تأکید ادات نسبتدر

* دیر عجم شاعرلری محبوبه ترك *

خواجه حافظ (بیت) اکر آن ترك شیرازی بدست آرد دل مارا * بخال هندویش بخشم سمرقند وبخارارا * بوندن بشقه ترك دیو خطا وختن ودشت قبچاق خلقنه دیرلر که انلرك عادتلری یغما وغارتدر وبو مملکتلرده ترك دیرلر بوندن ظاهر اولدیکه محبوبلر شیوه وناز ایله صبر وقرار عشاقی غارت ایتدکلری ایچون ترك تسمیه اولنمش اوله * بی ادبلك ایتسه هم بر شخص بد *

تفسیرك برمقداری دخی مرهوندر

* طعن ایدوب دیرلرکه ترکی میکند *

شیخ نظامی (بیت) دیکر چشم زنکی ترکیٔ کرد * بعذر آمد چو هندوی جوانمرد معنای ترکیبیسی ترکلك ایدر دیمکدر چونکه (ترکی) آخرنده کی یاء تحتیه ادات مصدردر (می) ادات حالدر (کند) ایدر دیو اللی اوچنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی

* پك بیاض اولسه اولسه شکر *

تفسیر دره مفسری مصراع ثانیده کلور

آدینه آنك طبرزد دیدیلر

چونکه شکرك اعلاسی بیاض و سخت و سنکین اولوب شویله تبر ایله قرلدیغندن اکا تبرزد دیدیلر بعده تعریب اولنجه تاء فوقیه طایه قلب اولنوب طبرزد دیدیلر شاعر (بیت) طبرزد سکر و قند و نباتش * بهر حالت بیفزاید حیاتش * معنای ترکیبیسی بالطه اوردی دیمکدر چونکه (تبر) بالطه دیواللی اوچنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی (زد) اوردی دیو قطعهٔ تاسعه نك بیت خامسنده کچدی

پنجره معناسی اولمش تابدان

جامی (بیت) تا در آید آفتاب دولتش روزی زدر * تابدان ارماند بر در چشمها در انتظار * معنای ترکیبیسی محل ضیا دیمکدر چونکه (تاب) ضیا دیو قطعهٔ خامسه نك بیت رابعی شرحنده کچدی (دان) ادات اسم مکاندر کما سبق فی الادوات

باجه موری کیم چقر آندن دخان

موری) میم ممدوده نك ضمی و راء ممدوده نك کسریله اوجاغك تتون چقان محلی که اکا ترکیده باجه دیرلر جامی درسلسلة الذهب (بیت) زنکی روی چون در دوزخ * بینی اش همچو موری مطبخ * همدخی موری صو بوهرنکی معناسنه ده کلور اکا کنك دخی دیرلر عربیده قنات کبی اصلنده اسم منسوبدر ایسلو و پاسلو معناسنه چونکه (مور) ایس پاس دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی آخرنده کی یاء تحتیه ادات نسبتدر

پاکی و موسی دیمکدر استره

(پاکی) استره معناسنه اصطلاحدر ابو المعانی (قطعه) سرتراشی ماهرو پیشم کرفت * فرق سر از رنك روکلکون شده * از سر بی باکی چندان پاکی زد سر بسر ببرید و پاکی خون شده * از سر تسلیم پرسیدن ازو * کفت صبر عاشقی ازمون شده * اصلنده اسم منسوبدر چونکه پاك طاهر دیو قطعهٔ اولی نك بیت عشرنده کچدی آخرنده کی یاء تحتیه ادات نسبتدر (موسی) بو معناده اصلنده عربیدر فارسیده دخی مستعملدر شاعر (قطعه) تجرد للحمام عن قشر لؤلؤ * فالبس من ثوب الملاحة ملبوسا * وقد جرد الموسی لتزیین رأسه * فقلت لقد اوتیت سؤلك یا موسی (شاعر ترکی) آلدیغنده اله موساسنی بر برعیسی * کوستردی ید بیضایی کوشدن بلکی (فائده) حضرت موسی علیه الصلاة والسلامك کمال ملابت شرعیه وحدت دینیه سی اولمغله موسی دیو تسمیه اولنمش اوله

* اولدی ابرو کن دخی جنبستره *

(ابروکن) بر آلتدر که آنکله یوزدن وسائر بشره دن قیل قوپاررلر اکا ترکیده جنبستره دیرلر بو لفظك معناسی ترکیبیسی قاش قوپاریجی دیمکدر چونکه (ابرو) قاش دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (کن) وصف ترکیبی اوله رق اوتوز سکزنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی

* دی بولت آدینه پیل آبکش *

کذا فی شرفنامه معناسی ترکیبیسی صوچکیجی فیل دیمکدر چونکه (پیل) باء فارسیهٔ ممدوده نك کسری ولام ایله معروف جانوردر معربی فیل لفظیدر آب معروف (کش) وصف ترکیبی اوله رق اون یدنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی

* همدخی شیرسوار اولمش کنش *

کذافی شرفنامه ایضا معناسی ترکیبیسی بنمش آرسلان دیمکدر چونکه قرق برنجی قطعه نك بیت سابعنده (شیر) ارسلان دیو وبیت ثانی عشرنده سوار بنمش دیو کچدی

* امتزاج بد اولاندر بد قمار *

معناسی ترکیبیسی فنا اویونلو دیمکدر چونکه (بد) فنادیو اوتوز بشنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (قمار) نردلعبلرندن برلعب معروفدر

* کیك در شلوار بی صبروقرار *

حکیم انوری (بیت) چرخ را با شرفش سنك فتد درموزه * کوه را با سخطش کیك فتد درشلوار * معناسی ترکیبیسی پره شلوارده دیمکدر چونکه (کیك) پره دیو قطعهٔ تاسعه نك بیت تاسعنده کچدی (در) بمعنی فی کما سبق فی الادوات المرکبة (شلوار) طون دیو قرق یدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی

* نسنه ضایع اولسه دی سیماب شد *

معناسی ترکیبیسی زیوه اولدی دیمکدر چونکه (سیماب) زیوه دیو قطعهٔ رابعه نك بیت تاسعنده کچدی (شد) اولدی دیو قطعهٔ اولی نك بیت سادسنده کچدی

* بك خجیل اولدی دیمکدر آب شد *

میرخسرو (بیت) تا کل از شرم رویت آب شده * یکزمان دور کن زچهره نقاب معناسی ترکیبیسی صو اولدی دیمکدر بعض نسخه ده بی آب شد واقع اولمشدر معناسی ترکیبیسی صوسز اولدی دیمکدر لکن نسخهٔ اولی نك احسن اولدیغنه بیت مزبور دلالت ایدر همدخی ترکیده بونك مقامنده ترلدی ووجودی

صواولدی دیرلر * سوزده بکاش طوتیبدر حرفکیر *

شرفنامه‌ده عیب کیر دیو تفسیر ایلدی چونکه (حرف) عیب وسقط دیو قطعهٔ اولی نك عنوانی شرحنده کچدی (کیر) وصف ترکیبی اوله‌رق قطعهٔ تاسعه نك بیت سادسنده کچدی

* خرده کیر اول عیب ارایجی حقیر *

شیخ سعدی (بیت) توان گفت با این حقایق شناس * ولی خرده گیرند اهل قیاس معنای ترکیبیسی اوفق طوتیجی دیمکدر چونکه (خرده) اوفق دیو یکرمی دردنجی قطعه نك بیت حادی عشرنده کچدی لکن انده هاء رسمیه سزدر

* سوزیمه دخل ایتدی دیمکدر مراد *

تفسیردر مفسری مصراع ثانیده کاور

* دیر ایسم انکشت بر حرفم نهاد *

کمال خجندی (بیت) چون قلم انگشت بر حرفم منه صوفی که من * خرقه کردم رهن ومستان وسخن در دفترست * معنای ترکیبیسی عیبمه پرمق قویدی دیمکدر چونکه (انکشت) پرمق دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی (بر) بمعنی علی کما سبق فی الادوات المرکبة (حرف) آنفا کچدی آخرنده کی میم مفتوحه ادات متکلمدر کما سبق ایضا (نهاد) ماضی درجمع مضارعی اون یدنجی قطعه نك بیت اخیرنده کچدی

* بکذر ازمن قوبنی حالیمه سن *

معنای ترکیبیسی بندن کچ دیمکدر چونکه (بگذر) امر حاضردر ماضیسی بو مثنوینك یکرمی دردنجی بیتنده کچدی اولنده کی باء موحده صله در (از) بمعنی من کما سبق فی الادوات (من) بن دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت اولنده کچدی سن لفظنك تفسیر ومفسرده مدخلی یوقدر قافیه‌یه رعایت ایچون کتوردی

* یعنی ایجتمه بنی مشکن بمن *

معنای ترکیبیسی قیرمه بنی دیمکدر چونکه (مشکن) قیرمه دیو اللی اوچنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی (بمن) بنی معناسنه فرق یدنجی قطعه نك بیت اخیرنده بمن بکا دیو کچدی علی ما یقتضیه المقام

* بك غضبناك که دینورمش خیره شیر *

معنای ترکیبیسی شاشمش ارسلان یاخود شاشمش سودلو دیمکدر چونکه (خیره) شاشمش معناسنه نتکم تحقیق یکرمی برنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی (شیر) ارسلان دیو آنفا کچدی سود دیو اوتوز یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی لکن

سود معناسى ابجادرار سلان معناسى انسبدر

ظلم دست اندازاونتمه ياد كير

معناى تركيبيسى ال آتيجى ديمكدر چونكه (دست) ال ديو يكرمى يدنجى قطعه‌نك بيت رابعنده كيجدى (انداز) وصف تركيبى اوله‌رق يكرمى التنجى قطعه‌نك بيت ثامننده كيجدى (ياد كير) امر حاضر مركبدر بومثنو سنك اوائلنده كيجن ياد كن معناسنه (كير) طوت ديو يكرمى بشنجى قطعه‌نك بيت سادسنده كيجدى

چشم دلبر آهوى دنباله دار

عبدالواسع (بيت) دنبال خودم مى كشد آن نركس جادو * من بندۀ آن آهوى دنباله كشيده * معناى تركيبيسى قويرق طوتيجى جيران ديمكدر چونكه (آهو) جيران ديو اللى يدنجى قطعه‌نك بيت ثانيسنده كيجدى (دنباله) قويرق ديو يكرمى طقوزنجى قطعه‌نك بيت اولنده كيجدى (دار) وصف تركيبى اوله‌رق اون يدنجى قطعه‌نك بيت ثالثنده كيجدى (چشم دلبر) تفسيردر

يك كوچك محبوبه ديرلرنى سوار

معناى تركيبيسى قمش آتلوديمك اولور چونكه (نى) قمش ديو اللى اوچنجى قطعه‌نك بيت سادسنده كيجدى (سوار) بمش ديوقرق برنجى قطعه‌ده كيجدى

* اصل نسلى پاك اولاندر كوهرى *

حتى كحيلان آته دخى ديرلر همدخى جواهردن دوزلمش معناسنه وجوهر فروش معناسنه‌ده كاور

*نازلى بسلنمكده سايه پرورى *

وحشى (بيت) پيش روى تو آفتابى زانف * زير زلف تو سايه پرور كل * معناى تركيبيسى كولكه بسلنمككى ديمكدر چونكه (سايه) كولكه ديوقرق دردنجى قطعه‌نك بيت ثانيسنده كيجدى (پرور) وصف تركيبى اوله‌رق ديباجه‌نك اواسطنده كيجدى آخرنده‌كى ياء تحتيه ادات مصدردر

اولدى نو كيسه يكى دولت بولان

اميرياد كار (بيت) برتنت پيراهن كتان زتحريك نسيم * هست چون نوكيسۀ لرزنده بربالاى سيم * معناى تركيبيسى يكى كيسه ديمكدر چونكه (نو) يكى ديوقرق يدنجى قطعه‌نك بيت ثانيسنده كيجدى (كيسه) معروف طولى اولسون بوش اولسون

داخى هندوزاده دربد اصل اولان

خواجه سلمان (بيت) ازبد انديشت اكه هندوزاده است اين مباش * چون توان بوده خلاف سنت پيغمبرى * معناى تركيبيسى هندو اوغلو ديمكدر چونكه

هند وهانك كسرى ونونك سكونى ودال ممدوده نك تميله خصوصا اهل هند
كفره سنه اطلاق اولنور وعموما دیار هندده ساكن اولان انسانه دخی دیرلر
چونكه آخرنده كی واوادات نسبتدر آخردیاردن كلوب هندده ساكن اولانه
وهندده حاصل اولان نباته هندو دیمز بلكه یاء نسبیه ایله هندی دیو تعبیر اولنور
همدخی واو نسبیه ایله هند وخال دلبرانه ده اطلاق اولنور یاخود صفت اولور
مناسبت سیاهلقدر (زاده) اسم مفعولدر مصدری قرقنجی قطعه نك بیت
سادسنده كچدی

* باد هرزه وعده دركیم اصلی یوق *

كذا فی المحمودی معنای تركیبیسی باطل یل دیمكدر چونكه (باد) یل دیو یكرمی
ایكنجی قطعه نك بیت سابعنده كچدی (هرزه) باطل دیو قطعهٔ سابعه نك بیت
خامسنده كچدی

* هم سیهكار اولكه كذب وفسق چوق *

معنای تركیبیسی قاره ایشلو دیمكدر چونكه (سیه) قاره دیو قرق برنجی قطعه نك
بیت خامسنده كچدی (كار) ایش دیو یكرمی برنجی قطعه نك بیت سادسنده كچدی

* بی وفا مفهومیدر یاران فروش *

معنای تركیبیسی دوست صاتیجی دیمكدر چونكه (یاران) دوست وصاحب
معناسنه لكن قیاس بوایدیكه جمع یار اوله اما مفردده دخی استعمال اولنور (فروش)
وصف تركیبی اوله رق بومثنوینك یوزاوندردنجی بیتنده كچدی

* مرغ دل معناسی اولمش عقل وهوش *

معنای تركیبیسی قلب قوشی دیمكدر چونكه (مرغ) قوش دیو یكرمی التنجی
قطعه نك بیت ثالثنده كچدی (دل) قلب دیو اون یدنجی قطعه نك بیت ثالثنده
كچدی

* شخص مأنوسه دینور كیم كرمخون *

تركیبی دخی قانی ایلیجق دیو ضرب مثلدر چونكه (كرم) بمعنی حار دیو یكرمی
التنجی قطعه نك بیت اخیری شرحنده كچدی (خون) قان دیو اوتوزنجی قطعه نك
بیت سابعنده كچدی

* بالفتح اوله صفا بخش درون *

معنای تركیبیسی ایچرویه صفا ویرنجی معناسنه چونكه صفا معلوم (بخش)
بخشیدن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر درون ایچرو دیو قرق
دردنجی قطعه نك بیت اولنده كچدی

* كیجه كوندزادی اولمش خشك وتر *

میرزا فصیحی (بیت) آهوی آتشین دم چون ازبره برآید * كافور خشك كردد

بامشك تر برابر * بو بيتده آهوی آتشین دم کنشد بره بر برج حمل کافور خشك روز
مشك ترشب در همدخی خشك تر اصطلاحده نك وبد معناسنه ده کلور معنای
ترکیبیسی قوری و یاش دیمکدر چونکه (خشك) قوری دیو (تر) یاش دیواللی
برنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی

* بك دلید رخشك مغز و خشك سر *

کذافی شرفنامه معنای ترکیبلری قوری بین و قوری باش دیمکدر چونکه
(خشك) آنفا کچدی (مغز) بین دیو یکرمی سکزنجی قطعه نك بیت عاشری
شرحنده کچدی (سر) باش دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی

* کرچه شاهد اوله معناده کوزل *

عربیده بمعنی زبان وزلف ومرد حاضر وبرنسه یی بیان ایدیجی وروز جمعه ویوم
عرفه یه ده دیرلر کذافی فرهنك شعوری

* شاهد بازار امامبتذل *

شاعر (بیت) درمیان بلاوهای شله خوب * نرم دستست چون شاهد بازار
معنای ترکیبیسی بازار کوزلی دیمکدر راستا بولده تعبیر جی دیرلر

* برمحلده دینسه شهری وکلی *

مفسر در تفسیری مصراع ثانیده کلور

* بلده نك ممتازی بودر حاصلی *

معنای ترکیبیسی شهرلو وکو یلو دیمکدر چونکه (شهر) معروفدر (کل) کافك
ضمی ولام ایله کوی وقریه معناسنه ده کلور آخرلرنده کی یاء تحتیه ادات نسبتدر

* بلبل اولمش زندباف وزندخوان *

هر برلری بشقه بشقه بلبلك اسملریدر شاه مجمه برینه را ایله زندران وواو ایله زندوان
دخی مرویدر * اصفهانده باغچه در نقش جهان *

(نقش جهان) اصفهانده بر باغچه معناسنه معنای ترکیبیسی ظاهردرکه
اول باغچه اصفهان نهری زاینده رود کنارنده واقع چارباغ مقابلنده شاه
طهماسبك بر عظیم ومفرح نیجه قصرلر ایله مزین جهانده مثلی نادر بر باغچه سی
اولمغله ناظم تحریره انده بر تکلفلو ضیافت اولدیغی نقل بیورمشلر ایدی

* دلکشا شیرازده بر باغچه هم *

معنای ترکیبیسی قلب آچیجی دیو اللی بشنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی
مزبور باغچه شیرازدن اوچ چاریك مقداری مسافه ده واقع اتا بکان زماننده

بی نظیر قصرلر ایله مشحون بر باغچه در بو قاروسندن بر نهر جاری اولوب باغچه نك
اورطه سندن آقار هر قدمه ده بر حوض لطیف اولمغله درونده بی نهایه بالقلر
واردر شیخ سعدی بالغی دیو کسه طوتمز زیرا شیخ سعدی حضرتلرینك مرقد
منوری نهرمز بورك منبعی اوزرنده در حتی منبع ماده اولمغله مرقدمز بور خرابه
مشرف اولدیغنه بناء ناظم تحریر غالبا شیخ حضرتلری سنی اولمغله مرقدی تخریب
اولنمشدر دیو تعریض ایتمکله قرق کون ظرفنده غیرت عجمانه ایله شاه مجدد ابنا
وغایت تکلفلی تزیین ایتدکدنصکره نزاکت ایله ناظم تحریره انده بر کون عظیم
ضیافتلر واکراملر ایتدیکنی مشار الیه حضرتلری کذلك نقل بیورمشلر ایدی

* شیخ سعدی آنده مدفون ارم *

بو مصراعی زیاده ایضاح ایچون کتوردی (مدفون ارم) جنت ایله شیخه دعادر
چونکه (ارم) معروف شداد بن عادك ارم ذات العماد جهانك مال ومنالنی وتحف
وجواهرینی جمع ایدوب جنت دیو ایتدیکی باغك اسمیدر عربیده وفارسیده شایعدر
شاعر (بیت) چون کوی تو بر اهل کرم باغ ارم نیست * باغ ارم آن خلد برین جای
حرم نیست

* داخی کالکشت مصلی خوش مکان *

معنای ترکیبیسی مصلی مسیره سی دیمکدر چونکه (کالکشت) مسیره دیواللی
بشنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی لکن مصلی لفظنه مضاف اولنجه شیراز
جبانه سنك قربنده بر تفرجکاه مشهورك اسمیدر نتکم ناظم تحریراندن افصاح
ایدوب بیوررر

* خواجه حافظ انده فردوس آشیان *

نتکم خواجه حافظ کرامتکی نطق ایدر (بیت) بده ساقی می باقی که در
جنت نخواهی یافت * کنار آب رکناباد وکالکشت مصلی را * فی الاصل
معنای ترکیبیسی مصلی نك کل مسیره سی وتماشاسی دیمکدر چونکه (کل) معروف
(کشت) کاف فارسیه نك فتحیله فی اصل اللغة سیر وتماشا معناسنه در فاما که
حافظ شارحلری کشتك بو معنایه کلدیکنی فهم ایتمیوب مصلی کالکی یعنی
مصلی نك کل اکینلکی دیو تفسیر ایلدیلر چونکه (کشت) کاف عربیه نك کسریله
اکین معناسنه در لکن صواب اولان اولکیدر فافهم (فردوس آشیان) باغ ارم
قبیلندن خواجه حافظه جنت ایله دعادر چونکه فردوس جنت باغچه لرندن
برینك اسمیدر اصلنده روم لغتندن تعریب اولنمشدر ایچنده اغاج ومیوه اولان
باغچه معناسنه جمعی فرادیس کلور حتی بعض لغت صاحبی (الفردوس حدیقة
فی الجنة واسم روضة فی الیمامة والفرادیس موضع بالشام) بیوردی (آشیان)

همزه‌نك مدیله بو معناسنه عموما وقوش بوسی معناسنه خصوصا كامر

* آب ركنی هم آنك ارماغیدر *

اصلی آب ركن آباد یدی عربیده‌نسبتك قاعده‌سی اعلام مركباتده مابه الامتیاز اولان جزئنه نسبت اولنوب عبر جزلر حذف اولنور مثلا عبدالله عبدی وابن عمرده عمری دیرلر بو مقامده دخی آباد حذف اولنوب آب ركنی دیو نسبت اولندی (سؤال) قاعدهٔ عربیه لسان فرسده نه كونه اجرا اولنور (جواب) نه قدر ما نحن فیه‌مز عربی دكل ایسه ده بویله خصوصده قیاس اولنور یاخود نیجه شیلر عربیه قواعدی اوزره فارسی یه نقل اولنور معنای تركیبیسی اصل صحرا سی صوبی دیمكدر چونكه (آب) معروف (ركن) ضمیله بمعنی اصل وجزء (آباد) صحرا دیو اون التنجی قطعه‌نك بیت اولی شرحنده كجدی

* منبعی الله اكبر طاغیدر *

(الله اكبر) شیراز ناحیه‌سنده بر طاغ اسمیدر معهود ارماق اول طاغدن چیقوب ركن آباد كنارندن جاری اولور كذا فی فرهنك شعوری ناظم تحریر بو مقاملری بالجمله سیر وتماشا ایلدی انك ایچون اغلاطلرده نا موجود بعض كلام لطیف سویلدی نتكم طنانه نام قصیده سنده وسخن نام قصیده سنده وبو تحفه‌نك دیباجه سنده اشعار وتصریح ایدوب حتی نزدكاه محروسهٔ شیرازده الله اكبر طاغی بر متوسط جبلدر لكن خلقت بوشان نام طریقدن كلوب اول جبله صعود اولندقده دفعة سواد اعظم شیراز مشهود اولمغله تعجبا الله اكبر دیدیكی اجلدن اول جبله الله اكبر تسمیه اولنوب وركن آباد صوبی اول جبلدن قیناماق ایله خواجه حافظك مرقدی اولان كلكشت مصلی یه جاری اولدیغی وكلكشت مصلی یه عجملر حافظیه دید كلری ناظم تحریر نقل بیورمشلر ایدی

* قارشق سوز صاودیمك كفت وشنید *

معنای تركیبیسی دیدی وایشتدی دیمكدر چونكه (كفت) دیدی دیو قطعهٔ عاشره‌نك بیت سادسنده كجدی (شنید) ماضیدر نتكم ماضیٔ متكلم وحده‌سی اون التنجی قطعه‌نك بیت اخیرنده كجدی

* ترك اعراض ایلدی دامن كشید *

معنای تركیبیسی اتك چكدی دیمكدر چونكه (دامن) اتك دیو قرق یدنجی قطعه‌نك ایكنجی بیتنده كجدی (كشید) چكدی دیو قطعهٔ تاسعه‌نك بیت خامسنده كجدی

* پرده افكن اولدی شخص بی حیا *

كذا

كذا في المجودي اصلنده وصف ترکیبیدر حجاب برنجی دیمکدر چونکه (پرده) حجاب دیو قطعهٔ سابعه نك ایکنجی بیتنده کچدی (افکن) امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر ننکم مصدری فرق بشنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کچدی

هر کیمی کورسه سون زود آشنا

مقتضای ترکیب دخی بویله در چونکه (زود) تیز دیو یکرمی سکزنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کچدی (آشنا) مد همزه ایله بلمش معناسنه ضد بیکانه در

تن فرو داده شوکیم غایت مطیع

معنای ترکیبیسی بدن ویرمش دیمکدر چونکه (تن) بدن دیو قرق یدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (فرو) تحسین لفظ ایچون صله در کما سبق فی الادوات المرکبة لکن صله یه حمل اولنمیوب بدنی اشاغه ویرمش معناسنده اولمسی دخی احسندر (داده) مانیسی (داد) ویردی دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی

دست مردی دینسه مفهومی شفیع

کذا فی مؤید الفضلا معنای ترکیبیسی آدمه منسوب ال دیمکدر چونکه * (دست) ال دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی (مرد) آدم دیو اللی اوچنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی یاء تحتیه ادات نسبتدر کما سبق فی الادوات البسیطة

دی انایی آکه کیم جهلی عیان

(انایی) همزه نك ونون ممدوده نك فتحلری ویاء تحتیهٔ ممدوده نك کسریله جهلی ظاهر وکندودن بی خبر احمق کسنه معناسنه اسیدی (بیت) سخن در وصف تو بحر عمیقست * نکنجد در اناء هر انایی * بو بیتده انای اول کسر الفله ظرف معناسنه در

اولمش احمقلرده شیشه کردنان

مفردی شیشه کردن لفظیدر الف ونون ادات جمعدر معنای ترکیبیسی شیشه بیونلو دیمکدر چونکه شیشه کاسه معناسنه معروف کردن بیون دیو یکرمی یدنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کچدی

سخت پیشانی اولاندر یوزی پك

اوحد الدین درجام جم (بیت) جکر خون شد از پریشانی * آه ازین جان سخت پیشانی * معنای ترکیبیسی قتی آنلو دیمکدر چونکه (سخت) قتی یعنی پك معناسنه (پیشانی) آلن دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی

چارخانه عورتی چوق قردیمك

معناى تركيبيسى درت خايه لو ديمكدر چونكه (چار) درت ديواون طقوزنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى (خايه) خاء معجمهٔ ممدوده نك وياء تحتيه نك فتحلرى وهاء رسميه ايله عموما يورطه معناسنه كرك خصيه يورطه سى اولسون وكرك قوش يورطه سى اولسون وكرك سائر حيوان يورطه سى اولسون

٭دى شهيدى آكه كيم زنباره در٭

(شهيدى) بمعنى زندوست يعنى زنباره نتكم محبوب دوسته غلامى ديدكلرى كبى ميرنظمى (بيت) اكر خواهى بحالت رانظامى ٭ مشو هركز شهيدى وغلامى ٭ چونكه (شهيدى) بمعنى شاهد يعنى دلبر ومحبوب آخرنده كى ياء تحتيه ادات نسبتدر (زنباره) دخى فارسيدر نتكم بيانى قرق التنجى قطعه نك بيت ثالثى شرحندن منفهم اولور لكن تركيده شيوعى حسبيله تفسير قلندى

٭عورت ايچون جان وير ن بى چاره در٭

احتمالكه مصراع اولى ايضاح اوله احتمالكه بيچاره عورته مبالغه ميل ايدنه اسم اولمش اوله معناى تركيبيسى چاره سز ديمكدر ناظم نحرير بونده لطيفهٔ شاعرانه قصد ايدوب شهيدين مقتول معناسنى ايهام ايله جان ويرن بيچاره ديو كويا ترجمانه سو يلمشدر

٭پا كرفت ايندى جماع واختلاط٭

ابو المعانى (بيت) روز تا شام مر اسنك ستم اندازند ٭ يعنى شب تا بسحر پاى كرفتن بكنم ٭ معناى تركيبيسى اياق طوتدى ديمكدر چونكه (پا) اياق ديو بكرمى بدنجى قطعه نك بيت رابعنده كچدى (كرفت) طوتدى ديو طقوزنجى قطعه نك بيت سادسنده كچدى

٭اولدى معناده منى آب نشاط٭

كذا فى المجمع معناى تركيبيسى نشاط صويى ديمكدر مفرداتى معلومدر

٭دف كش اولمشدر دخى شول نابكار٭

مفسردر تفسيرى مصراع ثانيده كاور

٭كيم ايدر زنباره يه عورت شكار٭

معناى تركيبيسى دف چكيجى ديمكدر چونكه (دف) السنهٔ ثلاثه ده مستعملدر (كش) وصف تركيبى اوله رق اون يدنجى قطعه نك بيت سابعنده كچدى

٭زن بمزد اول قحبه كيم رسواى عام٭

جامى (بيت) بران كارا كر مزد دارد طمع ٭ همين بسكه نامش بود زن بمزد ٭ معناى تركيبيسى اجرتله عورت ديمكدر چونكه (زن) عورت ديو بكرمى اوچنجى قطعه

ثالثنده کلدی باء موحدهٔ مفتوحه بمعنی مع کما سبق فی الادوات البسیطة (مزد) اجرت دیواللی اوچنجی قطعه نك بیت خامسنده کلدی (قحبه) تفسیرده روسبی وزانیه عورت معناسنه عربیده وفارسیده وترکیده مستعملدر مأخذ اشتقاقی ذم ایله قحاب لفظیدر آت ودوه وقاطر اوکسوریکی معناسنه انسان اوکسوریکی معناسنه ده کلور چونکه دیار عربده قحبه وزنباره بر برینه اوکسورك ایله کندولرك بلدیروب معامله ایدرلر اول اجلدن روسبی عورته علم اولدی نتکم مأبون اوغلانه هیزدید کلری کبی چونکه آنك سبب تسمیه سنده شویله تعبیر ایدرلر که حمام طاسنه هیزد بنلور نتکم حمام طاسی الدن اله دوشر کذلك مفعول اوغلان دخی الدن اله کتدیکیچون استعاره طریقیله اکا هیزدید یلر کثرت استعمالدن ایکیسیده علم منزله سنه تنزیل اولنمشدر میرنظمی (بیت) قحبه وهیز را مکن باور * عهد پیمان نشان زکوش کذر

قلیه خوار اولدی کیدی بین العوام

(قلیه خوار) عاشق ومعشوق اراسنده واسطه اولان که اکا بین العوام کیدی وپزونك دیرلر ابوالمعانی (بیت) اکرچه قلیه خواری کرد بسیار * نشسته بردر کاشانهٔ یار * معنای ترکیبیسی قلیه یجی دیمکدر چونکه قلیه قافك فتحی ولامك سکونی ویاء تحتیه نك فتحی وهاء رسمیه ایله شول طعامه دیرلر که جوز وبادم ونخود وصوغان ایله پشوررلر اکا سغدی دخی دیرلر (خوار) خاء معجمه نك بین الفتح والضم اماله سی ورا ایله بمعنی خورنده

مغلم اولان شخصه دیرلر تازباز

(تازباز) بمعنی غلامباره ومحبوب دوست معنای ترکیبیسی توسز تازه اوغلان اوینادیجی دیمکدر چونکه (تاز) توسز تازه دیو بکرمی برنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی (باز) وصف ترکیبی اوله رق یکرمی التنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی (مغلم) افعال بابندن اسم فاعلدر فقیر فهممه کوره کلام مولددر

آره لقده ایش دوزیجی کارساز

ابوالمعانی (بیت) شکر ایزد باد بختم دلنوازی یافتم * درمیان ما وجانان کارسازی یافتم * معنای ترکیبیسی دخی بویله در چونکه (کار) ایش دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی (ساز) وصف ترکیبی اوله رق اوتوزیدنجی قطعه نك بیت اخیرنده کچدی

تار خیر وچارمیخ اول فعل خام

بو ایکی ترکیبك هر بری لواطه ده بشقه بشقه اصطلاحدر مثلا چارمیخ میکنند دیرلر

لواطه ایلر معناسنه وقس علیه (نازخبر) بوتقدیرجه فعل خامدن مراد بومقامده لواطه ایمش مصراع ثانی دخی قرینه سیدر

* کوه دلال اولدی یازنك غلام *

نتکم عورت یازنکنه دفکش دینلدیکی کبی کماسبق آنفا مولانا امیدی (قطعه) کفت حافظ فلان ماهیچه * همه درویش رسم بغرایی * کوه دلال ودفکش صد بار * بهتر از شاعری ومنلایی * معنای ترکیبیسی تجس دلالی دیمکدر چونکه (کوه) تجس دیو یکرمی طقوزنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کچدی (دلال) تشدید ایله معروفدر

* هم طبقزن دیدیلر سحاقه یه *

(طبقزن) وصف ترکیبیدر چونکه طبق فتحتین ایله معروف وموضع معهوده کمال مشابهتله موصوفدر انکچون مبالغه صیغه سیله سحاقه دیو تعبیر واندن مصراع ثانی ایله افصاح وتفسیر ایلدی نتکم بیورر

* کندوکیبی عورته مشتاقه یه *

زن) وصف ترکیبی اولدیغی حالده یکرمی سکزنجی قطعه نك بیت عاشرنده کچدی (سحاقه) مبالغه ایله سورشدیرجی معناسنه در * مشتاقه معروفدر (تنبیه) طبقزندن وسحاقه دن هر بری نقدرکه زبقجی یه اطلاقی لغة صحیح ایسه ده فاما که زبقجی دیکیجی وسحاقه یماجی دیو فرق اولندی قطعه *

الایا ذوات السحق فی الغرب والشرق * افقن فان النیك اشهی من السحق
اراکن ترقعن الخروق بمثلها * وای لبیب یرقع الخرق بالخرق
افقن فان الخبز باللحم یشتهی * ولیس یسوغ الخبز بالخبز فی الحلق

* غرق پران بردن ادخال ایلمك *

(غرق پران) ایکنجی رانك تشدیدیله برنسنه یی برنسنه ایچنه بردن ادخال ایلمك یعنی تمام یدرمك معناسنه امیر بیك طرفی (رباعی) هرکاه که میل غرق پران کردم * دیدمکه خاطرش پریشان کردم * آخر بمیان پاچه قراری دادم * برخود دشوار وبروی آسان کردم * معنای ترکیبیسی قناتلری باترمق دیمکدر چونکه غرق باترمق معناسنه فی الاصل عربیدر (پران) جمع پردر پر قناددر بو قرق ایکنجی قطعه نك بیت سادسی شرحنده کچدی

* هم میان پاچه سورشدرمك دیمك *

نتکم رباعی مذکورده مذکوردر همدخی زنانك اویلغی اراسنه ده میان پاچه دیرلر بکی معنایه میرم سیاهی (بیت) میلم بمیان پاچه ئوی بیش کند * زیرا که میان پاچه

نرکس تنکتراست * معنای ترکیبیسی پاچه اراسی دیمکدر چونکه (میان) یعنی وسط وارالق دیوقرق سکزنجی قطعه نك اون سکزنجی بیتی شرحنده کچدی (پاچه) شلوار پاچه سی وبوط پاچه سی ومعروف طعام دیوفرهنك شعوری ذکر ایدر

سر کرفته دیندی یفعلانشه

حیرتی عجمه حالت جوانیده بوحال واقع اولدقده ظرفا حقنده دیمشدر (مصراع) شعرا هرچند ه سرکیرند روشنترشود * بالاخره ترك وطن ایدوب کیدرکن سرکذشته سنه اوغرامش برجوانه راست کلوب بربرینك حالنه مطلع اولوب بو بیتی نظم ایدوب همراه اولورلر (بیت) ازدست چرخ بادل افکار میرویم * ما هر دوسرکرفته بیکار میرویم * معنای ترکیبیسی باشی طوتیلان دیمکدر چونکه (سر) باش دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (کرفته) طوتیلان دیو قطعهٔ تاسعه نك سکزنجی بیتنده کچدی

داخی خفت وخیزه تدریجی ایشه

شاعر (بیت) دولت آنست که خفت وخیزبود * دولت تیز رستخیز بود * معنای ترکیبیسی اویویارق قالقه رق دیمکدر چونکه (خفت) خاء معجمه نك ضمیله خفتیدن لفظندن امر صیغه سی اوزره اسم مصدردر (خیز) دخی اسم فاعلدر تتکم امر حاضر اولدیغی حالده یکرمی بشنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی ترکیده بومقامده یقله دوشه دیرلر

دیندی مجرم کسه یه نامه سیاه

باباففانی (بیت) بهر بودر متاع خود آتش زدیم لیك * رحمی بحال نامه سیاهی نمیکند * معنای ترکیبیسی مکتوبی قاره دیمکدر ترکیده بومقامده دفتری قاره دیرلر چونکه (نامه) مکتوب دیوقرق اوچنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (سیاه) قاره دیوقرق برنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی

همدخی زلف خطا جرم وکناه

(زلف خطا) یعنی جرم وکناه کدا فی شرفنامه معنای ترکیبیسی ظاهردر

توبه ایله جام را برسنك زن

معنای ترکیبیسی شیشه یی طاشه اوردیمکدر چونکه (جام) یعنی شیشه (را) ادات مفعولدر (بر) یعنی علی کما سبق فی الادوات المرکبة (سنك) طاش دیو ایکنجی قطعه نك طقوزنجی بیتنده کچدی (زن) امر حاضر در مصدری ۸ قرقنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی

* عهد بکی بوزمه منشو پیمان شکن *

چونکه (مشو) نهی حاضردر اولمه دیو ایکنجی قطعه‌نك بیت اخیرنده کچدی (پیمان شکن) وصف ترکیبیدر چونکه (پیمان) عهددیو قرق التنجی قطعه‌نك بیت اخیرنده کچدی (شکن) شکستن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر تنکلم نهی حاضری اللی اوچنجی قطعه‌نك بیت ثالثنده کچدی

* فارغ اولمقدر ورق کرداندن *

میرحسن دهلوی (بیت) مخموران چو حدیث ممبران خوانند * حدیث توچو درافتد ورق بکرداند * معنای ترکیبیسی کاغد دوندرمك دیمکدر چونکه (ورق) ایکی معنایه در اول کاغد معناسنه در طالب آملی (بیت) اوراق کهنهٔ که بمی کهنه میرسد * ذوقی که در پیاله بود در پیاله نیست * ثانی هر اغاجك یپراغنه دیرلر (کرداندن) کاف فارسیه‌نك فتحیله دوندرمك معناسنه مصدر متعدیدر تنکم اسم فاعل لازمی یدنجی قطعه‌نك سکزنجی بیتنده کچدی

* اویله درهم آستین افشاندن *

وحشی (بیت) تیغ قضا دمی که کشد برکسان قدر * افشانی آستین که برو ترك آن کند * بونك مقامنده ترکیده ال یومق وانك سلکمك دیرلر معنای ترکیبیسی یك صاچمق دیمکدر چونکه (آستین) یك دیو قرق یدنجی قطعه‌نك ایکنجی بیتنده کچدی (افشاندن) صاچمق دیو قرق ایکنجی قطعه‌نك بیت عاشرنده کچدی

* معنیٔ جان من وجان شما *

اشبو مصراع مفسردر تفسیری مصراع ثانیدر

* بز سزکله صاغ اولالم دائما *

خواجه حافظ (بیت) دل خرابی میکند دلدار را آکه کنید * زینهار ای دوستان جان من وجان شما * شرفنامه‌ده اتحاد محبتدن عبارت دیو واقعدر وبعض نسخه‌ده قسم اولوب سزك وبزم جانمز حقیچون دیمکدر معنای ترکیبیسی جانم وجانکز دیمکدر چونکه (جان) بیانی اوتوز سکزنجی قطعه‌نك بیت ثالثنده کچدی (من) بن دیو (شما) سز دیو اوچنجی قطعه‌نك بیت اولنده کچدی

* دست وپای خود زدم چکدم امك *

معنای ترکیبیسی کندو الیمی وایاغمی اوردم دیمکدر چونکه (دست) ال دیو یکرمی یدنجی قطعه‌نك بیت رابعنده کچدی (پای) اایاق دیو بالدفعات مرور ایلدی (خود) کندو دیو اوتوز برنجی قطعه‌نك بیت رابعنده کچدی (زدم) قرقنجی قطعه‌نك

بیت سابعنده کچن زدن لفظندن مانیٔ متکلم وحده در

هم وداع ایندم دعا گفتم دیمك

خواجه حافظ (بیت) صلاح ازما چه میجویی که مستانرا صلا گفتم * بدور نرکس مستش سلامترا دعا گفتم * معنای ترکیبیسی دعا سویلدم دیمکدر یعنی دعا ایتدم معناسنه چونکه دعا معروف (گفتم) سویلدم دیو یکرمی طقوزنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی

بوکه اولسیدی دوا تملك رجا

(بوکه) باء موحدهٔ ممدوده نك ضمی وکافك کسری وهاء رسمیه ایله اولسیدی معناسنه اصلی بودکه لفظندن دالك حذفیله اختصار اولنمشدر خواجه حافظ (بیت) باصبا همراه بفرست از رخت کلدستهٔ * بوکه بویی بشنویم از خاك بستان شما

جان گرو جامه گرو باش جان فدا

طوبی (بیت) جان وتن رهن می ناب کن از من بشنو * مثل اینست دلا جان گرو جامه گرو * معنای ترکیبیسی جان رهن اثواب رهن دیمکدر چونکه جان آنفا کچدی (گرو) رهن دیو قرق دردنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی (جامه) اثواب دیو قرق طقوزنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی

دی سرآمد اولسه برنسنه تمام

(سرآمد) ایکی معنایه در اول برنسنه تمام اولدی معناسنه ثانی قصوری وعلتی اولمیانه دیرلر ایکی معنایه بروجه تشویش ابو المعانی (بیت) هرآنکه کشته سرآمد بدولت دنیا * یقین بدانکه بدولت بروسرآمد شد * شاعر ترکی * کروه انبیا تسبیح درکبی سرآمددر * او تسبیحه امامه کوهر ذات محمددر * معنای ترکیبیسی باشه کلدی دیمکدر چونکه (سر) باش دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (آمد) کلدی دیو یکرمی طقوزنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی

تحفهٔ وهبی ده بتدی والسلام

محصل کلام ناظم نحریر بو مقامده حسن تخلص ایله منظومه سنی مسکی الختام ایلدی فللّٰه دره *بو تاریخیله ذیل تحفه مسکی الختام اولدی*

کانه بو مصراعده ختامه مسك (وفی ذلك فلیتنافس المتنافسون) آیتندن اقتباس ایلدی بهرحال حسن تخلص ولطف اختتامدن خالی دکل فللّٰه دره (نکته) مسکده لام تعریفله ختامه المسك جمله سی دخی تمام تاریخ ختام تحفه در نوله مساعدهٔ وزن اولیدی عین ختامه المسك اولوردی فاحفظ

* زهی منظومه کیم پیوستهٔ حسن نظام اولدی *

(زهی) نه کوزل دیو یکرمی سکزنجی قطعه نڭ بیت اولنده کچدی (منظومه) نظمدن اسم مفعول عربیدر (پیوسته) اولاشوب بربرینه متصل اولان دیو طقوزنجی قطعه نڭ بیت ثانیسنده کچدی (حسن) معروف (نظام) یا بوکه مصدر عربی اوله یاخود نظمڭ جمعی اوله

* وزیر اعظمڭ نام شریفیله بنام اولدی *

(بنام) شهرت وشانی اولان دیو قرق دردنجی قطعه نڭ بیت سادسنده کچدی یعنی وزیر اعظمڭ اسمی دیباجه ده مذکور دیباجه ده آنکله معنون اولمغله بو منظومه شهرتشعار اولدی بو نسخه بو منظومه ده او اقدر حیثیت ومزیه بو قدر دیسه کرك کانه هضم النفسه واستحقار الذاته بویله بیوردی

* کتوردم سنبلستان هنردن برك سبزمدر *

(سنبلستان) اسم مکاندر سنبل محلی دیمکدر چونکه بیانی دیباجه نڭ قرقنجی بیتی شرحنده کچدی (ستان) ادات اسم مکاندر (هنر) معرفت دیوان یدنجی قطعه نڭ بیت اخیرنده کچدی (برك) یپراق دیوان بشنجی قطعه نڭ بیت اولنده کچدی (سبز) یشل دیو قرق برنجی قطعه نڭ بیت خامسنده کچدی

* کل وسنبل کبی پیرایهٔ فرق انام اولدی *

(کل) بیانی قطعهٔ رابعه نڭ عنوانی شرحنده کچدی (سنبل) قد سبق آنفا (پیرایه) زینت دیو قرقنجی قطعه نڭ بیت خامسنده کچدی (فرق) فتح فا ایله رأس یعنی باشڭ اورطاسنه دیرلر لکن بو مقامده مطلق باش معناسنه فی الاصل عربیدر انشالرده دخی استعمالی شایعدر (انام) بمعنی مخلوق عربیدر ایضا (نکته) کما سبق فی السوابق دخی بو بیتده ناظم نحریر سنبل زاده اولدیغنه تلمیح بیوردی فلله دره

* قریحه م قوتندن بلمم اصلا افتخارا تم *

(قریحه) بمعنی قلب وذهن عربیدر انشالرده دخی استعمالی شایعدر (افتخار) فخردن افتعالدر * مجرد لطف حق ایله پذیرای ختام اولدی *

(پذیرا) قبول ایدیجی معناسنه امر حاضر آخرینه الف الحاقیله اسم فاعل یاخود صفت مشبهه دراون یدنجی قطعه نڭ بیت سادسنده کچدی آخرنده کی یاء تحتیه ختامه اضافتله صکره دن زیاده اولدی کما سبق فی الادوات البسیطة مجرد ولطف وحق وختام * عربیلردر انشالرده دخی مستعملدر

* اوقندقجه دعا خیره مظهر اوله در مقصود *

دعا وخیر ومظهر ومقصود فی الاصل عربیلردر انشالرده دخی مستعملدر

بو مطلب بندهٔنا کامه اقصای مرام اولدی

(بنده) قول دیو بکرمی سکزنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی (نا) ادات نفیدر کما سبق فی الادوات المرکبة (کام) مرام ومراد دیو قرق دردنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی مطلب واقصی ومرام عربیلردر انشالرده دخی شایعلردر

هزاران شکر ایدوب حقه دیدم اتمام تاریخن

(هزاران) خلاف قیاس اوزره جمع هزاردر علی ما سبق فی قواعد المقدمة (هزار) بیك دیو او توزطقوزنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی (شکر واتمام) عربیلردر انشالرده دخی شایعلردر (تاریخ) اصلی همزه ایله تأریخ بلکه واو ایله توریخدر حاصلی تفعیل عربیدر

بحمد الله بو زیبا تحفه وهبی تمام اولدی

(زیبا) یاقشقلو دیو ایکنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی بو بیتده ناظم نحریر حسن اختتام بیوردی فلله دره حاصل تاریخ ختامه المسك عددنجه بیك یوز طقسان یدی بو شرحك ختامی بیك ایکی یوز التی سنه سی رمضاننك یوم سادسی یوم اثنیننك بین الظهر والعصرنده دربوله اولنجه تمام تحفه ایله شرحك بینی طقوز سنه اولدی اللهم اجعله مبارکا ومنتشرا بین الانام الی یوم القیام منتفعا به مدی الدهور والایام الی اختتام الاحقاب والاعوام بالعز والسعادة والاکرام سبحان ربك رب العزة عما یصفون وسلام علی المرسلین والحمد لله رب العالمین

تم طبع شرح التحفة المنظومة الدرية فی لغة الفارسية الدرية بعون الملك البارئ للبریه فی مطبعة صاحب السعادة الابديه ببولاق مصر المحمية صانها الله من الافات والبليه وذلك لعشر خلون من جمادی الاولی سنة اربع وخمسین ومأتين والف من الهجرة النبويه علی صاحبها افضل الصلاة والتحيه